

שבוע פרשת דברים

(27 July – 02 August 14)

כ"ט תמוז – ו' מנחם אב תשע"ד

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְרֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:

וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשלי־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלִכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגְךָ וְתִירְשְׁךָ וְצִהְרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וַעֲצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וּשְׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, כִּי אֶתְּנֶנּוּ לָהֶם, כִּי אֶתְּנֶנּוּ לָהֶם. וְיִאֲמָרוּ יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְכָּם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַפֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרִאיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם. וְלֹא תִתּוּרֻּם אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנוּם אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקֶּבֶל עַלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךְ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילות שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אַךְ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכה "לה'") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קיג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הָלְלוּהָ | הָלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הָלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְּזֶרֶח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵז מְהִלָּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיהוָה יֵלֶהֱיֵנוּ הַמִּגְבִּיהִי לְשֹׁכֵת: ו הַמְשַׁפִּילִי לְרֹאשׁוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימִי מַעְפָּר
 דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבִי עִם־נְדִיבִים עִם נְדִיבִי עִמּוֹ: ט מוֹשִׁיבִי | עֲקָרַת הַפֶּתַח
 אִם־הַבְּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּהָ:

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בַּצָּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעוֹ: ב הִיתָה יְהוּדָה לְקֹדֶשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הֵימָּה רָאָה וַיֵּנֶם הִירֵדֵן יַסֵּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדּוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבְּנִי־צֹאן: ה מִה־לֶּךְ
 הֵימָּה כִּי תִגֹּס הִירֵדֵן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדּוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבְּנִי־צֹאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲנִים־מִיִּם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מִיִּם:

נקודות משיחות קודש – מזמור קיג מתוך "תהילות מנחם"

ב – יהי שם הוי' מבורך

ברכה מתוך דין קשה

ב. אאמו"ר מבאר¹ השייכות של גילוי ענין זה בחלום דוקא: "כי ענין חלם הוא התלבשות מוחין דגדלות, שהם ג' פעמים הוי', במספר חל"ם, מוחין דקטנות, שהוא בעת השינה, ששינה הוא בחי' מוחין דקטנות. . והחלם שהוא המוחין דגדלות הוא סתום בתוך המוחין דקטנות, ואין מתפרש אלא ע"י הפותר, שהוא יסוד ז"א, ששם המוחין מגולין, ששם ניכר מציאת החלם מה הוא².

והנה מוחין דגדלות הן חסדים, ומוחין דקטנות הם דינים, א"כ במברך שיש בתיבה אחת מ"ב ור"ך שהם דינים וחסדים, הוא כמו ענין החלם, שהמוחין דגדלות – חסדים, מתלבשים במוחין דקטנות – דינים. וקדים מ"ב לר"ך, כי בהחלם שהמוחין דגדלות סתומים בהמוחין דקטנות, א"כ בראש ובגילוי הוא המוחין דקטנות ובסוף הוא המוחין דגדלות, שהוא פתרון החלם מה שנפתר לטוב³.

. . וזהו שהפירוש דמברך מ"ב ר"ך אחזיאו בחלמא דוקא, כי ענין חלם ופתרונו הוא ע"ד מ"ב ר"ך. ולמי אתחזיאו לרבי יצחק כתפורה דוקא, יצחק שמו מורה על גבורות, והוא בחי' מ"ב כמו החלם⁴, יצחק מספר חל"ם ק"ל, ק"ל הוא גבורות כידוע. וכפתורה הוא בחי' רך, כי כפתר קאי על יסוד⁵, כפתור"ר הוא כפות"ר, כפתור הוא א"ך פותר. גם בכפתר יש אותיות ר"ך ופת, שפת רומז ג"כ על חסדים כידוע, ואברהם שהוא בחי' חסדים אמר ואקחה פת לחם⁶ (לחם אותיות חלם, הוא בחי' רך, שזהו פתרון החלם שנפתר לטוב חסדים)". ע"כ ביאורו של אאמו"ר.

(1) לקוטי לוי"צ תצוה קלד"ה.

(2) ראה ל"ת להאריז"ל פ' וישב בד"ה ונבאר עתה.

(3) ובלקוטי לוי"צ שם מקשר את זה לר"ה ושמע"צ. עיי"ש.

(4) ראה ע"ח שער מוחין דקטנות פ"ג.

(5) ראה מאורי אור מערכת כפתור. עיי"ש.

(6) וירא יח, ה.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ג
- (ג) מאמר ד"ה ציון במשפט תפדה
שי"פ דברים, שבת חזון, ה'תשד"מ ה
- (ד) שיחת שבת פרשת דברים,
שבת חזון, ה'תשד"מ יב
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת דברים
(בלה"ק) כרך יד לה
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לח
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת דברים לט
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת דברים מ
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת דברים עב
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת דברים עג
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת דברים פב
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם פד
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת דברים פז
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת דברים קו
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת דברים קיב
- (טז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק יז, תהלים פרק כח-קכט קיג
- (יז) משניות – מסכת ערכין
ביאור קהתי קטו
- (יח) עין יעקב מסכת יומא קכה
- דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי
- (יט) מסכת מגילה עם ביאורים
מדף טז עד דף כב קכו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן קנו
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קנו
- (כב) תורה אור
אדמו"ר הזקן קנז
- (כג) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קנח
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קנט
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קנט
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב קנט
- (כז) ספר המאמרים – ספר המאמרים ה"ש"ת
אדמו"ר מוהרי"צ קס
- (כח) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קסב
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קסב
- (ל) הלכות בית הבחירה קסג
- (לא) ביאורים לפרקי אבות פרק ג קסה
- (לב) חומש לקריאה בציבור קסו
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת דברים קעד
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קעה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 והמצוות שיש להם זמן קבוע ומסויים הם נצחיים תמיד, כיוון שהשפעתם
43 הולכת ונמשכת על כל ימות השנה.
44 וכידוע⁶ הדגמא לזה להשפעה של דבר שיש לזמן מיוחד על כל השנה
45 ממצות זכירת יציאת מצרים, דעקר מצוה זו היא בט"ו
46 ניסן, חג הפסח, יום יציאת
47 מצרים, ומיום זה היא
48 נמשכת על כל ימות השנה,
49 דמזכירין יציאת מצרים
50 למעשה לא רק פעם אחת בשנה אלא
51 בכל יום⁷. ועל-דרך-זה
52 בענינו, דאף שעקר הענין
53 דציון במשפט תפדה ושביה
54 בצדקה שוף לשבת חזון ולכן
55 הוא הפסוק המסיים וחותר את הפסוק
56 השבת, הו, מפל-מקום הרי
57 ממנה נמשך גם בכל ימות
58 השנה.
59 והנה בפסוק זה מבאר שיש
60 ב' ענינים שבהם צריך להיות
61 ענין הפדיה כי הם נתונים בשבי
62 וצריך לפדות אותם, א' ציון, ב'
63 ושביה, ופעלת הפדיה בהם
64 הפעולה שבאמצעותה הם נפדים
65 ויוצאים מן ה"שבי" היא גם כן
66 על-ידי ב' ענינים שונים זה מזה.
67 הפדיה דבחינת ציון ויצאתה
68 מן ה"שבי" היא על-ידי
69 המשפט, והפדיה דבחינת
70 ושביה היא על-ידי הצדקה.
71 וצריך להבין מהי ההוראה

1 ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה¹. הנה פסוק זה הוא
2 הסיום והחותר הפסוק המסיים והחותר דהפטר פרשת חזון של
3 השבת שנקראת "שבת חזון" על שם הפסוק הפותח את ההפטר הו, חזון
4 [נבואת] ישעיהו, וידועים הדרושים מאמרי החסידות על פסוק זה
5 ב'לקוטי תורה' לאדמו"ר הזקן
6 פרשתנו² ובדרושים
7 שלאחרי-זה מאמרי החסידות של
8 רבותינו נשיאנו שלאחר אדמו"ר הזקן
9 שפבר נדפסו (דכל ענין
10 שבדפוס הוא לדורות³ כפתגם
11 אדמו"ר ה'צמח צדק'). דהנה
12 פסוק זה "ציון במשפט..." הוא
13 חלק מתורה לשון הוראה⁴,
14 והתורה היא נצחית⁵, ואם
15 ההוראה הנלמדת מפסוק זה, כמו כל
16 ההוראות של התורה, היא הוראה
17 נצחית, היינו שפסוק זה הוא
18 הוראה נצחית בעבודת ה' של
19 האדם בכל מקום ובכל זמן.
20 דמזה מכך שכל הוראה של התורה
21 היא נצחית ותקפה בכל מקום ובכל
22 זמן מובן, שבכל עבודת
23 ישראל ישנם תמיד ב' הענינים
24 הכלליים המדברים בפסוק
25 זה, א' ציון במשפט תפדה
26 ענין התורה, ב' ושביה בצדקה
27 ענין הצדקה. ואף שהפטר זה
28 קוראים בשבת חזון בזמן קבוע
29 מסויים שמונה מובן שענין זה
30 שוף דוקא לשבת חזון ואם כן
31 מה משמעות הדברים שזו הוראה
32 נצחית ותמידית, בכל-זאת הרי זה
33 נמשך משבת חזון גם בכל ימות
34 השנה (ולא רק בשבת חזון),
35 כמו שהוא בכל הענינים של
36 התורה ועבודת ה' התלויים בזמן
37 מיוחד, דאף שעקרבם הוא בזמן
38 מסים קבוע ומוגדר, מפל-מקום
39 נמשכים הם אחר-כך מאותו
40 יום מסים ואילך על כל ימות
41 השנה כך שלמעשה גם עניני התורה

בס"ד. שבת פרשת דברים, שבת חזון ה'תשרי"מ. (הנחה בלתי מוגה)

1 ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה¹. הנה
2 פסוק זה הוא הסיום והחותר דהפטר
3 פרשת חזון, וידועים הדרושים על פסוק זה
4 ב'לקוטי תורה' פרשתנו² ובדרושים שלאחרי-זה
5 שפבר נדפסו (דכל ענין שבדפוס הוא לדורות³).
6 דהנה פסוק זה הוא חלק מתורה לשון הוראה⁴,
7 והתורה היא נצחית⁵, הוראה נצחית, היינו
8 שפסוק זה הוא הוראה נצחית בעבודת האדם
9 בכל מקום ובכל זמן. דמזה מובן, שבכל עבודת
10 ישראל ישנם ב' הענינים הכלליים המדברים
11 בפסוק זה, א' ציון במשפט תפדה, ב' ושביה
12 בצדקה. ואף שהפטר זה קוראים בשבת חזון
13 שמונה מובן שענין זה שוף דוקא לשבת חזון,
14 בכל-זאת הרי זה נמשך גם בכל ימות השנה
15 (ולא רק בשבת חזון), כמו שהוא בכל הענינים
16 התלויים בזמן, דאף שעקרבם הוא בזמן מסים,
17 מפל-מקום נמשכים הם אחר-כך על כל ימות
18 השנה. וכידוע⁶ הדגמא לזה ממצות זכירת

19 יציאת מצרים, דעקר מצוה זו היא בט"ו ניסן, יום יציאת מצרים, ומיום זה
20 היא נמשכת על כל ימות השנה, דמזכירין יציאת מצרים בכל יום⁷.
21 ועל-דרך-זה בענינו, דאף שעקר הענין דציון במשפט תפדה ושביה בצדקה
22 שוף לשבת חזון, מפל-מקום הרי ממנה נמשך גם בכל ימות השנה.

23 והנה בפסוק זה מבאר שיש ב' ענינים שבהם צריך להיות ענין הפדיה, א'
24 ציון, ב' ושביה, ופעלת הפדיה בהם היא גם כן על-ידי ב' ענינים.
25 הפדיה דבחינת ציון היא על-ידי המשפט, והפדיה דבחינת ושביה היא
26 על-ידי הצדקה. וצריך להבין מהי ההוראה שבזה בעבודת האדם לקונו, דאני

(1) ישע"י א, כז. (2) ריש פרשתנו. וראה לקו"ש חלק כט ע' 9, סעיף ב. (3) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' שצב. ובכ"מ. (4) ראה זח"ג נג, ב. (5) ראה תניא רפי"ז. ובכ"מ. (6) ראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 147. (7) ראה בכ"ז אנציקלופדי תלמודית ערך הגדה וערך זכירת יצי"מ. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והלימוד למעשה שפנה בעבודת האדם לקונו, והרי זו היא כוונת
2 ותכלית הבריאה של האדם כמאמר חכמינו ז"ל דאני נבראתי לשמש
3 את קוניי?⁸
4 גם צריך להבין על-פי הידוע⁹ שגם סדר בתורה תורה
5 הוא, מהו טעם סדר הפסוק,
6 שהרי גם לסדר הדברים יש משמעות
7 דבתחלה כתיב ציון במשפט
8 תפדה, ואחר-כך כתיב
9 ושביה בצדקה?
10 וביאור הענין הוא (פמובן)
11 מהמבאר בהדרושים מאמרי
12 החסידות על הפסוק, הנוכרים לעיל),
13 דהנה פרוש ציון הוא
14 כפשוטו של מקרא שהוא
15 לשון סימן (וכמו שכתוב¹⁰
16 ובהנה אצלו ציון הפסוק מדבר על
17 "ציון" ו"סימן" של מקום קבורה).
18 דכל סימן יש בו ב' תכונות
19 הפפיות. דמצד אחד הסימן
20 אינו הדבר עצמו אלא הוא
21 רק סימן על המציאות ועל התוכן
22 של הדבר שהוא בלבד.
23 ולאידך גיסא, מצד שני, מפנין
24 שהוא ה"ציון" סימן לדבר זה,
25 מוכח שיש בו משהו מענינו
26 של הדבר שהוא סימן עליו
27 שאם לא כן, אין הוא "סימן" לדבר זה
28 דווקא. ומזה לפי הגדרה זו של
29 המושג "ציון" ו"סימן" מוכן,
30 דענין ציון קאי על הנפש
31 האלקית שבישראל, כפי שהולך
32 ומבאר.
33 דהנה על ענין ומהות הנפש
34 האלקית מבאר רבנו הגון
35 פתניא¹¹ וזה לשונו: והנפש
36 השנית בישראל הבאה לאדם
37 לאחר הנפש הראשונה, הנפש
38 הבהמית, היא חלק אלקה
39 ממצעל ממש. ומזה מוכן
40 שיש בה ב' תכונות הנ"ל
41 שפסימן. דמצד אחד הרי
- היא בבחינת סימן על אלקה ממצעל, ובהוספת אדמו"ר הגון: ממש,
ולכן נקראת בשם חלק אלקה, כי כשאתה תופס
בחלק מן העצם אתה תופס בכלו¹². אבל לאידך
גיסא הרי היא בבחינת סימן בלבד, ולכן נקראת
בשם חלק אלקה בלבד (היינו שהיא רק חלק).
וכן נקראת בשם נפש השנית, כי אפן
התלבשותה בגוף הוא שהיא בבחינת שנית,
וכמאמר רבותינו ז"ל¹³ שהיצר-הרע אקדמיה
טעניתיה כו'. אמנם מה שכתוב ושביה אינו קאי
על הנפש האלקית גופא. דהנה ושביה יש בו
ב' פרושים, א' מלשון שיבה וחזרה, ושביה
היינו השבים שלה¹⁴. ב' ושביה כמו ושבויה
וחזרה, ולפי זה ושביה היינו

(8) משנה סוף קידושין. (9) ראה לקו"ד ח"ד תשמו, א. וראה רש"י ר"פ בראשית. (10) יחזקאל לט, טו. (11) רפ"ב. (12) ראה כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סקט"ז. ויש"נ. (13) ראה זח"א קעט, סע"א ואילך. קה"ר פ"ד, יג. (14) ראה רד"ק ומצודות ישע"י שם.

ביאור בדרך אפשר

1 הַשְּׁבִיִּים שְׁלָה¹⁴. ב' וְשָׁבִיָּה כְּמוֹ וְשָׁבִיָּה הֵינּוּ הַשְּׁבִיִּים
2 שְׁלָה¹⁵. דְּלִפְרוֹשׁ הָא' לפי הפירוש הראשון שהכוונה לשבים, החוזרים,
3 שלה הִנֵּה מִזֶּה גּוֹפֵא מִזֶּה עֲצֻמוֹ שֶׁהֵם צְרִיכִים לָשׁוּב ועתידים
4 לחזור, מוֹכֵן שְׁעֵתָה אֵינָם בְּמִקּוֹמָם אלא נמצאים מחוץ למקומם עדיין
5 לא חזרו. וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה לְפָרוֹשׁ
6 הַב' "ושביה" היינו השבויים שלה,
7 הָרִי עֲנִין הַשְּׁבִיָּה מוֹרָה
8 שְׂאִינוּ בְּמִקּוֹמוֹ וּבְמַעֲמָדוֹ
9 וּמַצְבּוֹ הָאֲמִתִּי אלא בגלות ובשבי.
10 וְהָרִי עַל הַנֶּפֶשׁ-הָאֱלֹקִית אֵינוּ
11 שִׁיף לומר שְׂאִינָה בְּמִקּוֹמָהּ כִּי
12 בשום מצב היא לא מתנתקת מהקשר
13 והרדבות שלה באלוקות, וְהָרִי
14 דְּבָרִים קִלְ-וַחֲמָר, וְמָה עַל
15 הַתּוֹרָה אָמְרוּ¹⁶ חכמינו ז"ל
16 בגמרא בדרשה על הפסוק הֲלֹא כֹה
17 דְּבָרִי כָּאֵשׁ, מָה אֵשׁ אֵינוּ
18 מְקַבֵּל טֶמְאָה כֹּי כִּף דְּבָרִי
19 תּוֹרָה אֵינָם מְקַבְּלִים טוּמְאָה, שְׁלֹא
20 נִשְׁתַּנּוּ בְּמַהוּתָם גַּם כֹּאשֶׁר יִרְדּוּ
21 לַמַּטָּה וְנִתְלַבְּשׁוּ בַּעֲנִי הָעוֹלָם הַזֶּה,
22 הָרִי כִּלְ-שִׁפּוֹן שִׁפּוֹן הוּא בְּנוֹגֵעַ
23 לְהַנְשָׁמָה שֶׁהִיא "חלק אלקה ממעל
24 ממש" שבוודאי גַּם כִּשְׂרִידָה לַמַּטָּה
25 וְנִתְלַבְּשָׁה בְּגוֹף גִּשְׁמִי, הִיא נִמְצָאֶת,
26 בַּעֲצֵם, בְּמִקּוּמָה הָאֲמִיתִי.
27 וּמִזֶּה מוֹכֵן שְׁעֵנִין הַשְּׁבִיָּה
28 שֶׁתִּכְנֶנּוּ הוּא שְׁנִמְצָאֶת שְׁלֹא
29 בְּמִקּוּמָהּ, אֵינוּ שִׁיף לומר כֵּן
30 עַל הַנֶּפֶשׁ-הָאֱלֹקִית עֲצֻמָּה,
31 כִּפִּי שְׁחֹכֵחַ לַעֲלִי, וְצָרִיף לומר,
32 דְּוִשְׁבִּיָּה קָאִי עַל הַלְּבוּשִׁים
33 שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, הַאֲמִצִּיעִים שֶׁדֹּרְכָם הִיא
34 פּוֹעֵלֶת וְבָאָה לִירֵד בִּטְיוֹ שֶׁהֵם
35 מִחֻשְׁבָּה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה,
36 שְׁעֵלִיהֶם שִׁיף לומר שְׂאִינָם
37 נִמְצָאִים בְּמִקּוֹמָם וּבְמַעֲמָדָם
38 וּמַצְבָּם הָאֲמִתִּי בְּתוֹר 'לבושים'
39 וְאִמְצִיעִי בִּטְיוֹ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית כִּפִּי
40 שֶׁהִיא מִצַּד עֲצֵם מִהוּתָה הָאֲמִיתִית
41 וְהֵם מִתְּלַבְּשִׁים בְּנֶפֶשׁ-הַבְּהִמָּתִית וְגוֹף וְחֻלְקוֹ בְּעוֹלָם כֹּי כִּי
42 אֹפֶן פְּעוּלַת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית בָּאֵדָה הִיא שֶׁהִיא מִתְּלַבְּשֶׁת, הֵינּוּ בָאָה בַּצּוּרָה

ביאור בדרך אפשר

43 קְרוּבָה וּפְנִימִית בְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמָּתִית, בְּגוֹף הַגִּשְׁמִי וְגַם בַּעֲנִי הָעוֹלָם שֶׁהֵם חֻלְקוֹ
44 שֶׁל הָאֵדָה לְבוּר אֹתָם וְלַהֲעֵלּוֹת אֹתָם לְקִדּוּשָׁה. אוֹ שְׁקָאִי אִפְשָׁרוּת נִסְפָּת
45 לְפָרֵשׁ לְמִי הַכּוֹנֵה בְּדַבְּרֵי הַפֶּסֶק "ושביה", לֹאחֶר שֶׁהִאֲפָשְׁרוּת לומר שֶׁהַכּוֹנֵה
46 לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית עֲצֻמָּה נִשְׁלָלָה, הִיא שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר עַל הַגּוֹף עֲצֻמוֹ כֹּי
47 שֶׁלֹא נִמְצָא בְּמִקּוּמוֹ הַנֶּחֱסָר בּוֹ הִיָּה רָאוּי
48 לַהֲיֹת מִצַּד עֲצֻמוֹ, וְכִפִּי שִׁיתְבָּאֵר לַחֲלֹן.
49 וּבִאֲוִיר הָעֲנִין הוּא, הִנֵּה יָדוּעַ
50 דְּכָלְלוֹת עֲבוּדָת ה' שֶׁל הָאָדָם
51 הִיא בְּהִיּוֹתוֹ נִשְׁמָה בְּגוֹף
52 דְּוָקָא. וְכַנּוּדָע מַעֲנִין מִתֵּן
53 תּוֹרָה שֶׁהִיא לְנִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים
54 דְּוָקָא וְכַמֵּאֵד חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁכֹּאשֶׁר
55 הַמֵּלָאכִים בְּקִשּׁוֹ שֶׁהַתּוֹרָה תִּינָתֵן לָהֶם,
56 בַּעֲלֻמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, עָנָה לָהֶם מִשֶּׁה
57 רַבֵּינוּ שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל
58 שִׁירְדוּ לְמַצְרַיִם, יֵשׁ לָהֶם אֵב וְאֵם וְיִצֵּר
59 הָרָע וְכוּ'. וְכַמְבָּאֵר בְּמִקּוֹם
60 אַחֵר, דְּמִתֵּן-תּוֹרָה הִנֵּה דְּוָקָא
61 בְּאִפְסָן שֶׁל וַיִּרְדּוּ ה' עַל הָר
62 סִינַי¹⁷ בַּעֲדָה שְׁבִי יִשְׂרָאֵל נִשְׁאָר
63 כְּנִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים בַּעֲלֹם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
64 וְלֹא שֶׁהָעֵלָה הַקִּבְ"ה אֶת
65 יִשְׂרָאֵל מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, מִהָעוֹלָם
66 הַזֶּה לְשָׁמַי הַשְּׁמַיִם, אֲלֵא
67 לַהֲיִפֵּךְ, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִרְבִּין
68 הוֹרִיד וְכּוּפֵף אֶת כֶּסֶף הַכְּבוֹד
69 וְהַשְּׁמַיִם וְשָׁמַי הַשְּׁמַיִם
70 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה עַל הָהָר
71 הַגִּשְׁמִי¹⁸ בַּעֲלֹם הַזֶּה, וְלֹא עוֹד
72 אֲלֵא שִׁירִידָה זוֹ פְּעֵלָה פְּעֵלָה
73 נִכְרַת לַעֲיֵן כֹּל בְּגִשְׁמִיּוֹת הָהָר
74 יִירֵד הָאוֹר הָאֱלֹקִי הָרוּחִי עַל הָהָר
75 הִיָּתָה בְּאֹפֶן כּוֹחַ שֶׁהִדְבִּיר פֶּעַל שִׁינוּי
76 מִמֶּשֶׁי בְּנִשְׁמִיּוֹת הָהָר כְּמוֹ
77 שֶׁכְּתוּב¹⁹ וְהָרִי סִינַי עֲשֵׂן כְּלוֹ, דְּעֲנִין הָעֲשֵׂן
78 שְׁנִינָה עַל הָהָר
79 בְּפִעוּל מוֹרָה שֶׁהִיָּתָה כָּאֵן
80 הַתְּלַבְּשׁוֹת שֶׁל הָאוֹר הָאֱלֹקִי
81 הָעֲלִיָּן בְּתוֹךְ גִּשְׁמִיּוֹת הָהָר
82 וְשִׁבְרִית הַמִּנְגֵּד כֹּי²⁰ בִּטּוֹל שֶׁל
83 הַמִּצִּיאוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת הַחֹמְרוֹת בְּתוֹר דְּבַר שֶׁמִּנְגֵּד לְאֱלֹקוֹת וּמַסְתִּיר עַל
84 הָאוֹר הָאֱלֹקִי.

(15) ראה אגה"ק ס"ד. לקו"ת שבעה ערה 2. ובכ"מ. וראה ד"ה ציון במשפט (הא') תשל"ה (סה"מ מלוקט ח"א ע' קנא) בארוכה. (16) ירמ' כג, כט. ברכות כב, א. (17) יתרו יט, כ. (18) ראה פרש"י יתרו שם. (19) יתרו שם, יח. (20) ראה לקו"ש חט"ז ע' 279-281. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

1 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה כָּשֶׁם שֶׁעִיקַר הָעֲבוּדָה שֶׁל כָּל נִשְׁמָה הִיא דוּקָא כִּשְׁהִיא
2 מְלוּבֶשֶׁת בַּגּוֹף, וּמִתֵּן תּוֹרָה הִיא דוּקָא בְּדֶרֶךְ שֶׁל "וִירַד ה'" (מַלְמַעְלָה לַמַּטָּה)
3 עַל הַר סִינִי, כִּךְ כָּלִילֹת עֲנִין הַתּוֹרָה וּפְעוּלָתָהּ בְּעוֹלָם (לֹא רַק בַּעַת מִתֵּן
4 תּוֹרָה) הוּא (בְּלִשׁוֹן הַיְדוּעַ²¹) שֶׁנִּתְּנָה לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם,
5 הֵינּוּ שְׂבָאָה לְתוֹךְ עוֹלָם כְּזֶה
6 שְׂאִין בּוֹ מִצַּד עֲצָמוֹ שְׁלוֹם אֵלָּא
7 הוּא נְחוּת כָּל כִּךְ שְׂאִין בּוֹ שְׁלוֹם
8 וּשְׁמִלּוּת, וּפְעֻלָּתָהּ שֶׁל הַתּוֹרָה בּוֹ
9 הִיא לַעֲשׂוֹת בּוֹ שְׁלוֹם. דְּמִכָּל
10 זֶה מוֹכֵן, שֶׁעֲנִין עֲבוּדַת
11 הָאָדָם הוּא בְּנִשְׁמוֹת בְּגוּפִים
12 דְּיֻקָּא כִּי רַק בְּדֶרֶךְ זֶה אֲפֻשֶׁר לִקְבֹּל
13 אֶת הַתּוֹרָה בְּעוֹלָם הַנְּחוּת וּלְפַעוֹל
14 "שְׁלוֹם" בְּתוֹךְ הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי וְהַחֲמוּרִי.
15 וְהֵינּוּ, מִכָּל הָאֲמֹר לַעֲמִיל עוֹלָה דְּהֵן
16 בְּחִינַת צִיּוֹן שְׁעִלְיָה אֹמֵר הַכְּתוּב
17 "צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדֶּה" וְהֵן בְּחִינַת
18 וְשִׁבְיָהּ שְׁעִלְיָה אֹמֵר הַכְּתוּב "וְשִׁבְיָהּ
19 בְּצִדְקָה" קָאִי מִכוּוֵּן עַל הַנִּשְׁמָה
20 הַמְּלַבֶּשֶׁת בַּגּוֹף, כִּךְ שֶׁבְּכִלּוֹת
21 שְׁנֵי חֲלָקֵי הַפְּסוּק מְדַבְּרִים בְּעִינֵין אֶחָד
22 אֵלָּא שְׂבִיָּה גּוֹפָא בְּאוֹתוֹ עֲנִין
23 עֲצָמוֹ, הֵינּוּ הַנִּשְׁמָה הַמְּלוּבֶשֶׁת בַּגּוֹף,
24 יִשְׁנֶם ב' עֲנִינִים שׁוֹנִים, דְּצִיּוֹן
25 קָאִי עַל בְּחִינַת הַנִּשְׁמָה גּוֹפָא,
26 הַנִּשְׁמָה עֲצָמָה הַנִּפְשֵׁה-הָאֱלֹקִית
27 כְּפִי שֶׁהִיא מְלוּבֶשֶׁת בַּגּוֹף. וְשִׁבְיָהּ
28 קָאִי עַל הַלְּבוּשִׁים שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
29 הָאֱלֹקִית שֶׁהֵם מַחֲשָׁבָה דְּבוּר
30 וּמַעֲשֵׂה הַמַּחְלָבָשִׁים בְּנִפְשֵׁה-
31 הַבְּהִמִית וְגוֹף וְחִלְקוֹ בְּעוֹלָם
32 כּו', אוֹ שְׂקָאִי עַל הַגּוֹף עֲצָמוֹ
33 כּו' כְּפִי שֶׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית מְלוּבֶשֶׁת

34 בּוֹ וּפְעוּלָתָהּ בְּכָל עֲבוּדַת ה' בְּאִמְצָעוֹתָיו.

35 וְהִנֵּה פְעֻלַת הַפְּדִיָּה בְּב' בְּחִינּוֹת אֵלּוּ שֶׁל "צִיּוֹן" וּשֶׁל "שִׁבְיָהּ"
36 הִיא כְּנֹאמֵר בַּפְּסוּק עַל-יְדֵי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה שֶׁהֵם תּוֹרָה הַנִּקְרָאִת
37 "מִשְׁפָּט" וְצִדְקָה. וְכַמְבָּאֵר ב'לִקוּטֵי תּוֹרָה²² לְאֲדַמְרוֹר הַזֶּקֶן
38 בְּמֹאמְרֵי הַנּוֹכַח דְּמִשְׁפָּט עֲנִינוֹ הַלְּכוֹת הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁתִּרְגְּמוּ
39 אוֹנֵקְלוֹס עַל הַפְּסוּק²³ הָאֲמֹר בְּתַרְוֵן הַחֲלוּם שֶׁל שֵׁר הַמִּשְׁקִים ...
40 יֵשׁא פְרַעְצָה אֶת רֹאשׁוֹ וְהִשְׁיִיב עַל כַּנֹּךְ וְנָתַת כּוֹס פְּרַעְצָה בִּידוֹ" כְּמִשְׁפָּט הָרֹאשׁוֹן
41 "אֲשֶׁר הִיִּית מִשְׁקָהוּ" כְּהִלְכָתָא קְדָמִיתָא, הִרִי ש"מִשְׁפָּט" פִּירוּשׁוֹ
42 הַלֵּכָה, וְכֵן בְּעִינֵינוּ "צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט", הַכוּוֹנָה לַמִּשְׁפָּטִי הַתּוֹרָה.
43 וְיֵשׁא לֹמַר, דְּמָה שְׁמִקְוֹר עֲנִין זֶה הַפִּירוּשׁ ש"מִשְׁפָּט" הֵינּוּ
44 "הַלֵּכָה" הוּא בְּתִרְגוּם אוֹנֵקְלוֹס דְּיֻקָּא הוּא מַחְמַת שִׁכּוּתוֹ שֶׁל

ביאור בדרך אפשר

45 תִּרְגוּם אוֹנֵקְלוֹס לְתַכֵּן הָעֲנִין. דְּהִנֵּה מְבָאֵר ב'תּוֹרָה אוֹר' לְאֲדַמְרוֹר
46 הַזֶּקֶן פְּרִשְׁת מִשְׁפָּטִים²⁴ בְּעִנֵּין בְּרוּר לְשׁוֹנוֹת אֲמוֹת הָעוֹלָם
47 וְהַפִּיכָתָם לְקִדְשָׁה עַל-יְדֵי שְׁמִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶם בְּעִנֵּי תּוֹרָה
48 כּו'.

49 וְכֵן מְבֹאֵר ב'תּוֹרָה אוֹר': "... בְּאֲבָנִים
50 יֵשׁ שְׁנֵי מִדְּרָגוֹת. הָא' אֲבָנִים מִמֶּשׁ שֶׁהֵן
51 בְּרִיאָה בִּידֵי שָׁמַיִם. וְהַב' הָאֵבֶן הַנִּעֲשֶׂה
52 בִּידֵי אָדָם וְהִיא הַלְּבִינָה שֶׁנִּעֲשִׂית מִן
53 הָעֶפֶר ע"י בְּנֵי אָדָם... כִּידוּעַ וּמְפֹרָסִם
54 שֶׁהֵם מִן הַלְּבָנִים יִכְנוּ בְּנֵין בֵּית חוּמָה
55 כְּמוֹ מִן הָאֲבָנִים. אֵךְ שְׂצִירֵךְ תַּחֲלָה
56 הִכְנָה אֵיךְ לַעֲשׂוֹת הַלְּבָנִים שִׁיהִיו חֲזָקִים
57 וּמִתְקַיָּמִים וְהוּא ע"י שִׁישְׁרָפוֹ אוֹתָם
58 בְּכַבֵּשׁן הָאֵשׁ... וְהַנִּשְׁמָל מִב' בְּחִי'
59 אֲבָנִים אֵלּוּ יוֹכֵן ג"כ בְּרוּחָנוּת בְּעִינֵין
60 הָאוֹתִיוֹת שֶׁנִּקְרָאִים אֲבָנִים שִׁישׁ בָּהֶם
61 גַּם-כֵּן ב' בְּחִינּוֹת. הָא' בְּחִי' בְּרִיאָה בִּידֵי
62 שָׁמַיִם וְנֵךְ אֲבָנִים. וְהַב' בְּחִי' הַנִּעֲשֶׂה
63 בִּידֵי אָדָם וְנֵךְ לְבָנִים. וְהֵינּוּ כִי בְּחִינַת
64 אוֹתִיוֹת הַתּוֹרָה נִקְרָאִים אֲבָנִים שֶׁהַתּוֹרָה
65 הִיא מִן הַשָּׁמַיִם וְיִדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְהוּא
66 נֵךְ לִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ... אֵךְ בְּחִי' הַלְּבָנִים
67 הֵינּוּ אוֹתִיוֹת שֶׁל ע' לִשׁוֹן מַלְשׁוֹנוֹת
68 הָאוֹמוֹת אֲשֶׁר כָּל עַם וְעַם מְדַבֵּר
69 כְּלִשְׁוֹנוֹ. וְהִנֵּה כְּתִיב כְּאֲרַבַּע רוּחוֹת
70 הַשָּׁמַיִם פִּרְשְׁתִּי אֲתָכֶם דִּהֵינּוּ יִישְׁרָאֵל
71 מִפְּזוּרִים בַּע' אוֹמוֹת וּמְדַבְּרִים גַּם כֵּן
72 כְּלִשׁוֹן עַם וְעַם שֶׁהֵם דְּרִים בְּתוֹכֶם בְּכָל
73 צָרָה מִשָּׂא וּמִתֵּן וְאֲחֵר כִּךְ כְּשֶׁמִּתְפַּלְלִים
74 בְּמִסְרִית נֶפֶשׁ בְּכוּוֹנָה וְלוֹמְדִים תּוֹרָה
75 לַשָּׁמַיִם מִיַּגִּיעַת הָעֶסֶק בְּמִשָּׂא וּמִתֵּן, אִזִּי
76 מַעֲלִים כָּל צִירוּפֵי אוֹתִיוֹת שֶׁדְּבָרוֹ בָּהֶם
77 לַמַּעֲלָה מַעֲלָה לִשְׂרֵשׁ נִשְׁמָתָם... וְזוֹהוּ

78 הַנִּקְרָא חוֹלִין שֶׁנִּעֲשֶׂה עַל טַהֲרַת הַקֹּדֶשׁ. פִּירוּשׁ כִּי לִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ מִשְׁךְ מִבְּחִינַת
79 קֹדֶשׁ הָעֲלִיּוֹן מִה שְׂאִין כֵּן שָׂאֵר לִשְׁנוֹת הֵם חוֹל אֲבָל כְּשֶׁמִּתְבָּרְרִים עַל יְדֵי
80 הַתַּפְלָה כִּנ"ל (וְגַם כְּשֶׁמְדַבְּרִים בָּהֶם לְהַבִּין הַתּוֹרָה וְכִמוֹ בְּגִמְרָא יֵשׁ כְּמוֹ מִלּוֹת
81 לִשׁוֹן אֲרָמִי הִכִּי הִשְׁתָּא אִי אֲמַרַת בְּשִׁלְמָא) הִרִי הֵם נִעֲשִׂים עַל טַהֲרַת הַקֹּדֶשׁ...
82 כְּמִשְׁלֵל הַלְּבָנִים שֶׁהֵם שֶׁהֵם עֶפֶר פְּשׁוּט מ"מ ע"י מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם נִעֲשִׂים ג"כ
83 קִשִּׁים וְחֲזָקִים בְּבִחִינַת אֲבָן כִּנ"ל עַד שְׁבוּעִים מֵהֶם חוּמָה...
84 וְזוֹהוּ גַם תַּכֵּן הָעֲנִין הַמְּבָאֵר פָּאן, פְּדִיּוֹן שֶׁל עֲנִינֵי קִדְשָׁה שִׁירְדוּ
85 וְנִתְלַבְּשׁוּ בְּתוֹךְ עֲנִינֵי הָעוֹלָם מִן הַגְּלוּת וְהַשְׁבִּיָּה וְהַעֲלָתָם לַמִּקְדָּשׁ
86 בְּקִדְשָׁה].

87 וְהוֹלֵךְ וּמִפְרֵט אֶת הַהִבְדֵּל בֵּין שְׁנֵי הָעֲנִינִים, הַפְּדִיָּה שֶׁל הַתּוֹרָה ("מִשְׁפָּט")
88 וְהַפְּדִיָּה שֶׁל הַצִּדְקָה:

ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה

ט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דְּהִנֵּה הִתְפַּדֶּה בֵּין תוֹרָה וְצִדְקָה מִבְּאֵר בְּכֹמֶה מְקוֹמוֹת²⁵
- 2 בתורת החסידות שְׁהוּא עֲנִין ב' אֹפְנֵי הַלּוֹף, שני אופנים של 'הליכה'
- 3 שכוונתה לגרום קירוב של האדם לאלוהות הַלִּיכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
- 4 על ידי הארה אלוהית מלמעלה המאירה אל האדם למטה וְהַלִּיכָה
- 5 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה על ידי
- 6 התעוררות מצד האדם למטה להתעלות
- 7 למעלה. דְּהִתְוֹרָה עֲנִינָה הוּא
- 8 הַלִּיכָה של המשכת והתגלות
- 9 אלוהות מִלְּמַעְלָה מעולמות עליונים
- 10 לְמַטָּה אל האדם, וְכִמוֹ
- 11 שְׁכָתוֹב²⁶ לגבי מתן תורה מן
- 12 הַשָּׁמַיִם היינו מלמעלה הַשָּׁמַיִם
- 13 הקדוש ברוך הוא אֶת קוּלוֹ גו' וְכִמוֹ
- 14 וְכִמוֹ ל' שְׁהִרְפִּין הוֹרִיד וְכֹפֵף
- 15 הקדוש ברוך הוא הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַי
- 16 הַשָּׁמַיִם כו' אל הר סיני למטה.
- 17 וְגַם בְּהִיּוֹת הַתּוֹרָה לְמַטָּה
- 18 נִמְשָׁלָה לְאֵשׁ כְּמוֹ שְׁכָתוֹב
- 19 הֲלֹא כֹה דְּבָרֵי כְּאֵשׁ גו'¹⁶,
- 20 דְּהָאֵשׁ טִבְעוֹ לַעֲלוֹת לְמַעְלָה
- 21 (כְּמִבְּאֵר בְּתִנְיָא²⁷ וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "...
- 22 כאור הנר שמתננע תמיד למעלה
- 23 בטבעו מפני שאור האש חפץ בטבעו
- 24 להיפרד מהפחילה ולהידבק בשורשו
- 25 למעלה, ביסוד האש הכללי שתחת
- 26 גלגל הירח..."), כך שגם בהיותה
- 27 למטה, התורה קשורה בקשר חזק
- 28 למקורה למעלה ונמשכת אליו כמו
- 29 שטבע האש להיות נמשכת למעלה,
- 30 וְאִם כֵּן זֶה שֶׁהַתּוֹרָה הִיא
- 31 לְמַטָּה, הוּא לֹא מִפְּנֵי שֶׁמִּצַּד עֲצָמָה
- 32 הִיא שִׁיכָת לְמַטָּה אֵלָּא מִחֻמַּת
- 33 שֵׁשׁ בָּהּ פְּעֻלָּה תְּמִידִית שֶׁל
- 34 הַמִּשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה.
- 35 וְיֵשׁ לוֹמֵר דְּזֶהוּ גַם כֵּן הַטַּעַם
- 36 הַפְּנִימִי עַל מַה שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאת
- 37 כְּאֵן בַּפְּסוּק "ציון במשפט תפדה"
- 38 בְּשֵׁם מִשְׁפָּט, כִּי עֲנִין
- 39 הַמִּשְׁפָּט מוֹרָה עַל בְּחִינַת
- 40 הַמִּשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה כְּמוֹ שׁוֹפֵט שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִהַדְּבָר
- 41 הַנִּשְׁפָּט וְהוּא שׁוֹפֵטוֹ מִלְּמַעְלָה שֶׁם הַשׁוֹפֵט נִמְצָא לְמַטָּה אֵל
- 42 הדברים כפי שהם באים לידי מעשה בפועל, כשם שהתורה נמצאת למטה

- 43 ומלוכשת בענייני העולם הזה כי היא נמשכת תמיד מלמעלה למטה.
- 44 מִה־שָּׂאִין־כֵּן עֲנִין הַצִּדְקָה עֲנִינָה הוּא הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה
- 45 לְמַעְלָה, הַתְּקַרְבוֹת שֶׁל הָאָדָם לְאִלוּהוּת בְּדֶרֶךְ שֶׁל הַתְּעֻלוֹת מִלְּמַטָּה (מִצַּד
- 46 הָאָדָם) לְמַעְלָה וְכִמוֹ שְׁכָתוֹב²⁸ וְצִדְקָה תְּרוּמָם גוֹי, שְׁעֲנִינָה
- 47 הַמִּיּוֹחַד שֶׁל מִצְוֹת הַצִּדְקָה הוּא
- 48 הַתְּרֻמָּה וְהַהֲגָבָה שְׁנֵתִית
- 49 הַצִּדְקָה פּוֹעֶלֶת בָּאָדָם, הַתְּעֻלוֹת
- 50 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. וְעַל־דִּרְפָּן־זֶה
- 51 הוּא בְּכָל־לֵוִי כָּל הַמִּצְוֹת
- 52 (שֶׁצִּדְקָה הִיא כָּל־לֵוִי כָּל
- 53 הַמִּצְוֹת²⁹ כְּמוֹ שְׁכָתוֹב "וצדקה
- 54 תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל
- 55 המצווה הזאת", כמבואר בתניא: "...
- 56 שהפליגו רז"ל במאור מאוד במעלת
- 57 הַצִּדְקָה, וְאִמְרוּ שֶׁשְׁקוּלָה כִּנְגַד כָּל
- 58 הַמִּצְוֹת, וּבְכָל תַּלְמוּד יְרוּשָׁלַיִם הִיא
- 59 נִקְרָאת בְּשֵׁם "מצווה" סתם, כִּי כֵן הִיא
- 60 הֶרְגֵל הַלְשׁוֹן לִקְרוֹא צִדְקָה בְּשֵׁם
- 61 "מצווה" סתם, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֵינֵק
- 62 הַמִּצְוֹת מִעֲשִׂיּוֹת וְעוֹלָה עַל כֻּלָּנָהּ),
- 63 שְׁעֲנִינָה שֶׁל כָּל הַמִּצְוֹת הוּא
- 64 הַעֲלָאָה הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים
- 65 הַמִּשְׁמָשִׁים לְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת מִלְּמַטָּה
- 66 לְמַעְלָה.
- 67 וְכִזָּה³⁰ יוֹכֵן מַה שֶׁפָּדִית
- 68 בְּחִינַת צִיּוֹן הִיא עַל־יְדֵי
- 69 הַתּוֹרָה שֶׁעֲנִינָה הַמִּשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה
- 70 לְמַטָּה, וּפָדִית בְּחִינַת וְשָׁבִיָּה
- 71 הִיא עַל־יְדֵי הַצִּדְקָה שֶׁעֲנִינָה
- 72 הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. דְּהִתְוֹרָה
- 73 שְׁעֲנִינָה הוּא שֶׁהִיא לְמַטָּה
- 74 לְאַחֵר שִׁירְדָה וְנִתְלַבְּשָׁה בְּדִבְרִים
- 75 גִּשְׁמִיִּים, בְּכָל זֹאת נִשְׁאָרָה כְּמוֹ
- 76 שֶׁהִיא לְמַעְלָה, וְגַם בְּהִיּוֹתָה לְמַטָּה
- 77 נִאֲמַר עֲלֶיהָ דְּבָרֵי כְּאֵשׁ, שִׁיכָת
- 78 לְבְּחִינַת הַנֶּפֶשׁ־הָאֱלֹקִית כְּפִי
- 79 שֶׁהִיא מִצַּד עֲצָמָה שֶׁהִיא חֵלֶק
- 80 אֱלֹקָה מִמַּעַל מִמַּשׁ וְשִׁיכָת
- 81 לְמַעְלָה, מִה־שָּׂאִין־כֵּן עֲנִין
- 82 הַצִּדְקָה פְּעֻלָּתוֹ הִיא בְּעֵנִי שֶׁצִּרְיָה לְהַעֲלוֹתוֹ מִמַּדְרָגָתוֹ כִּיּוֹן
- 83 שֶׁנִּמְצָא לְמַטָּה, בְּמִצַּב נְחוּת, וְזֶה צִרְיָה לְהִיּוֹת בְּכִחִינַת וְשָׁבִיָּה
- 84 וְהַפְּרִיָּה שֶׁלָּהֶם הִיא בְּדֶרֶךְ הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה.

(25) ראה תו"א מקץ מב, ג. מקומות שבהערה 34. ובכ"מ. 26) ואתחנן ד, לו. 27) פ"ט. 28) משלי יד, לד. וראה תו"א א, ב. ובכ"מ. 29) ראה תניא פל"ז (מת, ב). ובכ"מ. 30) ראה בכ"ז ד"ה ציון במשפט תשלה הנ"ל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וּבִזְהָ יוֹכֵן גַּם מֶה שֶׁמִּקְדִּים הַפֶּסוּק עֲנִין צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה
2 המדבר על התורה לפני "ושביה בצדקה" המדבר על המצוות (וכפי שזכר
3 לעיל, גם סדר הדברים בתורה הוא תורה), מִשׁוּם שֶׁהַתּוֹרָה קוֹדֶמֶת
4 לְמִצְוֹת, וּכְפִשּׁוּת הָעֲנִין בְּמִצְאוֹת דְּעִשִּׂית מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת
5 קיום המצוות בפועל ממש היא על-
6 יְדֵי הַקְדָּמַת לְמִדּוֹ הַלְכוֹת
7 הַצְרִיכוֹת שְׂצִיר לְדַעַת אוֹתוֹן כִּד
8 לְקִיִּים אֶת הַמִּצְוֹת נִכּוֹן לִפִּי הַתּוֹרָה,
9 הַהֲלָכוֹת הַפֶּסוּקוֹת הַמְּבֹאֲרוֹת
10 בִּשְׁלֹחַן עֲרוּף.
11 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּפָנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים, דִּהְנִתִּינֶת-כַּח לְקִיִּים
12 הָעֲנִינִים, דִּהְנִתִּינֶת-כַּח הַרוּחָנִית
13 לְקִיִּים אֶת הַמִּצְוֹת בְּפִעוּל (ובמידת
14 הַצִּוּר לְהַתְגַּבֵּר עַל קִשִּׁים, מְנִיעוֹת
15 וְעִיכּוּבִים) הִיא עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה
16 שֶׁלְמַעֲלָה מֵהַעוֹלָם.
17 אֲמָנָם, בְּחִינַת וְשִׁבְיָה בְּצִדְקָה
18 שְׁקָאֵי גַם עַל הַגּוֹף כִּנ"ל,
19 שֶׁהַכּוֹנֵה הֵן לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ כִּפִּי
20 שֶׁנִּתְלַבֶּשׂ וּפְעוּלַת בְּגוֹף (מחשבה,
21 דִּבּוּר וּמַעֲשֵׂה) וְהֵן לְגוֹף עֲצָמוֹ הָרִי
22 הַשְּׁבִיבָה שְׁבִיבָה דְּרוּקָה הַפְּדִיָּה
23 וְהַחֲזֹרָה שֶׁל הָעֲנִינִים הַנְּחוּתִים יוֹתֵר
24 הִיא לְמַעֲלָה גַם מִבְּחִינַת
25 צִיּוֹן, כִּי אִכֵּן לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ וְכֵן הַגּוֹף
26 עֲצָמוֹ הֵם בְּדֹרָאֵי נְחוּתִים מֵהַנֶּשְׁמָה
27 הָאֱלֹקִית עֲצָמָה, וּבְכָל זֹאת הַפְּדִיָּה
28 שֶׁלֹּא הִיא דָּבָר נֶעֱלָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר
29 הַפְּדִיָּה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, וְטַעַם הַדָּבָר הוּא
30 כִּיּוֹן שֶׁהָרִי גַם בְּגוֹף יִשְׁנֹ
31 בְּחִינַת הָאֱלֹקִיוֹת שֶׁמִּהוּוּה אוֹתוֹ
32 וְנִתְּנָה לוֹ חַיִּית וְקִיּוֹם שְׁהָרִי אֵין
33 דְּבָר עוֹשֶׂה אֶת עֲצָמוֹ וְכֵן נִבְרָא,
34 מִכָּל סוּג וּמִכָּל דְּרוּגָה, נִצְרָר וּמִקְבֵּל חַיִּית
35 אֵךְ וְרַק מֵהַבּוֹרָא, וְיֵשׁ בּוֹ בְּגוֹף (כְּמוֹ
36 בְּכָל נִבְרָא) כַּח הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל
37 הַכּוֹחַ הַבּוֹרָא שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹךְ הַנִּבְרָא
38 כּוֹ, אֵלָּא שְׂאִין הוּא מְרַגִּישׁוֹ
39 הִכּוֹחַ הַפּוֹעֵל, הֵינּוּ הַחַיִּית הָאֱלֹקִית
40 שֶׁמִּכּוֹחָהּ הוּא נִבְרָא וּמִתְקַיֵּם, אֵינּוּ נִיכָר וְנִרְגַּשׁ בְּגוֹף הַגִּשְׁמִי. אֲבָל זֶה גּוֹפָא
41 שְׂאִין הוּא מְרַגִּישׁוֹ, זֶה עֲצָמוֹ שֶׁ"כּוֹחַ הַפּוֹעֵל" הָאֱלֹקִי לֹא נִרְגַּשׁ בְּגוֹף
42 מוֹרָה שֶׁשְׂרָשׁוֹ לְמַעֲלָה בְּיוֹתֵר, כִּי כָּל הַגְּבוּהָ יוֹתֵר יוֹרֵד
43 לְמַטָּה יוֹתֵר³¹ כְּמִשְׁלַל חוֹמַת אֲבָנִים שֶׁכֹּאֲשֶׁר הִיא נוֹפֶלֶת, דְּרוּקָה אֲבָנִים
- שְׂבִרָשׁ הַחוּמָה נוֹפִלִים רְחוּק יוֹתֵר, וּבְנִמְשָׁל, דְּרוּקָה אֹר אֱלֹקִי מִמְּקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ
נֶעֱלָה יוֹתֵר, יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ לְמִקּוֹם נְחוּת יוֹתֵר, וְלִכֵּן דְּרוּקָה הָאֹר הָאֱלֹקִי שִׁיּוֹרֵד
וּמִתְמַעֵט וּמִתְעַלֵּם כָּל כַּךְ עַד שֶׁאֵינּוּ נִרְאָה וְנִרְגַּשׁ, הוּא אֹר מִמְּקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ נֶעֱלָה
בְּמִיּוֹחַד. וְעַל-יְדֵי הַצִּדְקָה, פּוֹעֲלִים שְׁתֵּהִינָה הַחֲזִירָה וְהַתְּשׁוּבָה
(וְשִׁבְיָה גַם מִלְּשׁוֹן תְּשׁוּבָה³²)
שֶׁל לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ וְשֶׁל הַגּוֹף הַגִּשְׁמִי
וְהַחֲזִירָה וְהַתְּשׁוּבָה שֶׁהִיא, שֶׁהִיא
כְּמִבּוֹרָא לְעִיל, בְּדֶרֶךְ שֶׁל הַעֲלָא
מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה, הִיא לְשִׁרְשָׁם
וּמִקּוֹרָם שֶׁל לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוֹף
לְמַעֲלָה מַעֲלָה וְכֹאמֹר שְׁשׁוֹרֵשׁ
נֶעֱלָה בְּיוֹתֵר.
וְזֶהוּ עֲנִין צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה
וְשִׁבְיָה בְּצִדְקָה. דְּבְּחִינַת צִיּוֹן
הִיא עֲצָם הַנֶּשְׁמָה שְׂצִירָה
לְפַעַל בֵּה הַפְּדִיָּה בְּדֶרֶךְ שֶׁל
הַמִּשְׁכָּה אֱלֹקִית מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה,
וּבְחִינַת וְשִׁבְיָה קָאֵי עַל נִשְׁמָה
שֶׁבְּגוֹף אוֹ עַל לְבוּשֵׁי הַנֶּשְׁמָה
וְכוֹ, שְׂצִירָה לְפַעַל בֵּהם אֶת
הַהֲגָבָה וְהַעֲלָא מִלְּמַטָּה
לְמַעֲלָה, מִבְּרִיא עֲמִיקְתָּא
לְאִיגְרָא רְמָה מְבוֹר עֲמוֹק לִגְג
גְבוּהָ.
וְהַפְּדִיָּה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ עֲצָמָה מִצֵּד אֶחָד
וְשֶׁל לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוֹף מִצֵּד שֵׁנִי,
הִיא עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה כִּבְ
הַקּוֹיִם שֵׁנִי הָאֹפְנִים הַשּׁוֹנִים
דִּהְעֲלָא מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה (צִדְקָה,
מִצְוֹת) וְהַמִּשְׁכָּה מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה
(מִשְׁפָּט, תּוֹרָה) שֶׁהֵם ב' אֹפְנֵי
הַלִּיכָה כִּנ"ל, כְּמִבּוֹרָא לְעִיל שֵׁנִי
הָאֹפְנִים בְּהַתְּקַרְבוֹת הָאֲדָם לְאֱלֹקוֹת,
הַמִּשְׁכָּה וְהַעֲלָא, נִקְרָאִים שְׁתֵּי
הַלִּיכוֹת וְעַל-יְדֵי-זֶה נִמְשָׁךְ גַּם
מִלְּמַעֲלָה עֲנִין וְהַתְּהַלְכָּתִי
בְּתוֹכָם³³ דְּקָאֵי הַמִּכּוֹן עַל ב'
בְּחִינַת הַלּוֹף, וְלִכֵּן נִאֲמַר
וְהַתְּהַלְכָּתִי וְלֹא וְהַלְכָּתִי כְּמִבְּאָר
בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת³⁴ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת כִּי צִדְּ שְׁנֵי הָאֹפְנִים הָאֲמֹרִים בְּעִבּוּדַת
הָאֲדָם שֶׁנִּקְרָאִים שְׁתֵּי הַלִּיכוֹת, מִמְּשִׁיכִים אֱלֹקוֹת בְּשְׁנֵי אֹפְנִים שֶׁגַם הֵם
נִקְרָאִים שְׁתֵּי הַלִּיכוֹת. וְהֵנּוּ, דְּבְּתַחֲלָה בְּשֶׁל רֹאשׁוֹן, בְּתַחֲלִית עֲבוּדַת
ה' כֹּאֲשֶׁר הָאֲדָם נִמְצָא עֲדִין בְּמִצְבַּח נְחוּת הַקֶּבֶץ ה' עוֹזְרוֹ³⁵ כִּי אֵין לוֹ דִּי

(31) ראה שערי אורה ד"ה יביאו לבוש פי"ב ואילך. (32) ראה פרש"י ישעי' שם. ובכ"מ. (33) בחוקותי כו, יב. (34) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ט ע' קלא. פרשיות ע' תרג. אוה"ת ויקרא ע' תרמ ואילך. לקו"ש ח"כ ע' 299. וש"נ. (35) שבת ל, ב. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כוחות לעבוד את ה' למרות המניעות והעיוכים, וְאַחֲרֵי־כֵן לאחר שנתעלה
2 יותר הָאָדָם עוֹבֵד עֲבוֹדָתוֹ בְּשִׁלְמוֹת בָּב' הַקְּוִים דְּתוֹרָה
3 וְצִדְקָה, הֵינְנוּ לְמוֹד הַתּוֹרָה
4 בְּמַחֲ שִׁפְרָאשׁ, וְקִיּוֹם כָּל
5 הַמִּצְוֹת בְּרַמ"ח אֵיבָרִים
6 (בְּמַבְאָר ב'סֵפֶר חֲרָדִים' בִּיצֵד
7 הַמִּצְוֹת מְחַלְקוֹת לְפִי הָאֵבָרִים
8 שְׁתְּלוּיִים בָּהֶם) וכאשר כל חלקי
9 הגוף משועבדים לעבודת ה', הרבו
10 מורה על שלימות מיוחדת. וְעַל־יְדֵי
11 הָעֲבוֹדָה בָּקֵב שָׁלוֹ הֵינְנוּ עוֹבֵד
12 שֶׁל הָאָדָם בכוחות שלו מְקַבְּלִים
13 אַחֲרֵי־כֵן מְלַמְעֵלָה תִּשְׁעָה
14 קָבִים שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא
15 הַקָּב"ה³⁶, שנקרא גם "חבר"
16 בְּמַאֲמָר חכמינו ז"ל רֵצֵף וְרַע
17 אֲבִיךָ אֵל תַּעֲזֹב זֶה הַקָּב"ה³⁷,
18 הרי שהקדוש ברוך הוא נקרא בשם
19 "חבר" ו"רע".
20 וְזֶהוּ גַם מֵה שֶׁעֲנִנָּן זֶה שֶׁל
21 פְּדִיית והעלאת כוחות הנפש והגוף,
22 וגשמיית העולם בכלל על ידי התורה
23 והמצוות נֶאֱמָר בַּהִפְטָרָה דִּקְא,
24 ולא בפסוק בחמשה חומשי תורה
25 שֶׁהָרִי כָּל עָקֵר עֲנִין תִּקְנַת הֵיָה מִחֲמַת גְּזֹרַת
26 הַמְּלָכוֹת שְׂגוּרָה לֹא לְקֹרֵא בַּתּוֹרָה עצמה וחכמים תקנו שלפחות יקראו
- בנביא מעין הפרשה בתורה, עֲנִין הַגְּלוּת³⁸ ולכן ראוי שהביטוי לפדיה
וההעלאה מהירידה שבגלות יהיה בפסוק בהפטרה שמסמלת את ענין הגלות.
ומסימים ציון במשפט תפדה
גו', וגם העובדה שפסוק זה הוא
הסיום והחתומה של ההפטרה היא
מדויקת ומשמעותית דְּהַכֹּל הוֹלֵךְ
אַחֵר הַחֲתוּמָה³⁹, כי העיקר הקובע
בכל ענין הוא הסיום והחתומה (ביטוי
שמקורו בגמרא לגבי מי שטעה
בחתומת ברכות קריאת-שמע: "שחרית
- פתח ביוצר אור וסיים במעריב
עריבים לא יצא, פתח במעריב עריבים
וסיים ביוצר אור יצא. עריבית - פתח
במעריב עריבים וסיים ביוצר אור לא
יצא, פתח ביוצר אור וסיים במעריב
עריבים יצא. כללו של דבר, הכול הולך
אחר החיתום) שְׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה
בָּב' אוֹפְנֵי הַלּוּף הַנִּל
"המשכה" על ידי לימוד התורה
ו"העלאה" על ידי קיום המצוות
בָּאִים בְּקִרְוֹב מִמֶּשׁ לְקִיּוֹם
הָעֲנִין דְּצִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה
וְשִׁבְיָה בְּצִדְקָה כְּפִשׁוּטוֹ,
פְּדִיית ציון, ירושלים, ופְּדִיית כל
הגוֹלִים וְכָל הַשְּׁבוּיִים בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ
מִמֶּשׁ.

(36 ראה ב"מ לח, א. 37) ראה רש"י שבת לא, א ד"ה דעלך. (38) אבודרהם סדר שחרית של שבת. לבוש או"ח סרפ"ד ס"א.
שו"ע אדה"ז שם. ועוד. (39) ברכות יב, א.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז תמוז, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

... באיחור זמן הגיע לידי מכתב כתי"ר שי' ותוכנו, אולי טוב לעשות שידוך עם בנו שי'.

והנה ראיתי בהאברכים דכאן ובכ"מ אשר כשמתחילים לדבר עמהם מעניינים כהנ"ל, הרי
זה מביא תומ"י לפזור הנפש ולפעמים הכי תכופות הרי זה ללא תועלת, כיון שנמשך כמה זמן עד
שמוצאים הצעה מתאימה ויהי' הענין נוגע לפועל, ובהתאם לגילו הרך של בנו שי' הרי חשש הנ"ל הוא
בתוקף עוד יותר, שלכן לדעתי לאחר שלפי דעת כתי"ר יבוא הזמן לחשוב ע"ד חתונה בפועל וכן תהי'
הצעה בפועל, אזי יש להתבונן באם להציע לו תיכף.

בס"ד. שיחת שבת פרשת דברים, שבת חזון ה'תשר"מ

בלתי מוגה

- 1 א. בנוגע לתוכן הענין ד"שבת חזון" - הנה לכל לראש יש לפתוח בענין הקשור עם זכותן מעלתן
- 2 וחיבתן של ישראל, כדלקמן.
- 3 ובהקדים:
- 4 הדגשת זכותן מעלתן וחיבתן של ישראל זמנה בכל השנה כולה, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר נמצאים
- 5 בזמן שצריכים לפעול בו את הענין ד"הפכתי גו' לששון"¹, "לששון ולשמחה ולמועדים טובים"², שזהו
- 6 הזמן דג' השבועות, ובפרט תשעת הימים שמראש חודש אב ואילך [שכן, לפני ראש חודש אב נהגו
- 7 בכמה קהילות בישראל - וכן נהוג בזמן הזה בכמה מקומות בארץ הקודש, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה'
- 8 אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³ - לערוך שמחת נישואין, שזהו בנין עדי עד, על יסודי התורה
- 9 והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות, מה-שאינ-כן מראש חודש אב ואילך,
- 10 שבכל הקהילות בישראל אין נושאים נשים⁴] - הרי בוודאי שבזמן זה צריכים להדגיש את זכותן מעלתן
- 11 וחיבתן של ישראל.
- 12 ולכן, גם כאשר מדברים אודות ענינים והלכות שבהם רואים בגלוי ובחיצוניות ענין של היפך השמחה,
- 13 הנה לכל לראש יש לבאר את הכוונה הפנימית שבענין זה, זכותן וחיבתן של ישראל, וכאשר פותחים
- 14 בענין זה, ורק לאחר-יזה מדברים אודות פרטי הענינים כפי שהם בגלוי ובחיצוניות - אזי פועלים
- 15 שהכוונה הפנימית תבוא לידי גילוי גם בחיצוניות ובפועל ממש, כדלקמן.
- 16 ועל-דרך-זה מובן בנוגע לכללות הענין ד"שבת חזון", שזהו ענין עיקרי בשבת זו, להיותו השם דשבת
- 17 זו - "שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש", שהוא מהווה ומחיה ומקיים את הדבר שנקרא בשם זה, כידוע
- 18 תורת הבעל-שם-טוב שנתבארה ב'שער היחוד והאמונה' בתחלתו,
- 19 [ולהעיר מהמעלה המיוחדת ד'שער היחוד והאמונה' - שבתחלתו נתבארה תורה הנ"ל בענין השם -
- 20 על-פי הידוע⁵ בשם חסידים זקנים שהיתה קא-סלקא-דעתא אצל אדמו"ר הזקן ש'שער היחוד והאמונה'
- 21 יהיה ההתחלה דספר התניא, כדמוכח מלשון ההקדמה ד'שער היחוד והאמונה': "כמו שיתבאר במקומן",
- 22 לשון עתיד - בנוגע לענינים שכבר נתבארו בג"ן פרקים ראשונים דספר התניא, וטעם הדבר - מכיון
- 23 ש'שער היחוד והאמונה' היה אמור להיות ההתחלה דספר התניא, ועד כדי כך, שגם לאחר שהוחלט
- 24 ש'שער היחוד והאמונה' יהיה חלק שני - לא שינה אדמו"ר הזקן את הלשון הנ"ל ("כמו שיתבאר
- 25 במקומן") בהקדמה ד'שער היחוד והאמונה'],
- 26 הרי בוודאי שבענין עיקרי כזה - השם "שבת חזון" - יש לפתוח בענין הקשור עם זכותן מעלתן
- 27 וחיבתן של ישראל.
- 28 ב. פנימיות הענין ד"שבת חזון" - מבואר בפנימיות התורה שנתגלתה בתורת החסידות:
- 29 ידוע⁶ מאמרו של ר' הלל מפאריטש "בשם הרב מברדיטשוב נשמת-רבגני-מרומים" ש"שבת חזון"
- 30 הוא "לשון מחזה, שמראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד כו'".
- 31 ונמצא שפנימיות הענין ד"שבת חזון" - שכל אחד ואחד מישראל רואה את המקדש דלעתיד - מורה
- 32 ומדגיש על זכותן ומעלתן וחיבתן של ישראל, ומצד עליו זה - הרי "שבת חזון" הוא באופן נעלה יותר
- 33 מסתם שבת בשבתו, שכן דוקא בשבת זו מראים לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד.

(כרך ג) ערך בין המצרים ע' קטז ואילך. וש"נ.

(5) ראה הערות ותיקונים לתניא עה, ב. לקו"ש ח"ד ר"ע 1262.

ח"י ר"ע 243. לקו"ש וישב חכ"ה ע' 199 ואילך.

(6) נעתק באוה"ת לנ"ך ח"ב ע' א'צו.

(1) ירמ' לא, יב. טור סו"ס תקפ.

(2) זכר' ח, יט. רמב"ם הל' תעניות בסופן.

(3) עקב יא, יב.

(4) שו"ע או"ח סתקנ"א ס"ב. וראה אנציקלופדי תלמודית

- 1] ולהעיר, שענין זה נאמר "בשם הרב מברדיטשוב נבג"מ" - כידוע ומפורסם גודל מעלתו בענין דאהבת ישראל ולימוד זכות על בני ישראל.
- וענין זה נתגלה על-ידי ר' הלל מפאריטש - שהיה שייך כל כולו לאדמו"ר ה'צמח צדק', היינו, שלא זו בלבד שהיה 'מקושר', אלא עוד זאת, שהיה 'שליח' של אדמו"ר ה'צמח צדק', "שלוחו של אדם כמותו"⁷, ועד לאופן ד"כמותו דהמשלח ממש"ס⁸ (כמדובר כמה פעמים⁹ אודות חילוקי הדרגות בענין השליחות), ותוכן השליחות היתה קשורה אף היא עם הענין דאהבת ישראל¹⁰.
- ובזה חידוש נפלא:
- בהלכות בית הבחירה¹¹ כותב הרמב"ם: "בנין העתיד להבנות אף-על-פי שהוא כתוב ביחזקאל, אינו מפורש ומבואר, ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא, בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל", ולכן, כאשר יצטרכו לבנות את "בנין העתיד" (בית המקדש השלישי) - אזי יתגלו כל פרטי הענינים שלא נתפרשו עדיין, על-ידי הנביאים כו'.
- ועל-פיה תמוה ביותר: בשבת חזון רואה כל אחד ואחד מישראל את המקדש דלעתיד, ומובן, שראיה אמיתית פירושה - ראיית כל פרטי הדברים. וביחד עם זה אומרים ש"בנין העתיד להבנות" . אינו מפורש ומבואר" ?!
- אבל אף-על-פי-כן, "אזוי אזוי איז די מעשה"¹², זוהי המציאות לאמיתתה, שבשבת חזון מראים לכל אחד ואחד את המקדש דלעתיד¹³!
- וכאמור - ענין זה נתגלה ונתפרסם לכל, ובאופן של דפוס - לדורי דורות¹⁴, ובפרט - לדור זה שבזמנו נתגלה ונדפס ענין זה.
- ג. והנה, כאשר פותחים בענין הפנימי ד"שבת חזון", בנוגע למעלתו וזכותו וחיבתו של ישראל - הרי זה באופן ד"מקדים רפואה"¹⁵ לענין הבלתי-רצוי ד"שבת חזון" כפי שהוא מצד חיצוניות הענינים (היפך בנין בית המקדש).
- ויתירה מזו - שהענין הפנימי ד"שבת חזון", ראיית המקדש דלעתיד, בא בגילוי גם בחיצוניות הענינים, היינו, שגם כאשר יהודי נמצא עדיין בזמן הגלות, קודם התיקון, עומד לנגד עיניו באופן גלוי המכוון הפנימי דכללות ענין החורבן - "על מנת לבנות", ובפרט - על-מנת לבנות בנין יותר טוב מן הראשון, כך שאין זה סתירה וקלקול, אלא בנין ותיקון, כלומר, שחורבן בית המקדש אינו אלא כדי לבוא לעילוי דמקדש דלעתיד¹⁶.
- אמנם, גילוי ענין זה בעולם הגשמי - אינו שייך אלא כאשר יבנה בית המקדש השלישי בפועל ממש, וכמדובר בהתועודות שלפני-זה¹⁷ שענינו של בית המקדש הוא - המשכה וגילוי בעולם הזה הגשמי; אבל אף-על-פי-כן, בנוגע לעבודת האדם - הרי עוד בזמן הגלות, עומד לנגד עיניו המכוון דכללות ענין החורבן, כדי לבוא לעילוי דמקדש דלעתיד, ומכיון שכן, הרי במקום שמחשבתו של אדם (שמחשבתו היא הפנימיות והנשמה ד"מעשינו ועבודתנו") שם הוא נמצא¹⁸, כפי שדבר זה בא לידי ביטוי בהלכה - בנוגע להלכות עירובין - שכאשר מחשבתו היא במקום שבו הניח את העירוב, הרי זה נחשב כאילו נמצא שם¹⁹, היינו, שהענין ד"שם הוא נמצא" הוא גם בנוגע לגשמיות (סעודה גשמית).

(13) ראה לקמן ס"ט.

(14) אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ב ע' שפב. לקו"ש ח"ב

ע' 522.

(15) ראה מגילה יג, ב. מדרש לקח טוב שמות ג, א. איכ"ר פ"א כג.

(16) בכל זה - ראה בארוכה לקו"ש השבועי חכ"ט ע' 11 ואילך. שם ע' 51. וש"נ.

(17) שיחת ש"פ מסעי מבה"ח מנ"א ס"ל.

(18) כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סל"ח. וש"נ.

(19) ראה לקו"ש ח"ב ע' 426 הע' 78. וש"נ.

(7) קידושין מא, ב. וש"נ.

(8) לקו"ת ויקרא א, ג.

(9) לקו"ש ח"ב ע' 303. וש"נ. וראה שיחת ש"פ תולדות מבה"ח וער"ח כסלו ש.ז. סכ"ו (התועודות תשד"מ ח"א ע' 520 ואילך).

(10) ראה שיחת חגה"פ תש"ג - לקו"ד ח"ג תכח, א. סה"ש תש"ג ע' 80. תש"ד ע' 83. ראשי פרקים מתולדותיו בס' פלח הרמון בראשית בתחלתו ע' V.

(11) פ"א ה"ד.

(12) ראה לקו"ש חכ"א ע' 334 הע' 88.

- 1 ויתירה מזו: בכחו וביכלתו לגלות את המקדש דלעתיד בעולם הזה הגשמי בפועל ממש - כידוע
2 מאמרו של אדמו"ר הזקן²⁰: "איתא בתיקונים²¹ שאפילו אם היה צדיק אחד חוזר בתשובה שלימה בדורו
3 היה בא משיח", היינו, שכאשר עבודתו של יהודי היא כדבעי, צדיק שחוזר בתשובה, פועל הוא שמיד
4 בא משיח, ומכיון שכן, הרי בכחו של יהודי לפעול את בנין בית המקדש דלעתיד בפועל ממש.
- 5 ד. וביאור הדבר – על-פי המשל הידוע בדרושי אדמו"ר מהר"ש²² שהענינים שנפעלים על-ידי מעשינו
6 ועבודתנו בזמן הזה, הם על-דרך-משל לאדם שיש בידו תיבה סגורה עם אבנים טובות ומרגליות, ובידו
7 גם המפתח דתיבה זו, כך שלא זו בלבד שהדבר הוא ברשותו, אלא עוד זאת שבכחו וביכלתו לפתוח
8 את התיבה בכל עת שירצה.
- 9 והענין בזה :
- 10 "תכלית השלימות הזה של ימות המשיח, שהוא גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא בעולם הזה הגשמי
11 (נתאוהו הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים²³) תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות"²⁴.
12 ומכיון שענין זה נפעל על-ידי מעשינו ועבודתנו - הרי לא יתכן שלאחרי שישנם "מעשינו ועבודתנו"
13 ידחה חסו־שולם הענין דדירה בתחתונים (שנפעל על-ידי מעשינו ועבודתנו) לזמן מאוחר יותר.
- 14 ישנו ציווי בתורה "לא תלין פעולת שכיר"²⁵, "ביומו תתן שכרו"²⁶. ומכיון ש"מגיד דבריו ליעקב
15 חוקיו ומשפטיו לישראל"²⁷, הרי בוודאי שאין הקב"ה מעכב את שכרו של היהודי, היינו, שכאשר יהודי
16 מסיים את העבודה דיום זה, "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב"²⁸ - הנה תיכף ומיד נותן לו הקב"ה
17 את שכרו, והכוונה לכל האופנים שבשכר²⁹ - הן בנוגע לשכר שהוא בדרך סיבה ומסובב, והן בנוגע
18 לשכר שהוא באופן סגולי, ועד לשכר שבאין-ערוך לגבי אופן עבודתו.
- 19 ומה שצריכה להיות גם העבודה דמחר וכו', "כל יומא ויומא עביד עבדתיה"³⁰ - הרי זה ענין
20 בפני-עצמו, ואין זו סיבה לעכב את שכר העבודה דיום זה.
- 21 ולכן, בהכרח לומר שלאחרי כל עבודה פרטית נותנים לו מיד את השכר "דירה בתחתונים" - עבור
22 עבודה זו.
- 23 אמנם, שכר זה ניתן בתיבה סגורה, וטעם הדבר - דמכיון שעדיין לא נשלמה כל עבודתו (כי אם חלק
24 ממנה, העבודה דיום זה כו'), הרי אם יתנו לו את השכר בתיבה פתוחה, לא יוכל להשלים את שאר עניני
25 עבודתו. שכן, הזמן דלעתיד לבוא יהיה באופן ד"שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ"³¹, היינו, שאז לא
26 יהיה כללות העילוי דאתכפא ואתהפכא חשוכא לנהורא, ונמצא, שנתנית השכר בתיבה סגורה היא טובה
27 עבורו, מכיון שעל-ידי-זה נשארת האפשרות להשלים ולסיים את כל עבודתו בתכלית השלימות.
- 28 אבל לאידך, מובן ופשוט שנתנית השכר בתיבה סגורה אינה גורעת מאומה מבעלותו על התיבה -
29 מכיון שביחד עם התיבה הסגורה נותנים לו גם את "מפתח" התיבה, כך שבכחו וביכלתו לפותחה בכל
30 עת שירצה. ומה שאינו עושה זאת בפועל - הרי זה ענין שלו...
- 31 ועל-דרך-זה מובן בנוגע לראיית המקדש דלעתיד בשבת חזון - שנוסף לכך שמצד עבודתו "שם הוא
32 נמצא", הרי בכחו וביכלתו לפעול זאת בגילוי בעולם הזה הגשמי, כנ"ל בארוכה.
- 33 ה. ויש להוסיף, שבפרטי ביאור הנ"ל אודות הענין דשבת חזון, מודגש שענין זה (ראיית המקדש
34 דלעתיד בשבת זו) נמשך וחודר עד למטה מטה, כדלקמן.

(25) קדושים יט, יג.

(26) תצא כד, טו.

(27) תהלים קמו, יט. וראה שמו"ר פ"ל ט.

(28) תהלים קד, כג.

(29) ראה של"ה בית אחרון (יב, א-ב).

(30) זח"ג צד, רע"ב.

(31) ל' הכתוב – קהלת יב, א. וראה שבת קנא, ב.

(20) בונה ירושלים ספ"ד. מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג.

(21) ראה ז"ח ס"פ נח (כג, רע"ד).

(22) ד"ה פזר נתן תרמ"ב. וראה ד"ה באתי לגני תשי"א פ"ה (קונטרס מאמרים ר"ע ז). וש"נ.

(23) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר

פי"ג, ו. תניא רפ"ו.

(24) תניא רפ"ז.

לכל לראש - הלשון "שבת חזון, מלשון מחזה", שלשון זה הוא תרגום של ראייה, כלומר, שתיבה זו אינה לשון הקודש, כי אם לשון תרגום (לשון ארמי).

ובהקדים:

ידוע מה שכתוב בספרים³² בנוגע ללשונות האומות שהובאו בתורה, כמו: "טט בכתפי שטים, פת באפריקי שטים"³³, וכן "יגר שהדותא"³⁴, וכיוצא בזה - שלא יתכן לומר שהתורה כתבה לשונות שאינם לשון הקודש, בוודאי גם תיבות אלו הם בלשון הקודש, אלא שתיבות אלו מלשון הקודש נכללו ונתערבו עם לשונות האומות.

אבל אף-על-פי-כן, מכיון שתיבות אלו נעשו אחר-כך חלק מלשונות האומות, היינו, שתיבה זו שייכת ללשון ד"כתפי" ותיבה זו ללשון ד"אפריקי" וכיוצא בזה [ונפקא-מינה לדינא - בכתבי שטרות שעל-פי תורה, שאין לכתוב מקצתו בלשון זה ומקצתו בלשון אחר³⁵], בהכרח לומר, שיש חילוק בינם לשאר התיבות שבתורה שנשארו בלשון הקודש בלבד, היינו, שתיבות אלו הם לשון תרגום שבלשון הקודש עצמו.

[ועד כדי כך שזהו ה"ממוצע" בין לשון קודש לשאר הלשונות דאומות העולם. דהנה, כל הענינים שבעולם, שרשם ומקורם - בתורה, וכמו כן בנוגע ללשונות דאומות העולם, שגם הם נמשכים מהתורה, והאפשרות לכך היא - על-ידי לשון תרגום שבתורה גופא, שהוא ה"ממוצע" לכל שאר הלשונות דאומות העולם].

ובנוגע לעניננו: הדגשת לשון "חזון" ("מחזה"), לשון תרגום, בנוגע לראיית המקדש דלעתיד, תוכנה - שראיית המקדש דלעתיד חודרת ונמשכת למטה מטה כל כך, עד שענין זה ישנו אפילו כאשר נמצאים בדרגא שלמטה מלשון הקודש - לשון תרגום.

ו. ועוד ענין בזה:

ענין הנ"ל מבואר על-פי משל - "מאב שיש לו בן יקר ועשה לו מלבוש יקר להתלבש בו, ומצד שלא נזהר הבן באותו בגד . . קרע אותו לכמה קרעים. ועשה לו פעם שני לבוש וקרע אותו גם כן. מה עשה האב, עשה לו לבוש שלישי, ולא נתן לו ללבוש אותו, רק גזזו, ולפרקים רחוקים ידועים מראה לו הלבוש, ואומר לו, ראה שאם תתנהג בדרך הישר ינתן לך לבוש זה ללבוש אותו". ומסיים "וזהו ענין שבת חזון, לשון מחזה, שמראים לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד מרחוק".

והנה, כללות ענין ה"משל" הוא³⁶ - שכאשר צריכים להסביר ענין שלמעלה מהשגת כלי המקבל, אזי מלבישים זאת בלבוש מדבר נפרד (בדוגמת הלבוש שהוא דבר נפרד מהמלוכב בו), שהוא (הלבוש) לפי ערך כלי המקבל, ועל-ידי הלבוש דמשל יכול המקבל להשיג גם את הנמשל המלוכב בו.

כלומר: בנוגע לענין של אמונה - לא שייך לתת "משל", מכיון שאין צורך בכך, ולא תהיה כל תועלת בכך. אמנם, בנוגע לענין של הבנה והשגה בשכל - הנה כאשר מדובר אודות ענין שלמעלה משכלו של המקבל, אזי יש צורך "להוריד" את הדבר כדי שיוכל להתקבל בשכלו של המקבל, וענין זה נעשה על-ידי ה"משל", שהוא דבר זר ונפרד מהנמשל, שלכן מתקבל בכלי שכלו של המקבל. ואף-על-פי-כן, עם היות המשל דבר זר ונפרד מהנמשל, הנה בו ועל-ידו תופס המקבל את ה"נמשל", בדוגמת הלבוש שעל-ידו תופסים את המלוכב.

ולהעיר, שבנידון דידן - הרי תוכן המשל עצמו הוא גם מענין ה"לבוש", וזאת - למרות שבנמשל מדובר אודות "בית המקדש" - "בית" דוקא (ולא באופן ד"ואהיה מתהלך באוהל"³⁷), ולכאורה, היו

(35) ראה רמב"ם הל' גירושין פ"ד ה"ח. שו"ע אה"ע רסק"ו.

(36) תו"א מג"ה צא, ג. דרמ"צ קה. סע"א ואילך. ובכ"מ.

(37) ש"ב ז, ו.

(32) של"ה טט, ב. הובא באוה"ת ואתחנן ע' שכו.

(33) סנהדרין ד, ב. הובא בפרש"י עה"ת ס"פ בא (יג, טז).

ואתחנן ו, ח.

(34) ויצא לא, מז.

- 1 יכולים לומר משל זה בכל פרטיו (מבלי לשנות מאומה) גם בנוגע ל"בית" - אב שבנה בית לבנו, ועל-ידי
 2 הנהגת הבן באופן בלתי-רצוי (שלא נזהר בכבוד הבית כו') נשבר הבית, ובנה לו בית שני ונשבר גם כן,
 3 ואז בנה האב בית שלישי, ולא נתן לו, רק מראה לו מזמן לזמן כו' - ככל פרטי המשל, אלא שבמקום
 4 "בגד" ידובר אודות "בית". ואף-על-פי-כן, מאיזה טעם שיהיה המשל הוא מ"בגד" דוקא - בדוגמת
 5 כללות ענין ה"משל", שהוא לבוש לנמשל, ובו ועל-ידו תופסים את המלוכש בו³⁸.
- 6 ובנוגע לעניננו: נתינת "משל" על הענין דראיית המקדש דלעתיד בשבת חזון, תוכנה - שענין זה
 7 חודר ונמשך גם לאלו שאינם יכולים לתפוס את הנמשל, שלכן זקוקים הם למשל מענין אחר, אמנם,
 8 על-ידי המשל, למרות היותו מענין אחר, תופסים הם גם את הנמשל עצמו.
- 9 ז. ויש להוסיף בזה בעומק יותר - על-פי ביאור דיוק המשל מ"בגד" דוקא, ולא מ"בית" (אף שבנמשל
 10 מדובר אודות "בית המקדש", כנ"ל):
- 11 החילוק שבין "בגד" ל"בית" הוא - ש"בגד" עשוי לפי מדת האדם, ו"בית" אינו עשוי לפי מדת
 12 האדם.
- 13 "בגד" - ארכו ורחבו צריך להיות בהתאם למדתו של האדם, לא קצר מדי ולא ארוך מדי, אלא כמדת
 14 האדם. וכפי שמצינו בהלכה בנוגע לבגדי כהונה³⁹ שהבגדים צריכים להיות בהתאם למדת גדלו של הכהן
 15 ו[להעיר שענין זה שייך לכל בני ישראל - שנקראים "ממלכת כהנים"⁴⁰, וכמסופר בגמרא⁴¹ שמלך פרס
 16 תיקן את אבנטו של יהודי שיהיה מונח במקום המתאים "לכבוד ולתפארת".
- 17 מה-שאינ-כן "בית" - הרי ארכו ורחבו וגבהו הוא יותר ממדתו של האדם, וכפי שמצינו בהלכה
 18 (בנוגע לחיוב מזוזה⁴² וכיוצא בזה) שמדת ה"בית" היא - לכל הפחות - ד' אמות על ד' אמות, שזהו
 19 יותר ממדתו של אדם. שכן, מצינו בנוגע למדת המקוה שצריך להיות אמה על אמה ברום ג' אמות,
 20 בהתאם למדתו של האדם⁴³.
- 21 ומכיון שכן, מובן, שיש חילוק בין ראיית בגד לראיית בית - שעל-ידי ראיית ה"בגד" מקבלים מושג
 22 אודות פרטי המלוכש, ארכו ורחבו כו', מכיון שהבגד הוא לפי מדתו של המלוכש; מה-שאינ-כן על-ידי
 23 ראיית ה"בית" - לא יודעים כלל אודות פרטי הדר בבית, ארכו ורחבו כו', מכיון שהבית אינו לפי מדתו
 24 של המלוכש, ואין יודעים אלא ענין כללי - אם זהו ביתו של עשיר או של עני מדוכא, ובכללות יותר
 25 - אם זהו בית של בני-אדם [שנבראו "בצלם אלקים", כמו שכתוב בפרקי אבות דשבת זו⁴⁴] או בית של
 26 בעלי-חיים. אמנם, ב"בית" ישנו העילוי דענין הקביעות, אבל אף-על-פי-כן, יש מעלה ב"בגד" שאין
 27 ב"בית", שדוקא על-ידי ה"בגד" רואים את פרטי המלוכש בו, כנ"ל.
- 28 ולכן מדייקים לתת משל מ"בגד" דוקא, שבו רואים בגילוי את פרטי המלוכש בו - מכיון שענין זה
 29 יהיה בגילוי בבית המקדש השלישי ושאודותיו מדובר במשל), כדלקמן.
- 30 ח. ויובן בהקדם כללות החילוק שבין בית ראשון ושני, למקדש דלעתיד: בית ראשון ושני נעשו מזהב
 31 כסף ונחושת כו', דברים גשמיים, ובכללות "בניינא דבר נש", מה-שאינ-כן "המקדש דלעתיד" הוא
 32 "בניינא . . דקודשא-בריך-הוא", "מקדש"⁴⁵ אדניי כוננו ידיך⁴⁶.
- 33 ולכן, אף שגם בית ראשון ושני עיקרם הוא הענין ד"ושכנתי בתוכם"⁴⁷, השראת השכינה, מכל-מקום,
 34 מכיון שמעורב בזה גם החלק ד"בר נש", הרי הענין ד"ושכנתי בתוכם" לא היה באופן שיכולים לראות

(43) עירובין ד, ב. וש"נ. טושו"ע יו"ד רסר"א. רמב"ם הל'

מקואות רפ"ד.

(44) פ"ג מי"ד.

(45) בשלח טו, יז.

(46) זח"ג רכ"א, א. וראה גם שם ח"א כח, א.

(47) תרומה כה, ח.

(38) ראה לקמן ס"ז ואילך.

(39) פסחים טה, ב. יומא כג, ב. וש"נ. רמב"ם הל' כלי המקדש

פ"ח ה"ד. הובא בפרש"י עה"ת צו ז, ג.

(40) יתרו יט, ו.

(41) זבחים יט, רע"א.

(42) סוכה ג, סע"א ואילך. טושו"ע יו"ד סרפ"ו ס"ג. רמב"ם

הל' מזוזה רפ"ו.

בגילוי שכל פרט ופרט שבו מורה ומבטא את פרטי המלוכש - אף שבוודאי כן הוא באמת. ונמצא, ¹
שביחס לראיית האדם - הרי זה בדוגמת ה"בית" שעל-ידו לא רואים את פרטי הדר בו. ²

אבל "המקדש דלעתיד" - להיותו "בניינא דקודשא-בריך-הוא", הרי השראת וגילוי השכינה שבו הוא ³
באופן שיראו בגילוי את פרטי המלוכש, בדוגמת ענין ה"בגד". ⁴

וזהו גם כן מה ש"המקדש דלעתיד" יהיה בנין נצחי, שפירושו - שמיד בתחלתו רואים בגילוי שהוא ⁵
נצחי, כלומר, אין הכוונה שלאחרי שעוברים אלפי שנים ורואים שנשאר בקיומו, הרי זו הוכחה על ⁶
נצחיותו, אלא שמיד בתחלתו רואים שהוא דבר נצחי - שכן, כאשר מגיע הרגע השני (לא ברגע הראשון ⁷
ממש), ורואים שהוא באותו תוקף ממש, ללא שום שינוי כלל, וכלשון חכמינו ז"ל⁴⁸: "חזקים כיום ⁸
הבראם", היינו, שאין בהם טבע ההפסד כלל - אזי יודעים שזהו דבר נצחי [כמובא בחסידות - מספרי ⁹
חקירה, ומכיון שענין זה הובא ונתבאר בחסידות, הרי זה נעשה חלק מ"תורת החסידות", ובתורת ¹⁰
החסידות גופא - בספר ששמו "ספר החקירה"⁴⁹], כלומר, שמיד בתחלתו מודגש וניכר בו בגילוי ענין ¹¹
הנצחיות. ¹²

ובמכל-שכן וקל-וחומר מאופן גילוי אלקות דלעתיד לבוא בכל עניני העולם: ¹³

לעתיד לבוא יקויים היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר"⁵⁰, היינו, שהענין ¹⁴
ד"פי ה' דיבר" יהיה בגילוי ממש (לא רק ב"עשרת הדברות", אלא גם) בכל פרטי הנבראים שבעולם, ¹⁵
ובלשון אדמו"ר האמצעי⁵¹ - שיתגלה "כח האלקי הפועל בנפעל". ¹⁶

והנה, גילוי כח הפועל בנפעל הוא באופן שעל-ידו נראים פרטי עניניו של הפועל - ועל-דרך המובא ¹⁷
בדרושי חסידות⁵² אודות הרב המגיד שהכיר בכלי שהאומן שעשאה היה סומא בעין אחת, מכיון שראה ¹⁸
בה את כחו של הפועל. ומזה מובן בנוגע לגילוי כח האלקי הפועל בנפעל - שיראו את פרטי הפועל. ¹⁹
[ובוודאי אין צורך להבהיר שהדוגמא שבמשל (סומא בעין אחת) - שייכת רק לאחר הירידה ²⁰
וההשתלשלות עד לעולם הזה הגשמי והחומרי, מטעם הידוע ליוצרה כו', מה-שאין-כן למעלה - הרי ²¹
אפילו "פרא אדם" לא יעלה על דעתו שלמעלה שייך ענין של חסרון חס-ושלום, והדוגמא היא רק ביחס ²²
לכך שיראו את פרטי הדברים]. ²³

ומכיון שכל נברא מחולק מזולתו - שהרי מובן ופשוט שלעתיד לבוא לא יהיו כל פרטי הנבראים ²⁴
באופן שוה, בוודאי יהיו ריבוי נבראים חלוקים זה מזה כבזמן הזה, ואדרבה: לעתיד לבוא יהיה הענין ²⁵
ד"מה רבו מעשיך ה'"⁵³ ו"מה גדלו מעשיך ה'"⁵⁴ יותר מכמו שהוא עתה - הרי גילוי כח האלקי הפועל ²⁶
בנפעל יהיה בכל נברא ונברא בהתאם לענינו הפרטי, היינו, שבכל פרט ופרט שבנבראים יראו את כח ²⁷
הפועל הפרטי דנברא זה. וזאת - למרות שמדובר אודות הכח האלקי שמהווה את מציאות הנברא מאין ²⁸
ליש, "מהותו ועצמותו של המאציל ברוך הוא שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה ²⁹
לו חס-ושלום"⁵⁵! ³⁰

וזהו החידוש דלעתיד לבוא, שענין זה יהיה בגילוי לכל. הרב המגיד - ראה את כח הפועל בנפעל ³¹
גם בזמן הגלות, וכן רבותינו נשיאנו שחזורים ענין זה בכל ה"שטורעם" - הם רואים זאת גם עתה; אבל ³²
לעתיד לבוא - יהיה הגילוי לכל בני ישראל. ³³

ואם הדברים אמורים בנוגע לגילוי אלקות בעולם, הרי על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא בנוגע לגילוי ³⁴
אלקות בבית המקדש דלעתיד - שבכל פרט ופרט יראו בגילוי את דרגת האלקות הפרטית המלוכשת ³⁵
בפרט זה (מה-שאין-כן בבית ראשון ושני, שלמרות שגם שם היה גילוי אלקות בפרטי הדברים הגשמיים, ³⁶
מכל-מקום, לא ראו זאת בגילוי, כנ"ל). ³⁷

(52) שער האמונה שם.

(53) תהלים קד, כד.

(54) שם צב, ו.

(55) אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך).

(48) ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"א.

(49) בתחלתו. שם ע' קא ואילך.

(50) ישע"י מ, ה.

(51) תו"ח תפכ, א. שער האמונה ספכ"ז.

- 1 וזהו דיוק המשל מ"בגד" ולא מ"בית" - דמכיון שמדובר אודות ראיית "המקדש דלעתיד", הרי ראייה
- 2 זו היא באופן של "בגד" שהוא לפי המדה המדויקת דהמלוכש בו, היינו, שעל-ידו רואים בגילוי את
- 3 פרטי המלוכש, כנ"ל בארוכה.
- 4 ט. והנה, על-פי האמור לעיל אודות דיוק המשל מ"בגד" דוקא - יובן גודל הפלאת הענין דראיית
- 5 המקדש דלעתיד בשבת חזון, בזמן הגלות, בעומק יותר:
- 6 לא זו בלבד שגם בזמן החורבן והגלות רואים כבר את המכוון הפנימי והכללי דענין החורבן - בנין
- 7 המקדש דלעתיד, אלא עוד זאת, שראיה זו היא על-דרך-משל מראיית "בגד", שעל-ידו רואים את פרטי
- 8 המלוכש בו, היינו, שרואים כבר את העילוי המיוחד שבמקדש דלעתיד, אשר מלבד העילוי ד"בית" (ענין
- 9 הנצחיות), יהיה בו גם העילוי ד"בגד" - שבכל פרט ופרט שבו ניכר ומתבטא ענינה הפרטי של דרגת
- 10 האלקות המלוכשת בו.
- 11 אמנם, על-פי-זה מתחזקת יותר הקושיא דלעיל (סעיף ב): מכיון שראיה זו היא בכל הפרטים ממש
- 12 - כיצד מתאים הדבר עם פסק-דין הרמב"ם שכמה וכמה פרטים בנוגע ל"מקדש העתיד להבנות" אינם
- 13 יודעים לנו, בה בשעה שב"שבת חזון" רואים את המקדש דלעתיד בכל פרטיו ממש?!
- 14 והביאור בזה - על-פי המבואר בחסידות⁵⁶ אודות כללות החילוק שבין שמיעה לראיה⁵⁷:
- 15 שמיעה ענינה - שתחלה שומעים את פרטי הדברים, פרט אחד, פרט שני וכו', ולאחרי צירוף כל
- 16 הפרטים - אזי מבינים את כללות הענין. מה-שאינ-כן בראיה, הסדר הוא באופן הפוך: תחילה רואים את
- 17 כללות הענין, ואחר-כך - ככל שממשיכים להביט בדבר, מבחינים גם בפרטי הדברים, פרט לאחר פרט,
- 18 וזאת - למרות שכבר ברגע הראשון ראו את הדבר כולו כמו שהוא בכל פרטיו.
- 19 ובנוגע לעניננו: הן אמת שרואים את המקדש דלעתיד כמו שהוא בכל פרטיו, אבל אף-על-פי-כן,
- 20 כאשר מסתכלים בהשקפה ראשונה - עדיין לא מבחינים (כל כך) בפרטי הדברים באופן של הבנה והשגה
- 21 (שענין זה נעשה רק כאשר מסתכלים ומתבוננים בדבר משך זמן רב כו'), עד שיוכל להיות פסק-דין ברור
- 22 שפרטים אלו יהיו באופן כך וכך.
- 23 י. והנה, כל האמור לעיל - צריך להיות מובן גם ליהודי פשוט, ואפילו לילד או ילדה קטנים, שכן:
- 24 גם הם יודעים ששבת זו נקראת "שבת חזון":
- 25 כאשר אומרים ליהודי פשוט, ילד או ילדה קטנים, שבשבת חזון מראים לכל אחד ואחד את המקדש
- 26 דלעתיד - שואל: הרי אינני רואה מאומה? ...!
- 27 הנה על זה אומרים לו: הן אמת שהנך רואה דבר אחר - ענין של חורבן וגלות כו', אבל
- 28 אף-על-פי-כן, עליך לדעת שאין זה אלא דבר חיצוני, בדוגמת המשל ולבוש שמסתיר על הנמשל
- 29 והמלוכש, ואף-על-פי-כן, על-ידי-זה "לוקחים" את הנמשל והמלוכש. ומה שאינך רואה זאת בגלוי -
- 30 הרי זה מפני שהנך עדיין קטן (בשנים או בידיעות כו'), וכאשר תגדל ותתחכם ותוסיף בעניני קדושה
- 31 ("וועסט ווערן עלטער, קליגער און פרימער") - אזי תבין שהעיקר הוא המלוכש, ולא הלבוש המסתיר.
- 32 דוגמא פשוטה לדבר:
- 33 כאשר ילדה קטנה פוגשת את חברתה (או כאשר ילד פוגש את חבירו) - רואה היא את השמלה
- 34 שמכסה את ידה ושאר חלקי גופה, ולא את חלק הגוף שמכוסה בשמלה. ואף-על-פי-כן, כאשר ישאלו
- 35 אותה: מהו העיקר - מה שפגשה את השמלה או את הילדה שלו בשבת את השמלה? - בוודאי תצחק
- 36 לשמע שאלה מוזרה זו! פשיטא שהעיקר הוא - שפגשה את הילדה, ולא מה שפגשה את השמלה...
- 37 ובעומק יותר - הפגישה היא עם פנימיותה ועצמותה של הילדה - בת שרה רבקה רחל ולא! שכן,
- 38 בת-ישראל יכולה לפגוש רק "בת שרה רבקה רחל ולא", מה-שאינ-כן ילדה שאינה בת-ישראל - לא

⁵⁷ לשלימות הענין - ראה גם שיחת ש"פ עקב סל"א.

⁵⁶ אהר"ת בראשית (כרך ו) תתרח, א ואילך. סה"מ תרס"ח

ע' ריא. ובכ"מ.

שייך שתפגוש בה, דמכיון ש"אתה בחרתנו מכל העמים . . ורוממתנו מכל הלשונות", נמצאת בתישראל
במקום נעלה ומובדל ממקומם של אינם-יהודים. שכן, גם בעולם הזה גופא נמצאים אומות העולם
ב"בירא עמיקתא" ביחס לבני ישראל, כך שלא שייך לומר ש'בתישראל' תפגוש בבת מאומות העולם.
ומה שרואים בפועל שקיימת מציאות ש'בתישראל' פוגשת ברחוב ילדה שאינה בתישראל - הרי
פגישה זו אינה עם הילדה עצמה, אלא עם הניצוץ האלקי שבה, והכוונה בזה - כדי שתברר ניצוץ זה,
על-ידי-זה שתפעל עליה לקיים שבע מצוות בני-נח, בתורת חינוך.

ונמצא, שגם ילדה קטנה מבינה בפשטות שהעיקר הוא - המלוכש ולא הלבוש.

זאת ועוד:

ענינו של הלבוש הוא - כאמור לעיל - שעל-ידו יכולים לדעת מי הוא המלוכש בו, ובפשטות: כאשר
רואים שמלה - מבחינים מיד אם זוהי שמלה של ילדה קטנה או של אשה זקנה. וכמו כן יודעים את
מדת הגוף, אורך ורוחב כו', של הילדה שאליה שייכת שמלה זו, ועד כדי כך, שעל-ידי השמלה יכולים
להכיר בתכונתם של ההורים שחינכו ילדה זו, האכילוה והשקוה, ענין שמתבטא באורך ורוחב הגוף,
וכיוצא בזה.

ומזה מובן גם בנוגע לענינו - ראיית המקדש דלעתיד:

גם כאשר רואים את הלבוש בלבד (מאיזה סיבה שתהיה) - יודעים שאין זה אלא לבוש בלבד, והעיקר
הוא - המלוכש בו. ובענינו, שהעיקר הוא - המכוון הפנימי שבענין החורבן והגלות הוא, כדי לבוא
לתכלית העילוי - מקדש דלעתיד.

ועד כדי כך, שראיית המקדש דלעתיד - בזמן הגלות - היא באופן של "בגד", שעל-ידו יודעים את
פרטי הענינים דהמלוכש בו, כנ"ל בארוכה.

יא. ויהי-רצון שכל אחד ואחד מישראל ינצל את הנתינת-כח ד"שבת חזון" שאז מראים לכל אחד
ואחד את המקדש דלעתיד.
וכאמור לעיל - שנותנים ליהודי את כל הענינים, הן התיבה עצמה, והן "מפתח" התיבה, כך שביכלתו
לפותח בכל עת שירצה.

ובפשטות - ש"בשעתא חדא וברגעא חדא"⁵⁸, בשעה אחת, כידוע הפירוש בזה⁵⁹ - בפניה אחת ("מיט
איין קער"), פועלים וממשיכים את המקדש דלעתיד בפועל ממש, בעולם הזה הגשמי, למטה מעשרה
טפחים.

ובלשון רש"י בפירושו לגמרא⁶⁰ - פשוטו של ש"ס (על-דרך "פשוטו של מקרא" בפירושו למקרא)
- "מקדש העתיד שאנו מצפין, בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא משמים, שנאמר מקדש אדני כוננו ידיך",
ומטעם זה - יכול לבוא גם בלילה, וגם ביום השבת, ועל-אחת-כמה-וכמה - ב"שבת חזון", שאז מראים
לכל אחד ואחד את המקדש דלעתיד.

והעיקר - כאמור - שפועלים וממשיכים את בנין בית המקדש השלישי בעולם הזה הגשמי, בפועל
ממש, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

* * *

יב. האמור לעיל שייך בשבת חזון מדי שנה בשנה. ונוסף לזה, יש הוראה מהקביעות דשבת חזון
בימי החודש, ובשנה זו חל שבת חזון - בששה באב.
ובהקדים: שבת חזון חל לעולם בתשעת הימים, ברוב הפעמים - לפני תשעה באב, ולפעמים - בתשעה

(60) סוכה מא, סע"א.

(58) זח"א קכט, סע"א.
(59) סה"מ קונטרסים ח"ב שצו, ב. ח"ג ע' קד.

- 1 באב עצמו. ולכאורה, בשלמא כאשר שבת חזון חל בתשעה באב עצמו - יש בזה עילוי מיוחד, שכן, בו
- 2 ביום שחורב בית המקדש, מראים לכל אחד ואחד את המקדש דלעתיד, ובוה מודגש ביותר שהפנימיות
- 3 דכללות ענין החורבן הוא - בנין המקדש דלעתיד (כנ"ל בארוכה); אבל כאשר שבת חזון חל לפני תשעה
- 4 באב - מהו החילוק, לכאורה, אם קביעותו בששה באב או ביום אחר?
- 5 אמנם, מצינו שגם לפני תשעה באב ישנו יום שאירע בו מאורע מיוחד בקשר לענין החורבן:
- 6 "בשבעה באב נכנסו נכרים להיכל כו"כ⁶¹, כלומר, לפני שבעה באב - לא היתה עדיין האפשרות
- 7 דכניסת גוים להיכל, מכיון שמצבם הרוחני של ישראל לא היה ירוד כל כך. אמנם, בשבעה באב, כאשר
- 8 הירידה במצבם הרוחני של ישראל היתה למטה מטה ביותר - נשתלשל הדבר גם בגשמיות, בכך שנכנסו
- 9 גוים להיכל, וכתוצאה מזה - חורבן בית המקדש בתשעה באב.
- 10 ומזה מובן שישנו ענין מיוחד בששה באב - להיותו "ערב" שבעה באב, כדלקמן.
- 11 יג. והנה, כדי לדעת מהו הענין ד"ערב" שבעה באב - הרי על-פי הכלל "אסתכל באורייתא וברא
- 12 עלמא"⁶², מובן, שיש להסתכל בתורה ולראות מהו הענין ד"ערב" בכלל - ערב שבת, ערב יום-טוב, ערב
- 13 ראש השנה וערב יום הכיפורים - על-פי תורה.
- 14 בנוגע לערב שבת - אמרו חכמינו ז"ל⁶³: "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת". כלומר, כדי שהאכילה
- 15 דשבת ("יאכל בשבת") תהיה בשלימותה - דרושה הכנה מתאימה לכך, וזהו ענינו של ערב שבת - שבו
- 16 נעשית הטירחא וההכנה לקראת יום השבת, שעניני השבת יהיו בשלימותם.
- 17 וענין זה (ההכנה לשבת) - עיקרו בערב שבת ממש (יום הששי):
- 18 ההכנה לשבת יכולה להתחיל מיום ראשון בשבוע⁶⁴, ואדרבה, הנהגה זו - שכל ימי השבוע יהיו
- 19 חדורים בעבודת ההכנה ליום השבת - יש בה עילוי מיוחד⁶⁵,
- 20 אבל אף-על-פי-כן, בנוגע לשאר ימי השבוע, מכיון שיש בהם עניני עבודה נוספים (מלבד ההכנה
- 21 לשבת) - "כל יומא ויומא עביד עבדיתא" - הרי לאו כל מוחא סביל דא שמלבד כל עניני העבודה
- 22 דימים אלו תהיה גם עבודת ההכנה לשבת:
- 23 אמנם, כאשר מגיע יום הששי בשבוע, שהוא ערב שבת ממש - אזי ישנו חיוב לטרוח בהכנות לשבת⁶⁶,
- 24 ועד שצריכים לרוץ כדי לעסוק בהכנות לשבת. וכפי שהדבר בא לידי ביטוי בהלכה - שאם אירע נזק
- 25 כתוצאה מכך שהיה רץ בערב שבת, פטור, מפני ש"רץ ברשות", ברשות התורה⁶⁷.
- 26 ומזה מובן בנוגע לערב שבעה באב (ששה באב), שענינו - הכנה לשבעה באב, כלומר, לפעול שהענין
- 27 דשבעה באב יהיה באופן המתאים ובתכלית השלימות, כדלקמן (סעיף יד).
- 28 ובהקדים: אף-על-פי שערב שבעה באב חל בשבת, ואם כן, כיצד שיך לומר שיום השבת (ששה
- 29 באב) נעשה ערב והכנה ליום חול (שבעה באב) - הרי עבודת ההכנה שבנידון-דין אינה קשורה עם ימי
- 30 השבוע (הכנה מיום השבת ליום חול), אלא עם ימי החודש, היינו, הכנה דששה באב לשבעה באב.
- 31 ומצינו דוגמא לדבר בנוגע לכללות הענין דקביעת ראש חודש - ש"עדים שראו את החודש הרי אלו
- 32 הולכין לבית דין להעיד ואפילו היה שבת, שנאמר⁶⁸ אשר תקראו אותם במועדם, וכל מקום שנאמר מועד
- 33 דוחה את השבת⁶⁹.
- 34 ומזה מובן גם בנידון דידן, שכאשר מדובר אודות העבודה הקשורה עם ששה באב להיותו ערב שבעה

(66) טושו"ע ואדה"ז אר"ח רס"ג.

(67) ב"ק לב, א. רמב"ם הל' חובל ומזיק פ"ו ה"ט. טושו"ע חו"מ סש"ע ס"ח.

(68) אמור כג, ד.

(69) רמב"ם הל' קדוה"ח פ"ג ה"ב.

(61) תענית כט, א.

(62) זח"ב קסא, רע"ב. וראה ב"ר בתחלתו.

(63) ע"ז ג, סע"א.

(64) רמב"ן ורש"י יתרו כ, ח. וראה שו"ע אדה"ז אר"ח סרמ"ב

ס"י (וש"נ).

(65) שו"ע אדה"ז שם.

באב, עבודה הקשורה עם ימי החודש - הרי זה ענין בפני-עצמו ביחס לעבודה הקשורה עם ימי השבוע (יום השבת), ולכן שייך לומר שיום זה, ששה באב, הוא ערב ליום שלאחריו, למרות שמצד העבודה דימי השבוע לא שייך לומר כן.

יד. ביאור תוכן עבודת ההכנה דששה באב - כדי ששבעה באב יהיה בתכלית השלימות: הכוונה הפנימית דכל הענינים הבלתי-רצויים דחודש אב היא - "והפכתי גו' לששון", ובלשון הרמב"ם⁷⁰: "כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שעתידיים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר⁷¹ כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי גו' יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים", ומסיים "והאמת והשלום אהבו", היינו, שענין זה (הפיכת הצומות לימים טובים) נעשה על-ידי העבודה ד"האמת והשלום אהבו"⁷².

כלומר: לא זו בלבד שמבטלים ושוללים את ענין החורבן והגלות, ביטול ושליטת הענין הבלתי-רצוי דתשעת הימים וג' השבועות - דמאי קמשמע-לן? ! אלא העיקר הוא - שמהפכים ענינים אלו "לששון ולשמחה ולמועדים טובים".

ומובן, שהיום-טוב דתשעה באב - התחלתו תהיה בשבעה באב, כי: כשם שהירידה דתשעה באב התחילה בשבעה באב, כאשר נכנסו גוים להיכל (כנ"ל), כמו כן מובן שהיום-טוב דתשעה באב (שזוהי הכוונה הפנימית שבדבר) - יתחיל בשבעה באב, וממנו יבואו לתכלית השלימות - בתשעה באב.

ועל-פי-זה מובן תוכן העבודה דששה באב (ערב שבעה באב) - לפעול ששבעה באב יהיה בשלימותו, היינו, להפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

טו. ובענין זה - עליו מיוחד כאשר ששה באב חל בשבת חזון: כאשר עומדים להכנס לשבוע שחל בו תשעה באב, שהתחלתו - בקביעות שנה זו - בשבעה באב, היום שבו נכנסו גוים להיכל (התחלת הענין דתשעה באב) - הנה בתור הכנה לזה מראים לכל אחד ואחד את המקדש דלעתיד (שבת חזון), שבזה מודגש בגילוי שהכוונה הפנימית דענין החורבן היא בנין המקדש דלעתיד (כנ"ל בארוכה), וענין זה מהווה הכנה לשבעה באב, היינו, שעל-ידי-זה מגלים את הענין הפנימי דשבעה באב - להפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

כלומר: בכל השנה כולה בכוחו של יהודי להפוך את כללות ענין החורבן והגלות, אבל אף-על-פי-כן, בימים אלו (ג' השבועות, תשעת הימים, ובפרט השבוע שחל בו תשעה באב, החל משבעה באב שבו מתחיל הענין דתשעה באב) ישנה נתינת-כח מיוחדת לענין זה, ובפרט בקביעות שנה זו - שערב שבעה באב חל בשבת חזון, היינו, שההכנה לשבעה באב היא באופן שמראים לכל אחד ואחד את המקדש דלעתיד.

ועוד ענין בזה:

ענינו של יום השבת - ש"כל מלאכתך עשויה"⁷³, וכל עניני העבודה הם באופן של תענוג. ונמצא, שכאשר ערב שבעה באב חל ביום השבת - הרי עבודת ההכנה לשבעה באב היא באופן ד"כל מלאכתך עשויה", ומה שנדרש ממנו - אינו אלא ענין התענוג, היינו, שהתענוג שלו יהיה חדור בענין זה.

טז. ויהי-רצון שכל אחד ואחד ינצל את הנתינת-כח דשבת חזון - שבו מראים לכל אחד ואחד את המקדש דלעתיד - כהכנה לכך ששבעה באב יהיה בתכלית השלימות, שיהפך לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

ובודאי יש לכל אחד ואחד מישראל את הכח הדרוש לעבודה זו - בלשון חכמינו ז"ל⁷⁴: "אינו מבקש

(70) הל' תעניות בסופן.
(71) זכרי' ח, יט.
(72) ראה לקו"ש חט"ו ע' 414.
(73) מכילתא ופרש"י יתרו כ, ט. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סש"ו ס"ח (סכ"א).
(74) במדב"ר פי"ב, ג.

- 1 כו' אלא לפי כחן", וטעם הדבר - מכיון ש"הוא הנותן לך כח לעשות חיל"⁷⁵, ועל-אחת-כמה-וכמה ביום
- 2 השבת, כאשר "כל מלאכתך עשויה" מלמעלה (כנ"ל), ולאידך - אף-על-פי שכן זה בא מלמעלה, הרי
- 3 זה נעשה "כחן", כחן של ישראל, היינו, שיש בזה העילוי ד"קב שלו"⁷⁶, נוסף על "תשעה קבין של
- 4 חבירו" - הקב"ה, "רעך ורע אביך אל תעזוב - זה הקב"ה"⁷⁷.
- 5 וענין זה נפעל כבר מהתחלת יום השבת, ויתירה מזו - החל מהזמן דתוספת שבת. שכן, בכוחם של
- 6 ישראל להוסיף מערב שבת על יום השבת,
- 7 - ועד כדי כך, שבכוחם של ישראל להוסיף מערב שבת משך זמן רב, כמובא ב'בית חדש'⁷⁸ ש"בימי
- 8 הקדמונים בקרימ"ש היו מקדימין בתפילת ערבית וקריאת-שמע בערב שבת בעוד היום גדול כל כך שהיה
- 9 רב העיר, שהיה מהגדולים הקדמונים, הוא וכל טובי העיר עמו, הלכו לטייל אחר אכילה של סעודת
- 10 שבת על שפת הנהר דונא"י, והיו חוזרים לבתיהם קודם הלילה" -
- 11 ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר ביום השבת עצמו נמצאים כבר לאחר מעלי שבתא, ולאחרי יומא
- 12 דשבתא - לאחר חצות היום, "רעוא דרעוין", שאז מאיר בחינת התענוג הפשוט כו' (כמבואר בהמשך
- 13 תרס"ו⁷⁹), היינו, שבשבת חזון עצמו (שבו מראים לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד) הרי זה תכלית
- 14 השלימות!
- 15 והעיקר - שמהדיבור אודות הפיכת שבעה באב (ובמילא - תשעה באב) לששון ולשמחה, כפי שהוא
- 16 בתורה, שעל-זה אמרו חכמינו ז"ל⁸⁰ "מעלה עליו הכתוב כאילו כו' " - נזכה לעילוי גדול יותר - לא
- 17 רק "כאילו", אלא שיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים בפועל ממש,
- 18 ומהפכים את כללות הענין ד"בין המצרים" - לטוב, כפי שמבואר ברשימות ה'צמח צדק'⁸¹ בפירוש
- 19 הכתוב⁸² "כל רודפיה השיגוה בין המצרים" - שענין זה הוא למעליותא, כך שמכל הענינים הבלתי-רצויים
- 20 לא נשאר מאומה, מלבד הענין דיתרון האור ויתרון החכמה, "כן ירבה וכן יפרוץ"⁸³,
- 21 עדי קיום היעוד "עלה הפורץ לפניו"⁸⁴, באופן ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"⁸⁵ - בגאולה
- 22 האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, מתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

- 23 יז. מאמר (כעין שיחה) 'דיבור המתחיל' ציון במשפט תפדה.

* * *

- 24 יח. בהתאם להמנהג - ישנם ריבוי ענינים שצריכים לדבר אודותם :
- 25 לכל לראש - המנהג ללמוד בכל שבת פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, ביאור בדברי רש"י,
- 26 או ביאור בענין מוקשה בפשוטו של מקרא - שכן, על-פי כללו של רש"י "אני לא באתי אלא לפשוטו"⁸⁶,
- 27 מובן, שכל הפסוקים שבהם לא מפרש רש"י דבר (וגם לא כותב "איני יודע") - צריכים להיות מובנים
- 28 בפשוטו של מקרא, וכאשר יש קושיא מסויימת - בהכרח לומר שהתירוץ לדבר מובן בפשטות גם לבן
- 29 חמש למקרא, על-פי דברי רש"י דלעיל, או שמלכתחילה אין זו קושיא.
- 30 וכמו כן נהוג בכל שבת לבאר ענין בהערות אדוני-אבי-מורי-ורבי על הזהר דפרשת השבוע.

(82) איכה א, ג.

(83) שמות א, יב.

(84) מיכה ב, יג. וראה ב"ר פפ"ה, יד וברש"י שם. אגדת

בראשית ספס"ג.

(85) ויצא כח, יד.

(86) בראשית ג, ח. כד. ועוד.

(75) עקב ח, יח.

(76) ב"מ לח, א.

(77) פרש"י ד"ה דעלך - שבת לא, א.

(78) או"ח תרס"א.

(79) ר"ע תקמה.

(80) מנחות קי, א.

(81) אוה"ת נ"ך ח"ב ס"ע א'לה.

- 1 ונוסף לזה - בשבתות הקיץ שלומדים פרקי אבות - נהוג גם לבאר משנה בפרק השייך לשבת זו.
- 2 ונוסף לזה - לימוד הרמב"ם, לכל לראש - ביאור בהלכות בית הבחירה להרמב"ם, כנהוג כבר מכמה
- 3 שנים⁸⁷ שבזמן ד"בין המצרים" מוסיפים בלימוד הלכות בית הבחירה להרמב"ם, וכן במסכת מדות
- 4 ובפסוקי יחזקאל המדברים אודות "צורת הבית גו' מוצאיו ומובאיו גו'"⁸⁸, ולאחרי זה - המנהג שנוסף
- 5 לאחרונה, לבאר ענין השייך לשיעור היומי בלימוד הרמב"ם, ג' פרקים בכל יום, באופן שיוכלו לסיים
- 6 את ספר הרמב"ם בסמיכות ליום הולדתו.
- 7 והוספה מיוחדת בשבת זו - שבת חזון, בתשעת הימים - סיום מסכת, על-פי המדובר כמה פעמים⁸⁹
- 8 אודות עריכת "סיומים" בתשעת הימים.
- 9 והנה, אף-על-פי שהדיבור בכל ענינים אלו בשבת אחת יקח זמן רב... והרי ביום השבת ממעטים
- 10 בלימוד התורה דתינוקות-של-בית-רבן משום עונג שבת⁹⁰, ואם הדברים אמורים בנוגע לתינוקות-של-
- 11 בית-רבן, שחיוכם בעונג שבת אינו אלא משום חינוך, הרי על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא אצל גדולים,
- 12 שחיוכם בעונג שבת מן התורה, ובפרט - בזמן ד"רעוא דרעוין", שלימות התענוג, וכן אמרו⁹¹ "בקושי
- 13 התירו לדבר דברי תורה בשבת", ועל-אחת-כמה-וכמה דיבור אודות ריבוי ענינים - מכל-מקום, הרי כבר
- 14 נקבע המנהג בנוגע לכל ענינים אלו, ובפרט שמדובר אודות ענינים הקשורים עם ביאורי רבותינו נשיאנו,
- 15 ומכיון שכן - הרי "שגיאות מי יבין"... וה' הטוב ברחמיו המרובים יכפר...
- 16 יט. בנוגע לפרשת השבוע - הנה בסיום הפרשה, בשיעור דיום השבת בסופו, נאמר: "ואת יהושע
- 17 צויתי בעת ההיא לאמר עיניך הוראות את כל אשר עשה ה' אלקיכם לשני המלכים האלה (סיחון ועוג)
- 18 כן יעשה ה' לכל הממלכות אשר אתה עובר שמה", ובפסוק שלאחרי-זה: "לא תיראום כי ה' אלקיכם
- 19 הוא הנלחם לכם".
- 20 והנה, בנוגע לפסוק "לא תיראום", לשון רבים, אף שהפסוק הקודם מדבר בלשון יחיד, "ואת יהושע
- 21 צויתי גו' עיניך הוראות גו' אשר אתה עובר שמה" - מבואר במפרשים⁹² "הגם שמדבר ליהושע, אמר
- 22 לשון רבים לכלול גם כל ישראל כו'", "לא תיראום גו'", לשון רבים.
- 23 אבל, לפי דברי רש"י - אי-אפשר לפרש כן, כי:
- 24 בהתחלת הענין⁹³ מפרש רש"י "ואצו אתכם, לבני גד ובני ראובן היה מדבר", כמו שכתוב בהמשך
- 25 הפסוק "חלוצים תעברו לפני אחיכם", וקאי על בני גד ובני ראובן ש"הם היו הולכים לפני ישראל
- 26 למלחמה, לפי שהיו גיבורים ואויבים נופלים לפניהם, שנאמר⁹⁴ וטרף זרוע אף קדקד".
- 27 ועל-פי-זה - מסתבר לומר שגם סיום הענין, "לא תיראום גו'", קאי על בני גד ובני ראובן, שעמהם
- 28 מדבר משה בכל המשך הענין. ואילו היה רש"י סבור שהפסוק "לא תיראום גו'" קאי בנוגע לכל בני
- 29 ישראל - היה צריך לומר זאת בפירוש, ומכיון שלא פירש מאומה - הרי בוודאי שקאי על בני גד ובני
- 30 ראובן, ככל המשך הענין.
- 31 והסברא נותנת שלהיותם "חלוצים", ש"היו הולכים לפני ישראל למלחמה" - זקוקים הם לעידוד
- 32 וציור מיוחד: "לא תיראום גו'", מה-שאינ-כן שאר בני ישראל, שמכיון שהלכו לאחריהם - אינם זקוקים
- 33 לכך, ועל-כל-פנים - לא באותה מדה כפי שזקוקים לכך ה"חלוצים", כפשוט.
- 34 אמנם, עדיין אינו מובן: מכיון שכל המשך הענין קאי אודות בני גד ובני ראובן - אם כן, מה נוגע
- 35 להזכיר באמצע הענין "ואת יהושע צויתי בעת ההיא גו'", יהושע - מאן דכר שמיה, הרי מדובר אודות

(91) ראה ירושלמי שבת פט"ו ה"ג. בהנסמן במאמרי אדה"ז
— פרשיות לע' תשסט.
(92) אוה"ח כאן.
(93) פסוק יח.
(94) ברכה לג, כ.

(87) ראה לקו"ש חי"ח ס"ע 316 ואיל. ובארוכה — שם ע' 412
ואילך. חכ"ג ע' 223. ועוד.
(88) יחזקאל מג, יא.
(89) לקו"ש חכ"ג שם. וש"נ.
(90) נדרים לז, א. רמב"ם הל' ת"ת פ"ב ה"ב. טוש"ע יו"ד
סרמ"ה סי"ד. הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"י.

- 1 בני גד ובני ראובן, ומהי שייכותו של יהושע לכאן, שלא היה מבני גד ובני ראובן, אלא מבני אפרים
- 2 ("למטה אפרים השע בן נון"⁹⁵) ? !
- 3 וכפי שיתבאר לקמן.
- 4 כ. בנוגע להערות אאמו"ר - הנה על הזהר דפרשתנו אין הערות, אבל בהערות אאמו"ר לפרשת ויחי⁹⁶
- 5 ישנו ביאור על פסוק בפרשתנו:
- 6 נאמר בפרשתנו⁹⁷: "והעוים היושבים בחצרים . . . כפתורים היוצאים מכפתור השמידום וישבו תחתם".
- 7 ואיתא בגמרא⁹⁸: "והעוים היושבים בחצרים עד עזה, מאי נפקא לן מינה (אי לאו מקומן של אלו היה
- 8 אלא מקום אחרים ואלו גרשום⁹⁹), מדאשבעיה אבימלך לאברהם אם תשקור לי ולניני ולנכדי¹⁰⁰ (ועדיין
- 9 לא עברו הדורות⁹⁸), אמר הקב"ה ליתו כפתורים ליפקו מעוים דהיינו פלשתים, וליתו ישראל ליפקו
- 10 מכפתורים (ד"לאו מפלשתים ניהו"⁹⁸). כיוצא בדבר אתה אומר¹⁰¹ כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי
- 11 היא והוא נלחם במלך מואב וגו', מאי נפקא מינה, דאמר להו הקב"ה לישראל אל תצר את מואב¹⁰²,
- 12 אמר הקב"ה ליתי סיחון ליפוק ממואב, וליתו ישראל וליפקו מסיחון. והיינו דאמר רב פפא עמון ומואב
- 13 טיהרו בסיחון".
- 14 ומבאר אאמו"ר: "יש לפרש העוים שהוא מלשון עוית, כדאיתא שם¹⁰³ שכל הרואה אותן אוחתו
- 15 עוית, הם מבחינת תפארת דתהו ששם עירו עוית . . . וכפתורים היוצאים מכפתור, קפוטקי"א, יסוד ועטרתו
- 16 . . . השמידום וישבו תחתם, וליתו ישראל תפארת דתיקון וליפקם מכפתורים . . . כיוצא בדבר אתה אומר
- 17 כי חשבון עיר סיחון כו' ליתי סיחון וליפוק ממואב וליתו ישראל וליפקו מסיחון, מואב הוא מלכות
- 18 דקליפה, וליתי סיחון מלשון שיחה ודיבור . . . וליתי ישראל שהם בתיקון וליפקו מסיחון".
- 19 וכמדובר כמה פעמים שאאמו"ר מבאר את פרטי הענינים על דרך הקבלה, ואינו מבאר את ההוראה
- 20 שיש ללמוד מענין זה בעבודת האדם - מכיון שסומך שיוכלו להבין זאת על-פי המבואר בדרושי חסידות
- 21 כו'.
- 22 וכפי שיתבאר לקמן.
- 23 כא. בפרקי אבות לומדים בשבת זו פרק שלישי, שהתחלתו "הסתכל בשלשה דברים כו'" - מספר
- 24 הקשור במיוחד עם שבת חזון, שבו מראים לכל אחד ואחד את המקדש דלעתיד, בית המקדש השלישי.
- 25 והנה, מכיון שמשתדלים לקשר כל דבר עם לימוד הרמב"ם - נתעכב על המשנה שבה נאמר "הכל
- 26 לפי רוב המעשה"¹⁰⁴, שבענין זה מביא אדמו"ר הזקן ב'אגרת הקודש'¹⁰⁵ את דברי הרמב"ם ז"ל בפירוש
- 27 המשנה, ולאחרי שמבאר זאת על דרך החסידות - מקשר את פירוש החסידות עם פירוש הרמב"ם,
- 28 כדלקמן.
- 29 ובזה - חידוש מיוחד: ידוע¹⁰⁶ שדרך הלימוד דחיבור נגלה וחסידות - נתחדשה על-ידי אדמו"ר ה'צמח
- 30 צדק', מה-שאינ-כן אצל אדמו"ר הזקן, הרי אף שחיבר הן את ספר התניא (חסידות) והן את ה'שולחן
- 31 ערוך' (נגלה), מכל-מקום, כל אחד מהם הוא ספר (ולימוד) בפני-עצמו. אמנם, במקומות מסויימים מצינו
- 32 ענין זה גם אצל אדמו"ר הזקן, וכן בענין הנ"ל - פירוש דברי המשנה "הכל לפי רוב המעשה"
- 33 מצינו ב'אגרת הקודש' (חלק רביעי דספר התניא) חיבור בין פירוש על דרך הנגלה לפירוש על דרך
- 34 החסידות.
- 35 וכפי שיתבאר לקמן.

(101) חוקת כא, כו.

(102) פרשתנו ב, ט.

(103) חולין שם.

(104) משנה טז.

(105) סכ"א.

(106) ראה לקו"ש ח"ט ע' 250. ועוד.

(95) שלח יג, ח.

(96) לקוטי לוי"צ לוח"א ס"ע רמז.

(97) ב, כג.

(98) חולין ס, ב. הובא בפרש"י עה"פ שם.

(99) פרש"י חולין שם.

(100) וירא כא, כג.

- כב. בנוגע להלכות בית הבחירה - הנה מכיון שנמצאים עדיין בזמן הגלות, לכן נתעכב על הלכה
 בפרק א' שבה מדובר אודות אבן שנפגמה כו', שענין זה קשור עם כללות ענין החורבן, שהרי התחלת
 האפשרות לחורבן בית המקדש בכללותו היא - "אבן שנפגמה כו'".
 וזה לשון הרמב"ם¹⁰⁷: "כל אבן שנפגמה כדי שתחגור בה הציפורן כסכין של שחיטה הרי זו פסולה
 לכבש ולמזבח, שנאמר¹⁰⁸ אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' . . . וכן אבני ההיכל והעזרות שלימות הו'".
 וממשיך בהלכה שלאחרי-זה¹⁰⁹: "אבני היכל ועזרות שנפגמו או שנגממו פסולין כו'", ובהלכה
 שלאחרי-זה¹¹⁰: "אבן שנפגמה או שנגע בה ברזל אחר שנבנית במזבח או בכבש אותה האבן פסולה
 כו'".
 והנה, בנוגע לפגימה באבן קודם שבנו בה, כותב הרמב"ם את שיעור הפגימה - "כדי שתחגור בה
 הציפורן כסכין של שחיטה", ואילו בנוגע לפגימה שאירעה לאחר שנבנה בה המזבח, או ההיכל והעזרות
 - לא כתב הרמב"ם מהו שיעור הפגימה.
 וצריך עיון ובירור - האם שיעור זה ("כדי שתחגור בה הציפורן כסכין של שחיטה") קאי גם על
 פגימה באבני המזבח, ההיכל והעזרות (לאחר שניבנו), אלא שאין צורך לפרש זאת פעם נוספת, או
 שבנוגע לפגימת אבני המזבח, ההיכל והעזרות, לא נקט כל שיעור בדיוקא, מכיון שהפגימה בהם היא
 בכל שהוא.
 וכפי שיתבאר לקמן.
 כג. ויש לקשר ענין זה עם התחלת שיעור היומי ברמב"ם¹¹¹: "יין שנתנסך לעכו"ם אסור בהנייה,
 והשותה ממנו כל שהוא לוקה מן התורה".
 ובזה חידוש מיוחד - שבכל איסורי התורה אין לוקין אלא כאשר ישנו שיעור מסוים, אף שגם חצי
 שיעור אסור מן התורה (כפי שפוסק הרמב"ם¹¹² - כדעת רבי יוחנן¹¹³), ואילו כאן - "השותה ממנו כל
 שהוא לוקה מן התורה".
 וטעם הדבר - מפני שהאיסור דיין נסך קשור עם עבודה-זרה, כמו שכתב הרמב"ם בהלכה
 שלאחרי-זה¹¹⁴: "יין שנתנסך לה כזבח שקרב לה, וכיון שאיסור זה משום עבודת כוכבים ומזלות הוא,
 אין לו שיעור, שנאמר¹¹⁵ בעבודת כוכבים ומזלות ולא ידבק בידך מאומה מן החרם", ולכן, "השותה
 ממנו כל שהוא לוקה מן התורה".
 וכן כתב הרמב"ם בהלכות עבודה זרה¹¹⁶: "בשר או יין או פירות . . . (ש)הקריבום לפניה, נעשו
 תקרובת . . . אסורין לעולם . . . והאוכל ממנו כל שהוא לוקה".
 וכותב הרגצ'ובי¹¹⁷: "ומה שכתב רבינו כאן ובהלכות עבודה זרה דגם על כל שהוא לוקה, וכן
 סבירא-ליה לרבינו גבי עיר הנדחת כמבואר בפרק ד הלכה ז, ועיין מה שכתב רבינו בהלכות שבת פרק
 יח הלכה ה עיין-שם", ששם מצינו כמה ענינים שאיסור הוצאה בהם בכל שהוא, כמו: "פלפל כל שהוא
 . . . ריח טוב כל שהוא . . . גחלת כל שהוא" וכיוצא בזה. ומסיים הרגצ'ובי: "ועיין בשבת דף פג עמוד
 ב גבי הך דאמר שם אי לענין איסורא כו'. אך יש לומר דזה הוה כמו בריה".
 ולכאורה אינו מובן :
- (א) מהי השייכות שבין "כל שהוא" דיין נסך ל"כל שהוא" דאיסור הוצאה בשבת - בנוגע לאיסור

(113) יומא כג, ב ואילך.

(114) ה"ב.

(115) ראה יג, יח.

(116) פ"ז הט"ו.

(117) צפע"נ על הרמב"ם הל' מאכלות אסורות כאן.

(107) פ"א ה"ד.

(108) תבוא כז, ו.

(109) הט"ו.

(110) הט"ז.

(111) הל' מאכלות אסורות רפ"א.

(112) הל' שביית עשור פ"ב ה"ג.

- 1 הוצאה בשבת, ה"כל שהוא" אינו אלא בנוגע לדבר שמוציא (פלפל, ריח טוב וכיוצא בזה), אבל איסור
2 הוצאה עצמו יש לו שיעור, "מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד, ויעקור
3 מרשות זו ויניח ברשות שניה כו"¹¹⁸; ואילו האיסור דיין נסך אין בו שיעור כלל, שהרי, "השותה כל
4 שהוא לוקה מן התורה" ?
- 5 זאת ועוד: בנוגע לאיסור דיין נסך ב"כל שהוא" - מפרש הרמב"ם שטעם הדבר "כיון שאיסור זה
6 משום עבודת כוכבים ומזלות . . שנאמר בעבודת כוכבים ולא ידבק בידך מאומה מן החרם", ומכיון
7 שבנוגע לאיסורי שבת לא שייך לימוד זה - הרי בהכרח שה"כל שהוא" בנוגע לאיסור הוצאה בשבת
8 הוא גדר בפני-עצמו!
- 9 (ב) מהו הקשר ד"בריה" לאיסור ב"כל שהוא" - הרי ב"בריה" ישנם כמה גדרים, כמו: בריה שלמה
10 דוקא (מה-שאינ-כן אם חסרה אפילו אחת מרגליה)¹¹⁹, וכיוצא בזה¹²⁰, ואם כן, מהו הקשר ד"בריה"
11 ל"כל שהוא", דבר שאין בו שום הגבלה ושיעור?
12 וכפי שיתבאר לקמן.
- 13 כד. בנוגע לסיום מסכת - הנה בהמשך להמדובר לעיל אודות יין נסך שאיסורו משום עבודה-זרה,
14 הרי מתאים לעשות "סיום" על מסכת "עבודה-זרה".
15 ובפרט שצריכים עדיין לבטל את כללות ענין הגלות - על-ידי ביטול כל עניני עבודה-זרה שבעולם,
16 וענין זה נפעל על-ידי-זה שלומדים ענינים אלו בתורה.
- 17 [הסיום - יצא לאור בפני-עצמו, ונדפס לקמן בעמוד 2460. אחר-כך אמר:]
- 18 ויהי-רצון שעל-ידי-זה שלומדים בתורה אודות הענין דעבודה-זרה - יהיה ביטול והעברת המציאות
19 דעבודה-זרה מן העולם לגמרי, מכיון שישנו פסק-דין התורה שצריך להיות ביטול והעברת המציאות
20 דעבודה זרה: "והאלילים כרות יכרתון"¹²¹.
- 21 והכוונה - הן בנוגע לעבודה זרה כפשוטה, והן בנוגע לענין ד"קרו ליה אלקא דאלקייא"¹²², שכן,
22 אפילו לדעת הפוסקים¹²³ שבני-נח לא הוזהרו על השיתוף (כפי שמביא אדמו"ר ה'צמח צדק' בספר
23 המצוות שלו¹²⁴) - הרי לעתיד לבוא יקויים היעוד "אז אהפוך את עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם
24 ה' לעבדו שכם אחד"¹²⁵, וכאמור - "והאלילים כרות יכרתון".
- 25 ועל-דרך-זה מובן בנוגע לענין דעבודה זרה ב'דקות דדקות' - בלשון הגמרא במסכת שבת¹²⁶ [שבזה
26 מודגשת השייכות ליום השבת]: "לא יהיה כך אל זר¹²⁷ . . איזהו אל זר שיש בגופו של אדם, הוי אומר
27 זה יצר הרע", ושם: "כך היא אומנתו של יצר-הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך,
28 עד שאומר לו כו",
- 29 ובפרט על-פי המבואר בתניא¹²⁸ שלאמיתו של דבר הרי אפילו בעבירה קלה של דברי סופרים "נפרד
30 מיחודו ואחדותו כמו בעבודה-זרה ממש", אלא שנכנס בו רוח שטות לחלק בין האיסור דעבודה-זרה
31 לשאר איסורי התורה, כך ש"נדמה לו שבעבירה זו עודנו ביהדותו"¹²⁹,
- 32 - והרי בוודאי למד ויודע זאת כל מי שרק למד ב"תומכי תמימים", ובפרט לאחר תקנת כ"ק מו"ח
33 אדמו"ר נשיא דורנו לסיים את לימוד ספר התניא מדי שנה בשנה -
- 34 הנה לזה צריך להיות ביטול והעברת כללות המציאות דיצר-הרע - שזהו הענין דעבודה-זרה (בדקות
35 דדקות על-כל-פנים) - מכל וכל.

— תשי"ז פ"ג (קונטרס מאמרים ס"ע נב ואילך). וש"נ.

(125) צפני' ג, ט. רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(126) קה, ב.

(127) תהלים פא, י.

(128) פכ"ד-כה.

(129) תניא פי"ד.

(118) רמב"ם הל' שבת פי"ב ה"ט.

(119) הל' מאכלות אסורות פ"ב הכ"ב.

(120) ראה שו"ע יו"ד רס"ק.

(121) נוסח התפלה - ועל כן נקוה.

(122) מנחות קי, א.

(123) רמ"א או"ח סקנ"ו.

(124) מצות אחדות ה' - בתחלה (נט, ב). וראה ד"ה מים רבים

ואפילו כאשר היצר-הרע אומר "אידכר מאי עבדת באורתא"¹³⁰, היינו, שמזכיר לו שעשה ענינים בלתי-רצויים הקשורים עם חשכת הגלות ("אורתא"), ולכן רוצה לפעול אצלו חלישות חסר-שלום בעבודת ה' מתוך שמחה וטוב לבב - אומרים לו, שכל זה היה בעבר, ואילו עתה - נתבטלו כבר כל ענינים בלתי-רצויים, ולא נשאר מהם מאומה, כי אם הענין דיתרון האור מן החושך ויתרון החכמה מן הסכלות¹³¹, אתהפכא חשוכא לנהורא, ובלשון הידוע¹³²: "אותן מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר".

ועל-ידי-זה זוכים בקרוב ממש לקיום היעוד "לילה כיום יאיר"¹³³ - בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

* * *

כה. הביאור בפרשת השבוע :

הבן-חמש למקרא זוכר מה שלמד בספר במדבר קרוב לסופו (בפרשת מטות¹³⁴) אודות בני גד ובני ראובן - שכאשר ביקשו ממשה רבינו "יותן את הארץ הזאת (ארץ סיחון ועוג וכו') לעבדיך אל תעבירנו את הירדן", אמר להם משה רבינו: "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה וגו'", ככל פרטי אריכות הדברים, וכאשר אמרו "אנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל גו'", הסכים משה רבינו לכך, והתנה עמם בתנאי כפול: "אם תחלצו לפני ה' למלחמה . . והיתה הארץ הזאת לכם לאחוזת לפני ה' ואם לא תעשון כן וגו'".

אמנם, כדי שיעברו חלוצים לפני בני ישראל - לא מספיק צורך הדבר, היינו, לפי שקיבלו נחלתם לפני בני ישראל, לכן צריכים ללכת במלחמה לפני בני ישראל, אלא בהכרח שתהיה להם גם היכולת לכך, היינו, שגבורתם תהיה באופן שיוכלו להיות חלוצים.

ועל זה פירש רש"י בפרשת מטות¹³⁵ - בנוגע לדברי בני גד ובני ראובן "ואנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל": "מתוך שגיבורים היו, שכן נאמר בגד וטרף זרוע אף קדקד, ואף משה חזר ופירש להם באלה הדברים (הפסוק דפרשתנו) ואצו אתכם בעת ההיא וגו' חלוצים תעברו לפני אחיכם . . כל בני חיל". ומכיון ש"גיבורים היו", ועד כדי כך ש"הרוגיהן היו ניכרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת"¹³⁶, היינו, שכולם ידעו והכירו שאלו הם ההרוגים דבני גד ובני ראובן שגבורתם באופן מיוחד - לכן, יכלו לעבור חלוצים לפני בני ישראל.

אבל עדיין יש מקום לשאלה :

הן אמת שבני גד "גיבורים היו", אבל אף-על-פי-כן, הרי מדובר אודות מלחמה נגד ל"א מלכים דארץ כנען, ואם כן, מה תועיל הגבורה הטבעית דבני גד במלחמה כזו?!

ועל זה אמר להם משה רבינו: "לא תיראום", היינו, שלמרות שהם הולכים חלוצים למלחמה נגד ל"א מלכים, מכל-מקום, אין להם מה לפחד מפניהם, וטעם הדבר - "כי ה' אלקיכם הוא הנלחם לכם", ומכיון שכן, בטוחים הם בנצחון באופן שלמעלה מדרך הטבע.

ומה שצריכים בכל זאת שבני גד יעברו חלוצים (מה שלא מצינו במלחמת סיחון ועוג) - הרי זה מפני שמלחמה זו היתה צריכה להיות מלוכשת בדרכי הטבע¹³⁷.

ועל-פי-זה מובן תוכן הפסוק "לא תיראום גו'" - דלכאורה אינו מובן: הרי כבר נתבאר לעיל בארוכה שבני גד ובני ראובן הציעו בעצמם ש"אנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל", בידעם שגיבורים הם כו',

(134) לב, ה ואילך.

(135) שם, יז.

(136) פרש"י ברכה לג, כ.

(137) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 9 ואילך.

(130) סוף ע"ז.

(131) ע"פ ל' הכתוב - קהלת ב, יג. וראה ספר הערכים-חב"ד

ח"ב ערך אור - ביחס לחושך ס"ח. וש"נ.

(132) מנחות מד, א.

(133) תהלים קלט, יב.

- 1 כלומר, שאין צורך לשכנע אותם ולעודדם שיסכימו לעבור חלוצים לפני בני ישראל, ואם כן, לשם מה
2 זקוק משה רבינו לומר להם "לא תיראום גו"? אלא הביאור בזה על-פי האמור לעיל - שלמרות היותם
3 גיבורים, הנה בדרך הטבע יש מקום לפחד מפני המלחמה עם ל"א מלכים, ולכן היה צורך בציווי מיוחד
4 "לא תיראום גו".
- 5 כו. אמנם, עדיין ישנה שאלה נוספת בכללות הענין:
6 בפרשת פינחס¹³⁸ מסופר שמשה רבינו ביקש מהקב"ה "יפקד ה' . . איש על העדה אשר יצא לפניו
7 ואשר יבוא לפניו". ומפרש רש"י: "לא כדרך מלכי האומות שיושבים בבתיהם ומשלחין את חיילותיהם
8 במלחמה, אלא כמו שעשיתי אני שנלחמתי בסיחון ועוג, שנאמר¹³⁹ אל תירא אותו, וכדרך שעשה יהושע
9 כו', וכן בדוד כו'".
- 10 ועל-פי-זה: כשם שבני גד ובני ראובן זקוקים לציווי מיוחד "לא תיראום גו" לפי שהלכו חלוצים
11 לפני בני ישראל - כמו כן צריך ציווי מיוחד ליהושע שהוא החלוץ הראשון שהולך לפני בני גד, "אשר
12 יוציאם ואשר יביאם"?!
- 13 ועל זה מקדים הכתוב - "ואת יהושע צויתי בעת ההיא לאמר גו":
- 14 אכן, גם ליהושע נאמר ציווי זה - "עיניך הרואות את כל אשר עשה ה' לשני המלכים האלה כן יעשה
15 ה' לכל הממלכות אשר אתה עובר שמה", כלומר, כשם שראה מה שעשה ה' במלחמת סיחון ועוג,
16 שלמרות גבורתם באופן שלמעלה מהטבע [כמובא בפירושו רש"י¹⁴⁰ בנוגע לעוג ש"עקר טורא בר תלתא
17 פרסי וכו'"], ועל-דרך-זה מובן בנוגע לסיחון¹⁴¹ - אמר הקב"ה למשה "אל תירא אותו גו", וסייע לו
18 להרוג את עוג, וכיוצא בזה בנוגע לסיחון - כך יהיה גם אצל יהושע!
- 19 ועל-פי-זה מובן בפשטות המשך הענין, שבר בבד עם הציווי לבני גד ובני ראובן, "לא תיראום גו",
20 נאמר גם "ואת יהושע צויתי גו" - מכיון שהן בני גד ובני ראובן והן יהושע, היו זקוקים לכך באופן
21 מיוחד, מפני הליכתם במלחמה לפני בני ישראל.
- 22 כז. בענין הנ"ל - יש הוראה ולימוד בעבודת ה':
23 תוכן הענין דכיבוש הארץ בעבודה הרוחנית הוא - לכבוש את חלקו בעולם ולעשות ממנו "ארץ
24 ישראל"¹⁴².
- 25 והנה, ביחס לעבודה זו יכולים להיות מניעה ועיכוב מצד ב' ענינים כלליים "זרוע" ו"קדקד":
26 "קדקד" קאי על מניעה שמצד השכל, היינו, שעושה חשבון שמכיון ש"אתם המעט מכל העמים"¹⁴³,
27 די לו שישב בביתו ובד' אמות שלו, בבית-הכנסת ובית-המדרש, ושם יקיים תורה ומצוותיה: אבל כאשר
28 מדובר אודות "הנהג בהם מנהג דרך ארץ"¹⁴⁴ - כיצד יכול להעלות על דעתו לכבוש את חלקו בעולם?!
- 29 ו"זרוע" קאי על מניעה שמצד ענינים גשמיים - שחושב שלא כדאי לו להפקיר חסו-שלום את עניניו
30 הגשמיים, בני חיי ומזוני רויחי, כדי לעסוק בעבודה דכיבוש חלקו בעולם, וכיוצא בזה.
- 31 ועל זה באה ההוראה מענין הנ"ל - שהמלחמה דכיבוש הארץ צריכה להיות באופן ד"וטרף זרוע אף
32 קדקד", היינו, שיש לבטל מכל וכל את כל המניעות והעיכובים, הן אלו שמצד ה"זרוע" והן אלו שמצד
33 ה"קדקד", ובאופן ד"וטרף זרוע אף קדקד", "חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת", כלומר, אין לבטל
34 זמן כדי לעסוק עם ה"זרוע" בפני-עצמה ועם ה"קדקד" בפני-עצמו, בסדר מסודר וכו', אלא יש לעשות
35 זאת "במכה אחת", ובלשון כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן¹⁴⁵ (והביאו גם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁴⁶)
36 - שבזמן הזה אין סדר בעבודת הבירורים, כי אם באופן ד"חטוף ואכול חטוף ושתי"¹⁴⁷.

(143) ואתחנן ז, ז.

(144) ברכות לה, ב.

(145) אגרות קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' רסו.

(146) "מבוא" לקונטרס ומעין ע' 22.

(147) ל' חז"ל - עירובין נד, א.

(138) כז, טז-יז.

(139) חוקת כא, לד.

(140) ס"פ חוקת.

(141) ראה פרש"י שם כא, כג.

(142) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהר"צ ח"א ע' תפה.

לקו"ש ח"ב ע' 621. ח"י ע' 3 ובכ"מ.

- והנה, ענין זה נפעל על-ידי "רומח" דוקא - כידוע שבדרך כלל מתנהלת המלחמה על-ידי חרב וקשת,¹
 "בחרבי ובקשתי"¹⁴⁸, אמנם, כדי שיהיה "וטרף זרוע אף קדקד" ו"במכה אחת" - אין הדבר אפשרי על-ידי²
 "קשת", כי אם על-ידי "רומח" דוקא.³
- וענינו בעבודה הרוחנית - רמ"ח תיבות דקריאת-שמע¹⁴⁹, שכללותה - קבלת עול מלכות שמים, היינו,⁴
 שכאשר העבודה היא מצד קבלת-עול, אינו עושה חשבונות כלל, ואין אצלו שום חילוק בין מניעה שמצד⁵
 "זרוע" למניעה שמצד "קדקד" - "וטרף זרוע אף קדקד"¹⁵⁰.⁶
- וההקדמה לכל זה היא - "ואת יהושע צויתי" :⁷
- "יהושע" ענינו - "יה יושעך מעצת מרגלים"¹⁵¹. וענינו בעבודת האדם - כמבואר בחסידות¹⁵²
 שהמרגלים רצו שעבודתם תהיה רק ברוחניות, ולא רצו להכנס לארץ כדי לעסוק בעבודה דבירור וכיבוש⁸
 העולם. וזהו ענינו של יהושע - ביטול עצת המרגלים, בכחו של הקב"ה, "יה יושעך מעצת מרגלים".⁹
 וכאשר הענין ד"יהושע" הוא באופן ד"צויתי", מלשון צוותא וחיבור¹⁵³, היינו, שמתקשר ומתחבר עם¹¹
 בחינת יהושע - אזי "הקב"ה עוזרו"¹⁵⁴ בעבודה דכיבוש חלקו בעולם, ובידעו זאת - הרי יציאתו למלחמה¹²
 היא באופן ד"כי תצא למלחמה על אויבך"¹⁵⁵, ובודאי חוזר לביתו שלם בגופו ובנשמתו, בגשמיות¹³
 וברוחניות גם יחד.¹⁴
- כח. ובהמשך להנ"ל - באים לביאור בהערות אאמו"ר בענין "העוים היושבים בחצרים כו' ליתו¹⁵
 כפתורים ליפקו מעוים כו' וליתו ישראל ליפקו מכפתורים":¹⁶
- בכיבוש הארץ - ב' אופנים : (א) הכיבוש מיושבי הארץ על-ידי בני ישראל באופן ישיר, (ב) כיבוש¹⁷
 בני ישראל לאחר הקדמת הכיבוש דאומות העולם - בדוגמת הכיבוש מ"עוים" (פלשתים), שלכל לראש¹⁸
 היו צריכים לבוא "כפתורים" ולכבוש מ"עוים", ועל-דרך-זה "עמון ומואב טיהרו בסיחון", ורק לאחר¹⁹
 הקדמה זו היה יכול להיות הכיבוש על-ידי בני ישראל.²⁰
- וטעם הדבר - מפני שישנם ענינים תחתונים כל כך, עד שבני ישראל אינם יכולים לבוא במגע עמהם,²¹
 שזהו תוכן השבועה דאברהם לאבימלך שבני ישראל לא יבואו במגע עם ענינים נמוכים ותחתונים כאלה,²²
 כי אם לאחר בירורם וטהרתם על-ידי אומות העולם עצמם.²³
- ומזה למדים הוראה בעבודת ה' :²⁴
- ישנם יהודים שהם "יושבי אוהל", היינו, שעיקר עבודתם הוא בלימוד התורה, קו העבודה דישיכר -²⁵
 "ישכר באוהליך"¹⁵⁶.²⁶
- והנה, כאשר יהודי שעבודתו בקו דישיכר טוען שחפץ בעילוי שבאופן העבודה ד"זבולון בצאתך",²⁷
 "מארי עובדין טבין", שעיקר עבודתם הוא בבירור העולם - אומרים לו, שעבודה זו אינה שייכת אליו,²⁸
 תפקידו הוא ללמוד תורה, ראשי-שיבה - לחדש בתורה, רב - לפסוק שאלות בתורה, וכמו כן לחנך את²⁹
 בניו שיהיו ראשי-ישיבות ורבנים כו'. ובנוגע לענינים גשמיים - לזאת ידאגו אומות העולם, היינו, שהם³⁰
 עצמם דואגים לכך שינתנו מליוני דולרים עבור חינוך במוסדות דתיים, וכיוצא בזה, כך שכל אחד ואחד³¹
 יוכל לחנך את בניו ובנותיו ברוח התורה והיהדות ללא כל דאגות מעניני העולם (על-דרך ובדוגמת היעוד³²
 ד"ועמדו זרים ורעו צאנכם"¹⁵⁷).³³
- וכאמור לעיל - ישנם ענינים תחתונים שיהודי לא צריך לעסוק עמהם, אלא אחרי שמכינים זאת³⁴

ואילך. לקר"ש ח"ד ס"ע 1042 ואילך. ובכ"מ.

(153) ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. ובכ"מ.

(154) סוכה נב, רע"ב. קידושין ל, ב. וראה תניא רפי"ג.

(155) ר"פ תצא. וראה לקו"ת תצא לו, רע"א.

(156) ברכה לג, יח. ובפרש"י.

(157) ישעי' סא, ה. וראה ברכות לה, ב.

(148) ויחי מה, כב.

(149) תקו"ז - בהקדמה (יא, א). תכ"א (מט, א). זח"ג ערב,

א. לקו"ת תצא לח, סע"א. ובארוכה - סה"מ תרנ"ט ע' קנב ואילך. תש"ד ס"ע 83 ואילך.

(150) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 11.

(151) סוטה לד, ב. הובא בפרש"י עה"ת שלח יג, טז.

(152) לקו"ת ר"פ שלח (לו, רע"א. לח, א). דרמ"צ קפא, א

- 1 עבדו... ובנידון-דין - ביחס ל"יושבי אוהל", הרי ההתעסקות בענייני העולם היא ירידה ממדרגתם. ולכן,
- 2 הם עצמם לא צריכים לעסוק בעניינים אלו, ומה שקשור עם צרכיהם הגשמיים - הנה אומות העולם
- 3 דואגים כבר לכך.
- 4 ועל-דרך-זה בנוגע לעבודת כל אחד ואחד מישראל - שישנן תקופות במשך ימי חייו שבהם עיקר
- 5 עבודתו היא באופן ד"יושבי אוהל", וכמו כן בכל יום ויום ישנם זמנים קבועים שעבודתו צריכה להיות
- 6 באופן ד"יושבי אוהל", ולכן, במשך תקופה זו וזמן זה - אין לו לעסוק בענייני העולם.
- 7 וכמו כן לאידך גיסא - שכאשר עיקר עבודתו היא בבירור וכיבוש ענייני העולם, אין לו לטעון שחפץ
- 8 באופן העבודה ד"יושבי אוהל".
- 9 אמנם, עיקר ההדגשה כאן היא בכיוון ההפכי. שאין לרדת למטה ביותר (לעסוק בבירור ד"עוים" או
- 10 "עמון ומואב" עצמם, לפני ש"טיהרו" על-ידי "כפתורים" או "סיחון"), דמכיון שמדובר אודות הדור
- 11 שעומד להכנס לארץ, היינו, שעוברים מהמעמד ומצב ד"אוכלי המן" למעמד ומצב דהתעסקות בעבודת
- 12 הבירורים וכיבוש הארץ - לכן דרושה ביותר הזהירות מעניינים נמוכים יותר מדי, שלא לבוא במגע עמהם
- 13 כו'.
- 14 כט. הביאור בדברי המשנה "הכל לפי רוב המעשה":
- 15 הענין ד"הכל לפי רוב המעשה" - מובא ב'אגרת הקודש' בנוגע למעלת נתינת צדקה "בפעמים רבות
- 16 . . ולא בפעם אחת ובבת אחת, גם כי הסך הכולל אחד הוא".
- 17 דהנה, בהשקפה ראשונה אין כל חילוק בין נתינת סכום מסויים בפעם אחת או בפעמים רבות, וזאת
- 18 - הן מצד הנותן והן מצד המקבל:
- 19 מצד הנותן - הרי העיקר הוא שנותן מיגיע כפיו, כמבואר בתניא¹⁵⁸ בביאור "מה שהפליגו רבותינו
- 20 ז"ל במאד מאד במעלת הצדקה ואמרו ששקולה כנגד כל המצוות כו' ", שטעם הדבר הוא - לפי ש"אין
- 21 לך מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל כך כבמצות הצדקה . . שאדם נותן מיגיע כפיו . . (ש)כל כח
- 22 נפשו החיונית מלוכש בעשיית מלאכתו או עסק אחר שנשתכר בו מעות אלו, וכשנותן לצדקה הרי כל
- 23 נפשו החיונית עולה לה", שמזה מובן שהעיקר הוא - גודל הסכום שנותן לצדקה, לפי ערך כחות נפשו
- 24 שהשקיע בסכום זה, ומכיון שכן, אין כל חילוק אם נותן סכום זה בפעם אחת או בפעמים רבות.
- 25 ומצד המקבל - העיקר הוא שיהיה לו עבור צרכיו, ומכיון שכן, נוגע לו גודל הסכום, ולא אופן
- 26 הנתינה - בפעם אחת או בפעמים רבות, ואדרבה - הוא מעדיף שיתנו לו את הכל בפעם אחת, וחסל!
- 27 ולכן, יש צורך להדגיש ולבאר שמצד ההנהגה באופן ד"חסידותא" (מסכת אבות)¹⁵⁹ יש להשתדל
- 28 בנתינת הצדקה בפעמים רבות - "הכל לפי רוב המעשה".
- 29 ובביאור הדבר - ב' טעמים: (א) הטעם שמבאר הרמב"ם בפירוש המשנה - "כדי לזכך הנפש על-ידי
- 30 ריבוי המעשה", (ב) הטעם שמבאר אדמו"ר הזקן - מפני ש"פעולתה וסגולתה (דמצות הצדקה) להמשיך
- 31 חיים עליונים מחיי החיים אין-סוף ברוך-הוא . . להחיות רוח שפלים כו'", וזהו העילוי ב"המעשה
- 32 הצדקה הנעשה בפעמים רבות - להמשיך חיים עליונים ליחד יחוד עליון פעמים רבות".
- 33 ונקודת הענין - שעל-ידי נתינת הצדקה פעמים רבות, שלכאורה אין זה אלא הוספה בכמות בלבד,
- 34 נפעל עילוי בענין ה"איכות".
- 35 דהנה, בדרך כלל, כמות ואיכות הם ב' ענינים נפרדים זה מזה. ולדוגמא: מעלתם של ישראל היא -
- 36 בענין ה"איכות", ולכן, ביחס ל"כמות" - "אתם המעט מכל העמים", אומה אחת בין שבעים אומות.
- 37 ולכאורה, למה עשה ה' ככה?! אלא הביאור הוא - כאמור - מפני שמעלת ה"איכות" תלויה במיעוט
- 38 ה"כמות". ובלשון הידוע¹⁶⁰: "תוקפא דנשמתא חולשא דגופא".

(160) ד"ה ויאמר משה תש"ט פ"ב (סה"מ תש"ט ס"ע 63).
וראה זח"א קפ, ב. ושם קמ, ב.

(158) פל"ז.
(159) ראה ב"ק ל, א.

ועל-דרך-זה מצינו בנוגע לשבט לוי שמספרם היה מועט ממספר כל שאר השבטים, לפי שהארון היה
מכלה בהם¹⁶¹. ולכאורה, איפכא מסתברא: קדושת הארון היתה צריכה לפעול אצלם עילוי - שמספרם
יהיה גדול יותר משאר השבטים? ! אלא הביאור בזה - כאמור - שכמות ואיכות אינם באים יחדיו, כך
שהוספה באיכות קשורה עם מיעוט בכמות.
ונמצא, שבענין זה - "הכל לפי רוב המעשה" - ישנו חידוש מיוחד, שעל-ידי ההוספה בענין הכמות
נעשית איכות חדשה לגמרי.
ובפרטיות יותר, הנה החילוק שבין ב' הפירושים הוא - חילוק שבין כמות לאיכות: לפירוש הרמב"ם
- העילוי שבנתינת הצדקה פעמים רבות הוא מצד ענין ה"כמות", היינו, שמרגיל את עצמו במעשה
הצדקה עוד פעם ועוד פעם, ואילו לפירוש אדמו"ר הזקן - העילוי הוא מצד ענין ה"איכות", "לייחד
יחוד עליון".
ונמצא, שבחיבור ב' פירושים יחדיו - כמבואר ב'אגרת הקודש' הקשר דשני פירושים אלו - ישנו
החיבור דכמות ואיכות.
ולהעיר, שזהו גם תוכן הענין דחיבור נגלה דתורה עם פנימיות התורה - כי: כמות ואיכות הם בדוגמת
חומר וצורה, גוף ונפש, ודוגמתו בתורה - נגלה דתורה (גופי תורה) ופנימיות התורה (נשמתא
דאורייתא)¹⁶².
ל. ויש לקשר זאת עם הענין ד"שלישי" - כמוזכר לעיל שמשנה זו היא בפרק שלישי:
דובר כמה פעמים אודות העילוי ד"שלישי", שאין זו הוספה ב"כמות" בלבד (ג' במקום ב'), אלא
שעל-ידי-זה נעשית "איכות" חדשה לגמרי. שכן, ענינו של "שלישי" הוא - חיבור של ב' ענינים שמצד
עצמם הם חלוקים ונפרדים זה מזה.
ודוגמתו בענין ד"הכל לפי רוב המעשה" - שבזה מודגש העילוי ב"איכות" שנעשה על-ידי ההוספה
ב"כמות".
וזהו גם הקשר עם "המקדש דלעתיד" - שכן, מלבד היותו בית המקדש השלישי, במספר הסיפורי,
יש בו גם העילוי ד"שלישי" - שכולל את השנים שלפניו, כיודע¹⁶³ שבבית המקדש השלישי יהיה גם
העילוי דבית ראשון ובית שני (וכן העילוי דמשכן), שזהו הענין ד"המשכן משכן - שני פעמים, רמז
למקדש שנתמשכן בשני חורבניו"¹⁶⁴, והרי "משכון" ענינו - שנוטלים אותו למשך זמן, ואחר-כך מחזירים
אותו בשלימותו.
והעיקר - שמהדיבור אודות בית המקדש השלישי נזכה שיבנה במהרה בימינו בפועל ממש, ובאופן
ד"עיניך הרואות".

* * *

לא. הביאור בדברי הרמב"ם בשיעור היומי - בענין יין נסך:
בנוגע לאיסור דיין נסך - סבירא-ליה להרמב"ם ש"איסור זה משום עבודת כוכבים ומזלות", איסור
מן התורה, ועד כדי כך ש"אין לו שיעור, שנאמר בעבודת כוכבים ומזלות ולא ידבק בידך מאומה מן
החרם" (מה-שאין-כן לדעת הרמב"ם¹⁶⁵).
אמנם, הגדר ד"כל שהוא" בדין זה (יין נסך שאיסורו משום עבודה זרה) - שונה מהגדר ד"כל שהוא"
שמצינו בנוגע לאיסור הוצאה בשבת:

(164) תנחומא פקודי ב. שמו"ר פנ"א, ג. הובא בפרש"י ר"פ פקודי.
(165) ראה רמב"ן לסהמ"צ מל"ת קצר.

(161) פרש"י ויצא כט, לד.
(162) זח"ג קנב, א.
(163) זח"ג רכא, א.

- 1 ובהקדים: בגדר ד"כל שהוא" - ישנם ב' אופנים: (א) איסור שיש לו שיעור, אלא שישנם איסורים
- 2 ששיעורם כזית וכיוצא בזה, וישנם איסורים ששיעורם "כל שהוא". (ב) איסור שאין לו שיעור, ובמילא
- 3 - איסורו בעצם ב"כל שהוא".
- 4 ונפקא-מינה לדינא (בין ב' אופנים אלו) - בנוגע למודר הנאה מדבר חשוב: אם נאמר שדבר זה יש
- 5 לו שיעור, ושיעורו "כל שהוא" - הרי זה דבר חשוב, מה-שאינ-כן אם נאמר שדבר זה אין לו שיעור -
- 6 אינו דבר חשוב.
- 7 וזהו החילוק שבין הגדר ד"כל שהוא" בנוגע לאיסור הוצאה בשבת - לגדר ד"כל שהוא" בנוגע
- 8 לאיסור עבודה זרה (ויין נסך):
- 9 איסור הוצאה בשבת - יש לו שיעור, אלא שישנם דברים מסויימים ששיעורם ב"כל שהוא",
- 10 מה-שאינ-כן האיסור דעבודה-זרה "אין לו שיעור". ואם כן, הגדר ד"כל שהוא" אינו מפני שזהו
- 11 ה"שיעור" דאיסור זה, אלא מפני שזהו איסור שאין לו שיעור, "מאומה", מלשון מה.
- 12 לב. ועל-פי-זה יש לבאר גם את דברי הרמב"ם בהלכות בית הבחירה - בענין אבן שנפגמה:
- 13 בפגימת האבן שבמזבח - יש שני דינים: (א) החיוב ד"אבנים שלימות תבנה את מזבח ה' אלקיך"¹⁶⁶,
- 14 שכן, אבן פגומה אינה שלימה. (ב) האזהרה ד"ונתצתם את מזבחותם וגו' לא תעשון כן לה' אלקיכם"¹⁶⁷
- 15 - שמזה מובן שכאשר יש פגימה במזבח הרי זה היפך הציווי ד"לא תעשון כן לה' אלקיכם".
- 16 והנה, מכיון שהאזהרה ד"לא תעשון כן לה' אלקיכם" באה בהמשך ובקשר לציווי ד"ונתצתם את
- 17 מזבחותם גו'", שלילת וביטול הענין דעבודה-זרה, מובן, שענין זה הוא ב"כל שהוא" - כשם שאיסור
- 18 עבודה-זרה הוא ב"כל שהוא", כלומר, שאפילו פגימה "כל שהוא" היא היפך הציווי ד"לא תעשון כן
- 19 לה' אלקיכם".
- 20 ועל-פי-זה: בנוגע לציווי ד"אבנים שלימות" - ישנו שיעור במדת הפגימה שפוסלת את האבן מלהיות
- 21 "שלימה", "כדי שתחגור בה הציפורן כסכין של שחיטה", ופחות מכאן - לא חשיב פגימה; מה-שאינ-כן
- 22 בנוגע לאזהרה ד"לא תעשון כן לה' אלקיכם" (היפך ושלילת הענין ד"מזבחותם תתוצון" שבעבודה-זרה)
- 23 - אין שיעור בדבר, כלומר, אם ישנה המציאות דנתיצה ופגימה ב"כל שהוא", "מאומה", חל על זה הענין
- 24 ד"לא תעשון כן לה' אלקיכם".
- 25 ויש לומר, שמטעם זה לא כתב הרמב"ם את השיעור "כדי שתחגור בה הציפורן כסכין של שחיטה"
- 26 בנוגע לפגימה באבני היכל ועזרות ואבני מזבח (שבהלכות שלאחרי-זה) - כי הפגימה באבנים שכבר
- 27 נעשו חלק מההיכל ומזבח, יש בה גם הגדר ד"לא תעשון כן לה' אלקיכם" (מלבד הגדר ד"אבנים שלימות
- 28 תבנה גו'"), ומכיון שכן, אין שיעור בדבר, כי גם פגימה "כל שהוא" ("מאומה") היא היפך הענין ד"לא
- 29 תעשון כן לה' אלקיכם".
- 30 לג. ויש לקשר זאת עם כללות הענין ד"בית הבחירה":
- 31 "בית הבחירה" ענינו - "המקום אשר יבחר ה' ¹⁶⁸ מעלת הבחירה¹⁶⁹. וידוע¹⁷⁰ ש"בחירה" אמיתית
- 32 פירושה - לא מצד מעלת וחשיבות הדבר, כי אם בחירה עצמית, שאינה קשורה עם מעלה וחשיבות
- 33 מסויימת.
- 34 ולכן, שלילת דבר שהוא היפך ענינו של בית המקדש - אבני ההיכל והמזבח שנפגמו - אין לו שיעור,
- 35 כי:
- 36 דבר של מעלה וחשיבות, שייך לומר ששיעורו כך וכך, הן לטוב - שיעור שמחשיבו לענין ברכה
- 37 אחרונה, וכיוצא בזה. והן למוטב - שיעור ביחס לדבר בלתי-רצוי, שאז יודעים ש"יצרו אנסו",

(168) שם, יא.

(169) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 38 ואילך. וש"נ.

(170) לקו"ש ח"ז ע' 89 הע' 80. וש"נ.

(166) תבוא כז, ו. וראה רמב"ם הל' ביהב"ח שם הי"ז. הל'

יטוה"ת פ"ו ה"ז.

(167) ראה יב, ג"ד.

- 1 [ולדוגמא בנידון-דין - "כדי שתחגור בה הציפורן כסכין של שחיטה": ידוע הפתגם¹⁷¹ שענין
2 ה"צפרניים" צריך להיות מופנה כלפי עצמו, כדי שיוכל להיות הענין ד"אין ושחט אלא ומשך"¹⁷² ביחס
3 לעצמו, מה-שאיין-כן ביחס לזולת - יש להזהר מכך עד הקצה האחרון].
- 4 אמנם, דבר שאינו קשור עם מעלה וחשיבות, כי אם מצד ענין הבחירה - הרי לא שייך בזה ענין של
5 "שיעור" כלל. שכן, אם ישנה מציאות כל שהיא ("מאומה") בניגוד לכך, הרי זה היפך ענין הבחירה כו'.
6 לד. כאן המקום להשלים את ביאור הענין דגיוור בזמן הזה - בהמשך להמדובר בהתוועדות
7 שלפני-זה¹⁷³:
- 8 נתבאר לעיל דיוק לשון הרמב"ם¹⁷⁴ "גר שמל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו . . קרבנו עכבו להיות גר
9 גמור ולהיות ככל כשרי ישראל" - שהקרבן אינו עושה את הגירות (שהרי לא נאמר שהקרבן "מגיר",
10 "עושה אותו גר גמור"), כי אם ש"עכבו להיות גר גמור", היינו, שגם כאשר ישנו קרבן, נעשה הגיוור
11 על-ידי מילה וטבילה בלבד, אלא שכל זמן שלא הביא קרבנו, הרי אי-הבאת הקרבן "מעכבו להיות גר
12 גמור".
- 13 דוגמא לדבר: מילת עבדיו מעכבתו מאכילת הפסח¹⁷⁵. והרי פשיטא שלא נפעל דבר במציאותו של
14 היהודי (ב'גברא') על-ידי מילת עבדיו, כי אם שמעכבתו מאכילת הפסח.
- 15 ועל-פי-זה נתבאר מה שבזמן הזה נעשה "גר גמור" על-ידי מילה וטבילה בלבד - כי: בזמן הזה,
16 כשאין קרבן על-פי תורה - אין עיכוב. ולכן, על-ידי מילה וטבילה נעשה "גר גמור", ללא כל חסרון,
17 ובלשון הרצ"ב¹⁷⁶: "לא מחסר כלל".
- 18 כלומר: אין הכוונה שעל-ידי מילה וטבילה נעשה כישראל לשאר דברים, ועל-ידי הקרבן נעשה
19 כישראל גם לגבי אכילת קדשים, ובמילא, כאשר לא הקריב קרבן (בזמן הזה) אין עליו דין ישראל לגבי
20 קדשים¹⁷⁴, ועד שלגבי קדשים דינו כבן נח¹⁷⁷ - שהרי מלשון הרמב"ם מוכח שהקרבן אינו עושה את
21 הגיוור, אפילו לא ביחס לאכילת קדשים, כי אם עיכוב בלבד. ומכיון שכן, בזמן הזה שאין עיכוב, נעשה
22 גר גמור - גם ביחס לאכילת קדשים - על-ידי מילה וטבילה בלבד.
- 23 לה. ושאלו על זה¹⁷⁸ - שמלשון הרמב"ם¹⁷⁹ "בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה
24 וקרבן . . וכן לדורות העובד כוכבים ומזלות להכנס לברית . . צריך מילה וטבילה והרצאת
25 קרבן", משמע, שהגיוור נעשה על-ידי שלשה דברים, היינו, גם על-ידי הקרבן, ולא שהגיוור נעשה על-ידי
26 מילה וטבילה (שני דברים) בלבד, והקרבן אינו אלא דבר המעכב.
27 והביאור בזה:
- 28 המושג ד"כניסה" הוא ענין כללי שמתייחס הן לדבר המכניס והן להסרת הדבר המעכב שלא יוכלו
29 להכנס. ובפשטות: בכניסת דבר מסויים לתוך בית - ישנו הדבר המכניס, וישנו הסרת העיכוב (דבר
30 שנמצא בפתח ומעכב את הכניסה לבית). ונמצא, שהכניסה בפועל תלויה אמנם בהסרת הדבר המעכב,
31 אבל אף-על-פי-כן, אף אחד לא יאמר שהסרת העיכוב מכניסה אותו פנימה, מכיון שאין זה אלא הסרת
32 העיכוב בלבד.
- 33 ובנוגע לעניננו:
- 34 לשון הרמב"ם הוא "בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית", ולא "שלשה דברים הכניסו את ישראל
35 לברית" - כי: בפועל ממש - הכניסה לברית היא אמנם "בשלשה דברים", מילה וטבילה והרצאת קרבן,

(175) פסחים צו, א. יבמות ע, ב. רמב"ם הל' ק"פ פ"ט ה"ט.
הובא בפרש"י עה"ת בא יב, מד.
(176) צפע"נ על הרמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ג ה"ד.
(177) מהד"ת יט, ב.
(178) הערות הת' ואנ"ש - מאריסטאון (גליון שעו - ס"א).
(179) הל' איסורי רפ"ג.

(171) ראה "היום יום" - כ"ב אלול. אגרות קודש אדמו"ר
מוהרי"צ ח"ב ע' תקכה. ח"ד ע' טו. סה"מ קונטרסים ח"א ע'
רעג [ב].
(172) חולין ל, ב.
(173) שיחת ש"פ מסעי סל"ב ואילך.
(174) הל' מחוסרי כפרה פ"א ה"ב.

- 1 אבל אף-על-פי-כן, תוכן ענין ה"כניסה" כולל שני סוגים: (א) הדבר המכניס בברית - מילה וטבילה -
 2 שעל-ידי-זה נעשה הגיור, (ב) הסרת הדבר המונע את הכניסה - קרבן - שרק לאחר זה יכולה להיות
 3 הכניסה בפועל.
- 4 לו. כמו כן שאלו: מה דינו של גר שנתגייר בזמן הזה לאחר שבינה בית המקדש - האם מותר
 5 באכילת קדשים קודם שיביא קרבן?
 6 הנה, על-פי האמור לעיל שבזמן הזה נעשה "גר גמור" לכל דבר על-ידי מילה וטבילה בלבד, מובן,
 7 שענין זה יהיה בתקפו גם לאחר שבינה בית המקדש, שהרי לא יתכן לומר שבנין בית המקדש יגרע
 8 חס-ושלום בשלימות הגיור, היינו, שעד-עתה היה "גר גמור", כישראל לכל דבר, וכאשר נבנה בית
 9 המקדש - יהיה חילוק בינו לבין ישראל בנוגע לאכילת קדשים!
 10 והגע עצמך: אם כאשר חוזר לסורו - לא מחליש הדבר את ענין הגיור¹⁸⁰, דמכיון שנעשה "גר גמור",
 11 נשאר יהודי לעד ולעולמי עולמים, כיצד יתכן שענין הכי נעלה כבנין בית המקדש יחליש חס-ושלום את
 12 ענין הגיור?! ...
- 13 אלא ודאי בהכרח לומר שמה שנעשה "גר גמור" לכל דבר, גם לקדשים - נשאר הדבר בקיומו ובתקפו
 14 גם לאחר שבינה בית המקדש, ואילו הדין ד"כשיבנה בית המקדש יביא קרבן" - אינו אלא חיוב דהבאת
 15 קרבן (על-דרך "כשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמינה"¹⁸¹), ואין זה קשור עם פעולת הגיור, שהרי
 16 בענין הגיור "לא מחסר כלל".
- 17 ועל-פי-זה מובן מה שכתב הרמב"ם לרבי עובדיה הגר¹⁸² שמעלת יחוסו גדולה ביותר, מפני שמתייחס
 18 "למי שאמר והיה העולם":
- 19 מובן ופשוט שהרמב"ם לא יכתוב דבר שאינו מכוון לאמיתתו רק כדי לעודד ולהרגיע את מצפוננו
 20 של רבי עובדיה הגר - אלא ודאי כן הוא באמת.
- 21 ולכן, אם נאמר שכשיבנה בית המקדש יהיה הגר אסור באכילת קדשים - כיצד יכולים לומר לו
 22 שמעלתו ככל ישראל, ואדרבה, שמתייחס "למי שאמר והיה העולם", בה בשעה שכשיבנה בית המקדש
 23 יווכח הגר ש"לא מיקרי עדיין ישראל גמור"?! עד-עתה חשב שהוא "ישראל גמור", ולפתע - נעשה
 24 "אויס יא-טיבע-דאם", [ובפרט שהמדובר בנוגע לעצם מציאותו בתור "ישראל גמור", ולא רק אם הוא
 25 "יא-טיבע-דאם" אם לאו!].
- 26 אלא ודאי בהכרח לומר שגם כשיבנה בית המקדש נשאר "ישראל גמור" לכל דבר, וחיוב הקרבן -
 27 אינו אלא דבר צדדי, כנ"ל.
- 28 לו. הביאור בסיום דמסכת "עבודה זרה" - יצא לאור בפני-עצמו, ונדפס לקמן עמוד 2460.
- 29 לח. והמעשה הוא העיקר¹⁸³ - לבטל את כל הענינים הבלתי-רצויים שבעולם, ויתירה מזו - שמהפכים
 30 אותם לטוב, וכן בנוגע לכללות ענין החורבן והגלות - יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים
 31 טובים.
- 32 וכדי למהר ולזרז זאת - יש להוסיף במעשינו ועבודתנו בכל עניני תורה ומצוותיה, הן בנוגע לעניני
 33 העבודה שיכולים לעשותם תיכף ומיד ביום השבת, והן בנוגע לעניני העבודה השייכים מיד לאחר
 34 השבת, שגם ענינים אלו תחילתם כבר ביום השבת - על-ידי קבלת החלטות טובות, שכן, "מפקחין על
 35 צרכי ציבור בשבת"¹⁸⁴, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לאופן הכי נעלה ב"צרכי ציבור" - הציבור ד"קהל
 36 גדול", שצריכים לפעול ש"ישובו הנה"¹⁸⁵.
- המשך בעמוד קנה

(183) אבות פ"א מ"ז.

(184) ראה שבת קנ, א. רמב"ם הל' שבת פכ"ד ה"ה. טושו"ע

(ואדה"ז) או"ח ס"ו ס"ו - ס"ב.

(185) ירמ' לא, ז.

(180) יבמות מז, סע"ב. רמב"ם הל' איסור"ב פי"ג ה"ז.

טושו"ע יו"ד סוס"ח ס"ב, ס"ב.

(181) שבת יב, ב.

(182) רמב"ם הוצאת שולזינגר (נ"י. תש"ז) בהוספות לח"א

סי"ט. תשובות הרמב"ם (ירושלים תש"כ) כרך ב סרצ"ג.

לקוטי שיחות פרשת דברים כרך יד

מצרים (ובגללם נגזר "יום לשנה יום לשנה גו'³⁵
ארבעים שנה"³⁶), ומעשה מי מריבה היה אחרי
מיתת מרים⁸, קרוב לסיום הארבעים שנה.³⁷

והנה הרמב"ן מתרץ שמשה הזכיר כאן חטא מי
מריבה "כי רצה להזכיר יחד עונש כל הנמנעים
מעבור אל הארץ כי הכל בגרמת עונותיהם כו".⁴⁰

אבל בפשוטו של מקרא קשה לתרץ כן, כי:⁴¹

(א) הכתובים לפניו ולאחריו הם בענין המרגלים
- ומה טעם להכניס באמצע דוקא סיפור החטא דמי
מריבה?⁴²

(ב) אנשי דור המרגלים מתו קודם לחטא דמי
מריבה, כמפורש בפירוש רש"י¹⁰ ש"כבר מתו מתי
מדבר ואלו פירשו לחיים". ועל פי זה אינו מובן
אמרו "ותאמרו נשלחה אנשים גו' בי התאנף ה'
בגללכם גו' וטפכם אשר אמרתם גו'" שמשמעותו
שהם הם אותו הדור שעליהם מדבר בכל כתובים
אלה?⁴³

(ג) לפי זה כתוב זה ("גם בי התאנף גו'") היה
צריך להיות בסמיכות לאמירתו שדור המרגלים לא
יראו את הארץ, ולא לאחר שאמר "כלב בן יפונה
הוא יראנה גו'" שמדבר באלו שיכנסו אלי¹¹.

ב. יש מפרשים¹², ש"גם בי התאנף ה' בגללכם"
- הכוונה היא לחטא המרגלים, ובעיקר בסיבת
חטא זה נגזר על משה "גם אתה לא תבוא שם".
ואף שמשה בעצמו לא השתתף בחטא
המרגלים, מכל מקום נענש על זה משום שעל ידו
(על ידי "שלח לך - לדעתך"¹³) על כל פנים נגרם
חטא המרגלים¹⁴. ולכן אמר "בגללכם", היינו שלא
יכנס לארץ לא מצד חטאו הוא, אלא "בגללכם לאמר
גם אתה לא תבוא שם" - מכיון שעל כל הדור נגזר
שלא יכנסו לארץ, לכן גם משה¹⁵ לא יכנס.⁴⁴

א. דובר כמה פעמים¹ כי דרכו של רש"י
בפירושו על התורה היא, לפרש כל דבר הקשה
ובלתי מובן בפשוטו של מקרא. והענינים הדורשים
ביאור (על פי פשטות הכתובים) ואין רש"י
מפרשם, הרי זה גופא הוכחה שלדעתו של רש"י
מובנים הם בפשטות ועד כדי כך שאין צורך
לפרשם² (או שמובנים הם על פי מה שכבר פירש
רש"י לפני זה).

על פי זה צריך להבין תמי' גדולה המתעוררת
בלימוד פשוטם של כתובים בפרשתנו, אשר כמה³
ממפרשי התורה משתדלים לתרצה, ודוקא רש"י
ראש הפשטנים לא עמד עלי⁴:

בפרשתנו⁴ מספר משה בארוכה על חטא
המרגלים ועל הגזירה שנגזרה על ידי זה על דור
המדבר "אם⁵ יראה איש באנשים האלה הדור הרע
הזה את הארץ הטובה גו' (וממשיך) זולתי כלב בן
יפונה הוא יראנה גו' יען אשר מלא אחרי ה'",
ומפסיק ואומר "גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם
אתה לא תבוא שם", ואחרי ההפסק ממשיך עוד
לספר בענין המרגלים "יהושע בן נון העומד לפניך
הוא יבוא שמה וגו' וטפכם אשר אמרתם לבו יהיה
גו' המה יבואו שמה וגו'".

ולכאורה תמוה: למה מפסיק באמצע סיפור
מעשה המרגלים במה שאירע למשה רבינו "גם בי
התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבוא שם",
כאילו שגם הגזירה על משה שלא יבוא אל הארץ
היא בסיבת חטא המרגלים, והרי חטא משה רבינו
שבשבילו נגזר שלא יכנס לארץ ישראל מפורש
בקרא שהוא חטא מי מריבה, וכמו שנאמר⁶ "יען
לא האמנתם בי גו' לכן לא תביאו את הקהל הזה
אל הארץ אשר נתתי להם", ומה ענינו באמצע
סיפור מעשה המרגלים? ובפרט שמעשה המרגלים
ומי מריבה רחוקים זה מזה כמעט ארבעים שנה:
מעשה המרגלים ה' קרוב לצאת בני ישראל מארץ

(7) שלח יד, לד.

(8) חוקת שם, א ואילך. וראה גם פרש"י שם, ב.

(9) כמו שהקשה באוה"ח כאן.

(10) חוקת שם, א.

(11) אבל ראה המשך דברי הרמב"ן שם - הובא לקמן הערה

22.

(12) אברבנאל כאן. וראה אוה"ח כאן. מלבי"ם כאן.

(13) פרש"י ר"פ שלח.

(14) וראה בארוכה אברבנאל כאן.

(15) להעיר ממרו"ל (ברכות לב, א - הובא בפרש"י תשא לב,

(1) ראה לקו"ש ח"י ע' 13 ובהערה 1 שם.

(2) וכשאין ביאור (ע"ד הפשט) - כותב רש"י "איני יודע"
וכו"ב (תולדות כח, ה. ועוד - ראה לקו"ש ח"ה ע' 1 הערה 2
ובהנסמן שם).

(3) ראה אברבנאל, רמב"ן, ספורנו, כלי יקר, אוה"ח. ועוד.

(4) א, כב ואילך.

(5) שם, לה ואילך.

(6) חוקת כ, יב.

34 הלוחות, לומר שקשה מיתתן של צדיקים לפני
35 הקב"ה כיום שנשתברו בו הלוחות וכו'.

36 וכן נאמר בנדרון דידן, שמסמך ב' החטאים
37 ללמד ששקולים הם בחומרים.

38 אבל תירוץ זה דוחק הוא, כי:

39 (א) אין חידוש בזה שחטא מי מריבה הוא חמור
40 כחטא המרגלים, שהרי חטא מי מריבה גרם
41 לחילול השם בפני כל בני ישראל, כמו שנאמר
42 "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל", ועד
43 שנגזר על ידי זה "לא תביאו את הקהל הזה אל
44 הארץ".

45 (ב) אם הכוונה היא ללמד חומר חטא מי מריבה,
46 הוה ליה להזכיר החטא, ולא - רק זה שנגזר על
47 משה כתוצאה מן החטא.

48 ד. והביאור בזה:
49 בכתוב מבאר עונש דור המדבר "אם יראה איש
50 גו' את הארץ הטובה", ומסיים "זולתי כלב בן
51 יפונה גו' יהושע בן נון", שאינם כשאר הדור אלא
52 הם יראו את הארץ.

53 אמנם הכתוב מחלקם לשנים: תחלה נאמר
54 "כלב בן יפונה הוא יראנה גו'", ואחר כך בפסוק
55 בפני עצמו "יהושע בן נון גו' הוא יבא שמה גו'".

56 והטעם על זה: אף ששניהם באו לארץ, הנה
57 בבואם לא הי' מצבם דומה זה לזה, כי "כלב בן
58 יפונה (רק) יראנה ולו אתן את הארץ (חלקו) גו'",
59 ואילו "יהושע בן נון גו' יבא שמה (ועוד זאת) הוא
60 ינחילנה את ישראל" - יהיה המנהיג שינחיל את
61 הארץ לבני ישראל.

62 ועל פי זה מובן זה שלפני אמרו "יהושע בן נון
63 גו' הוא ינחילנה את ישראל" הקדים משה לומר גם
64 כי התאנף ה' גו'":

65 בזה מתרץ, בתור מאמר המוסגר: מה נשתנה
66 מצבו של כלב ממצב יהושע, אף דמעשה שניהם
67 שווה "ויהושע²¹ בן נון וכלב בן יפונה גו' קרעו
68 בגדיהם" ולכן גם שכרם בחדא מחתא נאמר
69 "במדבר הזה יפלו פגריכם גו' כי אם כלב בן יפונה
70 ויהושע בן נון" - והתירוץ: זה דביהושע ניתוסף,
71 אשר גם "ינחילנה את ישראל" - הוא מפני כי לאחר
72 כמעט ארבעים שנה ניתוסף כי "גם בי התאנף ה' "

1 [ומה שמבואר בכתוב, כנ"ל, שמשא לא נכנס
2 לארץ בחטא מי מריבה, יש לומר דרך בצירוף
3 שניהם יחד נגזר עליו העונש¹², ועל דרך מה
4 שמצינו בחטא נדב ואביהוא, שכמה טעמים נאמרו
5 במיתתם, ודוקא בצירוף כולם יחד נענשו בפועל
6 בעונש מיתה¹⁶].

7 ומשום זה נאמר "גם בי התאנף ה' בגללכם גו'"
8 באמצע מעשה המרגלים, כי גם זה הוא פרט
9 במעשה זה, ו"בגללכם" קאי על דור המרגלים
10 שעליו מדובר בקרא.

11 אולם שיטת רש"י אי אפשר לפרש כן, כי [נוסף
12 לזה שעדיין אינו מובן סדר הכתובים, כנ"ל
13 בקושיא הג', הנה]:

14 (א) מפורש בפירוש רש"י שעל משה נגזר שלא
15 יכנס לארץ ישראל אך ורק מפני מי מריבה,
16 וכלשונו¹⁷ "שלא היתה בהם אלא זו בלבד", "הם
17 (מי מריבה) לבדם אין בהם עון אחר".

18 (ב) על פי זה איך אמר "גם בי התאנף ה' -
19 נתמלא רוגזו"¹⁸, והרי לא השתתף משה בחטא
20 המרגלים (ורק ש"בגללכם" לא נכנס לארץ), כנ"ל.

21 ג. לכאורה היה אפשר לתרץ, שהתורה הסמיכה
22 חטא מי מריבה לחטא המרגלים - אף שאינו שייך
23 לכאן ורחוקים זה מזה זמן רב - ללמד על חומר
24 חטא מי מריבה, דשקול הוא (לפני הקב"ה) כחטא
25 המרגלים,

26 ועל דרך מה שפירש רש"י לעיל¹⁰ (ולכן אין צריך
27 לפרשו כאן עוד הפעם): למה נסמכה מיתת מרים
28 לפרשת פרה אדומה (שהרי פרשת פרה אדומה
29 נאמרה בשנה שניה לצאת בני ישראל מארץ מצרים
30 ומיתת מרים לסוף מ' שנה¹⁹), לומר לך מה קרבנות
31 מכפריין אף מיתת צדיקים מכפרת.

32 ועל דרך זה פירש רש"י לקמן בפרשת עקב²⁰:
33 וסמך משה תוכחה זו (מיתת אהרן) לשבירת

(ז) כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל (אבל לפי
האברנאל הנ"ל - חטא המרגלים נגרם ע"י משה).

(16) ראה פרש"י משפטים כד, י. שמיני י, ב. מפרשי רש"י
לשמיני שם. אברנאל כאן.

(17) פינחס כז, יג. יד. וראה פירש"י חוקת שם, יב.

(18) פרש"י.

(19) רא"ם, גו"א וש"ח לפרש"י חוקת שם, א.

(20) י, ו (בנדרס הוא בכתוב ז' - אבל בדפוס שני ועוד הוא
חלק מדר"ה הקודם שבפסוק ו' - ראה לקמן ע' 30 שוה"ג להערה

(1).

27 לפי שנגזרה גזרה על דור המדבר כו' לכך ביקש
28 משה שיכתב סרחונו שלא יאמרו אף הוא מן
29 הממרים היה".

30 ולכן כיון שכתוב כאן מיתתו - הוצרך להזכיר
31 ש"בי התאנף ה' בגללכם" - להזכיר (בדרך אגב)
32 סרחונו שאינו בו כי אם בגללכם, החטא דמי מריבה
33 אשר רבו בני ישראל את הוי' מריבת העדה²⁶.
34 ועל פי זה (שנאמר "בגללכם" רק בדרך אגב
35 ובתוך מאמר המוסגר), יובן עוד ענין בפירוש רש"י
36 דילן:

37 לקמן בפרשת ואתחנן²⁷ נאמר "ויתעבר ה' בי
38 למענכם" ופירש רש"י: "למענכם - בשבילכם
39 אתם גרמתם לי, וכן הוא אומר²⁸ ויקציפו על מי
40 מריבה וירע למשה בעבורם".

41 ולכאורה אינו מובן: אם רש"י צריך להאריך
42 בפירוש "למענכם" - "אתם גרמתם לי", ולהביא
43 ראיה ממה שנאמר בתהלים "ויקציפו גו'", היה
44 צריך לפרש כן בתיבת "בגללכם" שבפרשתנו,
45 שהיא קודם לפרשת ואתחנן, ולא לסמוך בפרשת
46 דברים על מה שיפרש אחר כך בפרשת ואתחנן²⁹?
47 ועל פי הנ"ל שכאן נאמר "בגללכם" רק בדרך
48 אגב בתוך מאמר המוסגר, מובן שאין צורך לפרשו
49 כאן בפרטיות, מכיון שבא כאן רק בדרך אגב.
50 ובמקומו בפרשת ואתחנן (ששם הסיפור בנוגע
51 למשה עצמו) - יפרשנו ויפרטנו.

(משיחת שבת פרשת דברים תשל"ג)

1 גו' גם אתה לא תבוא שם" ולכן - "יהושע בן נון
2 גו' (לא רק) יבא שמה (אלא) אותו חזק כי הוא
3 ינחילנה את ישראל"²².

4 ואין רש"י צריך לפרש שהוא מאמר המוסגר,
5 כי כמה פעמים מצינו בקרא כגון דא נולדוגמא -
6 לעיל²³: ואצווה את שופטיכם גו' תקריבון אלי
7 ושמעתי - שהוא מאמר המוסגר. וראה בפרשת
8 בשלח²⁴ בפרשת המן "ובני ישראל אכלו את המן
9 ארבעים שנה גו'" - שאינו נוגע להמשך הפרשה
10 שם. ועוד].

11 וכן אין צורך לפרש ש"בגללכם" קאי על דור
12 שנכנסו לארץ (ולא דור המרגלים) - שהרי כבר
13 פירש לפני זה, כנ"ל, שהגזירה על משה היתה רק
14 מפני חטא דמי מריבה.

15 ושוב אין להקשות מה שנאמר "בגללכם" דהוי
16 כאילו מדבר על אותם האנשים שמדבר אליהם
17 בקרא עד עתה - כי הרי זה מאמר המוסגר ולא
18 בהמשך לתוכן הפרשה.

19 ה. אמנם עדיין קשה: מאחר שכתוב זה הוא
20 מאמר המוסגר, ונאמר כאן רק בכדי להזכיר שנגזר
21 על משה "לא תבוא שם" ולכן יהושע גם "ינחילנה
22 את ישראל" - למה לי' להוסיף ש"(התאנף ה')
23 בגללכם" - למאי נפקא-מינה כאן אם היה
24 "בגללכם" אם לאו?

25 והביאור בזה: כבר פירש רש"י לעיל בפרשת
26 פינחס²⁵: "בכל מקום שכתב מיתתם כתב סירחונם,

(26) במדבר כ, יג. שם כז, יד. - בכל ג' אלו (וכן בתהלים -
הובא לקמן בפנים) מודגש שאין הענין במשה.

(27) ג, כו.

(28) תהלים קו, לב.

(29) במפרשים לרש"י (ואתחנן שם) כתבו דרש"י בא לשלול
שלא לפרש "למענכם" - בעבור שיעשה רצונכם וכו' (רא"ם);
"למענכם - בשביל כבודכם וכו' (גו'א) - אבל גם תיבת
"בגללכם" יש לפרש כן - וא"כ הו"ל לרש"י לשלול זה כאן,
כפנים.

(22) וכ"פ במלבי"ם כאן. וראה רמב"ן כאן: וכדי שיזכיר כאן
ענין יהושע כי הוא יעבור מפני שמלא אחרי ה' כחבירו. ויזכיר
עוד שינחיל הארץ לדור הב' בעבור שנענש משה ונגזר עליו שלא
יעבור.

(23) א, טז"ז.

(24) טז, לה. אלא ששם מדבר עכ"פ בהמשך פ' המן, אלא
שבפ' המן עצמה הוא מאמר המוסגר. וראה פרש"י שם, לג.

(25) כז, יג.

ילקוט לוי יצחק על התורה

ע"י מילה כי מילה הוא מספר ה' פעמים טוב, דהיינו ה' חסדים, וזהו כל שהוא ה' חסדים כל אחד כלול מ' עולה כ"ל, ועיין בע"ח⁷ סוף שער הארת המוחין. ומילה ניתנה לאברהם בחי"ט⁸ החסד.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזוהר בראשית עמוד סג – שמות דברים עמוד תנד

קיא

לעתיד יתגלה הסודות ורזין דאורייתא, והוא ע"י המילה שתהי' לע"ל וכו'

הנה לעתיד יתגלו הסודות ורזין דאורייתא, והוא ע"י המילה שתהי' לעתיד לבוא כמ"ש⁹ ומל ה' אלקיך את לבבך.

המילה דעתה היא בחיצוניות הלב, כדי שיתגלה חיצוניות התורה הנגלה דתורה, והמילה שלעתיד תהי' בפנימיות הלב כדי שיתגלה פנימיות התורה, ועיין באגרת הקודש¹⁰ פרק ד' בד"ה אין ישראל נגאלין אלא בצדקה, ע"ש.

והיינו אז¹¹ שהוא מספר ח' הוא מילה שניתנה בח'.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר זוהר בראשית עמוד סד

השפע דחג"ת כו' ובחי' יסוד הוא רק המקבל ה' חסדים הללו, ולכן נק' כנישו דכל נהורין ומביא אותם לידי גילוי במלכות הנקרא דבור וכמ"ש כי כל בשמים ובארץ כו'. וידוע שכל אחד ואחד מן המדות הללו כלול מיו"ד.

(6) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי נביאים וכתובים עמוד קסו ואילך. לקוטי שיחות חלק יט ביאורים על לקוטי לוי יצחק אגרת התשובה עמוד 151 ואילך.

(7) סוף שער לב וז"ל: ביסוד עצמו הנקרא כ"ל יש בו כללות ה' חסדים מצד אמת כל אחד כלול מעשר הרי בגימטריא מ"י וכו'.

(8) כמ"ש (מיכה ז, כ) חסד לאברהם. ראה גם זהו בראשית דף מז, ב. תניא – אגרת הקדש סימן ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד' וש"נ.

(9) דברים ל, ו.

(10) וז"ל: הנה בהלב [יסוד האש האלקית שבלב] יש ב' בחי'. בחי' חיצונית ובחי' פנימיות. חיצונית הלב היא התלהבות המתלהבת מבחי' הבינה והדעת בגדולת ה' א"ס ב"ה [להתבונן] בגדולתו ולהוליד מתבונה זו אהבה עזה כרשפי אש וכו'. ופנימי' הלב היא הנקודה שבפנימיות הלב ועומקא דליבא שהיא למעלה מעלה מבחי' הדעת והתבונה שיוכל האדם להתבונן בלבו בגדולת ה'...

והנה במילה יש שני בחינות מילה ופריעה שהן ערלה גסה וקליפה דקה וכן בערלת הלב יש ג"כ תאות גסות ודקות מילה ופריעה ומל ולא פרע כאלו לא מל מפני שסוף סוף עדיין נקודת פנימיות הלב היא מכוסה בלבוש שק דק בבחינת גלות ושיבה. והנה על מילת הערלה ממש כתי' ומלתם את ערלת לבבכם אתם בעצמכם אך להסיר הקליפה הדקה זהו דבר הקשה על האדם וע"ז נא' בביאת המשיח ומל ה' אלקיך את לבבך כו'.

(11) ראה בלקוטי לוי יצחק על הזוהר, בביאור הכתוב על לעתיד לבוא (ישעי' נח, ח) "אז יבקע כשחר אורך וגו'" דקאי על מילה.

בראשית יז, י – זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריו המול לכם כל זכר

קט

רמזים בתיבת "כל" על המילה – מדת היסוד, בגי' החמשה זמנים של מילה (משנה שבת קלז).

כל¹ הוא מדת היסוד כידוע, ששם הוא מילה ופריעה. וקטן נימול² לח' לט' לי' ל"א ל"ב, ביחד הוא מספר כ"ל, הזמן הראשון והאחרון, ח' י"ב הוא כ', והג' זמנים ט' י' י"א שביניהם הוא ל', ביחד הוא כ"ל.

והמילוי דאות כ' הוא פ' ר"ת פריעה.

והמילוי דאות ל' הוא מ' ד'. מ' ר"ת מילה, ד' ר"ת דם, היינו אטיפו דדמא.

ד³ מילה מציצה.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזוהר בראשית עמוד רלט. סג

קי

מילה היא ביסוד הנק' "כל", בגי' ה' פעמים "טוב" – ה'

חסדים

מילה היא ביסוד הנק'⁴ כל, והוא הה' חסדים⁵ הנמשכים

(1) עפ"י מ"ש (דברי הימים-א כט, יא "לך ה' הגדולה (חסד), והגבורה, והתפארת, והנצח, וההוד, כי כל בשמים ובארץ" ופירוש התרגום "דאחיד בשמיא וארעא" דקאי על היסוד. ראה זהו (רעיא מהימנא) פ' פנחס רנז, א. מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא חלק א' עמוד רכד וש"נ. וראה לעיל סימן יו"ד. כד. "היסוד ממשיך מכל הגוף, שלכן נקרא כל שכולל הכל" ע"ש. וראה תורת מנחם התוועדיות ה'תשנ"א ח"ב עמוד 260 הערה 107. שיחות קודש ה'תשמ"א פרשת בהעלותך סעיף מ. עיין גם סימן קי.

(2) שבת דף קלז. קטן נימול לשמנה, לתשעה, ולעשרה, ולאחד עשר, ולי"ב, לא פחות ולא יותר. הא כיצד, כדרכו לשמנה, נולד לבין השמשות נימול לט' (רש"י: "שהרי ליום שמיני של מחר הוא נימול ושם בין השמשות יום הוא ונימול לט'"). בין השמשות של ערב שבת נימול לעשרה (רש"י: "א"א למולו בשבת הבאה, דשם ט' הוא והוא לי' מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת, וצריך להמתין עד לאחר השבת שהוא עשירי"). יום טוב לאחר השבת נימול לאחר עשר (רש"י: "אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונימול לי"א"). ב' ימים של ר"ה נימול לשנים עשר.

(3) היינו, הראשי תיבות של המילוי דאות למ"ד, האות מ' הוא מילה מציצה, והאות ד' הוא דם.

(4) ראה גם לעיל סימן י. כד. קט. שיחות קודש ה'תשמ"א פרשת בהעלותך סעיף מ.

(5) ראה סידור עם דא"ח (סדר סעודת שבת) עמוד רב וז"ל: בחי' יסוד שנקרא כל וכתרגומו כי כל בשמים כו' דאחיד בשמיא וארעא כלומר שמביא את השפע מן המשפיע אל המקבל כו'. והנה ידוע בעץ חיים שבחי' ה' חסדים נמשכים ביסוד דהיינו בחי' חסד שבחסד ובחי' חסד שבגבורה ובחי' חסד שבתפארת כו' עד בחי' חסד שבהוד להיות כי ה' חסדים הללו הנמשכים מה' מדות הללו הוא בחי' גילוי מאור עצם

זה לא הי';

ועוד יותר באריכות בסיום הפרשה, שם מדובר אודות הכניסה לארץ ישראל גופא (מעבר הירדן מערבה), וגם אודות הכיבוש, החלוקה והישיבה מעבר לירדן מזרחה⁵ "ולראובני" ולגדי נתתי גו' ה' אלקיכם נתן לכם את הארץ הזאת לרשתה גו' ושבתם איש לירושתו אשר נתתי לכם". תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ט עמוד 100 ואילך, משיחות ש"פ דברים שבת חזון

א, ה – בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר

ב. הואיל משה. הואיל אותיות אליהו, עתיד לדרוש את התורה לישראל מעין משה.
רמזי רבנו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

ב, ה – אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירושה לעשו נתתי את הר שעי

ג. עד מדרך כף רגל. פירש רש"י עד ביאת המשיח, משמע מאז ולהלן יהי' הר שעיר לבית ישראל ולקמן כתיב ירושה לעשו עד היום הזה משמע לעולמי עולמים והרגיש בזה מורי ורבי בהפלאה⁷. ולפע"ד יען כתיב (עובדי' א, יח) ולא יהי' שריד לבית עשו ומסקינן פרק קמא דעבודה זרה בעושה מעשה עשו ולא ישאר מהם כי אם הגרים וגר אינו יורש אביו, וממילא תפול ארץ אדום לישראל בתורת ירושת אחים אחינו בני עשו ולא בדרך כבוש אלא בדרך ירושה ונקראת על שם עשו ומכל מקום היא שלנו ממדרך כף רגל ואילך היינו ממשיח ואילך, ובכל זאת היא לעולם נחלת עשו עד היום הזה.

חתם סופר

– "לפי שהוא דבוק לארץ ישראל קוראו גדול" (פירוש רש"י לך שם. ועל דרך זה בפירוש רש"י פרשתנו שם), היינו שארץ ישראל פועלת גם בעולם (בנהר פרת שהוא מחוץ לארץ ישראל) שנעשה "גדול".

5. ולהעיר, שכיבוש ארץ סיחון ועוג וכניסת משה לנחלת בני גד וראובן, שהוא חלק מארץ ישראל (על ידי שמושה הנחיל להם חלק זה – גו"א ר"פ ואתחנן), היא על דרך ההתחלה דכניסת משה לארץ ישראל (כפי שיהי' בשלימות לעתיד לבוא, כנ"ל בפנים), ולכן כשנכנס משה לנחלת בני גד וראובן "שמוח ואמור (משה) כמדומה לי שהותר לי נדרי" (פירוש רש"י פינחס כז, יב. וראה פירוש רש"י ריש פרשת ואתחנן: לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמית שמא הותר הנדר).

6. פרשתנו ג, טז ואילך.

7. עיין בפנים יפות כאן בד"ה ובשעיר וכו' ומה שאמרו וכו' מדייק מלשון וישבו תחתם עד היום הזה היינו עד ימות המשיח ומביא פירוש רש"י בכמה מקומות דכתיב עד היום הזה הוא לדורות עיין שם, ועיין להלן בפרשת עקב בד"ה ואשר, עמוד כב.

א, א – אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תופל ולבן וחצרת ודי זהב

א. נרמז ענין הגאולה בפרשת דברים:

אף על פי ש"אלה הדברים" הם "דברי תוכחות", אומר רש"י ש"סתם את הדברים והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל": אפילו כשמדובר אודות "דברי תוכחות" על חטאים של בני ישראל, הרי הם רק "ברמז" (ויתירה מזה לא רמז על החטאים, אלא על ה"מקומות שהכעיסו לפני המקום בהן"), ועל ידי זה בא בגלוי כבודן של ישראל, – וכבוד גדול ביותר, שאף על פי שמדברים אליהם "דברי תוכחות", הרי זה כתוב רק "ברמז" בגלל כבודם. ויש לומר בפנימיות הענינים, שזהו בגלל שבשבת זו (לפני תשעה באב) נמצא בגלוי (קצת) הפנימיות של "אלה הדברים" (דברי תוכחות), אלה לשון גילוי – הענין הטוב שבזה [ע"ד שבשבת (חזון) מגלים לכל אחד ואחד את הבית השלישי, כנ"ל].

וכך גם בהמשך הפרשה מדובר בגלוי אודות ההבטחה של הקב"ה לתת ולהכניס את בני ישראל לארץ ישראל [וגם אודות כיבוש האומות בדרך במדבר – ששלימות ענין זה יהי' בגאולה העתידה'] –

ששלימות ענין זה (הכניסה לארץ) תהי' לעתיד לבוא – ועל כך התפלל משה מיד בפרשה שלאחרי זה ("ואתחנן") כנ"ל,

הן תיכף בתחלת הפרשה בדברי הכניסה לארץ וגבולות הארץ – "פנו" וסעו לכם ובאו גו' בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת, ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם גו' – אשר שלימות כיבוש וישוב הארץ עד "נהר פרת" (כפי שהובטח לאברהם, ובכמה פעמים בתורה בנוגע לגבולות הארץ⁸), תהי' רק בגאולה העתידה⁹ (משא"כ בזמנים שלפני זה, אפילו בימי שלמה,

1. ראה של"ה חלק תורה שבכתב פרשת דברים.

2. א, ז ואילך.

3. לך טו, יח. פרשתנו שם עקב יא, כד. יהושע א, ד. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך ארץ ישראל עמוד רט. ושם נתבאר.

4. ובפנימיות הענינים יש לומר: הנהר הרביעי הוא פרת (המאוחר בד' הנהרות היוצאים מעדן), כנגד ספירת המלכות, ה"א האחרונה (ראה ד"ה ויאמר יהושע תרנ"ז. ושם נתבאר), ששם נעשה החסרון והחורבן על ידי הסתלקות הט"ס ממלכות, ותיקון ענין זה יהי' לעתיד לבוא, ואז יתעלה הנהר פרת, שעליו נאמר "והניף ידו על הנהר" (לעתיד לבוא) (גילוי פנימיות התורה לעתיד לבוא – ראה לקוטי תורה צו יז, א), עד שנעשה "הנהר הגדול", "דאף על פי שהוא מאוחר בד' הנהרות היוצאים מעדן"

♦ יום ראשון כ"ט תמוז ♦

א אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל־
יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבַּר בְּעֶרְכָּה מִזֶּל סוּף
בֵּין-פָּאָרָן וּבֵין-תַּפֵּל וְלָבָן וַחֲצֵרֶת וְדִי זָהָב:

א אליו פתגמא די מליל משה עם כל
ישראל בעברא דירדנא אוכח וזהו על
דחבו במדברא ועל דארגיזו במישרא
לקבל ים סוף בפארן דאתפלו על מנא
ובחצרות דארגיזו על בשרא ועל דעברו
עגל דדהב:

כ"ט אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים • (ספרי) לפי שהן דברי תוכחות, ומנה פאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל. אל-כל-ישראל • אלו הוכיח מקצתן, היו אלו שבשוק אומרים: אתם הייתם שומעים מן עמך ולא השיבותם דבר מן מן וכו'! אלו היינו שם, היינו משיבין אותם; לך פנסם כלם ואמר להם: הרי פלם פאן, כל מי שיש לו תשובה, ישיב. במדבר • לא במדבר היו אלא בערבות מואב, ומהו "במדבר"? אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר, שאמרו: (שמות טו) "מי יתן מותנו וגו'". בערבה • בשביל הערבה, שחטאו בבעל פעור בשטים, בערבות מואב. מול סוף • על מה שהמרו בים-סוף בבואם לים-סוף, שאמרו (שם יד יא): "המבלי אין קברים במצרים"? וכן בנסעם מתוך הים, שנאמר (תהלים קו ו): "וימרו על ים בים סוף", כדאיתא ב'ערכין' (טו). בין-פארן ובין-תפל ולבן • אמר רבי יוחנן: חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו תפל ולבן, אלא הוכיח על הדברים שתפלו על המן שהוא לבן, שאמרו (במדבר כא ה): "ונפשנו קצה בלחם הקלקל", ועל מה שעשו במדבר פארן

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מול סוף. הוכיחם על מה שהמרו (מדרו וסרבו לדברי ה') בים-סוף שתי פעמים: האחת, בבואם לים-סוף לפני ירידתם לים, שאמרו 'המבלי אין קברים במצרים' לקחתנו למות במדבר' (שמות יד, יא) וכן – פעם שניה, בנסעם מתוך הים לצאת ולעלות ממנו, שנאמר (תהלים קו, ז) 'וימרו על ים בים-סוף' [בני ישראל מרדו וסרבו לדברי ה' בהיותם בים סוף]. שהיו אומרים: 'כשם שאנו עולים מצד זה, כך מצרים עולים מצד אחר, כדאיתא בערכין' (דף טו.) (מדרש"א):

בין פארן ובין תפל ולבן. אמר רבי שמעון בן יוחאי (ס"א: יוחנן), חזרנו על כל המקרא ובדקנו ולא מצינו מקום ששמו 'תפל' ו'לבן', אלא כן יש לדרשו: הוכיח על הדברים ש'תפלו' (העלילו) דברים תפלים, דברי שקר וגנאי) על המן, אשר עליו הכתוב אומר שהוא 'כורע גד לבן' (שמות טו, לא). ומה היתה התפלות? שאמרו עליו 'ונפשנו קצה בלחם הקלוקל' (במדבר כא, ה) [מאוס וננוא עלינו הלחם הזה, שבין שאינו מוציא פסולת הרי מן ההכרח שהוא מזיק

להשיבו, אילו אנו היינו שם, היינו משיבים אותו תשובות על דבריו. לך פנסם כלם ואמר להם 'הרי כולכם נצבים פאן ושומעים, כל מי שיש לו תשובה על דברי – ישיב' (ספרי):

במדבר. לא במדבר היו אז ישראל, אלא בערבות-מואב [כמו שנאמר להלן (פסוק ה) 'בעבר הירדן בארץ מואב'], ומהו 'במדבר' האמור כאן? אלא שהוכיחם בשביל מה שהכעיסוהו בהיותם במדבר, והתלוננו על אודות המדבר, שאמרו 'מי יתן מותנו כי ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע, כי הוצאתם אתנו אל המדבר הזה וגו' (שמות טו, א) (שע"א):

בערבה. בשביל הערבה. כלומר, הוכיחם בשביל מעשיהם 'בערבה', שחטאו בעבודה זרה והשתחוו ל'בעל-פעור' בהיותם בשטים אשר בערבות-מואב [כמו שנאמר (במדבר כה, א) 'וישב ישראל בשטים, ויחל העם לזנות אל בנות מואב, ותקראן לעם לזבחי אלהיהן, ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן']:

א אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה. כל שמות המקומות המוזכרים במקרא זה, דרשום חז"ל פרמזים על מעשיהם של ישראל בהיותם שם (כפי שיבואר להלן). ולמה לא כתבם משה במפורש? לפי שהן דברי-תוכחות על חטאי ישראל, ומנה פאן כל המקומות שהכעיסו ישראל לפני המקום בהן, לפיכך, כדי שלא להתחיל את הספר בגנותם, סתם הכתוב פאן את הדברים והזכירם רק ברמז, מפני כבודן של ישראל. ורק להלן בהמשך הפרשה, הוכיחם על חטאייהם במפורש (עיין ספרי (רע"ב, נח"י):

אל כל ישראל. הדגיש הכתוב 'כל' ישראל, ללמד שהקהיל ואסף את כולם לשמוע את תוכחתו, שכן, אילו הוכיח רק את מקצתן, היו אלו שנותרו בשוק [אלו שלא שמעו את תוכחתו], טוענים ואומרים: 'אין דברי משה מקובלים עלינו, שכן, אתם הייתם שומעים מן עמך' (ממושה) את כל הדברים הללו, ולא השיבותם לו דבר מן מן וכו' – כלומר, למה שתקתם למשמע התוכחה, והלא תשובה פלוגית ופלוגית הייתם יכולים

על ידי המרגלים. וְחֲצֹצֶרֶת • בְּמַחֲלָקְתוֹ שֶׁל קָרַח (ספרי). דָּבָר אַחֵר, אָמַר לָהֶם: הִיָּה לָכֶם לְלִמּוֹד מִמָּה שֶׁעָשִׂיתִי לַמְּרִים בַּחֲצֹצֹת בִּשְׂבִיל לְשׁוֹן הָרַע, וְאַתֶּם נִדְּבַרְתֶּם בְּמָקוֹם. וְדִי זֶהב • הוֹכִיחֵן עַל הָעֵגֶל שֶׁעָשׂוּ בִּשְׂבִיל רַב זֶהב שֶׁהָיָה לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמָר (הושע ב י'): "וְכִסְף הַרְבִּיתִי לָהֶם וְזֶהב עָשׂוּ לַבַּעַל".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק י"ד פרשת דברים)

פְּלֻט עֵנֶן "בֵּין הַמַּצְרִים" הוא שהֵזְמֵן עֲצָמוֹ "מוֹכִיחַ" אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִלְמִדֵּנוּ פְּרוֹשׁ רֶשֶׁ"י בְּרָאשׁ וּתְחִלַּת הַפָּרָשָׁה שֶׁגַם בִּ"תוֹכָהּ" נִזְהָר הַקֶּבֶ"ה בְּכַבֻּדוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי תַכְלִית הַכּוֹנֶה בִּ"תוֹכָהּ" וְהִירִידָה שֶׁל הַגְּלוּת הִיא בִּשְׂבִיל הָעֲלִיָּה, לְגַדֵּל "כְּבוֹדוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל", וְלִכֵּן מוֹיָשֵׁן שֶׁגַם בַּעַת הַגְּלוּת (ה"תוֹכָהּ") גּוֹפֵא, נִיכָר "כְּבוֹדוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל" (פנ"ל בִּפְרִיּוֹשׁ רֶשֶׁ"י). אֶחָד הַעֲנִינִים שֶׁמּוֹדֵגֶשׁ בּוֹ "כְּבוֹדוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל" גַּם בַּעַת הַגְּלוּת **גּוֹפֵא**, הוּא מַה שֶׁכְּתוּב בַּתְּחִלַּת מַגִּילַת אֵיכָה: "אֵיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד וְגו'" – שֵׁשׁ בָּזָה גַּם מִדָּה טוֹבָה, וְהוּא מַה שֶׁכְּתוּב "עַם לְבָדָד יִשְׁכּוּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב", שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵינֶם מִתְעַרְבִים עִם אוֹיְמוֹת הָעוֹלָם, וְכִמְאֹמֶר רַז"ל "הַשְּׂכֵמֶן אֵינוֹ מִתְעַרֵּב אֶלָּא עוֹמֵד, כִּי יִשְׂרָאֵל אֵינֶם מִתְעַרְבִים עִם הָעַכְפּוֹ"ם". וּמִצַּד **מַעֲלָה** זֶה שֶׁבִּ"אֵיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד", שֶׁאֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִתְעַרְבִים עִם הָאוֹיְמוֹת, נִזְכָּר שִׁיתְגַּלָּה "כְּבוֹדוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל" בְּגִלּוֹי, בְּבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁגַם הוּא נִרְמָז בְּפִסּוֹק זֶה, שִׁיבְנָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וּבַעֲגָלָא דִּידָן.

(ב) אַחֵר עֶשְׂרֵי יוֹם מִחֹרֵב דֶּרֶךְ הַר־שִׁעִיר עַד קָדֵשׁ בְּרַנֵּעַ: בְּמַחֲלָף חֹד עֶשְׂרִי יוֹמִין מִחֹרֵב אֶרֶץ טוֹרָא דְשִׁעִיר עַד רָקֵם גִּיאָה:

כִּי אַחֵר עֶשְׂרֵי יוֹם מִחֹרֵב • אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: רְאוּ מַה שֶׁגִּרְמַתֶּם: אֵין לָכֶם דֶּרֶךְ קֶצֶרָה מִחֹרֵב לְקָדֵשׁ בְּרַנֵּעַ בְּדֶרֶךְ הַר שִׁעִיר, וְאַף הוּא מַחֲלָף י"א יוֹם, וְאַתֶּם הִלַּכְתֶּם אוֹתוֹ בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים, שֶׁהָיָה בְּעֶשְׂרִים בְּאֵיר נִסְעוֹ מִחֹרֵב, שֶׁנֶּאֱמָר (במדבר י יא): "וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּעֶשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ וְגו'", (תענית כט) וּבִכְ"ט בְּסִיּוֹן שִׁלְחוּ אֶת הַמְּרַגְלִים מִקָּדֵשׁ בְּרַנֵּעַ. צֵא מִהֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם שֶׁעָשׂוּ בַקְּבֻרוֹת הַתְּאֵנָה, שֶׁאָכְלוּ הַבָּשָׂר חֹדֶשׁ יָמִים, וְשִׁבְעָה יָמִים שֶׁעָשׂוּ בַּחֲצֹצֹת שֶׁם מְרִים, נִמְצָא, בְּגו' יָמִים הִלְכוּ כָּל אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ, וְכָל כִּי הָיְתָה

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הַגִּיּוֹעַ לְמִדְבַּר פָּאֶרֶן, שֶׁנֶּאֱמָר (במדבר י יא) "וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּעֶשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ וְגו'... וַיִּשְׁכֵּן הָעֵנָן בְּמִדְבַּר פָּאֶרֶן. וְשֵׁם חֲנוּ אֶת חֲנִיתָם הָרִאשׁוֹנָה בַּקְּבֻרוֹת הַתְּאֵנָה" (רש"י שם). וּבִכְ"ט בְּסִיּוֹן, שִׁלְחוּ אֶת הַמְּרַגְלִים מִקָּדֵשׁ בְּרַנֵּעַ לְתוֹר אֶת הָאֶרֶץ (תענית כט), נִמְצָאוּ אֵלּוּ ל"ט יָמִים מֵאֵז שֶׁנִּסְעוּ מִחֹרֵב עַד בּוֹאֵם לְקָדֵשׁ בְּרַנֵּעַ (מכ' בְּאֵיר עַד כ"ט בְּסִיּוֹן). בְּרַם, לֹא בְּכָל אוֹתָם הַיָּמִים נִסְעוּ בְּפוֹעֵל, וּבְכָדִי לְחַשֵּׁב כְּמוֹהָ אֶרֶכָּה לָהֶם הַנְּסִיעָה עֲצָמוֹ, צֵא מִהֶם – חֹסֶר מִמְּסָפֶר ל"ט הַיָּמִים ל' יוֹם שֶׁל חֲנִיָּה שֶׁעָשׂוּ בַקְּבֻרוֹת הַתְּאֵנָה, שֶׁהָיָה אָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר 'חֹדֶשׁ יָמִים' (במדבר יא ט) (מכ' בְּאֵיר עַד כ' בְּסִיּוֹן). וְעוֹד חֹסֶר מִהֶם שִׁבְעָה יָמִים שֶׁעָשׂוּ בַּחֲצֹצֹת, שֶׁם נִתְעַקְּבוּ לְהַסְגֵּר שֵׁם מְרִים מִפְּנֵי צִרְעָתָהּ (מכ"א עַד כ"ז בְּסִיּוֹן). נִמְצָא שֶׁרַק בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים הִלְכוּ כָּל אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ. בְּכ' בְּאֵיר – נִסְעוּ מִחֹרֵב לְקַבְּרוֹת הַתְּאֵנָה; בְּכ"א בְּסִיּוֹן –

מִסְכָּה, וַיֹּאמְרוּ אֵלָּה אֲלֵהֶיךָ יִשְׂרָאֵל'. שְׂרִיבּוֹי הַשְּׁפַע גָּרַם לָהֶם לְהַכְשִׁל בְּאוֹתוֹ הַחֹטָא, וּכְעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמָר (הושע ב י) 'וְכִסְף הַרְבִּיתִי לָהֶם וְזֶהב עָשׂוּ לַבַּעַל' [תוֹכָהּ לִישְׂרָאֵל: אֶת הַכֶּסֶף וְהַזֶּהב אֲשֶׁר אָנֹכִי נִתַּתִּי לָהֶם, נִטְלוּ הֵמָּה וַעֲשָׂאוּם עֲבוֹדָה זָרָה] (עין ספרי: תורה ב (ב) אַחֵר עֶשְׂרֵי יוֹם מִחֹרֵב. גַּם זֶה בְּכָל הַתּוֹכָהּ, שֶׁכֵּךְ אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: רְאוּ מַה גִּרְמַתֶּם עַל יְדֵי מַעֲשֵׂיכֶם הָרָעִים, לְהַאֲרִיךְ כָּל כִּי דֶרֶכְכֶם עַד בּוֹאֲכֶם אֶל הָאֶרֶץ, שֶׁהָיָה אֵין לָכֶם דֶּרֶךְ קֶצֶרָה יוֹתֵר לְהוֹלִכִים מִחֹרֵב לְקָדֵשׁ בְּרַנֵּעַ כְּמוֹ הַדֶּרֶךְ הַקְּרוֹיָה 'דֶּרֶךְ הַר־שִׁעִיר', וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁלְמַעַנְכֶם אֵף נִתְקַצְרָה הַדֶּרֶךְ יוֹתֵר מִכֵּךְ, שֶׁהָיָה שִׁיעוֹר אֶרֶכָּה הוּא מַחֲלָף י"א יוֹם, וְאֵילוּ אַתֶּם הִלַּכְתֶּם אוֹתָהּ בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים, וְהֵייתֶם יְכוֹלִים לְהַכְנִס לְאֶרֶץ מִיד.

וּמִנֵּן שֶׁלֹּא אֶרֶכָּה לָהֶם הַדֶּרֶךְ יוֹתֵר מִשְׁלֹשָׁה יָמִים? שֶׁהָיָה בְּעֶשְׂרִים בְּאֵיר נִסְעוּ מִחֹרֵב (מִהוֹר סִינִי), וְבוֹ בְּיוֹם

לְגוֹף וְאֵינוֹ רְאוּי לְמַאֲכָל (רש"י שם). וּמִהוּ 'בֵּין פָּאֶרֶן? שֶׁהוֹכִיחֶם עַל מַה שֶׁעָשׂוּ בְּמִדְבַּר פָּאֶרֶן, עַל-יְדֵי הַמְּרַגְלִים שֶׁהוֹצִיאוּ אֶת דְּבַת הָאֶרֶץ קֶצֶרָה (במדבר יג א); הוֹכִיחֶם עַל מַעֲשֵׂיהֶם בְּמַחֲלֻקְתוֹ שֶׁל קָרַח וְעֲדָתוֹ עַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן (שם טו, א), בְּהִיוֹתָם חוֹנִים בְּסֻמוֹף לְחֲצֹצֹת. דָּבָר אַחֵר – דֶּרֶךְ אַחֲרַת לְדְרוֹשׁ אֶת תִּיבַת 'חֲצֹצֹת', שֶׁכֵּךְ אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה לִישְׂרָאֵל: 'הִיָּה לָכֶם לְלִמּוֹד לָקוֹחַ וּמוֹסֵר מִמָּה שֶׁעָשִׂיתִי לַמְּרִים בְּהִיוֹתָנוּ בַּחֲצֹצֹת, שֶׁלָּקַחְתָּה בְּצִרְעַת בִּשְׂבִיל לְשׁוֹן-הָרַע (שם יב, א-י) וְאַתֶּם לֹא לְמִדְתֶּם מִכֵּךְ וְנִדְּבַרְתֶּם אֵף בְּמָקוֹם'. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (שם כא, ה) 'וַיְדַבֵּר הָעָם בְּאַלְהִים וּבַמֹּשֶׁה, לְמַה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת בְּמִדְבַּר' וְגו' (נרא נח"י): וְדִי זֶהב. כְּמוֹ 'וְדִי זֶהב'. הוֹכִיחֵן עַל חֹטָא הָעֵגֶל שֶׁעָשׂוּ בִּשְׂבִיל (מַחֲמוֹת) רֹב הַזֶּהב שֶׁהָיָה לָהֶם [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (שמות לב, ג-ד) 'וַיִּתְּפָרְקוּ כָּל הָעָם אֶת נֹמֵי הַזֶּהב... וַיִּצֹר אוֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל

שְׂכִינָה מְתַלַּבֶּטֶת בְּשִׁבְלֵיכֶם לְמַהֵר בִּיאֲתָכֶם לְאַרְץ, וּבְשִׁבְלֵי שְׁקָלְקֶלֶתְם הִסֵּב אֶתְכֶם סְבִיבוֹת הָרָשָׁעִים אֲרַבְעִים שָׁנָה.

ג. וַיְהִי בְּאַרְבָּעִין שָׁנָה בְּחַד עֶשְׂרֵי יָרֵחַ בְּחַד לַיְלָה מִלֵּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּלֹל דֵּי פָקִיד יֵי יֵתָה לְוִתְהוֹן:

(ג) וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתֵּי-עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבְרַ מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּלֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֱלֹהִים:

כ"ט – וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתֵּי-עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ. מִלְמַד שְׁלֹא הוֹכִיחַן אֶלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה. מִמִּי לְמַד? מִעֲקֵב, שְׁלֹא הוֹכִיחַ אֶת בְּנֵי אֶלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה, אָמַר: רְאוּבֵן בְּנִי, אֲנִי אוֹמֵר לָךְ, מִפְּנֵי מַה לֹּא הוֹכַחְתִּיךָ כָּל הַשָּׁנִים הָלָלוּ? כָּדִי שְׁלֹא תַנִּיחֵנִי וְתִלְךָ וְתִדְבֵּק בְּעֶשְׂרֵי אַחֲרֵי. וּמִפְּנֵי אֲרַבְעָה דְבָרִים אֵין מוֹכִיחִין אֶת הָאָדָם אֶלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה: כָּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה מוֹכִיחוֹ וְחֹזֵר וּמוֹכִיחוֹ, וְשְׁלֹא יִהְיֶה חֲבָרוֹ רוֹאֶהוּ וּמִתְבַּיֵּשׁ מִמֶּנּוּ וְכו'. כְּדֹאִיתָא בְּסִפְרֵי. וְכֵן יְהוֹשֻׁעַ לֹא הוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה. וְכֵן שְׁמוּאֵל, שְׁנֶאֱמַר (ש"א יב): "הֲנִי, עָנִי כִי!". וְכֵן דּוֹר אֶת שְׁלֹמֹה בְּנוֹ (מ"א ב).

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (הַתּוֹנְעוּדוּיִת תַּשְׁמִ"ז חֶלֶק ד' עֲמוּד 176 – מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שְׁבוּת')

גִּדְר הַהוֹכָחָה שְׁבִסְמִיכוֹת לַמִּיתָה

וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתֵּי-עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבְרַ מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גו'

מִלְמַד שְׁלֹא הוֹכִיחַן אֶלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה (א, ג. וּבִפְיֻדוֹשׁ רש"י)

לְכַאוּרָה צְרִירֵי-עֵינָן, שְׁהָרִי מֵאֵז שֶׁהוֹצִיא מֹשֶׁה רַבְּנוֹ עֲלִי-יְהוֹשֻׁעַ לְשׁוֹם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, מִצִּינֵי פְעָמִים רַבּוֹת שְׁנָתָן לָהֶם דְּבָרֵי תוֹכְחָה, וּמֵהוּ שֶׁפָּתַח רש"י ש"לֹא הוֹכִיחַן אֶלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה"? וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּנִשְׁתַּנּוּ דְבָרֵי הַתּוֹכְחָה שֶׁבִּפְרָשְׁתָּנוּ מִמָּה שֶׁהוֹכִיחַם מֹשֶׁה לִפְנֵי כֵן. דְּהֵנָּה, בְּכָל הַפְעָמִים שֶׁהוֹכִיחַם לִפְנֵי-זֶה, הִיָּה זֶה בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה, וְלֹכֵן לֹא הִיָּתָה זֶה תוֹכְחָה גְרִידָא, כִּי־אֵם גַּם עַל-מִנְתּוֹ לְאַפְרוּשִׁי מֵאִסּוּרָא וְכִי־צִא בָּזָה. מֵה-שְׁאִין-כֵּן בְּנִדּוּן-דִּדּוֹן, שֶׁהִיָּתָה הַתּוֹכְחָה עַל כָּל הַמַּאֲרָעוֹת הָרַבִּים שֶׁאַרְעוּ בְּמִדְבָּר, וְלֹא עַל חֲטָא שֶׁחָטְאוּ בּוֹ עַכְשָׁו, וּבִפְרָט שֶׁהִדְבָּרִים נֶאֱמָרוּ לֹא לְחוּטָאִים עֲצָמִם כִּי אֵם בְּפָנֵי בְּנֵיָהֶם. וְאֵם-כֵּן הָיוּ הַדְּבָרִים דְּבָרֵי תוֹכְחָה בְּלִבָּד, וְעַל-זֶה פָּתַח רש"י ש"לֹא הוֹכִיחַן אֶלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה".

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

אֶלָּא וְשִׁלִּים תוֹכְחָתוֹ כְּרֵאוֹי בְּפַעַם אַחַת. וְעוֹד טַעַם, שְׁלֹא יִהְיֶה חֲבִירוֹ רוֹאֶהוּ לְאַחַר הַתּוֹכְחָה, וּמִתְבַּיֵּשׁ מִמֶּנּוּ, וְכו'. כְּדֹאִיתָא בְּסִפְרֵי (ו"ר, מִדְרָא"י, שַׁעֲרֵי אֶהָרָן). וְכֵן מִצִּינֵי אֶצֶל יְהוֹשֻׁעַ, שְׁלֹא הוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה (יְהוֹשֻׁעַ כ"ב), וְכֵן שְׁמוּאֵל, כְּשֶׁהוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל – כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (שְׁמוּאֵל-א יב, ג) הֲנִי עָנִי בִי וְגו' [הַקִּדְמָת שְׁמוּאֵל לְתוֹכְחָתוֹ אֶת יִשְׂרָאֵל, בְּיוֹם שֶׁהִמְלִיךְ עֲלֵיהֶם אֶת שְׁאוּל: הָעִידוּ בִי לִפְנֵי ה', אִם עָשִׂיתִי לָכֶם כָּל רָע] – הִיָּה זֶה בְּסוּף תְּקוּפַת הַנִּהְגָּתוֹ, וְכֵן דּוֹר בְּצוּרָתוֹ אֶת שְׁלֹמֹה בְּנוֹ (מְלִכִּים-א ב), הִיָּה זֶה סְמוּךְ לַמִּיתָתוֹ (עֵמֶק הַנֶּצֶח"א): תוֹרָה ד'

בְּנֵי אֶלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה (בְּרֵאשִׁית מו, א-ג). וּבְשִׁבְלֵיכֶם יַעֲקֹב אֶת רְאוּבֵן אָמַר לוֹ: רְאוּבֵן בְּנִי, אֲנִי אוֹמֵר לָךְ מִפְּנֵי מַה גִּמְנַעְתִּי וְלֹא הוֹכַחְתִּיךָ כָּל הַשָּׁנִים הָלָלוּ, מֵאֵז שֶׁחָטְאָתָּ וְעַד הַנֶּה, כָּדִי שְׁלֹא תַנִּיחֵנִי – תַעֲזֹבֵנִי, מִפְּנֵי הַבּוֹשָׁה, וְתִלְךָ וְתִדְבֵּק בְּעֶשְׂרֵי אַחֲרֵי לְהִתְחַבֵּר אִתּוֹ. וְכֵמוֹ שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמִים, שֶׁמִּפְּנֵי אֲרַבְעָה דְבָרִים (טַעָמִים) אֵין מוֹכִיחִין אֶת הָאָדָם עַל עֲבִירָה שֶׁכָּבַר פֶּרֶשׁ מִמֶּנּוּ, אֶלָּא כְּשֶׁהוֹכִיחַ הוּא סְמוּךְ לַמִּיתָה: הַטַּעַם הָאֶחָד, כָּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה מוֹכִיחוֹ וְחֹזֵר וּמוֹכִיחוֹ. כְּלוּמַר, שְׁלֹא יָבֵא לְדַחוֹת וּלְפַזֵּר אֶת דְּבָרֵי תוֹכְחָתוֹ לְאֶמְרָם מַעֲט מַעֲט מִפְּעַם לִפְעַם, וְכָךְ תִּחְלַשׁ הַתּוֹעֲלָתָה,

מִקְבָּרוֹת הַתַּאֲנָה לְחֻצְרוֹת; וּבְכ"ח בְּסִינָן – מִחֻצְרוֹת לְקִדְש־בְּרִנְעָה (בְּרֵא'): וְעַל זֹאת מוֹכִיחֶם מֹשֶׁה: וְכָל-כָּף הִיָּתָה הַשְׂכִּינָה מְתַלַּבֶּטֶת (מִטְרִיקָה עֲצָמָה, כְּכִיכּוֹל) בְּשִׁבְלֵיכֶם, לְמַהֵר בִּיאֲתָכֶם לְאַרְץ, שְׁלֹא כְּדֶרֶךְ הַטָּבַע. וּבְשִׁבְלֵי שְׁקָלְקֶלֶתְם בְּמַעֲשֵׂיכֶם הִסֵּב אֶתְכֶם הִקְבִּיָה בְּדֶרֶךְ אֲרוּכָה, סְבִיבוֹת הָרָשָׁעִים, אֲרַבְעִים שָׁנָה' (עֵינָן סִפְרֵי) (בְּרֵא'): תוֹרָה ג

(ג) וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתֵּי עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ. מִלְמַד שְׁלֹא הוֹכִיחַן מֹשֶׁה עַד עַכְשָׁיו, אֶלָּא כְּאֲשֶׁר הִיָּה סְמוּךְ לַמִּיתָה. שֶׁהוּא הֶזְמִין הַכּוֹחַ לְתוֹכְחָה. וּמִמִּי לְמַד כֵּן? מִעֲקֵב, שֶׁאֵף הוּא לֹא הוֹכִיחַ אֶת

דְּבַר דְּמָחָא יָת סִיחּוֹן מִלֵּפָא דְאַמְרָה
דִּיתָב בְּחֻשְׁבוֹן וְיָת עוֹג מִלֵּפָא דְמִתְנָן דִּיתָב
בְּעֻשְׁתָּרַת בְּאַדְרָעִי:

(ד) אַחֲרֵי הִכְתּוּ אֶת סִיחּוֹן מִלֵּךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב
בְּחֻשְׁבוֹן וְאֵת עוֹג מִלֵּךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב
בְּעֻשְׁתָּרַת בְּאַדְרָעִי:

כ"ט אַחֲרֵי הִכְתּוּ • אָמַר מֹשֶׁה: 'אִם אֲנִי מוֹכִיחֶם קֹדֶם שִׁיכְנִסוּ לַקְצֵת הָאָרֶץ, יֹאמְרוּ: מַה לָּזֶה עָלֵינוּ? מַה הֵיטִיב לָנוּ? אִינוּ בָּא אֵלָא לְקַנְתָּר וְלִמְצָא עֲלֵה, שְׂאִין בּוֹ כַח לְהַכְנִיסֵנוּ לָאָרֶץ'. לְפִיכֹךְ הִמָּתִין עַד שֶׁהִפִּיל סִיחּוֹן וְעוֹג לְפָנֵיהֶם וְהוֹרִישָׁם אֶת אֲרָצָם, וְאַחֵר כֹּךְ הוֹכִיחָן. סִיחּוֹן וְגו' אֲשֶׁר יוֹשֵׁב וְגו' • (ספרי) אֵלּוּ לֹא הָיָה סִיחּוֹן קָשָׁה וְהָיָה שְׂרָוִי בְּחֻשְׁבוֹן, הָיָה קָשָׁה, שֶׁהִמְדִּינָה קָשָׁה. וְאֵלּוּ הָיְתָה עִיר אַחֲרֵת וְסִיחּוֹן שְׂרָוִי בְּתוֹכָהּ הָיְתָה קָשָׁה, שֶׁהִמְלִךְ קָשָׁה, עַל-אַחַת-כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁהִמְלִךְ קָשָׁה וְהִמְדִּינָה קָשָׁה. אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב בְּעֻשְׁתָּרַת • הִמְלִךְ קָשָׁה וְהִמְדִּינָה קָשָׁה. עֻשְׁתָּרַת • הוּא לְשׁוֹן צוֹקִין וְקָשִׁי, כִּמּוֹ: "עֻשְׁתָּרוֹת קֶרְנִים", וְעֻשְׁתָּרוֹת זֶה הוּא עֻשְׁתָּרוֹת קֶרְנִים, שֶׁהָיוּ שָׁם רַפָּאִים שֶׁהָכָה אֲמִרְפֵּל, שְׁנֶאֱמַר (בראשית יד): "וַיַּכּוּ אֶת רַפָּאִים בְּעֻשְׁתָּרוֹת קֶרְנִים", וְעוֹג נִמְלֵט מֵהֶם, וְהוּא שְׁנֶאֱמַר (שם יז): "וַיַּכֵּב הַפְּלִיט", וְאוֹמֵר (לקמן ג): "כִּי רַק עוֹג מִלֵּךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאָר מִיָּתֵר הָרַפָּאִים". בְּאַדְרָעִי • שָׁם הִמְלִכּוֹת (צ"ל מִקוֹם הַמִּלְחָמָה. הגר"א) •

(ה) בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן בְּאַרְצָן מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאָר
אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר:

כ"ט אַחֲרֵי הַתְּחִיל, כִּמּוֹ (בראשית יח): "הִנֵּה נָא הוֹאֲלֹתִי". בָּאָר אֶת-הַתּוֹרָה • בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן פְּרָשָׁה לָהֶם.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

בְּעֻשְׁתָּרוֹת קֶרְנִים, וְעוֹג הוּא הַיָּחִיד שֶׁנִּמְלֵט וְנִיחָצוֹל מֵהֶם, וְהוּא שְׁנֶאֱמַר (שם פסוק יז) "וַיַּכֵּב הַפְּלִיט" וַיַּגֵּד לְאַבְרָם הַעֲבָרִי [לְאַחֵר מִלְחָמַת הַמִּלְכִּים, בָּא הַפְּלִיט וְהוֹדִיעַ לְאַבְרָהָם עַל שְׁבִית לוֹט], וְלֹא פִירֵשׁ הַכְּתוּב מִיָּהוּ הַפְּלִיט, וְאֵיִלּוּ בְּמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (לקמן ג, יא) "כִּי רַק עוֹג מִלֵּךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאָר מִיָּתֵר הָרַפָּאִים", הָרִי שְׁעוֹג הוּא הַפְּלִיט, וְהוּא אֲשֶׁר מִלֵּךְ בְּמָקוֹמוֹ, הַנִּקְרָא שָׁם 'עֻשְׁתָּרוֹת קֶרְנִים' – וְכָאן 'עֻשְׁתָּרוֹת' בְּלִבְדּוֹ (מִפְרָשִׁים):

בְּאַדְרָעִי. הוּא שָׁם הִמְלִכּוֹת פּוֹלָה, וּבְתוֹכָהּ עִיר מוֹשֵׁב הַמֶּלֶךְ שֶׁשְׁמָהּ 'עֻשְׁתָּרוֹת' (באמ"ח): תוֹרָה ה

(ה) הוֹאִיל. 'הוֹאִיל' הָאֲמֹר כָּאן, פִּירוּשׁוֹ 'הַתְּחִיל'. כִּמּוֹ שֶׁמִּצִּינוּ אֶצֶל אַבְרָהָם 'הִנֵּה נָא הוֹאֲלֹתִי' (בראשית יח, כז) [פִּירוּשׁוֹ 'הִנֵּה נָא הַתְּחִילֹתִי', וְאִינוּ דוֹמָה לְלִשׁוֹן 'הוֹאֲלֹתִי' הָאֲמֹר אַחֲרָיו (שם פסוק לא) שֶׁפִּירוּשׁוֹ 'רָצִיתִי' (רא"ם):

בָּאָר אֶת הַתּוֹרָה. בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן פִּירָשָׁה וּבִיבְרָה לָהֶם (תנחומא) [שְׁבָעִים-לְשׁוֹן הֵם כָּלֵל הַשְּׁפוֹת שְׁבָעוֹלָם]: תוֹרָה ו

סִיחּוֹן גְּבוּר וְקָשָׁה לְמִלְחָמָה, וְהָיָה שְׂרָוִי בַּעֲרֵר חֻשְׁבוֹן – אָף אִזּוּ הָיָה קָשָׁה לְכַבְּשָׁה, לְפִי שֶׁהִמְדִּינָה קָשָׁה – שֶׁהָיְתָה זֶה עִיר בְּצוּרָה מְאֹד שְׂאִינָה וְכַבְּשָׁתָה בְּנֶקֶל. וְכֵן לְהִיפָּךְ, אֵיִלּוּ הָיְתָה זֹאת עִיר אַחֲרֵת פְּשוּטָה, וְסִיחּוֹן שְׂרָוִי בְּתוֹכָהּ, גַּם זֶה הָיְתָה קָשָׁה לְהַכְּשֵׁה, לְפִי שֶׁהִמְלִךְ סִיחּוֹן קָשָׁה; עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁהִמְלִךְ קָשָׁה וְהִמְדִּינָה קָשָׁה, וְאָף-עַל-פִּיכֹךְ בְּכֻשִׁיָּה יִשְׂרָאֵל (ספרי):

אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּעֻשְׁתָּרוֹת. גַּם כָּאן הוֹפִיר אֶת מָקוֹם מוֹשְׁבּוֹ שֶׁל עוֹג, כְּדִי לְלַמֵּד שֶׁהִמְלִךְ קָשָׁה וְהִמְדִּינָה קָשָׁה:

עֻשְׁתָּרוֹת. הוּא לְשׁוֹן צוֹקִין וְקוֹשִׁי – הָרִים וְקוֹפִים וְסִלְעִים חֲזָקִים הַמַּעֲכָבִים אֶת הַבָּאִים לְהִלָּחֵם עֲלֵיהֶם, כִּמּוֹ שֶׁמִּצִּינוּ: 'עֻשְׁתָּרוֹת קֶרְנִים' (בראשית יח, ה), שֶׁפִּירוּשׁוֹ מָקוֹם קָשָׁה וְחֲזָק כְּקֶרְנִים; וּמוֹסִיף רֹשׁ: "וְעֻשְׁתָּרוֹת" זֶה הָאֲמֹר

כָּאן הוּא אוֹתוֹ 'עֻשְׁתָּרוֹת קֶרְנִים' הַמוֹזְכֵּר בְּמִלְחָמַת הַמִּלְכִּים בִּימֵי אַבְרָהָם (בבראשית שם), שֶׁהָרִי מִצִּינוּ שֶׁהָיוּ שָׁם רַפָּאִים שֶׁהָכָה אוֹתָם אֲמִרְפֵּל, שְׁנֶאֱמַר (שם) וַיַּכּוּ אֶת רַפָּאִים

(ד) אַחֲרֵי הַכּוֹתוֹ. דוּקָא לְאַחֵר שֶׁהָכָה אֶת סִיחּוֹן וְעוֹג, פָּנָה לְהוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא קוֹדֵם לָכֵן, שֶׁכֹּךְ אֲמַר מֹשֶׁה: אִם אֲנִי מוֹכִיחֶם קוֹדֵם שִׁיכְנִסוּ לַקְצֵת (לְחַלֵּק מִן) הָאָרֶץ, עֲדִיין יֵשׁ מָקוֹם לְחוּשׁ שִׁיאֲמָרוּ יִשְׂרָאֵל עֲלֵי: 'מַה לָּזֶה עָלֵינוּ – מַה לוֹ לְמֹשֶׁה לְהוֹכִיחַ אוֹתָנוּ עַל חֻטְאֵינוּ, וְכִי מַה הֵיטִיב לָנוּ, הָרִי אִינוּ בָּא אֵלָא לְקַנְתָּר (לְצַעֲרָנוּ בַּדְּבָרִים). וְלִמְצוֹא עֵינֵהּ (סִיבָה וְאִמְתָּלָה) לְפָטוֹר עַצְמוֹ מִן הַכִּיבוּשׁ, מֵאַחֵר שְׂאִין בּוֹ כַח לְהִלָּחֵם וּלְהַכְנִיסֵנוּ לָאָרֶץ, וְלָכֵן הוּא מְבַקֵּשׁ לְתוֹלוֹת הַדֶּבֶר בְּנוֹ, שֶׁהִפִּיל מִחֲמַת עֲוֹנוֹתֵינוּ, לְפִיכֹךְ, כְּדִי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ כֵּן, הִמָּתִין מֹשֶׁה עַד שֶׁהִפִּיל אֶת סִיחּוֹן וְעוֹג לְפָנֵיהֶם וְהוֹרִישָׁם אֶת אֲרָצָם, וְרָאוּ יִשְׂרָאֵל תְּחִילָה אֶת גְּבוּרָתוֹ וְגִדּוּלָתוֹ, וְאַחֲרֵיכֹךְ הוֹכִיחָן (ספרי):

סִיחּוֹן וְגו' אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֻשְׁבוֹן. הוֹפִיר הַכְּתוּב שָׁם מָקוֹמוֹ שֶׁל סִיחּוֹן, לְלַמֵּד שֶׁהוּא 'סִיחּוֹן' בְּשִׁלְעֻצְמוֹ, וְהוּא 'חֻשְׁבוֹן' בְּשִׁלְעֻצְמוֹ, הָיוּ קָשִׁים לְכִיבוּשׁ, וְאִם כֵּן, אָף אֵיִלּוּ לֹא הָיָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 862)

הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר (א, ה) **בשבעים לשון פרשה להם** (רש"י) יש לשאל, מדוע היה צריך בתרגום התורה, והרי כל ישראל דברו אז לשון קדש? ואפלו אם היה בזה צורך, למה היה משה רבנו עצמו צריך להתעסק בתרגום זה? ויש לומר, דהנה לפני חטא דור הפלגה דברו כלם שפה אחת, לשון הקדש, והחטא גרם פירוד בעולם, שבעים לשון, פאשר איש אינו מבין את שפת רעהו. מוכן אם כן, שתרגום התורה מלשון קדש לשבעים לשון, משמעותו – המשיכת אחדות גם במקום הפירוד. וזה היה מקרה להעשות על ידי משה דוקא, כי רק ה'גבוה גבוה ביותר' יכול לרדת עד 'למטה מטה ביותר'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק כ"ד עמוד 1 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

גדל הקשי שבתרגום התורה

הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר:

בשבעים לשון פרשה להם (א, ה. ובפירוש רש"י)

איתא במסכת סופרים (פרק א הלכה ז): מעשה בחמשה זקנים שכתבו לתלמי המלך את התורה יגנית, והיה אותו היום קשה לישראל, כיום שנעשה בו העגל, שלא היתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה. ולכאורה תמוה, הרי התורה כבר נתרגמה ונתפרשה בשבעים לשון על ידי משה רבנו, ואם כן מדוע דמו תרגום התורה "יום שנעשה בו העגל"? וביותר תמוה הטעם "שלא היתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה" אחרי שפירוש התרגום ונתפרש על ידי משה בשבעים לשון?

יש לומר הבאר בזה, שדיקו רבותינו ז"ל וכתבו שאותו היום היה כ"יום שנעשה בו העגל" ולא כתבו כ"חטא העגל" וכיוצא בזה. כי יום שנעשה בו העגל, לא היה קשה מצד עצמו, שהרי אחריו אמר "חג לה' מקר" (תשא לב, ה), כי "בטוח היה שיבוא משה ויעבדו את המקום" (פירוש רש"י שם), ורק שלפניו ביום שלאחריו זה השכימו (תשא לב, ו) וחטאו לפני שבא משה, ונמצא שיום עשיית העגל לא היה "קשה" מצד עצמו, ורק שגם לחטא העגל לאחריו. וכמו כן תרגום התורה אינו "קשה" מצד עצמו, וכמו שמצינו שמשה תרגם את התורה, אלא שיוכל לגרם לענין שלילי, שיטעו בהבנת התרגום, וכמו שמצינו (מסכת סופרים שם) ש"ג דברים שנו בה", כדי שלא יטעה תלמי בהבנת התרגום. ונמצא שגם תרגום התורה אינו "קשה" מצד עצמו אלא שיוכל לבוא מזה ענין שלילי. וקל להבין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק ל"ו עמוד 38 – מתוך 'לקראת שבת')

הצרך בפירוש התורה בשבעים לשון

והיה בארבעים שנה . . הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר:

בשבעים לשון פרשה להם (דברים א, ג.ה. ובפירוש רש"י)

לכאורה הדבר צריך עיון, לשם מה הצרך משה לפרש את התורה לישראל בשבעים לשון? יש שכתבו ש"מפני שראו משה רבנו עליו השלום שישראל יגלו לבין שבעים אמות, לפיכך באר אותה בשבעים לשון, שבאיה מקום שישראל יבואו, ילמדו באותו לשון" (הובא באמרי שפר לפירוש רש"י תבא כז, ח). אף אין בזה ישוב לזה שהצרך משה בעצמו ללמד להכל ישראל בשבעים לשון, בעוד שרבים ככלם לא הבינו את הלשונות בהם פרש התורה. ודחק לומר שכל זה הוא עבור הדורות הבאים, כשיגלו לבין האמות, שהרי היו יכולים לתרגמה לאחר זמן, ולא על ידי משה דוקא.

ויש לחדש, שבזה נפעל שתהיה חלוצה גדר הקדשה לתורה גם בלמוד התורה בשבעים לשון. דבלעדי זאת יש מקום לומר, שפיון שנתנה תורה בלשון הקדש, הרי קדשת התורה, וגדר למוד התורה לא חלים כשלומד עניני התורה בלשונות אחרים.

ולכן היה צורך בפעולה מיוחדת בחדוש קדשת התורה גם בשבעים לשון (ונפקא מינה להלכה בזה – האסור לדבר דברי תורה בשאר לשון כשהוא ערום; חייב ברפת התורה כשמצדד בשאר לשון. ועוד).

וכיון שנתנה התורה לישראל היתה על ידי משה רבנו עליו השלום, הרי גם פעלת ענין זה, דחלוצה קדשת התורה על השבעים לשון, היתה על ידי שפרש משה רבנו בעצמו את התורה לשבעים לשון בפני כל ישראל.

(ו) **יהיה אלהינו דבר אלינו בחרב לאמר רב לכם** וי' **אלהינו מליל עמנא בחרב למימר סגי**

לכון דיתבתון בטירא הדין:

שבת בהר הזה:

כ"ט רב לכם שבת • כפשוטו, ויש מדרשי אגדה: הרבה גדלה לכם ושכר על ישיבתכם בהר הזה: עשיתם משכן, מנורה וכלים, קבלתם תורה, מנייתם לכם סנהדרין, שרי אלפים ושרי מאות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 18)

רב לכם שבת בהר הזה (א, ו) על הפסוק רב לכם בני לוי (קרח טז, ג) פרש רש"י: הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדלה. ואף כאן – ישיבתם כבר בהר הזה הרבה יותר מדאי. יש כאן הוראה כללית בעבודת האדם לקונו: אם הוא 'ושב' במקום אחד, אם הוא נשאר באותה דרגה בעבודת ה' ואינו מתקדם הלאה, הנה אף שהיא דרגה טובה ונעלית – הרי זה 'הרבה יותר מדאי'. עליו להיות 'מהלך', תמיד עליו לשאף וללכת מחיל אל חיל, בבחינת מעלין בקדש.

(ו) פנו וסעו לכם ובאו הר האמרי ואל-פל-שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים ארץ הפנעני והלבנון עד-הנהר הגדל נהר-פרת:

כ"ט פנו וסעו לכם • זו דרך ערד וחרמה. ובאו הר האמרי • כמשמעו. ואל-פל-שכניו • עמון ומואב והר שעיר. בערבה • זה מישור של יער. בהר • זה הר המלך. ובשפלה • זו שפלת דרום. ובנגב ובחוף הים • אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאיתא בספרי. עד-הנהר הגדל • מפני שנזכר עם ארץ ישראל, קוראו גדול, משל הדייט אומר: 'עבד מלך, מלך', 'הדבק לשתור וישתחוו לך', 'קרב לגבי דהינא ואדהן'.

(ח) ראה נתתי לפניכם את-הארץ באו ורשו את-הארץ אשר נשבע יי'הוה לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם אחריהם:

כ"ט ראה נתתי • בעיניכם אתם רואים, איני אומר לכם מאמר ומשמעה. באו ורשו • אין מערער בדבר,

רש"י כפשוטו – מהדרות לשם

מלכיש במערב עד עין-גדי במזרח (לש"ר. עפ"י ירושלמי שביעית לח, ד):
ובנגב ובחוף הים. שם שוכנות הערים: אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאיתא בספרי:
עד הנהר הגדול. יש נהרות הגדולים מנהר פרת [כגון פישון, גיחון וחדקל (רש"י שבעות מז)]. אולם **מפני שנזכר עם ארץ-ישראל, על-כן קוראו** הכתוב **נהר גדול**, דרך חשיבות. ועל כגון זה **משל-הדייט** [=אמרה השגורה בפי הבריות] **אומר: 'עבד-מלך – מלך';** גם הנטפל למלך, זוכה לכבודו של המלך. וכן: **'הדבק לשחזור** (שר) **וישתחוו אף לך';** וכמו כן: **'קרב לגבי דיהנא (ס"א: דהינא) ואידהן' – אם נגעת במשוח בשמן, תהא גם אתה משוח בנגיעתו. וגדומה לאלו, גם נהר פרת זוכה לחשיבותו היתרה, רק בשל היותו צמוד לארץ ישראל** (שבעות מז): תורה ח
(ח) ראה נתתי לפניכם את הארץ.

הכתוב את כל יושבי הארץ בשם 'האמורי' (ראה עמ"ס ב, ג). אולם כאן כוונת הכתוב היא לאמורי **כמשמעו**, שאת תחומו הוא מונה תחילה, ואחריו שאר חלקי הארץ (לש"ר):
ואל כל שכניו. שכני האמורי, כלומר הארצות הסמוכות לו, והן: **עמון ומואב והר-שעיר.** המקומות המנויים להלן. הם חלקים נוספים שבארץ ישראל, ורש"י מפרשם כפי שהם נקראים בלשון חז"ל:
בערבה. 'ערבה' זו אינה לשון 'מדבר' [כדוגמת (ירמיה נא, מז) 'ארץ צרה וערבה'], אלא **זה מישור של יער** בארץ ישראל, והוא 'כפר הירדן' שנמשך מים-הכנרת עד ים-המלח (לש"ר):
בהר. זה **הר-המלך** – רכס ההרים הנמשך מצפון לדרום, מקצה עמק יזרעאל עד דרום ארץ יהודה (לש"ר):
ובשפלה. אין הכוונה לשפלה המערבית שאצל הים, אלא **זו שפלת דרום**, שהיא דרומית להר-המלך,

(ו) רב לכם שבת. כפשוטו – די לכם לשבת; זמן רב אתם יושבים כאן. ואולם יש מדרש-אגדה הדורש תיבת רב' מלשון חשיבות וגדולה, שפך אמר להם: הרבה לכם הקב"ה גדולה ושכר רב על ישיבתכם בהר הזה (הר סיני). עשיתם משכן, ובו מנורה וכלים כגון ארון ושלחן, וכן קבלתם את התורה, וגם מנייתם לכם סנהדרין ושופטי ישראל, שרי-אלפים ושרי-מאות (כדלהלן פסוק טו) (ספרי (נח"י): תורה ז
(ז) פנו וסעו לכם. זו דרך ערד וחרמה – שמות ערים הם בדרום ארץ ישראל (ראה במדבר כא, א), ומשם היא הדרך הקרובה, שבה היו אמורים להכניס לארץ בבואם מהר חורב [אלמלא חטא המרגלים שמתחמתו נגזר עליהם לסבב ולהקיף בדרך במשך שנים רבות עד בואם אל ערבות מואב, ולהכניס לארץ מן המזרח (כדלהלן ב, א"ג וברש"י שם):
ובאו הר האמרי. פעמים מכנה

ואינכם צריכים למלחמה. אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכים לכלי זין. **לְאַבְתִּיכֶם • לָמָּה הַזְכִּיר שׁוֹב לַאֲבֵרְהֶם, לִיצְחָק וּלְיַעֲקֹב? אֵלָּא אֲבֵרְהֶם כְּדָאי לַעֲצָמוֹ, יִצְחָק כְּדָאי לַעֲצָמוֹ, יַעֲקֹב כְּדָאי לַעֲצָמוֹ.**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד' עמ' 5)

ראה נתתי. בעיניכם אתם רואים, אני אומר לכם מאמז ומשמועה (א, ח)

לרש"י הקשה, בפסוקים הקודמים כבר נאמר שבני ישראל יירשו את ארץ ישראל לגבולותיה, ולשם מה אומר בואו וירשו את הארץ? לכן מפרש שהכתוב מחדש, שבני ישראל יכולים לראות במוחש שארץ ישראל כבר נתונה להם, ולא כפי שהיה עד עכשו, שההבטחה היא בגדר אמד ושמועה. והיכן ראו דבר זה? – בנסיעה הנסית מהר סיני לקדש ברנע, עליה מספר בפסוקים הקודמים, כאשר הלכו בשלשה ימים נסיעה של י"א יום. בנפלאות שראו בנסיעה זו, שבה בקש הקב"ה להביאם לארץ, ראו בחוש שמצד הקב"ה נתונה להם כבר הארץ בפעל.

(ט) ואמר אליכם בעת ההוא לאמר לא-אובל לבדי ונאמרית לכן בעדנא ההיא למימר לית אנא נכיל בלחודי לסוכרא יתכון: שאת אתכם:

רש"י ואמר אליכם בעת ההוא לאמר • מהו 'לאמר'? אמר להם משה: 'לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקדוש-ברוך-הוא'. **לא-אובל לבדי וגו' • אפשר שלא היה משה יכל לדון את ישראל? אדם שהוציאם ממצרים, וקרע להם את היס, והוריד את המן והגיו את השלל, לא היה יכול לדונם? אלא כף אמר להם: "ה' אלהיכם הרבה אתכם", הגדיל והרים אתכם על דייניכם, נטל את הענש מכם ונתנו על הדין. וכן אמר שלמה (מלכים א' א): "כי מי יוכל לשפט את עמך הפכד הזה"? אפשר מי שכתוב בו (שם ד):**

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הדין ממון שלא לצורך, אזי הקב"ה 'נוטל' את העונש מאותו הדון, כלומר משלים לו חסרונו ממקום אחר, ואילו הדין נענש על כף, וכן אמר שלמה (מלכים א' ג ט) **כי מי יוכל לשפוט את עמך הפכד הזה, וכי אפשר שמי שכתוב בו (שם ד, יא) 'ויחכם מפל האדם', אומר 'מי יוכל לשפוט? אלא כף אמר שלמה, אין דייני אומה זו (ישראל) בדייני שאר האומות, הרשאים לדון על פי חוקים משלהם, כף שאם דין גוי דן והורג ומכה וחונק שלא בצדק, ומשה את דינו ונמצא גזול, אין בכך פלוג, שכן ניתנה להם רשות לדון כפי הנראה להם, ואילו אני, השופט בישראל, אם חייבתי ממוז שלא כדיו מאחר שלא גזרתי לדקדק היטב – הרי נפשות אני נתבע, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין א) 'כל דין שנוטל מזה ונותן לזה שלא כדיו, הקדוש ברוך הוא נוטל ממנו נפשו', שנאמר (משלי כב, כב) 'אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער, כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש' [אל תגזול עני ודל, כי הקב"ה נוקם את נקמתם, וגזול' את נפשם של גוזליהם] (ספרי, סנהדרין א) (אור החמה, ב"ב: תורה י**

אחד מהם ראוי בעצמו, שיהיו ישראל יורשים את הארץ בזכותו (ספרי: תורה ט)
(ט) ואמר אליכם בעת ההוא לאמר. כיון שאמר 'ואומר אליכם', מהו זה שפיל ואמר שוב 'לאמר'? אלא כף אמר להם משה: 'כל מה שאמרתי לכם בעת ההיא, כי לא אובל לבדי שאת אתכם, ולכן 'הבו לכם אנשים', כדלהלן, **לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקדוש-ברוך-הוא'** (ספרי), שהוא צוני לאמר לכם כן [בדברי יתרו למשה (שמות יט, כג, וראה רש"י שם) 'וצוץ אלהים ויכלת עמד' (נרא:)] **לא אובל לבדי** שאת אתכם. וכי אפשר שלא היה משה יכול לדון את כל ישראל? האמנם אדם שנעשו על ידו כל הנסים והנפלאות לישראל – שהוציאם ממצרים וקרע להם את היס והוריד את המן והגיו את השלל – לא היה יכול לדונם? אלא כף אמר להם משה (בפסוק הבא) **'ה' אלהיכם הרבה אתכם'** – הרבה אתכם, אין משמעו ריבוי המספר בלבד, אלא משמעו 'הגדיל וזכותם והרים אתכם על דייניכם, נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינין. כיצד? כגון שחייב

והרי עדיין לא ניתנה להם הארץ, ומהו 'ראה נתתי' בלשון עבר? אלא כלומר, הרי בעיניכם אתם רואים, את התשועות והמלחמות שהקב"ה עושה למענכם עד עתה, שאני אומר לכם כל זאת מאמז (מתוך השערה) ומשמועה בעלמא, אלא אתם ראיתם כל זאת, על כן יהיה הדבר בטוח ומוחזק בלבכם כאילו כבר 'נתתי' לכם את הארץ (ספרי: באמ"ח):
באו וירשו. לשון זה, 'באו ולרשת', משמעו כיבוש ללא שום מכשול ומעכב, כי אין מערער בדבר, ואף אינכם צריכים למלחמה כלל, כי הכל מוכן ומוזמן לפניכם. ומוסיף רש"י: כל זה המשך הוא להאמור למעלה (פסוק ו) שבה דבר ה' אלינו בחורב, ואולם בפועל לא נתקיים הדבר מחמת חטא המרגלים, ואילו לא שלחו מרגלים, אכן לא היו צריכים לכלי זין, והיה מתקיים בהם 'באו וירשו' (מפרשים):
לְאַבְתִּיכֶם לאברהם וגו'. אחר שכתב נאמר 'לְאַבְתִּיכֶם', למה הזכיר שוב לאברהם ליצחק וליעקב? אלא אברהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו – כל

"וַיִּחַכְמוּ מִכָּל הָאָדָם, אוֹמְרִים: "מִי יוּכַל לִשְׁפֹּט וְגוֹ'?" אֲלָא כֹּף אָמַר שְׁלֹמֹה: אֵין דִּינִי אִמָּה זֶה כְּדִינִי שְׁאָר הָאֲמֹת עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, שְׁאֵם דִּן וְהוֹרֵג וּמַכֶּה וְחוֹנֵק וּמַטָּה אֶת דִּינוֹ וְגוֹזֵל, אֵין כֹּכֶף כְּלוּם, אֲנִי אִם חִיבְתִּי מִמּוֹן שְׁלֹא פִדִין, נִפְשׁוֹת אֲנִי נִתְבָּע, שְׁנֶאֱמַר (משלי כב): "וְקִבַּע אֶת־קִבְעֵיהֶם נִפְשׁוֹ".

(י) יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבֵּה אֶתְכֶם וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם יי אֱלֹהֵינוּ אֲסָגִי יִתְכּוֹן וְהָא אִיתְכּוֹן יוֹמָא דִּין כּוֹכְבֵי שְׁמַיָא לְמַסְגִּי:

כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֵב:

כ"א וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם • וְכִי כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְהָלֹא לֹא הָיוּ אֲלָא שְׁשִׁים רַבּוּא, מָהוּ "וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם"? הִנֵּכֶם מְשׁוּלִים פִּיּוּם, קִימִים לְעוֹלָם פַּחְמָה וְכִלְכְּנָה וְכּוֹכְבִּים.

(יא) יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם יוֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֱלֹף פְּעָמִים וַיְבַרְךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:

כ"ב יוֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֱלֹף פְּעָמִים • מָהוּ שׁוּב: "וַיְבַרְךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם"? אֲלָא אָמְרוּ לוֹ: 'מֹשֶׁה, אַתָּה נֹתֵן קֶצֶף לְבִרְכָתֵינוּ? כִּכֶּר הִבְטִיחַ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת אֲבֹרְהָם (בראשית יג): "אֲשֶׁר אִם יוּכַל אִישׁ לִמְנוֹת וְגוֹ'!" אָמַר לָהֶם: 'זוֹ, מִשְׁלִי הִיא! אֲכַל הוּא יְבַרְךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם'.

♦ יום שני א' מנחם-אב ♦

(יב) אֵיכָה אִשָּׁא לְבִדִּי טֶרְחָכֶם וּמִשְׁאָכֶם וְרִיבְכֶם: יב אֲבָדִין אֲסוּבֵר בְּלַחוּדֵי טֶרְחָכֶם וְעַסְקִיכֶם וְדִינְכֶם:

כ"ג אֵיכָה אִשָּׁא לְבִדִּי • אִם אָמַר לְקַבֵּל שָׂכָר לֹא אוּכַל, זֶה הִיא שְׁאֲמַרְתִּי (ספרים אֲמַרְתִּי: שְׁאֲמַרְתִּי) לָכֶם, לֹא מַעֲצָמִי אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם, אֲלָא מִפִּי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. טֶרְחָכֶם • מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טֶרְחָנִין: הֵיךְ אֶחָד מֵהֶם רוֹאֶה אֶת בַּעַל דִּינוֹ נֹצֵחַ בִּדִין, אוֹמֵר: 'יֵשׁ לִי עֲדִים לְהִבְיָא, יֵשׁ לִי רְאִיּוֹת לְהִבְיָא! מוֹסִיף אֲנִי עֲלֵיכֶם דִּינִין'. וּמִשְׁאָכֶם • מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ (סנהדרין כט) אֲפִיקוֹרְסִין: הַקְדִּים מֹשֶׁה לְצֹאֲתָא, אָמְרוּ: 'מָה רָאָה בֶּן עַמָּרָם לְצֹאֲתָא, שְׁמָא

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שְׁהָרִי כֹף נִצְטוּיָתִי מִפִּי הַקֶּב"ה, לְהַקֵּל מַעֲלִי וּלְמַנּוֹת שׁוֹפְטִים תַּחְתִּי, זֶה הִיא שְׁאֲמַרְתִּי לָכֶם 'לֹא מַעֲצָמִי אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם אֲלָא מִפִּי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא'.

(לעיל פסוק ט) (משכ"ל):

טֶרְחָכֶם. מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טֶרְחָנִין – בַּעֲלֵי דִינִים הַמְטְרִיחִים אֶת הַדִּינִים בִּדִין, כְּגוֹן כַּאֲשֶׁר הָיָה אֶחָד מֵהֶם (מִבְּעַלֵּי הַדִּין) רוֹאֶה אֶת בַּעַל-דִּינוֹ שֶׁכִּנְגְדוֹ שְׁהוּא קְרוֹב לְהִיּוֹת נֹצֵחַ בִּדִין, מָה הָיָה עוֹשֶׂה? הַתְּחִיל אוֹמֵר 'יֵשׁ לִי עֲדִים לְהִבְיָא' שְׁלֹא יִדְעָתִי עֲלֵיהֶם עַד הֵנָּה, או 'יֵשׁ לִי רְאִיּוֹת לְהִבְיָא', או 'מוֹסִיף אֲנִי עֲלֵיכֶם עוֹד דִּינִין' כִּי רְצוֹנִי בְּבִית-דִין שֶׁל רַבִּים, וְכִדּוּמָה. וּבִכְּף מְטִרִיחִים הֵם אֶת הַדִּינִים לְהַאֲרִיךְ אֶת דִּינֵם הִרְבֵּה: וּמִשְׁאָכֶם. לְפִי פְשׁוּטוֹ, לְשׁוֹן 'מִשְׁאָ' מְשַׁמְעוֹתוֹ טוֹרַח וְנִשְׂיָאֵת עוֹל, אוֹלָם

קוֹצֵב רַק 'אֲלֹף פְּעָמִים' וְלֹא יוֹתֵר? אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: 'בִּרְכָּה זֶה מִשְׁלִי הִיא – כְּלוּמַר, מְלַבֵּד בִּרְכָתוֹ הַגְדוּלָּה שֶׁל הַקֶּב"ה, הַעֲתִידָה לְהִתְקַיֵּם בְּכֶם כְּשֶׁתִּהְיֶה צְדִיקִים, הִרְיִנִי מוֹסִיף בִּרְכָּה קְטַנָּה מִשְׁלִי, שֶׁתִּתְרַבּוּ אֲלֹף פְּעָמִים אֵף בְּשַׁעֲדִין אֵינְכֶם רְאוּיִים. אֲבָל הוּא, הַקֶּב"ה, יְבַרְךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם, אִם תִּהְיוּ רְאוּיִים, וְאִז תִּתְרַבּוּ עַד אֵין מִסְפָּר [וְכִנְבוּאָתָה הַעֲתִיד (הושע ב, א) וְהִנֵּה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמָּד וְלֹא יִסְפָּר] (ספרי) (מחרי"ק, הנהגות רע"א): תורה יא

(יב) אֵיכָה אִשָּׁא לְבִדִּי. כִּכֶּר אָמַר לְמַעֲלָה (פסוק ט) 'לֹא אוּכַל לְבִדִּי שֹׂאת אֶתְכֶם', אֵף כָּאֵן הוֹסִיף לוֹמַר: אֲפִילוּ אִם בְּכָל זֹאת אוֹמֵר (וְהִנֵּה בְּדַעֲתִי) לִישׁוֹל אֶת כָּל עוֹל מִשָּׂא עָלֵי, בְּדִי לְקַבֵּל יוֹתֵר שָׂכָר, גַּם בֶּן לֹא אוּכַל,

(י) וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם. וְכִי כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְהָלֹא כְּשֶׁנֶּאֱמַר דְּבָרִים אֲלֵה עֲדִין לֹא הָיוּ אֲלָא שְׁשִׁים רַבּוּא, וּמָהוּ "וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם"? אֲלָא כֹּף הוּא אוֹמֵר, הִנֵּכֶם מְשׁוּלִים פִּיּוּם – כְּלוּמַר כַּמְאֹר הַיּוֹם, וְכְכּוֹכְבֵי הַלֵּילָה, שֶׁתִּהְיוּ קִימִים לְעוֹלָם פַּחְמָה וְכִלְכְּנָה וְכּוֹכְבִּים: תורה יא

(יא) יוֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֱלֹף פְּעָמִים. אַחֵר שֶׁבִּרְכֶם בְּהוֹסַפְת 'אֲלֹף פְּעָמִים', מָהוּ זֶה שֶׁהוֹסִיף שׁוּב וְאָמַר 'וַיְבַרְךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם'? אֲלָא לְפִי שְׁאֲמַרְוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל: 'מֹשֶׁה, אַתָּה נֹתֵן גְּבוּל וְקֶצֶף לְבִרְכָתֵנוּ! הֲרִי כִכֶּר הִבְטִיחַ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת אֲבֹרְהָם (בראשית יג, טז) 'וְשִׁמְתִי אֶת זֶרְעִי כְּעֶפֶר הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם יוּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת עֶפֶר הָאָרֶץ גַּם זֶרְעִי יִמְנֶה', כְּלוּמַר רִיבּוּי לֹא גְבוּל, וְאִילוּ אַתָּה

אינו שפוי בתוך ביתו'. אחר לצאת, אמרו: 'מה ראה בן עמרם שלא לצאת, מה אתם סבורים, יושב ויועץ עליכם עצות רעות וחושב עליכם מחשבות'! (ספרי אחרים: מצות וקשבוניות) • **ורִיבְכֶם** • מלמד שהיו רוגגים.

(יג) **הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וְיֹדְעִים** יג הָבוּ לָכוֹן גְּבָרִין חֲכִימִין וְסוֹכְלָתָנּוּ וְיֹדְעִין לְשִׁבְטֵיכֶם וְאַשְׁמִיכֶם בְּרָאשֵׁיכֶם:

יג"א **הָבוּ לָכֶם** • הזמינו עצמכם לדבר. **אֲנָשִׁים** • וכי תעלה על דעתך נשים, מה תלמוד לומר "אנשים"? צדיקים. **חֲכָמִים** • כסופים. **וְנִבְנִים** • מבינים דבר מתוך דבר. זו היא ששאל אריוס את רבי יוסי: 'מה בין חכמים לנבונים'? חכם, דומה לשלחני עשיר, כשמביאין לו דינרין לראות, רואה; וכשאין מביאין לו, יושב ותוהה. נבון, דומה לשלחני תגר, כשמביאין לו מעות לראות, רואה; וכשאין מביאין לו, הוא מחזר ומביא משלו. **וְיֹדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם** • שהם נפרים לכם, שאם בא לפני מעטף בטליתו, איני יודע מי הוא ומאיזה שבט הוא ואם הגון הוא, אבל אתם מפירין בו, שאתם גדלתם אותו, לכך נאמר: "וידועים לשבטיכם". **בְּרָאשֵׁיכֶם** • ראשים ומכבדים עליכם, שתהיו נוהגין בהם כבוד ויראה. **וְאַשְׁמֶם** • חסר יו"ד (שם) למד שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דיניהם, שהיה להם למחות ולכונן אותם לדרך הישרה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שומע דברים חדשים הריהו מתבונן באותן החכמות ששמע מבקר, להבין מתוכן עוד, וכך הוא מוסיף חכמה על

חכמתו (ספרי) (סדר, מפרשים):

וידועים לשבטיכם. מלבד המעלות שנמנו למעלה [אנשים, חכמים ונבונים] ראוי גם שהיו הדיינים יודעים לאנשי שבטיכם, כלומר אנשים בעלי שם טוב, שהם נפרים לכם כפאנשים הגונים וראויים, שאם בא לפני אדם מעוטף בטליתו ומבקש להתמנות שופט, איני יודע מי הוא ומאיזה שבט הוא ואם הגון הוא, אבל אתם, אנשי שבטו, הרי מפירין בו, לפי שאתם גדלתם אותו, ויודעים אם נודע שמו לטובה, ואם אכן יש בו אותן המעלות הנדרשות כדי למנותו לשופט, לכך נאמר

'וידועים לשבטיכם' (ספרי) (עפי"ג ג"א לחלן

פסוק טו):

בראשיכם. לא נאמר ואשימם 'לראשים' עליכם, שהיה פירושו רק ראשים ומנהיגים בלבד, אלא 'בראשיכם' נאמר, שיש במשמעו גם ראשים ומכבדים עליכם - נכבדים העומדים בראש כל דבר, שתהיו נוהגין בהם כבוד ויראה (בא"ט):

ואשמם. לא נכתב 'ואשימם' אלא 'ואשם', חסר יו"ד לאחר השי"ן (כך הוא לפי מסורת רש"י), באופן שאפשר לקרוא 'ואשם בראשיכם' - מלשון 'אשם'; למד בזה הכתוב,

לשון חשיבות [כמו שנאמר: 'כלם אנשים ראשי בני ישראל המה' (במדבר יג, ג. וראה רש"י שם):

חכמים. כסופים - שהם נקיים במידותיהם ככסף נבחר, כלשון הכתוב (משלי י, ה) 'כסף נבחר לשון צדיק' (פירוש הספרי לרבינו הלל):

ונבונים. כבר הזכיר למעלה 'חכמים', וכאן הוסיף 'נבונים', שמשמעו שהיו גם בעלי בינה, המבינים דבר מתוך דבר. ומי שאין בו מעלה זו, אינו קרוי 'נבון' כי אם 'חכם'. זו היא ששאל אריוס את רבי יוסי, מה בין חכמים לנבונים? והשיב לו דרך משל 'לשלחני' [אדם שמלאכתו הוא 'לראות' מטבעות, לבדוק משקלן וטיבן ולסחור בהן]. 'חכם' דומה לשלחני עשיר, שאינו מבקש עסקאות נוספות לפרנסתו, ורק כשמביאין לו דינרין (מטבעות) לראות רואה, וכשאין מביאין לו, הריהו יושב ותוהה (שומם ובטל). ונמצא שכל ממונו בא לו על-ידי אחרים, באותו חכם הבלתי-נבון שכל חכמתו היא רק משל רבותיו, ואילו ה'נבון', הריהו דומה לשלחני שבנוסף לעסוקו הוא גם תגר (סוחר), כשמביאין לו מעות לראות רואה, וכשאין מביאין לו, אינו יושב בטל אלא הוא מחזר (מבקש ומשתדל) להרבות ממונו, ומביא מעות משלו לסחור בהן. כך גם ה'נבון', גם כשאינו

יש במשמעו גם לשון דיבור [כמו (איכה ב, יד) 'ויהיו לך משאות שוא ומדוהים', שפירושו 'דברי שקר ופיתוי']. **מלמד שהיו ביניהם אפיקורסין**, המבינים תלמידי חכמים בפיהם, וגורמים למשה סבל וטורח בדיבוריהם, וכגון אם הקדים משה לצאת מביתו, אמרו 'מה ראה בן-עמרם (משה) להקדים לצאת, שמו אינו שפוי (שלו) בתוך ביתו', כלומר, אולי אין לו מנוחה ושלום בביתו, ואם אינו שפוי, אמרו 'מה ראה בן-עמרם שלא לצאת ולשהות היום יותר בביתו, וכי מה אתם סבורים, האם לחינם הוא מתעכב שם, הלא הוא יושב ויועץ עליכם עצות רעות וחושב עליכם מחשבות כיצד לעשות לכם רע'. כדברים האלה היו האפיקורסין אומרים להמון העם ולשרה:

באמ"ח):

ורִיבְכֶם. מלמד שהיו רוגגים - אנשי מחלוקת וריב (ספרי) (באמ"ח): תורה יג (יג) **הָבוּ לָכֶם**. 'הבו' האמור כאן אין משמעו 'נתינה', אלא לשון הכנה והזמנה, כלומר הזמינו עצמכם לדבר, לבחור לכם אנשים חכמים וגו' (ראה בראשית לח, טו. ועיין רש"י ד"ה הבה, ובבאורנו שם):

אנשים. מדוע הוצרך לומר זאת, וכי תעלה על דעתך למנות נשים, לדון ולשפוט? אלא מה תלמוד לומר 'אנשים' - צדיקים, שכן 'איש' הוא

(יד) וַתַּעֲנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב־הַדָּבָר אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ יְיָ וְאַתְּכֶתִין יְתִי וְאַמְרֶתִין תִּקֵּין פִּתְגָמָא דִּי מַלְלָתָא לְמַעֲבָד:

לַעֲשׂוֹת:

כ"י וַתַּעֲנוּ אֹתִי וגו' • חֲלַטְתֶּם אֶת הַדָּבָר לְהִנָּאֲתֶכֶם, הִיָּה לָכֶם לְהִשָּׁיב: 'מֹשֶׁה רַבְּנוּ, מִמִּי נָאָה לְלַמֵּד, מִמֶּךָ אוֹ מִתַּלְמִידֶךָ, (ספרי) לֹא מִמֶּךָ, שֶׁנֶּצְטַעֲרַתְּ עָלֶיךָ? אֲלֹא יְדַעְתִּי מַחֲשָׁבוֹתֶיכֶם שֶׁהֵייתֶם אוֹמְרִים: 'עֲכָשׁוּ יִתְמַנּוּ עָלֵינוּ דִּינֵין הַרְבֵּה, אִם אֵין מִפְּרִינּוּ, אָנוּ מְבִיאִין לוֹ דִּוְרוֹן וְהוּא נוֹשֵׂא לָנוּ פָּנִים'. לַעֲשׂוֹת • אִם הֵייתִי מִתְעַצֵּל, אַתֶּם אוֹמְרִים: 'עֲשֵׂה מִהֲרָה'.

(טו) וַאֲקַח אֶת־רֵאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיְדַעִים וַאֲתֵן אוֹתָם רֵאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׁרֵי אֲלָפִים וְשְׁרֵי מֵאוֹת וְשְׁרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׁרֵי עֶשְׂרֹת וְשְׁטָרִים לְשִׁבְטֵיכֶם:

כ"י וַאֲקַח אֶת־רֵאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם • מְשֻׁכְּתִים בְּדָרָכִים: אֲשֶׁרִיכֶם, עַל מִי פִּאתָם לְהִתְמַנּוֹת, עַל בְּנֵי אֲבִרְהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב, עַל בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּקְרְאוּ 'אֲחִים וְרַעִים', 'חֶלֶק וְנַחֲלָה', וְכָל לְשׁוֹן חִבָּה. אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיְדַעִים • אֲבָל נְבוֹנִים לֹא מְצֵאתִי. (ספרי) זֶה אַחַת מִשְׁבַּע מִדּוֹת שֶׁאָמַר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה, וְלֹא מְצֵא אֲלֹא ג': אֲנָשִׁים צַדִּיקִים, חֲכָמִים וַיְדַעִים (עיין בחוקני). רֵאשִׁים עֲלֵיכֶם • שֶׁתִּנְהַגוּ בָּהֶם כְּבוֹד, רֵאשִׁים בְּמִקְחָם, רֵאשִׁים

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אֲלֹא 'חֲכָמִים' וַיְדַעִים, אֲבָל 'נְבוֹנִים' לֹא מְצֵאתִי. ומדבר זה - 'נְבוֹנִים' - הִיא אַחַת מִשְׁבַּע מִדּוֹת שֶׁאָמַר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה, בְּשִׁיעוֹץ לוֹ לְמִנּוֹת דִּינֵינִים לְשֹׁפֹט אֶת הָעָם, שֶׁם נֶאֱמַר (שמות יח, כא) 'וְאַתָּה תִּחְזֶה מִכָּל הָעָם אֲנָשִׁי חֵיל, יִרְאִי אֱלֹהִים, אֲנָשִׁי אָמֹת, שְׂנָאִי בָצַע' - הֵרִי אֲרַבֵּעַ. וְעוֹד שְׁלֹשׁ הָאֲמִוּרוֹת כָּאֵן: חֲכָמִים, נְבוֹנִים, וַיְדַעִים - הֵרִי שֶׁבַע מִדּוֹת. וּמִכָּל אֵלֶּה לֹא מְצֵא אֲלֹא שְׁלֹשׁ, שֶׁהֵן: 'אֲנָשִׁים' - דִּהְיִינוּ צַדִּיקִים, כְּאֲמֹר [וְהוּא 'יִרְאִי אֱלֹהִים' הָאֲמֹר אֲצֵל יִתְרוֹ], 'חֲכָמִים', וַיְדַעִים'. אוֹלָם 'אֲנָשִׁי חֵיל' אֲנָשִׁי אָמֹת' וְשׁוֹנָאִי בָצַע' (הָאֲמִוּרִים שֶׁם) וְכֵן 'נְבוֹנִים' (הָאֲמִוּר כָּאֵן) - לֹא מְצֵא

(ספרי) (ג"א, מפרשים):

רֵאשִׁים עֲלֵיכֶם. תִּיבַת רֵאשׁ, מִלְכָּד פִּירוּשָׁה מִלְשׁוֹן מִנְהִיגוֹת וְכְבוֹד, כְּאֲמֹר לְמַעַלָּה, יֵשׁ בָּהּ גַּם מִשְׁמַעוֹת שֶׁל 'רֵאשׁוֹן'. כִּי הִתְחַלַּת דְּבַר קְרוּיָה 'רֵאשׁ' [כִּמּוֹ 'רֵאשׁ הַשָּׁנָה' - יוֹם הַרֵאשׁוֹן שֶׁל הַשָּׁנָה] אֵף כָּאֵן נִדְרָשֶׁת תִּיבַת 'רֵאשִׁים', שֶׁתִּנְהַגוּ בָּהֶם כְּבוֹד לְהִיּוֹת 'רֵאשׁוֹנִים' וְקוֹדְמִים לְכָל - רֵאשִׁים בְּמִקְחָהּ, רֵאשִׁים בְּמִמְכָּרָהּ -

לַעֲשׂוֹת. וְרוֹתָם אוֹתִי לַעֲשׂוֹת אֶת הַדָּבָר; אִם הֵייתִי מִתְעַצֵּל, אַתֶּם מְאִיצִים בִּי וְאוֹמְרִים לִי 'עֲשֵׂה מִהֲרָה' (ספרי): תורה טו

(טו) וַאֲקַח אֶת רֵאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם. כָּל לְשׁוֹן 'לְקִיחָה' הָאֲמֹר אֲצֵל לְקִיחַת אָדָם, אֵין פִּירוּשׁוֹ לְקִיחָה בֵּיד, אֲלֹא עַל יְדֵי שְׁדוּלָה בְּדִיבּוּר. אֵף כָּאֵן פִּירוּשׁוֹ: מְשֻׁכְּתִים בְּדָרָכִים - אֲשֶׁרִיכֶם דִּינֵינִי יִשְׂרָאֵל וְשׁוֹפְטִיו, רֵאשׁוֹ עַל מִי בִּאתֶם לְהִתְמַנּוֹת, עַל אוֹמְהַ חֲשׁוּבָה כִּי־שִׂרְאֵל בְּנֵי אֲבִרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, עַל בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּקְרְאוּ 'אֲחִים וְרַעִים' לְהַקְבִּיָּה [כֶּךָ מְכַנֶּה הַקְבִּיָּה אֶת יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ חִיבָה (שִׁיר הַשִּׁירִים ה, ב) 'אֲחִיתִי רַעֲיָתִי'. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (משלי כו, י) 'רַעַךְ וְרַעַךְ אֲבִירֶךָ אֵל תַּעֲזוֹב'. וְנִקְרְאִים בְּשֵׁם 'חֶלֶק וְנַחֲלָה' [כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלחן לב, ט) 'כִּי חֶלֶק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב כָּכָל נַחֲלָתוֹ'] וְכָל שֶׁאֵר לְשׁוֹן חִבָּה שֶׁנִּקְרְאוּ בָּהֶם יִשְׂרָאֵל' [רֵאשׁה מִדְּרַשׁ שִׁיר הַשִּׁירִים זוטא (א, א) 'שְׁבָעִים שְׁמוֹת קָרָא לְיִשְׂרָאֵל' וכו'] (ספרי):

אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיְדַעִים. אֵף שֶׁבִּקְשָׁתִי 'אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנְבוֹנִים' - לֹא מְצֵאתִי

שִׁאשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּעִבּוּר חֲטָאֵתָם, תְּלוּיוֹת בְּרֵאשֵׁי דִינֵינִיהֶם, כְּלוֹמֵר רֵאשֵׁי הַדּוֹר נִתְּבָעִים עַל כֶּךָ, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה לָהֶם לְמַחֲוֹת בִּידָם וּלְכַוֵּן אוֹתָם לְדֶרֶךְ הַיִּשְׁרָה (ספרי): תורה יד (יד) וַתַּעֲנוּ אוֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר. גַּם כֵּן רָמַז לָהֶם דְּבַר־תּוֹכְחָה: כִּי־וְנָ שֶׁמִּעֲתָם אֶת הַדָּרָכִים, תִּיכַף חֲלַטְתֶּם אֶת הַדָּבָר - הַחֲלַטְתֶּם וְהִסְכַּמְתֶּם לְכָף לְהִנָּאֲתֶכֶם, וְקִבַּלְתֶּם אֶת עֲצָתִי לֹא פִקְדוֹן, וְהָלֹא הִיָּה לָכֶם לְהִשָּׁיב מִתּוֹךְ צַעַר, 'מֹשֶׁה רַבְּנוּ, מִמִּי נָאָה לָנוּ לְלַמּוֹד אֶת הַתּוֹרָה, מִמֶּךָ אוֹ מִתַּלְמִידֶךָ שֶׁיִּתְמַנֶּה עָלֵינוּ לְדִיּוֹן, וְכִי לֹא מִמֶּךָ שֶׁנֶּצְטַעֲרַתְּ עַל הַתּוֹרָה וְנִתְיַגַּעְתָּ עָלֶיךָ כְּאֲשֶׁר הֵייתָ בְּהֵר אֲרַבְעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה? אֲלֹא יְדַעְתִּי מַחֲשָׁבוֹתֶיכֶם, מִדּוּעַ שֶׁמְחַתֶּם עַל הַדָּבָר וְהִסְכַּמְתֶּם לוֹ מִיָּד, כִּי הֵייתֶם אוֹמְרִים בְּלִבְכֶם, 'מַעֲכָשׁוּ יִתְמַנּוּ עָלֵינוּ דִּינֵינִין הַרְבֵּה, וְקִרְבֵּי הַדָּבָר שֶׁחֲלָקָם יִהְיוּ מִקְרֻבֵּינוּ אוֹ יְדִינֵינוּ וְיִכְבְּרוּ לָנוּ פָּנִים בְּדִין לְהַטּוֹתוֹ לְטוֹבָתָנוּ, וְאֵף אִם אֵין הַדִּיּוֹן מִפְּרִינּוּ, אָנוּ מְבִיאִין לוֹ דִּוְרוֹן (מִתְנַה) כְּשׁוֹחַד, וְהוּא נוֹשֵׂא לָנוּ פָּנִים' (ספרי) (הוֹכְרוֹן, נח"י,

בְּמִמְכָּר, רֹאשִׁים בְּמִשָּׂא וּמִתָּן, וְנָכְס (מכירתו לבית הנכנס) אַחֲרוֹן וְיוֹצֵא רֹאשׁוֹן. שְׂרֵי אֲלָפִים • (סנהדרין יח) אֶחָד מִמֶּנָּה עַל אֲלָף. שְׂרֵי מֵאוֹת • אֶחָד מִמֶּנָּה עַל מֵאָה. וְשִׁטְרִים • מִנִּיתִי עֲלֵיכֶם לְשִׁבְטֵיכֶם, אֵלֹה הַכּוֹפְתִין וְהַמִּכִּין בְּרִצּוֹעָה עַל פִּי הַדִּינִין.

טז וּפְקֻדֹתֶיךָ יִתְּ דִּנְיָכוֹן בְּעִדְנָא הֵיכֵא לְמִימָר שְׁמַעוּ בֵּין אַחֲיָכוֹן וּתְדִינוֹן קוּשְׁטָא בֵּין גִּבְרָא וּבֵין אַחֲוֵיהּ וּבֵין גִּיּוֹרָה:

(טז) וְאַצִּיחָה אֶת־שִׁפְטֵיכֶם בְּעֵת הַהִוא לֵאמֹר שְׁמַע בֵּין־אֲחֵיכֶם וּשְׁפַטְתֶּם צֶדֶק בֵּין־אִישׁ וּבֵין־אֲחִיו וּבֵין גִּיּוֹרָה:

יז וְאַצִּיחָה אֶת־שִׁפְטֵיכֶם • (ספרי) אֲמַרְתִּי לָהֶם: 'הֵיוּ מֵתוּנִים בְּדִין', אִם בָּא דִין לִפְנֵיךָ פַּעַם אַחַת, שְׁתִּים וְשִׁלֹּשׁ, אֵל תֹּאמַר: כָּכָר בָּא דִין זֶה לִפְנֵי פַעֲמִים הַרְבֵּה, אֲלֵא הָיוּ נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בּוֹ'. בְּעֵת הַהִוא • (ספרי) מִשְׁמָנִיתִים, אֲמַרְתִּי לָהֶם: אֵין עֲכָשׁוּ פִלְשַׁעְבֵּר: לְשַׁעְבֵּר, הֵייתֶם בְּרָשׁוֹת עֲצָמְכֶם. עֲכָשׁוּ, הָרִי אֶתֶם מִשְׁעַבְדִּין לַצִּבּוֹר. שְׁמַע • לְשׁוֹן הָהָא, אֹדֶנִי ט' בַּלַּע"ז (הערענר) כְּמוֹ: "זָכוֹר וְשִׁמּוֹר". וּבֵין גִּיּוֹרָה • (ספרי) זֶה בַּעַל דִּינוֹ, שְׂאוּגֹר עֲלָיו דְּבָרִים. (סנהדרין ז) דָּבָר אַחֵר: "וּבֵין גִּיּוֹרָה", אֵף עַל עֲסָקֵי דִירָה בֵּין חֲלָקַת אַחִים, אֲפִלּוּ בֵּין תַּנּוּר לְכִירִים.

יז לֹא תִשְׁתַּמּוּדְעוּן אֲפִין בְּדִינָא מְלִי זַעְרָא כְּרַבָּא תִשְׁמַעוּן לֹא תִדְחִלוּן מִן קֳדָם גִּבְרָא אֲרִי דִינָא דִּינִי הוּא וּפְתָגְמָא דִּי יִקְשִׁי מִכְּכֹן תִּקְרִבוּן לְוִתִּי וְאַשְׁמַעְנָה:

(יז) לֹא־תִכְרוּ פָנִים בְּמִשְׁפָּט בִּקְטָן בְּגֹדֶל תִּשְׁמַעוּן לֹא תִגּוּרוּ מִפְּנֵי־אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִפֶּם תִּקְרִבוּן אֵלַי וּשְׁמַעְתִּיו:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

'שמע' או 'שמעו', אֵלֵא לְשׁוֹן הַזֶּה קְבוּעַ, אֹדֶנִי ט' בַּלַּע"ז, וּכְלֹמֶר כֶּף תִּהְיֶה נֹחָגִים תְּמִיד, לְשִׁמּוֹעַ בֵּין אֲחֵיכֶם, וְתִיבַת 'שְׁמַעוּ' הוּא מְקוֹר הַפַּעַל, כְּמוֹ 'זָכוֹר' (שמות כ, ח) וְ'שִׁמּוֹר' (לחלן ה, יב): וּבֵין גִּיּוֹרָה. אִם נִפְרָשׁוּ מִלְשׁוֹן גֵּר, מִהוּ 'גִּיּוֹרָה', וְכִי גֵר זֶה שְׁלוֹ הוּא? אֵלֵא זֶה בַּעַל־דִּינוֹ שְׂנֵקְרָא כְּאֵן 'גֵּר' עַל שׁוּם שְׂאוּגֹר עֲלָיו דְּבָרִים - שְׂאוּסָף וּמִקְבָּץ עֲלָיו דְּבָרֵי טַעֲנוֹת שִׁחְבִּירוֹ אֵינוֹ מוֹדֶה לָהֶם, וְכֹא לְלַמֵּד שֶׁגַם מִשְׁפָּט כְּזֶה הֵם חִיבִים לְקַבְּלוֹ לְדוֹן בּוֹ, וּלְבָרֵר אִם יֵשׁ אֱמֶת בְּדִבְרָיו [וְלֹא רַק בְּשִׁנְיָהֶם מוֹדִים בְּמַעֲשֶׂה שְׁהִיָּה, וּבָאִים רַק לְשֹׂאוֹל מִה הַדִּין] (נ"א). וְעוֹד דְּבָר אַחֵר דִּרְשׁוּ בּוֹ: 'וּבֵין גִּיּוֹרָה' - מִלְשׁוֹן 'מְגוּרִים', שֶׁהוֹחִירָם הַכְּתוּב אֵף עַל עֲסָקֵי־דִירָה בֵּין חֲלֻקַּת אַחִים, שֶׁהֵם הַיּוֹרְשִׁים שִׁבְּאוּ לְחֻלּוֹק בְּנִכְסֵי אֲבִיהֶם, שְׁלֹא תֹאמַר 'מִה בְּכָה אִם אֶחָד מֵהֶם יְשׁוּל מַעַט יֵתֵר עַל אֲחִיו, הֲלֹא כֹלֶם יוֹרְשִׁים הֵם וְאֵין לְהַקְפִּיד לְחֻלְקֶם בְּשׁוּם מִמֶּשׁ, אִם כֵּן אֶתֵּן לָזֶה תַּנּוּר וְלָזֶה כִּירִים אֵף שְׂאִינֶם שׁוּיִם בְּעֶרְכֶּם, אֵלֵא תִדְקֹדֵק בְּכָל דְּבָר, כְּטָן בְּגֹדֶל, אֲפִילוּ בֵּין תַּנּוּר לְכִירִים תִּשְׁפֹּטוּ בְּצֶדֶק (ספרי,

סנהדרין ז) (מהר"ק): תורה יז

בֵּין אֲחֵיכֶם. לֹא הוֹצֵרָךְ לְהוֹחִירָם עַצְמְךָ הַשְׁמִיעָה, כִּי בּוֹדָאִי לֹא יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ לְפָסוֹק הַדִּין לֹא שְׁמִיעַת דְּבָרֵי בַּעֲלֵי הַדִּין, אֵלֵא כֶּף אֲמַרְתִּי לָהֶם: 'הֵיוּ מֵתוּנִין בְּדִין', כְּלֹמֶר, לְעוֹלָם אֵל תִּמְהָרוּ לְפָסוֹק דִּין, אֵלֵא שְׁמַעוּ בְּמִתִּינּוּת וְדִקְדּוֹק הֵיטֵב בְּכָל הַצְדָּדִים, וְאֵף אִם כָּכָר בָּא דִין כְּדוֹגְמַת זֶה לִפְנֵיךָ פַּעַם אַחַת, שְׁתִּים וְשִׁלֹּשׁ, וּפַסְקַת לָהֶם, אֵל תֹּאמַר 'כָּכָר בָּא דִין זֶה לִפְנֵי פַעֲמִים הַרְבֵּה, וְשׁוֹב אֵינֶנִּי צָרִיךְ לַעֲיִין בְּדָבָרִים הַיְדוּעִים לִי, אֵלֵא הֵיוּ נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בּוֹ לְשִׁקוֹל וְלַעֲיִין אִם אֵכֵן אֵין הַדִּין שׁוֹנֶה מְקוֹדְמוֹ, בְּכָל פְּרָטִיו וְדִקְדּוּקִיו (ספרי) (ר"א):

בְּעֵת הַהִוא. מִהוּ 'בְּעֵת הַהִיא' אֵלֵא כֶּף אֹמֵר מִשָּׁה: מִשְׁעָה שְׁמָנִיתִים לְדִינָיִם, אֲמַרְתִּי לָהֶם, 'אֵין עֲכָשׁוּ פִלְשַׁעְבֵּר' - תִּפְקִידְכֶם מִשְׁעָה זוֹ וְאֵילָךְ, אֵינוֹ דּוֹמָה לְמִנְהַגְכֶם עַד עֵתָה; לְשַׁעְבֵּר - עַד עֲכָשׁוּ, הֵייתֶם בְּרָשׁוֹת עֲצָמְכֶם, וְלֹא הֵייתֶם חִיבִים לְקַבֵּל כָּל דִּין הַבָּא לִפְנֵיכֶם, אֲבָל עֲכָשׁוּ - מִן 'הַעֵת הַהִיא' וְאֵילָךְ - הָרִי אֶתֶם מִשְׁעַבְדִּים לַצִּבּוֹר וְעֲלֵיכֶם לְקַבֵּל כָּל דִּין' (ספרי):

שְׁמַעוּ. אֵין זֶה לְשׁוֹן צִוּי לַעֲתִיד, כְּמוֹ

רִאשׁוֹנִים כְּשִׁבְּאִים לִקְנוֹת, וְרִאשׁוֹנִים כְּשִׁבְּאִים לְמִכּוֹר, וְכֵן רֹאשִׁים בְּכָל שְׂאֵר מִשָּׂא־וּמִתָּן [כְּגוֹן שְׁכִירוֹת, הַלְוָאָה וְכִדּוּמָה], וּבִבְאוֹ אֵל הַצִּבּוֹר הָרִי הוּא נָכְס אַחֲרוֹן כְּדִי שִׁיְהִי כּוֹלֶם עוֹמְדִים מִפְּנֵי בְּכִינְסָתוֹ, וְיוֹצֵא רֹאשׁוֹן, כְּאֲשֶׁר כּוֹלֶם עוֹמְדִים מִפְּנֵי בִיּוֹצֵאתוֹ (ספרי) (ר"א):

שְׂרֵי אֲלָפִים. אֵין הַכּוֹנֶנֶה שְׁכָל שֵׁר הִיָּה מְמוּנָה עַל כְּמֵה אֲלָפִים אִישׁ, אֵלֵא כָּל אֶחָד מִן הַשָּׂרִים מְמוּנָה עַל אֲלָף אִישׁ וְלֹא יוֹתֵר, וְלְשׁוֹן הַרְבִּים 'אֲלָפִים' מוֹסֵב עַל הַשָּׂרִים הַרְבִּים [לְשׁ שֵׁשׁ מֵאוֹת אֲלָף אִישׁ, הִיוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת 'שְׂרֵי אֲלָף']. וְכֵן מִתְּפָרֵשׁ 'שְׂרֵי מֵאוֹת' - כָּל שֵׁר אֶחָד מְמוּנָה עַל מֵאָה [לְשׁ שֵׁשׁ מֵאוֹת אֲלָף, הִיוּ שֵׁשׁ אֲלָפִים 'שְׂרֵי מֵאָה'] וְכֵן 'שְׂרֵי חֲמִשִּׁים' וְ'שְׂרֵי עֶשְׂרוֹת' וְכו' (חכר):

וְשִׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם. אֵין כּוֹנוֹת הַכְּתוּב שְׂרָאשִׁי הַשִּׁבְטִים הַנִּבְחָרִים לְשִׁפּוֹט וְלָדוֹן וְשִׁמְשׁוּ גַם כְּשׁוֹטְרִים, אֵלֵא אֲנָשִׁים אַחֲרִים הֵם, אֲשֶׁר מְנִיתִי עֲלֵיכֶם לְשִׁבְטֵיכֶם, אֵלֹה שְׁלִיחֵי בֵּית־דִּין הַכּוֹפְתִין וְהַמִּכִּין (הַקּוֹשְׁרִים וְהַמְלָקִים) בְּרִצּוֹעָה אֵת הַרְשָׁע עַל־פִּי הַדִּינִינִין (ספרי): תורה טז

(טז) וְאַצִּיחָה אֶת שִׁפְטֵיכֶם וְגו' שְׁמַע

רש"י: **לא-תכירו פנים במשפט** • (ספרי) זה הממנה להושיב הדינים, שלא יאמר: 'איש פלוני נאה, או גבור, אושיכנו דין. איש פלוני קרובי, אושיכנו דין בעיר', והוא אינו בקי בדין, נמצא מחיב את הזכאי ומזכך את החיב, מעלה אני על מי שמנהו כאלו הפיר פנים בדין. **פקטן בגדל תשמעון** • (סנהדרין ח) שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה, שאם קדם וכא לפניה לא תסלקנו לאחרון. דבר אחר: "פקטן בגדל תשמעון", בתרגומו, שלא תאמר: 'זה עני הוא וחרבו עשיר, ומצוה לפרנסו, אזכר את העני ונמצא מתפרנס בנקיות'. דבר אחר: שלא תאמר: 'היאך אני פוגם בכבודו של עשיר זה בשביל דינר, אזכנו עכשו', וכשיצא לחוץ אומר לו: 'תן לו, שאתה חייב לו'. לא תגורו מפני-איש • (ספרי) לא תיראו. דבר אחר: "לא תגורו", לא תכניס דבריה מפני איש, לשון (משלי י) "אוגר בקיץ". כי המשפט לאלהים הוא • מה שאתה נוטל מזה שלא בדין, אתה מזקיני להחזיר לו, נמצא שהטית עלי המשפט. תקרבון אלי • (ספרי) על דבר זה נסתלק ממנו משפט בנות צלפחד. וכן שמואל אמר לשאול (שמואל א י) : "אנכי הראה". אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: 'חייך שאני מודיעך שאין אתה רואה', ואימתי הודיעו? כשבא למשח את

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

שלא בדין, אתה מזקיני (מכריח אותי) להחזיר לו את שהפסיד, נמצא שהטית עלי את המשפט וכאילו 'היחבתי' שלא בדין. לכן לא נאמר 'כי המשפט מאלהים' אלא 'אלהים', כי תוצאות המשפט מגיעות עד לאלהים (סנהדרין ח) (משכ"ל):

תקרבון אלי ושמעתי. כן היה ראוי למשה בענותותיו לומר 'תקרבון אל ה' וישמענו', שהרי אפשר שיהיו דברים שאף משה לא יוכל לשפוט. ולפי שלא אמר כן, על דבר זה נענש משה, שלא זכה שתאמר לו פרשת ירושת הבת, ונסתלק ממנו משפט בנות צלפחד (סנהדרין ח), שלא ידע מה להשיב לשאלתן על דבר ירושת אביהן, עד שהוצרך להקריב את משפטן לפני ה', כדי שתאמר לו פרשת נחלות וכל דיני הירושה (ראה במדבר כז). וכן מצינו אצל שמואל כשאמר לשאול (שמואל א ט, ט) - בתשובה על שאלתו 'הגידה נא לי אי זה בית הראה' [הגד לי היכן ביתו של הנביא] - 'ויען שמואל את שאול ויאמר אנכי הרואה' - אני הוא הנביא-הרואה [ולא אמר לו, דרך ענוה, שאל נא לאחרים (דברים)]. ועל-כך אמר לו הקדוש-ברוך-הוא, 'חייך (לשון שבועה) שאני מודיעך (מראה לך) שאין אתה רואה'. ואימתי הודיעו זאת? כשבא שמואל אל בית ישי למשוח את דוד בנו למלך על ישראל, ועדיין לא ידע שמואל במי מבני ישי בחר ה' למלוכה, ושם נאמר (שמואל א טו,

עני ועשיר לזון לפניך, שלא תאמר 'זה עני הוא וחבירו עשיר והוא מצוה לפרנסו, לכן אזכר את העני ונמצא מתפרנס בנקיות (בדרך כבוד) ולא בנטילת צדקה' - גם זה הטית הדין הוא ואינו משפט-צדק. דבר אחר יש לפרש בדבר: בשנים שבאו לדין, הנתבע הוא עשיר ומכובד ואילו התובע אדם פשוט הוא, והדיין רואה שהצדק עם התובע, שלא תאמר 'האיך אני פוגם בכבודו של עשיר זה לביישו בשביל דינר אחד, לעיני כל העומדים כאן; מוטב אזכנו עכשיו, וכשיצא לחוץ אומר לו, לעשיר הנכבד, תן לו לבעל דינך את הדינר שאתה חייב לו' - גם זו בכלל אזהרת 'פקטן בגדל תשמעון' ואסור לעשות כן (ספרי) (ערא):

לא תגורו מפני איש. פירושו: לא תיראו מפני איש. דבר אחר - דרך אחרת לפרש את הלשון 'לא תגורו' - לשון 'אגירה' (אסוף והכנסה), ומשמעו כאן: לא תכניס דבריה להחזיקם בלבך מפני איש, כגון דין תלמיד היושב לפני רבו, ורואה רבו טועה בדין, אל ישמור את הדבר בלבו, אלא ישמיע את דעתו לפניו. ולשון 'אגירה' הוא כדוגמת הכתוב 'אוגר בקיץ בן משכיל' (משלי יח) [הבן החכם אוסף גרנו בימי הקיץ, ועושה כל דבר בזמנו] (שע"א):

כי המשפט לאלהים הוא. כלומר, אם חייבת את הזכאי, חייבת בכלל את האלהים, כי מה שאתה נוטל מזה

(וי) לא תכירו פנים במשפט. הפרת פנים, פירושה הטית הדין לטובת אחד מבעלי הדינים שלא בצדק. ואזהרה זו אינה מופנית רק אל הדינים, שהרי אותם כבר הזהיר למעלה 'ושפטתם צדק, אלא זה הממונה להושיב הדינים, כלומר, הזהיר את האיש הבוחר אותם להושיבם על תפקידם בכל עיר ועיר, שלא יאמר 'איש פלוני נאה או גבור, על-כן אושיכנו דין'; 'איש פלוני קרובי, על-כן אושיכנו דין בעיר', וזאת אף-על-פי שהוא אינו בקי בדין כראוי, ונמצא שפעמים הוא טועה ומחייב את הזכאי ומזכך את החייב. על כך אומר הכתוב: מעלה אני על מי שמנהו כאילו הוא עצמו הפיר פנים בדין בידון, לחייב את הזכאי ולזכות את החייב (ערא):

פקטן בגדל תשמעון. אם בקטן וגדול הבאים לזון הכתוב מדבר, לא הוצרך להזהירם שישמע את שניהם בשוה, שהרי כך חובתם לשפוט בצדק. אלא בא לומר, שיהא חביב עליך דין 'קטן' של פרוטה, כדין 'גדול' של מאה מנה; שאם קדם וכא לפניך דין של שנים המבקשים לזון אודות תביעת פרוטה, ואחריהם הגיעו שנים הבאים לזון אודות תביעת מאה מנה [עשרת אלפים וזו] לא תסלקנו לבעל דין הפרוטה להכניסו אחרון. אלא שניהם יהיו שווים בעיניך, וכל הקודם יכנס תחילה. דבר אחר יש לפרש בזה: פקטן בגדל תשמעון - אם באו

שיעור יומי ליום שלישי ב' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - א - פרשת דברים
 דָּר (שם טז): "וַיֵּרָא אֶת אֱלִיָּאב וַיֹּאמֶר אֵף נֶגְדְּ ה' מְשִׁיחוֹ", אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: וְלֹא אָמַרְתָּ "אֲנֹכִי
 הֵרָאָה"? (שם) "אֶל-תִּבְט אֶל-מְרָאָהוּ".

(יח) וַאֲצִוָּה אֶתְכֶם בָּעֵת הַהִוא אֶת כָּל-הַדְּבָרִים
 אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:

כ"א את כל-הדברים אשר תעשו • אלו עשרת הדברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות.

(יט) וַנִּפְּעַ מִחֶרֶב וַנִּלָּךְ אֶת כָּל-הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל
 וְהַנּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר רְאִיתֶם דֶּרֶךְ הַר הָאֱמֹרִי
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וַנָּבֹא עַד קִדְשׁ
 בְּרַנֵּעַ:

כ"ב המדבר הגדול והנורא • שהיו בו נחשים פקודות ועקרבים פקשות.

(כ) וַאֲמַר אֲלֵכֶם בְּאַתֶּם עַד-הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר-יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:

(כא) רֵאֶה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת-הָאָרֶץ עֲלֶיהָ
 יָשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לֵךְ אֶל-תִּירָא
 וְאַל-תַּחַת:

♦ יום שלישי ב' מנחם-אב ♦

(כב) וּתְקַרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם וְתֹאמְרוּ נִשְׁלַחָה אֲנָשִׁים
 לְפָנֵינוּ וְיַחַפְּרוּ-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ וַיָּשְׁבוּ אֲתָנוּ דְּבַר
 אֶת-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלַה-בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֹא
 אֵלֶיהֶן:

כ"ג ותקרבון אלי כלכם • בערוביבא, ולהלן הוא אומר (דברים ה): "ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

פירושו שהבריות יראים ממנו, שהיו
 בו נחשים גדולים פקודות, ועקרבים
 עבים פקשות (ספרי: תורה כ)
 (כב) ותקרבון אלי כלכם. נאספתם
 אלי כולכם בערוביבא. כלומר,
 החשובים והפשוטים יחדיו, ואילו
 להלן (לפני ה' כ"ב) במתן תורה,
 כשנגשו אליו ובקשו לשמוע מפיו את
 דברי ה', הרי הוא אומר 'ותקרבון
 אלי כל ראשי שבטיכם וקניכם

מה הם הדברים שהוסיף עוד לצוותם?
 אלו עשרת הדברים שבין דיני-
 ממונות לדיני-נפשות - עשרה
 דברים שבהם חמורים משפטי נפשות
 ממשפטי ממונות [כגון במספר
 הדינים, שדיני ממונות נידונים
 בשלשה, ודיני נפשות בעשרים
 ושלשה] וכולן מנויים במשנה (סנהדרין
 לב) (ספרי: תורה יט)
 (יט) המדבר הגדול והנורא. 'נורא'

ו' יידי בבואם וירא [שמואל] את
 אליאב [אחד מבני ישי] ויאמר אף
 נגד ה' משיחו' - כלומר, הנה זה ודאי
 הגון הוא למלכות, אמר לו הקדוש-
 ברוך-הוא, 'ולא אמרת אנכי
 הוואה? 'אל תבט אל מראהו ואל
 גבה קומתו כי מאסתיהו, כי לא אשר
 יראה האדם, כי האדם יראה לעינים
 וזה יראה ללב' (שם פסוק י) (ספרי: תורה יח)
 (יח) את כל הדברים אשר תעשו.

וְזָקְנֵיכֶם וְתַאמְרוּ הֵן הִרְאֵנוּ וְגו'... אוֹתָהּ קָרִיבָה הִיְתָה הוֹגֶנֶת: יְלָדִים מְכַבְּדִים אֶת הַזְּקֵנִים וְשִׁלְחוּם לַפְּנִיָּה, וְזָקְנִים מְכַבְּדִים אֶת הָרָאשִׁים לְלֶכֶת לַפְּנִיָּה, אָבֵל כָּאֵן: "וְתִקְרְבוּן אֵלַי כְּלַכְס", בְּעֶרְבוּכֵי, יְלָדִים דוֹחֲפִין אֶת הַזְּקֵנִים, וְזָקְנִים דוֹחֲפִין אֶת הָרָאשִׁים. וְיֵשְׁבוּ אִתָּנוּ דָּבָר • (ספרי) בְּאִזָּה לְשׁוֹן הֵם מְדַבְּרִים. אֶת־הַדֶּרֶךְ וְגו' • אֵין דֶּרֶךְ שָׂאִין בָּהּ עֲקֻמִּימוֹת. וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֲלֵיהֶן • תַּחֲלָה לְכַבֵּשׁ.

(כג) וַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי הַדָּבָר וְאָקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עֶשְׂרִי אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ: כג וַשֹּׁפֵר בְּעֵינֵי פִתְגָמָא וּדְבָרִית מִנְכּוֹן תְּרִין עֶשְׂרִי גְבָרִין גְּבָרָא חַד לְשִׁבְטָא:

רש"י וַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי הַדָּבָר • בְּעֵינֵי וְלֹא בְּעֵינֵי הַמָּקוֹם, וְאִם בְּעֵינֵי מִשָּׁה הָיָה טוֹב, לָמָּה אָמְרָה בְּתוֹכָחַת? מִשָּׁל לְאָדָם שֶׁאֵמֵר לְחִבְרוֹ: 'מִכָּר לִי חֲמוּרָךְ זֶה'. אָמַר לוֹ: 'הֵן'. נִוְתָנוּ אֹתָהּ לִי לְנִסְיוֹן? אָמַר לוֹ: 'הֵן'. 'בְּהָרִים וּבְגִבְעוֹת? אָמַר לוֹ: 'הֵן'. בִּינוֹן שֶׁרָאָה שָׂאִין מִעֲפֹכּוֹ כְּלוּם, אָמַר הַלּוֹקֵחַ כְּלָבּוֹ: 'בְּטוֹחַ הוּא זֶה שֶׁלֹּא אֶמְצָא בּוֹ מוֹם', מִיָּד אָמַר לוֹ: 'טֹל מְעוֹתֶיךָ, וְאִינִי מִנְסָהוּ מִעֲתָה', אַף אֲנִי הוֹדִיתִי לְדַבְּרִיכֶם, שֶׁמָּא תַּחֲזִירוּ בָכֶם כְּשֶׁתִּרְאוּ שְׂאֵנִי מִעֲפֹכּוֹ, וְאַתֶּם לֹא תִּזְרְתֶם בָּכֶם. וְאָקַח מִכֶּם • מִן הַבְּרוּרִים שֶׁבָּכֶם, מִן הַמְּסֻלָּתִים שֶׁבָּכֶם. שְׁנַיִם עֶשְׂרִי אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ • (שם) מַגִּיד שֶׁלֹּא הָיָה שִׁבְט לְוִי עֲמָהָם.

(כד) וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלֻ הַהָרָה וַיָּבֵאוּ עֵד־נֶחֱל אֲשֶׁבֶל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ: כד וְאַתְפָּנִי וְסָלִיקוּ לְטוֹרָא וְאַתּוּ עַד נֶחֱלָא דְאַתְפָּלָא וְאַלִּילוּ יִתָּה:

רש"י עֵד־נֶחֱל אֲשֶׁבֶל • (שם) מַגִּיד שֶׁנִּקְרָא עַל שֵׁם סוּפוֹ. וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ • (שם) מְלַמֵּד שֶׁהָלְכוּ בָּהּ אַרְבָּעָה אוֹמְנִין שְׁתֵּי וְעָרֵב.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אֲנִי, אָמַר לָהֶם מִשָּׁה, הוֹדִיתִי לְדַבְּרִיכֶם מִתּוֹךְ כְּוֹנָה זֹו, שֶׁמָּא תַּחֲזִירוּ בָכֶם כְּשֶׁתִּרְאוּ שְׂאֵנִי מִעֲפֹכּוֹ כְּלוּם, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, אַתֶּם לֹא תִּזְרְתֶם בָּכֶם • (ספרי):

וְאָקַח מִכֶּם. מִן הַבְּרוּרִים שֶׁבָּכֶם, מִן הַמְּסֻלָּתִים שֶׁבָּכֶם - כְּלוּמָר בְּחֻרְתִּי 'מִכֶּם' אֶת הַחֲשׁוּבִים, כְּבוֹחֵר סוּלָת מִתּוֹךְ הַקָּמַח [שֶׁבֹּאוֹתָהּ שְׁעָה כְּשֵׁרִים הָיוּ (רש"י במדבר יג, א) (ספרי) (באמ"ח):

שְׁנַיִם עֶשְׂרִי אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ. וְהֵלֵא שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי שְׁבָטִים יֵשׁ בְּיִשְׂרָאֵל [שֶׁבֶן שִׁבְט יוֹסֵף נֶחֱלַק לְשָׁנִים: מִנְּשָׁה וְאַפְרַיִם] וְלָמָּה לֹא הִזְכִּיר כִּי אִם שְׁנַיִם עֶשְׂרִי אֶלָּא מַגִּיד שֶׁלֹּא הָיָה שִׁבְט לְוִי עֲמָהָם, לְפִי שֶׁצָּדִיקִים הָיוּ וְלֹא בִקְשׁוּ לְשַׁלּוֹחַ מְרַגְלִים • (ספרי): תורה כד

(כד) עַד נֶחֱל אֲשֶׁבֶל. כְּשֶׁבֵּאוּ הַמְּרַגְלִים לְשֵׁם, עֲדִין לֹא נִקְרָא הַמָּקוֹם 'נֶחֱל אֲשֶׁבֶל', שֶׁהָיָה נֶאֱמַר (שם יג, כד) 'לְמָקוֹם הַזֶּה קָרָא נֶחֱל אֲשֶׁבֶל' עַל אֲדוֹת הָאֲשֶׁבֶל אֲשֶׁר כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִדּוּעַ כָּאֵן בְּכָר קוֹרְאוּ 'נֶחֱל אֲשֶׁבֶל', לְפָנֵי הַכְּתוּב 'וַיִּקְחוּ קִנְדָּם

לְכַבּוֹשׁ, שֶׁכִּיבּוֹשׁן שֶׁל אֵלּוּ יִסְיַע בְּכִיבוֹשׁ שֶׁאֵר הָעָרִים • (ספרי) (בא"י): תורה כג

(כג) וַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי הַדָּבָר. רַק בְּעֵינֵי הוֹטֵב הַדָּבָר, וְלֹא בְּעֵינֵי הַמָּקוֹם, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה לָהֶם לְסֻמוֹךְ עַל הַקִּבְיָה הַהוּלָךְ לַפְּנִיָּהם לְהִלָּחֵם לְמַעַנֵּם, וְאֵין לָהֶם צוּרָה בְּמִרְגָּלִים. וּמוֹטִיף וּש"י: וְאִם בְּעֵינֵי מִשָּׁה הָיָה טוֹב הַדָּבָר, לָמָּה אָמְרָה כָּאֵן בְּתוֹכָחַת, אַחֵר שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ סְבוּר הָיָה שֶׁהַדָּבָר הִגּוֹן אֶלָּא רַק בְּפִיו הַסִּבִּים לָהֶם, כְּדִי לְהִרְאוֹת לָהֶם שֶׁבְטוֹחַ הוּא כִּי הָאָרֶץ טוֹבָה וְאִינוּ חוֹשֶׁשׁ שֶׁיִּבְדְּקוּהָ, מִשָּׁל לְאָדָם שֶׁאֵמֵר לְחִבְרֵי, 'מִכָּר לִי חֲמוּרָךְ זֶה'; אָמַר לוֹ 'הֵן'. נִוְתָנוּ אֹתָהּ לִי לְנִסְיוֹן לְבִדּוֹק אִם הוּא חֲמוּר טוֹב וְחֻקִּי? אָמַר לוֹ 'הֵן'; 'הֵאֵם אֹתָהּ נִוְתַן לִי רְשׁוֹת לְנִסְיוֹנוֹ לְכַבּוֹ בְּהָרִים וּבְגִבְעוֹת? אָמַר לוֹ 'הֵן'. בִּינוֹן שֶׁרָאָה הַלּוֹקֵחַ שֶׁהַמּוֹכֵר מְסֻבִּים לְכָל בְּדִיקָה וְנִסְיוֹן וְאֵין מִעֲפֹכּוֹ כְּלוּם, אָמַר הַלּוֹקֵחַ כְּלָבּוֹ, רוֹאֵה אֲנִי שְׁבָטִיחַ הוּא זֶה שֶׁלֹּא אֶמְצָא בּוֹ מוֹם, מִיָּד אָמַר לוֹ 'טֹל מְעוֹתֶיךָ וְתֵן לִי הַחֲמוּר, וְאִינִי מִנְסָהוּ מִעֲתָה'. אַף

וְתַאמְרוּ הֵן הִרְאֵנוּ וְגו'. אוֹתָהּ קָרִיבָה (הַתִּקְרָבוֹת וְהַתְּאֻסָּפוֹת) הִיְתָה הוֹגֶנֶת - בְּנִחַת וּבְדֶרֶךְ כְּבוֹד, כְּאֶשֶׁר יְלָדִים מְכַבְּדִים אֶת הַזְּקֵנִים וְשִׁלְחוּם לַפְּנִיָּה, וְזָקְנִים מְכַבְּדִים אֶת הָרָאשִׁים (רָאשֵׁי הָעָם) לְלֶכֶת לַפְּנִיָּהם, לְפִיכָף לֹא נֶאֱמַר שֵׁם 'כּוֹלְכֶם' אֶלָּא 'רָאשֵׁי שְׁבָטֵיכֶם וְזָקְנֵיכֶם' וְגו', אָבֵל כָּאֵן 'וְתִקְרְבוּן אֵלַי כְּלַכְס', בְּעֶרְבוּכֵי - יְלָדִים דוֹחֲפִין אֶת הַזְּקֵנִים, וְזָקְנִים דוֹחֲפִין אֶת הָרָאשִׁים • (ספרי):

וְיֵשְׁבוּ אִתָּנוּ דָּבָר. תִּיבַת 'דָּבָר' נִדְרָשֶׁת בְּלִשׁוֹן 'דִּיבּוּר', שֶׁיֵּשְׁבוּ אוֹתָנוּ בְּאִזָּה לְשׁוֹן הֵם מְדַבְּרִים, כִּי יִדְעַת שְׁפַת הָאוֹיֵב עֲשׂוּיָה לְסִייעַ בְּמִלְחָמָה (מִפְרָשִׁים):

אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נֶעֱלָה בָּהּ. שֶׁהָיָה אֵין לָךְ דֶּרֶךְ שֶׁתִּהְיֶה חִלְקָה וַיִּשְׁרָה לְגִמְרִי, שָׂאִין בָּהּ שׁוֹם עֲקֻמִּימוֹת, עַל כֵּן בִּקְשׁוּ לְדַעַת אִיזוּהִי הַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה מִכּוֹלֵן (גִּרָא):

וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֲלֵיהֶן. הֵגֶם שֶׁעֲלִיָּה לְכַבּוֹשׁ אֶת כָּל עָרֵי הָאָרֶץ, בִּקְשׁוּ לְדַעַת לֵאלּוּ עָרִים יָבֹאוּ תַּחֲלָה

כה וְנָסִיבוּ בְיָדֵיהֶן מֵאֲפָא דְאַרְעָא וְאַחֲתִינוּ
לָנָא וְאַחֲתִינוּ יִתְנָא פִּתְגָמָא וְאַמְרוּ טָבָא
אַרְעָא דִּי אֵלֶּהָנָא יְהֵב לָנָא:

(כה) וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיֹּרְדוּ אֵלֵינוּ וַיִּשְׁלְבוּ
אֵתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:

הש"י וַיֹּרְדוּ אֵלֵינוּ • מגיד שְׁאָרְךָ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת. וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ • (שם) מי הם שְׁאָמְרוּ
טוֹבָתָהּ? יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב.

(כו) וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וּתְמָרוּ אֶת־פִּי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם:

הש"י וַתְּמָרוּ • לְשׁוֹן הַתְּרָסָה, הַתְּרַסָּתָם כְּנֶגֶד מֵאֲמָרוֹ.

כו וְאַתְרַעֲמִתוּן כְּמִשְׁכְּנִיכּוֹן וְאַמְרִתוּן בְּדִסְגִי
יִי יִתְנָא אִפְקָנָא מֵאַרְעָא דְמַצְרַיִם לְמַמְסַר
יִתְנָא בִּידָא דְאַמְרָאָה לְשִׁיעִיּוּתָנָא:

(כו) וַתִּרְגְּנוּ בְּאֵלֵהֶיכֶם וַתֹּאמְרוּ בִּשְׁנֵאתַי יְהוָה אֵתָנוּ
הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֵתָנוּ בְּיַד הָאֲמָרִי
לְהַשְׁמִידָנוּ:

הש"י וַתִּרְגְּנוּ • לְשׁוֹן הָרַע, וְכֵן (משלי יח): "דְּבָרֵי נִגְזָן", אָדָם הַמוֹצִיא דְּבָהּ. בִּשְׁנֵאתַי ה' אֵתָנוּ • והוא הָיָה
אוֹהֵב אֶתְכֶם, אֲבָל אַתֶּם שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ, מִשָּׁל הַדִּיּוּט אוֹמְרִי: מַה דְּבָלְכֶךָ עַל רַחֲמֶךָ, מַה דְּבָלְכִיָּה עַלְךָ.
בִּשְׁנֵאתַי ה' אֵתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם • הוֹצֵאתוֹ לְשִׁנְאָה הִיָּתָה, מִשָּׁל לְמַלְךָ בֶּשֶׁר וְדָם, שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי
בָנִים, וַיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי שְׂדוֹת: אַחַת שֶׁל שְׁקִיָּא וְאַחַת שֶׁל בַּעַל, לְמִי שֶׁהוּא אוֹהֵב נוֹתֵן שֶׁל שְׁקִיָּא, וְלְמִי שֶׁהוּא

רש"י כפשוטו - מהדורת לוס

יה ט) שְׁפִירוּשׁוֹ: אָדָם הַמוֹצִיא דְּבָהּ,
הַמְתַּלְוֵן תְּמִיד וּמִתְרַעַם עַל אַחֲרִים,
דְּבָרָיו קָשִׁים כְּמַהְלֹמּוֹת (מִפּוֹת):
בִּשְׁנֵאתַי ה' אֵתָנוּ. הוֹצֵאתַ דְּבָהּ הִיא זו,
שְׁאָמְרִתֶּם כִּי הוּא שׁוֹנָא אֶתְכֶם, וְהוּא
הָרִי הָיָה אוֹהֵב אֶתְכֶם, אֲבָל מִפְּנֵי
שְׁאֵתֶם שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ - לְכָךְ נִדְּמָה
לְכֶם שֶׁהוּא שׁוֹנְאֶכֶם. וְעַל דְּבָר זֶה
מִשְׁלֵי-הַדִּיּוּט [=אִמְרָה הַשְּׂגוּרָה בְּפִי
הַבְּרִיּוֹת] אוֹמְרִי: מַה דְּבָלְכֶךָ עַל
רַחֲמֶךָ - מַה דְּבָלְכִיָּה עַלְךָ' [מַה שִּׁישׁ
בְּלֶכֶךָ עַל חֲבֵרְךָ, סְבוּר אִתָּה שְׂכָךְ יֵשׁ
בְּלִבּוֹ עֲלֶיךָ] (ספרי ב' א):

בִּשְׁנֵאתַי ה' אֵתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם. הוֹצֵאתוֹ מִשָּׁם לְאֶרֶץ כְּנָעַן,
לְשִׁנְאָה הִיָּתָה. מִשָּׁל לְמַלְךָ בֶּשֶׁר-
וְדָם שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָנִים, וַיֵּשׁ לוֹ לְמַלְךָ
שְׁתֵּי שְׂדוֹת, אַחַת שֶׁל שְׁקִיָּא - אֲדָמַת
'שְׁלַחֲתִין', שֶׁהָיְתָה מִשְׁקִין אוֹתָהּ תְּמִיד,
וְאַחַת שֶׁל בַּעַל - שֶׁהִשְׁקָאָתָה תְּלִיָּה
בְּמִי גִשְׁמִים. לְמִי שֶׁהוּא אוֹהֵב נוֹתֵן
אֶת הַשְּׂדֵה שֶׁל שְׁקִיָּא, וְלְמִי שֶׁהוּא
שׁוֹנָא נוֹתֵן לוֹ אֶת שֶׁל בַּעַל. כִּךָ אִמְרוּ

הַלִּיכָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קְרוּיָה 'עֲלִיָּה',
וְכָל יִצְיָאָה מִמֶּנָּה קְרוּיָה 'יְרִידָה' [כְּמוֹ
שְׁנֵאֲמָר (ירמיה כג ט) 'חַי ה' אֲשֶׁר הָעֲלָה
וְגו' מֵאֶרֶץ צָפוֹנָה וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר
הִדְחָתִים שָׁם, וַיֵּשְׁבוּ עַל אֲדָמָתָם' (וראה
קִדּוּשִׁין טו)] (ספרי):

וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ. מִי הֵם שְׁאָמְרוּ
טוֹבָתָהּ? יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמָר
(במדבר יד יז) 'וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון וְכָלֵב בֶּן
יִפְנֶה מִן הַתֵּרִים אֵת הָאֶרֶץ וְגו', וַיֹּאמְרוּ
אֵל כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאֶרֶץ
אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אִתָּה טוֹבָה
הָאֶרֶץ מְאֹד מְאֹד. אֲבָל שְׁאָר
הַמְּרַגְלִים הוֹצִיאֻּנוּ אֶת דְּבַת הָאֶרֶץ רָעָה
(שם יג, כח-ל) (ספרי): תוֹרָה כו

(כו) וַתְּמָרוּ. לְשׁוֹן הַתְּרָסָה (=עֲנִיָּת
דְּבָרֵי מְרִידָה). כְּלוֹמֵר לֹא זֶה בְּלֶכֶד
שֶׁלֹּא אָבִיתֶם לַעֲלֹת, אֲלֹא גַם
הַתְּרַסָּתֶם בְּדָבָרִים כְּנֶגֶד מֵאֲמָרוֹ שֶׁל
הַקֹּב"ה: תוֹרָה כו

(כו) וַתִּרְגְּנוּ. דְּבַרְתֶּם לְשׁוֹן הָרַע עַל
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֵן יֵשׁ דּוּגְמָתוֹ
בְּמִקְרָא: 'דְּבָרֵי נִגְזָן כְּמַתְלַחֲמִים' (משלי

מִפְּרֵי הָאָרֶץ? אֲלֹא מְגִיד שְׁנֵאֲמָרָא עַל
שֵׁם סוּפֹא. כְּלוֹמֵר, כִּיּוֹן שֶׁלְבָסוּף נִיתֵן
שְׁמוֹ 'נִחַל אֲשָׁכּוּל', כְּכָר קוּרְאוֹ כְּתוּב
כּוּן, גַּם כְּשֶׁהִזְמִן הַמְּדוּבָר הוּא לְפָנֵי
כְּרִיתַת הָאֲשָׁכּוּל (ספרי ר"א, א"ש):

וַיִּרְגְּלוּ אוֹתָהּ. אֲרַבַּע לְשׁוֹנוֹת כְּתוּבִים
כָּאן: וַיִּפְנוּ, וַיַּעֲלוּ, וַיִּבְאוּ, וַיִּרְגְּלוּ.
מְלֻמָּד שֶׁהִלְכּוּ בָּהּ אֲרַבַּעַה אוֹמְנִין
(=שׁוֹרוֹת) שְׁתֵּי וְעֶרֶב. לְאוּרֶךְ וְלָרוּחַב,
שְׁנֵים בַּהֲלִיכָתָם וּשְׁנֵים בַּחֲזָרָתָם.
כִּי־צִד בַּהֲלִיכָתָם הִלְכוּ לְאוּרֶךְ גְּבוּל
הַדְּרוּמִי שֶׁל הָאֶרֶץ (כַּאֲשֶׁר כּוּוֹן
הַהֲלִיכָה הוּא מִמּוֹרָח לְמַעְרָב),
וּבַחֲזָרָתָם לְזוּיֵת דְּרוּמִית מְעַרְבִית,
הִמְשִׁיכוּ לְאוּרֶךְ גְּבוּל הַמַּעְרָבִי (כַּשְׁכּוּוֹן
הַלִּיכָתָם מִדְּרוֹם לְצָפוֹן). וְכֵמוֹ כֵּן הִיָּתָה
גַּם חֲזָרָתָם, אֵף לֹא בְּדִיּוּק בְּאוֹתָהּ
הַדְּרָךְ מִמֶּשׁ, אֲלֹא בְּעָרִים אַחֲרוֹת
שֶׁלְצִדָּן, כִּי יִרְאוּ לְהִכָּנֵס בְּפָנִים הָאֶרֶץ
בְּאִמְצָעָהּ, פֶּן יִשְׁגִּיחוּ בָהֶם (ספרי לבוש,

משכ"ל, עפ"י רש"י במדבר יג, כא): תוֹרָה כה

(כה) וַיֹּרִידוּ אֵלֵינוּ. מְגִיד שְׁאָרְךָ
יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָ מִכָּל הָאֲרָצוֹת, שֶׁכָּל

שיעור יומי ליום שלישי ב' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - א - פרשת דברים
 שונא נותן לו של בעל. ארץ מצרים של שקיאה היא, שגילוס עולה ומשקה אותה, וארץ כנען של בעל,
 והוציאנו ממצרים לתת לנו את ארץ כנען.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 23)

בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים (א, כז) **והוא היה אוהב אתכם** (רש"י) מבאר בספרים, שאמירה זו גרמה
 לתשעה באב, וכמו שנאמר **איכה ישבה בדד העיר** - ראשי תבות איבה. ורש"י מעודד ומחזק את בני ישראל, שגם
 כאשר אהבתם הטבעית לאביהם שבשמים מסתרת, ואין הם מרגישים את חסדיו, ועד ששמים אור לחשך וחשך לאור
 - אין שום חלישות כלל וכלל, חלילה, באהבת הקב"ה לישראל.

אנה (כח) **אנחנו עליהם אחינו המסו את-לבבנו**
לאמר עם גדול ורם ממנו ערים גדלות ובצורת
בשמים וגם-בני ענקים ראינו שם:
 כח לאן אנחנו סלקין אחנא תברו ית לבנא
 למימר עם סגי ותקיה מננא קרוין רברון
 ובריון עד צית שמיא ואף בני גבראי
 חזינא תמן:

רש"י **ערים גדלות ובצורת בשמים** • דברו הכתובים לשון הבאי (חולין ז).

ואמר אליכם לא-תערצון ולא-תיראון מהם:
 כט ואמרית לבון לא תתברון ולא תדחלון
 מנהון:

רש"י **לא-תערצון** • לשון שבירה כתרגומו, ודומה לו (איוב ל): **"בערוץ נחלים לשכון"**, לשבר נחלים.

יהוה אלהיכם ההלך לפניכם הוא ילחם לכם
פכל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם:
 ל יי אלהכון דמדבר קדמיכון הוא יגית
 לבון פכל די עבד עמכון במצרים
 לעיניכון:

רש"י **ילחם לכם** • בשבילכם.

ובמדבר אשר ראית אשר נשאף יהוה אלהיך
כאשר ישא-איש את-בנו ככל-הדרך אשר
הלכתם עד-באכם עד-המקום הזה:
 לא ובמדבר אשר ראית אשר נשאף יהוה אלהיך
 כאשר ישא-איש את-בנו ככל-הדרך אשר
 הלכתם עד-באכם עד-המקום הזה:

רש"י **ובמדבר אשר ראית** • מוסב על מקרא של מעלה הימנו: **"ככל אשר עשה אתכם במצרים"**; ועתה,
 אף **"במדבר אשר ראית כי נשאף וגו'".** **כאשר ישא-איש את-בנו** • כמו שפרשתי אצל (שמות יד) **"ויסע**
מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וגו'", משל למהלך בדרך ובנו לפניו ובאו לסטים לשבותו וכו'.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לשוב נחלים (על פי שילמורא): תורה ל
(ל) ילחם לכם. בשבילכם. כלומר, ה'
 ילחם עם האויבים, למענכם: תורה לא
(לא) ובמדבר אשר ראית. מקרא זה
 מוסב על מקרא **שלמעלה הימנו**,
 והוא המשך להאמור שם: 'הוא ילחם
 לכם - **פכל אשר עשה אתכם**
במצרים - וככל אשר עשה אף
'במדבר אשר ראית אשר נשאף וגו'
 (גרא):

כאשר ישא איש את בנו. רש"י מציין
 לפירוש במקום אחר שנגנינו שיד לבא:

שאנו מדוקדק לפי המציאות (ספרי, חולין
 ז): תורה כט
(כט) לא תערצון. לשון שבירה.
 כלומר אל ישבר לבכם מפחד,
 ובתרגומו באונקלוס: 'לא תתברון'
 [אל תשברו] **ודומה לו** לשון זה
 במקרא: **'בערוץ נחלים לשכון'** (איוב ל,
 ה) [בני אדם השוכנים בערוצי הנחלים,
 שהם השברים והחריצים שנתהוו
 סביבות הנחל]. הרי שערץ לשון
 שבירה הוא, אלא שאין הפתוב
 מתכוון לשברון לב האדם, ואילו שם

ישראל, **ארץ-מצרים של שקיאה היא,**
שנהר גילוס עולה על גדותיו ומשקה
אותה תדיר, ואילו ארץ-כנען של
בעל היא, ובשנאתו הוציאנו
ממצרים לתת לנו את ארץ-כנען
 (במדבר-כח): תורה כח
(כח) ערים גדולות ובצורות בשמים.
 וכי תעלה על דעתך שהן מגיעות עד
 השמים? אלא **דברו הכתובים לשון**
הבאי. כלומר, פעמים מדבר הכתוב
 בדרך הפלגה, המתארת את הדבר
 כפי שהוא נדמה לעינים, אף על פי

(לב) **וּבְדִבְרֵי הַזֶּה אֵינְכֶם מֵאֲמִינִם בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:** לב ובפתגמא הדין ליתכון מהימנין במימרא דיי אלהכון:

רש"י: **וּבְדִבְרֵי הַזֶּה** • שהוא מבטיחכם להביאכם אל הארץ, אינכם מאמינים בו.

(לג) **הִחַלְךָ לִפְנֵיכֶם בְּדֶרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מְקוֹם לַחֲנֻתְכֶם פֶּאֶשׁ לַיִלָּה לְרֹאשְׁתְּכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכוּ-בָּהּ וּבַעֲנֵן יוֹמָם:** לג די מדבר קדמיכון בארשא לאתקנא לאכון אתר בית מישרי לאשריותכון בעמודא דאשתא בלילא לאחזיותכון בארשא די תהכון בה ובעמודא דענא בימא:

רש"י: **לְרֹאשְׁתְּכֶם** • כמו להראותכם, וכן (שמות יג): "לנחתם הדרך", וכן (תהלים כו): "לשמע בקול תודה", וכן (מלכים ב ט): "ללכת לגיד ביוצאאל".

(לד) **וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר:** לד ושמיע קדם יי ת קל פתגמיכון ורגז וקנים למימר:

(לה) **אִם-יִרְאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הַרַע הִזָּה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לָתֵת לְאַבְתִּיכֶם:** לה אם יחזי גבר בגברא האלין דרא בישא הדין ת ארשא טבתא די קנימית למתן לאבתכון:

(לו) **זוֹלָתִי כָּלֵב בֶּן-יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלוֹ-אֶתֵּן אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּרְבָּנָהּ וּלְבָנָיו יַעַן אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרֵי יְהוָה:** לו אלהון כלב בר יפנה הוא יחננה ולה אתן ת ארשא די דרב בה ולכנחי חלה די אשלים בתר דחלתא דיי:

רש"י: **אֲשֶׁר דִּרְבָּנָהּ** • חברון, שנאמר (במדבר יג): "ויבא עד חברון".

(לז) **גַּם-בִּי הִתְאַנַּף יְהוָה בְּגִלְלָתְכֶם לֵאמֹר גַּם-אֶתֶּה לֹא-תָבֵא שָׁם:** לז אף עלי הנה רגז מן קדם יי בדילכון למימר אף את לא תעול תמן:

רש"י: **הִתְאַנַּף** • נתמלא רגז.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אשר דרך בה? זו העיר חברון, שרק כלב בלבד הלך שם, שנאמר במעשה המרגלים (במדבר יג, כב) 'ויעלו בגב ויבא עד חברון', שלא נאמר 'ויבאו' בלשון רבים, אלא 'ויבא' בלשון יחיד - זה כלב שרק הוא בא לחברון [ראה רש"י שם שהלך להשתטח על קברי האבות בתפלה להנצל מעצת המרגלים]: תורה לז
(לז) **הִתְאַנַּף**. לשון רגז הוא. ולא נקט לשון 'אנף', אלא לשון 'התאנף' (בגין התפעל), שמשמעותו חמורה יותר - נתמלא כולו רגז (לש"י): תורה לח

'אשר עשה במצרים ובמדבר', שהרי זאת ראו בעיניהם ולא יתכן לומר 'אינכם מאמינים', אלא על זאת שהוא מבטיחכם להביאכם אל הארץ, אינכם מאמינים בו (באמ"ח): תורה לג
(לג) **לְרֹאשְׁתְּכֶם**. פירושו כמו 'להראותכם', אלא שהאות ה"א חסרה, וכן יש במקרא 'לנחותם הדרך' (שמות יג, כא), שהוא כמו 'להנחותם', וכן 'לשמיע בקול תודה' (תהלים כו, ז) - כמו 'להשמיע', וכן 'ללכת לגיד ביוצאאל' (מלכים ב ט, טו) שהוא כמו 'להגיד': תורה לד
(לז) **אֲשֶׁר דִּרְבָּנָהּ**. איזו היא 'הארץ

כמו שפירשתי אצל הפסוק: 'ויסע מלאך האלהים ההולך לפני מחנה ישראל וגו' ויבא בין מחנה מצרים' (שמות יד, ט"ז) 'משל למהלך בדרך ובנו הולך לפניו, באו לסטים לשבותו' (לקחת את הבן בשבי) וכו' נטלו מלפניו ונתנו לאחריו (להגן עליו מפני הליסטים), באו זאבים מאחוריו, נתנו לפניו, באו לסטים לפניו וזאבים מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. וזהו 'באשר ישא איש את בנו': תורה לב
(לב) **וּבְדִבְרֵי הַזֶּה** אינכם מאמינים. אין הכוונה כלפי האמור בפסוק הקודם

שיעור יומי ליום רביעי ג' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - א - פרשת דברים
 (לח) יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן הָעַמֵּד לְפָנֶיךָ הוּא יָבֵא שְׁמָה אֵתוֹ חֵזֶק בִּי־הוּא יַנְחִלֶנָּה אֶת־יִשְׂרָאֵל:

♦ יום רביעי ג' מנחם-אב ♦

(לט) וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לָבוֹ יְהִי וְכִיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרָע הֵמָּה יָבֹאוּ שְׁמָה וְלָהֶם אֶתְנֶנָּה וְהֵם יִירָשׁוּהָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כג עמ' תי)

וְטַפְכֶּם . . . הֵמָּה יָבֹאוּ שְׁמָה וְלָהֶם אֶתְנֶנָּה (א, לט) התורה הקדושה, שהיא נצחית, נותנת לנו פאן הוראה נצחית: ילד צריך לדעת, שמבלי הבט על עצם וגדל מעלת הוריו, הוא יכול וצריך לשאף להגיע להשגים גדולים עוד יותר! שכן, בכל ענייני טוב וקדושה קיימת תמיד האפשרות להתעלות יותר ויותר. וכאשר הילד יודע שהשגיו מזכים גם את הוריו - הוא מתאמץ ביותר שאת וביתר עז.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 581)

וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לָבוֹ יְהִי (א, לט) לכאורה, מוהי ההדגשה על הטרף דוקא, והרי המרגלים טענו שכלם יהיו לבז, גם הגדולים? ויש לבאר, דהנה 'קטן' בעבודת ה' הוא מי שעוסק בתורה ובמצוות שלא לשמה, וכתוצאה מכך לא נקלט מזון רוחני זה בפנימיות, אלא הוא 'מתפורר', וכדרכו של תינוק, שמפורר יותר ממה שאוכל (לקט טוב ויגש מז, יב). זו היתה טענת המרגלים: אם יכנסו לארץ ישראל ויתעסקו שם בדברים ארציים, יהיה עסק התורה והמצווה שלא לשמה והוא 'תפורר'. על כך בא מענה ה', שעבודת ה'טף' יקרה יותר מעבודת דור המדבר, וזאת מצד מעלת ה'אתפכא' - האדם כופה את עצמו ועוסק בתורה ובמצוות.

(מ) וְאַתֶּם פָּנּוּ לָכֶם וְסָעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף:

כ"ט פָּנּוּ לָכֶם • אמרתי להעביר אתכם דרך רחב ארץ אדום לצד צפון ליכנס לארץ, קל לקחתם וגרמתם לכם עיכוב. פָּנּוּ לָכֶם • לאחוריתם ותלכו במדבר לצד ים סוף, שהמדבר שהיו הולכים בו לדרומה של הר שער, היה מפסיק בין ים סוף להר שער, עתה המשיכו לצד הים ותסובכו את הר שער, כל דרומו מן המערב למזרח.

(מא) וַתַּעֲנֵנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלֵינוּ חֲטָאנוּ לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלָה וְנִלְחַמְנוּ כָּל־אֲשֶׁר־צִוֵּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחֲגֹּרוּ אִישׁ אֶת־כַּפְּלֵי מַלְחָמָתוֹ וַתַּהֲיֵנוּ לַעֲלֹת הַהָרָה:

כ"י וַתַּהֲיֵנוּ • לשון (במדבר יד): "הִנֵּנוּ וְעַלֵּינוּ אֵל הַמָּקוֹם!" זה הלשון שאמרתם, לשון 'הן', כלומר נודמנתם.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(מ) פָּנּוּ לָכֶם. כך אמר להם הקב"ה: אני אמרתי להעביר אתכם בדרך הקצרה, העוברת ליד רוחב ארץ־אדום - מצד דרום לצד צפון - לאורך גבולה המערבי, ומשם ליכנס לארץ, אלא קלקלתם בחטא המרגלים וגרמתם לכם עיכוב, שנצטוויתם לחזור ולהקיף בדרך ארוכה את הר־שער, כדלהלן (נרא): פָּנּוּ לָכֶם. כלומר אל תמשיכו בדרךכם מדרום לצפון לעבר ארץ ישראל, אלא תסובו מעט לאחוריתכם, לחזור על עקבותיכם מצפון לדרום, עד שתגיעו למקצוע דרומית־מערבית של הר שער, ותלכו במדבר לאורך דרום הר שער ממערב למזרח, נמצא שהליכתם היא לצד הר שער ולצד ים־סוף, כשהר שער הוא לשמאלם, וים סוף לימנם הרחק בסוף המדבר, שהמדבר שהיו

מהלכים בו עתה, נמצא לדרומו של הר־שער והיה מפסיק בין ים־סוף להר־שער. וזהו שאמר להם: עתה המשיכו ועשו דרךכם לצד הים ותסובבו את הר־שער כל גבול דרומו, כך שהליכתם היא מן המערב למזרח: תורה מא

(מא) וַתַּהֲיֵנוּ. פירושו: וירדתם עצמכם להיות מוכנים לעלות. והוא לשון 'הִנֵּנוּ וְעַלֵּינוּ אֵל הַמָּקוֹם' (במדבר יד, ט)

(מב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲמַר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא תִלַּחֲמוּ כִּי אֵינֶנִּי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִגְנְפוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם:

רש"י: לא תעלו • לא עליהם תהא לכם, אלא ירידה.

מב וַיֹּאמֶר יְיָ לִי אֲמַר לַהוֹן לֹא תִסְקֹן וְלֹא תִגִּיחוּן קֶרֶב אֲרִי לִית שְׁכֻנָּתִי שְׂרִיָּא בִּיגִיכוֹן וְלֹא תִתְבָּרוּן קָדָם בְּעָלֵי דְבִיכוֹן:

(מג) וְאָדָּבֶר אֲלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וַתִּמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וַתִּזְדּוּ וַתַּעֲלוּ הָהָרָה:

מג וּמַלְלִית עִמְכוֹן וְלֹא קִבְּלִיתוֹן וְסִרְבִּיתוֹן עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי וְאַרְשֻׁעִיתוֹן וְסִלְקִיתוֹן לְטוּרָא:

(מד) וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֵּשֵׁב בְּהָר הַהוּא לִקְרֹאתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּבְתּוּ אֹתְכֶם בְּשַׁעִיר עֲד־חֲרָמָה:

מד וּנְפִק אֱמֹרָא דִּיתֵב בְּטוּרָא הַהוּא לְקַדְמוּתְכוֹן וּרְדְּפוּ יִתְכוֹן כְּמָא דִּי נִתְּזוּ דְּבִרְיָתָא וְטִרְדּוּ יִתְכוֹן בְּשַׁעִיר עַד חֲרָמָה:

רש"י: כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים • מה הדבורה הזאת כשהיא מפה את האדם, מיד מתה, אף הם כשהיו נוגעים בכם, מיד מתים.

(מה) וַתָּשָׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקוֹלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם:

מה וַתִּתְבָּתוּן וּבִכִּיתוֹן קָדָם יְיָ וְלֹא קִבִּיל יְיָ צְלוּתְכוֹן וְלֹא אֲצִית לְמַלִּיכוֹן:

רש"י: וְלֹא־שָׁמַע ה' בְּקוֹלְכֶם • בפניכם, עשיתם מדת רחמיו כאלו אכזרי.

(מו) וַתָּשָׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים כִּימִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם:

מו וַתִּתְבָּתוּן בְּרָקָם יוֹמִין סְגִיָּאִין כִּיּוֹמָא דִּי יִתְבָּתוּן:

רש"י: וַתָּשָׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים • י"ט שנה, שנאמר: "כִּימִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם" בשאר המסעות, והם היו ל"ח שנה, י"ט מהם עשו בקדש, וי"ט שנה הולכים ומטרפים וחזרו לקדש, כמו שנאמר (במדבר לו): "וַיִּנָּעַם בַּמִּדְבָּר", כן מצאתי ב'סדר עולם' (פ"ח).

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

האומר שם, וכאומר להם: זה הלשון שאמרתם לשון 'הן', כלומר, נודמנתם ואמרתם 'הננו עולים': תורה מב

(מב) לא תעלו ולא תלחמו. בנוסף לציווי שלא יעלו להלחם, רמזהו כאן גם ההתראה שהתרה בהם שעלייתם לא תועיל. 'לא תעלו', משמעותו, לא עליהם (נצחון והצלחה) תהא לכם על-ידי זה, אלא ירידה ותבוסה. והוא שנאמר שם (במדבר יד, מא-מב) 'ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי ה' והיא לא תצלח, אל תעלו כי אין ה' בקרבכם' (לש"י: תורה מג

(מד) כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים. במה היתה דומה מקבתם למפת הדבורים? מה הדבורה הזאת כשהיא מפה את האדם בעקיצתה, מיד היא מתה, אף

הם - בני האמורי שרדפו אתכם, כשהיו נוגעים בכם, מיד היו מתים: תורה מה (מה) וְלֹא שָׁמַע ה' בְּקוֹלְכֶם. כבר נאמר 'ותשבו ותבכו לפני ה'', ומדוע הוצרך להזכיר שוב את שם ה' - 'ולא שמע ה' בקולכם'? אלא הוסיף להזכיר שם ה' גם אצל העונש, כדי ללמד שאף שהשם הזה מורה על מדת הרחמים (ראה רש"י בראשית ח, א), הרי בבירור, על-ידי מעשיכם, עשיתם שגם מדת רחמיו תהפוך למדת הדין באילו הוא אכזרי (משכ"ל: תורה מו

(מו) וַתָּשָׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים. הימים הרבים הללו י"ט שנה הם, ומננו? לפי שנאמר בהמשך הפסוק 'כִּימִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם', וכיון שלא

פירש הכתוב כמה הם, יש לפרש שממשך הזמן שישבו בקדש היה שנה למשך הזמן ששהו בשאר המסעות כולם [נמצא שכל תקופת המסעות חלוקה מחצה על מחצה, מחצית הזמן לישיבתם בקדש ומחצית הזמן לשאר המסעות]. והם (המסעות) היו כולם ל"ח שנה [כמו שנאמר (להלן ב, יד) 'הימים אשר הלכנו מקדש ברנע עד אשר עברנו את נחל זרד שלשים ושמנה שנה'], י"ט שנה מהם עשו בקדש, וי"ט שנה היו הולכים ומטרפים (נטרדים) בשאר המסעות, וחזרו שוב לקדש. כמו שנאמר (במדבר לב, יא) 'וַיִּנָּעַם בַּמִּדְבָּר', שטלטלם במסעות רבים, וכולם היו בתוך י"ט שנה, כן מצאתי בסדר-עולם: תורה א

ב (א) וַנִּפְּן וַנִּסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וַנִּסַּב אֶת־הַר־שְׁעִיר יָמִים רַבִּים: ס

א וְאַתְּפַנְיָא וְנִטְלָנָא לְמִדְבָּרָא אַחֲרָא נְמָא דְסוּף כְּמָא דִּי מְלִיל יִי עַמִּי וְאַקְפָּנָא יֵת טוּרָא דְשְׁעִיר יוֹמִין סְגִיָּאין:

כ"י – וַנִּפְּן וַנִּסַּע הַמִּדְבָּרָה • אלו לא חטאו, היו עוברים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו לצפון, ובשביל שקלקלו, הפכו לצד המדבר, שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אצל דרומו מן המערב למזרח, דרך ים סוף, דרך יציאתן ממצרים, שהוא במקצוע דרומית מערבית, משם היו הולכים לצד המזרח. וַנִּסַּב אֶת־הַר־שְׁעִיר • כל דרומו עד ארץ מואב.

♦ יום חמישי ד' מנחם-אב ♦

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב וַאֲמַר יִי לִי לְמִימַר:

(ג) רַב־לָכֶם סָב אֶת־הָהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צִפְנָה: ג סְגִי לְכוּן דְּאַקְפָּתוּן יֵת טוּרָא הַדִּין אַתְּפַנְיָו לְכוּן צִפּוּנָא:

כ"י – פָּנּוּ לָכֶם צִפְנָה • סובו לכם לרוח מזרחית מן הדרום לצפון, פניכם לצפון, נמצאו הולכים את רוח מזרחית, וזהו שְׁנַאֲמַר (שופטים יא): "ויבא ממזרח-שמש לארץ מואב".

(ד) וְאַתְּהֵעַם צֹו לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֲחִיכֶם בְּנֵי־עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשְׁעִיר וַיִּירָאוּ מִפֶּם וַנִּשְׁמַרְתֶּם מְאֹד:

ד וְיֵת עֲמָא פִקֵּד לְמִימַר אַתּוּן עֹבְרִין בְּתַחוּם אַחוּכוּן בְּנֵי עִשָׂו דִּיתְבִּין בְּשְׁעִיר וַיִּדְחִלוּן מִנְּכוּן וְתַסְתַּמְרוּן לְחֻדָּא:

כ"י – וַנִּשְׁמַרְתֶּם מְאֹד • ומהו השמירה? "אל תתגרו בם".

(ה) אַל־תִּתְּגְרוּ בָם כִּי לֹא־אַתֶּן לָכֶם מֵאֲרָצָם עַד מִדְּרֹךְ כַּף־רִגְלָא כִּי־יִרְשָׁה לַעֲשֹׂו נָתַתִּי אֶת־הָר שְׁעִיר:

ה הִלָּא תַתְּגְרוּן בְּהוּן אַרִי לֹא אַתּוּן לְכוּן מֵאֲרָעְהוּן עַד מִדְּרֹךְ פִּרְסַת רִגְלָא אַרִי וְרַתָּא לַעֲשֹׂו יִהְיֶית יֵת טוּרָא דְשְׁעִיר:

כ"י – עַד מִדְּרֹךְ כַּף־רִגְלָא • אפלו מדרך כף רגל, כלומר, אפלו דריסת הרגל איני מרשה לכם לעבור בארצם

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לכם צפונה, כלומר, סובו לכם את הדרך לרוח מזרחית של הר שעיר, כשאתם מהלכים מן הדרום לצפון, ופניכם לצפון. נמצאו הולכין את רוח מזרחית. וזהו שְׁנַאֲמַר (שופטים יא, יח) בְּדִבְרֵי יִתְחַ אֵל מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן יִיָּסֵב אֶת אֶרֶץ אֲדוֹם וְאֶת אֶרֶץ מוֹאָב וַיִּבּוֹא מִמְּזֹרַח שֶׁמֶשׁ לְאֶרֶץ מוֹאָב (נראה: תורה ג)

(ד) וַנִּשְׁמַרְתֶּם מְאֹד. ומהו השמירה – כלומר ממה הם מזהרים להשמר? – 'אל תתגרו בם' האמור להלן (פסוק ה): תורה ה

(ה) עַד מִדְּרֹךְ כַּף־רִגְלָא. לשון 'עד' האמור כאן פירושו 'אפילו', וכך אמר

ממצרים, שצד ארץ מצרים הוא במקצוע דרומית-מערבית לארץ ישראל, וכשיצאו משם היו הולכים לצד המזרח, כן גם עכשיו, שוב לא הלכו מדרום לצפון, אלא ממערב למזרח (נראה: תורה ב)

(ג) פָּנּוּ לָכֶם צִפְנָה. כל 'פנו' הוא לשון הפנית הדרך לצד אחר. ולכן משסיימו ללכת כל רוח דרומית של הר שעיר והגיעו למקצוע דרומית-מזרחית של הר, שוב אמר להם 'פנו

ב (א) וַנִּפְּן וַנִּסַּע הַמִּדְבָּרָה. לשון 'ונפן' משמע שפנו מדרך הליכתם לצד אחר, שכן אילו לא חטאו, היו ממשיכים בדרך הישרה, והיו עוברים דרך הר-שעיר ליכנס לארץ כשהם הולכים מן דרומו של ההר לצפונו, ובשביל שקלקלו בחטאם, 'פנו' והפכו דרכם ללכת לצד המדבר שהוא בין ים-סוף לדרומו של הר-שעיר, והלכו במדבר ההוא אצל דרומו של הר שעיר, כשהם הולכים מן המערב למזרח (כמו שביאר רש"י לעיל א, מ. וראה עוד בארוכה רש"י במדבר לה, א)

דֶּרֶךְ יַם־סוּף. כיוון הליכתם היה מעתה ממערב למזרח, בדרך יציאתן

שלא ברשות. ומדרש אגדה: עד שיבא יום דריסת כף רגל על הר הזיתים, שנאמר (זכריה יד): "ועמדו רגליו וגו'". ירשה לעשו • מאברהם, עשרה עממים נתתי לו: שבועה לכם; וקיני, וקנזי וקדמני, הן עמון, ומואב ושעיר, אחד מהם לעשו והשתיים לבני לוט, בשכר שהלך אתו למצרים ושתק על מה שהיו אומרים על אשתו 'אחותו היא', עשאו כבנו.

(ו) **אָכַל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתֶם בַּכֶּסֶף וְאָכַלְתֶּם וְגַם-מֵיִם תִּכְרוּ מֵאֲתֶם בַּכֶּסֶף וּשְׂתִיתֶם:**
ו עבירא תזבנון מנהון בכספא ותיכלון ואף מלא תכרון מנהון בכספא ותשתון:

רש"י • תכרו • לשון מקח, וכן (בראשית ג): "אשר פריתי לי", (ר"ה כו) שכן בכרפי הם קורין למכירה 'פירה'.

(ז) **כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּרִכְךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ יָדַע לְכַתֹּךְ אֶת-הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה אֲרַבְעִים שָׁנָה יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חֶסֶת דָּבָר:**
ו ארי יי אלהיך ברכך בכל עבד ידך ספק לך צרכך במהךך למדברא רבא הדין דנן ארבעין שנין ממרא דיי אלהיך בסעדה לא מנעמא מדעם:

רש"י • כי יי אלהיך ברכך • לפיכך לא תכפו (ספרים אחרים: תכפרו) את טובתו, לראות כאלו אתם עניים, אלא הראו עצמכם עשירים.

(ח) **וְנַעֲבֹר מֵאֵת אֲחִינוּ בְּנֵי-עֵשׂוֹ הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׁעִיר מִדְּרֹךְ הָעֵרְבָה מֵאִילַת וּמַעֲצִין גִּבֹּר וְנַפֵּן וְנַעֲבֹר דֶּרֶךְ מִדְּבַר מוֹאָב:**
ח ועברנא מקדם אהונא בני עשו דיתבין בשעיר מארח מישרא מאילת ומעצין גבר ואתפנינא ועברנא ארח מדברא דמואב:

רש"י • ונפן ונעבר • לצד צפון, הפכנו פנים להלוך רוח מזרחית.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בניו של אברהם, לרשת שתי ארצות מתוך עשר המובטחות לו (בראשית ירבה מה, כג): תורה ו
(ו) **תִּכְרוּ. לְשׁוֹן מִקָּח.** וּמִשְׁמַעו 'תקנו'. וכן דוגמתו במקרא (בראשית ג, ד) 'בְּקָבְרִי אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן שָׁמָּה תִּקְבְּרֵנִי' [מדברי יוסף אל פרעה, שָׁכַף הַשְּׂבִיעִי אֲבִיו]. שָׁגַם הוּא לְשׁוֹן קָנָן, שָׁכַן בְּכַרְפִּי-הַיָּם [=ערים הגדולות שמעבר לים] קורין למכירה 'פירה' (ראשיהשנה כג): תורה ו

(ז) **כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּרִכְךָ.** נתן לך ברכה גם בממון, ויש בינכם די הצורך לשלם להם עבור האוכל, לפיכך לא תכפו (ס"א: תכפרו) את טובתו של הקב"ה להכחיש ולהעלים את ברכתו, להראות כאילו אתם עניים ותבקשו להם חנם, אלא הראו עצמכם עשירים בברכת ה' עליכם, ותשלמו

ח

על הכל: תורה ח
(ח) **וְנַפֵּן וְנַעֲבֹר** דרך מדבר מואב. פנינו שוב לצד צפון, והפכנו פנים להלוך רוח מזרחית של ארץ מואב

עשרה עממים נתתי לו לאברהם, בכרית בין הבתרים, לרשת את ארצותיהם [כמו שנאמר (בראשית טו, יח) 'לזרעה נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת, את הקיני ואת הקנזי ואת הקדמני, ואת החתי ואת הפרזי ואת הרפאים, ואת האמרי ואת הכנעני ואת הגרגשי ואת היבוסי']; שבועה מהם אני נותן לכם, ושלשה מהם - 'קיני וקנזי וקדמוני' - שהן עמון ומואב ושעיר - נתתי אחר מהם לעשו - שהוא ירש את הר שעיר, והשנים הנותרים לבני לוט, שהם עמון ומואב. ומוסיף רש"י עוד: ואף-על-פי שבני לוט אינם מורע אברהם, נתן להם הקב"ה לרשת את הארצות הללו, שכן, בשכר זה שהלך לוט אתו למצרים ושתק על מה שהיה אברהם אומר על אשתו 'אחותי היא', ולא גילה להם שהיא אשתו, עשאו הקב"ה כבנו של אברהם לענין ירושת הארץ, ועמון ומואב נעשו כבני

להם: אפילו מדרך כף-רגל, כלומר, אפילו דריסת-הרגל לשם מעבר בלבד, אף לזאת איני מרשה לכם לעבור בארצם שלא ברשות. והו פשוטו. ומדרש-אגדה דורשו כלפי ימות המשיח: לא תעברו בארץ אדום - עד שיבוא יום 'דריסת כף-רגל' על הר-הזיתים במלחמת גוג ומגוג [בשיצא הקב"ה להלחם עם הגוים הנלחמים בירושלים], כמו שנאמר (זכריה יד, ד) 'וַיֵּצֵא ה' וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הָהֵם בְּיוֹם הַלָּחֶמֶת בְּיוֹם קָרָב, וְעָמְדוּ רַגְלָיו בְּיוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֵּה וְהָיָה אֵשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלַם מִקֶּדֶם וְנִבְקַע הַר הַזֵּה וְהָיָה יָגוֹר. כְּלוֹמֵר, עַד לְאוֹתוֹ הַיּוֹמָן אֵין לֵנוּ רֵשֶׁת וְשִׁלְטוֹן בְּהַר שְׁעִיר, אוֹלָם מִיּוֹם דְּרִיסַת הַרְגָל, ואילך, ישלטו ישראל אף בארץ אדום [כמו שנאמר (עובדיה א, כא) 'וְעָלוּ מוֹשָׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת הָעָם, וְהָיְתָה לָהֶם הַמְּלוּכָה'] (תנחומא יושן הוספה אות ו)

ירשה לעשו נתתי את הר שעיר. ומהיכן ירשו? מאברהם וקנו. כי הנה

טוֹאֹמֶר יְיָ לֹא תִצּוֹר עַל מוֹאֲבָי וְלֹא תִתְגַּדֵּי לְמַעַבְד עֲמֹהוּן קָרֵב אֲרִי לֹא אֶתֶן לָךְ מֵאַרְעֵה יִרְמָא אֲרִי לְבָנִי לוֹט יִהְיֶה יֵת לַחֲיַת יִרְמָא:

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלֵי אֶל־תִּצֹר אֶת־מוֹאֵב וְאֶל־תִּתְגַּדֵּי בָם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתֶן לָךְ מֵאַרְצוֹ יִרְשָׁה כִּי לְבָנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עַר יִרְשָׁה:

הש"י וַאֲל־תִּתְגַּדֵּי וְגו' • לא אֶסֶר לָהֶם עַל מוֹאֵב אֶלָּא מִלְחָמָה, אֲבָל מִיִּרְאִים הָיוּ אוֹתָם וְנִרְאִים לָהֶם כְּשֶׁהֵם מִזִּינִים. לְפִיכָךְ כָּתִיב (במדבר כב): "וַיִּגַּד מוֹאֵב מִפְּנֵי הָעָם", שֶׁהָיוּ שׁוֹלְלִים וּבוֹזְזִים אוֹתָם, אֲבָל בְּבָנֵי עַמּוֹן נֹאמַר: "וְאֵל תִּתְגַּדֵּי בָם", שׁוּם גְּרוֹי, בְּשֹׁכֵר צְנִיעוֹת אָמָם, שֶׁלֹּא פִּרְסָמָה עַל אֲבִיהָ כְּמוֹ שֶׁעָשְׂתָה הַבְּכִירָה שֶׁקָּרְאָה שָׁם בְּנָה מוֹאֵב. עַר • שָׁם הַמְדִּינָה.

(י) הָאֲמִים לְפָנִים יֵשְׁבוּ בָּהֶּ עַם גְּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעֲנָקִים: יֵאֱמָתָנִי מִלְּקַדְמִין וְתִיבּוּ בָּהֶ עַם רַב וְסָגִי תַמְקִיף כְּגַבְרִיא:

הש"י הָאֲמִים לְפָנִים וְגו' • אֵתָּה סָבוּר שׁוֹן אֶרֶץ רְפָאִים שְׁנַתִּי לוֹ לְאַבְרָהָם, לְפִי שֶׁהָאֲמִים שָׁהֶם רְפָאִים יֵשְׁבוּ בָּהֶ לְפָנִים, אֲבָל לֹא זֶה הָיָא, כִּי אוֹתָן רְפָאִים הוֹרְשָׁתִי מִפְּנֵי בְנֵי לוֹט וְהוֹשַׁבְתִּים תַּחְתָּם.

(יא) רְפָאִים יֵחָשְׁבוּ אֲפִי־הֶם כְּעֲנָקִים וְהַמֶּאֱלִים יִקְרָאוּ לָהֶם אֲמִים: יֵאֱגַבְרֵא מִתַּם שְׂבִין אָף אַנּוּן כְּגַבְרֵאִי וּמוֹאֲבָאִי יִקְרַן לַהוּן אֵימָתָנִי:

הש"י רְפָאִים יֵחָשְׁבוּ וְגו' • רְפָאִים הָיוּ נִחְשָׁבִים אוֹתָם אֲמִים כְּעֲנָקִים הַנִּקְרָאִים רְפָאִים, עַל שֶׁם שָׁכַל הַרוֹאֶה אוֹתָם, יִדְּיו מִתְרַפּוֹת. אֲמִים • עַל שֶׁם שֶׁאֵימָתָם מְשַׁלֶּת עַל הַבְּרִיּוֹת, וְכֵן "וּבְשַׁעִיר יֵשְׁבוּ הַחוֹרִים" וּנְתַתִּים לְבָנֵי עַשׂוֹ.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הַמְלָכּוֹת וְהַמְטְרופוֹלִין שֶׁבָּהֶ, כְּגוֹן: 'עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי דְמִשְׁק' (עמוס א. א) - כִּינּוּי לְאָרֶם עַל שֶׁם בִּירְתָּה דְמִשְׁק [מלבי"ם, שְׁעֵי אַחֶר, לְשׁוֹן: תוֹרָה י
(י) הָאֲמִים לְפָנִים יֵשְׁבוּ בָּהֶ. כְּוִנַּת הַכְּתוּב בָּהֶ שֶׁלֹּא יִטְעוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁאֶרֶץ מוֹאֵב מוֹבְטָחַת לָהֶם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: שְׁמָא אֵתָּה סָבוּר שׁוֹן (מוֹאֵב) הִיא 'אֶרֶץ־רְפָאִים' הַמְנוּיָה בְּכָל־הָאֲרָצוֹת שְׁנַתִּי לוֹ לְאַבְרָהָם (וְרָאָה רִשְׁי לַעֲלִיל פֶּסוּק ה. ד"ה יְרוּשָׁה לַעֲשׂוֹ), לְפִי שִׁידוּעַ לָךְ שֶׁהָאֲמִים שָׁהֶם נִקְרָאִים גַּם 'רְפָאִים' יֵשְׁבוּ בָּהֶ לְפָנִים; אֲבָל אֵין הַדָּבָר נִכּוֹן, כִּי לֹא זֶה הִיא 'אֶרֶץ־רְפָאִים' שְׁנַתִּי לְאַבְרָהָם [אֶלָּא 'הַבֶּשֶׁן' מִמְּלַכַת עוֹג וְגו' הַהוּא יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים' (לחל א. ג)], כִּי אוֹתָן רְפָאִים שִׁישְׁבוּ בְּמוֹאֵב לְפָנִים, הֵם עִם אַחֶר, אוֹתָם הוֹרְשָׁתִי מִפְּנֵי בְנֵי לוֹט וְהוֹשַׁבְתִּים תַּחְתָּם, לְכֵן אֵל תִּצֹר אֶת מוֹאֵב וְאֵל תִּתְגַּדֵּי בָם מִלְחָמָה; תוֹרָה יא
(יא) רְפָאִים יֵחָשְׁבוּ וְגו'. 'רְפָאִים',

אֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֶמְרִי, וַיִּגַּד מוֹאֵב מִפְּנֵי הָעָם, שֶׁהָיָה מוֹאֵב יִרָא מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁהָיוּ שׁוֹלְלִים וּבוֹזְזִים אוֹתָם [מִשְׁתַּעַבְדִּים בָּהֶם שִׁיבִיאוּ לָהֶם מִיָּם וּמִזֶּן (רש"י)], אֲבָל בְּבָנֵי־עַמּוֹן הַחֲמִיר עֲלֵיהֶם יוֹתֵר, שֶׁבָּהֶם נֹאמַר (לְקַמֵּן פֶּסוּק יט) "וְאֵל תִּתְגַּדֵּי בָם", וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא הוֹנִכְרָה שָׁם 'מִלְחָמָה', מִשְׁמַע שֶׁלֹּא הוֹתֵר בָּהֶם שׁוּם גְּרוֹי, וְאִפִּילוּ לְהַפְחִידֵם לֹא הָיוּ רָשָׁאִים. וְלָמָּה נִשְׁתַּנּוּ בְנֵי עַמּוֹן לְטוֹבָה? בְּשֹׁכֵר צְנִיעוֹת אָמָם - בְּתוֹ הַצְעִירָה שֶׁל לוֹט, שֶׁלֹּא פִּרְסָמָה עַל אֲבִיהָ כְּמוֹ שֶׁעָשְׂתָה אַחוּתָהּ הַבְּכִירָה שֶׁקָּרְאָה שָׁם בְּנָה 'מוֹאֵב' - כְּמוֹ 'מֶאֱב', לְרִמּוֹ שְׁנוֹלֵד מֵאֲבִיָּה (בְּרַאשִׁית יט, לו. וְרָאָה בִּיאֻרֵּנו שֶׁם) (בְּבִאֲרָמָא לַח):

עַר. הוּא שָׁם הַמְדִּינָה - עִיר חֲשׁוּבָה יֵשׁ בְּמוֹאֵב וְשִׁמָּה 'עַר', וְכֵנָּה הַכְּתוּב אֶת אֶרֶץ מוֹאֵב כּוֹלָה עַל שֶׁם אוֹתָהּ הָעִיר [בֶּן דָּרָךְ הַכְּתוּבִים לַפְּעָמִים לִיתֵן כִּינּוּי לְאֶרֶץ עַל שֶׁם עִיר הַבְּרִיָּה,

כְּאֲשֶׁר כִּיּוֹן הַהִלִּיכָה הוּא מִדְּרוֹם לְצִפּוֹן] וְאֵף שֶׁכָּבֵר כְּנֹ צְפוֹנָה (לַעֲלִיל פֶּסוּק א. הַלּוֹךְ רוּחַ מִזְרָחִית שֶׁל הָר שְׁעִיר, הוֹצִרְכּוּ שׁוֹב כְּמוֹ כֵּן לְהַקִּיף אֶת אֶרֶץ מוֹאֵב דְּרוֹמָה וּמִזְרָחָה, לְפִי שֶׁאֶרֶץ מוֹאֵב שֶׁהִיא מִמְּזוּרַח לְהָר שְׁעִיר אֵין גְּבוּלָה הִדְרוּמִי שׁוּה לְגְבוּל דְּרוּמִי שֶׁל שְׁעִיר, שֶׁשְׁעִיר בּוֹלֵט יוֹתֵר לְדְרוֹם. לְכֵן הוֹנִקְקוּ פְּעַמִּים לְפָנוֹת צְפוֹנָה; פַּעַם רִאשׁוֹנָה בְּהַגִּיעַם לְמַקְצוֹעַ דְּרוּמִית מִזְרָחִית שֶׁל הָר שְׁעִיר, וּפַעַם שְׁנִיָּה בְּהַגִּיעַם אֶל מַקְצוֹעַ דְּרוּמִית מִזְרָחִית שֶׁל אֶרֶץ מוֹאֵב] (יד: תוֹרָה ט

(ט) וְאֵל תִּתְגַּדֵּי בָם מִלְחָמָה וְגו'. לֹא אֶסֶר לָהֶם לִיִּשְׂרָאֵל עַל הַהִתְגַּדּוֹת בְּמוֹאֵב אֶלָּא מִלְחָמָה מִמַּשׁ, אֲבָל מִיִּרְאִים (מִפְּחִידִים) הָיוּ אוֹתָם כְּאִילוּ מִתְכַּוְּנִים לְהִלָּחֵם עִמָּהֶם, וְנִרְאִים לָהֶם כְּשֶׁהֵם מְזוּינִים (חֲגוּרִים) כְּלִי מִלְחָמָה), שֶׁלֹּא הוֹנִהְרוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לְהַטִּיל אֵימָה עֲלֵיהֶם, לְפִיכָךְ כָּתִיב (במדבר כב, א) "וַיִּרָא בְּלֶק בֶּן צְפּוֹר אֶת כָּל

(יב) וּבִשְׁעֵיר יִשְׁבוּ הַחֲרִים לְפָנִים וּבְנֵי עִשׂוֹ יִירָשׁוּם וַיִּשְׁמְדוּם מִפְּנֵיהֶם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם כְּאִשֶּׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ יִרְשָׁתוֹ אֲשֶׁר-נָתַן יְהוָה לָהֶם:

יב ובשעיר יישבו החרים לפניו ובני עשו יירשום וישמדו מפניהם וישבו תחתם כאשר עשה ישראל לארץ ירשתה דיהב יי להון:

הש"י • לשון הוה, כלומר נתתי בהם כח שהיו מורשים אותם והולכים.

(יג) עָתָה קָמוּ וְעָבְרוּ לָכֶם אֶת-נַחַל זָרַד וְנַעֲבְרוּ אֶת-נַחַל זָרַד:

יג עתה קמו וקמו ועברו לכון את נחל זרד ועברנו את נחל זרד:

(יד) וְהַיָּמִים אֲשֶׁר-הִלַּכְנוּ מִקֶּדֶשׁ פָּרָעַד עַד אֲשֶׁר עָבְרָנוּ אֶת-נַחַל זָרַד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עָד־תָּם כָּל-הַדּוֹר אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה כְּאִשֶּׁר נִשְׁפַּע יְהוָה לָהֶם:

יד וימיא די הלכנא מרקם גיאה עד די עברנא את נחל זרד תלתין ותמני שנין עד דסף כל דרא גברי מגיחי קרבא מגו משריתא קמא די קיים יי להון:

(טו) וְגַם יַד-יְהוָה הִיָּתָה בָּם לְהַמָּם מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה עַד תַּמָּם:

טו ונאף מחא מן קדם יי הות בהון לשעציותהון מגו משריתא עד דשלימו:

הש"י • היתה בם • למחר ולהמם בתוך מ' שנה, שלא יגרמו לבניהם עוד להתעכב במדבר.

(טז) וַיְהִי כְּאֲשֶׁר-תָּמּוּ כָּל-אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָמוֹת מִקֶּרֶב הָעָם: ס

טז ויהי כד שלימו כל גברי מגיחי קרבא לממת מגו עמא:

הש"י • ויהי כאשר-תמו וגו'.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

כָּף הָיוּ נִחְשָׁבִין (קרויים בדרך בינוני) אותם 'אימים', פִּעֲנָקִים - כמו אותן העֲנָקִים הַנִּקְרָאִים גם כן 'רפאים' כפי הבריות, על שם שָׁפַל הָרֹאֶה אותם יָדָיו מִתְרַפֹּת (נחלשות) מרוב פחד (בראשית רבה כו, ז) (מצ"צ יהושע יב, ד):

אִמִּים. מִלְשׁוֹן 'אימה' ופחד, על שם שְׁאִימָתָם מוֹטָלָת על הַבְּרִיּוֹת (שם). וְכֵן מוֹסִיף הַכָּתוּב וְאָמַר 'וּבִשְׁעֵיר יִשְׁבוּ הַחֲרִים', וְאֵף זֶה אֵינָה מִשְׁבָּעָה עִמָּמִין הַתְּנוּגִים לָכֶם, וְנִתְּתִים לְבָנֵי עִשׂוֹ (ראה רש"י לעיל פסוק ח, ד"ה ירושה לעשיו) (שפ"ח): תורה יב

(יב) יִירָשׁוּם. לִשׁוֹן זֶה אֵינוֹ מִתְּפַרֵּשׁ בְּדֶרֶךְ עֲתִיד, וְלֹאמַר שְׁעֵתָה עֲדִינָן לֹא יִרְשׁוּ אֵלָּא יִירָשׁוּם רַק לְהִבָּא, אֵלָּא לִשׁוֹן הַזֶּה הַנִּמְשָׁק אֶל הָעֲתִיד הוּא,

וּבַלּוֹמַר, בְּנֵי עִשׂוֹ מְחֻזָּקִים וְיוֹסִיפוּ לְהַחֲזִיק בִּירוּשָׁתָם, כִּי נִתְּתִי בָהֶם כֹּחַ שֶׁהָיוּ מוֹרִישִׁים אוֹתָם וְהוֹלְכִים - לְהַמְשִׁיךְ וְלָרֶשֶׁת אוֹתָם גַּם לְהִבָּא, שֶׁלֹּא יִשׁוּבוּ בְּנֵי הַחֹרִי לְכַבּוֹשׁ אֶת שְׁעֵיר מִיָּדָם (באמ"ח): תורה יג

(טו) הִיָּתָה בָּם לְהַמָּם. פִּירוּשׁוֹ 'לְהַמִּיתָם' [כמו 'לְהַמָּם וּלְאַבְדָּם' (אסתר ט כד)]. כְּלוּמַר, יָד ה' הִיָּתָה בָהֶם לְמַחֵר וּלְהוֹמָם - לִירוֹז וּלְהַקְדִּים וּמִן מִיתַת כּוֹלָם בְּתוֹךְ אַרְבָּעִים שָׁנָה, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִגְרְמוּ לְבִנְיָהֶם שִׁינְטָרְכוּ עוֹד לְהִתְעַכֵּב בַּמִּדְבָּר מִכְּלִי לְהִפָּנֵס לָאָרֶץ [שֶׁכֵּן כָּף הִיָּתָה הַגִּזְרָה, שִׁישְׁהוּ בַּמִּדְבָּר 'עַד תֵּם פִּגְרֵיכֶם בַּמִּדְבָּר... תִּשָּׂאוּ אֶת עוֹנִתֵיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה' (במדבר יד, לג-לד), וְכִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר בַּפִּסּוּק

הַקּוֹדֵם 'עַד תֵּם כָּל הַדּוֹר' וגו']! תורה טז (טז-יז) וַיְהִי כְּאֲשֶׁר תָּמּוּ וְגו' וַיִּדְבֹּר ה' אֵלֵי וְגו'. כָּאֵן נֶאֱמַר לִשׁוֹן וַיִּדְבֹּר אֲבָל מִמַּעֲשֵׂה שְׁלֹחַ הַמֶּרְגְּלִים שֶׁהוֹכֵר לְעִיל (א, כב), עַד כָּאֵן - לֹא נֶאֱמַר בִּפְרָשָׁה זֶה וַיִּדְבֹּר אֵלָּא 'וַיֹּאמֶר' - לְלַמֶּדְךָ, שֶׁכָּל ל"ח שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל נֹזָפִים (מְרוֹחֲקִים וּמְנוּדִים מִלִּפְנֵי ה'), כָּל עוֹד הַדּוֹר הַהוּא הָיָה קָיָם, לֹא נִתְיַחַד עֲמוֹ הַדְּבוּר בְּלִשׁוֹן חֲבֵה, פָּנִים-אֶל-פָּנִים וַיִּשׁוּב־הַדַּעַת - לְלַמֶּדְךָ, שֶׁאֵין הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה עַל הַנְּבִיאִים אֵלָּא בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל, וְלִכְף פְּשָׁהוּ יִשְׂרָאֵל נֹזָפִים, גַּם הַשְׂרָאָה הַשְׂכִּינָה בְּנִבְיָאוֹת מִשָּׁה לֹא הִיָּתָה בְּכִלּוּאָהּ (חזקוני): אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה. אֵין פִּירוּשׁוֹ 'אֲנָשִׁים

יומליל יי עמי למימר:

(יז) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

כ"ז וַיִּדְבֹּר ה' אֵלַי וְגו' • אֲבָל מַשְׁלוּחַ הַמְּרַגְלִים עַד כָּאן לֹא נֶאֱמַר בְּפָרְשָׁה [זו] וַיִּדְבֹּר, אֲלָא "וַיֹּאמֶר", לְלַמֶּדְךָ שְׁכַל ל"ח שָׁנָה שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל נְזוּפִים, לֹא נִתְחַד עִמּוֹ הַדְּבוּר בְּלִשׁוֹן חֲבֵה פָּנִים אֶל פָּנִים וְיָשׁוּב הַדַּעַת, לְלַמֶּדְךָ שֶׁאֵין הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה עַל הַנְּבִיאִים אֲלָא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל. אֲנָשֵׁי הַמַּלְחָמָה • מִכֵּן עֲשִׂים שָׁנָה הַיּוֹצֵאִים בְּצָבָא.

יח אֶת עֶבֶר יוֹמָא דִּין יְת תְּחִים מוֹאֵב יְת לְחִית:

(יח) אֶתָּה עֶבֶר הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב אֶת־עָרַי:

יט וְתִקְרַב לְקָבֵל בְּנֵי עַמּוֹן לֹא תַעֲזוֹר עֲלֵיהֶן וְלֹא תִתְּנֵנִי לְמַעֲבָד עִמָּהֶן קִרְב אָרִי לֹא אֶתֵּן מֵאֶרְצָא בְּנֵי עַמּוֹן לְךָ יִרְתָּא אָרִי לְבָנִי לוֹט יְהִיבְתָּה יִרְתָּא:

(יט) וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל־תִּצְרֶם וְאֶל־תִּתְּנֶם בָּם כִּי לֹא־אֶתֵּן מֵאֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לְךָ יִרְשָׁה כִּי לְבָנֵי־לוֹט נִתְּתִיהָ יִרְשָׁה:

פירש"י ויח-יט אֶתָּה עֶבֶר הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב וְגו' וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן • מִכָּאן שֶׁאֶרֶץ עַמּוֹן לְצַד צָפוֹן.

כ אֶרְצָא גְּבִרְיָא מִתְּשַׁבָּא אָף הִיא גְּבִרְיָא וְיִתִּיבוּ בֵּה מְלָקְדָּמִין וְעַמּוֹנָאִי קִרְן לְהוֹן חֲשִׁבְנִי:

(כ) אֶרֶץ־רַפָּאִים תִּחְשַׁב אֶף־הוּא רַפָּאִים יִשְׁבוּ־בָהּ לְפָנִים וְהַעֲמָנִים יִקְרְאוּ לָהֶם זְמוּמִים:

כ"א אֶרֶץ־רַפָּאִים תִּחְשַׁב • אֶרֶץ רַפָּאִים נִחְשַׁבְתָּ אָף הִיא, לְפִי שֶׁהַרַפָּאִים יִשְׁבוּ בָּהּ לְפָנִים, אֲבָל לֹא זֶה הִיא שְׁנִיתִי לְאַבְרָהָם.

כ"א עִם רַב וְסָגִי וְתִקְיָה כְּגִבְרִיָּא וְשַׁעֲנִין יְיָ מִקְדָּמִיהֶן וְתִרְבֵּנֶן וְיִתִּיבוּ בְּאַתְרֵיהֶן:

(כ"א) עִם גְּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעַנְקִים וַיִּשְׁמִידֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֶׁם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם:

כ"ב כְּמָא דִּי עֲבַד לְבָנֵי עַשׂוֹ דִּיתְבִּין בְּשַׁעֲרֵי דִּי שַׁעֲרֵי יְת חוֹרְאֵי מִקְדָּמִיהֶן וְתִרְבֵּנֶן וְיִתִּיבוּ בְּאַתְרֵיהֶן עַד יוֹמָא הַדִּין:

(כ"ב) כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבָנֵי עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעֲרֵי אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת־הַחֲרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֶׁם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

כ"ג וְעֹנָאִי דִּיתְבִּין בְּדַפִּית עַד עֲזָה קְפוּטָקְאִי דְּנִפְקוּ מִקְּפוּטָקְאִי שַׁעֲנִין וְיִתִּיבוּ בְּאַתְרֵיהֶן:

(כ"ג) וְהָעָוִים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצִרִים עַד־עֲזָה כִּפְתָּרִים הַיֹּצֵאִים מִכִּפְתָּר הַשְּׁמִידִם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם:

כ"ד וְהָעָוִים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצִרִים וְגו' • עָוִים מִפְּלִשְׁתִּים הֵם, שְׁעָמָהֶם הֵם נִחְשָׁבִים בְּסִפְרָא יְהוֹשֻׁעַ (י"ג),

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

'הוּא יִקְרָא אֶרֶץ רַפָּאִים' (רש"י שם: תורה כ)

(כג) וְהָעָוִים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצִרִים וְגו'. 'עָוִים' מִפְּלִשְׁתִּים הֵם, שְׁעָמָהֶם – בְּכָלֵל הַפְּלִשְׁתִּים הֵם נִחְשָׁבִים בְּסִפְרָא יְהוֹשֻׁעַ, שְׁנֵאֲמַר (יהושע י"ג, א) 'חֲמֹשֶׁת סָרְנֵי פְלִשְׁתִּים הָעֹזִי וְהָאֲשֻׁדִּי הָאֲשֻׁקְלוֹנִי הַגִּתִּי וְהָעֶקְרוֹנִי וְהָעָוִים' הָרִי שְׁהָעָוִים מִפְּלִשְׁתִּים הֵם, וְאֶרְצָם בְּכָלֵל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי שְׁנִיתָנָה לְיִשְׂרָאֵל,

מִכָּאן שֶׁאֶרֶץ־עַמּוֹן הִיא לְצַד צָפוֹן שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב: תורה כ
(כ) אֶרֶץ־רַפָּאִים תִּחְשַׁב. כְּשֶׁם שְׁמוֹאֵב הִיָּתָה קְרוּיָה אֶרֶץ הַרַפָּאִים, כִּף עַמּוֹן אֶרֶץ־רַפָּאִים נִחְשַׁבְתָּ אָף הִיא, לְפִי שֶׁהַרַפָּאִים יִשְׁבוּ בָּהּ לְפָנִים, אֲבָל לֹא זֶה הִיא שְׁנִיתִי לְאַבְרָהָם בְּבִרְיָת בֵּין הַבְּתָרִים (בראשית טו, יח) לְפִי שֶׁאֶרֶץ הַרַפָּאִים שְׁהוּפִיר הַכְּתוּב שָׁם, הוּא 'בִּשְׁן מִמְּלַכַת עוֹג', עֲלִיו נֶאֱמַר (לִקְמָן א, יא)

שֶׁהָלְכוּ בַּמַּלְחָמָה אֲלָא 'אֲנָשִׁים הָרְאוּם לְמַלְחָמָה', שֶׁהֵם מִכֵּן עֲשִׂים שָׁנָה הַיּוֹצֵאִים בְּצָבָא, עֲלֵיהֶם נִגְזְרָה הַגְּזִירָה שֶׁלֹּא יִרְאוּ אֶת הָאֶרֶץ (כאמור שם פסוק כט): תורה יח
(יח) אֶתָּה עֶבֶר הַיּוֹם אֶת גְּבוּל מוֹאָב וְגו', וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ הוֹלְכִים מִדְּרוֹם לְצָפוֹן, וְכִיּוֹן שֶׁנִּתְּפַרֵּשׁ כָּאן שֶׁבְּדֶרֶךְ זֶה עָבְרוּ אֶת אֶרֶץ מוֹאָב וְהִגִּיעוּ לְאֶרֶץ עַמּוֹן.

שנאמר: "חמשת סרני פלשתים: העזתי, והאשדודי, והאשקלוני, הגתי, והעקרוני והעזים". ומפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, לא יכלו ישראל להוציא ארצם מידם, והבאתי עליהם כפתורים והשמידום וישבו תחתם. ועכשו, אתם מתרים לקחתה מידם.

כד קומו טולו ועברו ית נחלא דארנן חזי דמסרית בידך ית סיחון מלכא דחשבון אמר אה וית ארעה שרי לתרכותה ואתגרי למעבד עמה קרבא:

(כד) קומו פִּעוּ וְעִבְרוּ אֶת־נַחַל אֲרֵנָן רְאֵה נִתְּתִי בְיָדְךָ אֶת־סִיחֹן מֶלֶךְ־חֲשֹׁבֹן הָאֹמִי וְאֶת־אֲרָצוֹ הַחֵל רֹשׁ וְהִתְגַּר בּוֹ מִלְחָמָה:

כה יומא הדין אשרי למתן זעתה ודחלתה על אפי עממיא די תחות כל שמיא די ישמעון שמעך ויוזעון וידחלון מן גדרמך:

(כה) הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָל תֵּת פַּחַדְךָ וִירָאתְךָ עַל־פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שְׁמֶעְךָ וְרָגְזוּ וַחֲלוּ מִפָּנֶיךָ:

רש"י: תחת כל-השמים • (תענית כ וע"ז כה) למד שעמדה חמה למשה ביום מלחמת עוג (ספרים אחרים: סיחון) ונודע הדבר תחת כל השמים.

כו ושלחית אנגדין ממדברא דקדמות לות סיחון מלכא דחשבון פתגמי שלמא למימר:

(כו) וַאֲשַׁלַּח מַלְאָכִים מִמִּדְבָּר קַדְמוֹת אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ חֲשֹׁבֹן דְּבָרֵי שְׁלוֹם לֵאמֹר:

רש"י: ממדבר קדמות • אף-על-פי שלא צוני המקום לקרא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני, מן התורה שקדמה לעולם: כשבא הקדוש-ברוך-הוא לתנה לישראל, חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלוה, ואף-על-פי-כן פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום. דבר אחר: ממדבר קדמות, ממך למדתי שקדמת לעולם. יכל היית לשלח ברק אחד ולשרף את המצריים, אלא שלחתני מן המדבר אל פרעה לאמר: "שלח את עמי!" בכתוב.

כו אעבר בארעך בארמא בארמא אזל לא אסטי ימינא ושמאלא:

(כו) אֶעֱבְרָה בְּאַרְצְךָ בְּדֶרֶךְ בְּדֶרֶךְ אֲלֶךְ לֹא אֶסּוּר יָמִין וּשְׂמֹאל:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

ואולם מפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך מלך פלשתים (ראה בראשית כא, כג) לא יכלו ישראל להוציא ארצם מידם של העזים הפלשתים, לפיכך הקדמתי והבאתי עליהם את הכפתורים (כך שם האומה) והשמידום וישבו תחתם, ועכשו ששוב אין העזים יושבים שם, הרי אתם מותרים לקחתה מידם של הכפתורים שבאו תחתיהם (חולץ 60: תורה כד

למד הכתוב שעמדה חמה למשה ונתעבבה מלשקוע ביום מלחמת עוג (ס"א: סיחון) עד גמר כיבושם, וכך נודע הדבר ונתפרסם תחת כל השמים (עבודה-זרה כה): תורה כו (כו) ממדבר קדמות. הזכיר שמו 'מדבר קדמות' כדי לרמוז בזה מדוע פתח קודם בדברי שלום, וכך אמר להם: אף-על-פי שלא צוני המקום לקרוא לסיחון לשלום, למדתי מן ממדבר-סיני - מן התורה שקדמה לעולם. כלומר, 'מדבר קדמות' רומז על התורה שניתנה ב'מדבר' ו'קדמה' לכריאת העולם: כשבא הקדוש-ברוך-הוא ליתנה לישראל, חזר

(כה) תחת כל השמים. ומנין ידעו כל העמים 'תחת כל השמים' על מלחמות ישראל בסיחון ועוג, והלא יש מהם רחוקים הרבה? אלא כאן

ובדברים רבים) (תנחומא: תורה כו

כח עבדך בַּכֶּסֶף תִּזְכֶּן לִי וְאִיכּוֹל וּמִזָּה
בַּכֶּסֶף תִּתֶּן לִי וְאֶשְׁתִּי לְחוּד אֶעֱבֹר בְּרַגְלִי:

כט כָּמָּא דִּי עֲבָדוּ לִי בְּנֵי עֶשָׂו דִּיתְבִּין בְּשַׁעֲרֵי
וּמִזְבְּחֵי דִיתְבִּין בְּלִחְתִּית עַד דְּאֶעֱבֹר יַת
נִרְדָּנָא לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֵנָּא זֵהב לָנָא:

כס"א פֶּאֶשֶׁר עֲשׂוּ-לִי בְּנֵי עֶשָׂו • לֹא לַעֲנִין לַעֲבֹר בְּאַרְצָם, אֲלֵא לַעֲנִין מְכַר אֶכָּל וּמִים. עַד אֲשֶׁר-אֶעֱבֹר
אֶת הַיַּרְדֵּן • מוֹסֵב עַל "אֶעֱבֹרָה בְּאַרְצָךְ".

ל וְלֹא אָבָה סִיחֹן מֶלֶךְ חֲשַׁבּוֹן הַעֲבִירָנוּ בּוֹ כִּי
הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-רוּחוֹ וְאִמְצָן אֶת-לִבָּבוֹ
רִוּחָהּ וְתַקִּיף יַת לְבָהּ בְּדִיל לְמַמְסְרָהּ בְּיַדְךָ
כְּיוֹמָא הַדִּין:

(כח) אֶכָּל בַּכֶּסֶף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֶכְלֹתִי וּמִים בַּכֶּסֶף
תִּתֶּן-לִי וְשְׁתִּיתִי רֶק אֶעֱבֹרָה בְּרַגְלִי:

(כט) כָּאֲשֶׁר עָשׂוּ-לִי בְּנֵי עֶשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעֲרֵי
וְהַמִּזְבְּחִים הַיֹּשְׁבִים בְּעַר עַד אֲשֶׁר-אֶעֱבֹר אֶת-
הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:

(ל) וְלֹא אָבָה סִיחֹן מֶלֶךְ חֲשַׁבּוֹן הַעֲבִירָנוּ בּוֹ כִּי
הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-רוּחוֹ וְאִמְצָן אֶת-לִבָּבוֹ
לְמַעַן תִּתֶּנוּ בְּיַדְךָ בַּיּוֹם הַזֶּה: ׀

♦ יום שישי ה' מנחם-אב ♦

לא וַיֹּאמֶר יי לִי חֲזִי שְׂרִיתִי לְמַמְסֵר קִדְמָךְ יַת
סִיחֹן וְיַת אֶרְעָה שְׂרִי לְתַרְכוּתָהּ לְמִירַת יַת
אַרְעָה:

(לא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רְאֵה הִחַלְתִּי תֵת לְפָנֶיךָ
אֶת-סִיחֹן וְאֶת-אַרְצוֹ הִחַל רֶשֶׁת לְרֶשֶׁת אֶת-אַרְצוֹ:

כס"ב הִחַלְתִּי תֵת לְפָנֶיךָ • כָּפָה שַׁר שֶׁל אֲמֹרִיִּים שֶׁל מַעֲלָה תַּחַת רַגְלֵי שֶׁל מֹשֶׁה, וְהִדְרִיכּוּ עַל צִנּוּרוֹ.

לב וַיִּצֵּא סִיחֹן לְקִרְאָתָנוּ הוּא וְכָל עַמּוֹ
לְאַגְחָא קִרְבָּא לִיהִן:

(לב) וַיִּצֵּא סִיחֹן לְקִרְאָתָנוּ הוּא וְכָל-עַמּוֹ לְמַלְחָמָה
יְהִצֵּה:

כס"ג וַיִּצֵּא סִיחֹן • לֹא שָׁלַח בְּשָׂבִיל עוֹג לַעְזֹר לוֹ, לְלַמְּדָךְ שֶׁלֹּא הָיוּ צָרִיכִין זֶה לָזֶה.

רש"י כפשוטו - מהדורות לשם

עַל צִנּוּרָיו, וְכִיּוֹן שֶׁכָּבַר הַכְּנִיעַ הַשָּׂר
שֶׁל מַעֲלָה, נִחְשֵׁב הַדָּבָר בְּהַתְחַלֵּת
נְפִילָתָם [כַּעֲנִין שְׁנָאֵמַר (ישעיה כד, כא)
יְהִיָּה בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד ה' עַל צָבָא
הַמְרוֹם בְּמִרוֹם וְעַל מַלְכֵי הָאֲדָמָה עַל
הָאֲדָמָה' (עֵינן רד"ק שם)] (שע"א,
בא"י: תורה לב

(לב) וַיִּצֵּא סִיחֹן. לֹא שָׁלַח בְּשָׂבִיל
עוֹג כְּדִי שְׂבִיבָא לַעְזֹר לוֹ בְּמַלְחָמָה עִם
יִשְׂרָאֵל, אֶף-עַל-פִּי שְׁשֻׁנֵּיהֶם אֲמֹרִיִּים
הָיוּ, כְּמוֹ שְׁנָאֵמַר (לחג ג, ח) 'שְׁנֵי מַלְכֵי
הָאֲמֹרִי', לְלַמְּדָךְ שֶׁרֹּב גְּבוּרָתָם לֹא
הָיוּ צָרִיכִים זֶה לָזֶה, וְלִכְךָ לֹא נִהְגוּ
לַעְזֹר זֶה לָזֶה בְּמַלְחָמוֹתֵיהֶם (לש"י,
ב"א: תורה לג

(הזכרון):

עַד אֲשֶׁר אֶעֱבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן. אֵין זֶה
הַמִּשְׁפָּה לְהָאֲמֹר בְּפִסּוּק זֶה 'כָּאֲשֶׁר עָשׂוּ
לִי בְּנֵי עֶשָׂו', אֲלֵא הוּא מוֹסֵב עַל
הָאֲמֹר לְמַעַל 'אֶעֱבֹרָה בְּאַרְצָךְ' (פסוק
כו), וּבְכָךְ הַתְּכַוֵּן לֹאמֹר לוֹ, שֶׁלֹּא בָּאֵנוּ
לְהַתְּפַשֵּׁט בְּכָל אֶרֶץ, אֲלֵא 'עַד אֲשֶׁר
אֶעֱבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן', כִּי רֶק לַעֲבֹר אָנוּ
מְבַקְשִׁים (ב"א: תורה ל

(לא) הִחַלְתִּי תֵת לְפָנֶיךָ אֶת סִיחֹן
וְאֶת אֶרְצוֹ. לְמַה נֶּאֱמַר 'הִחַלְתִּי', וְהָרִי
עֲדִיין לֹא הִתְחִיל? אֲלֵא כָּפָה הַקְּבִיָּה
שַׁר שֶׁל הָאֲמֹרִיִּים שְׁלֻמְעֵלָה [מְלָאךְ
בְּשָׂמִים הַמְּמוֹנָה עֲלֵיהֶם] תַּחַת רַגְלֵי
שֶׁל מֹשֶׁה, וְהִדְרִיכּוּ - נָתַן לוֹ לְדָרוֹךְ

(כט) כָּאֲשֶׁר עָשׂוּ-לִי בְּנֵי עֶשָׂו
הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעֲרֵי וְהַמִּזְבְּחִים הַיֹּשְׁבִים
בְּעַר. הַדָּבָרִים הַלָּלוּ לֹא נֶאֱמָרוּ לַעֲנִין
לַעֲבֹר בְּאַרְצָם, שֶׁהָרִי בְּנֵי עֶשָׂו לֹא
נָתַנוּ לָהֶם רְשׁוּת לַעֲבֹר [כְּמוֹ שְׁנָאֵמַר
(במדבר כ, יח) 'וַיֹּאמֶר אֵלָיו אָדָם לֹא
תַעֲבֹר בִּי פֶן בְּחָרֵב אֵצֶא לְקִרְאָתְךָ. וְכֵן
הַמִּזְבְּחִים, כְּמוֹ שְׁנָאֵמַר (שופטים יא, יז) 'וְגַם
אֶל מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח וְלֹא אָבָה' -
אֲלֵא לַעֲנִין מְכַר אוֹכֵל וּמִים אֲמַר כֵּן,
שֶׁאֲחַר בְּקִשְׁתּוֹ 'אֶכָּל בַּכֶּסֶף תִּשְׁבְּרֵנִי'
וְגו' - הָרִיחוּ מוֹסִיף וְאוֹמֵר - 'כָּאֲשֶׁר
עָשׂוּ לִי בְּנֵי עֶשָׂו' וְגו', שֶׁמְכָרוּ לָנוּ מִזֶּן
בְּהִיּוֹתָנוּ סְמוּכִים לְגִבּוֹלוֹ, הֵגַם שֶׁלֹּא
עֲבָרְנוּ בְּאַרְצוֹ, וְכֵן עָשׂוּ לָנוּ הַמִּזְבְּחִים

(לג) וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנֶּךְ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו
וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ:
לג ומסרה יי אלהנא קדמנא ומחנא יתה ונת
בנוהי וית כל עמה:

הש"י • וְאֶת־בָּנָיו • בְּנוֹ כְּתִיב, שֶׁהִיא לוֹ בֶּן גָּבוֹר כְּמוֹתוֹ.

(לד) וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרֵינוּ בְּעַת הַהוּא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־
עִיר מֵתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאֲרָנוּ שָׂרִיד:
לד וכבשנא ית כל קרווהי בעדנא ההיא
וגמרגנא ית כל קרוי גבריא ונשיא וטפלא
לא אשארנא משזוב:

הש"י • מֵתָם • אֲנָשִׁים. בְּבִזָּת סִיחוֹן נֶאֱמַר: "בְּזוֹנוֹ לָנוּ", לְשׁוֹן בְּזָה, שֶׁהִיתָה חֲבִיבָה עֲלֵיהֶם, וּבּוֹזִיזִים אִישׁ
לוֹ, וְכִשְׁבָּאוּ לְבִזָּת עוֹג כְּבָר הָיוּ שְׂבָעִים וּמֵלָאִים, וְהִיתָה בְּזוּיָה בְּעֵינֵיהֶם וּמִקְרָעִין וּמִשְׁלִיכִין בְּהֶמָּה וּבַגָּדִים,
וְלֹא נָטְלוּ כִּי אִם כָּסֶף וְזָהָב, לָכֵן נֶאֱמַר: "בְּזוֹנוֹ לָנוּ", לְשׁוֹן בְּזִיוֹן, כֹּף נִדְרָשׁ בְּסִפְרֵי בְּפִרְשֵׁת (במדבר כה) "וַיֵּשֶׁב
יִשְׂרָאֵל בְּשָׂטִים".

(לה) רַק הַבְּהֵמָה בְּזוֹנוֹ לָנוּ וַשְּׁלַל הָעָרִים אֲשֶׁר
לְכַדְנוּ:
לה לה לחוד בעירא בענא לנא ועדי קרוינא די
כבשנא:

(לו) מִעֲרֹעֶר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אֲרָנָן וְהָעִיר אֲשֶׁר
בְּנַחַל וְעַד־הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קִרְיָהּ אֲשֶׁר שָׁנְבָה
מִמֶּנּוּ אֶת־הַכָּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ:
לו מוערער די על פיח נחלא דארנן וקרמא
די בנחלא ועד גלעד לא הות קרמא די
תקפת מננא ית פלא מסר יי אלהנא
קדמנא:

(לז) רַק אֶל־אֲרָרְיָן בְּנִי־עַמּוֹן לֹא קָרַבְתָּ כִּלְיֵיד נַחַל יַבֶּק
וְעָרֵי הַהָר וְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:
לז רק אל-אררין בני-עמון לא קרבת כל-יד נחל יבק
וערי ההר וכל אשר-צוה יהוה אלהינו:

הש"י • כִּלְיֵיד נַחַל יַבֶּק • כָּל אֲצֵל נַחַל יַבֶּק. וְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה ה' • שְׁלֹא לִכְבֹּשׁ, הִנַּחְנוּ.

ג (א) וַנִּפְּן וְנַעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן
לִקְרָאתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי:
ג א ואתפנינא וסלקנא ארח דמתנן ונפק עוג
מלקא דמתנן לקדמונתנא הוא וכל עמה
לאגתחא קרבא אדרעי:

הש"י • וַנִּפְּן וְנַעַל • כָּל צַד צָפוֹן הוּא עֲלֵיהָ.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(לג) וְאֶת בָּנָיו. 'בְּנוֹ' כְּתִיב - חֶסֶר
י"ד לְאַחֵר הַנּוּי, כְּעֵין לְשׁוֹן יְחִיד,
לְלַמֶּדֶךְ שֶׁהִיא לוֹ לְסִיחוֹן בֶּן אֶחָד
מִבָּנָיו שֶׁהִיא גָבוֹר כְּמוֹתוֹ, וְאִף הַבֶּן
הַמִּיּוֹחָד הַזֶּה נִפְּל לְמַלְחָמָה (תַּחֲנוּמָא חוּקָה)
(רא"ם): תורה לד
(לד) מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַטָּף. 'מֵתִים'
פִּירוּשׁוֹ: אֲנָשִׁים. וּמִשְׁמָעוֹת הַכְּתוּב
הַי: אֲנָשִׁים נָשִׁים וְטָף.
רש"י מְבֹאֵר הַבְּדֵל הַלְשׁוֹן בֵּין בִּיזָּת סִיחוֹן
לְבִיזָּת עוֹג: בְּבִיזָּת סִיחוֹן (לִקְמֹן פִּסּוּק לֹה)
נֶאֱמַר 'בְּזוֹנוֹ לָנוּ', שֶׁהוּא לְשׁוֹן רְגִילָה
הָאֲמוּרָה אֲצֵל בִּיזָּה (שְׁלַל מִלְחָמָה),
לְפִי שֶׁהִיתָה הַבִּיזָּה חֲבִיבָה עֲלֵיהֶם
כְּדֶרֶךְ כָּל לֹקְחֵי שְׁלָל וְהָיוּ בּוֹזִיזִים אִישׁ
לוֹ. וְאִילָּם כִּשְׁבָּאוּ לְבִיזָּת עוֹג
הָאֲמוּרָה לְהֵלֵן, כְּבָר הָיוּ שְׂבָעִים
וּמֵלָאִים מְרֹוב הַשְּׁלָל שֶׁבּוֹנוּ, וְהִיתָה
הַבִּיזָּה בְּזוּיָה בְּעֵינֵיהֶם - כְּלוּמֹר הָיוּ
מְזַלְזְלִים בָּהּ, וּמִקְרָעִין וּמִשְׁלִיכִין אֶת
שְׁלַל הָאוֹיֵב, בְּהֶמָּה וּבַגָּדִים וּכְדוּמָה,
שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם צוּרָף בָּהֶם, וְלֹא נָטְלוּ
כִּי אִם כָּסֶף וְזָהָב שֶׁעֲרָכָם רַב, לָכֵן
נֶאֱמַר אֲצֵל בִּזָּת עוֹג (לִקְמֹן ג, ז) 'בְּזוֹנוֹ
לָנוּ', הַדּוּמָה לְלְשׁוֹן בִּיזָּת. כֹּף נִדְרָשׁ
בְּסִפְרֵי בְּפִרְשֵׁת (במדבר כה) וַיֵּשֶׁב

יִשְׂרָאֵל בְּשָׂטִים: תורה לה
(לז) כָּל יָד נַחַל יַבֶּק, לְשׁוֹן 'יָד'
הָאֲמוּרָה כָּאן, פִּירוּשׁוֹ 'אֲצֵל', וְכֵאֵילוּ
אוֹמֵר: 'כָּל אֲצֵל נַחַל יַבֶּק', כְּלוּמֹר,
לֹא רַק הַנַּחַל בְּלֶבֶד, אֲלָא כָּל הַמֶּרְקָב
הַסְמוּךְ לוֹ [מִשּׁוּם שֶׁהָיָה הָיָה אֲצֵל
הָאֵדָם וּסְמוּכָה לוֹ, לָכֵן קוֹרָא כָּל 'אֲצֵל'
בְּלְשׁוֹן 'יָד' (וכן פִּירְשִׁי שְׁמוֹת ב, ה, ד"ה 'עַל יָד
הַיָּמִינִי):
וְכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ. שְׁלֹא
לְכַבֹּשׁ - הִנַּחְנוּ וְלֹא כִבְשָׁנוּ: תורה א
ג (א) וַנִּפְּן וְנַעַל. כָּל צַד צָפוֹן הוּא
בְּמִסְעֵי יִשְׂרָאֵל, הוּא עֲלֵיהָ. שֶׁכֵּן הוּא

בַּיּוֹמֹם יִי לִי לֹא תִדְחַל יְתֵה אֲרִי בִידֶךָ
מִסְרִית יְתֵה וְיֵת כָּל עֲמָה וְיֵת אֲרֵעָה וְתַעֲבֹד
לֵה כְּמֵא דִי עֲבַדְתָּא לְסִיחִן מִלְכָּא דְאַמְרָא
דִּי יֵתב בְּחֻשְׁבוֹן:

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידֶךָ נִתְּנִי
אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֲרָצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר
עָשִׂיתָ לְסִיחִן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֻשְׁבוֹן:

ה"י א- אל-תירא אותו • ובסיחון לא הצרף לומר "אל תירא אותו", אלא מתירא היה משה שלא תעמד לו זכות
ששמש לאברהם, שנאמר (בראשית יד): "ויבא הפליט", והוא עוג.

ג ומסר יי אלהנא בידנא אף ית עוג מלכא
דמתנן וית כל עמה ומחנהי עד דלא
אשתאר לה משזב:

(ג) וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן
וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנִּפְּחֵהוּ עַד־בִּלְתִּי הַשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד:

ד ובכשנא נת כל קרוהי בעדנא ההיא לא
הות קרתא די לא נסבנא מנהון שתין קרוין
כל בית פלך טרכונא מלכותא דעוג
במתנן:

(ד) וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בַּעַת הַהוּא לֹא הִיְתָה קְרִיָּה
אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאֹתָם שְׂשִׁים עִיר כָּל־חֶבֶל אֲרָגָב
מִמְּלַכַת עוֹג בַּבָּשָׁן:

ה"י א- חבל ארגב • מתרגמינן: 'בית פלך טרכונא', וראיתי תרגום ירושלמי במגלת אסתר קורא לפלטין
'טרכונין'. למדתי חבל ארגב, הפרכיא, היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה, וכן "את הארגב"
דמלכים, אצל היכל מלך הרגו פקח בן רמליהו לפקחיה בן מנחם, למדתי שפך נקראת שם ההפרכיא.

ה כל אליו קרוין פריכין מקפן שור דם
דילקו דשין ועברין בר מקרוי פפחיא סגי
לחדא:

(ה) כָּל־אֵלֶּה עָרִים בְּצִרְת חוּמָה גְּבוּהָה דִּלְתָּיִם
וּבְרִיחַ לְבַד מַעְרֵי הַפְּרִזִּי הַרְבֵּה מְאֹד:

ה"י א- מערי הפרזי • פרזות ופתוחות בלא חומה, וכן (זכריה ב) "פרזות תשב ירושלים".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

ה"י א- שם נאמר: 'בשנת חמשים שנה
לעזריה מלך יהודה מלך פקחיה בן
מנחם על ישראל וגו', וקשר עליו
פקח בן רמליהו שלישו ויכחו בשמרון
בארמון בית המלך את ארגב. ומהו
'בארמון את ארגב'? בארמון החיצון
אשר אצל היכל המלך הפנימי, שם
הרגו פקח בן רמליהו לפקחיה בן
מנחם. מכאן למדתי שמשום כך
נקרא שם ההפרכיא האמורה כאן

'חבל-ארגב' (רע"י, מפרשים): תורה ה

(ה) מערי הפרזי. פירוש: ערים
פרוזות ופתוחות בלא חומה סביבות
העיר, וכן יש דוגמתו במקרא: 'פרזות
תשב ירושלים' (זכריה ח) [לעתיד
לבא תהיה ירושלים בלא חומה] [וכן
במגילת אסתר (ט, יט) 'היהודים
הפרזים הישבים בערי
הפרזות!': תורה ו

'ארגוב' אינו 'שם' בעלמא אלא לשון
'מקום המלכות' הוא, שכן 'חבל ארגב'
מתרגמינן באונקלוס: 'בית פלך
טרכונא', ובביאור מלך טרכונא
ראיתי תרגום ירושלמי במגלת
אסתר שהוא קורא ל'פלטיין' (=ארמון
מלך והיכלו) 'טרכונין', מתוך כך
למדתי ש'חבל ארגוב' המתורגם כאן
'בית פלך טרכונא' - פירושו
'הפרכיא' - שטח חסותו של היכל
מלך, כלומר, כל ששים הערים
הבצורות הן 'פלך ערי המלוכה' ששם
ההיכל של ממלכת עוג בבשן, והיא
הפרכיא מיוחדת שהמלכות נקראת
על שמה [וערים אלה הן 'לבד מערי
הפרזי הרבה מאד' שבכל שאר ארץ
עוג]. וכן מצינו עוד במקרא לשון
'ארגוב' במשמעות 'היכל מלך',
את-(ה)ארגוב דמלכים (מלכים"ב טו, כג

במצאות, שהקרקע בחבל ארץ זו
מושפעת ועולה כלפי צפון
(מפרשים): תורה ב

(ב) אל תירא אותו. מדוע רק לענן
עוג הצרף להזהירו שלא ותיירא
מפניו, ובסיחון לא הצרף לומר 'אל
תירא אותו'? אלא לא מגבורתו היה
ירא, אכל מתירא היה משה שלא
תעמוד לו לעוג זכות זו ששמש
לאברהם והיטיב עמו, כשבא עוג
להודיעו במלחמת המלכים כי נשבה
לוט בן אחיו, שנאמר (בראשית יד, יג)
'ויבא הפליט' ויגד לאברהם העברי
וגו', והפליט' הנה הוא עוג (כפי שמוכח
רש"י שם): תורה ג

(ד) חבל ארגב ממלכת עוג בבשן.
חבל ארגוב, הוא חבל ארץ (פלך)
הכולל בתוכו ערים רבות תחת שם
כללי אחד: 'חבל ארגב'. ואמנם

וַיִּגְמְרֵנָּה וַתְּהִיֹן כִּמָּא דִּי עֲבַדְנָא לְסִיחִין
מִלְכָּא דְחֻשְׁבּוֹן גְּמַר כָּל קְרוּי גְּבְרִיָּא נְשִׂיא
וְטַפְלָא:

(ו) וַיִּגְמְרֵם אוֹתָם בְּאִשֶּׁר עָשִׂינוּ לְסִיחִין מִלֶּלֶךְ חֻשְׁבּוֹן
הַחֶרֶם כָּל־עִיר מִתָּם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:

רש"י • הַחֶרֶם • לְשׁוֹן הָהָה, הֵלֶךְ וְכָלוּת.

וְכָל בְּעִירָא וְעַדִּי קְרוּיָא בְּזָנָא לָנָא:

(ז) וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשָׁלַל הָעָרִים בְּזוּנוֹ לָנוּ:

חֻנְסִיבְנָא בְּעִדְנָא הֵהִיא יָת אַרְעָא מִיָּדָא
תְּרִין מַלְכֵי אֲמִרָאָה דִּי בְּעִבְרָא דְנִרְדְּנָא
מִנְחָלָא דְאַרְנִן עַד טוּרָא דְחֶרְמוֹן:

(ח) וַנִּקָּח בָּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי
הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעִבְרַת הַיַּרְדֵּן מִנְחַל אֲרִנִּן עַד־הַר
חֶרְמוֹן:

רש"י • מִיָּדָא • מִרְשׁוֹת.

ט צִידְנִיָּא קְרָאוּ לְחֶרְמוֹן סְרִין וְאַמְרָאֵי קְרָאוּ
לָהּ טוּר תַּלְגָּא:

(ט) צִידָנִים יִקְרָאוּ לְחֶרְמוֹן שְׁרִין וְהָאֱמֹרִי יִקְרָאוּ־לוֹ
שָׁנִיר:

רש"י • צִידָנִים יִקְרָאוּ לְחֶרְמוֹן וגו' • וּבִמְקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר: "וְעַד־הַר שִׂיאֵן הוּא חֶרְמוֹן", הָרִי לוֹ אַרְבָּעָה
שְׁמוֹת, לָמָּה הִצְרִיכוּ לִכְתּוֹב? לְהַגִּיד שֶׁבַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ אַרְבָּעָה מַלְכוּתִים מִתְפָּאֲרוֹת בָּכָּךְ: זוֹ אוֹמֶרֶת
עַל שְׁמֵי יִקְרָא, זוֹ אוֹמֶרֶת עַל שְׁמֵי יִקְרָא. שָׁנִיר • הוּא שָׁלֵג בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנוּ וּבְלִשׁוֹן כְּנָעֵן.

י כָּל קְרוּי מִיִּשְׂרָאֵל וְכָל גִּלְעָד וְכָל דְּמִתְנָן עַד
סִלְכָּה וְאַדְרַעִי קְרוּי מִלְּקוֹתָא דְּעוּג בְּמִתְנָן:

(י) כָּל עַרְי הַמִּיִּשֹּׁר וְכָל־הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־
סִלְכָּה וְאַדְרַעִי עָרִי מִמְּלִכַת עוּג בְּבָשָׁן:

יא אַרְי לְחוּד עוּג מִלְכָּא דְּמִתְנָן אֲשַׁתָּאֵר
מִשְׁאָר גְּבְרִיָּא הָא עֲרִסָּה עֲרִסָּה דְּפְרִזְלָא
הָלָא הִיא בְּרַבַּת בְּנֵי עֲמֹן תִּשְׁעָה אֲמִין אֲרַפָּה
וְאַרְבַּע אֲמִין פְּתִיָּה בְּאֲמַת מִלְּךְ:

(יא) כִּי רָק־עוּג מִלֶּלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאָר מֵיִתֵּר הָרְפָּאִים
הַנָּה עֲרִשׁוֹ עֲרִשׁ בְּרוֹל הִלָּה הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עֲמֹן
תִּשְׁעָה אֲמֹת אֲרַפָּה וְאַרְבַּע אֲמֹת רַחֲבָה בְּאֲמַת־
אִישׁ:

רש"י • מֵיִתֵּר הָרְפָּאִים • שֶׁהָרְגוּ אֶמְרָפֶל וְחִבְרִיו בְּעִשְׁתְּרוֹת קֶרֶנִּים, וְהוּא פִּלְט מִן הַמִּלְחָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יד):
"וַיִּבֹא הַפִּלִּיט", זֶהוּ עוּג. בְּאֲמַת־אִישׁ • בְּאֲמַת עוּג.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

וזו אוֹמֶרֶת עַל שְׁמֵי יִקְרָא. שְׁכָל
מַלְכוּת בְּקִשָּׁה לִיתֵּן לוֹ שֵׁם מִשְׁלָה,
וּמִכָּאן בָּאוּ לוֹ כָּל אַרְבָּעָה שְׁמוֹתָיו
(כ"א):

שָׁנִיר. הוּא שָׁלֵג בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנוּ
וּבְלִשׁוֹן כְּנָעֵן. וְלָכֵן, הָעַם הָאֱמֹרִי
שֶׁהוּא בֶן כְּנָעַן (בראשית ט ט"ז) קָרָא לוֹ בֶּן
עַל שֵׁם הַשָּׁלֵג הַתְּמִידִי שֶׁעַל הָהָר
[וּכְמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוֹנֶקְלוֹס 'טוּר תַּלְגָּא'
שֶׁמִּשְׁמֵעוֹ 'הַר הַשָּׁלֵג'] (א"ש: תורה י

(יא) מֵיִתֵּר הָרְפָּאִים. שֶׁהָרְגוּ אוֹתָם
אֶמְרָפֶל וְחִבְרִיו בְּעִשְׁתְּרוֹת־קֶרֶנִּים,

(ט) צִידָנִים יִקְרָאוּ לְחֶרְמוֹן שְׁרִין
וְהָאֱמֹרִי יִקְרָאוּ לוֹ שָׁנִיר. וּבִמְקוֹם אַחֵר
(לְקַמֵּן ד, מ"ח) הוּא אוֹמֵר 'וְעַד הַר שִׂיאֵן
הוּא חֶרְמוֹן', הָרִי לָנוּ שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת
בְּנוֹסֶף לָשֵׁם הָעִיִּקְרִי 'חֶרְמוֹן': שְׁרִין,
שִׂיאֵן וְשָׁנִיר, הָרִי לוֹ אַרְבָּעָה שְׁמוֹת.
וְלָמָּה הוֹצִרְכּוּ לִכְתּוֹב בַּתּוֹרָה כָּל
שְׁמוֹתֵיהֶם? לְהַגִּיד שֶׁבַח אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל,
שֶׁהָיוּ אַרְבַּע מַלְכוּתִים - מְדִינֹת
הַשׁוֹכְנוֹת בְּצֵד הַר חֶרְמוֹן מִתְפָּאֲרוֹת
בָּכָךְ, שֶׁאֲרֻצוֹתֵיהֶם גּוֹבְלוֹת עִם הָהָר
הַזֶּה; זוֹ אוֹמֶרֶת עַל שְׁמֵי יִקְרָא הָהָר,

(ו) הַחֶרֶם. 'חֶרֶם' הוּא לְשׁוֹן כְּלִיֹן.
וְתִיבַת 'הַחֶרֶם' הֵאֱמִינָה כָּאן, אֵינֶנָּה
לְשׁוֹן צִיּוּי, כִּמְיָ שֶׁמִּצְנָה לְחִבְרִיו:
הַחֶרֶם! אֵלָּא לְשׁוֹן הָהָה הוּא, הַנֶּאֱמַר
דֶּרֶךְ סִיפּוֹר דְּבָרִים, וּכְלוֹמֵר: 'וַיִּגְמְרֵם
אוֹתָם' - הָיִינוּ מְחִרִּימִים וְהוֹלְכִים -
הָלוֹךְ וְהַחֶרֶם, הָלוֹךְ וְכָלוּת (כ"א: לִשְׁח
חיים: תורה ז

(ח) מִיָּד שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי. לֹא 'מִיָּדָא'
מִמֶּשׁ, אֵלָּא כְּלוֹמֵר מִרְשׁוֹת מַלְכֵי
הָאֱמֹרִי; לְקַחְנוּ וְהוֹצֵאנוּ אֶת הָאָרֶץ
מִתַּחַת רְשׁוֹתָם: תורה ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת יז עמ' 7)

הנה ערשו ערש ברזל, הלא היא ברבת בני עמוז (ג, יא) ערשו: עריסה של קטן (רשב"ם) שטתו של 'עוג מלך הבשן' היא, שבחנוף קטנים העקר הוא בריאות הגוף, 'ערש ברזל'. והוא הפיץ ופרסם שטה זו ברב עם, בעיר הבירה - רבת בני עמוז. אף האמות היא, שגם בריאות הגוף חייבת להיות מבססת על רוחניות ואמונה, כי בלאו הכי, למה לא יחטא הבן ויך דף אחרי מותרות, דבר שיפגע, בסופו של דבר, גם בבריאות הגוף. ומפלת עוג היתה בדרך הטבע, לא בדרך גס, שהרי משה רבנו קפץ והכהו בחרב בקרסליו (רש"י סוף פרשת חקת), שהיא פעלה טבעית. לומר לך: גם בריאות הגוף - ונצחון גשמי - תלויה בבריאות הנפש, הבאה על ידי אמונה שלמה באלקים.

יבנות ארעא הדא וריתנא בעדנא התיא
מעריער די על נחלא דארנן ופלגות טורא
דגלעד וקרווהי יתבית לשבטא דראובן
ולשבטא דגד:

**(יב) ואת-הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא מערער
אשר-על-נחל ארנן וחצי הרהגלעד ועריו נתתי
לראובני ולגדי:**

כ"א ואת-הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא • האמורה למעלה: "מנחל ארנן ועד הר חרמון". מערער
אשר-על-נחל ארנן • אינו מחבר לראשו של מקרא אלא לסופו, על "נתתי לראובני ולגדי", אבל לענין
ירשה עד הר חרמון היה.

יג וישאר גלעד וכל דמתנן מלכותא דעוג
יתבית לפלגות שבטא דמנשה כל בית פלך
טרכונא לכל מתנן ההוא מתקרי ארעא
גברי:

**(יג) ויתר הגלעד וכל-הבשן ממלכת עוג נתתי
לחצי שבט המנשה כל חבל הארנב לכל-הבשן
ההוא יקרא ארץ רפאים:**

כ"ב ההוא יקרא ארץ רפאים • היא אותה שנתתי לאברהם.

יד יאיר בר מנשה נסיב ית כל בית פלך
טרכונא עד תחום גשורא ואפקירוס וקרא
יתהון על שמה ית מתנן פפרגי יאיר עד
יומא הדין:

**(יד) יאיר בן-מנשה לקח את-פלחב ארנב עד-
גבול הגשורי והמעכתי ויקרא אתם על-שמו
את-הבשן חות יאיר עד היום הנה:**

♦ שבת קודש ו' מנחם-אב ♦

טו ולמכיר יתבית ית גלעד:

(טו) ולמכיר נתתי את-הגלעד:

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

כי מערער עד חצי הר הגלעד נתתי
להם, אבל לענין ירושה הרי עד הר
חרמון היה (במפורש בפסוק ח): תורה יג
(יג) ההוא יקרא ארץ רפאים. אין
הכוונה לאותם הרפאים שהוזכרו
למעלה (לעיל ב, ייא-יא), אלא ארץ-
רפאים האמורה כאן היא אותה
שנתתי לאברהם בברית בין הבתרים,
והיא מנויה בתוך שבע הארצות
שניתנו לישׂראל (בראשית טו, יט. וראה רש"י
שם: תורה יד

על המשכו של הכתוב 'מעריער' וגו',
אלא על הארץ האמורה למעלה
(בפסוק ח), מנחל ארנן עד הר חרמון –
כל זה ירשנו בעת ההוא [והוא כל מה
שכבשו בעבר היידין המזרחי] (רא"ם
ג"א):
מעריער אשר על נחל ארנן. אינו
מחבר לראשו של מקרא זה
[ובלומר, שזו הארץ שירשנו], אלא
לסופו הוא מחובר, על 'נתתי
לראובני ולגדי', וכוונת הכתוב לומר

והוא (עוג) פלט וניצל מן המלחמה,
וזהו 'נשאר מיתר הרפאים'. שנאמר
בסוף המלחמה הריא (בראשית יד, יג)
'ויבא הפליט', וכפי המבואר כאן, זהו
עוג, כי מלבדו לא נשארו עוד רפאים:
באמת איש. מהו שהוסיף הכתוב
'באמת איש'? ללמד שאין המדובר
באמה בינונית רגילה, אלא באמת
'האיש' שבו הכתוב מדבר, כלומר
באמת עוג (משכ"ל, לש"ר): תורה יב
(יב) ואת הארץ הזאת. אינו מוסב

(טז) וְלֹאֲרֹאבוֹנֵי וְלִגְרֵי נָתַתִּי מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אֲרֶנָּן
תּוֹךְ הַנַּחַל וְגִבֹּל וְעַד יַבֵּק הַנַּחַל גִּבֹּל בְּנֵי עַמּוֹן:

ט"ז תּוֹךְ הַנַּחַל וְגִבֹּל • כָּל הַנַּחַל וְעַד מַעְבַּר לְשִׁפְתּוֹ, כְּלוֹמַר עַד וְעַד בְּכָלל יוֹתֵר מִכָּאן.

יז וְיִמְיִשְׁרָא וַיִּרְדָּנָא וַתְּחֻמָּהּ מִגִּנְסוֹר וְעַד
נִמָּא דְמִישְׁרָא נִמָּא דְמִלְחָא תַּחַת מִשְׁפָּח
מִרְמָתָא מְדִינָתָא:

(יח) וְהָעֲרֵבָה וְהַיַּרְדֵּן וְגִבֹּל מִכַּנְזֶרֶת וְעַד יַם הָעֲרֵבָה
יַם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁרֶת הַפְּסָגָה מִזִּרְחָה:

ט"ח מִכַּנְזֶרֶת • מַעְבַּר הַיַּרְדֵּן הַמַּעְרָבִי הָיָה, וְנִחְלַת בְּנֵי גֵד מַעְבַּר הַיַּרְדֵּן הַמְּזֻרְחִי, וְנִפְּל בְּגוֹרְלָם רַחֲב הַיַּרְדֵּן
כַּנְזֶרֶת. וְעוֹד מַעְבַּר לְשִׁפְתּוֹ, עַד כַּנְזֶרֶת, וְזֶהוּ שְׁנָאֹמֶר: "וְהַיַּרְדֵּן וְגִבֹּל", הַיַּרְדֵּן וּמַעְבַּר לוֹ.

יח וַיִּפְקְדִית יִתְכּוֹן בַּעֲדָנָא הֵיחָא לְמִימָר יִי
אַלְהֵכֹן יִהֲב לְכּוֹן יַת אַרְעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ
מִזְרִין תַּעֲבִירִין קִדְם אַחִיכֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל
מִזְרֵי חִילָא:

(יח) וְאַצּוֹ אַתְּכֶם בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חִלּוּצִים
תַּעֲבִירוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חִיל:

ט"ח וְאַצּוֹ אַתְּכֶם • לְבְנֵי רְאוּבֵן וְגֵד הָיָה מְדַבֵּר. לְפָנֵי אַחֵיכֶם • הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִלְחָמָה,
לְפִי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים, וְאוֹיְבִים נּוֹפְלִים לִפְנֵיהֶם, שְׁנָאֹמֶר (דברים לג): "וְיִטְרֹף זֵרוֹעַ אֶף קֶדְקֵד".

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (שיחות ש"פ דברים תשד"מ - התנועותיות תשד"מ ד עמ' 2321)

חִלּוּצִים תַּעֲבִירוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם (ג, יח) שֶׁהָיוּ גְבוּרִים . . . שְׁנָאֹמֶר וְיִטְרֹף זֵרוֹעַ אֶף קֶדְקֵד (רש"י) כָּל יְהוּדֵי חִיִּיב לַעֲסֹק
בְּכִיבוּשׁ הָאָרֶץ - עָלָיו לִכְבֹּשׁ אֶת 'חִלְקוֹ בְּעוֹלָם' וְלַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ 'אָרֶץ יִשְׂרָאֵל'. וְקִיָּמִים שְׁנֵי סוּגֵי מְנִיעוֹת שֶׁיֵּשׁ לַהֲתַגְבֵּר
עֲלֵיהֶם: קֶדְקֵד רֹמֵז עַל מְנִיעָה שְׂכָלִית, שֶׁנִּדְמָה לוֹ לְאֶדָם שֶׁאֵין בְּכחוֹ לֶלְחֵם מִלְחָמָה ז.ו. וְזֵרוֹעַ רֹמֵז עַל מְנִיעָה גִּשְׁמִית,
שֶׁקִּשָּׁה לוֹ לְוֹתֵר עַל עֲנִיָּוִי הַגִּשְׁמִיִּים כְּדֵי לַעֲסֹק בְּכִבוּשׁ זֶה. וְהָיוּ חוֹתְכִים הָרֹאשׁ עִם הַזֵּרוֹעַ בְּמִקְהָ אַחַת (רש"י ברכה לג, ט),
כְּלוֹמַר: אֵין זְמַן לַעֲסֹק עִם ה'זֵרוֹעַ' בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעִם ה'רֹאשׁ' בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, בְּסִדֵּר מְסֻדָּר. וְכִידּוּעַ, שֶׁבְּזֶמַן הַזֶּה אֵין סִדֵּר בַּעֲבוּדַת
הַבְּרוּרִים, אֶלָּא צָרִיד לִהְיוֹת 'חֲטָף' וְאֶכָּל חֲטָף וְשִׁתִּי.

יט לַחֹד וְנִשְׁכּוֹן וְטַפְלָכוֹן וּבַעֲרִיכוֹן יִדְעָנָא
אַרִי בַעֲרִי סָגִי לְכּוֹן יִתְבּוֹן בְּקִרְוִיכוֹן דִּי
יְהִיבִית לְכּוֹן:

(יט) רַק נִשְׁיכֶם וְטַפְכֶם וּמִקְנֵכֶם יִדְעִיתִי כִּי־מִקְנֶה רֶב
לָכֶם יֵשְׁבוּ בַּעֲרִיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על"פ לקוטר שיחות חלק ט עמוד 14 ואל"ך - מתוך 'לקראת שבת')

הַסִּבָּה לְטַעֲנַת בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן

יִדְעִיתִי כִּי־מִקְנֶה רֶב לָכֶם (ג, יט)

בְּתַפְאֶרֶת יְהוֹנָתָן (מטות לב, א) מִקְשָׁה: "יֵשׁ לָתֵת טַעַם לָמָּה דִּןֶקָא לְשָׁנֵי שְׁבָטִים הֵלְלוּ הֵיךְ מִקְנֶה רֶב"? וּמִתְרַץ ד"שָׁנֵי

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

[ויכפִי שְׁמוּיָכֹח מִתּוֹךְ הָעֲנִיָּן]:
לְפָנֵי אַחֵיכֶם. לֹא נֶאֱמַר 'עִם' אַחֵיכֶם,
כִּי הֵם הָיוּ הוֹלְכִים 'לִפְנֵי' יִשְׂרָאֵל
לְמִלְחָמָה בְּרָאשֵׁי הַגְּדוּדִים, לְפִי שֶׁהָיוּ
גְבוּרִים וְהָאוֹיְבִים הָיוּ נּוֹפְלִים
לִפְנֵיהֶם, כְּמוֹ שְׁנָאֹמֶר (לִקְמָן לג, ט) 'וְיִטְרֹף
זֵרוֹעַ אֶף קֶדְקֵד' [הַרְוִיגָהּם הָיוּ נִיכְרִים,
חוֹתְכִים הָרֹאשׁ עִם הַזֵּרוֹעַ בְּמִקְהָ אַחַת
(רש"י שם) (ג'א): חִסְלַת פִּרְשַׁת דְּבָרִים

מַעְבַּר־הַיַּרְדֵּן הַמְּזֻרְחִי, וּבְנוֹסָף לָכֶךְ
נִפְּל בְּגוֹרְלָם שֶׁל שְׁבֹט גֵּד גַּם רֹחֲבֵי
הַיַּרְדֵּן עֲצָמוֹ כַּנְזֶרֶת, וְעוֹד מִקְצַת
מַעְבַּר שִׁפְתּוֹ הַמַּעְרָבִית שֶׁל הַיַּרְדֵּן עַד
פְּאֵתֵי הָעִיר כַּנְזֶרֶת, וְזֶהוּ שְׁנָאֹמֶר כָּאֵן
'וְהַיַּרְדֵּן וְגִבֹּל' - לְרִבּוֹת הַיַּרְדֵּן עֲצָמוֹ
וְעוֹד מַעְבַּר לוֹ (לש"י): תּוֹרָה יח
(יח) וְאַצּוֹ אַתְּכֶם וגו'. הַדְּבָרִים הֵלְלוּ
אֵינֶם מְכוֹנְנִים לְכָל יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא לְבְנֵי
רְאוּבֵן וּבְנֵי גֵד בְּלִבָּד הֵיךְ מְדַבֵּר

(טז) תּוֹךְ הַנַּחַל וְגִבֹּל. אַחֵר שְׁאֹמֶר
הַכְּתוּב 'עַד' נַחַל אֲרֶנוֹן, הוֹצֵרֵךְ לְפָרֶשׁ
אִם הַנַּחַל עֲצָמוֹ בְּכָלל, לָכֶךְ פִּירֵשׁ 'תּוֹךְ
הַנַּחַל' - כָּל הַנַּחַל בְּכָלל, עוֹד הוֹסִיף:
'וְגִבֹּל', כְּלוֹמַר, וְעוֹד מַעְבַּר לְשִׁפְתּוֹ
הַדְּרוּמִי, כְּלוֹמַר, עַד וְעַד בְּכָלל וְאַף
יוֹתֵר מִכָּאן: תּוֹרָה יז
(יז) מִכַּנְזֶרֶת. מַעְבַּר־הַיַּרְדֵּן הַמַּעְרָבִי
הָיָא - עִיר זֹו שׁוֹכֶנֶת לְצִדּוֹ הַמַּעְרָבִי
שֶׁל הַיַּרְדֵּן, וְנִחְלַת בְּנֵי גֵד הַתְּחִילָה

שיעור יומי לשבת קודש ו' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - ג - פרשת דברים

השִׁבְטִים הִלְלוּ חֲבָבוֹ אֶת הַמֶּן, וְלִכְךָ מִקְנֶה רַב הָיָה לָהֶם מֵאֲשֶׁר הֵבִיאוּ מִמִּצְרַיִם. מִה־שָּׂאִין-כֶּן שָׂאֵר הַשִּׁבְטִים דָּשְׁחוּ הַבְּהֵמוֹת, וְלֹא חֲבָבוֹ אֶת הַמֶּן לֵאכֹל בְּכָל פֶּעַם.
וַיֵּשׁ לְבָאֵר דָּהָא דַּחֲבַת הַמֶּן גְּרָמָה לָזֶה שְׁלֹא רָצוּ לִפְנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לֹא הָיְתָה רַק מִצַּד זֶה שְׁעַל־יְדֵי־זֶה הָיָה לָהֶם מִקְנֶה רַב, אֲלֹא הָיָה בָּזֶה גַם עֵינֵן עֲמוֹק יוֹתֵר.
דְּהִנֵּה כָל מִאֲכָל גִּשְׁמִי, יֵשׁ לוֹ רַק טַעַם אֶחָד וְלִכְל הַיּוֹתֵר כְּמֹה טַעַמִּים, אֲךָ בְּכֹן מִצִּינוּ (יומא עה, א) "הַמֶּן . . מוֹצֵאִין בּוֹ כְּמֹה טַעַמִּים" וַיִּתִּירָה מִזֹּו אֵיתָא שֶׁם "הַמֶּן מִתְּהַפֵּף לְכְּמֹה טַעַמִּים", שְׁהִיוּ בּוֹ טַעַמִּים הַפְּסִיִּים, כִּי הַמֶּן הָיָה "לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם" (בשלח טז, ד) - לֶחֶם רוּחָנִי, וְלִכְן לֹא הָיוּ בּוֹ הַגְּבֻלוֹת גִּשְׁמִיּוֹת.
וּמִכֵּיִן שְׁהִיוּ מְרַגְלִים בְּ"לֶחֶם רוּחָנִי", זֶה גֵרָם לָהֶם שְׁלֹא יָרְצוּ לְהִכְנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי שֶׁם יִצְטָרְכוּ לַעֲסֹק בְּעֵינֵיִם גִּשְׁמִיִּים וְ"אַרְצִיִּים", כְּמוֹ לְחַרֵּשׁ וְלִזְרֹעַ וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. וְרָצוּ לְהִשָּׂאֵר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְלִהְיוֹת רוּעֵי צֹאן, כִּי אֵין בְּעַבְדָּה זֹו טְרִדָּה דוֹמָה, וַיְכֻלִּים לִהְיוֹת תָּמִיד דְּבוֹקִים בְּהַקְדָּה.

כ עד די יגית יי לאחכיון כותכוון וירתון אף
אנון ית ארעא דיי אלחכיון יהב לכון
בעברא דירדנא ותתובון גבר לירתתה די
יהבית לכון:

כא וית יהושוע פקדית בעדנא ההיא למימר
עיניך חזאה ית כל די עבד יי אלחכיון
לתרין מלכנא האלין בן יעבד יי לכל
מלכותא די את עבר לתמן:

כב לא תדחלון מנהון ארי יי אלחכיון
מימרה יגית לכון: ס ס ס

(ב) עֲדֵי אֲשֶׁר־יִנִּיחַ יְהוָה לְאַחִיכֶם כָּכֶם וַיִּרְשׁוּ
גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם
בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּשְׁבְּתֶם אִישׁ לִירֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי
לָכֶם:

(כא) וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ
הִרְאֵת אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשָׁנִי
הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּנִי־עֲשֵׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּמַלְכוֹת
אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:

(כב) לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם
לָכֶם:

ק"ה פסוקים. מלכ"ה ס"מן. חסלת פרשת דברים

הפטרה לפרשת דברים לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה לקמן עמ' קעא

המשך ביאור למסכת מגילה ליום שני עמ' א

16 שהשמש לעולם וזרחת במזרח ושוקעת במערב ולא להיפך, כך יש
17 להלל שם ה' על הסדר ולא למפרע. רב יוסף אמר, שנאמר (שם קח)
18 (כז) 'וְהָיָה הַיּוֹם עֲשָׂה ה' נְגִילָה וְנִשְׁמַחָה בּוֹ'. כשם שהיום מתנהל
19 בסדרו, כך 'נגילה ונשמחה בו' בהלל. רב אריא אמר, שנאמר (שם
20 קיג א) 'הִי שֵׁם ה' מְבָרָךְ', שיש להלל את שם ה' בהווייתו ולכך צריך
21 לקרוא את ההלל בסדרו ולא למפרע. ורב נחמן בר יצחק ואיתמא
22 רב אחא בר יעקב אמר, מהבא, שנאמר (שם) 'הִי שֵׁם ה' מְבָרָךְ'
23 מעתה ועד עולם, שיש להלל את ה' בסדר העולם שהעבר לפני
24 ההווה והעתיד.
25 ממשיכה הגמרא לבאר את מקורות הדינים שבברייתא: קריאת
26 שְׁמֵעַ מקורו שאין לקרוא למפרע, דְּתִנָּיִא בברייתא, קריאת שְׁמֵעַ
27 קריאתה בכתבה בלשון הקודש ולא בלשון אחר, דְּבָרֵי רַבִּי.
28 וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים, נקראת כָּל לִשׁוֹן שהקורא מבין. ומבשרת
29 הגמרא: מֵאִי טַעָמָא דְּרַבִּי, דְּאִמַּר קָרָא בפרשת שמע (דברים ו)

1 ליום י"ד, אף בְּתָבֶם לְמַפְרַע לֹא, שאין לקרוא את המגילה למפרע.
2 מקשה הגמרא: מִיָּדִי מִצוֹת קְרִיאָה שֶׁל הַמְּגִלָּה בְּתִיבָה הָבָא בַּפְּסוּק
3 זֶה, הֲרֵי עֲשִׂיָּה שֶׁל מִצְוֹת הַפּוּרִים בְּתִיבָה, דְּבִתִּיב (שם) 'לִהְיוֹת עֲשִׂים
4 אֶת שְׁנֵי הַיּוֹמִים', וכיצד ניתן ללמוד מפסוק זה לענין קריאת
5 הַמְּגִלָּה. לכן מבארת הגמרא: אֲלֹא לְמִדֵּים דִּין זֶה מְהֵבָא, דְּבִתִּיב
6 (שם ט כח) 'וְהַיּוֹמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים', אֵיתָקֵשׁ וְכִיָּה דְּהֵינּוּ
7 קְרִיאַת הַמְּגִלָּה שְׁבָה נִזְכָּרִים יְמֵי הַפּוּרִים לְעֲשִׂיָּה שֶׁל יְמֵי הַפּוּרִים,
8 מֵה עֲשִׂיָּה לְמַפְרַע לֹא, שֶׁלֹּא נִתֵּן לְהַקְדִּים ט"ו לִי"ד, אֲךָ וְכִיָּה
9 לְמַפְרַע לֹא.
10 ברייתא המביאה מצוות קריאה נוספות שאין לקרוא בהן למפרע:
11 תְּנָא, הַחֲלֵכָה שֶׁהַקּוֹרֵא לְמַפְרַע לֹא יֵצֵא נֶאמְרָה בְּקְרִיאַת הַמְּגִלָּה,
12 וְכֵן בְּקְרִיאַת הַלֵּל בְּמוֹעֲדִים, וְכֵן בְּקְרִיאַת שְׁמֵעַ בְּשַׁחֲרִית וְעֶרְבִית,
13 אִם הַקְדִּים פְּסוּק לְחִבְרִי, וְכִתְּפִלָּה אִם הַקְדִּים בְּרִכָּה לְחִבְרִית.
14 הַגְּמָרָא מְבֹאֵר מִקּוּרֹת דִּינֵים אֵלֶּה: הַלֵּל מְנַל, רַבָּה אָמַר, דְּבִתִּיב
15 בַּהֲלֵל (תהלים קיג א) 'מְמַלֵּךְ שְׁמֵשׁ עַד מְבֹאֵי מַהֲלֵל שֵׁם ה'', שֶׁכֵּשֶׁם

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ט תמוז מפרק קמ עד סוף פרק קנ	יום רביעי - ג' מנחם אב מפרק יח עד סוף פרק כב
יום שני - א' מנחם אב פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט	יום חמישי - ד' מנחם אב מפרק כג עד סוף פרק כח
יום שלישי - ב' מנחם אב מפרק י עד סוף פרק יז	יום שישי - ה' מנחם אב מפרק כט עד סוף פרק לד
שבת קודש - ו' מנחם אב פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ט תמוז

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 196, פרק ט. וביאור... עד עמ' צט, בספ"ק דר"ה:

- 1 **פֶּרֶק ט** בסוף הפרק הקודם, פרק ח, הסביר רבנו הזקן, שהתשובה
- 2 באופן זה שלאחר שהנפש נוקתה מהחטאים, היא מסוגלת להתעלות
- 3 מעלה מעלה למקורה ושרשה ולהיות מיוחדת עם הקב"ה ביהוד נפלא
- 4 כפי שהיתה לפני ירידתה בגוף – זו היא "תשובה עילאה" הבאה אחרי
- 5 "תשובה תתאה". והביא על
- 6 כך מהזוהר הקדוש,
- 7 ש"תשובה עילאה" היא – 1
- 8 שיעוסק בתורה מתוך יראה 2
- 9 ואהבה אל הקב"ה. ברם, 3
- 10 נדרש עדיין ביאור בענין: 4
- 11 בפרק ד' הביא רבנו הזקן 5
- 12 מהזוהר, ש"תשובה עילאה" 6
- 13 היא "תשובה" עילאה, שובה 7
- 14 של ה' עילאה, (אות ה"א" 8
- 15 הראשונה של שם הוי') – איזו 9
- 16 שייכות יש לכך לאהבה 10
- 17 וליראה (ללימוד תורה מתוך 11
- 18 אהבה ויראה), השייכות 12
- 19 לאות ו' של שם הוי' – 13
- 20 לתשובה של ה' עילאה של 14
- 21 שם הוי' בתחילת הפרק
- 22 הנוכחי, מסביר רבנו הזקן, שהכוונה במה שאומרים ש"תשובה עילאה"
- 23 היא לימוד תורה מתוך יראה ואהבה, היא יראה ואהבה הנוצרות משכל,
- 24 כלומר, מהשכל המתבונן בגדלות של הקב"ה, שזהו ענינה של בינה
- 25 (ההתבוננות בגדלות הוי') ויראה ואהבה אלו דוקא הן החיבור של הה"א
- 26 עם הוא"ו (של השכל המתבונן עם המדות הנולדות מהשכל). לאחר מכן
- 27 יסביר רבנו הזקן מדוע לפגם הברית נדרש דוקא ענין של "תשובה
- 28 עילאה".
- 29 **וּבִיאור הָעֵינָן**, – לאיזו אהבה ויראה יש שייכות לה' עילאה,
- 30 **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּהַר חֲקֹדֶשׁ וְתִקּוּנִים כְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, דְּבִינָה**
- 31 **אִיְהִי – הִיא, תְּשׁוּבָה עִלְיָה, –** כלומר, הכוונה לאופן הבינה
- 32 כפי שהיא נקראת "אם", ככתוב: **"וְהָאֵם רִבְצָת עַל**
- 33 **הָאֶפְרָחִים" וְכוּ'. דְּהֵינָן, שְׁעֵלֵי יְדֵי שְׁמֵתְבוֹנָן בְּגִדְלַת ה'**
- 34 **בְּהַעֲמֶקֶת הַדַּעַת, וּמֹלִיד מְרוּחַ בִּינָתוֹ דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי**
- 35 **שְׁכָלִיִּים, – יִרְאָה וְאַהֲבָה שְׁכָלִיּוֹת, –** לא שהשכל מגלה בלבד
- 36 את האהבה והיראה הטבעיות² שכבר נמצאות בו, אלא
- 37 שהשכל יוצר בו אהבה ויראה, **וּבְטוֹב טַעַם וְדַעַת, –** שיש לו
- 38 על אהבה או יראה אלו טעם שכלי, מדוע עליו לאהוב את
- 39 הקב"ה ומדוע עליו לירא ממנו, **כְּעֵינָן שְׁנַאֲמָרֵי: "לְאַהֲבָה אֶת**
- 40 **ה' אֱלֹקֵינוּ", מְשׁוּם "כִּי הוּא תִיֵּךְ וְגו'", –** המלה "כי" היא
- 41 נתינת טעם מדוע עליו לאהוב את ה' אלקיך – מפני (משום) "כי

1. לשון הכתוב – תצא כב, ו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע וביורור אם כן הוא. וצל"ע בפמ"ד ועוד". 3. נצבים ל, כ. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כו"כ שינוים (בבי' אתדבקות רב"ר) למשנ"ת בפמ"ט". 5. שה"ש א, ב. 6. ואתחנן ו, ה. 7. ראה ירושלמי פאה פ"א ה"א. ובכ"מ.

דברים שאיסורם הוא רק מדרבנן, וכן¹³ – יותר מדברי תורה,
מאיסורי תורה). וכיון שענינים אלה פוגם – פוגמים, במח, לכן¹⁴
תקונו הוא דיתעסק באוריתא, דמחכמה נפקא. – שיעסוק¹⁵
בתורה הבאה מחכמה, לכן תיקון פגם הברית, כמובא לעיל¹⁶
בפרק ד' מהוזהר הקדוש
(לפי פירוש ה"ראשית
חכמה"), הוא דוקא
"תשובה עילאה", שהיא
הענין של "יתעסק
באורייתא בדחילו ורחימו
דקוב"ה". וזהו שכתוב¹⁷
בתנא דבי אליהו¹⁸:
אדם עבר עברה ונתחייב
מיתה למקום, – הוצאת
זרע לבטלה היא עבירה
שעונשה מיתה בידי
שמים, מה יעשה ויחיה?
אם היה רגיל לקרות דף
אחד – יקרא ב' דפים,
לשנות פרק אחד –
ישנה ב' פרקים וכו'. –
כלומר, תוספת בלימוד
התורה יש בה משום תיקון
על העבירה שעבר ואשר
עונשה מיתה בידי שמים,
כמו ענין פגם הברית.

ההכפלה של הדבר הנלמד, במקום דף אחד – שני דפים, במקום
פרק אחד – שני פרקים, היא מפני, והינה, במשל חבל הנפסק
וחוזר וקושרו, שבמקום הקושר הוא כפול ומכפל, וככה
הוא כ"חבל נחלתו" וכו'. – הנשמה היא הרי קשורה בשרשה
ומקורה, ואם על ידי עבירה נפסקה התקשרות זו, ועל ידי
תשובה נקשרת הנשמה מחדש – הרי שהחבל במקום הקישור
צריך להיות כפול ומכופל, וזה ענינה של תורה. וזהו שאמר
הכתוב¹⁹: "בחסד ואמת יכפר עון וגו'", "ואין אמת אלא
תורה וכו'"²⁰, – כלומר, על ידי תורה באה כפרתו של העון,
ועון בית עלי – עליו נאמר²¹ "אם יכופר עון בית עלי בזבח
ומנחה", אומרים חכמינו ז"ל, בזבח ומנחה הוא דאינו
מתכפר – אבל מתכפר בתורה ונמילות חסדים, כדאיתא
– כמו שכתוב, בסוף פרק קמא – ראשון, דראש השנה: –
הרבי שליט"א מציין ב"הערות ותיקונים" שנדפסו עם ספר
ה"תניא", שדרוש קצת ביאור, מדוע אומר רבנו הזקן שזה
נמצא בסוף הפרק הראשון, בשעה שזה נמצא ארבעה דפים
לפני סוף הפרק, בדף י"ח.

בתורה בחכמה ובשכל, שעל ידי כך מתאחד שכל האדם עם
השכל שלמעלה, דאורייתא מחכמה נפקא²²; – מפני שתורה
באה מחכמה (שלמעלה), וכן המחשבה – מחשבתו של האדם
תתאחד במחשבתו ויתברך; ויתברך – דיבורו של האדם
יתאחד בדבר ה', זו
הלכה²³, וכמו שכתוב: –
על תורה²⁴: "ואשם דברי
בפיך", – התורה נקראת
"דברי" (הדיבורים שלי),
דיבוריו של הקב"ה, וזאת
"בפיך", בפיו של האדם
הלומד תורה, ודברי
אשר שמתי בפיך²⁵; –
והמעשה – התאחדות
המעשה של האדם עם
המעשה שלמעלה, הוא –
על ידי, מעשה הצדקה,
– וחסד, להחיות רוח
שפלים, – על ידי כך
נעשה מעשה האדם
מאוחד עם המעשה
שלמעלה, שענינו גם
להחיות את הנבראים
שהם שפלים, כמו
שכתוב²⁶: "כי יששת
ימים עשה ה' וגו'", –

על בריאת הנבראים וחיותם, כתוב הלשון עשה, "ששת ימים
עשה ה'", שכן, זוהי ירידה של כוחות אלקיים, הנמצאים בירידה
ובצמצום בבריאה, כדי לברוא ולהחיות נבראים שהם שפלים,
כנודע – ומבואר, במקום אחר, וזו היא אתדבקות דיוחא
ברוחא – התדבקות רוח ברוח, בתכלית הדבקות – בדרגה
העליונה ביותר של דבקות, והיחוד, כשהיא מחמת אהבה
וכו'. – למרות שגם כשלימוד התורה אינו מתוך אהבה אלא
מתוך קבלת עול, הרי זה גם כן דבקות של רוח ברוח, אך מתי
זה בתכלית הדבקות והיחוד – הרי זה דוקא כשזה בא מצד
אהבה. ולכן ענינה של "תשובה עילאה" דוקא הוא "דיתעסק
באורייתא בדחילו ורחימו (ביראה ואהבה) דקוב"ה", לימוד
התורה מתוך אהבת ה' ויראת ה'. שכן, דוקא אז זה תכלית
הדבקות והיחוד, שזהו תוכנה של "תשובה עילאה" – הדבקות
ויחוד הנפש עם אלקות בתכלית הדבקות והיחוד. ולפי שפגם
הברית בהוצאת זרע לבטלה, ואין צריך לומר בעריות, או
שאיר אסורי ביאה דאורייתא, או דרבנן – איסורי ביאה מן
התורה או איסורי ביאה מדרבנן, (כי חמורים דברי סופרים –

8. זה"ב פה, א. 9. שבת קלח, ב. 10. ישעיה נא, טז. 11. שם נט, כא. 12. יתרו כ, יא. 13. ראה עירובין כב, ב. ובכ"מ. 14. לא נמצא
שם. ועיין ויק"ר רפכ"ה. 15. משלי טז, ו. 16. ראה ברכות ה, ב. 17. שמואל א ג, ד.

יום שני א' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' צט, פרק י. והנה תשובה... עד עמ' 198, דומרה כנודע.

- 1 פרק י בפרק הקודם, פרק ט, הסביר רבנו חזקן ענין "תשובה עילאה",
- 2 וכפי שהיא מתבטאת בדביקות הנפש באלקות באופן של "אתדבקות
- 3 רוחא ברוחא", שרוח האדם מתדבקת ברוח שלמעלה, כפי שזה בענין
- 4 לימוד התורה ובצדקה (וגמילות חסדים).

- 5 והנה, תשובה עלאה זו,
- 6 דאתדבקותא דרוחא

- 7 ברוחא, – של התדבקות
- 8 רוח ברוח, על ידי תורה
- 9 וגמילות חסדים, היא
- 10 בנתינת המשיכה
- 11 למעלה למטה, – שכן,
- 12 גם תורה וגם גמילות
- 13 חסדים, אינן התעלות
- 14 העצמית של האדם שהוא
- 15 מתעלה על ידי עבודתו,
- 16 אלא כפי שהוא מתעלה
- 17 מצד כוח עליון, המעלה
- 18 אותו למעלה באין-ערוך
- 19 מאשר התעלותו מצד
- 20 מדריגתו ועבודתו
- 21 העצמיות, להיות –
- 22 שתהיה, דבר ה' ממש
- 23 בפיו, – שהרי אין זה
- 24 מצד כוחו ועבודתו של

אגרת התשובה

פרק י והנה תשובה עילאה זו דאתדבקותא דרוחא ברוחא ע"י תורה וגמ"ח. היא בבחי' המשכה מלמעלה למטה להיות דבר ה' ממש בפיו וכמ"ש ואשים דברי בפך. וימינו תחבקני בגמ"ח דחסד דרועא ימינא וכו'. אבל אדם התחתון צריך לילך ממדרגה למדרגה ממש למעלה היא בחי' תשובה עילאה ואתדבקות רוחא ברוחא בכוננת הלב בתפלה ובפרט בק"ש וברכותיה. כדי לומר ואהבת כו' בכל לבבך ובכל נפשך וכו' באמת לאמיתו. וכן והיו הדברים האלה וכו' ודברת בם וכו' להיות דבר ה' בפיו באמת ואין אמת וכו'. וכן לקיים כל המצוות כמ"ש אשר קדשנו במצותיו כמו הרי את מקודשת לי היא בחי' קדש העליון לשון פרישות והבדלה שאינו יכול להתלבש תוך עלמין משום דכולא קמיה כלא חשיב אלא בבחי' סובב כ"ע הוא רצון העליון ב"ה וכו' כמ"ש בלק"א פמ"ו. וגם אחר התפלה אומרים אליך ה' נפשי אשא והיינו לאתדבקא רוחא ברוחא כל היום

- 25 האדם, שכן בעבודתו לא היה יכול אף פעם להגיע לידי כך,
- 26 אלא זהו כוח שמעניקים לו מלמעלה, שבשיחודי לומד תורה,
- 27 יהיה בדיבוריו "דבר הוי" ממש, ובכמו שכתוב: "ואשים דברי
- 28 בפוך", – הקב"ה עושה זאת, "ואשים", שבפיו של יהודי
- 29 הלומד תורה יהיה "דברי", דיבוריו של הקב"ה. הרי שבלימוד
- 30 התורה זה ענין שמלמעלה למטה, שהקב"ה מעניק לאדם כוח
- 31 זה ומעלה אותו למעלה מעלה מכפי שהוא עצמו מצד עבודתו
- 32 היה מגיע. כך גם ההתעלות שעל ידי גמילות חסדים היא גם
- 33 כן מלמעלה למטה, "וימיני תחבקני"² – יד ימיני של הקב"ה
- 34 תחבק אותי, על ידי גמילות חסדים, ד"חסד דרועא ימינא
- 35 ובכו"³. – מפני שחסד הוא זרוע הימין, כביכול, שלמעלה, ועל
- 36 ידי גמילות חסדים ממשיך יהודי על עצמו חסד שלמעלה,
- 37 המחבק את היהודי העוסק בגמילות חסדים ובצדקה. הרי זה
- 38 גם כן ענין מלמעלה למטה, שהחסד שלמעלה מחבק ומלפף
- 39 את האדם, למעלה מעלה מכפי שהיה יכול להגיע בעבודתו
- 40 הוא. אבל אדם התחתון צריך לילך – ללכת, ממדרגה
- 41 למדרגה ממש למעלה, – שיתעלה בעצמו על ידי עבודתו
- 42 הנפשית העצמית, היא בנתינת תשובה עלאה ואתדבקות
- 43 רוחא ברוחא, – התדבקות רוח ברוח, בנתינת הלב בתפלה,

1. ישעיה נא, טז. 2. שה"ש ב, ו. 3. הקדמת תקו"ז. 4. ואתחנן ו, ו ואילך. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבד"ת הכתיב מדבר – ברכות (יג, ב), וראה ח"א ספמ"ט". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ספמ"ז". 7. תהלים פו, ד.

אגרת התשובה

- 1 ברוח, כל היום וכו'. -
 2 על ידי ענין המצוות. וכל
 3 זה על ידי ההתבוננות
 4 בגדלות אין-סוף
 5 ברוך-הוא, בהעמקת הדעת, ב"שתיים - בשתי הברכות,
 6 לפניה" - שלפני קריאת שמע, ובפסוקי דזמרה, בנודע. -
- 7 שעל ידי ההתבוננות הוא
 8 יוצר בקרבו אהבה
 9 להקב"ה, שתתבטא
 10 בלימוד התורה ובקיום
 11 המצוות. זה ענינה של "תשובה עילאה" מלמטה למעלה -
 12 ענינה של עבודת התפלה והתוצאה שמעבודה זו.

יום שלישי ב' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 198, ומאחר שהתפלה... עד עמ' 198, עילאה):

אגרת התשובה

- 13 ומאחר שהתפלה היא בחינת תשובה עילאה - צריך
 14 להקדים לפניה בחינת תשובה תתאה. - הענין של הכנעה
 15 ו"לב נשבר", כפי שהסביר לעיל. וזהו שאמרו רבותינו
 16 זכרונם-לברכה במשנה⁸: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך
 17 בכד ראש", ופרש רש"י
 18 - "הכנעה", - שהאדם
 19 שבור ונכנע בתוכו, וזהו
 20 בחינת תשובה תתאה
 21 לעורר - על עצמו,
 22 רחמים בנזכר לעיל, -
 23 בפרק ז' ובפרק ח',
 24 ובדילוף התם בגמרא⁹
 25 מקרא, - כפי שלומדת
 26 הגמרא שם מפסוק,
 27 דבתיב¹⁰: - שכתוב בחנה;
 28 "וזהו מרת נפש". -
 29 והתפלה להקב"ה. הרי,
 30 שכדי להתפלל להקב"ה
 31 זה צריך להיות על ידי
 32 הכנה של נפש מרה,
 33 ענינה של "תשובה
 34 תתאה". אכן, בגמרא
 35 שם¹¹: "תנו רבנן, אין
 36 עומדין להתפלל אלא
 37 מתוך שמחה". - כלומר,
 38 שתיכף ומיד עליו לעבור
 39 ממצב של מרירות למצב
 40 של שמחה, שלמרות שבתחילה צריכה להיות ההכנה לתפלה
 41 במרירות, הרי בעמדו להתפלל, עליו להיות במצב של שמחה,
 42 ועכשיו בדור יתום תהי, שאין הכל יכולין להפך לבם ברגע
 43 מן תקצוה, - אל הקצה, ממרירות לשמחה, כך שלמרות שרגע
 44 לפני כן היה במרירות, יעבור מיד לשמחה, ואי עצה העיוצה,
- 13 - לכך היא, להקדים בחינת תשובה תתאה בתקון חצות
 14 בנזכר לעיל. - שהזמן המסוגל לחשבון הנפש ולהתבוננות
 15 המביאה להכנעה ול"לב נשבר" - הוא ב"תיקון חצות"¹². וזו
 16 שאי אפשר לו - לערוך "תיקון חצות", בכל לילה¹³ -
 17 על-כל-פנים לא יפחת -
 18 בעבודת "תיקון חצות",
 19 מפעם אחת בשבוע,
 20 לפני יום השבת, בנודע
 21 ליודעים, שהשבת היא
 22 בחינת תשובה עילאה,
 23 ושבת - אותיות תש"ב
 24 אנוש¹⁴, - הרי ששבת
 25 היא ענין התשובה, ואיזו
 26 תשובה היא שבת? -
 27 בחינת "תשובה עילאה",
 28 כי בשבת היא עליונות
 29 העולמות למקורם בו,
 30 - והיא גם זמן עליית
 31 הנשמה למקורה בענין
 32 התשובה, ובפירוש תפלות
 33 השבת, - שגם בימות
 34 החול מהווה התפלה,
 35 כאמור, ענין "תשובה
 36 עילאה" ובמיוחד בשבת,
 37 ודי למבין. (וכנה יובן
 38 מה שכתוב¹⁵: - אחרי
 39 "מחיתי כעב וגו'": "שובה
 40 אלי כי נאלתיך", פרוש כי מאחר ש"מחיתי כעב פשעך"
 41 היא העבירה ה"סמרא אחרא", ו"נאלתיך" מן החיצונים
 42 בהתעוררות רחמים עליונים, באתעורותא דלתתא -
 43 בהתעוררות שמלמטה, בתשובה תתאה בנזכר לעיל - אין
 44 "שובה אלי" בתשובה עילאה):

8. ברכות רפ"ה (ל, ב). 9. ל, ב. 10. ש"א א, י. 11. לא, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה לעיל פ"ז". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איתא הבי' ע"ז בקו' התפלה פי"א דהיינו דוקא בצדיקים גדולים כו' אבל בשאר כל אדם אי"צ להיות בכל לילה כו'". 14. תורת נתן (למהר"ש) בסופו. 15. ישעיה מר, כב.

יום רביעי ג' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 198, פרק יא. ואמנם... עד עמ' ק, לאין קץ.

הַקְדוּשָׁה: "חֲדוּהָ תְּקִיעָא בְּלִבָּא מִסְטָרָא דָא וְכוּ'". - שמחה
תקועה בלבי מצד זה, ובכיה מהצד השני, את זאת אמר ר'
אלעזר ב"ר שמעון כששמע מאביו סודות התורה בענין חורבן
בית המקדש, היתה בשעת מעשה בלבו בכיה ושברון לב מגודל
החורבן (שזה עתה נודע

לו גודל החורבן) ומצד
שני היתה בו שמחה
מסודות התורה שנתגלו
לו. הרי שבשעה שישנן
שתי סיבות שונות, יכולות
שתי התנועות, חדוה
ובכיה, להיות יחד.
וּבְצִירּוֹף עוֹד הָאִמּוֹנָה
וְהַבְּטָחוֹן, -

ובשמצטרפים לכך
האמונה והבטחון דלהלן
בוודאי שישנה שמחה
להיות נכון לבו בטוח
בה, כי חפץ חסד הוא,
וְחֲנוּן וְרוּחוֹם וְרַב לְסִלּוּת,
וְיָמִיד וְשִׁמְכָשׁ
מְחִילָה וְסִלְיָה מֵאֲתוֹ
וְתַבְרָה ("כֶּרֶב רַחֲמִיָּה
מִחַה פִּשְׁעֵי",² "בְּכַסְנִי

מְהֵרָנִי",³ - מחטאי, "וְכָל עֲוֹנוֹתַי מִחָה וְכוּ'"),⁴ - כל הבקשות
הללו - מוחל לו הקב"ה מיד, כִּלְי שֹׁם סֶפֶק וְסֶפֶק סֶפֶק
בְּעוֹלָם. - אם הקב"ה מוחל לו, אלא בודאי הוא מוחל לו, וְכִמּוֹ
שָׂאֵנוּ מְבָרְכִין כָּכָל תַּפְּלַת י"ח - תפלת "שמונה עשרה", תַּבְּרָה
- מיד לאחר, שְׁמִבְקָשִׁים "סִלַּח לָנוּ כּוּ" - הרי מיד לאחר
שמבקשים "סלח לנו", אומרים: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' חֲנוּן הַמִּרְכָּה
לְסִלָּת", - מברכים מיד על סליחתו ומחילתו של הקב"ה, וְהָרִי
- הדין הוא: סֶפֶק בְּרִכּוֹת לְהִקָּל, - ולא לברך, מִשּׁוֹם חֲשַׁשׁ
בְּרִכָּה לְכַסְלָהּ.⁵ - שלכן, אם אדם מסופק אם עליו לברך ברכה
מסויימת או לא, עליו להקל ולא לברך. ואם היה עדיין ספק אם
הקב"ה מוחל או לא, כיצד ניתן לברך "חנן המרבה לסלוח"?
אֵלָּא אֵין כָּאֵין שׁוֹם סֶפֶק בְּלָל, מֵאַחֵר שְׁבִיבְשָׁנוּ "סִלַּח לָנוּ"
"מָחַל לָנוּ", - ודאי הדבר שהקב"ה מוחל לנו, וְאֵלּוּ לֹא הָיִינוּ
חוֹזְרִים וְחוֹמָאִים - הָיִינוּ נִגְאָלִין מִיד, כִּמּוֹ שָׂאֵנוּ מְבָרְכִין:
"בְּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל". - שהקב"ה גואל את בני
ישראל. שכן, אחרי תשובה ומחילה, באה הגאולה מיד. מדוע,
אכן, אין הגאולה באה בפועל? - הרי זה מפני שחוזרים וחוטאים.
וְהָרִי אֵפֶלּוּ בְּמִדַּת בְּשִׁרְיָדָם כֵּן, שְׁצִירָה הָאֵדָם לְמַחַל תַּבְּרָה
וְיָמִיד שְׁמִבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ מְחִילָה, וְלֹא יֵהָא אֲכִירִי מְלִמְחָל, -

1 פֶּרֶק יא. בפרק הקודם, פרק י', הסביר רבנו חזקן, כיוון שתפלה היא
2 ענין "תשובה עילאה", יש להקדים לפני התפלה הענין של "תשובה
3 תתאה", שהיא הכנעה ו"לב נשבר", הבאה מצד חשבון הנפש
4 והתעוררות רחמים על נפשו. כפי שהמשנה אומרת "אין עומדין להתפלל

5 אלא מתוך כובד ראש", שלפי
6 פירוש רש"י, הכוונה
7 ל"הכנעה", שהיא "תשובה
8 תתאה"; אך, בברייתא כתוב,
9 שתפלה צריכה להיות מתוך
10 שמחה, "אין עומדין להתפלל
11 אלא מתוך שמחה", וכיוון
12 שבזמננו אנו, לא כל אחד
13 יכול לעבור תיכף ומיד
14 מהכנעה ולב נשבר לשמחה -
15 הרי העצה היעוצה היא,
16 לעסוק ב"תשובה תתאה"
17 בזמן אחר - כמו ב"תיקון
18 חצות", שישמש כהכנה
19 לתפלה; ואילו בשעת התפלה
20 תשרור בו ענין השמחה
21 הנדרשת בתפלה. בפרק
22 הנוכחי, אומר רבנו חזקן,
23 שלמרות האמור לעיל, אפשר
24 הדבר שתהיינה שתייהן יחדיו,

25 הכנעה ולב נשבר מ"תשובה תתאה" והשמחה של העבודה להקב"ה
26 בתפלה - שהרי, למרות שדן שתי תנועות הפכיות בנפש, מרידות
27 ושמחה, בכל זאת, כשהן באות משתי סיבות נפרדות, יכולות הן להיות
28 יחד, במיוחד בענין זה, כשהשברון עצמו משמש גורם לבטחון, שהקב"ה
29 יסיר את הסיבה לשברון הלב, כלומר, הקב"ה מחל לו - דבר שהוא
30 כשלעצמו מביא לשמחה.

31 וְאִמּוֹנָה, לְהִיּוֹת - כדי שיהיו בְּלִבּוֹ תְּהִבְנָה, - ושברון הלב,
32 הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה וְתַתָּא בְּנִזְכָּר לְעִיל, וְגַם הַשְׁמָחָה בַּח',
33 - וכן השמחה מעבודתו את הקב"ה הנדרשת בעבודת התפלה,
34 תהיינה שְׁתֵּיהֶן בְּיָחַד - לא שתהיינה בשני זמנים נפרדים,
35 ההכנעה ו"תשובה תתאה" בשעת "תיקון חצות", והשמחה
36 בשעת התפלה, אלא בשעת התפלה עצמה תהיינה שתייהן יחד,
37 כְּכֵן מְלִתָּא אִמּוֹנָה - הדברים אמורים כבר בְּלִקְוֹטֵי אִמּוֹרִים
38 - בספר "התניא" חלק ראשון, סוף פֶּרֶק לָד, - שכיוון
39 שהמרידות ו"לב נשבר" שלו באים מצד מצב גופו ונפשו
40 הבהמית, והשמחה באה מצד הנשמה - הנפש האלקית והניצוץ
41 האלקי המלוכשים בו להחיותו, הרי כיוון שהם באים משתי
42 סיבות נפרדות - יש באפשרות שתי התנועות (תנועת המרידות
43 ו"לב נשבר" ותנועת השמחה) להיות יחד. כִּמּוֹ שְׁבָתִיב בְּיָחַד

- 1 אלא עליו למחול מיד, ואפלו בקומע יד חבירו, - ומבקש
2 מחילה מחבירו - על
3 חבירו למחול לו,
4 כדאיתא - כאמור
5 בנמרא בסוף פרק ח
6 דבבא קמא, ואם בקש
7 ממנו ג' פעמים ולא
8 מחל לו - שוב אין צריך
9 לבקש ממנו,
10 והנבעונים שבקש דוד
11 המלך עליו השלום מהם
12 מחילה בעד שאול
13 שהמית את הנבעונים, ולא רצו למחל - גזר דוד עליהם
- 14 אלא עליו למחול מיד, ואפלו בקומע יד חבירו, - ומבקש
15 לגבעונים הרחמנות ולא
16 רצו למחול, איך הם
17 שייכים לקהל ה',
18 כדאיתא - כאמור בפרק
19 ח דיבמות⁸. - ואם כך
20 הדבר במדתו של אדם,
21 שעליו למחול בשמבקשים
22 ממנו מחילה, הרי ובמדת
23 הקדוש ברוך הוא, על-
24 אחת כמות וזכות לאין
25 קץ. - שהוא מחול
26 בשמבקשים ממנו מחילה.

אגרת התשובה

יהא אכזרי מלמחול ואפי' בקומע יד חבירו כדאי' בנמ' בספ"ח דב"ק. ואם ביקש ממנו ג"פ ולא מחל לו שוב א"צ לבקש ממנו. והנבעונים שביקש דוד המלך ע"ה מהם מחילה בעד שאול שהמית את הנבעונים ולא רצו למחול גזר דוד עליהם שלא יבאו בקהל ה' שהם רחמנים וכו' כדאי' בפ"ח דיבמות. ובמדת הקדב"ה עאכ"ו לאין קץ.

יום חמישי ד' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ק, ומה שמשבחים... עד עמ' 200, היא מיד.

- 27 ומה שמשבחים ומברכים את ה' חנון המרבה לסלח" -
28 כל השבחים שמשבחים בהם את הקב"ה ב"שמונה עשרה" הם
29 הרי דברים שרק הקב"ה עושה אותם ולא האדם, ואם משבחים
30 את הקב"ה שהוא מרבה לסלוח הרי הכוונה היא גם שרק הוא
31 עושה כך; וכיוון שאנו
32 אומרים, שגם מדתו של
33 אדם היא כך, שעליו
34 למחול כשמבקשים ממנו
35 מחילה, איזה שבח יש
36 בכך להקב"ה? - אלא,
37 השבח להקב"ה מתבטא
38 בכך שהוא "המרבה" -
39 לסלוח, דוקא, - דוקא,
40 ובמ' שכתוב בעזרא:
41 "ורב לסלח", דהיינו
42 שבמדת בשר ודם, אם
43 יחטא איש לאיש ובקש
44 ממנו מחילה ומחל לו
45 ואחר כך חזר לסורו -
46 וחטא שוב כנגדו, קשה
47 מאד שימחל לו שנית,
48 ומכל שכן בשלישית
49 ורביעית, - אם מחל לו
50 והוא שוב חטא נגדו,
51 בודאי שקשה הדבר מאד
52 למחול לו שוב בפעם
53 השלישית ובפעם הרביעית. אבל במדת הקדוש ברוך הוא
54 אין הפרש בין פעם אחת לאלף פעמים, כי המחילה -
55 שמוחל הקב"ה, היא ממדת הרחמים, - של הקב"ה, ומדותיו
56 הקדושות - של הקב"ה, אינן בבחינת גבול ותכלית, אלא

אגרת התשובה

ומה שמשבחים ומברכים את ה' חנון המרבה לסלוח המרבה דייקא וכמ"ש בעזרא ורב לסלוח. דהיינו שבמדת ב"ו אם יחטא איש לאיש וביקש ממנו מחילה ומחל לו ואח"כ חזר לסורו קשה מאד שימחול לו שנית ומכ"ש בשלישית ורביעית. אבל במדת הקב"ה אין הפרש בין פעם א' לאלף פעמים כי המחילה היא ממדת הרחמים ומדותיו הקדושות אינן בבחי' גבול ותכלית אלא בבחי' א"ס כמ"ש כי לא כלו רחמיו. ולגבי בחי' א"ס אין הפרש כלל בין מספר קטן לגדול דכולא קמ' כלא ממש חשיב ומשוה קטן וגדול וכו'. ולכן מעביר אשמותינו בכל שנה ושנה וכל החטאי' שמתוודים בעל חטא מדי שנה אף שחזר ועבר עליהם חוזר ומתודה עליהם ביוה"כ בשנה הבאה וכן לעולם. ובכל שנה ושנה לאו דוקא אלא כמו כן בכל יום ויום ג"פ מברכי' בא"י חנון המרבה לסלוח וכמאדו"ל תפלה כנגד תמידיו ותמיד של שחר ה' מכפר על עבירות הלילה ותמיד של בין הערביים על של יום וכן מדי יום ביום

- 57 בבחינת אינסוף, - בלי גבול ותכלית, כמו שכתוב: "כי לא
58 כלו רחמיו", - שמדת הרחמים של הקב"ה היא בלי סוף. ולגבי
59 בבחינת אינסוף אין הפרש כלל בין מספר קטן לגדול,
60 דכלא קמיה כלא ממש חשיב, - שכן, הכל לפנינו אינו נחשב
61 לכלום, ומשוה קטן
62 וגדול וכו'. - הרי שאין
63 הבדל כלל אם שהוא
64 מוחל בפעם הראשונה או
65 הרבה פעמים, ולכן
66 "מעביר אשמותינו בכל
67 שנה ושנה", וכל
68 החטאים שמתוודים -
69 עליהם, ב"על חטא" מדי
70 שנה, אף שחזר ועבר
71 עליהם - חוזר ומתודה
72 עליהם ביום הכפורים
73 בשנה הבאה, וכן
74 לעולם. וכל שנה
75 ושנה" לאו דוקא, אלא
76 כמו כן בכל יום ויום ג'
77 פעמים מברכים: "ברוך
78 אתה ה' חנון המרבה
79 לסלח", - על המחילה
80 שהקב"ה מוחל אנו,
81 ובמאמר רבותינו
82 זכרונם לברכה: "תפלה
83 כנגד תמידיו תקנוה, ותמיד של שחר היה מכפר על
84 עבירות הלילה, ותמיד של בין הערבים - היה מכפר, על -
85 עבירות, של יום, וכן מדי יום ביום לעולם; - היתה המחילה
86 שמחל הקב"ה על העבירות על ידי קרבן התמיד (ועתה על ידי

מספיקין וכו'". - בידו לעשות תשובה, ואף גם זאת - בשעה
שהוא סומך על תשובתו המאוחרת, וזה גורם לו לחטוא, הרי,
"אין מספיקין" דיקא, - חכמינו ז"ל משתמשים בלשון "אין
מספיקין" דוקא, שלא עוזרים לו בכך, על ידי מתן אפשרות

לעשות תשובה, אבל אם
דחק ונתחזק ונתגבר על
יצרו ועשה תשובה -
מקבלין תשובתו. - כל
האמור הוא בשעה שישנו
הענין של "אחטא ואשוב",
כי בשעת החטא הוא
סומך על התשובה, אבל
אנו שמבקשים בכל
יום: "סלח לנו" - אנו
מקדימין לבקש:
"והחזירנו בתשובה
שלמה לפניך", -
שהתשובה תהיה שלמה,
דהיינו שלא נשוב עוד
לבטלה, - שלא נחטא
עוד, וכן ביום הכפורים

מבקשים: "יהי רצון מלפניך שלא אחטא עוד" - הרי שאין
הוא סומך על התשובה, באופן שתגרום לו לחטוא - ולכן
מספיקין ומספיקין, - מעניקים ומעניקים לו ההזדמנות לחזור
בתשובה, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה¹²: "הבא לטהר
מסיעין אותו" - "הבא" דיקא, - דוקא, לשונם של חכמינו
ז"ל "הבא לטהר" מדויק הוא, והכוונה היא מיד שבה -
לעשות תשובה - עוזרים לו מיד, ואי לזאת, גם הסליחה
והתפילה היא מיד.

תפלה ותשובה). אך, במה מתבטא ההבדל בין המחילה שבכל
יום, למחילה של יום כיפור, שאנו אומרים "מעביר אשמותינו
בכל שנה ושנה" - המוסב על יום כיפור? - אלא שיום
הכפורים מכפר על עבירות חמורות. והתמיד, שהוא קרבן
עולה, מכפר על מצות

עשה בלבד, וכן - גם,
התפלה בזמן תה -
כשאין אפשרות להקריב
קרבנות, עם התשובה, -
שבשעת התפלה, תפלה
היא הרי במקום קרבנות
התמיד - היא גם כן
מכפרת רק על מצות
עשה בלבד, כנזכר לעיל.
- שבשעת התפלה
מברכים "חנן המרבה
לסלוח" - על המחילה
שמוחל אז הקב"ה. ואין
זה - ענין של "אחטא
ואשוב", - שחכמינו ז"ל
אומרים¹⁴ על האומר כך:

"אין מספיקין בידו לעשות תשובה", שלכאורה קשה: אם שלש
פעמים ביום אומרים "חנן המרבה לסלוח" מפני שעושים אז
תשובה, ובינתיים ישנו שוב ענין החטאים, הרי שהוא עוסק
תמיד בחטא ובתשובה על החטא? כי - "אחטא ואשוב", היינו
דיקא שבשעת החטא היה יכול לבבש יצרו, אלא שסומך
בלבו על התשובה, - שיעשה לאחר מכן, ובגלל כך אין הוא
כובש את יצרו הרע וחוטא, ולכן הואיל והתשובה גורמת לו
לחטא - שהרי הוא סומך על התשובה, ולכן הוא חוטא, "אין

יום שישי ה' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 200, ומ"ש וחטאתי... עד עמ' קא, על כל פשעיו:

שעל אדם להיות "כל ימיו בתשובה", הכוונה היא ל"תשובה
עילאה" הנעשית בשמחה גדולה, שלכן מבקשים "תשמיעני
ששון ושמחה", להיות

שרוי בשמחה מתשובה זו,
אלא - הכוונה במה
שכתוב "וחטאתי נגדי
תמיד" היא, "נגדי"
דיקא, - ממולי דוקא,
כמו: "ואתה תתיצב
מנגד"¹⁷, "מנגד סביב
לאהל מועד יחנו"¹⁸,

ופרש רש"י - "מרחוק". - כך, שהכוונה היא, שמרחוק,

ומה שכתוב¹³: "וחטאתי נגדי תמיד" - אין המבין להיות
תמיד עצב נכון חסד ושלום, - להיות שרוי בעצבות תמידית
מפאת חטאיו, דהא כתיב

בתיבה¹⁴: - שהרי כתוב
לאחר מכן: "תשמיעני
ששון ושמחה וגו' ורוח
נדיבה תסמכני וגו'"¹⁵,
ומשום שצריך להיות¹⁶
כל ימיו בתשובה
עלאה, שהיא - התנועה
של "תשובה עילאה" היא
בשמחה רבה כנזכר לעיל.¹⁶ - הרי מה שחכמינו ז"ל אומרים¹⁶

אגרת התשובה

ומ"ש וחטאתי נגדי

תמיד אין המכוון להיות תמיד עצב נבזה ח"ו דהא
כתיב בתרי' תשמיעני ששון ושמחה וכו' ורוח נדיבה
תסמכני וכו' ומשום שצ"ל כל ימיו בתשובה עילאה
שהיא בשמחה רבה כנ"ל אלא נגדי דיקא כמו ואתה
תתיצב מנגד מנגד סביב לאהל מועד יחנו ופרש"י מרחוק.

של "תשובה עילאה" היא
בשמחה רבה כנזכר לעיל.¹⁶ - הרי מה שחכמינו ז"ל אומרים¹⁶

- 1 במחשבתו, יזכור תמיד על חטאו. וְהִמְכֹּון, - והכוונה בכך היא
2 רק לבלתי רום לבבו, ול להיות שפל רוח בפני כל האדם,
3 פְּשִׁיחָה לִזְכָּרוֹן בֵּין עֵינָיו שְׁחָטָא נֶגְדַּה. - בודאי שלא ירום
4 לבבו, ויהיה שפל רוח בפני כל אדם (כפי שמוסבר בפרק ל',
5 בחלק הראשון, שגם לגבי
6 קל שבקלים הוא יכול
7 להיות שפל רוח,
8 בהתבוננו במעמד ובמצב
9 של אותו קל שבקלים
10 ובמעמד ובמצב שלו).
11 ולא זו בלבד, שהזכרון
12 מרחוק של חטאיו, לא
13 ישפיע עליו עצבות, אלא
14 אדרבה, זה יעזור לו
15 להיות בשמחה, שכן -
16 וְאִדְרָבָה, לְעֵינָיו הַשְׂמָחָה
17 יוֹעִיל וְזִכְרוֹן הַחֲטָא בִּיתֵּר שְׂאֵת, בְּכִדִּי לִקְבֹּל בְּשִׂמְחָה כָּל
18 הַמְּאֲרָעוֹת הַמְּתַרְגְּשׁוֹת וְכֹאֲוֹת, בֵּין מִן הַשְּׂמִימִם, בֵּין עַל יְדֵי
19 הַתְּבִירִית, בְּדִבּוּר אוֹ בְּמַעֲשֶׂה - שמצערם אותו על ידי
20 דיבורים, או שעושים לו רע במעשים - יקבל כל זאת בשמחה,
21 בידעו שהוא חטא אי פעם, ובצער שמצערם אותו יש משום
- יטורים העוזרים לכפרתו. (וְזוֹ - זכרון החטא, עֲצָה מִזְכָּה
לְהַנְצֵל מִכַּעֲס - על הזולת, וְכָל מִינֵי קְפִידָא וְכוּ'). - על
הזולת, מפני שכשהוא זוכר שהוא חטא אין הוא כועס על מי
שהעליב אותו. וְכִמְאָמֵר רַבּוֹתֵינוּ וְזִכְרוֹנֵם לְבִרְכָּהּ:¹
"הַנֶּעֱלָבִים וְאִינֶן עוֹלְבִין,
שׁוֹמְעִים חֲרַפְתָּם וְאִין
מְשִׁיכִים, עוֹשִׂים
מֵאֲהָבָה וְשִׂמְחִים
בְּיִסּוּרֵם וְכוּ", - עליהם
אומר הכתוב:² "ואוהביו
כצאת השמש בגבורתו".
חכמינו ז"ל מונים כאן
שלש מדריגות; אלה
שנעליבים ואינם עולבים,
הם מתרצים את עצמם,
אבל אינם עולבים את
הזולת; שומעים חרפתם ואינם משיבים כלל; לא זו בלבד
שאינם עולבים את מעליביהם, ואף אינם עונים להם כלל, אלא
הם גם שמחים ביטורים שמייסרים אותם; מחמת שהם זוכרים,
שהם חטאו אי פעם, הם שמחים ביטורים המהווים כפרתם.
וְכָל הַמַּעֲבִיר עַל מְדוּתוֹ - מַעֲבִירִים לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו:³

יום שבת קודש ו' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קא, פרק יב. וטעם... עד עמ' 202, ימצא טוב:

- 43 **פֶּרֶק יב.** בפרק הקודם, פרק יא, הסביר רבנו הזקן, שמה שעל בעל
44 תשובה לזכור תמיד שחטא, "וחטאתי נגדי תמיד", אין הכוונה שהדבר
45 ישפיע עליו עצבות ובושה תמידיים, המהווים הפרעה לעבודה בשמחה,
46 אלא הכוונה היא שהזכרון
47 יהיה מרחוק בלבד, כעומד
48 לנגד עיניו מה שחטא בעבר,
49 וזה משפיע שלא יגבה לבו
50 ויהיה שפל בפני כל אדם.
51 זאת ועוד - זכרון חטאת יהיה
52 בו מעלה בנוגע לענין
53 השמחה. שכן, על ידי כך
54 יקבל בשמחה כל מה שיאירע
55 לו, הן אירועים מן השמים והן
56 אירועים על ידי בני אדם
57 העולבים בו בדיבור או עושים
58 לו רע במעשה - יקבל כל
59 היסורים הללו בשמחה, מפני שהוא זוכר את החטא שחטא נגד הקב"ה.
60 בפרק הנוכחי, יסביר רבנו הזקן טעמו של דבר, מדוע היסורים שהוא
61 טובל - יביאו לו שמחה.
- וְטַעֲם הַשְׂמָחָה - שישמח, בְּיִסּוּרֵי הַגּוֹף, לְפִי שְׂהִיא -
היטורים ההם מִזְכָּה גְּדוֹלָה וְעֲצוּמָה לְנַפֵּשׁ הַחַוְמָא, לְמַרְקָה בְּעוֹלָם הַחַיִּים וְלְהַצִּילָהּ מִהַמְּיוּרָה (בְּפֶרֶט
בְּדוּרוֹתֵינוּ אֱלֹהִים, שְׂאִין
בִּיכּוֹלָתָהּ לְהַתְּעִנּוֹת כְּפִי
מִסְפֵּר כָּל הַצּוּמּוֹת
שֶׁתִּקְוִי תְּשׁוּבָה
מִהָאָרֶץ ז"ל, - בנוכר
לעיל בפרק ג', הַצְּרִיכוֹת
לְמִדּוֹק הַנֶּפֶשׁ, לְהַצִּילָהּ
מִמְּיוּרָה בְּגִיחָהּ). וְכִמּוֹ
שֶׁתִּתֵּב הַרְמִבִּין ז"ל
בְּחֻקְהָ לְפָרוֹשׁ אִיּוֹב,
שֶׁאֵפְלוּ יִסּוּרִים שָׁל אִיּוֹב
ע' שְׁנָה - אִין לְהֵן עֲרָךְ
כָּלֵל לְיִסּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ שֶׁעָה
אַחַת בְּגִיחָהּ, - שעה אחת של יסורי הנפש בגיהנום, גרועה
בהרבה מיסורי איוב שבעים שנה בעולם הזה, כִּי אֵשׁ אַחַת
מְשִׁשִׁים וְכוּ'.⁴ - מגיהנום, אֵלָּא לְפִי שְׁעוֹלָם הַחַיִּים הַחֲסֵד

19. שבת פח, ב. גיטין לו, א. 20. שופטים ה, לא. 21. ראש השנה יז, א. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הנקודה בכ"ז שהחילוק והטובה בשנים בכמות ובאיכות; יסורי הגוף (הנפש), אש דעוה" (דגיהנום) א' מששים צל (גלגל השמש), טפח (אלפים מילין)". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' הלי' - יל כמות, איכות". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובמילא צאתו מעוה"ז - כביאתו". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משמע שזה עוד ענין". 5. ברכות נז, ב.

פסוק: "והתקדשתם והייתם קדשים" - אדם מקדש עצמו
מַעַט (כ"ק אדמו"ר שליט"א: כמות) מְלֻמָּטָה, (כ"ק אדמו"ר
שליט"א: איכות) מְקַדְשֵׁין אותו הרבה מְלַמְעֵלָה וכו' -
פעולתו הפעוטה של האדם למטה בקידוש עצמו - גורמת

קדושה רבה ביותר עליו
מלמעלה, (וּכְמוֹ)
שְׁתַּבָּאָר לְעִיל - בפרק י'
ב"אגרת התשובה" ובפרק
מ"ו בחלק הראשון, בְּעֵינֵי
"אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו"
וְכוּ', - ש"קדשנו" מלשון
"קודש" היינו בְּחִינַת
"סוּבָב כָּל עֲלְמֵינוּ",
(וְכוּ'). - שלמעלה
מעולמות, ואין
באפשרותה להתלבש
בהם בפנימיות, רק
בבחינת סובב ומקיף על
העולמות; הרי, שעל ידי
מצוה בפעולה גשמית
למטה, ממשיך יהודי על
עצמו קדושה לא רק
מהעולמות העליונים

ביותר, אלא ממדריגה שהיא למעלה מכל העולמות. וְכַבֵּה
מִשֵּׁשׁ הוא בְּעֵינֵי שֶׁכָּר וְעֵנֶשׁ, - ששכר המצוה הוא לאין ערוך
נעלה מהפעולה של המצוה כאן למטה, כך גם בענין העונש,
שהעונש שהאדם סובל כאן למטה בא במקום עונש גדול ביותר
שהיה סובל בעולם הבא, כְּמֵאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ וְכוּ' לְכַרְכְּהִי:
"שֶׁכָּר מִצְוָה - מִצְוָה וְכוּ'", - וכיוון שאמרנו, שעל ידי מצוה
נמשך אור שלמעלה לגמרי מעולמות, והוא "שכר מצוה" - מובן
הרי ממילא, ששכר המצוה בעולמות העליונים הוא נעלה לאין
ערוך מפעולת המצוה כאן למטה, וְכְמוֹ שֶׁכַּתְּבֵתִי בְּמָקוֹם אַחֵר.
וְדַעַת לְנִבּוֹן נִקְלָה, וּמִשְׁכִּיל עַל דָּבָר יִמָּצָא טוֹב:

1 וְכַבֵּה, - הרי לכן, וְכִסְפוֹרֵין קָלִין בְּעוֹלָם הַזֶּה נִצּוֹל מִדִּינִים
2 קָשִׁים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, כְּמִשְׁלַל הַלּוֹךְ וְהַעֲתֵקֶת הַצֵּל בְּאֶרֶץ
3 מִטָּח - בזמן שהצל זו בארץ מרחק של טפה, הרי לִפִּי הַלּוֹךְ
4 גִּלְגַּל הַשֶּׁמֶשׁ, בְּרִיקָע - ההילוך הוא שם אז אֲלָפִים מִלִּין וְכוּ'.

5 - בשעה שהשמש זזה
6 ברקיע מרחק של אלפי
7 מילין, זו הצל בארץ
8 מרחק של טפה אחד
9 בלבד, וְיִתֵּר עַל כֵּן לֵאמֹר
10 קֵץ הוּא בְּנִמְשָׁל,
11 בְּבִחִינַת הַשְׁתַּלְשּׁוֹת
12 הָעוֹלָמוֹת - ממדריגה
13 למדריגה, מִרוֹם הַמַּעֲלֹת
14 עַד עוֹלָם הַזֶּה הַנִּשְׁמִי, -
15 הרי זה הרבה למעלה
16 מזה, ולכן פעולה שנעשית
17 כאן בעולם הזה, באה
18 אחרי שדבר זה נעשה
19 באופן נעלה ביותר
20 בעולמות העליונים,
21 וממילא - השפעת פעולה
22 בעולם הזה, יש לה
23 השפעה גדולה בהרבה
24 בעולמות העליונים. וְכַנּוּדָע מִמֶּה שֶׁכָּתוּב בְּיִתְרֵי הַקְדוּשָׁה,
25 מְעַנֵּין עֲלִיּוֹת עוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים בְּאַתְעָרוֹתָא דְלִתְתָּא, -
26 בהתעוררות מלמטה, מעולם זה, בְּהַקְרֵבֶת עוֹף אֶחָד בֵּין יוֹנָה
27 או תור על גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ או קִמֵּין מְנַחֵה. - שעל ידי הקרבת
28 משהו ממין החי (עוף) או ממין הצומח (קומץ מנחה) נגרמת
29 למעלה עליה בעולמות העליונים, וְכֵן הוּא כָּכָל הַמִּצְוֹת
30 מְעִשִׂיוֹת, - שעושים למטה בעולם זה בדברים גשמיים, ציצית
31 בצמר גשמי, תפילין בקלף גשמי, וכדומה, יש לפעולות גשמיות
32 אלו בעולם הזה השפעה חזקה בעולמות העליונים, כְּנֻדָּע
33 מִקְּאָרִי וְכוּ'. וְהוּא שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכוּ' לְכַרְכְּהִי עַל

אגרת התשובה

קשים של עוה"ב כמשל הילוך והעתקת הצל בארץ
טפח לפי הילוך גלגל השמש ברקיע אלפים מילין
וכו'. ויתר על כן לאין קץ הוא בנמשל בבחי'
השתלשלות העולמות מרום המעלות עד עוה"ז
הגשמי. וכנודע מ"ש בזה"ק מענין עליות עולמות
העליונים' באתערותא דלתתא בהקרבת עוף אחד בן
יונה או תור ע"ג המזבח או קומץ מנחה. וכן הוא
בכל המצות מעשיות כנודע מהאריז"ל. וז"ש רז"ל
ע"פ והתקדשתם והייתם קדושים אדם מקדש עצמו
מעט מלמטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה וכו'
(וכמ"ש לעיל בענין אשר קדשנו במצותיו וכו' בחי'
סוכ"ע וכו') וככה ממש הוא בענין שכר ועונש
כמאריז"ל שכר מצוה מצוה וכו' וכמ"ש במ"א. ודעת
לנבון נקל ומשכיל על דבר ימצא טוב:



6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סתם כמ"ד גלגל חוזר ומזל קבוע (פסחים צד, ב. וידוע השק"ט בסוגיה זו. ואכ"מ). וראה אוצר הגאונים
לפסחים שם". 7. יומא לט, א. 8. קדושים כ, ז. 9. אבות פ"ד מ"ב.

המשך ביאור למסכת מגילה ליום שלישי עמ' ב

9 שתפילין ומזוזות מִיְיָרֵם גִּירִסִּין - שגורות בפי כולם, ואין חשש
10 שיטעו בכתיבתם אף אם כותבים בעל פה, שלא כבספר תורה.
11 שנינו במשנה: הֵיָתָה בְּתוֹכָהּ כֶּסֶם ובסיקרא ובקומוס ובקנקנתום על
12 הנייר ועל הדפתרא לא יצא כו'.
13 הגמרא מבארת פירוש דברים אלו: כֶּסֶם הוא מין הנקרא סָמָא.
14 סְקָרָה, אֲמִר רַבָּה פֶּר כִּר בַּר חֲנָה, סְקָרָתָא (עצב אדום לתריסים) שָׁמָה.
15 קיזום הוא קוֹפָא - שרף אילן, וממחים אותו במים וצובעים בו.

1 מבררת הגמרא: כְּמֵאֵן - כאיזה תנא התיר זאת. משיבה הגמרא: כִּי
2 הָאִי תָנָא, דְּתַנְיָא בְּבִרְיֵיתָא, רַבִּי יְרֵמְיָה אוֹמֵר מִשּׁוֹם רַבִּינּוּ (רבי),
3 תַּפְלִין וּמְזוּזוֹת נִכְתָּבוֹת שְׁלֵא מִן הַתֵּב, וְאֵין צְרִיכּוֹת שְׁרָטוּט של
4 שורות על הקלף, אלא ניתן לכותבם על קלף חלק.
5 הגמרא מבארת ההלכה בזה: וְהִלְכָתָא לְמִשְׁה מַּסִּינִי, שֶׁתַּפְלִין אֵכָן
6 אֵין צְרִיכִין שְׁרָטוּט, אִולָם מְזוּזוֹת, צְרִיכִין שְׁרָטוּט. אִמְנָם אִידִי וְאִידִי
7 - תפילין ומזוזות נִכְתָּבוֹת שְׁלֵא מִן הַתֵּב, מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: מֵאִי
8 מְעַמָּא שְׁחִלּוּקוֹת תַּפְלִין וּמְזוּזוֹת מִסְפֵּר תוֹרָה בְּדִין זֶה, מִשּׁוֹם

יום ראשון	יום ראשון	כט תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: דברים, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קמ"ג. תניא: פרק ט. וביאור . . . דר"ה. מִצְאוּ פֶתֶקָא כְּתִב יְד קִדְשׁ הַ"צִּמְח צִדְקָה", וְתִכְנֶה, שֶׁהַחֲלִיט לְלַמֵּד בְּכָל יוֹם שֵׁשׁ שָׁעוֹת בְּלִילָה בְּעֵמִידָה נִגְלָה, וְתוֹדָה לַה' שְׁקָיִם וְעָבַר עַל שֵׁס בְּבִלִי וִירוּשָׁלַיִם וְאַרְבָּעָה חֲלָקִי שְׁלַחַן עֲרוֹךְ בְּעִיּוֹן.			

יום שני	יום שני	א מנחם אב, ראש חדר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: דברים, שני עם פירש"י. תהלים: א"ט. תניא: פרק י'. והנה . . . דומרה כנודע. מַעֲלַת הַמְּשִׁיחַ, שִׁיחָהּ עָנּוּ. דִּהְגַּם שִׁיחָהּ בְּתַכְלִית הַגְּדֻלוֹת, וְיִלְמַד תּוֹרָה עִם הָאֲבוֹת וּמִשָּׁה רַבֵּנוּ עֲלִי-וַהֲשָׁלוֹם, בְּכָל זֶה יִהְיֶה בְּתַכְלִית הַעֲנָנָה וְהַבְּטוּל לְלַמֵּד גַּם עִם אֲנָשִׁים פְּשוּטִים.			

יום שלישי	יום שלישי	ב מנחם אב	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: דברים, שלישי עם פירש"י. תהלים: י"ז. תניא: ומאחר שהתפלה . . . עילאה. הוֹרָאָה לְרַבִּים: מִתְחִילִין לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין שְׁנֵי חֲדָשִׁים קִדְם הַכּוּר מִצְוָה. בְּתַחֲלָה בְּלֹא בִּרְכָה, וְכַעֲבוּר אֵיזָה שְׁבוּעוֹת בְּבִרְכָה.			

יום רביעי	יום רביעי	ג מנחם אב	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: דברים, רביעי עם פירש"י. תהלים: יח"ב. תניא: פרק יא. ואמנם . . . ק לאין קץ. מְשִׁיחַת אַאמו"ר: יַעֲמָאֵלְט ווען משיח וועט קומען בב"א וועט מען ערשט ביינקען נאך די גלות טעג. יַעֲמָאֵלְט וועט ערשט פארדריסען פאר וואס מ'האט נישט געטאן אין עבודה. מען וועט ערשט דערהערען דעם גרויסען ווייטאג פון העדר העבודה. איצטער אין די ימי הגלות, איז די ימי העבודה צו מכין זיין זיך צו ביאת המשיח בב"א.			

מְשִׁיחַת אֲדֹנֵי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב]: אֲזִי, כְּאֲשֶׁר מְשִׁיחַ יָבֹא בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן, יִתְגַּעְגַּעוּ לְיָמֵי הַגְּלוּת; אֲזִי יִצְטָעְרוּ, מְדוּעַ לֹא עָסְקוּ ב'עֲבוּדָה'. אֲזִי יַחֲוֹשׁוּ אֶת הַצֶּעַר הַגָּדוֹל שֶׁל הָעֵדֶר ה'עֲבוּדָה'. כָּעֵת בְּיָמֵי הַגְּלוּת, הֵם יָמֵי הָעֲבוּדָה לְהַכִּין עֲצָמוֹ לְבִיאַת הַמְּשִׁיחַ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן.			
---	--	--	--

יום חמישי	יום חמישי	ד מנחם אב	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: דברים, חמישי עם פירש"י. תהלים: כג"ח. תניא: ומה שמשבחים . . . 200 היא מיד. מיט דער גרעסטער האַרעוואניע קען מען נישט פארדינען קיין איין סענט מעהר וויפיל השי"ת האָט אָפּגעשטעלט, אז דער און דער מענש זאָל פארדינען. מען בעדארף טאָן וויפיל עס איז נויטיג, אָבער מען מוז געדיינקען, אז די גאַנצע ארבעט, איז מער			

ניט ווי א טפל, דער עיקר איז די ברכה פון השי"ת, און די ברכה פארדינט מען ווען מען איז א ערליכער איד: תפלה בצבור, שמירת שבת בהידור, כשרות בהשגחה גדולה, חינוך הבנים בא מלמדים ערליכע אידען.

בִּיגִיעָה הַגְדוּלָה בְּיוֹתֵר, אִי אֶפְשָׁר לְהַרְוִיחַ אֶפְלוּ אֲגוּרָה אַחַת יוֹתֵר, מֵאֲשֶׁר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא קָבַע, שְׁאֵדָם פְּלוּנֵי יְרוּיִחַ. צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כְּמָה שֶׁנֶּחֱוֶץ, אֲךָ חֲכִימִים לְזָכֹר, שֶׁכָּל הָעֲבוּדָה אֵינָה אֶלָּא טָפֵל, הָעֵקֶר הוּא בְּרַכַּת ה' יִתְבָּרֵךְ, וְאֵת הַבְּרָכָה מְרוֹיְחִים כְּאֲשֶׁר הִנֵּנוּ יְהוּדִים יְרֵאֵי שָׁמַיִם: [מְקַפִּידִים עַל] תְּפִלָּה בְּצִבּוּר, שְׁמִירַת שַׁבָּת בְּהִדּוּר, כְּשֵׁרוֹת בְּהִשְׁגָּחָה גְדוּלָּה, חֲנוּךְ הַבָּנִים אֶצֶל מְלַמְּדִים [שֶׁהֵם] יְהוּדִים יְרֵאֵי שָׁמַיִם.

יום שישי

יום שישי

ה מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, ששי עם פירש"י.
תהלים: כט-לד.
תניא: ומ"ש וחטאתי . . . פשעיו.

סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו, האט דער בעש"ט געזאגט: אין יעדער דבר גשמי פון דברים המותרים זיינען פאראן טוב ורע: דער גשמי איז רע און דער חיות אלקי וואס איז מחי' דעם גשמי איז טוב. באדארף דער מענטש וואס באנוצט דעם גשמי זיין א סור מרע, ניט וועלען דעם תענוג וואס איז פאראן אין דעם גשמי, און זיין ועשה טוב וועלען געשפייזט און געהאלפען ווערען פון דעם חיות אלקי וואס איז אין דעם דבר הגשמי. בקש שלום ורדפהו דער מענטש וואס איז א סור מרע און א ועשה טוב, באדארף זוכען און נאכלויפען צו מאכען שלום צווישען דעם גשמי און חיות אלקי וואס איז איהם מחי'.

"סור מרע ועשה טוב, בקש שלום ורדפהו". פֿרש הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב: בְּכָל דָּבָר גִּשְׁמִי מֵהַדְּבָרִים הַמֵּתָרִים נִמְצָאִים טוֹב וְרָע: הַגִּשְׁמִי הוּא רָע, וְהַחַיּוֹת הָאֱלֹקִי הַמַּחְיָה אֶת הַגִּשְׁמִי הוּא טוֹב. הָאָדָם הַמְשַׁתְּמֵשׁ בַּגִּשְׁמִי, צָרִיךְ לִהְיוֹת 'סור מרע', לֹא לַרְצוֹת אֶת הַתַּעֲנוּג הַנִּמְצָא בַּגִּשְׁמִי, וְלִהְיוֹת 'ועשה טוב', לַרְצוֹת לִהְיוֹת נֶזֶן וְלִהְיוֹשֵׁעַ מֵהַחַיּוֹת הָאֱלֹקִי שֶׁבְּדָבָר הַגִּשְׁמִי. 'בְּקֵשׁ שְׁלוֹם וְרַדְפֵּהוּ', הָאָדָם שֶׁהוּא 'סור מרע ועשה טוב', צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ וְלַרְדֹּף לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין הַגִּשְׁמִי לְבֵין חַיּוֹת הָאֱלֹקִי שֶׁמַּחְיָהוּ.

שבת קודש

שבת

ו מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, שביעי עם פירש"י.
תהלים: לה-לח.
תניא: פרק יב. וטעם . . . ימצא טוב.

דער רבי (רבינו הזקן) בעת ער איז געקומען פון פעטערבורג, האט ער געזאגט פאר'ן מיטעלען רבי'ן א מאמר – אינגאנצען עטליכע שורות: שאו ידיכם קדש – זהו העלאת המדות במוחין והארת המוחין במדות, וברכו את ה' – שממשיכים על ידי זה שם הוי' דלעילא, שעי"ז פועל שיהי' – יברכך ה' מציון – המשכת שם הוי' מעצמיות הנשמה, עושה שמים וארץ – שעי"ז הוא קיום העולמות.

הַרְבֵּי (רַבְּנֵי הַזֶּקֶן), כְּאֲשֶׁר בָּא מִפֶּטֶרְבוּרְג, אָמַר לְפָנָי אֲדַמּוּר הָאֲמֻצֵּי מֵאֵמֶר, – רַק כְּמָה שׁוּרוֹת: "שְׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ" – זֶהוּ הָעֲלָאת הַמִּדּוֹת בַּמִּחוּיִן וְהָאֲרַת הַמִּחוּיִן בַּמִּדּוֹת, "וּבִרְכוּ אֶת ה'" – שֶׁמִּמְשִׁיכִים עַל יְדֵי זֶה שֵׁם הַוְי' דְּלַעֲלָא, שֶׁעַל יְדֵי זֶה פּוֹעֵל שִׁיְהִיָּה "יְבָרְכְךָ ה'" מִצִּיּוֹן – הַמְשַׁכֵּת שֵׁם הַוְי' מֵעֲצָמִיּוֹת הַנִּשְׁמָה, "עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ" – שֶׁעַל יְדֵי זֶה הוּא קִיּוֹם הָעוֹלָמוֹת.

מתי סתימת החלון חוצצת בפני הטומאה? יום ראשון כ"ט תמוז ה'תשע"ד

והקשה ב'תוספות יום טוב' (אהלות פ"ו מ"ב ד"ה ואם):
לדברי הרמב"ם כאן, גם אם סתם את כל החלון צריך
שיבטל שם את הכלי, שהרי כתב "צריך להיות כלי זה
מאוס... כדי שלא תהיה דעתו לפנותו", ומדובר שסתם את
כל החלון, כפי שמשמע מלשונו בהלכה א' "סתם החלון או
מיצטו" (ראה בסף משנה). ויש לתמוה: מדוע צריך שלא יהא
בדעתו לפנות את הכלי, והרי ה'תוספות' הוכיחו מהמשנה
שאם סתם את כל החלון חוצץ הוא בפני הטומאה, גם אם
אינו מבטל את הסתימה?

ותירץ ה'שושנים לדוד' (אהלות שם):
לדעת הרמב"ם אין הבדל בין סתם החלון כולו לממעט,
ותמיד צריך שיבטל את הסתימה אלא שהמעשה המוכח
במשנה שסתמו את החלון בכלי חרס כדי לחצוץ בפני
הטומאה, אכן היה באופן שלא חשבו לפנותו משם. ואף
שהיה זה בשבת, אין זה בנין גמור כי אין בדעתו להשאירו
שם לעולם, אך כיוון שאין דעתו לפנותו מיד, אסור מדרבנן,
ולצורך מצוה או כדי להורות הלכה מותר כמו שהתירו (שבת
ס) מדידה וקשירה לצורך מצוה אם אסורים רק מדרבנן.

הלכות טומאת מת פרק טו, הלכה ד: סתם החלון
בכלי חרש... הרי זה חוצץ... וצריך להיות כלי חרש זה מאוס
ונקוב... כדי שלא תהיה דעתו לפנותו.

שני בתים סמוכים ובאחד מהם נמצא מת, אם יש ביניהם
חלון טפח על טפח – הטומאה עוברת לבית השני, אך אם
סתם את החלון בכלי חרס (כאשר גבו כלפי הטומאה ואינו
מקבל טומאה) הרי הוא חוצץ בפני הטומאה.

וכתבו התוספות (ב"ב כ, א ד"ה היא) שאם סתם את כל החלון
– הרי הוא חוצץ גם אם אינו מבטל שם את הכלי, אלא
עתיד לפנותו. ומשמעות דברי הגמרא שהכלי חוצץ רק אם
מבטלו, היינו כאשר הכלי אינו סותם את כל החלון אלא רק
ממעטו משיעור טפח (וכן דעת הראב"ד כאן בה"ב).

והוכחת ה'תוספות' היא מהמסופר במשנה (שבת קנו, א)
שסתמו את חלון הבית בכף של חרס כדי לחצוץ בפני
הטומאה שלא תיכנס לבית, והרי וודאי הניחו את הכף
בחלון על מנת לפנותו, כי הדבר היה בשבת, ואם דעתו
לבטל את הכלי בחלון חייב משום בונה, אלא מכאן
שבסתימת כל החלון אין צורך לבטל את הכלי וגם אם עתיד
לפנותו – חוצץ.

האם העובר נחשב 'בלוע'? יום שני א' מנ"א ה'תשע"ד

נטמא?
ומבאר הרדב"ז (שו"ת ח"א סי' ה):
כוונת ה'רוקח' לאסור כניסת אשה מעוברת למקום של
טומאת מת הוא רק כאשר זמן הלידה קרוב ויש לחשוש
שמא כאשר תשהה באוהל המת יוציא העובר את ראשו
וייטמא. ולפי זה, כל זמן שאין חשש ליציאת הוולד, אכן
אין כל איסור.

אך לדעת ה'אבני מילואים' (סי' פב, א), העובר נטמא גם
בעודו במעי אמו, ואין זה דומה לדין 'טומאה בלועה' שכן
אמרו בגמרא (יבמות עח, ב) שאשה מעוברת שהתגיירה אין
וולדה צריך טבילה כדי להתגייר משום שטבילת אמו
מועילה לו, ואע"פ שגוף האם חוצץ בינו למים, אין זו
חציצה כי כך דרך גידולו. ואם כן, כשם שלגבי טבילה אין
האם נחשבת כחציצה בין העובר שבמעייה לחוץ, כך גם
לגבי טומאה אין האם חוצצת בינו לטומאה, ורק לגבי גוף
זר, כגון טבעת הנמצאת במעי האדם, נחשב גוף האדם
כחציצה בינו לטומאה.

הלכות טומאת מת פרק כ, הלכה ב: אדם שפלט
מבעת, ונכנס לאהל המת, אף על פי שנטמא טמאת שבעה
– המבעת מהורה.

האם מותר לאשת כהן מעוברת להיכנס לבית הקברות?
כתב ה'רוקח' (סי' שטו): אף על פי שאסור לכהן להיטמא,
ואם העובר שבמעייה טהור, נמצא שבכניסתה לאוהל המת
הרי היא מטמאת אותו, מכל מקום יש להתיר לה כניסה זו
מ'ספק ספקא': א) יתכן שהעובר הוא 'נפל' ואינו בר קיימא
וממילא אין בו איסור טומאה. ב) יתכן שאינו זכר אלא
נקבה שאין בה איסור טומאה.

ולפי זה יש שכתבו שבימינו כאשר ניתן לוודא את זהות
הוולד, ראוי לאשה להמנע מכניסה למקום שיש בו טומאת
מת אם אינה יודעת בוודאות שאינה נושאת עובר זכר ('מוריה'
שנה כא, ה, ע' צג).

ויש לעיין בעיקר דינו של ה'רוקח':
בהלכה זו מבואר שאדם שבלע טבעת אין היא נטמאת
בכניסתו לאהל המת, ואם כן מדוע העובר שבמעי האשה

מתי אין 'צמיד פתיל' מציל? יום שלישי ב' מנ"א ה'תשע"ד

והקשה השני פתוח לאהל המת ואינו סתום.
מקור ההלכה הוא במשנה (כלים פ"ט מ"ב), ופירשוהו הר"ש
והרא"ש: חבית של חרס הנמצאת באוהל המת ומלאה
משקים, ובתוך החבית נמצאת גם שופרת ('מניקית') של

הלכות טומאת מת פרק כב, הלכה ז: חבית שהיא
מלאה משקין מהורין ומניקת של חרס בתוכה, והחבית מקפפת
צמיד פתיל ונתונה לאהל המת – החבית והמשקין מהורין,
והמניקת טמאה, מפני שקצתה האחת בתוך החבית המקפפת

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פה

חרס, מדוע היא טמאה והרי זו שפופרת שאין לה בית קיבול, וכלי חרס שאין לו בית קיבול אינו מקבל טומאה (הל' כלים פ"א ה"ח)?

ומבאר ה'כסף משנה':

קצה ה'מניקית' היוצא מהחבית מתעקם וסותם את החבית שלא תיכנס בה הטומאה, אך ה'מניקית' עצמה מקבלת טומאה כי במקום העיקום נוצר בית קיבול שבו מצטבר מעט משקה.

וה'מים טהורים' (על המשנה בכלים שם) פירש שה'מניקית' היא בדוגמת 'טיטרוס' (הל' כלים פ"ח ה"ו) היינו שפופרת שכאשר סותם באצבע פתח אחד אין המים יוצאים מהפתח השני, וכשמסיר אצבעו המים נוטפים החוצה, וזה בית הקיבול שלה ולכן מקבלת טומאה.

ומתכת בה שואבים את המשקה מהחבית, והחבית מוקפת 'צמיד פתיל' (מכסה צמוד) - החבית והמשקים טהורים כי ה'צמיד פתיל' מציל מן הטומאה, אבל ה'מניקית' טמאה. ואף שהחבית מוקפת 'צמיד פתיל', אין היא ניצלת כי גזור חכמים על כלי מתכת שיש להם טהרה במקוה שיקבלו טומאה (ראה להלן פכ"ג ה"א).

אבל הרמב"ם מפרש שה'מניקית' היא של חרס, ואף שכלי חרס כן ניצלים ב'צמיד פתיל' הרי היא טמאה, כי אמנם קצה האחד של השפופרת הוא בתוך החבית, אבל "הקצה השני פתוח לאהל המת ואינו סתום".

והקשה הראב"ד:

א. אם ה'מניקית' פתוחה לאוהל המת, הרי אין החבית אטומה, ונכנסת אליה טומאה דרך חלל ה'מניקית', ומדוע המשקין והחבית טהורים? ב. לאידך, אם ה'מניקית' היא של

מתי 'טומאה רצוצה' מתפשטת לצדדים? יום רביעי ג' מנ"א ה'תשע"ד

הסוכה עשויה מלכתחילה כדי להאחיל, והכותל עליו נסמכת הסוכה נעשה חלק ממנה, "צד מצדי האהל", ולכן הטומאה מתפשטת בתוך כל האוהל. מה שאין כן הפרח היוצא מן העמוד, הרי אף אם יש בו שיעור אוהל אינו עשוי להאחיל אלא לגוי וכדומה, ולכן אין הטומאה חלק ממנו.

וב'מים טהורים' (אהלות שם, חר"ג ג) חילק באופן אחר:

לגבי סמיכת הסוכה לכותל, פירש הרמב"ם בפירוש המשניות (אהלות שם) שהיא באופן ש"שם עליו המשקוף לסוכה". כלומר, הכותל שהטומאה רצוצה בו אינו מגולה לאוויר, כיון שמשקוף הסוכה מונח עליו ולכן הטומאה מתפשטת לכל הסוכה. ואילו כאן, הפרח אינו מונח על העמוד אלא בצידו, והטומאה שבתוכו בוקעת ועולה רק למעלה אבל אינה מתפשטת לצדדים.

הלכות טומאת המת פרק כה, הלכה א: עמוד העמוד בתוך הבית וטמאה רצוצה תחתיו – טמאה בוקעת ועולה... ואם היה פרח יוצא מעמוד זה וכלים תחת הפרח – הכלים טהורים, שאינו טמא אלא כנגד הטמאה.

והקשה ה'תוספות יו"ט' (אהלות פ"ז מ"ז, בשם הר"ר וואלף רמייזא):

לעיל (פ"ז ה"ו) כתב הרמב"ם - "טומאה שהיא רצוצה בכותל וסמך סוכה לכותל, הסוכה טמאה שהרי נעשה הכותל צד מצדי האהל... האהל כולו טמא שהרי הטומאה בתוכו". ואם כן, מדוע בפרח היוצא מהעמוד אין אומרים שהטומאה הבוקעת ועולה מהעמוד מתפשטת לעבר הפרח ומאחילה על הכלים הנמצאים תחתיו?

ותירץ ה'מעשה רוקח':

דלתות על שוורים, ומטריה בשבת יום חמישי ד' מנ"א ה'תשע"ד

ויש שכתבו שאמנם דין זה נאמר רק לדעת הסוברים שאהל זרוק נחשב אהל (תוספות סוכה כא, א), אך בדעת הרמב"ם אין לומר כן שהרי פסק שאהל זרוק אינו נחשב אהל, ובכל זאת הביא הלכה זו!

ומבאר ה'נודע ביהודה' (מהר"ת אור"ח ל):

כתבו התוספות (עירובין ל, א) שאף כי אהל המיטלטל בפני עצמו אינו נחשב אוהל, כאשר הוא מונח על דבר אחר הנחשב אהל, ממילא חל גם עליו שם אהל, ומאחר והשוורים עצמם נחשבים אהל, כנלמד מהכתוב 'עור ובשר תסוכני', ממילא גם הדלתות שעליהם נחשבות אהל וחוצצות בפני הטומאה.

ולפי זה כתב שאין להתיר פתיחת מטריה בשבת, כי אף שמצד עצמה אינה נחשבת אהל, מאחר והאדם הנושא אותה נחשב אהל (כי מהפסוק 'עור ובשר תסוכני' למדים שכל בעל חי נחשב אהל), גם המטריה נחשבת אהל ואסור לפותחה בשבת.

הלכות פרה אדומה פרק ב, הלכה ז: מביאין שוורים... ומניחים על גביהן דלתות, ויושבין התינוקות על גבי הדלתות, כדי שיהיה האהל מבדיל בינם לבין הארץ, מפני כבוד התהום. האם בפתיחת מטריה בשבת יש איסור 'עשיית אהל'?

בדיני טומאה נחלקו תנאים האם 'אהל זרוק' (המיטלטל ממקום למקום) נחשב אהל וחוצץ בפני הטומאה. ולהלכה פסק הרמב"ם (הל' טומאת מת פ"א, ה"ה) שאינו נחשב אהל. ויש שלמדו מכאן שגם לגבי איסור עשיית אהל בשבת, אהל המיטלטל אינו אהל, וממילא אין איסור בפתיחת מטריה שנועדה להיטלטל ממקום למקום.

אך בהלכה זו מבואר שהתינוקות שנשלחו למלא מים עבור אפר הפרה היו יושבים על גבי שוורים שעליהם דלתות, וזאת משום שאם ישבו על גבי השוורים עצמם, יתכן שיעברו מעל טומאה, ולכן היו יושבים על גבי דלתות, כדי שרגליהם לא יצאו החוצה.

ולפי הדעה שאהל זרוק אינו נחשב אהל, לכאורה קשה איך מועילות הדלתות לחצוץ בפני הטומאה?

'הוויתו ע"י טהרה'

יום שישי ה' מני"א ה'תשע"ד

כתב הרמב"ם ב'פירוש המשניות' שדבר המקבל טומאה פסול למי חטאת, מפני "שלא בא מן המעין שכבר בטל המעין כו' כמו שהתבאר במקואות". והכוונה לדין (מקואות פ"ה מ"ב) מעין שהעבירו על גבי כלי שבטל ממנו שם מעין ואינו מטהר אלא כמקוה (המטהר דווקא בארבעים סאה ובאשבורן).

נמצא שהרמב"ם מפרש את דין הויה ע"י טהרה – שדבר המקבל טומאה מבטל (רק) שם מעין, אבל עדיין כשר בתור מקוה, וכיון שמי חטאת הם 'מים חיים' ממעין, דבר המקבל טומאה פוסל בהם.

ולפי זה העיר ב'משנה אחרונה' עוד:

הר"ש (מקואות פ"ב מ"ג) הוכיח שמקוה שכולו שאוב פסול מן התורה, מכך שבהכרח שנתהווה ע"י כלים שמקבלים טומאה והפסול של הוויתו ע"י טומאה הוא מן התורה, אבל לדעת הרמב"ם שבמקוה לא נאמר הפסול של הויה ע"י טומאה, גם מקוה שכולו שאוב, אף שהוויתו ע"י טומאה, אינו פסול מן התורה.

הלכות פרה אדומה פרק ו, הלכה ח: זה הפלל: דבר שהוא מקבל טמאה, אם סיע בו הפנים כדי שימלאו הכלי - הפנים פסולין; ואם סיע בדבר שאינו מקבל טמאה - בשרים. מקור הדין הוא מהכתוב "אך מעין ובור מקוה מים יהי טהור", ולמדו חכמים ש"היה טהור" מלמד ש"הוויתו על ידי טהרה תהא" (ובתים כה, ב). ולמרות שהפסוק נאמר בנוגע למקוה – כתבו ראשונים (הר"ש, פרה פ"ו מ"ד) שלומדים מכאן על כל הוויות מים המטהרים, "דהכי משמע הוויתו של מים המטהרין ע"י טהרה תהא – כשאתה מהווה אותן להיות מקוה או קידוש, הוי מהווה אותן ע"י דבר שאינו מקבל טומאה".

ואולם לדעת הרמב"ם, מקוה אינו צריך הויה ע"י טהרה, ואפשר לעשותו גם ע"י דבר המקבל טומאה (ב"י לטור בסוף סי' רא).

וקשה, הרי בפסוק נאמר "מקוה מים יהיה טהור", ומדוע הווייתו של מקוה אינה צריכה להיות ע"י טהרה? וב'משנה אחרונה' (פרה שם) מיישב:

קידוש בשכר

שבת קודש ו' מני"א ה'תשע"ד

מאחר וקידושו של השני פסול, נמצא שלמעשה הראשון לא קיבל כלום ואין טעם לפסול אותו.

ויש שלמדו מכאן לגבי דיין הנוטל שכר, וכתבו כי אע"פ ש'הנוטל שכר לדון דיניו בטלים', זהו דווקא כאשר נוטל שכר מלכתחילה, אך אם נוטל שכר לאחר הדין, אין הדין נפסל בכך, כשם שאין הקידוש נפסל למפרע כשנוטל עליו שכר (משנה למלך, מובא בשו"ת מוצל מאש סי' לח).

אך יש שכתבו לחלק שכאן הקידוש הסתיים בכשרות ולכן אינו נפסל אחר כך למפרע, אך לגבי פסיקת דין, כל עוד לא בוצע פסק הדין עדיין אנו זקוקים לכוון הפסיקה כדי להוציאו לפועל, וכאשר הדין יקבל שכר ממילא יתבטל הדין ולא יוכלו להוציאו לפועל.

יתירה מזו, לפי סיום דברי ה'כסף משנה' שכאן אין הקידוש פסול כי מאחר וקידושו של השני פסול נמצא שלמעשה לא קיבל הראשון כלום, יש לומר שאם יקבל טובת הנאה ממשית, אכן יש לפסול את מעשיו למפרע (שו"ת מוצל מאש שם).

הלכות פרק אדומה פרק ח, הלכה ו: האומר לחברו: קדש לי ואקדש לך, וקדשו זה לזה - הראשון בשר, והשני פסול, שהרי קדש בשכר.

ויש להבין: הרי כל אחד מקדש לחברו תמורת זאת שחברו מקדש בשבילו, ונמצא שלמעשה שניהם מקדשים תמורת שכר, ואם כן מדוע קידושו של הראשון כשר ושל השני פסול?

ומבאר ה'כסף משנה':

בשעה שהראשון מקדש הוא עדיין לא קיבל כל תמורה בפועל אלא רק התחייבות שהשני יקדש בשבילו, ולכן אין לפסול את קידושו, אך כאשר השני מקדש עבור הראשון, הרי זה נעשה תמורת השכר שכבר קיבל קודם, בכך שהראשון קידש בשבילו, ולכן קידושו פסול.

ואין לפסול את קידושו של הראשון למפרע, לאחר שהשני קידש בשבילו, מאחר שעכשיו נמצא שקיבל שכר עבור קידושו, כי מאחר ובשעת הקידוש עדיין לא קיבל שכר והקידוש הוכשר, אין הוא נפסל אחר כך למפרע. ועוד:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו מני"א, תשי"ח

ברוקלין.

...בענין המקוה: מש"כ שעשו עוד אוצר מן הצד כדי שתהי' זריעה - הנה עפ"י האופן דכ"ק

אדני"ע שהיא מקוה ע"ג האוצר והוא רצה שיעלו מי התחתונה ע"ג רצפת העליונה (ע"פ הרי"ל שי' לנדא) הנה ה"ז זריעה באופן היותר מועיל, שא"צ השקה כלל לכל הדיעות, כמובן. - גם אם לא יעלו על הרצפה, יש לסדר שהשאובים יפלו ישר בנקב ההולך לאוצר התחתון, דהיינו זריעה, וא"כ האוצר שמן הצד מהו מוסיף? - (אם לא להירות בעלמא אולי יתקלקל אוצר התחתון).

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ט תמוז' מנחם-אב ה'תשע"ד

יום ראשון כ"ט תמוז ה'תשע"ד

הלכות טומאת מת

פרק טו

א. חלון תשמיש שסתמה בלה, או סתמה עד שנשאר בה פחות מטפח - אם בדבר החוצץ בפני השמאה סתם, הרי זה חוצץ; והוא, שיהיה דבר שאין דעתו לפנותו. לפיכך, אם סתם החלון או מעטו באכלין שאין מכשרין [לקבל טומאה], אינן חוצצין; שאף על פי שאין מקבלין טמאה, והרי הן טהורין - דעתו לפנותו. היו סרוחין, הרי אלו חוצצין. וכן תבין סרוח, חוצץ; ושאינו סרוח - אינו חוצץ, מפני שדעתו לפנותו. תבואה שגדלה וסתמה את החלון, או מעטתו - אינה חוצצת; לפי שדעתו לפנותה, שמא תפסיד [- תזיק] הכתל. היה עקרה [- שורשה] רחוק מן הכתל, ונטה ראשה וסתם - הרי זה חוצץ. וכן כל פיוצא בזה.

ב. חבית שהיא מלאה גרוגרות [- תאנים מיובשות] סרוחין, שאין מכשרין ולא ראויין לאכילה, ומנחת בחלון ופי החבית כלפי השמאה, שהרי החבית טמאה, וכן קפה שהיא מלאה תבן סרוח שאינו ראוי למאכל בהמה ולא לטיט ולא להסקה, ומנחת בחלון - אם יכולין הגרוגרות והתבן לעמוד בפני עצמן [בחלון] שניצטל הפלי שהן בו - הרי אלו חוצצין; ואם לאו, אינן חוצצין. עשבים המרים שאינם ראויין לבהמה; ומטלניות [- מטליות] שאין בהן שלש על שלש, שהיו מטנפין וקשין כדי שלא יהיו ראויין אפלו לקנות הדם מן השריטה; והאבר והבשר המדלדלין בבהמה טמאה - והוא שתהיה פחושה שאינה ראויה להמכר לגוי, וקשויה כדי שלא תכרח; ועוף טמא ששכן בחלון - והוא שיהיה משרט, שהרי אינו ראוי אפלו לתינוק לשחק בו; וגוי כפות שהוא מאסורי המלך, שאין אחר יכול להתירו; וכן שמונה [חודשי הריון] ביום השבת, שהרי אסור לטלטלו; והמלח המר המערב בקוצים, שאינו ראוי לא לאכילה ולא לעבודה [- עיבוד עורות] - והוא, שיהיה מנח על החרש כדי שלא יזיק הכתל - כל אלו ממעטין בחלון, שהרי אינן מקבלין טמאה, ואין דעתו לפנותן מפני שאין ראויין למלאכה. וכן ספר תורה שבלה שהיה מנח בחלון - אם גמר שתהיה שם גניזתו, הרי זה ממעט בחלון. אבל השלג והברד והכפור והגליד והמים, אינן ממעטין בחלון - שהרי הן ראויין [לשימוש], ומקבלין טמאה.

ג. מעט את הטפח בפחות מכזית מבשר המת, או בפחות מכזית מבשר הנבלה, או בעצם פחות מכשעורה מן המת,

או בפחות מכשעורה מן השרץ - הרי אלו חוצצין; שכל אלו טהורין, ואינן חשובין אצלו, לפיכך אין דעתו לפנותן. וכן פחות מכביצה אכלין שאין מכשרין - אינם חשובין אצלו, ואין דעתו לפנותן, ולפיכך ממעטין את הטפח. ד. סתם החלון בכלי חרש, והיה פיו לחוץ - הרי זה חוצץ; לפי שאינו מטמא מגבו, והרי הוא טהור. וצריך להיות כלי חרש זה מאוס ונקוב, עד שלא יהיה ראוי אפלו להקזיז בו דם - כדי שלא תהיה דעתו לפנותו. ה. היה בבית מת, או רכב [הקב] עצמות, וכיוצא בהן מעצמות המטמאות באהל, ומעט החלון של בית זה בעצם פחות מכשעורה - אינו מעוט; שהעצם מצטרף לעצמות. וכן אם היה שם מת, או כזית מבשר המת, ומעט החלון בפחות מכזית מבשר המת - אינו מעוט; שהבשר מצטרף לבשר. אבל עצם פחות מכשעורה ממעט על ידי [- את ה] כזית בשר, ופחות מכזית בשר ממעט על ידי רבע עצמות וכיוצא בהן. מעט את הטפח בשתי וערב [- חוטים] המגנעין, או בגוש [אדמה] מבית הפרס - אינו מעוט; שדבר טמא אינו חוצץ. עשה לבנה מעפר בית הפרס - הרי זו טהורה, וממעט; שלא אמרו אלא גוש כבדו [- כגולמו]. נסתם הטפח או נתמעט בקורי עכביש - אם היה בה ממש [- חוזק], הרי זו חוצצת; ואם אין בה ממש, אינה חוצצת.

פרק טז

א. ארבה שהיא באמצע תקרת הבית, בין שיש בה פותח טפח בין שאין בה פותח טפח, והיתה טמאה פחת תקרת הבית - כנגד ארבה טהור, שהרי הוא גלוי לאויר; ושאר הבית טמא. היתה השמאה כנגד ארבה בלבד, כל הבית טהור. היתה מקצת השמאה פחת התקרה, ומקצתה פחת ארבה - אם היה בארבה פותח טפח - הבית כלו טמא, וכנגד כל [הארבה] [השמאה] טמא. אין בה פותח טפח - אם יש בשמאה כדי שתחלק, וימצא פשעור פחת התקרה וכשעור פחת הארבה - הכל טמא; ואם לאו - הבית טמא, וכנגד הארבה טהור. היה בארבה פותח טפח, ונתן אדם רגלו מלמעלה על הארבה - נעשה הכל אהל אחד; וכן שהיתה השמאה פחת התקרה בלבד, או פחת הארבה בלבד - הכל טמא; והאדם שערב את השמאה טמא, מפני שנעשה אהל על השמאה. אין בארבה פותח טפח, והיתה השמאה פחת התקרה - זה שנתן רגלו מלמעלה טהור; שאין טמאה יוצאת לו בפחות מטפח. היתה השמאה פחת הארבה - אם טמאה קדמה את רגלו - טמא, שהרי האהיל על השמאה; ואם רגלו קדמה את השמאה - טהור, שהרי רגלו מקצת האהל, ואין טמאה יוצאת לו. ב. היה כזית מן המת בפני העורב, והאהיל על גבי ארבה

מתוך מהדורת חזק

תחתיה - הבית טהור. היתה הקדירה מנחת בצד אסקפת
 [- מפתח] הבית, שאם תעלה נמצא ממנה פותח טפח לפניו
 מן המשקוף, והיתה טמאה רצוצה תחתיה, או בתוכה או
 על גבה - טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. היתה
 גבוהה מן הארץ טפח, וטמאה תחתיה או בבית - תחתיה
 והבית טמא, שהכל אהל אחד; ותוכה וגבה, טהור. היתה
 הטמאה בתוכה או על גבה - הבית טמא, מפני שהיא
 נוגעת במשקוף טפח. וכן תחתיה טמא - מפני שהטמאה
 יוצאת לתחתיה מן הבית, שהכל אהל אחד. לפיכך, אם
 לא היתה נוגעת במשקוף בפותח טפח, או שהיתה בצד
 המשקוף וטמאה תחתיה - אין טמא אלא תחתיה; אבל
 הבית, טהור.
 ו. קורות הבית והעליה שאין עליהן מעצבה [- טיט], והן
 מכונות קורה כנגד קורה ואויר [שבין קורה לקורה] כנגד
 אויר, ובכל קורה מהן פותח טפח וביניהן אויר פותח
 טפח, וטמאה תחת אחת מהן - תחתיה בלבד טמא. היתה
 הטמאה בין התחתונה לעליונה - בין שתיהן בלבד טמא.
 היתה הטמאה על גבי העליונה - כנגדו עד לרקיע טמא.
 היו הקורות העליונות מכונות כנגד האויר שבין הקורות
 התחתונות, וטמאה תחת אחת מהן - תחת כלן טמא. היתה
 הטמאה על גבי קורה העליונה - כנגד הטמאה עד לרקיע
 טמא. אין בקורות פותח טפח, בין שהיו מכונות זו על גבי
 זו, בין שהיו העליונות כנגד אויר התחתונות, והיתה
 הטמאה תחתיהן או ביניהן או על גביהן - טמאה בוקעת
 ועולה ובוקעת ויורדת, ואינה מטמאה אלא כנגדה בלבד;
 שכל טמאה שאינה תחת פותח טפח ברום טפח, הרי היא
 כרצוצה [שאינה מטמאה סביבותיה]. בית שנסדק גגו
 וכתליו, ונעשה שני חלקים, והיתה הטמאה בחציו החיצון
 שהפתח בו - הפלים שבחציו הפנימי טהורין. היתה
 הטמאה בחציו הפנימי - אם היה רחב הסדק כחוט
 המשקלת [- מדיח], פלים שבחציו החיצון טהורין; ואם
 היה פחות מכאן, הרי הם טמאין.
 ז. אכסדרה [מבואה מקורה] שנסדקה, וטמאה בצד זה -
 הפלים שבצד השני טהורין; שהרי היא שני אהלים זה
 בצד זה, ואויר ביניהם - שהרי הסדק בכל התקרה. נתן
 רגלו או קנה מלמעלה על הסדק, ערב את הטמאה; נתן
 את הקנה בארץ כנגד הסדק, ואפלו כלי גדול - אינו מערב
 את הטמאה, עד שיהיה גבוה טפח תחת הסדק. היה אדם
 משל על הארץ תחת הסדק - מערב את הטמאה, שאדם
 חלול הוא; והצד העליון - הרי הוא כאהל שיש בו גבה
 טפח. וכן אם היו תחת הסדק פלים [- בגדים] מקפלין
 מנחין על הארץ זה על גבי זה, והיה העליון גבוה מעל
 הארץ טפח - מערב את הטמאה; וכל הפלים למטה ממנו,
 הרי הם כפלים שתחת האהל.

פרק יז

א. זיו [בליטה] שהוא יוצא מפתח הבית [חלל הפתח],

עד שנמצא כזית באויר הארבה - אף על פי שאין בה
 פותח טפח, הבית טמא.
 ג. בית, וארבה באמצע תקרת הבית ועליה על גביו,
 וארבה באמצע תקרת העליה, והארבות מכונות זו למעלה
 מזו, בין שיש בארבות פותח טפח בין שאין בהן פותח
 טפח, וטמאה בבית - כנגד הארבות טהור; היתה טמאה
 כנגד ארבות - הרי הבית טהור. היה בארבות פותח טפח,
 והטמאה בין תחת תקרת הבית בין כנגד ארבות, ונתן דבר
 שהוא מקבל טמאה, בין למעלה מארבת הבית בין
 למעלה מארבת עליה - הכל טמא; שאין דבר טמא חוצץ.
 נתן דבר שאינו מקבל טמאה על ארבת הבית - הבית
 טמא, והעליה טהורה; נתנו על ארבת העליה - הבית
 והעליה טמאים, וכנגדו מלמעלה ולשמים טהור. אין
 בארבות פותח טפח, והטמאה תחת תקרת הבית, ונתן בין
 דבר המקבל טמאה ובין דבר שאין מקבל טמאה, בין על
 ארבת הבית בין על ארבת העליה - אין טמא אלא הבית;
 שאין טמאה יוצאת לעליה בפחות משפח. היתה הטמאה
 כנגד ארבות, ונתן דבר שהוא מקבל טמאה בין למעלה בין
 למטה - הבית והעליה טמאין, שהרי ערב את הטמאה. נתן
 דבר שאינו מקבל טמאה, בין למעלה בין למטה - אין טמא
 אלא הבית. וכל אלו הדינים, בעושה ארבה; אבל תקרה
 שנפחתה [- נפער בה חור] מאליה - שעורה מלא אגרוף,
 כמו שבארנו.
 ד. הפותח את המעצבה [- שכבת טיט שבגג שהיא רצפת
 העליה], עד שעשה ארבה [חור] בתוף תקרת הבית, כדי
 שתכנס בה רגל הערש [- מיטה], והיתה רגל הערש סותמת
 את הארבה - אם יש בה פותח טפח, וטמאה בבית - אף
 העליה טמאה, שאין כלי המקבל טמאה חוצץ; אין בה
 פותח טפח - העליה טהורה, והרגל שלמטה טמאה כפלים
 המאהילים. נפחתה המעצבה מאליה - שעורה מלא
 אגרוף, כמו שבארנו.
 ה. ארבה שבתוף תקרת הבית, וקדירה מנחת על הארץ
 ומכונת כנגד ארבה, שאם תעלה תצא בצמצום [- בדיוק]
 מן הארבה, והיתה טמאה תחת הקדירה רצוצה [- ללא חלל
 טפח] בינה ובין הארץ, או שהיתה הטמאה בתוף הקדירה
 או על גבה - טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת; ואין
 טמא אלא כנגדה, והבית פלו טהור. היתה הקדירה גבוהה
 מן הארץ טפח, וטמאה תחתיה, או תחת תקרת הבית -
 הבית פלו ותחת הקדירה טמא, שהרי הוא אהל. אבל תוף
 הקדירה וגבה - טהור; שאין כלי חרש מטמא מגבו, והרי
 אויר הקדירה גלוי לאויר [מול הארובה]. ואם היה כלי
 בתוכה, או למעלה על גבה - טהור. היתה טמאה בתוכה,
 או על גבה - הבית פלו טהור, שהרי הטמאה כנגד ארבה
 בלבד. היתה הקדירה תחת הארבה, והארבה גדולה מן
 הקדירה, שאם תעלה הקדירה ותצא מן הארבה, נמצא בינה
 ובין שפתי ארבה פותח טפח [- חלל טפח] - אף על פי
 שהקדירה גבוהה טפח, וטמאה בתוכה או על גבה או

48 גבוהה מן הארץ טפח - הרי הפלי שפליה מלמעלה
49 מאהיל על חלל טפח, ומביא את הטמא לכל הפלים
50 שתחתיו. היו טבילות של שיש - אפלו גבוהות מן הארץ
51 אמה - טמא בוקעת ועולה ובקעת ויורדת, מפני שהן
52 בקרקע.

ה. לוחות של עץ שהן נוגעות זו בזו בקרנותיהן -
53 בוויות שלהם, והן גבוהות מן הארץ טפח, וטמא פתח
54 אחת מהן - כלים שתחת השניה טהורין, לפי שאינה
55 נוגעת בקרחה בפותח טפח; והנוגע בלוח זו השניה,
56 כנוגע בכלים שנגעו באהל המת. אבל כל הפלים שאמרנו
57 שמביאין את הטמא, ואינן חוצצין - אם האהיל הפלי
58 על המת - כל הפלים שעל גביו טמאים כמו שבארנו,
59 וטמאין משום פלים המאהילין על המת; ואף הפלים
60 שעל גביו שאינן כנגד הטמא, טמאים משום פלים
61 שהאהילו על המת.
62

ו. חבית שהיא יושבת על שוליה - [תחתיתה] לאויר -
63 במקום מגולה, וכנית מן המת נתון בתוכה, או תחתיה
64 כנגד אוירה - טמא בוקעת ועולה ובקעת ויורדת,
65 והחבית טמא; שהרי הטמא בוקעת מתחתיה, ונטמא
66 אוירה. היתה הטמא פתח עבי דפנה - טמא בוקעת
67 ועולה ובקעת ויורדת, והחבית טהורה. ולמה החבית
68 טהורה? שהרי אין הטמא בוקעת באוירה אלא בדפנה,
69 ואין פלי חרש מטמא אלא מאוירו. היתה מקצת הטמא
70 פתח עבי דפנה, ומקצתה פתח אוירה - טמא בוקעת
71 ועולה ובקעת ויורדת. היתה בדפנות פותח טפח - פלה
72 טמא, וכנגד פיה טהור; שהרי הטמא פשוט בדפנות
73 בלבד. במה דברים אמורים? בחבית טהורה; אבל אם
74 היתה טמא, או גבוהה מן הארץ טפח, או מקסה, או
75 כפיה על פיה, והיתה טמא תחתיה או בתוכה או על
76 גבה - הכל טמא; וכל הנוגע בה פלה, טמא. היתה מקפת
77 צמיד פתיל - [כיווי מהודק], ונתונה על גבי המת -
78 האכלין והמשקין שבתוכה טהורין, והפלים שעל גבה
79 טמאים. חביות שהן יושבות על שוליהן, או משות על
80 צדיהן באויר, והן נוגעות זו בזו בפותח טפח, וטמא
81 פתח אחת מהן - טמא בוקעת ועולה ובקעת ויורדת,
82 מפני שהיא רצוצה. במה דברים אמורים? בטהורות; אבל
83 אם היו טמאות, או גבוהות מן הארץ פותח טפח וטמא
84 פתח אחת מהן - פתח בלן טמא, שהרי הכל אהל אחד.
85

יום שני א' מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק יח

א. אדם שהאהיל בידו אחת על המת והאהיל בשניה על
88 הפלים, או שנגע במת והאהיל על הפלים - אם יש בידו
89 פותח - [עובי] טפח, הפלים טמאין; ואם לאו, הפלים
90 טהורין. וכן שני בתים, ובהן שני חצני זיתים, ופשוט ידו
91 לבית זה, וידו השניה לבית השני - אם יש בידו פותח
92

1 ופניו - [קצהו נוטה] - למטה, והיה גבהו מעל הארץ שנים
2 עשר טפח, או פחות מכאן - הרי זה מביא את הטמא
3 בכל שהוא. ודבר ברור הוא, שאינו מביא אלא מדבריהם
4 [מדברין]; וכן כל פיוצא בהבאת טמא כזו, שאינה באהל
5 טפח הבריא - [יציב] - אינה אלא מדבריהם. הנה גבוה
6 יתר משנים עשר טפח, או שהיו פניו למעלה, וכן
7 העטרות והפתחים היוצאות מן הבגן - אין מביאין אלא
8 בפותח - [עובי] טפח; וכן זיו שעל גבי הפתח, היוצא מן
9 המשקוף, ואפלו הנה קנה בצד המשקוף ברחב הפתח -
10 אינו מביא, אלא אם כן היה בו פותח טפח.

ב. זיו שהוא סובב את כל הבית, ואוכל - [נכנס] בפתח
11 טפח - מביא את הטמא. הנה אוכל בפתח פחות מטפח,
12 וטמא בבית - פלים שתחתיו טמאין; טמא תחתיו,
13 אינו מביא את הטמא לבית. וכן בחצר שהיא מקפת
14 אכסדרה.
15

ג. חלון העשויה לתשימש, וזיו יוצא על גבי החלון -
16 אפלו הנה ברחב הגודל, מביא את הטמא; והוא, שיהיה
17 גבוה מעל החלון רום אצבעים או פחות. הנה למעלה
18 מאצבעים - אינו מביא את הטמא, אלא אם כן יש בו
19 רחב טפח. זיו שעל גבי החלון העשויה למאור - מביא
20 את הטמא בכל שהוא, ואפלו גבוה כל שהוא. בגן
21 היוצא לפני החלון, שהמשקוף נסמך עליו בשעה
22 שמשקוף - אינו מביא את הטמא; הנה בו [במשענת]
23 זיו [לחלל החלון] - רואין את הבגן כאלו אינו, והזיו
24 העליון מביא את הטמא. וכיצד מביאין כל הזיון האלו
25 טמא? שאם היתה טמא תחת אחד מהן, או בבית -
26 הכל טמא, בין בבית בין תחת הזיו.

ד. שני זיוין זה על גבי זה, ויש בכל אחד מהן פותח
28 טפח, וביניהן פותח טפח, וטמא תחת התחתון - תחתיו
29 בלבד טמא. היתה טמא ביניהן - ביניהן בלבד טמא.
30 היתה על גב העליון - כנגדו עד לרקיע טמא. הנה העליון
31 עורף על התחתון פותח טפח, וטמא תחת התחתון או
32 ביניהן - תחתיהן וביניהן טמא. היתה על גב העליון -
33 כנגדו עד לרקיע טמא. הנה העליון עורף על התחתון
34 פחות מטפח, וטמא תחתיו - תחתיו וביניהן טמא. היתה
35 הטמא ביניהן, או תחת המותר - [העודף] - ביניהן ותחת
36 המותר טמא, אבל תחת התחתון טהור. יש בכל אחד מהן
37 פותח טפח, ואין ביניהן פותח טפח, וטמא תחת
38 התחתון - תחתיו בלבד טמא; היתה ביניהן, או על גב
39 העליון - כנגד הטמא עד לרקיע טמא. אין בהן [ברוחב]
40 פותח טפח, בין שיש ביניהן פותח טפח ובין שאין ביניהן
41 פותח טפח, בין שהיתה הטמא תחת התחתון, או
42 ביניהן, או על גב העליון - טמא בוקעת ועולה ובקעת
43 ויורדת, שהרי היא רצוצה [משום שאינה על מקום טפח];
44 וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ פותח טפח, זו
45 על גבי זו. פלים או בגדים או לוחות של עץ, שהן מנחין
46 זה על גב זה, וטמא רצוצה ביניהן - אם היתה הטמא

מתוך מהדורת חזק

48 ויורד וכלה [- מסתיים] עד כאצבע, וטמאה באהל - כלים
49 שתחת השפוע טמאים; טמאה תחת השפוע, כלים
50 שבאהל טמאים. הטמאה מתוך [- תחת] השפוע - הנוגע
51 בו [בשפוע] מתוכו, טמא טמאת שבועה; והנוגע בשפוע
52 מאחוריו, טמא טמאת ערב. נעשה השפוע מאחוריו, כאלו
53 הוא כלי שנגע באהל. היתה הטמאה על אחורי השפוע -
54 הנוגע בו מאחוריו, טמא טמאת שבועה; והנוגע בשפוע
55 מתוכו, טמא טמאת ערב. פתחי זית מתוכו, ופתחי זית
56 מאחוריו - הנוגע בין מתוכו בין מאחוריו, טמא טמאת
57 ערב; והאהל עצמו, טמא טמאת שבועה.
58 ח. הנה כנה האהל מרדד [- מונח] על הארץ, וטמאה תחת
59 כנה האהל הפרוש על הארץ, או על גבי הכנה - טמאה
60 בוקעת ועולה בוקעת ויורדת.

פרק יט

61
62 א. כורת שהיא משלת בארץ, והיא בתוך פתח הבית ופיה
63 [- פתחה] לחוץ, וכנית מן המות נתון תחתיה, או על גבה
64 מבחוץ - כל שהוא כנגד היתר בתחתיה או בגבה, טמא;
65 וכל מה שבאור תוכה, טהור - חוץ מקלי שהוא כנגד
66 הטמאה; והבית טהור. היתה טמאה בבית, אין טמא אלא
67 הבית; אבל כלים שבתוכה או תחתיה או על גבה,
68 טהורים. היתה טמאה בתוכה - הכל טמא: כל שבבית,
69 וכל שבתוכה, וכל שעל גבה, וכל שתחתיה כנגד הטמאה,
70 כמו שבארנו. היתה גבוהה מן הארץ טפח, וטמאה
71 תחתיה או בבית או על גבה - הכל טמא: כל שבבית,
72 וכל שתחתיה וכל שעל גבה. אבל כל שבאור תוכה
73 טהור, חוץ מקלי שהוא כנגד הטמאה. היתה הטמאה
74 בתוכה - הכל טמא: כל שבתוכה, וכל שבבית, וכל
75 שתחתיה, וכל שעל גבה; שהכלים או האדם שנעשו אהל
76 על הטמאה, או שהיתה הטמאה על גביהם - מביאין
77 [הטומאה] ולא חוצצין [בפניה], כמו שבארנו. במה דברים
78 אמורים? בזמן שהיא כלי [שלם] ומחלחלת [- חלולה].
79 אבל אם היתה פתחה [- מחוררת], וסתם המקום הנפתח
80 בקש, שהרי אינה כלי, או שהיתה אפוצה [- מלאה קש]
81 עד שלא יהיה בה חלל, אלא אטומה כדי שלא ימצא בה
82 חלל טפח במקום אחד - היתה גבוהה מן הארץ טפח,
83 וטמאה תחתיה או בבית - הרי הבית וכל שתחתיה
84 טמאין, מפני שהוא אהל אחד; ותוכה וגבה טהור - מפני
85 שהוא אהל של עץ, ואינו כלי. היתה טמאה בתוכה, אין
86 טמא אלא תוכה; היתה על גבה, כנגדו עד לרקיע טמא.
87 היתה מנחת על הארץ ופיה לחוץ, וכנית מן המות נתון
88 תחתיה - כנגדו עד התהום טמא; היתה על גבה - כנגדו
89 עד לרקיע טמא. היתה טמאה בבית, אין טמא אלא הבית;
90 היתה הטמאה בתוכה, אין טמא אלא תוכה.
91 ב. כורת המשלת בארץ בתוך הפתח, ופיה לפניו, והיא
92 כלי שלם וחלולה, וכנית מן המות נתון תחתיה או על גבה
93 מבחוץ - כל שהוא כנגד היתר בתחתיה או על גבה, טמא;

1 טפח, ערב את הטמאה, ונעשה הכל באהל אחד, ונטמא
2 הוא והבתים; ואם לאו, אינו מביא את הטמאה.
3 ב. אדם שהשקיף בעד החלון, והאהל על הטמאה -
4 מביא את הטמאה לבית, ונטמא כל הבית. היה משל [-
5 עומד] על האסקפה, ומקצתו בתוך הבית ומקצתו בחוץ,
6 והאהל על טמאה על מקצתו שבחוץ - הבית טמא; מפני
7 שהאדם חלול, ויש בו גבה טפח, וכיון שהאהל על טמאה
8 עליו - הרי זה כמאהיל עליה, ומביא את הטמאה. וכן אם
9 היתה טמאה בבית, והאהל טהורין על מקצתו שבחוץ
10 - הרי אלו טמאין; מפני שהוא כמאהיל על הטמאה,
11 והאדם מביא [את הטומאה] ואינו חוצץ [בפניה], כמו
12 שבארנו.
13 ג. נושאי המות שעברו בו תחת האכסדרה [- מבואה
14 מקורה לפני הבית], והגיף אחד מהם את הדלת [של
15 הבית], וסמכו [נעל] במפתח כדי שלא יטמא הבית, וכן
16 אם היה אדם מבפנים או מבחוץ סומך הדלת - אם יכול
17 הדלת לעמוד בפני עצמו, הבית טהור; ואם לאו, הבית
18 טמא; שנמצא האדם, הוא שחצץ בפני הטמאה, והאדם
19 והכלים מביאין ואין חוצצין, כמו שבארנו.
20 ד. תנור שהוא עומד בתוך הבית, ועינו [- פתחו] קמורה
21 לחוץ [כעין קרו], והאהל נושאי המות על עינו הקמורה
22 - התנור טמא, והבית טהור; שהרי אין התנור גבוה מעל
23 הארץ, כדי שביא טמאה לבית. מגדל [ארוך] הבא במנה
24 [- שאינו נייד] שהוא עומד בתוך הפתח, ונפתח לחוץ,
25 וטמאה בתוכו - הבית טהור. טמאה בבית - מה שבתוכו
26 טמא; שהרי הוא פתוח, ובתוך הפתח, ודרך הטמאה
27 לצאת, ואין דרכה להכנס. היתה מוכני [- בטיט] שלו
28 משוכה לאחוריו, ויוצאת [- כלפי הבית] פחות משפח,
29 ואינה נשמטת [- קבועה בו], וטמאה שם בתוכה כנגד
30 הקורות [- של התקרה] - הבית טהור; שאף על פי שהיא
31 יוצאה, אינה נשמטת, ואינה יוצאה טפח. והוא, שהיה
32 בה [במוכני] טפח על טפח על רום טפח חלול; אבל אם
33 אין במוכני חלל טפח - הרי הטמאה רצוצה בתוך הבית,
34 והבית טמא. היה המגדל עומד בתוך הבית, וטמאה
35 בתוכו או בתוך התבה [- מגירה] שלו - אף על פי שאין
36 ביציאתה פותח טפח, הבית טמא. טמאה בבית, מה
37 שבתוכו טהור; שדרך הטמאה לצאת, ואין דרכה להכנס.
38 ה. כלים שבין המגדל ובין הארץ, ושבינו ובין הכתל,
39 ושבינו ובין הקורות [של התקרה] - אם יש שם פותח
40 טפח, טמאים. ואם לאו, טהורים - שאני רואה את
41 הקורות, כאלו הן יורדות וסותמות [ומונעות הטומאה].
42 ו. היתה טמאה תחת המגדל, בינו ובין הארץ, או בינו
43 ובין הקורות, או בינו ובין הכתל - בין שיש שם חלל
44 טפח, בין שאין שם - הבית טמא. היה עומד באור [תחת
45 השמים], וטמאה בתוכו - כלים שבביתו [עובי דפנותיו]
46 טהורים; טמאה בעביו, כלים שבתוכו טהורים.
47 ז. כל שפועי אהלים, באהלים. כיצד? אהל שהוא שופע

48 ה. כִּנְיָה שֶׁהִיא כְּלִי שֶׁלֶם, וְהִיא יוֹשֶׁבֶת עַל שׁוּלְיָהּ -
49 תַּחְתִּיתָהּ] לְאֹיִר, וְטִמְאָה תַּחְתִּיתָהּ אוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֻהָהּ -
50 טִמְאָה בּוֹקֶעַת וְעוֹלָה בּוֹקֶעַת וְיִוְרֶדֶת. אָבָל אִם הִיָּתָה
51 גְּבוּהָה טָפַח, אוֹ מִכְסָּה, אוֹ כְּפוּיָה עַל פִּיהָ, וְטִמְאָה תַּחְתִּיתָהּ
52 אוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֻהָהּ - הַכֹּל טָמֵא: כָּל שִׁבְתוֹכָהּ, וְכָל
53 שִׁתְּחַתִּיתָהּ, וְכָל שֶׁעַל גְּבֻהָהּ אִם הִיָּתָה הַטִּמְאָה לְמִטָּה;
54 שֶׁהִכְלִי הִמְאָהִיל מִבֵּיא אֶת הַטִּמְאָה וְאִינוֹ חוֹצֵץ, כְּמוֹ
55 שֶׁבִּאֲרָנוּ. לְפִיכָף, אִם הִיָּתָה פְּחוּתָהּ וּפְקוּקָהּ בְּקֶשׁ, אוֹ בִּצְרָה
56 בְּמִדָּה, וְטִמְאָה תַּחְתִּיתָהּ אוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֻהָהּ - טִמְאָה
57 בּוֹקֶעַת וְעוֹלָה וּבּוֹקֶעַת וְיִוְרֶדֶת. וְאִם הִיָּתָה גְּבוּהָה טָפַח,
58 וְטִמְאָה תַּחְתִּיתָהּ - תַּחְתִּיתָהּ בְּלִבְדָּהּ טָמֵא. הִיָּתָה טִמְאָה בְּתוֹכָהּ
59 אוֹ עַל גְּבֻהָהּ - כִּנְיָה עַד לְרִקְעָה טָמֵא; וְכָלִים שִׁתְּחַתִּיתָהּ
60 טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֶהָל וְחֻצָּצֶת.
61 ו. גִּמְלָה שֶׁהִיא עוֹמֵד בְּאֹיִר [- תַּחַת הַשָּׁמַיִם] - טִמְאָה
62 תַּחְתִּיו, כָּלִים שֶׁעַל גְּבֻיָּה טְהוֹרִים; טִמְאָה עַל גְּבֻיָּה, כָּלִים
63 שִׁתְּחַתִּיו טְהוֹרִין. הִנֵּה רוֹבֵץ וְטִמְאָה תַּחְתִּיו, הָרִי זֶה בּוֹקֶעַת
64 וְעוֹלָה וּבּוֹקֶעַת וְיִוְרֶדֶת; וְכֵן אִם הִיָּתָה טִמְאָה רְצוּצָה [-
65 לֹא חָלַל טַפַּח] תַּחַת רִגְלוֹ, אוֹ עַל גִּבּ רִגְלוֹ - הָרִי זֶה
66 בּוֹקֶעַת וְעוֹלָה וּבּוֹקֶעַת וְיִוְרֶדֶת. כִּכָּר בְּאֲרָנוֹ בְּנִיזוּתוֹ, שֶׁאִם
67 הָיָה הַנִּזִּיר וְכִזְיָה מִן הַמֶּת תַּחַת הַגִּמְלָה, אוֹ תַּחַת הַמִּטָּה
68 וְכִיזָא בֵּה מִשְׁאָר הַכָּלִים - אֵף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָא טִמְאָה
69 שְׂבָעָה, אִינוֹ מְגַלֵּחַ [שְׂעוֹרוֹ]. וּמִשָּׁם אֶתָּה לְמַד, שֶׁכָּל אֶלּוֹ
70 הַהֲלָכוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּטִמְאָת אֶהָלִים הַנֶּעֱשִׂים מִן הָאָדָם, אוֹ
71 מִן הַבְּהֵמָה, אוֹ מִן הַכָּלִים - מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, מִקֵּדֶי דְּבָרֵי
72 קִבְלָה וּמִקֵּדֶי גְּזֵרוֹת וְהִרְחָקוֹת; וְלִפְיכָף אֵין הַנִּזִּיר מְגַלֵּחַ
73 עֲלֵיתָן, וְאֵין חִיבִין עֲלֵיתָן כָּרַת עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ, אוֹ אֲכִילַת
74 קֹדֶשִׁים. וְאֵין הַדְּבָרִים כֻּלָּם אֲמוּרִין אֶלָּא לְעִנְיַן טִמְאָה
75 תְּרוּמָה וְקֹדֶשִׁים בְּלִבְדָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

פֶּרֶק כ

77 א. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מִצִּילִין בְּאֶהָל הַמֶּת: צִמִּיד פְּתִיל [- כִּסּוּי
78 מַהוּדָק], וְאֶהָלִין, וּבִלּוּעִין [בְּבַעֲלֵי חַיִּים]. הַבִּלּוּעִין -
79 מִצִּילִין עַל הַטְּהוֹרִין שֶׁלֹּא יִתְטַמְּאוּ, וּמוֹנְעִין אֶת הַטִּמְאָה
80 שֶׁלֹּא תֵצֵא וְתִטְמָא. אָבָל צִמִּיד פְּתִיל וְאֶהָלִין - מִצִּילִין עַל
81 הַטְּהוֹרִין שֶׁלֹּא יִתְטַמְּאוּ, וְאֵין מוֹנְעִין אֶת הַטִּמְאָה שֶׁלֹּא
82 תֵצֵא וְתִטְמָא אֲחֵרִים. כִּיצַד? בֵּית טָמֵא שִׁישׁ בּוֹ כְּלִי מִקֵּדֶי
83 צִמִּיד פְּתִיל, כָּל שִׁבְתוֹף הַכָּלִי טְהוֹרִין; וְכֵן אִם הָיָה שֵׁם
84 אֶהָל בְּתוֹף הַבֵּית, כָּל הַכָּלִים שִׁבְתוֹף הָאֶהָל טְהוֹרִין. אָבָל
85 אִם הָיָה כְּזוֹת מִן הַמֶּת נִתּוּן בְּכָלִי, וּמִקֵּדֶי עֲלִיו בְּצִמִּיד פְּתִיל,
86 וְהִכְנִיסוֹ לַבֵּית - הַבֵּית טָמֵא; וְכֵן אֶהָל בְּתוֹף אֶהָל, וְכִזְיָה
87 מִן הַמֶּת בְּאֶהָל הַפְּנִימִי - כָּל הַכָּלִים שֶׁבְּאֶהָל הַחִיצוֹן
88 טָמֵאִים.
89 ב. אָבָל הַבִּלּוּעִין - מִצִּילִין עַל הַטְּהוֹרִים, וּמוֹנְעִין אֶת
90 הַטִּמְאָה. כִּיצַד? כָּלִב שֶׁאֵכָל בִּשְׂרַת הַמֶּת, וְנִכְנָס לַבֵּית -
91 הַבֵּית טְהוֹר; בָּלַע טַבְעַת, אֶפְלוֹ אָדָם שֶׁבָּלַע טַבְעַת, וְנִכְנָס
92 לְאֶהָל הַמֶּת - אֵף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָא טִמְאָה שְׂבָעָה, הַטַּבְעַת
93 טְהוֹרָה. וְכֵן כָּל הַבִּלּוּעִין בְּחִיָּה וּבְכֵהָמָה וּבְעוֹפוֹת וּבְדָגִים,

1 וְכָל מֶה שֶׁבִּאֲוִיר תּוֹכָהּ, טְהוֹר - חוּץ מִכְּנִגְד הַטִּמְאָה; וְהַבֵּית
2 טְהוֹר. הִיָּתָה טִמְאָה בְּתוֹכָהּ, אוֹ בְּבֵית - הַכֹּל טָמֵא. הִיָּתָה
3 גְּבוּהָה מִן הָאֶרֶץ טָפַח, וְטִמְאָה תַּחְתִּיתָהּ אוֹ בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל
4 גְּבֻהָהּ, אוֹ בְּבֵית - הַכֹּל טָמֵא: כָּל שִׁבְתוֹת וְכָל שִׁתְּחַתִּיתָהּ, מִפְּנֵי
5 שֶׁהִיא וְהַבֵּית בְּאֶהָל אֶחָד; וְכָל שֶׁעַל גְּבֻהָהּ וְכָל שִׁבְתוֹכָהּ,
6 שֶׁהִכְלִי מִבֵּיא אֶת הַטִּמְאָה וְאִינוֹ חוֹצֵץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. הִיָּתָה
7 פְּחוּתָהּ [מַחוּרֶרֶת] וּפְקוּקָהּ [- סַתֵּם הַחוּר -] בְּקֶשׁ, אוֹ אֶפְסוּצָה
8 [- מַלְאָה קַשׁ], וְגְבוּהָהּ מִן הָאֶרֶץ טָפַח, וְטִמְאָה תַּחְתִּיתָהּ אוֹ
9 בְּבֵית אוֹ בְּתוֹכָהּ - הַכֹּל טָמֵא, חוּץ מִעַל גְּבֻהָהּ. הִיָּתָה טִמְאָה
10 עַל גְּבֻהָהּ, כִּנְיָה עַד לְרִקְעָה טָמֵא; אָבָל תּוֹכָהּ וְתַחְתִּיתָהּ
11 וְהַבֵּית - כָּל מֶה שֶׁבֵּהֶם טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ כְּלִי - חוֹצָצֶת.
12 הִיָּתָה מִנְּחַת עַל הָאֶרֶץ, וּפִיהָ לְפָנִים, וְכִזְיָה מִן הַמֶּת נִתּוּן
13 תַּחְתִּיתָהּ - כִּנְיָה עַד הַתְּהוֹם טָמֵא; הִנֵּה עַל גְּבֻהָהּ, כִּנְיָה עַד
14 לְרִקְעָה טָמֵא; הִיָּתָה הַטִּמְאָה בְּתוֹכָהּ, אוֹ בְּבֵית - תּוֹכָהּ
15 וְהַבֵּית טָמֵאִים.
16 ג. כִּנְיָה שֶׁהִיא בְּתוֹף הַבֵּית, וְהִיא מִמְלָאָה אֶת כָּל גְּבֻהָהּ
17 הַבֵּית, וּפִיהָ לְמַעְלָה לְקוֹרוֹת הַבֵּית, וְאֵין בִּינָה לְבֵין הַקּוֹרוֹת
18 פּוֹתֵחַ טָפַח, וְטִמְאָה בְּתוֹכָהּ - הַבֵּית טָמֵא; טִמְאָה בְּבֵית,
19 מֶה שִׁבְתוֹכָהּ טְהוֹר: שֶׁדֶּרֶךְ הַטִּמְאָה לְצֵאת לְתוֹף הַבֵּית
20 בְּפָחוֹת מִטָּפַח, וְאֵין דִּרְכָּה לְהִכְנֵס - בֵּין שֶׁהִיָּתָה עוֹמֶדֶת,
21 בֵּין שֶׁהִיָּתָה מְטָה עַל צִדָּהּ וּפִיהָ לְכַתֵּל וּבִינָה וּבֵין הַכַּתֵּל
22 פָּחוֹת מִטָּפַח, בֵּין שֶׁהִיָּתָה כְּזוֹת אֶחָת, בֵּין שֶׁהִיָּתָה שְׁתֵּים זֶה
23 עַל גְּבִי זֶה וְאֵין בֵּין הַצִּלְיוֹנָה לְקוֹרוֹת אוֹ לְכַתֵּל פּוֹתֵחַ טָפַח.
24 הִיָּתָה עוֹמֶדֶת בְּתוֹף הַפֶּתַח וּפִיהָ לְמַעְלָה, וְאֵין בִּינָה לְבֵין
25 הַמִּשְׁקוֹף פּוֹתֵחַ טָפַח, וְטִמְאָה בְּתוֹכָהּ - הַבֵּית טְהוֹר; טִמְאָה
26 בְּבֵית, מֶה שִׁבְתוֹכָהּ טָמֵא: שֶׁדֶּרֶךְ הַטִּמְאָה לְצֵאת, וְאֵין דִּרְכָּה
27 לְהִכְנֵס.
28 ד. כִּנְיָה חֲלוּלָה שֶׁהִיא כְּלִי שֶׁלֶם, וְהִיָּתָה מִנְּחַת עַל צִדָּהּ
29 בְּאֹיִר [- תַּחַת הַשָּׁמַיִם], וְכִזְיָה מִן הַמֶּת נִתּוּן תַּחְתִּיתָהּ אוֹ עַל
30 גְּבֻהָהּ - כָּל שֶׁהִיא כִּנְיָה בְּתַחְתִּיתָהּ וּבְגְבֻהָהּ, טָמֵא; וְכָל
31 מֶה שֶׁבִּאֲוִיר תּוֹכָהּ, טְהוֹר - אֶלָּא כִּנְיָה הַטִּמְאָה; וְכָל שֶׁאִינוֹ
32 כִּנְיָה הַטִּמְאָה בְּתוֹכָהּ, טְהוֹר. הִיָּתָה טִמְאָה בְּתוֹכָהּ, הַכֹּל
33 טָמֵא: כָּל מֶה שִׁבְתוֹכָהּ, וְכָל שֶׁכִּנְיָה הַטִּמְאָה לְמַעְלָה עַל
34 גְּבֻהָהּ, אוֹ לְמִטָּה תַּחְתִּיתָהּ. הִיָּתָה גְּבוּהָהּ מִן הָאֶרֶץ טָפַח,
35 וְטִמְאָה תַּחְתִּיתָהּ אוֹ עַל גְּבֻהָהּ - כָּל שִׁתְּחַתִּיתָהּ טָמֵא, וְכָל שֶׁעַל
36 גְּבֻהָהּ טָמֵא, אָבָל כָּל שִׁבְתוֹכָהּ טְהוֹר, חוּץ מִכְּלִי שֶׁהִיא כִּנְיָה
37 הַטִּמְאָה. הִיָּתָה טִמְאָה בְּתוֹכָהּ - הַכֹּל טָמֵא: כָּל מֶה
38 שִׁבְתוֹכָהּ, וְכָל שִׁתְּחַתִּיתָהּ, וְכָל שֶׁלְּמַעְלָה עַל גְּבֻהָהּ; שֶׁהַכָּלִים
39 מִבֵּיאִין וְאֵין חוֹצָצֶין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. לְפִיכָף, אִם הִיָּתָה כְּזוֹת
40 זֶה הַמִּטָּלַת עַל הָאֶרֶץ פְּחוּתָהּ וּפְקוּקָהּ בְּקֶשׁ, אוֹ שֶׁהִיָּתָה
41 בִּצְרָה בְּמִדָּה [- אֵינָה נִיידֶת], וְכִזְיָה מִן הַמֶּת נִתּוּן תַּחְתִּיתָהּ -
42 כִּנְיָה עַד הַתְּהוֹם טָמֵא; עַל גְּבֻהָהּ, כִּנְיָה עַד לְרִקְעָה טָמֵא;
43 בְּתוֹכָהּ, אֵין טָמֵא אֶלָּא תּוֹכָהּ. הִיָּתָה גְּבוּהָהּ טָפַח מִעַל
44 הָאֶרֶץ, וְטִמְאָה תַּחְתִּיתָהּ - תַּחְתִּיתָהּ בְּלִבְדָּהּ טָמֵא; בְּתוֹכָהּ,
45 תּוֹכָהּ בְּלִבְדָּהּ טָמֵא; עַל גְּבֻהָהּ, כִּנְיָה עַד לְרִקְעָה טָמֵא. שֶׁכִּכָּר
46 בְּאֲרָנוֹ, שֶׁכְּלִי עֵץ הֵבֵא בְּמִדָּה - בְּאֶהָל הוּא חָשׁוּב, לֹא
47 כְּכָלִים; וְלִפְיכָף חוֹצֵץ.

ז. ביב [בור ניקוח] שהוא קמור [מכוסה בפתחו הנמצא]
 תחת [ברצפת] הבית, ויש בו פותח [- חלל] טפח, ויש
 בפתחו שהוא חוץ לבית פותח טפח, והיתה טמאה בתוכו
 - הבית טהור; היתה טמאה בבית, מה שבתוכו טהור.
 היה בו פותח טפח, ואין ביציאתו פותח טפח, והיתה
 טמאה בתוכו - הבית טמא; טמאה בבית - מה שבתוכו
 טהור, שאין דרכה של טמאה להכנס [- הטומאה לא
 תעבור דרך הביב]. אין בו פותח טפח, ואין ביציאתו
 פותח טפח וטמאה בתוכו - הבית טמא, כאלו היא בתוך
 הבית; טמאה בבית - מה שבתוכו טמא, מפני שהן ככלים
 השמונים בקרקע, ונקרע הבית כמוהו עד התהום.
 ח. שתי חביות, וחצי זית בכל אחת, ומקפות צמיד פתיל,
 ומנחות בתוך הבית - הן טהורות, שאין חצי שעור
 מטמא; והבית טמא - שהרי יש בבית כזית, ואין צמיד
 פתיל לטמאה. ואין מתטמאות מקמת הבית, שהרי הן
 מקפות צמיד פתיל. נפתחה אחת מהן - היא והבית
 טמאין, ונכרתה טהורה. וכן שני חדרים שהן פתוחים זה
 לזה ולבית, וכחצי זית בפנימי או באמצעי, וכחצי זית
 בחיצון [- הבית] - החיצון טמא, והפנימי והאמצעי
 טהורין; כחצי זית בפנימי, וכחצי זית באמצעי - הפנימי
 טהור, והאמצעי והחיצון טמאים; שדרך הטמאה לצאת,
 ואין דרכה להכנס.

יום שלישי ב' מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק כא

א. מנן לצמיד פתיל שמציל [- מונע טומאה] באהל המת?
 שנאמר: "וכל כלי פתוח, אשר אין צמיד פתיל עליו - טמא
 הוא"; הא יש צמיד פתיל עליו, טהור. ומפי השמועה [-
 ממשנה רבינו] למדו, שאין הכתוב מדבר אלא בכלי חרש
 בלבד, כלי שאינו מתטמא אלא דרך פתחו; ולפיכך, אם
 היה פתחו סתום, ומקף צמיד פתיל - הציל על כל שבתוכו.
 קל וחמר לכל הכלים שאין מקבלין טמאה, שיעילו בצמיד
 פתיל; והן - כלי גללים, כלי אבנים, כלי אדמה, וכלי
 עצמות הדג ועורו ועצמות העוף, וכלי עץ הקב במדה [-
 שאינו נידד], ונסרים [גזרים] של עץ שהן פשוטין [- ללא
 בית קיבול] ואין בליהם, וגלמי כלי מתכות; כל אלו,
 מצילין בצמיד פתיל. אם הדברים שבתוך כלי המקף נצולו
 - קל וחמר לבלועין [בבעלי חיים], ולכלים שפתח
 האהלים. מה בין אהלים, לכלים שמצילין בצמיד פתיל?
 שהכלים אינן מצילין אלא בצמיד פתיל, והאהלים מצילין
 בכסוי בלבד.
 ב. משפך שפפהו [על פיו], מציל בכסוי; אף על פי שקצתו
 נקוב נקב קטן - הרי הוא כסתום.
 ג. כל הכלים המצילין בצמיד פתיל - אם היה בהן טפח
 על טפח על רום טפח, וכן על פיהן על הארץ - אף על
 פי שלא מרח בצמיד פתיל מן הצדדין, הרי אלו מצילין כל

1 מצילין כל זמן שהם חיים; ואם מתו, ובשר המת בתוך
 2 מעיהם, או הכלים - הרי הם כמו שאינו בלוע.
 3 ג. נשחט רוב [סימן] - אחד בעוף, ורוב שנים [- קנה וושט]
 4 בבהמה - אף על פי שעדיין הן מפרפסין [מפרפרים] - הרי
 5 הם כמתים, ואינם מצילין על הכלים הבלועים, ולא
 6 מונעין את הטמאה שבתוך מעיהם שלא תטמא.
 7 ד. וכמה תשקה הטמאה במעיהם, ותהיה מטמאה
 8 כשימיתו? בכלב, שלשה ימים מעת לעת; ובשאר חיה
 9 ובהמה ועופות ודגים, יום אחד מעת לעת. כמה דברים
 10 אמורים? בשנשאר בשר המת בתוך מעיהם; אבל זאב
 11 שבלע תינוק, והקיא דרך בית הרעי - הבשר טהור,
 12 והעצמות בטמאן.
 13 ה. אין הבלועין נצולין אלא בקטן נפש חיה, כמו
 14 שבארנו; אבל הבלועין בגוף הכלים והאבנים, אינם
 15 נצולין. כיצד? כוש [- מקל] שנבלעה בו הצנורה [- מחט]
 16 של מתכת, ומלמד [מוט הנחגת החרושה] שנבלע בו
 17 הדרך [- המסמר שחטה את הבהמה], ולבנה שהיתה
 18 טבעת מבלעת בתוכה, ונכנסו לאהל המת - נטמא, אף
 19 על פי שאין נראין, והרי הם מחפין; שאין הבלועין
 20 בכלים נצולין, אלא בצמיד פתיל. וכן מחט או טבעת
 21 שהיו מבלעין בטפלת התנור [- שכבת טיט], ונטמא התנור
 22 באהל המת, או שנפלה טמאה לאורו - נטמאו הכלים
 23 שבתוך הטפלה; ואם היה התנור מקף בצמיד פתיל -
 24 הואיל והתנור טהור, אף הכלים המבלעין בטיט ששל
 25 גביו טהורים. וכן חבית המקפת צמיד פתיל, והיתה מחט
 26 או טבעת במגופת [פקק] החבית מצדה [שלא כנגד חללה]
 27 - הרי אלו טמאין, ואין נצולין באהל המת. היו במגופת
 28 החבית כנגד פיה - אם היו נראין לתוך החבית [כשהם
 29 שקועים] ואין יוצאין לאוירה, טהורין; ואם יצאו
 30 לאוירה, טמאין - שאין כלי חרש המקף צמיד פתיל מציל
 31 על הכלים שבתוכו, כמו שיתבאר. ואם יש תחתיה
 32 בקלפת השום [שכבה דקה] - אף על פי שהם שוקעין
 33 לתוך אוירה, הרי אלו טהורין.
 34 ו. כל הבלועין בקרקעיתו של בית - הרי הן טמאין, ואין
 35 נצולין; שנקרע האהל כמוהו עד התהום - מה שאין כן
 36 בכתליו, כמו שיתבאר. כיצד? הטמאה בבית, וכלים
 37 טמונים בקרקעיתו - אפלו תחת מאה אמה, טמאים. ואם
 38 יש במקומן [חלל] - טפח על טפח - טהורין, שהרי הן
 39 תחת אהל אחד. למה זה דומה? לעליה שעל גבי הבית,
 40 וטמאה בעליה - שהבית טהור. וכן אם חלק הבית
 41 במחיצה מקלפי ארצו [- בין הקרקע לתקרה], והיתה
 42 הטמאה בין המחיצה והארץ - כלים שבבית למעלה מן
 43 המחיצה טמאין, שאין האהלים מונעין את הטמאה, כמו
 44 שבארנו. היתה הטמאה למעלה מן המחיצה - כלים שבין
 45 המחיצה והארץ טהורין, שהאהל מציל; ואם אין בין
 46 המחיצה והארץ גבה טפח - הרי הם כטמונים בקרקע
 47 הבית, וטמאים.

הטמאה, כמו שבארנו. היתה טמאה בבית - כלים שבבית
החדות, אם יש במקומם טפח על טפח על רום טפח,
טהורים; ואם לאו, טמאים. ואם היו כתלי החדות רחבים
משל בית - בין כך ובין כך טהורים, מפני שאינם חשוכין
מכתלי הבית; וכשם שמציל החדות בתוכו, כך מציל
בכתליו. כבר בארנו, שהתנור הישן (- שהסיקו בו) - הרי
הוא ככל הכלים, שהם מביאים את הטמאה, ואין נעשין
אהלים; ומפני זה אינו מציל על מה שבתוכו, אלא אם כן
היה מקף צמיד פתיל, כשאר כלים המצילין. וכן בארנו,
שהתנור החדש - אינו ככלים לענין זה, אלא נעשה אהל;
ולפיכך, מציל על מה שבתוכו בכסוי בלבד בלא צמיד
פתיל, באהלים. וכסוי התנור, הוא הנקרא 'סרידה'.
ט. תנור ישן בתוך החדש, וסרידה (- כיסוי) על פי החדש,
והרי הכסוי נשען על פי התנור הישן - רואין: אם כשינטל
הישן תפל הסרידה [פנימה] - לא תציל, וכל שבתוכו
טמא; ואם לאו, הכל טהור. היה החדש בתוך הישן,
והסרידה מנחת על פי הישן - אם יש בין החדש והכסוי
פחות מטפח - כל שבתוך החדש טהור, וכאלו הסרידה
מנחת על פיו.
י. סרידה של חרש שיש לה שפה, והיא עוזפת על פי
התנור, ומקפת צמיד פתיל (- כיסוי מהודק) - אפלו היתה
טמאה תחתיה או על גבה, שהכל טמא - הרי כנגד אור
של תנור טהור. היתה הטמאה כנגד אורו של תנור -
כנגדו עד לרקיע טמא, וכל מה שבתוכו טהור.
יא. קדרה שפפיה (- הפכה) על פי התבית, ומרח (- חיבר)
דפנותיה עם התבית - מצלת על כל מה שבתוכה, ועל מה
שביניה ובין שפתות התבית. הושיבה על פי התבית
כדרכה, ומרח - אינה מצלת; מפני שהקדרה מתטמאה
מאורה; ואין כלי טמא מציל, כמו שבארנו.

פרק כב

א. שולי המחצין [קערורית שבתחתית כלי גדול], ושולי
קרירות כלים [בית קיבול בשולי הכלי מבחוץ], ודפנותיהן
מאחוריהן [שקערורית שבדופן הכלי מבחוץ] - אין מצילין
בצמיד פתיל באהל המת; קרסמן (- חתך), וישן (- שייף),
ועשן כלים - מצילין בצמיד פתיל; שאין מציל בצמיד
פתיל אלא כלים.
ב. כלי חרש שנתן בו טיט עד חציו, לא בטלו; ואם
השקיע בו את הכלים, מציל.
ג. כלי חרש מציל בצמיד פתיל, עד שינקב במוציא רמון
[בינוני]; ובגדול, עד שיפחת (- יתחרר) רבו. כיצד? כלי
גדול שנפחת רבו, והקיפו צמיד פתיל, וסתם מקום הפחת
בצמיד פתיל - הרי זה מציל, אף על פי שאינו חשוב כלי
לענין טמאה. אבל כלי המקף צמיד פתיל שהיה נקיב או
סדוק, ולא סתם הנקב - נטמא, ואינו מציל. וכמה יהיה
בנקב? אם היה כלי העשוי לאכלין, שעורו במוציא
זיתים; היה עשוי למשקה, שעורו בכונס משקה [אם]

מה שתחתיהן עד התהום - מפני שהם באהל, והאהל
מציל; אלא אם כן היה הכלי כלי חרש, שאין אהלי כלי
חרש מצילין. כיצד? תבית [חרט] שפפיה על פיה - אף על
פי שמרחה בטיט מן הצדדין, כל מה שתחתיה טמא,
שנאמר: "צמיד פתיל עליו", ולא צמיד פתיל על גבו.
הדביק פיה לכתל, ומרח מן הצדדים - מצלת על כל מה
שבתוכה, ועל כל שפנגדה בכתל; ואם לא מרח מן הצדדין,
אינה מצלת - שאין כלי חרש מציל משום אהל, כמו
שבארנו. אבל שאר כל הכלים המצילין בצמיד פתיל,
שהיו פיותיהן דבוקות בדפני הבית - מצילין בלא צמיד
פתיל, מפני שהם מצילין משום אהלים; לפיכך, צריך
שיהיה בדפן הכלי [גובה] - טפח - שאין הכלים מצילין
עם דפנות אהלים, עד שיהיה להם דפן טפח. היה לכלי
דפן חצי טפח, והיה יוצא מדפן האהל שפה חצי טפח,
והדביק זה לזה - אף על פי שיש שם חלל טפח, אינו
מציל; עד שיהיה טפח במקום אחד.
ד. כשם שמצילין מבפנים עם דפנות האהל - כך מצילין
חוץ לאהל, אם סמכן לאהל; שהרי האהל נעשה כסוי מכל
מקום. כיצד? כלי מהן שיש לו דפן טפח, שהניחו על גבי
יתדות חוץ לאהל, וסמך פיו לדפן האהל, והיתה טמאה
תחתיו - כלים שבתוכו טהורין. ואם היה סמוך לכתל חצר,
או לכתל גנה - אינו מציל, לפי שאינן כתל אהל; ולפיכך
כלים שבתוך הכלי טמאים, שהרי האהילו על הטמאה.
ה. קורה שיש בה פותח [רוחב] טפח, והיא נתונה מכתל
לכתל, וטמאה תחתיה, וקדרה תלויה (- קשורה) מן הקורה,
והיתה הקורה נוגעת בפי קדרה בלו ומכסה אותו - כלים
שבקדרה טהורים, שהרי הצלו בכסוי האהל להם; ואם לא
היה פי הקדרה מכסה בקורה, אלא ביניה רוח - כל מה
שבקדרה טמא, והקדרה עצמה טמאה.
ו. בור שבתוך הבית, וטמאה בבית, וכלים בבור - אם היה
מכסה בנסר [גזיר עץ] חלק, או בכלי המציל שיש לו דפן
[גובה] - טפח - הרי כל מה שבבור טהור. היה לבור בנן
סביב לפיו, גובה טפח על הארץ - בין שפסחו בכלי
המציל שיש לו דפן, בין שלא היתה לו דפן - הרי זה
מציל, שהרי יש לו דפן טפח במקום אחד.
ז. חדות [בור שעל שפתו בנויים כתלים] הבנוי בתוך
הבית, ומנונה בתוכו, והפרח [בית הנר שבקצה הקנה]
שלה יוצא ומכסה פי החדות, ונתן כלי המציל באהל המת
על פי החדות, והרי הוא נשען על פרח המנונה - רואין:
אם תנטל המנונה, והכלי המציל עומד (- אינו נופל פנימה)
- הרי זה מציל על כל שבחדות, וכלים שבין שפת הכלי
ושפת החדות טהורים עד התהום; ואף המנונה טהורה,
אף על פי ששפת הפרח נראה בין הכסוי והחדות. ואם
לאו, הכל טמאים.
ח. חדות הבנוי בתוך הבית, וכלי המציל נתון על פיו,
והיתה טמאה בין שפת הכלי ושפת החדות, או בתוך
החדות - הבית טמא; שאין האהל שבתוך הבית מונע

48 בעופרת, מפני שהוא פתיל [- כיסוי] ואינו צמיד [-
49 מהודק]. ומקיפין בדבילה [- תאנה] שמנה שלא הכשרה
50 [לטומאה], ובבצק שנלוש במי פרות כדי שלא יטמא -
51 שדבר טמא, אינו חוצץ.

52 ט. מגופת החבית שנתחלתה [- נתרופפה] - אף על פי
53 שאינה נשמטת, אינה מצלת; שהרי נתרעע הצמיד. הפדור
54 והפקעת של גמי [- מין עשב] שנתנן על פי החבית, ומרח
55 מן הצדדין - לא הציל, עד שימרח על כל הפדור ועל כל
56 הפקעת מלמטן למעלן [כל הגלוי]. וכן במטלית של בגד
57 שקשרה על פי הכלי. היתה של גר או של עור, וקשרה
58 במשיחה - אם מרח מן הצדדין, הציל.

59 י. חמת [נד] של עור הדג או הנר, שהלביש בהן את
60 החבית, וצורה [- קשרה] מלמטה [מתחת לחבית] - הרי
61 זו מצלת; ואם לא צורה - אף על פי שמרח מן הצדדין,
62 לא הציל.

63 יא. חבית זפותה [מבפנים], שנתקלף התרש מלמעלה,
64 והנפת שלה עומד, ונתן הפסוי על הנפת, ודחקו [דבקו]
65 עד שדבק בזפת, ונמצא הנפת עומד בין הפסוי ובין קרקע
66 החבית - הרי זה מציל; וכן בכלי המוריס [- שומן דגים]
67 וכיוצא בהם מדברים המתמרחין, שהיה המתמרח בין
68 הפסוי ובין הכלי כמו זר - הואיל והפל דבוקין, הרי זה
69 מציל.

פרק כג

70 א. כל הכלים המצילין בצמיד פתיל [כלי מכוסה]
71 בהידוק, מצילין על כל מה שבתוכן - בין אכלין, בין
72 משקין, בין בגדים וכלי שטף [הנשתרים במקווה]; זה הוא
73 דין תורה. אבל מדברי סופרים, שקלי חרש המקף צמיד
74 פתיל, אינו מציל אלא על האכלין ועל המשקין ועל כלי
75 חרש אחרים שהיו בתוכו; אבל אם היה בתוך כלי חרש
76 המקף כלי שטף, או בגדים - הרי אלו טמאים. ומפני מה
77 אמרו שלא יציל על הכל, כשאר כלים המצילין? מפני
78 ששאר הכלים המצילין אינן מקבלין טמאה כלל, וכלי
79 חרש מקבל טמאה, וכלי טמא אינו חוצץ; וכל כלי עמי
80 הארץ בחזקת טמאה, כמו שיתבאר. ולמה לא אמרו, כלי
81 חרש של עמי הארץ לא יציל על הכל, ושל חבר [- תלמיד
82 חכם] יציל על הכל, שהרי הוא טהור? מפני שאין עם
83 הארץ טמא בפני עצמו, ויאמר: 'הואיל וכלי חרש מציל
84 על הכל, אחר אני ואחר החבר'; ולפיכך השוו, וגזרו
85 שלא יציל על הכל. ולמה אמרו, 'מציל על האכלין ועל
86 המשקין ועל כלי חרש'? מפני שאלו השלשה טמאים הם
87 על גב [- מפני] עם הארץ - בין קדם שהיה באהל חמת,
88 בין אחר שהיה שם תחת צמיד פתיל. ולעולם לא ישאל
89 החבר מעם הארץ, לא אכלין ולא משקין ולא כלי חרש
90 אלא על דעתו שהן טמאין - שהרי אין להם טהרה
91 לעולם, ולא יבוא בהם לידי תקלה. אבל כלי שטף -
92 שואל אותם החבר מעם הארץ, ומטבילן מפני מגע עם

1 נכנסים דרכו מים]. העשוי לכף ולכף - מטילין אותו
2 לחמרו, ומשניקב בכונס משקה, אינו מציל - עד שישתם
3 הנקב, או ימנעטנו.

4 ד. תנור שהיתה סרידה [- כיסוי] על פיו, ומקף צמיד
5 פתיל, ונתון באהל חמת, ונסדק התנור - אם היה הסדק
6 מלא פי מרדע [מוט ההיגוי של בהמת החרישה], שהוא
7 הקף טפח - נטמא התנור, ואף על פי שאין המרדע יכול
8 להכנס בסדק, אלא הרי הוא כמותו בשנה; פחות מכאן,
9 התנור טהור. נסדקה הסרידה שעל פיו כמלא פי מרדע
10 נכנס [- גדול קצת ממרדע], הרי זה טמא; פחות מכאן,
11 נצול בצמיד פתיל. הנה הסדק עגל - אין רואין אותו ארף,
12 אלא שעורו מלא פי מרדע נכנס.

13 ה. תנור המקף צמיד פתיל, שנקב נקב בעינו [- ארובתו]
14 של תנור הטוחה [בטיט] - אם היה הנקב מלא כוש [-
15 מקל] נכנס ויוצא כשהוא דולק [- ואינו כבה] - הרי זה
16 נטמא; ואם היה הנקב פחות מזה, נצול.

17 ו. נקב התנור מצדו - שעורו מלא כוש נכנס ויוצא כשלא
18 דולק. וכן מגופת החבית שנקבה, שעורה כדי שתכנס
19 מיצה שניה [- הקשר השני] של [גבעול ה] שפון בנקב;
20 וחסבים [- חביות] גדולים שנקבו, שעורם כדי שתכנס
21 מיצה שניה של קנה. פחות מכאן, טהורין. במה דברים
22 אמורים? בזמן שנעשו לזין. אבל אם נעשו לשאר
23 המשקין - אפלו נקבו בכל שהן, נטמאו; ואין הצמיד
24 פתיל מועיל להם, עד שישתם הנקב. ואף בזמן שנעשו
25 לזין, לא אמרו אלא שנקבו שלא בידי אדם. אבל אם נעשו
26 בידי אדם - אפלו כל שהן, טמאים; ואינן נצולין, עד
27 שישתם הנקב.

28 ז. חבית שהיא מלאה משקין טהורין, ומניקית [- כלי
29 שאיבת יין] של חרש בתוכה, והחבית מקפת צמיד פתיל,
30 ונתונה באהל חמת - החבית והמשקין טהורין, והמניקית
31 טמאה - מפני שקצתה האחת בתוך החבית המקפת,
32 והקצה השני פתוחה לאהל חמת, ואינו סתום; אף על פי
33 שהיא עקומה, אין העקם כסתום.

34 ח. חבית המקפת צמיד פתיל שנקבה מצדה, וסתמו
35 שמרים את הנקב - תציל. אגף [- סתם] חצי הנקב [בטיט],
36 וסתם חציו [בשמרים] - הרי זה ספק, אם הציל אם לא
37 הציל. סתם את הנקב בזמורה, עד שימרח [טיט] מן
38 הצדדים [בין הזמורה לחור]; סתמו בשני קיסמים [זמורות
39 חתוכות לאורכן], עד שימרח מן הצדדין ובין זמורה
40 לתכרתה. וכן נסר [- גזיר עץ] שהוא נתון על פי התנור,
41 ומרח מן הצדדין - הציל; היו שני נסרים, עד שימרח מן
42 הצדדין ובין נסר לחברו. חבר את שני הנסרים במסמרים
43 של עץ וכיוצא בהם, או שלפף עליהם שוגמין [- קליפות
44 דביקות] - אינו צריך למרח מן האמצע. במה מקיפין
45 [שהיה צמיד פתיל]? בסיד ובגבסין [- גבס], בזפת
46 ובשעווה, בטיט ובצואה ובחמר ובחרסית, ובכל דבר
47 המתמרח; ואין מקיפין לא בצבץ [- מתכת דקה] ולא

מבפנים בין מבחוץ - רואין: אם יכול הטיט לעמוד בפני
 עצמו, מציל; ואם לאו - אינו מציל, והרי הכל אהל אחד.
 ב. בית שחלקו בנסרים [גזרי עץ] או ביריעות - אם חלקו
 מן הצדדין [לאורכו], או מקלפי הקורות [בין הריצפה
 לתקרה], והיתה השמאה בבית - כלים שבין המחיצה ובין
 הכתל, או שבין המחיצה ובין הקורות, טהורין. היתה
 השמאה בין המחיצה לכתל, או בין מחיצה לקורות -
 כלים שבבית טמאין; שאין המחיצה מונעת השמאה שלא
 תצא ותטמא, כענין שבארנו באהל שבתוך הבית. היו
 הכלים בתוך עבי המחיצה עצמה - בין שהיתה השמאה
 לפנים מן המחיצה, או שהיתה בתוך הבית - אם היה
 מקום הכלים טפח על טפח, טמאים; ואם לאו, טהורין.
 וכבר בארנו ביצד דין הבית, אם חלקו מקלפי ארצו.
 ג. בית שהוא מלא תבן, ואין בינו לבין הקורות [של
 תקרה] פותח טפח, טמאה בפנים, בין בתוך התבן בין
 שהיתה בין תבן לקורות - כל הכלים שפנגד יציאת
 השמאה במלואו של פתח, טמאים. היתה שמאה חוץ
 לתבן במלואו של פתח - כלים שבפנים - אם יש במקומם
 טפח על טפח על רום טפח, טהורין; ואם לאו, טמאין.
 ואם יש בין תבן לקורות פותח טפח - בין כך ובין כך,
 טמאין; שאין התבן חוצץ, מפני שסתם תבן דעתו לפנותו.
 ד. כתל שבין שני בתים, ושמאה בתוך הכתל - בית
 הקרוב לשמאה טמא, והקרוב לטהרה [רחוק מן הטומאה]
 טהור; היתה מחצה למחצה, שניהם טמאין. היתה שמאה
 באחד משני הבתים, והכלים בתוך הכתל - מחציו וכלפי
 שמאה טמאים, מחציו וכלפי טהרה טהורין; מחצה
 למחצה, הרי הם טמאין. וכן מצויכה [שכבת טיט] שבין
 הבית והעליה, והשמאה בתוך המעזיבה - מחציה ולמטה,
 הבית טמא והעליה טהורה; מחציה ולמעלה, העליה
 טמאה והבית טהור; מחצה למחצה, שניהם טמאין. היתה
 שמאה באחד מהם, וכלים בתוך המעזיבה - מחציה וכלפי
 שמאה טמאין, מחציה וכלפי טהרה טהורין; מחצה
 למחצה, שניהם טמאין. היתה המעזיבה לאויר [תחת
 השמים], ושמאה בתוכה - מחציה ולמטה - הבית טמא;
 והעומד מלמעלה - אפלו כנגד השמאה - טהור, שהרי
 פשטה השמאה בכל הבית. היתה השמאה מחציה ולמעלה
 - הבית טהור, והעומד מלמעלה כנגד השמאה טמא.
 מחצה למחצה - הבית טמא, והעומד מלמעלה כנגד
 השמאה טמא; שהרי אי אפשר לצמצם [לדייק].
 ה. וכן כתל המשמש את הבית, ידון מחצה למחצה.
 ביצד? כתל שהוא לאויר [תחת השמים], וגג הבית סמוך
 לכתל, ואינו מרוב על הכתל [הכותל בולט], ושמאה
 רצוצה בתוך הכתל - היתה מחציו ולפנים - הבית טמא,
 והעומד מלמעלה על ראש הכתל טהור, כעומד על גג
 הבית. היתה מחציו ולחוץ - הבית טהור, והעומד
 מלמעלה כנגד השמאה טמא, שהרי לא פשטה שמאה
 בתוך הבית. היתה השמאה מחצה למחצה - הבית טמא,

הארץ, ומצריב שמשן [ממתין לשקיעה], ומשתמש בהן
 בטהרות. לפיכך חשו חכמים, שמא ישאל ממנו עלי שטף,
 שפכר היה תחת צמיד פתיל בכלי חרש שלו, שהרי העם
 הארץ הזה מדמה שנצול, והרי הוא טמא טמאת שבצה;
 ויטביל החבר, ומצריב שמשו, ומשתמש בו בטהרות, ויבוא
 לידי תקלה. ומפני זה גזרו, שלא יציל כלי חרש על כלי
 שטף שבתוכו.
 ב. כלי חרש שמשתמשין בהן באפר הפרה [אדומה], או
 בקדשים - עמי הארץ נאמנין על טהרתן, מפני שהן
 נזהרים בהן הרבה; ולפיכך יצילו על הכל בצמיד פתיל,
 אף על פי שהם של חרש.
 ג. אדם שהיה נתון בתוך החבית, ומקפת צמיד פתיל -
 טהור; ואפלו עשיה [עשאה] גולל [כיסוי] לקבר. ויראה
 לי, שזה שלא גזרו על האדם שהוא תחת צמיד פתיל
 בכלי חרש, מפני שהוא דבר שאינו מצוי; וכל דבר שאינו
 מצוי ברוב העתים, לא גזרו בו.
 ד. ארבה שבין בית לעליה, ושמאה בבית, וקדרה נתונה
 על פי ארבה, ונקובה ככונס משקה [בשיעור שמים נכנסים
 דרכו] - הקדרה טמאה, והעליה טהורה. היתה שלמה -
 כל שבועליה מאכלין ומשקין וכלי חרש, טהור; אבל
 האדם וכלי שטף שבועליה, טמאים - שאין כלי חרש
 חוצץ, אלא על האכלין ועל המשקין וכלי חרש; וכל
 שבועליה זו הטהורה, כאלו היא תחת צמיד פתיל בכלי
 חרש. וטמאו את האדם שבועליה זו, מפני שהוא דבר
 המצוי. לפיכך, אם היה בעליה זו כלי מתכת וכיוצא בו
 מלא משקין - הכלי טמא טמאת שבצה, והמשקין טהורין.
 היה בה אשה לשה בערבה של עץ - האשה והערבה
 טמאין טמאת שבצה, והבצק טהור כל זמן שהיא עוסקת
 בו; פרשה, וחררה ונגעה בו - טמאתו. וכן אם פנה הבצק
 או המשקין לכלי אחר מקלי שטף שבועליה - נטמאו
 במגע הכלי האחר. היה על פי ארבה זו שאר כלים
 המצילין בצמיד פתיל, שאינן מקבלין טמאה כמו
 שבארנו, ולפיכך אין מגע עם הארץ מטמא אותן, או
 שהיה כלי חרש הטהור לפרה ארמה או לקדש, שהכל
 נאמנין על טהרתן - הרי זה מציל על כל מה שבועליה.
 היה אהל נטוי בעליה, ומקצתו מרדד [מונח] על הארבה
 שבין בית לעליה - הרי זה מציל, ואף על פי שאין גגו
 [של אוהל] על הארבה; שהאהל מציל בכסוי, כמו
 שבארנו.

יום רביעי ג' מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק כד

א. בית שחלקו בקנקנים [של חרס] טהורות מן הארץ עד
 הקורות, ושמאה בחציו האחד - אם היה פי הקנקנים
 כלפי הטהרה, הרי אלו מצילות; ואם היו כלפי השמאה,
 אינן מצילות. טחן בטיט [ופיהם כלפי טומאה], בין

מתוך מהדורת חזק

בתוכו, ויש עליו דלתות סגורות - הבית טהור. היתה
הטמאה רצוצה בקרקעו, או בכתליו, או בגגו - רואין את
כל החר כלו כאלו הוא אטום, ורואין מקום הטמאה: אם
הוא בקצי עבי הכתל שלפנים, הבית טמא; ואם היתה
הטמאה מחצי כתל ולחוץ, הבית טהור; מחצה למחצה,
הבית טמא.
ה. שני פרדסקין זה בצד זה, או זה על גב זה, וטמאה
מנחת באחד מהם, ונפתח [הדלת] - הוא והבית טמא,
וחברו טהור; היתה טמאה רצוצה בתוך הבנין - רואין
את הפרדסקין כאלו הן אטומין, וידון מחצה למחצה.
ו. כזית מן המת מדבק באסקפת הבית מבחוץ, הבית
טהור; היה רצוצ תחת האסקפה, ידון מחצה למחצה. היה
מדבק למשקוף, הבית טמא.
ז. כלב שאכל בשר המת, ומת בתוך שלשה ימים [שלא
נתעכל], והרי הוא משל על האסקפה - רואין חלל
הטמאה מגופו [מהמקום בגוף בו נמצאת הטומאה]: אם
הוא מכנגד המשקוף ולפנים, הבית טמא; ומכנגד
המשקוף ולחוץ, הבית טהור.
ח. האשה שמת עברה בתוך מעיה - אם נעשה ראש
הגפל כפקה של שתי [- כדור חוטי צמר] - כיון שנפתח
הרחם, עד שגוראה הראש, נטמא הבית מפני העבר, אף
על פי שעדין לא יצא.
ט. האשה שהיא מקשה לילד, ויצאת מבית לבית,
והפילה גפל מת בבית השני - הרי הבית הראשון טמא
בספק; שמא כשהיתה בו, יצא ראשו של גפל זה. במה
דברים אמורים? בשלא היה ראש הגפל כפקה של שתי.
אבל אם העגיל ראש כפקה - הבית הראשון טהור; שאילו
נפתח רחמה שם, לא היתה יכולה להלך על רגליה;
לפיכך, אם היתה נשלת באגפים [- בידי חברותיה],
והוציאוה מבית לבית - הבית הראשון טמא בספק, אף
על פי שהעגיל ראש כפקה של שתי.
י. האשה שהפילה שליה, הבית טמא ודאי; חזקה הוא,
שאין שליה בלא ולד.
יא. מי שילדה שני ילדים, אחד חי ואחד מת - אם המת
יצא ראשון, החי טהור; שהרי לא נגע בו משיצא לאויר
העולם. ואם החי יצא ראשון, הרי הוא טמא; שהרי אי
אפשר שלא יגע בו המת משיצא לאויר העולם - מפני
שהוא מתגלגל אחריו כאבן, שאין בו רוח חיים כדי
להעמיד עצמו.
יב. האשה שילדה ולד מת, אפלו גפל קטן כמו שבארנו
- הרי היא טמאה טמאת שבעה. מת עברה בתוך מעיה,
ופשטה החיה [- מילדת] את ידה ונגעה בו - החיה טמאה
שבעה, והאשה טהורה עד שיצא הולד; וטמאת החיה
מדבריהם - גזרה, שמא תגע בו משיצא לפרוודוד [של
האשה]. אבל מן התורה, אין מגע בית הסתרים [- מקומות
מוסתרים בגוף] מגע; הואיל והוא בתוך המעים, הנוגע בו
טהור. וכן הבולע טבעת טמאה, וחזר ובלע אתריה טבעת

והעומד מלמעלה טהור, שהרי פשטה טמאה בבית. נטל
[- קילף שיכבה] - מהכתל מבפנים, או שהוסיף בכתל
מבחוץ, עד שנמצאת הטמאה מחצי כתל ולפנים - הבית
טמא; נטל מבחוץ, או שהוסיף בעבי הכתל מבפנים, עד
שנמצאת הטמאה מחצי כתל ולחוץ - הבית טהור. היתה
הטמאה נתונה על גבי הכתל, אפלו מחציו ולפנים - הבית
טהור.
ו. בית המשמש את הכתל, ידון כקלפת השום [אף שכבה
דקה תחצוץ]. כיצד? החופר שני כוכים [קברים בסלע] או
שתי מערות זו בצד זו, עד שנמצאו שני בתים [- חללים]
חפורים בקרקע, ונעשה ביניהם כתל המבדיל בין שניהם,
והיתה טמאה בבתים, וכלים בכתל - אם יש עליהם
קלפת השום, טהורין. היתה טמאה בכתל זה, וכלים
בבתים - אם יש עליהם קלפת השום, טהורים. הנה
למדך, שכתל בנין, נדון מחצה למחצה; וכתל הסלע [-
הסלע משמש ככותל] או שנעשה מגוש הארץ כשחופר
מבאן ומכאן, נדון כקלפת השום.
ז. כתל שחצי עביו בנין וחציו סלע, נדון מחצה למחצה.
ח. טמאה שהיתה בין קורות [התקרה] הבית - אפלו אין
תחתיה אלא קלפת השום, הבית טהור; ורואין את
הטמאה כאלו היא רצוצה בארץ, וטמאה כנגדה בלבד.
ואם יש במקומה טפח על טפח, הכל טמא; וכן אם היתה
נראית בתוך הבית - בין כף ובין כף, הבית טמא. שני
פתחים זה על גבי זה, וטמאה בכתל שביניהם - אם
נראית שהיא לתוף אחד מהם, הוא טמא וחברו טהור;
ואם לאו, נדונין מחצה למחצה.

פרק כה

א. עמוד שהוא עומד בתוך הבית, וטמאה רצוצה תחתיו
- טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ואינו מטמא אלא
כנגד הטמאה בלבד. ואם היה פרח [- קישוט] יוצא מעמוד
זה, וכלים תחת הפרח - הכלים טהורים, שאינו מטמא
אלא כנגד הטמאה בלבד.
ב. ואם יש במקום הטמאה טפח על טפח על רום טפח
- הרי הוא כקבר סתום, ומטמא מכל סביביו; והבית כלו
טמא, שהרי האהיל על הקבר.
ג. טמאה שהיא בתוך הכתל, ומקומה טפח על טפח על
רום טפח - כל העליות הבנויות על כתל זה, אפלו עשר
- טמאות, שהרי הכתל כלו קבר סתום עד סופו; והוא
כתל כל העליות, וכל עליה מהן מאהלת על הקבר. בנה
בית בצד הכתל מכאן, ובית מכאן, ובנה עליה על גבי
שני הבתים, עד שנמצא ראש הכתל הטמא הוא באמצע
קרקע העליה - הרי העליה טמאה, שהרי האהילה על
הקבר. והעליה השניה הבנויה על גבה - טהורה, מפני
שהן זו על גב זו, ואין הכתל הטמא כתלה.
ד. חר גדול שבבעי הכתלים שדרך בני אדם לעשות אותו
לתשמיש, והוא הנקרא 'פרדסיק', שהיתה טמאה מנחת

בשעת עבודה. ביצד? קשר עליה העל - אף על פי שלא
 חרשה בו, פסולה; הכניסה לדוש, אינה נפסלת עד שיודוש
 בה. וכן כל פיוצא בזה. רכב עליה, נשען עליה, נתלה
 בזנבה ועבר בה את הנקר, קפל עליה את המוסרה -
 חבל, נתן טליתו עליה, נתן עליה כסות של שקין -
 פסולה. קשרה במוסרה - אם היתה מורדת וצריכה
 שמירה, כשרה; ואם לא היתה צריכה - פסולה; שקל
 שמירה שאינה צריכה, משוי הוא. עשה לה סנדל שלא
 תחליק, פרש טליתו עליה מפני הזבובין - כשרה. זה
 הקלל: כל שהוא לצרכה, כשרה; לצרף אחר, פסולה.
 נעשית בה מלאכה מאליה, או שעלה עליה דבר מאלי -
 אם לרצונו, פסולה, שנאמר: "אשר לא עבד בה" - שאם
 עבד בה לרצונו, הרי זה כמי שעבד בה. לפיכך, אם שכן
 עליה העוף - כשרה; עלה עליה זכר - פסולה; ואין צריך
 לומר שהמעבדת פסולה. הכניסה לרביקה [- צמד בקר],
 ודשה מאליה - כשרה; הכניסה כדי שתניק ותדוש -
 פסולה, שהרי עשת לרצונו. וכן כל פיוצא בזה.
 ח. פרה שנולד בה פסול, תפדה. וכן אם מתה, תפדה
 מפני עורה; אבל לא להאכיל בשרה לכלבים.
 ט. נשחטה לשם חלין - תפדה, ואינה מכפרת [- מטהרת];
 נשחטה על גב מערכתה [- מקום המערכה], אין לה פדיון
 עולמית.
 י. לקחו פרה, ומצאו אחרת נאה ממנה - הרי זו תפדה
 שלא במום.
 יא. אף כהן הדיוט, כשר לשרפת הפרה - שנאמר:
 "וניתתם אתה אל אלעזר הכהן", וצדין אחרן היה קנס;
 ומפי השמועה [- ממש רבינו] למדו: זו נעשת באלעזר,
 ושאר כל הפרות - בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט.
 יב. והעושה אותה - לובש ארבעה כלים [- בגדים] של
 כהן הדיוט, בין שעשה אותה כהן גדול, בין שעשה אותה
 כהן הדיוט.
 יג. כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף, שהיו טבולי יום
 [- טמאים שטבלו היום] - כשרים למעשה הפרה לקדש -
 לתת האפר במים ולהזות מאפרה, ואף על פי שעדין לא
 העריב שמשן; שזה שנאמר בכל הפרשה "איש טהור",
 הוא טהור למעשה שני; אף על פי שאינו טהור לתרומה
 עד שיעריב שמשו - הרי זה טהור לפרה.
 יד. הצדוקין היו אומרים, שאין מעשה הפרה כשר אלא
 במעריב שמש; לפיכך היו בית דין בבית שני מטמאין את
 הכהן השורף את הפרה בשרץ וכיוצא בו, וטובל, ואחר
 כך עוסק בה - כדי לבטל דברי אלו הנזדים שמורין
 מהעולה על רוחם, לא מן הקבלה. וכן כל הכלים
 שמכניסין לתוכן אפר הפרה, כלן טבולי יום היו.
 טו. החותף שפופרת של קנה להניח בה אפר חטאת -
 מטמא אותה וטבילנה, ואחר כך ניח בה. והחותף את
 השפופרת והמטבילה - טעון טבילה, מפני שעשאהו
 כטמא מת בשביעי שלו; ולפיכך אינה צריכה הנה

טהורה - אף על פי שנגעו זו בזו בנדאי בתוך מעיו, אינו
 מגע; והטמאה בטמאתה, והטהורה בטהרתה.
 בריף רחמנא דסייען

הלכות פרה אדמה

יש בכללן שתי מצוות עשה; וזה הוא פרטן: (א) דין פרה
 אדמה; (ב) דין טמאת מי נדה וטהרתן. ובאור שתי מצוות
 אלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. מצות פרה אדמה, שתהיה בת שלש שנים או בת
 ארבע; ואם היתה זקנה - כשרה, אלא שאין ממתינין לה,
 שמה תשחיר ותפסל. ואין לוקחין עגלה ומגדלין אותה,
 שנאמר: "ויקחו אליך פרה", לא עגלה. מצאו עגלה -
 פוסקין [ומשלמים] עליה דמים, ומהיה אצל בעליה עד
 שתגדיל ותעשה פרה; ולוקחין אותה מתרומת הלשכה.
 ב. זה שנאמר בתורה "תמימה" - תמימת אדמות, לא
 תמימת קומה; אלא אם היתה ננסה, כשרה כשאר
 הקדשים. היו בה שתי שערות לבנות או שחרות, בתוך
 גמה אחת, או בתוך שתי כוסות [- גומות] והן מוכיחות
 [- מונחות] זו על זו - פסולה.
 ג. היו בה שתי שערות, עקרון [- מקום צמיחתם] מאדים
 וראשן משחיר, עקרון משחיר וראשן מאדים - הכל הולך
 אחר העקר; וגו' במספרים את ראשן המשחיר, ואינו
 חושש משום גזה בקדשים - שאין כונתו לגזו.
 ד. וצריך שישאר מן המאדים כדי שתגטל בזוג [-
 מספריים] - שקל שערה שאינה נטלת בזוג, הרי היא כאלו
 אינה; לפיכך, אם היו בה שתי שערות לבנות או שחרות
 שאינן נלקטין בזוג - הרי זו כשרה.
 ה. היו קרניה או טלפיה שחרים, יגר [- יחתוך]; גלגל
 העין והשנים והלשון, אין מראייהו פוסלין בפרה.
 ו. היה בה זבלת, וחתכה - אף על פי שצמח במקומה
 שער אדם, פסולה.
 ז. כל המומין הפוסלין הקדשים - פוסלין בפרה, שנאמר:
 "אשר אין בה מום"; היתה יוצא דפן [נולדה מדופן
 הבמה לא באופן טבעי], או מחיר [- תמורה של כלב], או
 אֶתְנָן [- תמורה של זנות], או טרפה, או שנובצה - פסולה;
 שקל הפוסל את הקדשים למזבח, פוסל את הפרה, ואף
 על פי שהיא כקדשי בדק הבית, הואיל וקראה הכתוב
 "חטאת". ומתיר לקח אותה מן הגוי, ואין חוששין שמא
 רבצה הגוי, שאינו מפסיד בהמתו. תרה פרה על
 הקדשים, שהעבודה פוסלת בה - שנאמר: "אשר לא עלה
 עליה על", ובעגלה צריפה הוא אומר: "אשר לא עבד
 בה, אשר לא משכה בעל", מה על האמור בעגלה, עשה
 שאר עבודות כעל - אף על האמור בפרה, יפסל בה שאר
 עבודות כעל. אלא שהעל פוסל בין בשעת עבודה בין
 שלא בשעת עבודה, ושאר עבודות אין פוסלות אלא

46 ומניחין על גביהן דלתות, ויושבין התינוקות על גבי
47 הדלתות, כדי שיהיה אהל מכדיל בינים לבין הארץ, מפני
48 קבר התהום; וכוסות של אבן בידם, והולכין עד לשילוח.
49 הגיעו עד לשילוח, יורדין שם וממלאין - שאין לחש שם
50 מפני קבר התהום, שאין דרך בני אדם לקבר בנהרות;
51 ועולין, ויושבין על גבי הדלתות. והולכין עד שמגיעין
52 להר הבית. הגיעו להר הבית, יורדין ומהלכין על רגליהן,
53 מפני שכל הר הבית והעזרות, תחתיהן היה חלול מפני
54 קבר התהום; ומהלכין עד פתח העזרה, ובפתח העזרה
55 היה קלל [כד] של אפר. נוטלין האפר, ונותנין במים
56 שבכוסות, ומזין על הכהן ששורף. ומטבילין היו את
57 התינוקות שממלאין ומקדשין ומזין על השורף, שאף על
58 פי שהן טהורין מטמאת המת - שמה נטמאו בטמאה
59 אחרת.
60 ח. תינוק ששכל למלאה ולהיות - לא ימלא בכליו תינוק
61 אחר, אף על פי ששכל; ותינוק ששכל להזות על כהן זה
62 - אינו מזה על כהן אחר, עד שיטבול לשם מעשה זה
63 הכהן. וכן בליים ששטרום לחטאת זו - לא יתעסקו בהם
64 בפרה אחרת, עד שיטבילו לשמה. וכל הדברים האלו,
65 מעלות יתרות בפרה.

פרק ג

66 א. אין שורפין את הפרה אלא חוץ להר הבית, שנאמר:
67 "והוציא אתה אל מחוץ למחנה"; ובהר המשחה היו
68 שורפין אותה. וכבש [- גשר] היו עושין מהר הבית להר
69 המשחה, ומתחין בגין כפין כפין [- קשתות], וכפה על כל
70 שני כפין, כדי שיהיו שתי רגלי הכפה על גג שני כפין
71 שפתחיה, כדי שיהיה פחת הכל חלול - מפני קבר
72 התהום. אף מקום שרפתה ומקום הטבילה שהיו בהר
73 המשחה - תחתיהן חלול, מפני קבר התהום. והפרה
74 והשורף וכל המסעדין [- מסייעים] בשרפתה, יוצאין מהר
75 הבית להר המשחה על גבי כבש זה.
76 ב. כיצד שורפין אותה? זקני ישראל היו מקדימין
77 ברגליהן להר המשחה, ובית הטבילה היה שם; וכהן
78 והמסעדין בשרפתה והפרה יוצאין על הכבש, ויבאין להר
79 המשחה. ומטמאין את הכהן, וסומכין הזקנים ידיהם על
80 הכהן, ואומרים לו: 'טבל אחת'. ואם היה כהן גדול,
81 אומרים לו: 'איש כהן גדול, טבל אחת'. ירד וטבל, עלה
82 ונסתפג. ועצים מסדרין היו שם, עצי ארזים ארזים
83 וברושים, ועצי תאנה חלקה. ועושין מערכה כמין מגדל,
84 ומפתחין בה חלונות [- מקומות פתוחים], כדי שתהיה
85 האור מלכתת [- מתחזקת] בהן; ומראה [- חזית] המערכה
86 במערב. וכופתין את הפרה בתכל של מגג [- מין גומי],
87 ונותנין אותה על גבי המערכה, ראשה לדרום ופניה
88 למערב. והכהן עומד במזרח, ופניו למערב, שוחט בימינו,
89 ומקבל הדם בשמאלו. ומזה באצבעו הימנית מן הדם
90 שבכפו השמאלית, שבע פעמים כנגד בית קדש הקדשים
91

1 שלישי ושביעי, אלא מטמאה - כדי להראות לצדוקין,
2 ומטבילה ונותן בה.

יום חמישי ד' מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק ב

3 א. מעלות [- חומרות] יתרות עשו בטהרת פרה אדמה,
4 והרחקות גדולות הרחיקו מטמאת המת בכל מעשיה;
5 מפני שהיא כשרה בטבולי יום, חשו שמה יבואו לזלזל
6 בה. ומפני זה, כשמפרישין הכהן השורף אותה, מפרישין
7 אותו לשפה מוכנת בעזרה, ובית אבן הימה נקראת,
8 מפני שכל פליה כלי אבנים שאין מקבלין טמאה; ובכלי
9 האבן היה משמש כל שבעת ימי ההפרשה. ולא היו
10 אחיו הכהנים נוגעין בו, כדי להרבות בטהרתו.
11 ב. שבעת ימים קדם שרפת הפרה, מפרישין כהן השורף
12 אותה מביתו - כלשם שמפרישין כהן גדול לעבודת יום
13 הכפורים; ודבר זה, קבלה ממשנה רבנו. וכן מפרישין
14 אותו מאשתו - שמה תמצא נדה, ויהיה טמא שבעת ימים.
15 ג. הלשפה שהיה יושב בה כל שבעה, צפונית מזרחית
16 הייתה, כדי להזכירו שזו פחטאת הנשחטת בצפון, אף על
17 פי שהיא נשחטת בחוץ.
18 ד. כל יום יום משבעת ימי ההפרשה, מזין עליו מי
19 חטאת, שמה נטמא למת, והוא לא ידע; חוץ מיום רביעי
20 להפרשה, שאינו צריך הזאה, לפי שאי אפשר שהיה לא
21 שלישי לטמאתו ולא שביעי - שאין הזיה בשביעי עולה
22 משום הזית שביעי, עד שיזה בשלישי מלפניה. ומן הדין
23 היה שאינו צריך הזאה אלא בשלישי ושביעי להפרשה
24 בלבד, וזה שמזין יום אחר יום - מעלה יתרה עשו בפרה.
25 ה. ברביעי בשבת היו מפרישין אותו, כדי שיחול רביעי
26 שלו להיות בשבת; שההזיה אינה דוחה שבת, וברביעי
27 אינו צריך הזיה.
28 ו. בכל יום יום מימי ההפרשה שמזין עליו כהן, מזין
29 עליו מאפר פרה מן הפרות שנושרפו כבר; ואם לא היה
30 שם אלא אפר פרה אחת בלבד, מזין ממנו עליו כל
31 הששה.
32 ז. כשמזין עליו בימי ההפרשה, אין מזה עליו אלא אדם
33 שלא נטמא במת מעולם, שהמזה צריך שיהיה טהור; ואם
34 תאמר, זה עליו איש שנטמא והזה עליו - שמה זה שהזה
35 עליו לא היה טהור מטמאת מת. וכן הפלים שממלאין
36 בהן ומקדשין להזות על הכהן השורף - כלם כלי אבנים
37 היו, שאין מקבלין טמאה. וכל הדברים האלו, מעלות
38 יתרות הן שעשו בה. וכיצד ימצא איש שלא נטמא במת
39 מעולם? חצרות היו בירושלים, בנזירות על גבי הסלע,
40 ותחתיהן חלול, מפני [חשו] קבר התהום [- בעומק
41 האדמה]; והיו מביאין נשים עברות, ויולדות שם,
42 ומגדלות שם את בניהם. וכשיקצו להזות על הכהן
43 השורף, מביאין שורים - מפני שפרשיהם נפוחות -

48 והעשירית עושה המלך המשיח, מהרה יגלה (אמן כן יהי
49 רצון).

פרק ד

50
51 א. אין שוחטין שתי פרות אדמות כאחת, שנאמר: "ושחט
52 אתה".

53 ב. לא רצת פרה לצאת [מהרפת] - אין מוציאין עמה שחורה
54 [לפנותה], שלא יאמרו: 'שחורה שחטו'; ולא אדמה, שלא
55 יאמרו: 'שתיים שחטו'.

56 ג. פרה שנשחטה שלא לשמה, או שקבל או שהזהר שלא
57 לשמה, או לשמה ושללא לשמה, או שלא לשמה ולשמה,
58 או שנעשת שלא בכהן, או במחוסר בגדים, או שעשה
59 בבגדי זהב, או בבגדי חל - פסולה; שחטה על מנת לאכל
60 מבשרה, או לשמות מדמה - כשרה, לפי שלא נאמר בה
61 "ריח ניחוח".

62 ד. קבל דמה בכלי - פסולה, שנאמר: "ולקח אלעזר הכהן
63 מדמה באצבעו" - מצותה מצות יד, לא מצות כלי.

64 ה. הזה בכלי, אפלו אחת מהן - היתו פסולה; הזה אחת
65 מהן בשמאל, היתו פסולה. הו שבעה כהנים - כאחת,
66 היתו פסולה; זה אחר זה, כשרה. הזה, ולא כון כנגד
67 ההיכל - פסולה, שנאמר: "אל נכח פני אהל מועד" - עד
68 שיכנו כנגד ההיכל, ויהיה רואהו. וכן אם שחטה או שרפה
69 שלא כנגד ההיכל - פסולה, שנאמר: "ושחט אתה לפניו".
70 ו. במה דברים אמורים? שהזהר או שחט או שרף כנגד
71 הדרום, או כנגד צפון, או שהיה אחריו למקדש; אבל אם
72 עמד בין מזרח ומערב, ופניו כנגד פתח ההיכל - אף על פי
73 שלא כון כנגד פתח ההיכל בדקדוק, כשרה.

74 ז. חסר אחת מן המפתחות [הזאות], פסולה. טבל שמים,
75 והזה אחת - היתו פסולה; טבל אחת, והזה שמים - אף
76 על פי שלא חשב הזאה שניה, אלא טבל והזה אחרת -
77 היתו פסולה. כיצד? טבל אצבעו טבילה ששית, והזה
78 ששית ושביעית - אף על פי שחזר וטבל אצבעו והזה
79 שביעית, היתו פסולה. הזה מטבילה שביעית, שביעית
80 ושמינית - אפלו חזר וטבל טבילה שמינית והזה שמינית,
81 כשרה; שפל שמוסיף על השבע, אינו כלום - והוא, שיהיה
82 זה שהוסיף כהן אחר; אבל הכהן השורף אותה - אם
83 הוסיף, פסולה, מפני שנתעסק בדבר שאינו צריך בשעת
84 שרפה.

85 ח. הוציא את הדם חוץ ממערכתה, והזה - פסולה.

86 ט. הזה מדמה בליה, אפלו הזה שש היות ביום ואחת
87 בליה - פסולה.

88 י. שחטה חוץ ממקום שרפתה, אפלו שחטה לפניו מן
89 החומה [של ירושלים] - פסולה.

90 יא. שרפה חוץ ממערכתה שנשחטה עליה, או שחלקה
91 לשנים ושרפה בשתי מערכות, או ששרף שמים במערכת
92 אחת - פסולה; ואם אחר שנעשת אפר - מביא אחרת
93 ושרף על גבה, ואינו חושש.

1 - על כל הזאה, טבילת אצבע בדם. ושגרי הדם שבאצבע,
2 פסולים להזהר; לפיכך, על כל הזיה - מקנח אצבעו
3 בגופה של פרה. גמר מלהזות, מקנח את ידיו בגופה של
4 פרה; וירד מן המערכת, והצית את האש בעצים קטנים,
5 והכניסן תחת עצי המערכת, ותתחיל האש בה [בפרה].
6 והכהן עומד ברחוק, ומשמר לה עד שיצת האור ברבה,
7 ותקרב בטנה. ואחר כך נוטל עץ ארז, ואזוב אין פחות
8 מטפח, וצמר צבוע בתולעת משקל חמשה סלעים, ואומר
9 לעומדים שם: 'עץ ארז זה?' 'עץ ארז זה?' 'עץ ארז זה?'
10 'אזוב זה?' 'אזוב זה?' 'אזוב זה?' 'שני תולעת זה?' 'שני
11 תולעת זה?' 'שני תולעת זה?' - שלשה פעמים על כל
12 אחד ואחד, והם אומרים לו: 'הן!' 'הן!' 'הן!' - שלשה
13 פעמים על כל אחד ואחד. וכל כך למה? לפי שמיני
14 ארזים שבעה הן, ומיני אזוב ארבעה. והצבוע אדם - יש
15 שצובעין אותו בפואה, ויש שצובעין אותו בלבא, ויש
16 שצובעין אותו בתולעת; והתולעת - היא הגרגרים
17 האדמים ביותר הדומין לגרעני החרובים, והן כמו האוג,
18 ותולעת כמו יתוש יש בכל גורר מהן. לפיכך מודיע לכל
19 ומגלה להן, שאלו הן המינין האמורין בתורה. והאזוב
20 האמור בתורה - הוא האזוב שאוכלין אותו בעלי בתים,
21 ומתבלין בו הקדרות. האזוב והארז והתולעת, שלשתן
22 מעפכין זה את זה. וכורף האזוב עם הארז בלשון של שני,
23 ומשליך אל תוך בטנה - שנאמר: "והשליך אל תוך שרפת
24 הפרה". ואינו משליך קדם שיצת האור ברבה, ולא אחר
25 שתעשה אפר; ואם השליך, פסולה, שנאמר: "אל תוף
26 שרפת" - לא קדם שיצת האור ברבה, ולא אחר שתעשה
27 אפר. בין שהשליך שלשתן כאחת, בין שהשליך זה אחר
28 זה, בין שהשליך לתוף גופה, או לתוף שרפתה, בין
29 שנקרעה מאליה ואחר כך השליך, בין שקרעה בידו או
30 בכלי - כשרה.

31 ג. נגמרה שרפתה - חובטין אותה במקלות, היא וכל עצי
32 המערכת שנשרפה בהן, וכוברים את הכל בכבדות. וכל
33 שחר שאפשר שיכחש ויהיה אפר, בין מבשרה בין מן
34 העצים - כותשין אותו עד שיעשה אפר; ושארין בו אפר,
35 מניחין אותו. וכל עצם מעצמיה שנשאר בלא שרפה - בין
36 כך ובין כך היה נכתש.

37 ד. אין מכניסין מאפרה כלום להניחו בעזרה, שנאמר בו:
38 "והניח מחוץ למחנה". ושלשה חלקים היו חולקין את כל
39 אפרה - אחד נתן בחיל, ואחד בהר המשחה, ואחד
40 מתחלק לכל המשמרות. זה שמתחלק לכל המשמרות, היו
41 הכהנים מקדשין ממנו; וזה שנתן בהר המשחה, היו
42 ישראל מזין ממנו; וזה שנתן בחיל, היה מוכן ומצנע -
43 שנאמר: "והיתה לעדת בני ישראל למשמרת", מלמד
44 שמצניעין ממנו. וכן היו מצניעין מאפר כל פרה ופרה
45 ששורפין, בחיל. ותשע פרות אדמות נעשו משנצטוו
46 במצוה זו, עד שחרב הבית בשניה; ראשונה עשה משה
47 רבנו, ושניה עשה עזרא, ושבע מעזרא עד חרבן הבית;

יום שישי ה' מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק ה

א. כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף, מטמאין בגדים כל זמן עשייתן - שנאמר בשוחט ומשליך עץ ארז: "וכבס בגדיו". ורחץ בשורו, ונאמר בשורף: "והשרף אותה". וכבס בגדיו, ונאמר: "וכבס האסף את אפר הפרה"; מלמד שכל העוסקין בה מתחלה ועד סוף - מטמאין בגדים וטעונין טבילה והערב שמש, דין תורה; אבל המשמר אותה בשעת עשייתה, מטמא בגדים מדבריהם - גזירה, שמה קיוז בה אבר.

ב. כל מקום שנאמר בתורה בטמאות "וכבס בגדיו", לא בא ללמדנו שהבגדים שעליו בלבד הם הטמאים, אלא ללמד שכל בגד או כלי שיגע בו הטמא הנה בשעת חבורו במטמאיו - הרי הם טמאים; אבל אחר שיפרש מטמאיו, אינו מטמא בגדים. כיצד? הנושא את הנבלה - אחד בגד שעליו, או כלי שיגע בו כל זמן שהוא נושא אותה - הרי הן טמאין, והרי הן ראשון לטמאה; וכן זה הנושא, הרי הוא ראשון. פרש מטמאיו, והשליך את הנבלה - הרי הוא ראשון פמות שהיה, ואם יגע בכלי או בגד - אינו מטמא אותו, שאין ולד טמאה מטמא כלים, כמו שבארנו בתחלת הספר. וכן כל כיוצא בנבלה. וכן כל העוסקין בפרה - אם נגע בגד או בכלי בשעת שחיטה או בשעת שרפה - הרי הן טמאין; אבל אחר שיפרש ממעשיה - אף על פי שעדין לא טבל - אם נגע בכלי, אינו מטמאו; מפני שהוא ולד טמאה. והפרה עצמה אינה מטמאה, לא אדם ולא כלים שנגעו בה; אלא המתעסק בה בלבד - הוא הטמא וטעון טבילה, ומטמא בגדים כל זמן שעוסק בה.

ג. במה דברים אמורים? בזמן שנושרפת ממזותה. אבל אם נפסלה - המתעסק בה טהור. ארע פסול בשחיטתה, אינה מטמאה בגדים. ארע בהזיתה פסול - כל העוסק בה לפני פסולה, מטמא בגדים; לאחר פסולה, אינו מטמא בגדים.

ד. השלים לכנס את אפרה - המתעסק בה אחר בן בחלוק האפר או בהזנתו, וכן הנוגע בו - טהור. ולא הפרה בלבד, אלא כל החטאות הנשרפות מן הפרים ומן השעירים - השורף אותם מטמא בגדים בשעת שרפתו, עד שיעשו אפר; שהרי הוא אומר בפר ושעיר של יום הכפורים: "והשרף אותם". וכבס בגדיו - מפני השמועה למדו, שזה בגדן אב לכל הנשרפין, שיהיו מטמאין בגדים עד שיעשו אפר. במה דברים אמורים? בשלא ארע בהן פסול, ונשרפו ממזותן בבית הדשן; אבל אם נפסלו בעזרה - נשרפין שם בפסולי המקדשין, ושורפן טהור.

יב. הפשיטה, ונתתה, ואחר כך שרף בלה - כשרה; ואם חסר ממנה כלום, אפלו מפרשה [אוכל שבמיעיה] - פסולה. פקע [י צא מחוץ לאש] מעורה או מבשרה, אפלו משערה, פזית - יחזיר; ואם לא החזיר, פסולה. פקע חוץ למערכתה - מרבה עליו, ושורפו במקומו; פקע מקרניה, או מטלפיה, או מפרשה - אינו צריך להחזיר.

יג. הפרה אינה נפסלת בלינה; לפיכך, אם נשחטה היום, והזה דמה כהלכתו, ונשרפה למחר - כשרה.

יד. שרפה אוגן או מחסר בפרה [י טבל ולא הביא קרבנו], כשרה;

טו. שלא רחוצ ידים ורגלים - פסולה, מפני שמעשיה כעין עבודה. והיכן מקדש ידיו ורגליו? בכלי שרת בפנים [י בעזרה]. ואם קדש בחוץ, ומכלי חל, אפלו במקידה [י כוס] של חרש - כשר, הואיל וכל מעשיה בחוץ. וכן כשמשבילין את הכהן השורף אחר שטמאין אותו כמו שבארנו, אינו צריך לחזר ולקדש, הואיל וכל מעשיה בטבולי יום.

טז. שרפה שלא בעצים, או בכל עצים, אפלו בקש, ואפלו בגבבא [י קש הנסאר מחובר לקרקע] - כשרה; ומצותה, שלא ימעט לה עצים מן הראוי לה. אבל מרבה הוא לה חבילי אזור ואזוביון בזמן שרפתה, כדי לרבות את העפר; ויש לו [י מותר לו] לרבות עצים בשרפתה, עד שתעשה אפר. אבל משתעשה אפר - אם הוסיף בה אפלו עץ אחד, הרי זה כמערב אפר מקלה [י שריפה] באפר הפרה.

יז. כל מעשה הפרה, מתחלה ועד סוף - אינו אלא ביום, ובזכרי כהנה; והמלאכה [של המתעסק בה] פוסלת בה, עד שתעשה אפר. אבל משתעשה אפר - אם פגס אפרה בלה, או שכנסתו אשה, או שעשה מלאכה אחרת בשעת פניסתו - הרי זו כשרה. ומניין שאספת האפר בכל אדם מישראל, חוץ מחרש שוטה וקטן? שנאמר: "ואסף איש טהור", מפלל - שאינה צריכה כהן, וכאלו נאמר "אדם טהור", בין איש בין אשה. ומניין שהמלאכה פוסלת בה? שנאמר: "ושחט אתה לפניו" - מפי השמועה למדו, שלא בא הכתוב אלא ללמד שאם נתעסק בדבר אחר בשעת שחיטתה, פסלה. ונאמר: "ושרף את הפרה לעיניו", שיהיו עיניו בה - ללמד שהמלאכה פוסלת בה משעת שחיטתה עד שתעשה אפר; וכל העוסק בשרפתה ועשה מלאכה אחרת - פסלה, עד שתעשה אפר.

יח. שחט את הפרה [בסכין ארוכה], ונשחטה בהמה אחרת עמה, או נתחמכה דלעת עמה - כשרה; שהרי לא נתפון למלאכה - אף על פי שהבהמה שנשחטה עמה כשרה לאכילה, שאין שחיטת החלין צריכה כוונה; אבל אם נתפון לחתוף הדלעת, ונתחמכה בשעת שחיטה - פסולה, שהרי עשה עמה מלאכה.

המחץ [כלי גדול], ולא במגופת [- פקק] החבית, ולא
בחקפניו [- כפות ידיו], ולא בביצת התרנגולת, ולא בשקת
[- שקע מים] שבסלע; אבל ביצת היוצרים [חומר גלמי של
חרס] בשרה, מפני שהיא כלי אדמה.
ד. שולי [- תחתיות] כלי עץ, וכלי זכוכית, וכלי עצם -
אין מקדשין בהן, עד שישוין אותם ויתקן אותם ויעשה
אותם כלים בפני עצמם; וכן מגופה שהתקניה להיות כלי,
מקדשין בה. וביצת הנעמית [בת יענה], בשרה לקדש בה;
ואין צריך לומר שהיא בשרה למלא בה ולהזות ממנה.
ה. כלי שחברו בארץ או בסלע, אפלו חברו בסיד -
מקדשין בו ומזין ממנו. עשה עטרה של טיט סביב לכלי,
והמים שבפלי צפין עד שהלכו לעטרה - אם נטלת
העטרה עם הפלי - הרי המים שבתוכה פשרים, שהרי הן
בכלי אדמה; ואם לאו - הרי הן כמי שהקיף עטרה של
טיט בסלע או על הארץ ומלא אותה מים, שהן פסולין,
מפני שאינן בכלי.
ו. כלי חרש שנקב בכונס משקה [- מים נכנסים בו], אין
ממלאין ומקדשין בו; אבל אם נקב במוציא משקה [חור
קטן יותר], מקדשין בו.
ז. כלי שנקב מלמטה, וסתמו בסמרטוטין - פסול;
שהמים שבו אינן על עגול הפלי [עצמו], אלא על הפקק
[הסתמה]. הרי נקוב מן הצד, ופקקו - הרי זה פשר
למלאות ולקדש ולהזות ממנו.
ח. הולף [- שואב] מים מן המעין בידיו וברגליו
ובתרישים [- שבריים], ונתן לתוף החבית - פסולין, מפני
שלא נתמלאו בכלי. נתן את החבית במים, ודחק את
המים בידיו או ברגליו או בעלי ירקות כדי שיעברו
לחבית - הרי אלו פסולין. וכן אם שקעו במים, כדי
שיגברו המים ויעלו וישפכו לחבית - פסולין. ואם עשה
כן בעלי קנים ועלי אגוז, הרי המים פשרים. זה הפלל:
דבר שהוא מקבל טמאה - אם סיע בו המים כדי שיתמלא
הפלי, פסולין; ואם סיע בדבר שאינו מקבל טמאה,
כשרים.
ט. המפנה את [מי] המעין לתוף הגת או לתוף הגבא
[גומא], וחרו ומלא בכלי מאותו הגבא או הגת - פסולין;
שהרי צריך שתהיה לקיחת המים מן המעין בכלי,
בתחלה.
י. הים הגדול - כמקנה, ואינו כמעין; לפיכך, אין ממלאין
ממנו לקדוש [מי חטאת]. וכל הנזהרות - פסולין לקדש
מהן מי חטאת. ושאור הימים - כמעין.
יא. והמים הנגררין [עוברים] משאר הימים [וניקוו בשפת
הים], והם הנקראין "זוחלין" - פסולין; והזוחלין מן
המעין - הרי הן כמעין, וכשרים.
יב. מים המפין [- מוזיקים] והמכזבין, פסולין. ואלו הם
המפין - המלוחין או הפושרין. והמכזבין - הן המענינות
שפעמים מקירין [- זורמים], ופעמים חרבין ויבשין; אפלו
היי חרבין פעם לשבע שנים, פסולין. אבל אם היו חרבין

וכן המתעסק בהן משיעשו אפר, אינו מטמא בגדים.
ואיזה הוא שורף? זה המסיע בשרפה - כגון המתהפך
בבשר, והמשליך עצים, והמתהפך באש, והחוחה גחלים
כדי שתבער האש, וכיוצא בזה; אבל המציית את האור
לשרפו, והמסדר את המערכה - טהור. וכן למדו מפי
השמועה, שהנושא פרים ושעירים הנשרפין להוציאן
לבית הדשן לשרפו - טמא ומטמא בגדים דין תורה, כל
זמן שהוא עוסק בהולכתו; וטעון טבילה והעבר שמש;
כמו המשלח את השעיר לעזאזל, שהוא מטמא כל בגד
וכל כלי שיגע בו בכלים שעליו כל זמן שמתעסק
בשלוחו, שנאמר: "והמשלח את השעיר לעזאזל - יכבס
בגדיו".
ה. מאימתי מטמאין בגדים, הנושאין פרים ושעירים
הנשרפים? משיצאו בהם חוץ לחומת העזרה. נשואם
במוטות, ויצאו מקצת הנושאים חוץ לחומת העזרה,
והאחרונים לא יצאו - אלו שיצאו, מטמאין בגדים; ואלו
שעדין לא יצאו, אינן מטמאין בגדים עד שיצאו. יצאו
[הפרים] וחרו לעזרה - הנושא אותן בעזרה, טהור עד
שיצא בהן. הרי עומד חוץ לעזרה, ומושב אותן משם
מאחר שחרו - הואיל וכבר יצאו לחוץ, והרי זה המושך
אותן בחוץ - הרי הוא ספק טמא.
ו. ומאימתי מטמא בגדים, המשלח את השעיר? משיצא
חוץ לחומת ירושלים, עד שעת דחייתו [דחיפתו] לעזאזל.
אבל אחר שדחהו - אם נגע [הזוחה] בכלים ובגדים,
טהורים.
ז. הנוגע בפרים ושעירים הנשרפין עצמן, אפלו אחר
שיצאו - בין אדם בין בלים, בין אכלין בין משקין - הכל
טהור; וכן אם נגעו בשעיר המשלח עצמו בזמן הולכתו
טהורין; שאין אלו מטמאין אלא למתעסק בהם בלבד,
שנאמר: "והשרף אותם - יכבס בגדיו"; אבל הנוגע, טהור.
פרק ו
א. המים שנותנין עליו אפר הפכה - אין ממלאין אותו
אלא בכלי, ומן המענינות הנובעות [- זורמות] או הנזהרות
המושכין מהן, שנאמר: "ונתן עליו מים חיים אל כלי".
ונתנת אפר הפכה על המים שנתמלאו, הוא הנקרא
קדוש; והמים האלו שנפן עליהם האפר, הן הנקראין
מי חטאת ו'מים מקדשין', והן שקרא הפתוב 'מי נדה'.
ב. הכל כשרין למלאות את המים, חוץ מחרש שוטף
וקטן; והכל כשרין לקדש, חוץ מחרש שוטף וקטן. ואין
ממלאין ואין מקדשין אלא בכלי, ואין מזין אלא מפלי.
והמלוי והקדוש כשרין בליה, אבל אין מזין ואין
מטבילין אלא ביום; וכל היום כשר להזהי ולטבילה.
ג. בכל הפלים ממלאין ומזין ומקדשין - אפלו בכלי
גללים, וכלי אבנים, וכלי אדמה, ובספינה; ואחד כלי
חרש, ואחד כל הפלים. אבל אין ממלאין ולא מקדשין
ולא מזין בדפנות הפלים [שנשברו], ולא בשולי [תחתיות]

46 אינן שֶׁכָּר שְׁנֵשְׁתַּכְּר בְּקִדּוּשׁ אוּ בַהֲזָה - שֶׁהָרִי לֹא הָרִיחַ
47 כְּלוּם, וְלֹא נָטַל אֶלָּא כְּגֵד מֵה שֶׁהִפְסִיד.
48 ג. הַמְּמַלֵּא מְלָאכָה בְּיָדוֹ, וְעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיָדוֹ הַאֲחֵרָה, אוּ
49 הַמְּמַלֵּא לוֹ וְלֹאֲחֵר, אוּ שֶׁמְּלֵא לְשָׁנִים בְּאַחַת - שְׁנֵיהֶם
50 פְּסוּלִין; שֶׁהַמְּלוֹי מְלָאכָה, וְנִמְצָא כָּל מְלוֹי מְשֻׁנֵּהֶם, כְּאֵלוֹ
51 עָשָׂה עִמּוֹ מְלָאכָה אַחֶרֶת; וּכְבָר הוֹדַעְנוּ שֶׁהַמְּלָאכָה פְּסוּלָה
52 בַּמְּלוֹי, בֵּין שֶׁמְּלֵא לְעִצְמוֹ בֵּין שֶׁמְּלֵא לְאַחֵרִים.
53 ד. הַמְּמַלֵּא לְאַחֵרִים, אֲפֹלוּ מְלֵא אֶלֶף חֲבִיתוֹת זֶה אַחֵר זֶה
54 לְאֶלֶף בְּגִי אָדָם - בָּלֵן כְּשָׂרִים; וְכָל אֶחָד מֵהֶן נוֹטֵל הַמִּים
55 שָׁלוּ, וּמִקְדָּשָׁן. מְלֵא לְעִצְמוֹ חֲבִית אַחֵר חֲבִית - אִם נִתְּבֵן
56 לְקַבֵּץ כָּל הַחֲבִיתוֹת לְכָל אֶחָד, וְלִהְיוֹת לְעִלֵּיהֶן אֶת הָאֶפֶר,
57 וּמִקְדָּשָׁן בָּלֵן קִדּוּשׁ אֶחָד - בָּלֵן כְּשָׂרִים, שֶׁהַכֹּל מְלוֹי אֶחָד
58 הוּא. אֲבָל אִם נִתְּבֵן לְקַדֵּשׁ כָּל חֲבִית וְחֲבִית בְּפָנֶי עֲצֻמָּה
59 - בָּלֵן פְּסוּלִין, חוּץ מִן הָאֲחֻרֹנָה; שֶׁהָרִאשׁוֹנָה נִפְסָלָה
60 בַּמְּלָאכָה שֶׁעָשָׂה קֹדֶם שִׁיגְדָשׁ, וְהוּא מְלוֹי הַשְּׁנִיָּה; וְכֵן
61 הַשְּׁנִיָּה נִפְסָלָה בַּמְּלוֹי הַשְּׁלִישִׁית, וְאִין כְּשָׂר אֶלָּא אַחֻרֹנָה.
62 ה. חֲמִשָּׁה שֶׁמְּלֵאוּ חֲמֵשׁ חֲבִיתוֹת לְקַדָּשָׁן חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין,
63 שִׁישְׁלִיף הָאֶפֶר עַל כָּל אַחַת וְאַחַת בְּפָנֶי עֲצֻמָּה, וְנִמְלָכוּ
64 לְעֹרְבָן וּלְקַדָּשָׁן בָּלֵן קִדּוּשׁ אֶחָד, אוּ שֶׁמְּלֵאוּ לְקַדָּשָׁן קִדּוּשׁ
65 אֶחָד, וְנִמְלָכוּ לְקַדָּשָׁן חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין - בָּלֵן כְּשָׂרִין; שֶׁהָרִי
66 לֹא נִתְּעַסַק הַמְּמַלֵּא בַּמְּלוֹי אַחֵר. אֲבָל הַיָּחִיד שֶׁמְּלֵא חֲמֵשׁ
67 חֲבִיתוֹת לְקַדָּשָׁן חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין - אֵף עַל פִּי שֶׁחֲזַר וְנִמְלָף
68 לְקַדָּשָׁן קִדּוּשׁ אֶחָד, אִין כְּשָׂר אֶלָּא אַחֻרִין; מִלֵּאֵן לְקַדָּשָׁן
69 קִדּוּשׁ אֶחָד, וְנִמְלָף לְקַדָּשָׁן חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין - אִין כְּשָׂר אֶלָּא
70 זֶה שֶׁקִּדָּשׁ בַּתְּחִלָּה. וְכֵן אִם אָמַר לְאַחֵר: 'קִדָּשׁ לָךְ אֶת אֱלֹהֵי
71 - אִין כְּשָׂר אֶלָּא זֶה שֶׁנִּתְּקַדָּשׁ מִן בַּתְּחִלָּה. אֲבָל אִם אָמַר
72 לוֹ: 'קִדָּשׁ לִי אֶת אֱלֹהֵי - הָרִי בָלֵן כְּשָׂרִין, שֶׁהָרִי לְקִדּוּשׁ
73 אֶחָד מִלֵּאֵן; וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּמְלָף לְקַדָּשָׁן חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין -
74 הָרִי לֹא קִדָּשׁ הוּא, אֶלָּא אַחֵר קִדָּשׁ לוֹ.
75 ו. הַרוּצָה לְמִלְאֵת מִים לְקַדָּשָׁן, וּמִים אַחֵרִים לְצֹרְכֵיו -
76 מְמַלֵּא אֶת שֵׁל צֹרְכֵיו תְּחִלָּה, וְקוֹשֶׁרֶן וְטוֹעֵנֶן לְאַחֻרָיו;
77 וְאַחֵר כֶּף מְמַלֵּא אֶת שֵׁל חֲסֻטָּה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְּעַסַק בַּמְּלָאכָה
78 אַחֵר הַמְּלוֹי, וְנִתְּנֵן לְפָנָיו, וְהוֹלֵף.
79 ז. שְׁנַיִם שֶׁהִיוּ מְמַלְאִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְעִצְמוֹ, וְהִגְבִּיהוּ
80 זֶה עַל זֶה - אֶחָד בַּעֲדֵית הַשְּׁנִי, וְנָטַל זֶה לְזֶה קוֹץ מִיָּדוֹ
81 אוּ מְגוּפוֹ בְּשַׁעַת מְלוֹי - אִם מְלֵאוּ שְׁנֵיהֶם לְקִדּוּשׁ אֶחָד,
82 הַמִּים כְּשָׂרִים; וְאִם מְלֵאוּ לְקִדָּשׁ כָּל אֶחָד לְעִצְמוֹ - זֶה
83 שֶׁהִגְבִּיֵה אוּ הוֹצִיא אֶת הַקוֹץ, פְּסֵל מִמֵּינוּ.
84 ח. הַשּׁוֹאֵל חֲבֵל לְמִלְאֵת בּוֹ, וּמְלֵא, וְנָטַל הַחֲבֵל בְּיָדוֹ
85 וּמִמֵּינוּ עַל כֶּתְפוֹ, וּפָגַע בַּבְּעָלִים בְּדוֹכּוֹ, וְנָתַן לָהֶם אֶת
86 הַחֲבֵל כְּשֶׁהוּא מִהֶלֶף - כְּשָׂרִין; וְאִם יָצָא [סִטְחָ] מִן הַדֶּרֶךְ
87 כְּדִי לְהוֹלִיף הַחֲבֵל לְבַעְלִים - פְּסֵל אֶת הַמִּים.
88 ט. מִי שֶׁהָיָה מְמַלֵּא, וּמְשַׁלֵּף הַחֲבֵל שֶׁמְּלֵא בּוֹ עַל הָאֶרֶץ,
89 וְאַחֵר שֶׁמְּלֵא חֲזָר וְקַבֵּץ - [כֹּרֶן] הַחֲבֵל עַל יָדוֹ - פְּסֵל
90 הַמִּים; וְאִם הָיָה דוֹלָה וּמִקְבֵּץ לְתוֹף יָדוֹ, דוֹלָה וּמִקְבֵּץ
91 [בְּאוֹתָהּ שַׁעַת] - הַמִּים כְּשָׂרִים.

1 בְּשָׁנִי בְּצִרְתָּ, אוּ לְשָׁנִים רַבּוֹת יָתֵר מִשְׁבַּע שָׁנִים, אוּ שֶׁהָיָה
2 מִימֵיהֶן פְּעָמִים מְרַבִּין וּפְעָמִים מוֹעֲטִין וְאִינֶם חֲרָבִין - הָרִי
3 אֱלוֹ כְּשָׂרִים. וּמִעֵזָן שִׁינָא בַּתְּחִלָּה [חֲדָשׁ] - כְּשָׂר, וְאִינוֹ
4 צָרִיף לְבָדֵק שְׁמָא יִכְזָב.
5 יג. מִי בָצִים - [מַעֲרֻבִים בְּטִיט], וּמִי הִיָּדֵן, וּמִי הִיָּרְמוֹד
6 [שֵׁם נִהַר] - פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִי תַּעֲרֶכֶת [שֵׁל מִים
7 פְּסוּלִין]. וְאֵלוֹ הֵן מִי תַּעֲרֶכֶת - מִים הַכְּשָׂרִים לְקִדּוּשׁ
8 שְׁנִיתָעֲרָבוּ בְּמִים פְּסוּלִין, אִין מְמַלְאִין מִתַּעֲרֶכֶת שְׁנֵיהֶם;
9 אֲבָל מִים כְּשָׂרִים, כְּגוֹן מִמֵּי שְׁתֵּי מַעֲיִנֹת שְׁנִיתָעֲרָבוּ,
10 וְנִמְשְׁכוּ [זֶרְמוּ יַחַד] - מְמַלְאִין מֵהֶן.
11 יד. הַמִּים שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ שְׁנוּיִין מִחֻמַּת עֲצָמָן [צַבְעוּם אוּ טַעֲמָם]
12 - כְּשָׂרִין.
13 טו. בְּאֵר שֶׁנִּפְל לְתוֹכָהּ חֲרָסִית אוּ אֲדָמָה, וְנִעֲשֶׂה מִימֵיהָ
14 עֲכוּרִין - [מְלוּכָלִים] - מְמַלֵּא מִמֶּנָּה, וְאִינוֹ צָרִיף לְהַמִּיתָן;
15 נָפַל לְתוֹכָהּ שִׁטָּף שֵׁל מִימֵי גִשְׁמִים - יִמָּתִין עַד שֶׁתִּצָּל
16 [יִהְיוּ צְלוּלִים].
17 טז. אֲמַת - [תַּעֲלָת] הַמִּים הַבָּאָה מִרְחוֹק - הוֹאִיל וְתַחֲלָתָהּ
18 מִן הַמַּעֲיָן, כְּשֶׁרָה לְמִלְאֵת מִמֶּנָּה; וּבִלְבַד שִׁישְׁמֶרְנָה שֶׁלֹּא
19 יִפְסִיקָנָה אָדָם [בְּמַחֲצִיחָה], וְנִמְצָא מְמַלֵּא מִן הַמִּים שֶׁפָּסְקוּ
20 תַּחֲלָתָן - [מְקוּרִין] מִן הַמַּעֲיָן, שֶׁהֵן פְּסוּלִין.

פָּרָק ז

21
22 א. הַמְּלָאכָה - פְּסוּלָה בְּמִים קֹדֶם שִׁיתְקַדָּשׁוּ [בְּנִתְיֹת אֶפֶר
23 עֲלִיהֶן], וְאִינָה פְּסוּלָה בַּהֲזָה; וּדְבָרִים אֱלוֹ, דְּבָרִי קְבֵלָה
24 הֵן [מִמִּשְׁחָה רַבִּינוֹ]. כִּיצַד? הַמְּמַלֵּא מִים לְקִדּוּשׁ [מִי חֲסֻטָּה],
25 וְנִתְּעַסַק בַּמְּלָאכָה אַחֶרֶת בְּשַׁעַת הַמְּלוֹי, אוּ בְשַׁעַת הוֹלָכָה
26 הַמִּים שֶׁמְּלֵא, אוּ בְשַׁעַת שִׁמְעָרָה - [מִחוּץ] אוֹתָם מִכָּלִי לְכָלִי
27 - פְּסֵלִין; לְעוֹלָם הַמְּלָאכָה פְּסוּלָה בְּמִים, עַד שֶׁיִּטֵּל לָהֶם
28 אֶת הָאֶפֶר. הִטִּיל אֶת הָאֶפֶר, וְנִתְּקַדָּשׁוּ וְנִעֲשֶׂה מִי נִגְדָה - אִין
29 הַמְּלָאכָה פְּסוּלָה בְּהֵן, אֶלָּא מוֹלִיף הַמִּים הַמְּקַדָּשִׁים, אוּ
30 מַעֲרָה אוֹתָן מִכָּלִי לְכָלִי, וְהוּא עוֹסֵק בַּמְּלָאכָה אַחֶרֶת, וְאִין
31 כְּכֹף כְּלוּם; וְכֵן מִזָּה מֵהֵן בְּיָדוֹ אַחַת, וְהוּא עוֹשֶׂה מְלָאכָה
32 בְּיָד הָאַחֶרֶת.
33 ב. הַשֶּׁכָּר - פְּסוּל בְּקִדּוּשׁ וּבַהֲזָה, וְאִינוֹ פְּסֵל בַּמְּלוֹי.
34 כִּיצַד? הַנּוֹטֵל שֶׁכָּרוֹ לְקִדָּשׁ מִי חֲסֻטָּה, אוּ לְהוֹזֵת מֵהֵן -
35 הָרִי אוֹתָן הַמִּים כְּמִי הַמַּעֲרָה, וְהָאֶפֶר בְּאֶפֶר מְקָלָה
36 [שְׂרִיפָה], שְׂאִינוֹ כְּלוּם. אֲבָל נוֹטֵל הוּא שֶׁכָּר לְמִלְאֵת הַמִּים
37 אוּ לְהוֹלִיכָן. וּמִקְדָּשִׁין אוֹתָן בְּחֻסָּה, וּמִזָּה מֵהֵן הַמִּזָּה בְּחֻסָּה.
38 הָיָה הַמְּקַדָּשׁ אוּ הַמִּזָּה וְהֵן שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְהֵלֵף עַל רִגְלָיו,
39 וְכִּי הִטָּמָא וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְהֵלֵף עִמּוֹ לְמִקּוֹם רְחוֹק לְקִדָּשׁ אוּ
40 לְהוֹזֵת - הָרִי זֶה מִרְכִּיבֹו עַל הַחֲמוֹר, וְנִתְּנָה לוֹ שֶׁכָּרוֹ כְּפֹעֵל
41 בְּטֵל שֶׁבְטֵל מֵאוֹתָהּ מְלָאכָה שֶׁבְטֵלוּ מִמֶּנָּה. וְכֵן אִם הָיָה
42 כְּהֵן, וְהָיָה מִתְּסַמָּא בְּטִמְאָה הַמוֹנֵעַת אוֹתוֹ מִלְּאָכֵל תְּרוּמָתוֹ
43 בְּשַׁעַת שִׁלְף עִמּוֹ לְהוֹזֵת אוּ לְקִדָּשׁ - הָרִי זֶה מִאֲכִילוֹ
44 וּמִשְׁקָהוּ וְסָכוּ [בְּשִׁמּוֹן]; וְאִם בִּשְׁלוֹ מְמַלְאכָה - נִתְּנָה לוֹ
45 שֶׁכָּרוֹ כְּפֹעֵל בְּטֵל שֵׁל אוֹתָהּ מְלָאכָה; שֶׁכָּל אֱלוֹ הַדְּבָרִים,

1 ואם עשה השומר מלאכה - פסלן, שהרי הם ברשותו, 46
2 והוא נכנס תחת הבצלים. היו שנים שומרין את המים, 47
3 ועשה אחד מהם מלאכה - המים פשרים, שהרי השני 48
4 משמר; חזר הראשון לשומר, ועמד השני ועשה מלאכה - 49
5 המים פשרין; עד שייעשו כל השומרין מלאכה באחת. 50
6 ג. המקדש באחת ידו, ועשה מלאכה בשניה - אם לעצמו 51
7 קדש, פסל; שהרי עשה מלאכה קדם מתן אפר במים. ואם 52
8 לתברו קדש, המים פשרים; שאין זה פוסל מימיו של 53
9 חברו במלאכה שעשה, שאין המלאכה פוסלת בקדוש 54
10 אלא במים - והוא, שיהיה העושה הבצלים או השומר. 55
11 ד. המקדש לעצמו ולאחר באחת - שלו פסול, שהרי 56
12 נפסלו המים של עצמו בעסק שנתעסק בקדוש חברו; אבל 57
13 אם קדש לשנים באחת - שניהם פשרין, שאין מלאכתו 58
14 פוסלת מי אחרים. 59
15 ה. המקדש לעצמו בשתי ידיו באחת [לשתי חביות] - 60
16 בקדוש אחד, פסול; בשני קדושין, פשר. קדש לעצמו 61
17 בשתי ידיו באחת - בקדוש אחד, פשר; בשני קדושין, 62
18 פסולין. מלא קדש בשתי ידיו באחת - לעצמו, שניהם 63
19 פסולין. מלא לאחר בשתי ידיו באחת - בקדוש אחד, 64
20 פשר; בשני קדושין, פסול. קדש לאחר בשתי ידיו באחת 65
21 - בין בקדוש אחד בין בשני קדושין, שניהם פשרים; מלא 66
22 וקדש בשתי ידיו באחת לאחר - המלוי פסול, והקדוש 67
23 פשר. זה הכלל: כל מלוי שעשה עמו מלאכה - בין שמלא 68
24 לעצמו בין שמלא לאחר, פסול. וכל מים שנתמלאו 69
25 כהלקטן, ועשה עמהן מלאכה קדם שיתן את האפר - אם 70
26 היה המים שלו, הרי הן פסולין; ואם היו של אחר, פשרין. 71
27 וכל דבר שבדיו, ועשה מלאכה - בין שיש שם שומר 72
28 שאינו עושה מלאכה, בין שאין שם שומר - פסל. ודבר 73
29 שאינו בדיו, ועשה מלאכה - אם יש שם שומר, לא פסל; 74
30 ואם אין שם שומר, פסל. 75
31 ו. האומר לתברו: 'קדש לי ואקדש לך', וקדשו זה לזה - 76
32 הראשון פשר והשני פסול, שהרי קדש בשכר. אמר לו: 77
33 'מלא לי ואמלא לך', ומלאו זה לזה - הראשון פסול; 78
34 הואיל וכונתו שימלא לו חברו חלק [תמורת] מלוי זה, הרי 79
35 זה כממלא לו ולאחר, שהם פסולין. והשני פשר, שהמלוי 80
36 בשכר מתר, והרי לא עשה מלאכה אחר שמלא, ואין 81
37 בכונתו מלוי אחר. 82
38 ז. האומר לתברו: 'קדש לי [תן האפר במים] ואמלא לך' 83
39 [מים מהמעייין] - שניהן פשרים; שהמלאכה אינה פוסלת 84
40 הקדוש, והמלוי בשכר מתר. 'מלא לי ואקדש לך' - שניהם 85
41 פסולין; זה שמלא בתחלה פסול - שהרי הוא כממלא 86
42 ומקדש באחת, ופסל המים במלאכה; וזה שקדש 87
43 באחרונה פסול - שהרי קדש בשכר, וכאלו החזיר חוב 88
44 שעליו. 89
45 ח. ההולך לקדש - הרי זה נוטל את המפתח, ופותח 90
46 להוציא האפר; ונוטל קרדם, אם צריך לתפר בו אפר 91
47 הפרה; ונוטל סלם ומוליך ממקום למקום להביא האפר, 92

1 י. המקדש ונותן לחבית עד שימלא אותה מים, והצניע 1
2 את החבית שלא תשבר בשעה שהיה ממלא, או שפניה 3
4 על פיה על מנת לנגבה למלאת בה - פשר, שזה מצריך 4
5 המלוי הוא. אבל אם הצניעה או נגבה כדי להוליך בה 6
7 את [מי] הקדוש - פסול, שהרי עשה מלאכה שאינה לצורך 7
8 המלוי. וכן המקדש ונתן לשקת [שקע בסלע], ופנה 9
10 תרשים [- שבריס] מן השקת בשעת מלוי - אם בשביל 10
11 שתחזיק מים רבים - פשרים, שהרי זה צריך המלוי. ואם 11
12 בשביל שלא יהיו תרשים מעכבין אותו בשעה שהוא זולף 12
13 [- מוציא] את המים שמלא בשקת - הרי אלו פסולין. 13
14 יא. המקדש דלי לשותות, ונמלך וחשב עליו למי חטאת 14
15 - אם עד שלא הגיע הדלי למים חשב - מערה [שופר], 15
16 ואינו צריך לנגב [- לייבשו]; ואם משהגיע הדלי למים 16
17 חשב - מערה, וצריך לנגב, ואחר כך ימלא בו לחטאת. 17
18 שלשל הדלי, ונפסק החבל מידו - אם עד שלא הגיע הדלי 18
19 למים חשב עליו - מערה, ואינו צריך לנגב. נמלך והוא 19
20 עושה בתוך המים, וחשב עליו למי חטאת - מערה, ואינו 20
21 צריך לנגב. מים שמלאן למי חטאת, ואחר שנתמלאו 21
22 חשב עליהן לשותות - כששטה את הכלי לשותות - פסל 22
23 המים, אף על פי שלא שטה מהן כלום. 23

יום שבת קודש ו' מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק ח

1 א. מי שהיו מימיו [המיועדים למי חטאת] על כתפו, ועמד 23
2 והורה הורגה [הלכה] לאחרים, או שדן דין, או שתלצה 24
3 יבמה בפניו, או מאנה [יתומה קטנה שהשיאונה], או 25
4 שהרעה לאחרים את הדרך, או שהרג נפש או עקרב, או 26
5 נטל אכלין מן השוק להצניען [- לאכסנו] - הרי המים 27
6 פסולין; שהרי נתעסק בדבר אחר קדם שיתן האפר על 28
7 המים. אבל אם נטל האכלין לאכלן ואכלן כשהוא מהלך, 29
8 או שהרג נפש או עקרב המעכבין אותו [מליך] - הרי 30
9 המים פשרים, שזה מצריך הולכת המים. זה הכלל: דבר 31
10 שהוא משום מלאכה שעשהו קדם מתן האפר - בין עמד 32
11 בין שלא עמד, פסל. ודבר שאינו משום מלאכה - אם 33
14 עמד, פסל; ואם לא עמד, פשרים. היה מהלך במים [- עם 34
15 המים], ופרץ [פילס דרכו] בשעת הלוכו מקום שילך בו - 35
16 אף על פי שפרץ על מנת לגדר, פשרים; ואם גדר קדם 36
17 שיתן האפר, פסולין. וכן אם קצץ פרות לאכל - אף על 37
18 פי שכונתו להקצות [- לקצוץ] את השאר, פשרין; ואם 38
19 הקצה קדם מתן האפר, פסל. 39
20 ב. היה אוכל בשעת הולכת המים, והותיר, וזרק מה 40
21 שהותיר לתחת התאנה או לתחת המקצה [- מוצלת] - אם 41
22 נתפגן שלא יאבדו הפרות - הרי המים פסולין, שהרי עשה 42
23 מלאכה. ואם וזקן לפי שאין לו צורך בהן, הרי המים 43
24 פשרין. המקדש מים לקדשן, ומסרן לאחר לשמרן, ועשו 44
25 הבצלים מלאכה - לא נפסלו המים, שהרי מסרן לשומר. 45

47 נקובות [ומחבורות] זו לזו [בשיעור של -] כשפופרת הנוד,
48 או שהיו המים צפין על גביהן אפלו בקלפת השום, ונתן
49 אפר לאחת מהן - הרי המים שבשניה מקדשין.
50 ז. שתי אבנים שהקיפן [- חיברם] זו לזו, ועשה אותן
51 שקת, וכן שתי ערבות [שברי קערות], וכן שקת שנהלקה,
52 ונתן אפר בחלק אחד מהן - המים שביניהן אינן מקדשין;
53 ואם חבין בסיד או בגבסים [- גבס], והן יכולות להנטל
54 כפחת - המים שביניהם מקדשין.
55 ח. מים מקדשין שנתערב בהם מים אחר כל שהוא,
56 ואפלו מים שנתמלאו לקדוש - הרי אלו פסולין; וכן אם
57 ירד לתוכם טל, הרי אלו פסולין. נפל לתוכן משקין ומי
58 פרות, יצרה [- ישפור] הכל; וצריך לנגב הפלי, ואחר כך
59 יתן לתוכו מים מקדשין אחרים. נפל לתוכן דיו, קמוס,
60 וקלקנתוס [סוגי דיו], וכל דבר שהוא רושם - יצרה; ואינו
61 צריך לנגב - שאם ישאר שם דבר הרושם, הרי הוא נראה.
62 ט. המטביל כלי לחטאת במים שאינן ראויין לקדש -
63 צריך לנגב, ואחר כך יקדש בו; הטבילו במים הראויין
64 לקדש, אינו צריך לנגב. ואם הטבילו לאסוף בו מים
65 מקדשין - בין כך ובין כך, צריך לנגב.
66 י. קרויה [- קליפת דלעת] שהטבילה במים הראויין
67 לקדש, מקדשין בה; אבל אין אוספין לתוכה מי חטאת,
68 מפני שהמים שהטבילה בהן נבלעין בתוכה, ויוצאין
69 ומתערבין במי חטאת, ופוסלין אותן. נטמאת והטבילה
70 - אין מקדשין בה; שהמשקין הטמאין הנבלעין בגופה,
71 יצאו ויתערבו במים שמקדשין אותן בתוכה.
72 יא. מים מקדשין שנפל לתוכן שקצים ורמשים ונתבקעו
73 [השקצים], או שנשתנו מראיהן [של מים] - פסולין; אפלו
74 היו יבשים ביותר, כגון הנמלה והדירה והכנה שבתבואה.
75 נפל לתוכה חפושית - אף על פי שלא נתבקעה ולא נשתנו
76 מראיהן, הרי המים פסולין; מפני שהיא כשפופרת, והמים
77 נכנסין בתוכה ויוצאין מתוכה עם הלחה שבה.
78 יב. מים מקדשין ששחת מהן בהמה או חיה, פסולין. וכן
79 כל העופות, פסולין; חוץ מן היונה - מפני שהיא מוצצת,
80 ואין ריר יוצא מפיה ומתערב במים. וכן כל השרצים
81 ששחתו, אינן פסולין; חוץ מן החלדה - מפני שהיא
82 מלקקת בלשונה, ונמצאת הלחה יוצאת מפיה במים.
83 יג. מי חטאת שנשתנו מראיהן מחמת עצמן, כשרין;
84 נשתנו מראיהן מחמת עשן, פסולין. הגלירי [נעשו קרח],
85 וחרור ונמוחו - כשרים, אפלו נמוחו בחמה; אבל אם
86 הוקחו באור, פסולין.
87 יד. אפר חטאת שנשתנו מראיו מחמת עצמו, או מחמת
88 עשן - כשר; נשתנה מחמת אבק, או שנפל לתוכו סיד או
89 גבסים, או שנתערב בו אפר מקלה [- שריפה], כל שהוא
90 - הרי זה פסול.
91 טו. החושב על מי חטאת לשותות - לא פסול, עד
92 שישטה מהן; ואם שפך מן הפלי לתוך גרונו, ולא נגעה
93 שפתו במים שבפלי - לא פסול.

1 וכשר. ואם משנטל את האפר לקדש בו, כסה הפלי שהיה
2 בו האפר, או שהגוף [- סגור] את הדלת, או שזקף [-
3 העמיד] את הפלי בארץ, קדם שישליך האפר למים - פסול
4 המים; אבל האפר כשר לקדש בו מים אחרים. זקף את
5 הפלי שיש בו האפר בידו, כדי שלא יתפזר - כשרים, מפני
6 שאי אפשר; שהרי אם הניחו בארץ, פסול; ואם כסהו,
7 פסול. נטל את האפר, וראה שהוא מרבה, והחזיר ממנו -
8 כשר; נתן האפר על המים, וראה שהוא מרבה, ונטל ממנו
9 לקדש מים אחרים - כשר. קרסם עלי זית לחתות בו האפר
10 - אם בשביל שלא יחזיק אפר הרבה, פסול; ואם בשביל
11 שיכנס האפר בפלי, כשר.

פרק ט

12
13 א. ביצר מקדשין את המים באפר הפרה? נותן את המים
14 שנתמלאו לשם מי חטאת בפלי, ונותן אפר על פני המים
15 כדי שיראה על פני המים, אף על פי שהיא חבית גדולה
16 מלאה מים, ומערב הכל. ואם נתן האפר תחלה, ואחר כך
17 נתן עליו המים - פסול. ומה הוא זה שנאמר בתורה "ונתן
18 עליו מים חיים"? כדי לערב את האפר במים.
19 ב. המקדש צריך שיתפזר [למעשיו], ויתן האפר בידו על
20 המים, שנאמר: "ולקחו לטמא" - עד שיהיה מתפזר
21 לקדוש, ולמלי, ולהזיה. אבל אם נפל האפר מן הפלי
22 שיש בו האפר לתוך המים, או שננטל האפר בידו ודחפו
23 חבירו או הרוח ונפל האפר מידו על המים, או שנפל
24 האפר מידו על צד הפלי או על ידו ואחר כך נפל למים
25 - הרי זה פסול.
26 ג. קדש פחות מכדי הוזה בכלי זה, ופחות מכדי הוזה
27 בכלי אחר - לא נתקדשו. הוזה האפר צף על פני המים,
28 וכנס ממנו מלמעלה, וקדש בו מים אחרים - הרי אלו
29 מקדשין. וכל שנגע במים, אין מקדשין בו פעם שניה, ואף
30 על פי שנגבו; ואפלו נשכה הרוח ונתנה את האפר על גבי
31 המים - אינו מנגבו ומקדש בו.
32 ד. פלי קטן שהיה בתוך כלי גדול, והם מלאין מים,
33 והמים מערבין - כיון שנתן האפר במים שבפלי הגדול,
34 נתקדשו כל המים שבתוך הפלי הקטן, ואף על פי שהיה
35 פיו צר ביותר, ולא נכנס לו אפר; שהרי המים בלן
36 מערבין.
37 ה. הוזה ספוג בתוך המים בעת שנתן האפר - הרי המים
38 שבספוג פסולין, מפני שאינן בכלי. ביצר יצא? זולף [-
39 שואב] את כל המים עד שהוא מגיע לספוג, ולא יגע
40 בספוג. ואם נגע בספוג - אף על פי שהמים צפין על גביו
41 כל שהן - פסולין, מפני שהמים שבספוג יוצאין [ע"י
42 גיעה בו] ומתערבין במים הקשרין. נפל ספוג לתוך המים
43 המקדשין - נוטלו וסוחטו חוץ לפלי, והמים שבפלי
44 כשרין.
45 ו. שתי שקתות [משקעים] שבאבן אחת, שנתן את האפר
46 לתוך אחת מהן - אין המים שבשניה מקדשין; ואם היו

46 אחרים במי חטאת - הואיל ונשנין משקלת, פסלן; שאין
47 זו משמרת. כל אלו הטהורין שממלאין או שמקדשין או
48 שמזין, וכן כל הכלים שממלאין ומקדשין בהן ושמזין
49 מהן - אם היו בטבולי יום [- טמאים שטבלו היום] - אף על
50 פי שלא העריב שמשן, הרי אלו כשרים; שכל מעשה
51 הפרה והמלוי והקדוש וההנהגה כשר בטבולי יום, כמו
52 שבארנו. ומפני הצדוקין מטמאין את כל כלי שטף -
53 המיטהרים במקוה, ומטבילין אותן, ואחר כך משתמשין
54 בהן במי חטאת.
55 ו. הכל כשרין להזות - חוץ מאשה, וטמאים,
56 ואנדורגינס, ותינוק שאין בו דעת; אבל קטן שיש בו
57 דעת, כשר להזות. והערל [- שאינו מוחל] כשר להזות,
58 שאין הערל טמא. קטן שיש בו דעת שהנה, והאשה
59 מסעדתו [- מסייעתו], כגון שאחזה לו המים בידה - הניתו
60 כשרה; ובלבד שלא תאחז בידו בשעת ההנהגה; ואם אחזה,
61 הניתו פסולה.
62 ז. המנה צריך להתפנות, ולהזות על השמא לטהרו; ואם
63 הנה שלא בכונה, הניתו פסולה. אבל זה שמזין עליו -
64 אינו צריך פונה, אלא מזין על האדם לדעתו ושללא לדעתו.
65 המתפנות להזות לפניו, והנה לאחוריו, לאחוריו, והנה לפניו
66 - הניתו פסולה; נתפנות להזות לפניו, והנה לצדדין של פניו
67 - הניתו כשרה.
68 ח. המנה אינו צריך טבילה [במי הפרה] לכל הנהגה, אלא
69 טובל את האזוב, ומנה הנהגה אחר הנהגה עד שיגמרו המים
70 [מהאזוב]. ומנה הנהגה אחת על כמה בני אדם או כמה
71 כלים כאחד - אפלו מאה; כל שנגע בו מן המים כל שהוא
72 - טהר; והוא, שיתפנות המנה להזות עליו. טבל את האזוב,
73 ונתפנות להזות על דבר שמקבל טמאה או על האדם, והנה
74 מאותה הטבילה על דבר שאינו מקבל טמאה, או על
75 הבהמה - אם נשאר מים באזוב, אינו צריך לחזור
76 ולהטביל, אלא מנה מן הנשאר על האדם, או על הכלים
77 הטמאים; שהרי תחלת טבילתו כשרה היתה. אבל אם טבל
78 את האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טמאה, או על
79 הבהמה, והנה על האדם, או על הכלי הטמא - הניתו
80 פסולה; עד שיחזור ויטבל האזוב פעם שניה, ויתפנות להזות
81 על האדם או על דבר המקבל טמאה.
82 ט. הטביל את האזוב, ונתפנות להזות על דבר שאינו מקבל
83 טמאה - המים המנוספים, כשרין; לפיכך, אם נטפו בכלי,
84 וחזר והטביל בהן את האזוב בכונה להזות על דבר המקבל
85 טמאה - הניתו כשרה.
86 י. מי חטאת שנתמצטו - טובל אפלו ראשי גבעולין [של
87 האזוב], ומנה; ובלבד שלא יספג [- יקנח מדפני הכלי].
88 צלוחית שפיה צר - טובל ומעלה בדרפו, ומנה; ואינו צריך
89 להנהיג שמא יגע בצדי הכלי בפעם שניה.

1 טז. כלי שיש בו מים מקדשין שהניחו מגלה, וכא ומצאו
2 מכסה - הרי אלו פסולין; שמא אדם שאינו טהור לחטאת
3 נגע בהן, שהרי אדם כסוהו בודאי. הניחו מכסה, וכא
4 ומצאו מגלה - אם יכולה החלדה לשתות ממנו, או שירד
5 לו טל בלילה - פסולין. ואם לאו - כשרין, מפני שיש כאן
6 שתי ספקות: ספק אדם גלה, או בהמה וחייה או רמש;
7 ואם תמצא לומר אדם גלה, שמא טהור לחטאת היה או
8 אינו טהור.
9 יז. המוסר מים מקדשין, או מים שנתמלאו לקדוש,
10 לטמא לשמן - הרי אלו פסולין.
11 יח. שנים שהיו שומרין את המים, ונטמא אחד מהן -
12 כשרים, מפני שהן ברשותו של שני; טהר וחזר לשמר,
13 ונטמא השני - כשרים, מפני שהן ברשותו של ראשון.
14 נטמאו שניהם קצחת, המים פסולין.

פרק י

15
16 א. הממלא מים לקדוש [מי חטאת] - אינו צריך שיהיה הוא
17 עצמו המקדש והמנה, אלא מקדש אחד ומנה אחר. וכן
18 ממלא אדם בכלי, ומערה מכלי לכלי, ומקדש בכלי אחר;
19 ומערה המים המקדשין מכלי לכלי, ומנה מכלי אחר.
20 ב. ממלא אדם מים, ומניחן אצלו בלא קדוש כל זמן
21 שירצה, ואין בכך פלוס. ומוליכן ממקום למקום, ומעיר
22 לעיר, ונותן עליהן אפר ומקדשן בכל עת שירצה. וכן
23 המים המקדשין [שניתן בהם האפר], מניחן אדם אצלו
24 זמנים ושנים, ומנה מהן בכל יום שהוא צריך, עד שיתמו;
25 ומוליכן ממקום למקום, ומעיר לעיר. ומשמר אדם אפר
26 הפרה אצלו, ומוליכו ממקום למקום, ומעיר לעיר. פעם
27 אחת, הוליקו כלי שהיה בו מי חטאת בספינה בירדן,
28 ונמצא פזית מן המת בקרקע הספינה, ונטמאו המים.
29 באותה שעה גזרו בית דין הגדול, שאין מעבירין מי
30 חטאת ולא אפר חטאת בנהר ובספינה; ולא ישיטם על
31 פני המים, ולא יעמד בצד הנהר מכאן ויזרקם לצד השני.
32 אבל עובר הוא אדם במים עד צוארו, ובידו אפר פרה או
33 מים מקדשין. וכן אדם וכלים הריקנין שהן טהורין
34 לחטאת, ומים שנתמלאו לחטאת ועדין לא נתקדשו -
35 מעבירין אותן בנהר ובספינה.
36 ג. וכן מעבירין מים מקדשין בספינה בים הגדול, ושטין
37 בהן על פני המים; שלא גזרו אלא על המים המקדשין
38 ועל האפר, בנהר [ולא בים].
39 ד. המוליך מים לקדשן, ואין צריך לומר מים שנתקדשו
40 - לא יפשיל הכלי לאחוריו, אלא לפניו, שנאמר:
41 "למשמרת למי נדה" - בזמן שהם שמורין, הן מי נדה;
42 ואם לאו, פסולין. הרי שמלא שתי חביות - נותן לפניו
43 אחת, ואחת לאחוריו, מפני שאי אפשר [אחרת].
44 ה. מי חטאת ששקלן במשקל - אם הסיח דעתו [מהם],
45 פסולין; ואם לא הסיח דעתו, כשרין. אבל אם שקל דברים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ט תמוז-א' מנחם-אב ה'תשע"ד

יום ראשון כ"ט תמוז ה'תשע"ד

הלכות שאלה ופקדון

פרק ג

א. השואל את הפרה מחברו, ושלחה לו המשאיל ביד בנו או ביד שלוחו, אפלו שלחה לו ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלוחו של שואל, ומתה קדם שתפנס לרשות השואל - הרי זה פטור. ואם אמר לו השואל: 'שלחה לי ביד בני', או 'ביד עבדי', או 'ביד שלוחי', או 'ביד בנו', או 'ביד עבדך' או 'ביד שלוחך', או שאמר לו המשאיל: 'הריני משלחה לך ביד בנו', 'ביד עבדך', 'ביד שלוחך', 'ביד בני', 'ביד עבדי העברי', 'ביד שלוחי', ואמר לו השואל: 'שלח', ושלחה ומתה בדרך - הרי זה חייב. שלחה לו המשאיל ביד עבדו הפנעני, אף על פי שאמר לו השואל: 'שלח', ומתה - פטור; מפני שידו ביד רבו, ועדין לא יצאת מרשות המשאיל.

ב. אמר לו השואל: 'הפישא במקל, והיא תבוא אלי מאליה', ועשה המשאיל כן - אין השואל חייב בה, עד שתפנס לרשותו; אבל מתה בדרך, פטור. וכן בשעצה שמחזירה השואל לבעלים - אם שלחה ביד אחר, ומתה קדם שתגיע לרשות המשאיל - הרי זה חייב, שעדין היא באחריות השואל. ואם שלחה מדעת המשאיל על ידי אחר, ומתה - פטור. שלחה ביד עבדו הפנעני - אף על פי שאמר לו המשאיל: 'שלח' - אם מתה בדרך, חייב; שיד העבד ביד רבו, ועדין לא יצאת מיד השואל. במה דברים אמורים? בשתחזירה בתוך ימי שאלתה. אבל אם תחזירה ביד אחר אחר ימי שאלתה - הרי זה פטור, אם מתה בדרך; שהשאלה אחר ימי שאלתה יצאת מדין שאלה, והרי הוא כשומר שכר עליה; ולפיכך, אם מתה או נשבת אחר ימי שאלתה, פטור. וכן כל פיוצא בזה.

ג. השואל פרה מחברו - שאלה חצי היום ושכרה חצי היום, שאלה היום ושכרה למחר, שאל אחת ושכרה אחת, ומתה אחת מהן, המשאיל אומר: 'שאוּלה מתה', 'ביום שהיתה שאוּלה מתה', 'בשעצה שהיתה שאוּלה מתה', והשואל אומר: 'איני יודע'; או שאמר השומר: 'שכורה מתה', 'ביום שהיתה שכורה מתה', 'בשעצה שהיתה שכורה מתה', והמשאיל אומר: 'איני יודע'; או שאמר זה 'איני יודע', וזה אומר 'איני יודע' - המוציא מחברו, עליו הראיה. לא היתה שם ראיה - ישבע השומר ששכורה מתה, או שאינו יודע, ופטור. זה אומר 'שכורה מתה', וזה אומר 'שאוּלה מתה' - ישבע השומר על

השכורה שמתה בדרך, כמו ששען, ויגלגל עליו ויכלול בשבועה] שהשכורה היא שמתה.

ד. השאילו שתי פרות, חצי היום בשאלה וחצי היום בשכירות, המשאיל אומר: 'בזמן השאלה מתו שתיהן', והלה אומר: 'אחת מתה בזמן שאלתה, והאחרת איני יודע' - מתוך שאינו יכול להשבע, ישלם השתים. וכן אם מסר לו שלש פרות, שתיים שאולות ואחת שכורה, המשאיל אומר: 'השתים השאולות הן שמתו', והשואל אומר: 'האחת השאולה מתה ודאי, אבל השנייה שמתה איני יודע אם היא השאולה האחרת או השכורה' - מתוך שאינו יכול להשבע, שהרי אומר 'איני יודע' - ישלם השתים. בהלכות טוען ונטען יתבאר דין זה וכיוצא בו מפל הטוענין שאינן יכולין להשבע, וכיצד משלמין, ומאיזה טעם הן משלמין.

יום שני א' מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק ד

א. המפקיד אצל חברו בחנם, ונגנב או אבד - הרי זה נשבע, ונפטר, שנאמר: 'ונגנב מבית האיש... ונקרב בעל הבית אל האלהים, אם לא שלח ידו במלאכת רעהו'. ומגלגלין [כוללים] עליו בתוך השבועה, שלא פשע בה, אלא שמר בדרך השומרין, ושלח בידו, ואחר כך נגנב; שאם נגנב אחר ששלח ידו בפקדון, חייב באחריותו. ב. הואיל ופטור הכותב את שומר חנם מן הגנבה, קל וחמר מן האנסין הגדולים, כגון שבירה ושבירה ומתה; והוא, שלא שלח יד בפקדון; אבל שלח יד בפקדון, נתחייב באנסיו. כיצד דרך השומרים? הכל לפי הפקדון: יש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית השער [מחסן גדול]. מקום שלא נועד למגורים, כגון הקורות והאבנים; ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בחדר, כגון חבילות של פשתן הגדולות וכיוצא בהן; ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית, כגון שמלה וטלית וכיוצא בהן; ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בתבה או במגדל ונועל עליו, כגון בגדי משי וכלי זהב וכלי כסף וכיוצא בהן.

ג. השומר שהניח הפקדון במקום שאינו ראוי לו, ונגנב משם או אבד - אפלו נאנס שם, כגון שנפלה דלקה ונשרף כל הבית - הרי זה פושע, וחייב לשלם. ואף על פי שהניח הפקדון עם שלו - אם ראוי לשמירה, פטור; ואם אין המקום ראוי לשמירה, חייב; בשלו הוא רשאי, ואינו רשאי בשל אחרים.

ד. הכספים והדינרין - אין להן שמירה, אלא שיתמנם בקרקע ויתן עליהם טפח עפר, או יטמנם בכתל בטפח

47 לאמו, ותשבע האם שהחביאה אותן ונגנבו, ויפטר
48 שניהם. וכן כל פיוצא בזה.
49 ט. מפאן אתה למד, שהשומר שמסר הפקדון לאשתו
50 ובני ביתו, והודיעם שהוא פקדון, ולא שמרו פדון
51 השומרין - שהן חבין לשלם לבעל הפקדון, ובעל הבית
52 פטור; שכל המפקיד, על דעת אשתו ובניו וביתו הוא
53 מפקיד. מעשה באחד שהפקיד כשות [מין צמח] אצל
54 חברו, והיה לשומר כשות אחרת, ואמר לשמשו: 'מזה
55 הכשות תשליף לשכר', והלף השמש והשליף מכשות של
56 פקדון. אמרו חכמים: השמש פטור, שהרי לא אמר 'מזה
57 השלף ומזה אל תשלף', ודמה שהוא מראה מקום לו
58 [מקום הכשות] ואינו מקפיד על זה. וכן בעל הבית פטור,
59 שהרי אמר לו 'מזה השלף'. ואינו משלם אלא דמי מה
60 שנהנה בלבד; לפיכך, אם נעשה השכר חמץ, פטור
61 מלשלם. ובין כך ובין כך, חב השומר שבועה שקף ארע
62 לו. וכן כל פיוצא בזה.

יום שלישי ב' מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק ה

65 א. מי שהפקידו אצלו מעות של עניים או של פדיון
66 שבויים, ופשע בהם ונגנבו - פטור, שנאמר: "לשמר", לא
67 לחלק לעניים; והרי הוא ממון שאין לו תובעים. אפלו
68 באו עליו גנבים, וקדם והציל עצמו במקומו השבויים -
69 פטור; אין לה פדיון שבויים גדול מזה. במה דברים
70 אמורים? בשאין זה הממון המפקד אצלו לעניי מקום זה,
71 או לשבויים אלו. אבל אם היה לעניים אלו ולשבויים
72 אלו, והרי הוא קצוץ [מיוחד] להם - הרי זה ממון שיש
73 לו תובעין; וישלם אם פשע, או ישבע אם לא פשע, כדרך
74 כל השומרים.
75 ב. המפקיד אצל חברו ממון או פלים חשובין, ויבאו עליו
76 גנבים, וקדם ונתן להם הפקדון להציל עצמו - אם היה
77 אמוד [מוערך] שהוא בעל ממון - חב; שחזקתו שבגללו
78 באו הגנבים, ונמצא זה הציל עצמו במקומו חברו. ואם
79 אינו אמוד - חזקתו שלא באו אלא לשמע הפקדון,
80 ופטור. וכן כל פיוצא בזה.
81 ג. המפקיד אצל חברו פלים או פרות, ויבאו גנבים ונגנבו
82 בפניו, ואלו היה צוח, היו בני אדם באין ומצילין אותן
83 - הואיל ולא צוח - הרי זה פושע, וחב לשלם. וכן כל
84 פיוצא בזה.
85 ד. שנים שהפקידו אצל אחד, זה מאה וזה מאתים, וכל
86 אחד משניהם אומר: 'אני הוא שהפקדתי המאתים',
87 והשומר אומר: 'אני יודע' - ישבע כל אחד מהם
88 שהפקיד מאתים כדין כל נשבע ונטל, ויתן מאתים לזה
89 ומאתים לזה; ויפסיד מאה מביתו, שהרי הוא פושע,
90 שהיה לו לכתב שם כל אחד על פיס שלו. לפיכך, אם

1 הסמוך לקרקע, או בטפח הסמוך לשמי קורה; אבל לא
2 באמצע הכתל, שמא יחפרו שם הגנבים, ויגנבו. אפלו נצל
3 עליהם פראוי בתבה, או החביא אותם במקום שאין אדם
4 מפירו ולא מרגיש בו - הרי זה פושע, וחב לשלם. הורו
5 מקצת המבינים, שהוא הדין לכל דבר שמשאו קל ואין
6 הקרקע מאבדת אותו [מקלקלת] במהרה, כגון לשונות של
7 פסף, ואין צריך לומר לשונות הזקב ואבנים טובות
8 ומרגליות - שאין להן שמירה אלא בקרקע; ולזה דעתי
9 נוטה.
10 ה. המפקיד אצל חברו כספים ערב שבת בין השמשות -
11 אינו חב לטרח ולקבר אותן, עד מוצאי שבת. ואם נתאחר
12 [זמן מה] למוצאי שבת כדי לקברן, ולא קברן, ונגנבו או
13 נאנסו - חב; ואם תלמיד חכמים הוא (המפקיד) - אינו
14 חב, עד שישקה כדי לקברן אחר שיבדיל [המפקיד, שמא
15 יצטרך לכספו לקנות יין להבדלה].
16 ו. המפקיד אצל חברו כספים בדרך להוליכם לביתו, או
17 ששלח עמו מעות ממקום למקום - צריכין שיהיו צרורים
18 ומנחים בידו, או קשורים פראוי על בטנו מנגד פניו, עד
19 שיעזב לביתו, ויקברם פראוי. ואם לא קשרם בדרך הזאת
20 - אפלו נאנסו - חב לשלם, שהרי תחלתו בפשיעה.
21 מעשה באחד שהפקיד מעות אצל חברו, והניחן במחיצה
22 של קנים, והרי הם טמונים בעבי המחיצה, ונגנבו משם.
23 ואמרו חכמים: אף על פי שזו שמירה מעלה לענין גנבה,
24 אינה שמירה פראוי לענין האש; ומאחר שלא טמנם
25 בקרקע או בכתל בנזן, פושע הוא, וכל שתחלתו בפשיעה
26 וסופו באנס, חב. וכן כל פיוצא בזה.
27 ז. המפקיד אצל חברו בין פלים בין מעות, ואמר לו: 'תן
28 לי פקדוני', ואמר לו השומר: 'איני יודע היאך הנתתי
29 פקדון זה', או 'באיזה מקום קברתי הכספים, המתן לי עד
30 שאבקש ואמצא, ואחזיר לך' - הרי זה פושע, וחב לשלם
31 מיד.
32 ח. כל המפקיד אצל בעל הבית, בין פלים בין מעות - על
33 דעת אשתו ובניו ובנותיו ובני ביתו הגדולים [שיוכלו
34 לשמור] הוא מפקיד. אבל אם מסרם לבניו ולבנותיו
35 הקטנים, או לעבדיו בין קטנים ובין גדולים, או לאחד
36 מקרוביו שאינן שריין עמו בבית וסומכין על שלחנו,
37 ואין צריך לומר אם מסר לאחר - הרי זה פושע, וחב
38 לשלם, אלא אם כן הביא השומר השני ראיה שלא פשע,
39 כמו שבארנו. מעשה באחד שהפקיד מעות אצל חברו,
40 נתן השומר לאמו, החביאה אותן ולא טמנה אותן,
41 ונגנבו. ואמרו חכמים: אין השומר חב לשלם מפני
42 שנתן לאמו, שכל המפקיד, על דעת בניו ובני ביתו הוא
43 מפקיד; ואף על פי שלא אמר לה 'פקדון הס', יש לו
44 לטען: 'כל שכן שהיא נזהרת אם הן שלי'. וכן אין אמו
45 חבת לשלם, שהרי לא אמר לה שהן פקדון. ואמרו
46 חכמים: ישבע השומר שאותן המעות עצמן הן שנתן

הביאו לו השנים באחד, השלש מאות בכרך אחד, ובאור
 ותבעו, וכל אחד אומר: 'המאתים שלי' - נותן מאה לזה
 ומאה לזה, והשאר יהיה מנח אצלו עד לעולם, או עד
 שיודה האחד לחברו; שהרי הוא אומר להם: 'בין
 שראיתי שאין אתם מקפידין זה על זה, והבאתם בכרך
 אחד, לא הטרחתי עצמי לידע ולזכר תמיד, מי בעל המאה
 ומי בעל המאתים'. וכן אם הפקידו אצלו שני בלים, אחד
 גדול ואחד קטן, וכל אחד ואחד אומר: 'אני הוא בעל
 הגדול', והוא אומר: 'אני יודע' - ישבעו שניהם; ויתן
 הגדול לאחד מהם, ודמי הגדול לשני, וישאר לו הקטן.
 ואם הביאום בכרך אחד - נותן הקטן לאחד מהן, ומתוך
 דמי הגדול נותן דמי הקטן לשני, והשאר יהיה מנח אצלו,
 עד שיודה לחברו או עד לעולם. וכן מי שתבעוהו שנים,
 זה אומר: 'אני הוא בעל הפקדון', וזה אומר: 'אני הוא',
 והשומר אומר: 'אחד מהם הוא, ואני יודע מי הוא' -
 ישלם לשניהם. וכן שנים שהפקידו שתי בהמות אצל
 רועה, ומתה אחת מהן, ואינו יודע של מי היתה - ישלם
 לשניהם. ואם הפקידו בעדרו שלא מדעתו - מניח בהמה
 ביניהם, ומסתלק; ומהיה מנחת, עד שיודה האחד לחברו
 או עד שירצו לחלק אותה.

ה. המפקיד פרות אצל חברו, הרי זה לא יערבם עם
 פרותיו. עבר וערבן - יחשב כמה היו פרותיו, וכמה היה
 הפקדון, ויראה כמה חסר [נחסר] הכל, ויחשב חסרון
 הפקדון, ויתן לו אחר שיסבב [שלא פשע]. נסתפק [ניחו]
 מהן, ולא ידע כמה נסתפק - יוציא לו חסרונות לחטים
 ולארו קלוי, ארבעה קבין ומחצה לכל כור; לשעורים
 ולדוח, תשעת קבין לכל כור; לבסמין ולזרע פשתן
 בגבעוליו ולארו שאינו קלוי, שלש סאין לכל כור. וכמה
 הזאת, לכל שנה ושנה. כמה דברים אמורים? שמדד לו
 בימות הגרן, והחזיר לו בימות הגרן. אבל מדד בימות
 הגרן, והחזיר לו בימות הגשמים - אינו מוציא לו
 חסרונות, מפני שהן מותרות [מתנפחות]. וכן מוציא לו
 שתות, ליין; ושלשת לגין שמן למאה לג, מהן לג ומחצה
 שמרים ולג ומחצה בלע. אם היה שמן מזקק, אינו מוציא
 לו שמרים; ואם היו הקנקנים ישנים, אינו מוציא לו בלע.

ו. הפקיד אצלו פרות שאין מדודין, וערבן עם פרותיו
 ולא מדדן - הרי זה פושע. בעל הפקדון אומר: 'כף וכף
 היו, והשומר אומר: 'אני יודע' - ישלם בלא שבועה;
 שהרי חייב עצמו בתשלומין, ואינו יודע כמה הוא חייב,
 ונמצא מחייב שבועה ואינו יכול להשבע. וכנה הורו
 רבותי, רבי יוסף הלוי ורבו. וכן כל שומר שנתחייב לשלם,
 ואמר: 'אני יודע כמה דמים אני חייב לשלם', והבעלים
 אומרים: 'אנו יודעין, וכך וכך היה שנה' - ישלו בלא
 שבועה; והוא שיטענו דבר שהם אומדין בו [משוער שיש
 להם]; ויש לשומר להחרים [להטיל חרם סתם] על מי
 שלוקח ממנו דבר מן הראוי לו. ומניין שהדין כך הוא?
 הגע עצמך, שהפקיד אצלו כס וזהובים, ופשע בו,

הבעלים אומרים: 'מאתים דינר היו בו', והשומר אומר:
 'ידאי שהיו בו דינרין, אבל אני יודע כמה היו, ונמצא
 זה פטוען מאתים, והודה לו במקצת, ואמר: 'השאר אני
 יודע', שהוא מחייב שבועה ואינו יכול להשבע, ומשלם,
 כמו שיתבאר.

ז. מת אביו, והניח לו שק צרור, והפקידו אצל חברו,
 ופשע בו - המפקיד אומר: 'אני יודע מה היה בו, שמה
 מרגליות היו בו', וכן השומר אומר: 'אני יודע כמה אני
 חייב לשלם, שמה וזוכית היה מלא' - שורת הדין ביניהן
 שאני אומר בטענה זו, שישבע השומר בתקנת חכמים
 שאינו ברשותו, ויכלל בשבועתו שאינו יודע בודאי שהיה
 בו דבר על שנה כך וכך, וישלם מה שהודה בו. וכן כל
 פיוצא כזה. מעשה באחד שהפקיד שק צרור אצל חברו,
 ופשע בו - המפקיד אומר: 'חלי [תכשיט] זה ומרגליות
 וכיוצא בהן היו בו', והשומר אומר: 'אני יודע, שמה
 סיגים היה בו או חול', ואמרו חכמים: ישבע בעל הפקדון
 ויטל; והוא שיטען דבר שהוא אמוד בו, או שהוא אמוד
 להפקידו אצלו. ולמה נשבע פאן בעל הפקדון? לפי שאין
 השומר מחייב שבועה - שאפלו הודה ואמר: 'בריא לי
 שהיה מלא סיגים', והמפקיד אומר: 'מרגליות היו',
 השומר נשבע הסת [דבונן] ונפטר, כמו שטענו חטים
 והודה לו בשעורים. וכן כל פיוצא כזה. ובהלכות טוען
 ונטען יתבאר עקרי הדברים.

יום רביעי ג' מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק ו

א. שומר חנם שאמר: 'הריני משלם, ואני נשבע' - אם
 היה הפקדון דבר שכל מינו שנה ומצוי בשוק לקנות
 כמותו, כגון פרות, או יריעות של צמר או פשתן השוות
 בכל ענינם, או קורות המצויות, וכל פיוצא בהן - הרי זה
 משלם, ואינו נשבע. אבל אם היה פקדון בהמה, או בגד
 מציר, או כלי מתקן, או דבר שאינו מוצא לקנות כמותו
 בשנה - חוששין שמה עיניו נתן בו, ומשביעין אותו
 בתקנת חכמים שבועה בנקיטת חפץ [קדוש] שאינו
 ברשותו, ואחר כך משלם. והוא הדין לשאר השומרים,
 כגון השואל שאמר 'מתה' או 'נגנבה', ושומר שכר או
 השוכר שאמרו 'נגנבה' או 'אבדה' - אף על פי שהן חייבין
 לשלם, משביעין אותן שבועה שאינה ברשותו, ואחר כך
 משלמין דמי הבהמה או החפץ; שאנו חוששין לו, שמה
 עיניו נתן בה. ואם אמרו הבעלים: 'דבר על זה היה שנה'
 - כולל בשבועתו שאינו שנה אלא כך וכך. נמצא כל
 שומר שנשבע שבועת השומרים, כולל בשבועתו שלשה
 דברים - ששומר כדרך השומרים, ושאמרו כך וכך וחרו
 אינו ברשותו, ושלא שלח בו דבר [השתמש בו] קדם שאמרו
 המאמר הפוסט אותו. ואם רצה לשלם - נשבע שאינו
 ברשותו, וכולל בשבועתו שקד וכך היה שנה.

הפקדתי אצלך, והשומר אומר: 'לא הפקדת אצלי אלא
חמשים' - נשבע שבועת התורה מפני שהודה במקצת, לא
משום שבועת השומרין. 'מאז כור של חטים הפקדתי
אצלך', 'לא הפקדת אצלי אלא מאז כור של שעורים' -
נשבע הסת כשאר כל הנשבעין בטענה כזו.

יום חמישי ד' מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק ז

א. המפקיד פרות אצל חבירו - הרי זה לא יגע בהן, ואף
על פי שהן חוסרין ומתמעטין והולכין. במה דברים
אמורים? בשחטרו חסרון הראוי להן [הרגיל] בכל שנה.
אבל אם חסרו יותר מכדי חסרון - מוכרן בבית דין, מפני
שהוא השב אבדה לבעלים. וכשהוא מוכרן, ימכר לכהנים
בדמי [בשווי] תרומה; שמה עשו אותן הבעלים תרומה
או תרומת מעשר על פרות אחרות.

ב. המפקיד אצל חבירו פרות והקדישן, בין והקדישן, דבש
ונפסד - עושה תקנה לבעל הפקדון, ומוכרן לו בבית דין;
אף על פי שעמדו בהפסדן, ואין ההפסד פושה [מתרבה]
בהן - הרי הקנקנים והכלים מוסיפין הפסד.

ג. המפקיד חמץ אצל חבירו, והגיע הפסד - הרי זה לא
יגע בו, עד שעה חמישית מיום ארבעה עשר; יוצא
ומוכרו בשוק לשעתו [באותה שעה], משום השב אבדה.
והוא הדין לשאר הפקדונות, שלא יגע בהן, אף על פי
שהוא יודע בודאי שיוולו בזמן פלוני, או יאנס אותם
המלך; שמה יבואו בעליהן מקדם, וישלו ממונם.

ד. המפקיד ספר תורה אצל חבירו, גוללו אחד לשנים
עשר חדש. ואם כשהוא גוללו, פותחו וקורא בו - מתר;
אבל לא פתח בגלל [לצורך] עצמו, וקרא. והוא הדין
לשאר הספרים. ואם פתח וקרא בגלל עצמו - הרי שלח
יד בפקדון, ונתחייב באנסין. הפקיד אצלו כסות של צמר
- מנערה אחת לשלשים יום, כדרך שאמרנו באבדה; וכן
כל כיוצא בזה; שזו חובה עליו משום השב אבדה
לבעלים. במה דברים אמורים? בפקדון שהלכו בעליו
למדינת הים; אבל אם היו עמו באותה הארץ - הרי זה
לא יגע בו, אף על פי שהוא אבד.

ה. כל המוכר פקדון על פי בית דין, הרי זה מוכר
לאחרים; ואינו מוכר לעצמו, מפני החשד [שיריד
ממחירו]. והדמים יהיו מנחים אצלו, ויש לו להשתמש
בהן; לפיכך, הרי הוא עליהן שומר שקר, אף על פי
שעדין לא נשתמש בהן.

ו. המפקיד מעות אצל השלחני [חלפון] או החנוני - אם
היו צורין וחתומין, או קשורין קשר משנה - הרי זה לא
ישתמש בהן; לפיכך, אם נגבו או אבדו, אינו חייב
באחריותן. ואם אינן חתומין, ולא קשורין קשר משנה -
אף על פי שהן צורין, יש לו להשתמש בהן; לפיכך, הוא

ב. יש לשומר להתנות, שאינו שומר כדרך השומרין, אלא
מעות אלו שתפקיד אצלי, בזוית ביתי אני מניח אותן,
וכיוצא בזה. טען השומר שתנאי היה בינינו, ובעל הפקדון
אומר: 'לא היה שם תנאי' - אף על פי שהפקיד אצלו
בעדים - מתוך שכול לומר 'שמרתי כדרך כל השומרין
ונאנסתי', נאמן לומר שהיה ביניהן תנאי. לפיכך, ישובע
שלא שלח בו יד, ושאנו ברשותו, ושהיה ביניהם תנאי.
ג. שומר חנם שהביא ראיה שלא פשע - פטור משבועה,
ואין אומרים שמה שלח בו יד קדם שאבד. ובעל הפקדון
שהביא ראיה שפשע השומר, משלם; ואם טען ואמר:
'תנאי היה בינינו' - אינו נאמן, שהרי יש עדים שפשע.
ד. המפקיד אצל חבירו בעדים, ובאו עדים שזה החפץ
בפנינו הפקידו אצלו - אין השומר יכול לטען ולומר
'חזרתי ולקחתי ממנו', או 'נתנו לי במתנה'. לפיכך, אם
מת השומר, מוציאין הפקדון עצמו מן היתומים עצמן
בלא שבועה. ולא עוד, אלא מי שבא ואמר: 'כך וכך
הפקדתי אצל אביכם', ונתן סימנין מבהקין, ונמצא
הפקדון כמו שאמר, והיה הדין יודע שלא היה המת אמוד
[מוערר] שזה הפקדון שלו - יש לדון הזה לתן הפקדון
לזה שנתן הסימנין; והוא, שלא יהיה המפקיד רגיל
להכנס לזה שמת; אבל אם היה רגיל אצלו - שמה של
אחר הוא, והפיר הסימנין שלו. באו עדים והעידו לדון
שאין זה אמוד, אין מוציאין מן היתומים בעדותן; שאין
זה ראיה ברורה, ואמרו דעתן אינו אמד דעתו, ואין לו
לדון אלא מה שדעתו סומכת עליו, כמו שאבאר בהלכות
סנהדרין. מעשה באחד שהפקיד שמשמין אצל חבירו
בעדים, ובא לתבעו, ואמר לו: 'החזרתים לך', אמר לו
המפקיד: 'יחלא כך וכך היא מדתם, והרי הן מנחין אצלך
בבית', אמר לו: 'שלך החזרתי לך, ואלו אחרים הן'.
ואמרו חכמים: אין מוציאין מידו, שמה אלו שמשמין של
שומר הם; אלא ישובע השומר בנקיטת חפץ [קדוש]
שהחזיר, כמו שבארנו.

ה. בעל הפקדון שתבע פקדונו, ונתן לו השומר, ואמר
המפקיד: 'אין זה פקדוני אלא אחר הוא', או 'שלם היה
ואתה שברתו', או 'חדש היה ואתה נשתמש בו', 'מאז
סאין הפקדתי אצלך, ואין אלו חמשים', ובעל הבית
אומר: 'זה הוא שהפקדת אצלי בעצמו, ומה שנתת אתה
נוטל' - הרי השומר נשבע הסת, כשאר כל הנתבעין;
שאין כל שומר נשבע שבועת השומרין האמורה בתורה,
אלא בזמן שמורה בעצמו של פקדון כמו שהמפקיד
אומר, וטוען שנגנב או מת או נשבה; כללו של דבר, טוען
לפטור עצמו מן התשלומין. אבל אם אמר: 'זה הוא
שהשאלתני', או 'שהשכרת לי', או 'שנטלתי שקר על
שמירתו', והבעלים אומרים: 'אינו זה אלא אחר', או
'נשתנה מקמות שהיה' - השוכר נשבע הסת [דרבנן]; או
שבועת התורה, אם הודה במקצת. כיצד? 'מאז סאה

46 שִׁבַּח הַבָּא מְגוּפָה, אֵלָא שִׁבַּח הַבָּא מֵאֲלִיּוֹ [כגון כפל].
 47 וּכְבֹר בְּאֲרָנֵי, שְׁאִין הַגִּבּוֹ מְחִזִּיר גְּזוּת וְיִלְדוּת, אֵלָא לִפְנֵי
 48 יָאוּשׁ. נִשְׁבַּע הַשּׁוֹמֵר וְלֹא רָצָה לְשַׁלֵּם, וְאַחֵר כֶּף נִמְצָא
 49 הַגִּבּוֹ - מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל; טֵבַח אוֹ מָכַר, מִשְׁלֵם
 50 תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה. לְמִי מִשְׁלֵם? לְבַעַל הַפֶּקֶדוֹן. וְכֵן
 51 הַשּׁוֹכֵר פֶּרֶה מִחֲבֵרוֹ, וְנִגְנְבָה, וְאָמַר 'הֲרִינִי מִשְׁלֵם וְאִינִי
 52 נִשְׁבָּע', וְאַחֵר כֶּף הִכָּר הַגִּבּוֹ - מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל
 53 וְתְשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה לְשׁוֹכֵר; שְׁאֵלוֹ רָצָה הַשּׁוֹכֵר, הִיָּה
 54 נִשְׁבָּע שְׁנִגְנִיבָה בְּאֵנֶס, וְנִפְטָר.
 55 ב. שׁוֹמֵר חֲנָם שְׁאָמַר 'פִּשְׁעָתִי' - זָכָה בְּכֶפֶל; שְׁהָרִי חֵיב
 56 עֲצָמוֹ לְשַׁלֵּם, וְאֵלוֹ רָצָה - אָמַר 'נִגְנִיבָה' אוֹ 'אֲבִידָה', וְהִיָּה
 57 פְּטוּר. וְכֵן נוֹשֵׂא שְׂכָר וְהַשּׁוֹכֵר שְׁאָמַר 'נִגְנִיבָה' - קָנָה
 58 הַכֶּפֶל; שְׁהָרִי חֵיב עֲצָמוֹ בְּתְשֻׁלוּמֵי, וְאֵלוֹ רָצָה - אָמַר
 59 'מֵתָה', וְהִיָּה נִפְטָר. אֲבָל הַשּׁוֹאֵל - אִינוֹ קוֹנֵה הַכֶּפֶל, עַד
 60 שִׁישְׁלֵם מִעֲצָמוֹ. קָדָם וְשַׁלֵּם מִעֲצָמוֹ, וְאַחֵר כֶּף הִכָּר הַגִּבּוֹ
 61 - מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל וְאֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה לְשׁוֹאֵל.
 62 ג. כָּל הַקּוֹנֵה הַכֶּפֶל, קוֹנֵה הַשִּׁבַּח הַבָּא מֵאֲלִיּוֹ. בִּיצֵד?
 63 הַפֶּקֶדִי אֲרֻבַּע סָאִין אֲצֵל חֲבֵרוֹ, וְהָרִי הֵן שׁוֹיִן סֵלַע, וְנִגְנְבוּ
 64 אוֹ אֲבִידוֹ, וְאָמַר: 'הֲרִינִי מִשְׁלֵם סֵלַע, וְאִינִי נִשְׁבָּע', וְאַחֵר
 65 כֶּף נִמְצָאוּ, וְהָרִי הֵן שׁוֹיִן אֲרֻבַּע סֵלָעִים - הָרִי הֵן שָׁל
 66 שׁוֹמֵר, וְאִינוֹ מִשְׁלֵם אֵלָא סֵלַע. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא
 67 הִטְרִיחַן לְבַעֲלִים בְּדִין. אֲבָל אִם הוֹדָה שִׁפְשַׁע, וְחִיבוּהוּ
 68 בֵּית דִּין לָתֵן, וְלֹא נָתַן בְּרָצוֹנוֹ, עַד שִׁכְפּוּהוּ בֵּית דִּין עַל
 69 כִּרְחוֹ וְנִטְלוּ מִמֶּנּוּ, וְאַחֵר כֶּף הִכָּר הַגִּבּוֹ, אוֹ נִמְצָא הַפֶּקֶדוֹן
 70 - יִחְזֹר לְבַעֲלִים כְּמוֹת שֶׁהוּא, וּמְחִזִּירִין לְשׁוֹמֵר הַדָּמִים
 71 שֶׁלְקָחוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם כָּלִים אוֹ קִרְקַע גָּבוּ בֵּית דִּין מִמֶּנּוּ
 72 בְּשׁוּמָה [בְּהַעֲרִיכָה], מְחִזִּיר לְשׁוֹמֵר כְּלִי אוֹ שְׂדֵהוּ.
 73 ד. תִּכְבְּעוּהוּ בַּעֲלִים לְשׁוֹמֵר, וְנִשְׁבָּע, וְאַחֵר כֶּף שֵׁלֶם, וְהִכָּר
 74 הַגִּבּוֹ - הוֹאִיל וְשַׁלֵּם בְּרָצוֹנוֹ, זָכָה בְּכֶפֶל, אִף עַל פִּי
 75 שְׁהִטְרִיחַן בְּתַחֲלָה לְדִין, עַד שֶׁנִּשְׁבָּע. אָמַר הַשּׁוֹמֵר בְּתַחֲלָה
 76 'אִינִי מִשְׁלֵם', וְחִזֹּר וְאָמַר 'הֲרִינִי מִשְׁלֵם' - זָכָה בְּכֶפֶל.
 77 ה. אָמַר: 'הֲרִינִי מִשְׁלֵם', וְחִזֹּר וְאָמַר: 'אִינִי מִשְׁלֵם', אוֹ
 78 שְׁאָמַר: 'הֲרִינִי מִשְׁלֵם' וּמָת, וְאָמַרְהוּ הַבְּנִים: 'אִין אָנוּ
 79 מִשְׁלָמִין', אוֹ שֶׁלֹּא הִסְפִּיק לְתַבַּע אֶת הַשּׁוֹמֵר עַד שְׁמָתוֹ,
 80 וְתַבַּע אֶת הַבְּנִים וְשַׁלְמוּ בְּנֵי הַשּׁוֹמֵר, אוֹ שֶׁשְׁלְמוּ הַבְּנִים
 81 לְבָנִים, אוֹ שֶׁשְׁלֵם הַשּׁוֹמֵר מִחֲצָה; שְׁאֵל שְׁתֵּי פְרוֹת וְשַׁלֵּם
 82 אַחַת מֵהֶן, שְׁאֵל מִהַשְׁתַּפֵּין וְשַׁלֵּם לְאַחַד מֵהֶם, שְׁאֵלוֹ
 83 הַשְׁתַּפֵּין וְשַׁלֵּם אֶחָד מֵהֶן, שְׁאֵל מִן הָאִשָּׁה וְשַׁלֵּם לְבַעֲלָהּ,
 84 אִשָּׁה שֶׁשְׁאֵלָה וְשַׁלֵּם בַּעֲלָהּ - כָּל אֵלוֹ סֶפֶק, וְהָרִי הַכֶּפֶל
 85 מִטַּל בְּסֶפֶק, וְאִינוֹ תַּחַת יָד אֶחָד מֵהֶן; לְפִיכָּה, חוֹלְקִין הַכֶּפֶל
 86 אוֹ הַשִּׁבַּח בֵּין בַּעַל הַפֶּקֶדוֹן וּבֵין הַשּׁוֹמֵר, וְאִם קָדָם אֶחָד
 87 מֵהֶן וְתַפֵּשׁ הַכָּל - אִין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ, וְאִפְלוּ בְּחוּצָה לְאֲרָץ.
 88 ו. נִגְנֵב הַפֶּקֶדוֹן בְּאֵנֶס, וְאַחֵר כֶּף הִכָּר הַגִּבּוֹ - אֶחָד שׁוֹמֵר
 89 חֲנָם וְאֶחָד שׁוֹמֵר שְׂכָר - עוֹשֶׂה דִין [טורח בדין] עִם הַגִּבּוֹ,
 90 וְאִינוֹ נִשְׁבָּע. קָדָם וְנִשְׁבָּע, וְאַחֵר כֶּף הִכָּר הַגִּבּוֹ - אִם שׁוֹמֵר
 91 חֲנָם הוּא - רָצָה, עוֹמֵד בְּשִׁבְעָתוֹ [וְהוֹלֵךְ לוֹ], רָצָה, עוֹשֶׂה
 92 דִין עִם הַגִּבּוֹ; וְאִם שׁוֹמֵר שְׂכָר הוּא, עוֹשֶׂה עִמּוֹ דִין. נִגְנֵב

1 נִעֲשֶׂה עֲלֵיהֶם שׁוֹמֵר שְׂכָר, וְאִם נִגְנְבוּ אוֹ אֲבִידוֹ חֵיב
 2 בְּאַחֲרֵייתוֹ. נֶאֱמַס, כְּגוֹן שֶׁאֲבִידוֹ בְּלִסְטִים מְזִין - הָרִי זֶה
 3 פְּטוּר.
 4 ז. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? קָדָם שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן; אֲבָל אַחֵר
 5 שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן - נִתְחַיֵּב בְּאַחֲרֵייתוֹ כָּל מְלֹה שֶׁבַעוֹלָם,
 6 עַד שִׁיחֲזִירֵן לְבַעֲלִים.
 7 ח. הַמִּפְקִיד מַעוֹת אֲצֵל בַּעַל הַבֵּית, בֵּין צְרוּרִין בֵּין מְתָרִין
 8 [מִפְּחוּרִין] - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן; לְפִיכָּה, אִם אֲבִידוֹ אוֹ
 9 נִגְנְבוּ, אִינוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵייתוֹ - וְהוּא, שִׁישְׁתַּמֵּס בְּקִרְקַע, כְּמוֹ
 10 שֶׁבְּאֲרָנֵי.
 11 ט. הַמִּפְקִיד חֲבִית אֲצֵל חֲבֵרוֹ, בֵּין שִׁיחֲדוֹ [קִבְעוֹ] לֹה
 12 הַבַּעֲלִים מְקוֹם בֵּין שֶׁלֹּא יִחֲדוֹ לֹה הַבַּעֲלִים מְקוֹם, וְטִלְטֵלָהּ
 13 לְצִרְכּוֹ וְנִשְׁבָּרָה, בֵּין מֵתוֹף יָדוֹ נִשְׁבָּרָה בֵּין אַחֵר שֶׁהִחֲזִירָהּ
 14 לְמִקְוָמָה שִׁיחֲדוֹ לֹה נִשְׁבָּרָה - חֵיב לְשַׁלֵּם; טִלְטֵלָהּ לְצִרְכָּהּ,
 15 בֵּין שֶׁנִּשְׁבָּרָה מֵתוֹף יָדוֹ בֵּין שֶׁנִּשְׁבָּרָה מִשְׁהַנִּיחָהּ בְּמִקְוֹם
 16 אַחֵר - הָרִי זֶה פְּטוּר.
 17 י. אִין מְקַבְּלִין פֶּקֶדוֹנוֹת לֹא מִן הַנָּשִׁים, וְלֹא מִן הַעֲבָדִים,
 18 וְלֹא מִן הַתִּינוּקוֹת. קָבַל מִן הָאִשָּׁה, יִחֲזִיר לְאִשָּׁה; מֵמָת,
 19 יִחֲזִיר לְבַעֲלָהּ. קָבַל מִן הָעֶבֶד, יִחֲזִיר לְעֶבֶד; מָת, יִחֲזִיר
 20 לְרַבּוֹ. קָבַל מִן הַקָּטָן - יִקְנֶה לוֹ בּוֹ סֶפֶר תּוֹרָה, אוֹ דָּקָל
 21 שִׁיאֲכַל פְּרוּתָיו. וְכֵלֶן שֶׁאָמְרוּ בַּעַת מִיתָתוֹ: 'שָׁל פְּלוֹנִי הֵם'
 22 - אִם נֶאֱמָנִין לוֹ, יַעֲשֶׂה כְּפִרוּשָׁן; וְאִם לֹא, יִחֲזִיר
 23 לְיִירִשְׁיָהוּ.
 24 יא. הַפֶּקֶדוֹן וְהָאֲבִידָה, לֹא נִתְּנוּ לְתַבַּע אֵלָא בְּמִקְוָמָן.
 25 בִּיצֵד? הַפֶּקֶדִי אֲצֵלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, אִינוֹ יָכוֹל לְתַבַּעוֹ בְּנֵב;
 26 וְאִם הִחֲזִיר לוֹ פֶּקֶדוֹנוֹ בְּנֵב, מְקַבְּלוֹ מִמֶּנּוּ [חִיִּיב]. הַפֶּקֶדִי
 27 אֲצֵלוֹ בִּישׁוּב, וְהִבִּיא פֶּקֶדוֹנוֹ בְּמִדְבָּר - אִינוֹ מְקַבְּלוֹ מִמֶּנּוּ,
 28 אֵלָא יֹאמַר לוֹ: 'הָרִי הוּא בְּאַחֲרֵייתוֹ, עַד שֶׁתִּחֲזִירָהוּ לִי
 29 בִּישׁוּב, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַפֶּקֶדֶתִי אֲצִלְךָ בִּישׁוּב'.
 30 יב. הַמִּפְקִיד אֲצֵל חֲבֵרוֹ, וְהֵלֵךְ בַּעַל הַפֶּקֶדוֹן לְמִדִּינַת הָיִם,
 31 וְהָרִי הַשּׁוֹמֵר רֹצָה לְפָרֵשׁ, אוֹ לְצֹאֵת בְּשִׁינָה - יֵשׁ מִי
 32 שֶׁהוֹרָה, שְׁאֵם בֹּא הַשּׁוֹמֵר וְהִבִּיא הַפֶּקֶדוֹן לְבֵית דִּין, נִפְטָר
 33 מֵאַחֲרֵייתוֹ שֶׁמִּיתָתוֹ. וְדְכָרִים שָׁל טַעַם הֵן; שְׁאִין אוֹסְרִין
 34 [כּוֹבֵלִים] זֶה בְּמִדִּינָה זֶה, מִפְּנֵי פֶקֶדוֹן שָׁל זֶה שֶׁבִּרַח, וְאִי
 35 אִפְשָׁר לוֹ לְהוֹלִיכּוֹ עִמּוֹ, שְׁמָא יֵאָרְעוּ אֵנֶס, וְיִהְיֶה חֵיב
 36 בְּאַחֲרֵייתוֹ. וְבֵית דִּין מִפְקִידִין אוֹתוֹ בְּיַד נֶאֱמָן אֲצֵלֵם,
 37 מִשּׁוֹם הַשֵּׁב אֲבִידָה לְבַעֲלִים.

יום שישי ה' מנחם-אב ה'תשע"ד

פרק ח

40 א. הַמִּפְקִיד אֲצֵל חֲבֵרוֹ בְּהִמָּה אוֹ בְּלִים, וְנִגְנְבוּ אוֹ אֲבִידוֹ,
 41 וְאָמַר: 'הֲרִינִי מִשְׁלֵם', וְלֹא רָצָה לְהִשְׁבָּע, וְנִמְצָא הַגִּבּוֹ -
 42 מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל; טֵבַח אוֹ מָכַר, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי
 43 אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה. לְמִי מִשְׁלֵם? לְמִי שֶׁהִיָּה הַפֶּקֶדוֹן אֲצֵלוֹ,
 44 שְׁהָרִי אָמַר 'אֲשַׁלֵּם'. חֲזָרָה הַבְּהִמָּה עֲצָמָה - חוֹזֶרֶת
 45 לְבַעֲלָהּ, הִיא וְגִזְלוֹתֶיהָ וְיִלְדוֹתֶיהָ; שְׁאִין זֶה הַשּׁוֹמֵר קוֹנֵה

גובין לו חובו עד פרוטה אחרונה מכל המטלטלין
שימצאו לו. ואם לא הספיקו המטלטלין - גובין מן
הקרקע, אחר שמחרימין [מטילין חרם סתם] על מי שיש
לו מטלטלין או מי שידע [שיש] לו מטלטלין, ולא יביאם
לבית דין. וגובין מכל קרקע שיש לו; אף על פי שהיא
משעבדת לכתבת אשתו, או לבעל חוב שקדם - גובין
לזה; ואם יבוא הראשון לטרף, יטרף. טען הלזה, ש
'שמטלטלין אלו שבדי אינן שלי, אלא פקדון הן בדי',
או שכורין, או שאולין - אין שומעין לו; אלא או יביא
ראיה, או יגבה מהן בעל חובו.

ה. אין בעל חוב גובה לא מקסות אשתו ובניו של לזה,
ולא מבגדים צבועין שצבען לשמן, אף על פי שצדין לא
לכשו אותן, ולא מסנדיים חדשים שלקחן לשמן; אלא
הרי אלו שלקחן. במה דברים אמורים? בכלי החל. אבל
בגדי השבת והמועד, גובה אותן בעל חוב; ואין צריך
לומר אם היו בהם טבעות וחלי [תכשיטי] זהב או כסף -
שהכל לבעל חובו.

ו. היה לו מטלטלין או קרקע, והרי עליו שטרי חובות
לגויים, ואמר: 'הרי כל נכסי משעבדין לגויים, ואם יטלו
אותן הישראליים בחובן, יאסרו אותי הגויים בחובן,
ואהיה בשביה' - הורו רבנן שצריך שומעין לו, ויגבו
הישראליים; וכשיבואו הגויים ויאסרוהו, הרי כל ישראל
מצוין לפדותו.

ז. מסדרין לבעל חוב [דברים חיוניים], בדרך שמסדרין
בערכין. כיצד? אומרים ללזה: 'הבא כל מטלטלין שיש
לך, ולא תניח אפלו מחט אחת'. ונותנין לו מן הכל מזון
שלושים יום, וכסות שנים עשר חדש, מקסות הראויה לו;
ולא שילבש בגדי משי או מצנפת וזהבה, אלא מעבירין
אותה ממנו, ונותנין לו כסות הראויה לו לשנים עשר
חדש; ומטה לישב עליה, ומטה ומצע הראויה לו לישון
עליה; ואם היה עני, מטה ומפץ לישון עליו. ואין נותנין
כלים כאלו לאשתו ובניו, אף על פי שהיא חייב במזונותם.
ונותנין לו סנדליו ותפיליו [תפילין]. היה אמן - נותנין לו
שני כלי אמנות מכל מין ומין; כגון שהיה תרש - נותנין
לו שני מעצדין [כלי שיוף] ושתי מגרות [מסורים]. היה
לו מין אחד מרבה ומין אחד מועט - נותנין לו שנים מן
המרבה, וכל שיש לו מן המועט; ואין לוקחין [קונים] לו
כלים מדמי המרבה. היה אפר או חמר, אין נותנין לו לא
צמדו [צמד בקר] ולא חמורו, וכן אם היה ספן, אין נותנין
לו ספינתו; אף על פי שאין לו מזונות אלא מאלו. אין
אלו כלים, אלא נכסים; וימכרו עם שאר המטלטלין בבית
דין, וינתנו לבעל חובו.

ח. מלוה שבא להפרע שלא בפני הלזה, כגון שהיה הלזה
במדינה רחוקה, ותפשה האשה מטלטלין מנכסי הבעל
בדי שתזון מהן - מוציאין אותן מידה, ונותנין לבעל חוב;
שאפלו היה בעלה עומד - לא היה יכול לזון את אשתו
ובניו, עד שיפרע כל חובו.

הפקדון באנס, והחזירו הגנב לבית השומר, והרי היא
בהמה, ומתה שם בפשיעה - יש בדבר ספק, אם פלטה
[הסתים חיוב] שמירתו ונפטר, או צדין לא פלטה
שמירתו. לפיכך, השומר פטור מלשלם; ואם תפשו
הבעלים, אין מוציאין מידם.

ברוך רחמנא דסייען

יום שבת קודש ו' מנחם-אב ה'תשע"ד

הלכות מלוה ולוה

יש בכללן שתיים עשרה מצוות - ארבע מצוות עשה,
ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להלוות
לעני ומן; (ב) שלא יגש אותו; (ג) לנגש את הנכרי;
(ד) שלא ימשכן בעל חוב בזרע; (ה) להחזיר המשכון
לבעליו בזמן שהוא צריך לו; (ו) שלא יאחר המשכון
מבעליו העני בעת שהוא צריך לו; (ז) שלא יחבל אלמנה;
(ח) שלא יחבל פלים שעושין בהן אכל נפש; (ט) שלא
יתן המלוה ברבית; (י) שלא ילוה הלזה ברבית;
(יא) שלא יתעסק אדם בין מלוה ולוה ברבית, לא יעיד
בניהו, ולא יכתב שטר, ולא יערב; (יב) ללוות מן הנכרי
ולהלוותו ברבית. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. מצות עשה להלוות לעני ישראל, שנאמר: "אם כסף
תלוה את עמי, את העני עמך". יכול רשות? תלמוד
לומר: "העבט תעביטנו" וגו'. ומצה זו גדולה מן הצדקה
על העני השואל [המבקש] - שזה כבר נצרך לשאל, וזה
צדין לא הגיע למדה זו. והתורה הקפידה על מי שימנע
מלהלוות לעני, שנאמר: "ורעה עינך באחיד האביון" וגו'.
ב. כל הנוגש את העני, והוא יודע שאין לו מה יחזיר לו
- עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תהיה לו כנשה".
ומצות עשה לנגש את הנכרי, ולהצר לו, שנאמר: "את
הנכרי תגש" - מפי השמועה למדו, שזו מצות עשה.

ג. אסור לאדם להראות לבעל חובו בזמן שידע שאין
לו, אפלו לעבר לפניו - שלא יפחידו או יכלימו, אף
על פי שאינו תובעו; ואין צריך לומר, אם תבעו. וכשם
שאסור לזה לתבע, כך אסור ללוה לכבש ממון חבירו
שבדי ולומר לו: 'לך ושוב' - והוא שיש לו; שנאמר:
"אל תאמר לרעה לך ושוב". וכן אסור ללוה לקח
ההלואה ולהוציאה שלא לצרך ולאבדה, עד שלא ימצא
בעל חוב מאין יגבה, אף על פי שהמלוה עשיר גדול.
ועושה זה - רשע הוא, שנאמר: "לוה רשע, ולא
ישלם". וצוי חכמים ואמרו: 'יהי ממון חבריך חביב
עליך כשלך'.

ד. כשיתבע המלוה הלואתו - אף על פי שהוא עשיר,
והלזה דחוק וטרוד במזונות - אין מרחמין בדין, אלא

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ט תמוז' מנחם-אב ה'תשע"ד

27 אדם או בלי – לטהרו), המטהרים באפן מסים ומטמאים
28 באפן אחר, כמו שיחבאר בהלכות מצוה זו (הלכות פרה
29 אדומה). דע, ששלושה עשר מיני הטמאות האלה שקדם
30 מנינם, והם: טמאת נבלה וטמאת שרצים וטמאת אכלים
31 וטמאת נדה וטמאת יולדת וטמאת צרעת אדם וטמאת
32 צרעת הנגד וטמאת צרעת הבית וטמאת הנזב וטמאת
33 הנזבה וטמאת שכבת זרע וטמאת מת וטמאת מי נדה
34 וטהרתם – כל-אחד מהם מפרש בתורה, ובכל-מצוה
35 מאלה יש מקראות הרבה ודינים ותנאים, כמו שכתוב
36 בפרשת "ויחי ביום השמיני" ובפרשת "אשה כי תזריע"
37 ובפרשת "זאת תהיה" ובפרשת "ויקחו אליך פרה
38 אדמה"; וארבע פרשיות אלו כוללות כל-המקראות
39 שבאו בטמאות אלו. אבל דיני כל-המינים האלה והלכות
40 כל-מין מהם – הרי סדר טהרות כולל כל-זה. מהם מינים
41 שנתחדו להם מסכתות – מהן מסכת טהרות ומסכת
42 מכשירין ומסכת עקצים, ששלוש מסכתות אלו כוללות
43 טמאת אכלין בלבד, ובשכילה נתחברו; אף אם נדמן
44 בהם דין מדיני שאר הטמאות, הרי לא באו שם אלא
45 במקרה. בדומה לכך כוללת מסכת נדה כל-דיני מצות
46 טמאת נדה ונזבה וטמאת יולדת, ובמסכת כרתות יש
47 גם-כן חלק מדיני טמאת יולדת. מסכת נגעים כוללת
48 כל-דיני נגעי אדם ונגד ובית; ומסכת זבים כוללת
49 כל-דיני זב ונזבה ושכבת זרע; ומסכת אהלות כוללת
50 כל-דיני טמאת מת; ומסכת פרה כוללת דיני מי נדה
51 לטמא ולטהר. אבל טמאת נבלה וטמאת שרץ לא יחדו
52 להן מסכתות, אלא דיניהן מפזרים בכמה מקומות בסדר
53 זה, רבם במסכת פלים וטהרות. וכן דברו על שאלות
54 רבות מסוג זה במסכת עדיות. וכבר פירשנו אנו סדר זה
55 כלו, כלומר: סדר טהרות, פרוש שאין צריך לענן בספר
56 אחר עמו בשום דבר מעניני הטמאה והטהרה.

יום ראשון כ"ט תמוז ה'תשע"ד

מצות עשה קז.

4 המצוה הק"ז – הצווי שנוצטוונו להיות המת מטמא,
5 ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

יום שני א' מנחם-אב ה'תשע"ד

המצוה הק"ז נדפסה ביום ראשון

יום שלישי ב' מנחם-אב ה'תשע"ד

המצוה הק"ז נדפסה ביום ראשון

יום רביעי ג' מנחם-אב ה'תשע"ד

מצות עשה קז. קיג.

המצוה הק"ז נדפסה ביום ראשון

מצות עשה קיג.

14 המצוה הקי"ג – הצווי שנוצטוונו לעשות פרה אדמה,
15 כדי שתהא מוכנת למה שצריך בטהרה מטמאת מת, כמו
16 שאמר יתעלה: "והיתה לעדת בני-ישראל למשמרת"
17 (במדבר יט, ט). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת
18 המזירות לה, והיא מסכת פרה.

יום חמישי ד' מנחם-אב ה'תשע"ד

המצוה הקי"ג נדפסה ביום רביעי

יום שישי ה' מנחם-אב ה'תשע"ד

המצוה הקי"ג נדפסה ביום רביעי

יום שבת קודש ו' מנחם-אב ה'תשע"ד

מצות עשה קח.

25 המצוה הק"ח – שצונו בדיני מי נדה (מי הזאה,
26 שמעריבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים על טמא מת –

המשך ביאור למסכת מגילה ליום רביעי עמ' א

8 'אגרת' לעצמה, שבכך מתפרסם הנס יותר. ואמר רבא, לא אמרן
9 שלא יצא אלא דקלף המגילה לא מחברא ומייתרא פורתא –
10 שאינה קצרה או ארוכה מעט משאר הקלף שבספר, אבל אם
11 מחברא ומייתרא פורתא, ובכך ניכר שהיא אגרת לעצמה, לית לן
12 בה, וניתן לצאת בה.
13 מעשה בענין זה: לוי בר שמואל הוה קא קרי קמיה דרב יהודה
14 במגילה

1 ואמר רב נחמן, ובלבד שיהיו התפירות בגידים משולשין, כלומר
2 שיהיה המרחק מראש הספר עד התפר הראשון כמו המרחק שבין
3 התפר הראשון לתפר השני, וכן בין השני לשלישי ובין השלישי
4 לסוף הספר.
5 דין נוסף היוצא מכך שמגילה נקראת 'אגרת': אמר רב יהודה אמר
6 שמואל, הקורא במגילה הכתיבה בין ספרי הכתיבים בספר אחד
7 בספר תורה, לא יצא, משום שנראה כקורא במקרא, וצריך שתהא

מלכים ב יז גיג

ג עליו עלה שלמנאסר מלך אשור ויהי לו הושע עבד וישב לו מנחה: ד וימצא מלך אשור בהושע קשר אשר שלח מלאכים אל-סוא מלך-מצרים ולא-העלה מנחה למלך אשור בשנה בשנה ויעצרו מלך אשור ויאסרוהו בית בלא: ה ויעל מלך אשור בכל-הארץ ויעל שמרון ויצר עליה שלש שנים: ו בשנת התשיעית להושע לבד מלך-אשור את-שמרון ויגל את-ישראל אשורה וישב אותם בחלח ובחבור נהר גוזן וערי מדי: פ ז ויהי כִּי-חטאו בני-ישראל ליהוה אלהיהם המעלה אתם מארץ מצרים מתחת יד פרעה מלך-מצרים וייראו אלהים אחרים: ח וילכו בחקות הגוים אשר הוריש יהוה מפני בני ישראל ומלכי ישראל אשר עשו: ט ויחפאו בני-ישראל דברים אשר לא-כן על-יהוה אלהיהם ויבנו להם במות בכל-עריהם ממגדל נוצרים עד-עיר מבצר: י ויצבו להם מצבות ואשרים על פלגבעה גבהה ותחת פלעץ רענן: יא ויקטרו-שם בכל-במות פגוים אשר-הגלה יהוה מפניהם ויעשו דברים רעים להכעיס את-יהוה: יב ויעבדו הגללים אשר אמר יהוה להם לא תעשו את-הדבר הזה: יג ויעד יהוה בישראל וביהודה ביד פלגבאי (נביאי קרי) כל-הזה לאמר שבו מדרכיכם הרעים ושמרו מצותי חקותי בכל-התורה אשר צויתי את-אבותיכם ואשר שלחתי אליכם ביד עבדי הנביאים:

רש"י

כגון (שופטים טו ד): ויפן זנב אל זנב; (לקמן יח יא): ויגל את ישראל אשורה; (דברי הימים ב כא יא): ויזן את יושבי ירושלים; (איכה ב ה): וירב בבת יהודה תאניה ואניה: (ט) ויחפאו. בדאו, פתורנו לפי ענינו: ממגדל נוצרים. שאינו עשוי אלא להעמיד צופה לנצור, בכל בית גבוה העמידו עבודת גלולים: עד עיר מבצר. כמו מקטן ועד גדול: (יג) ויעד ה'. התרה בהם: נביאי כל חוזה. נביאי כל חזון, יש חוזה שהוא שם דבר, כמו (ישעיהו כח טו): ועם שאול עשינו חוזה:

מצודת ציון

(ד) ויעצרוהו. עכבו ומנעו, כמו (לעיל ד כד): אל תעצר לי: בלא. ענין תפיסה, כמו (ירמיהו לב ג): אשר כלאו צדיקו: (ה) ויצר. מלשון מצור: (ו) ויגל. מלשון גלות: ויושב. מלשון ישיבה: (ח) הוריש. גירש: (ט) ויחפאו. מלשון חפוי וכסוי, ורוצה לומר: הסתירו, כדבר המכוסה: כן. ראוי והגון, כמו (שופטים יב ה): ולא יכין לדבר כן: (יב) הגלולים. מלשון גלל וצואה, והם העבודת גלולים:

מצודת דוד

(ג) וישב לו מנחה. לפי שהיה קבוע עליו לכל שנה אמר 'וישב', כי נתן וחזר ונתן: (ד) וימצא. נודע למלך אשור כי הושע רצה שוב למרוד בו, ושלח למלך מצרים לעזור, אף לא העלה לו המנחה כמו בכל שנה ושנה: ויעצרוהו. כי אז כאשר נודע לו, היה הושע עמו, ועצרו מללכת לארצו ואסרו בבית הכלא: (ה) בכל הארץ. בכל ארץ ישראל, לכבוש את הכל: (ו) בשנת התשיעית. מעת שמלך מעצמו נולא מלך אם כן כל תשעת השנים, כי הלא אסרו בבית הכלא עד לא עלה

על שמרון, ועליה צר ג' שנים, ומה שנאמר למעלה מלך הושע וכו' תשע שנים, רצה לומר: מהתחלת מלכותו עד הגלות, היה תשע שנים: נהר גוזן. רצה לומר: בחלח ובחבור, העומדות על נהר גוזן: (ז) ויהי כי חטאו וכו'. רצה לומר: הגלות הזה היתה על שחטאו בני ישראל, כי עד לא מלך הושע היו קצת אנוסים, כי המלכים החטאים ולא הניחום לעלות לירושלים, אבל הושע בטל השומרים ונתן הברירה, ועם כל זאת לא עלו לירושלים ועבדו עגלי הזהב, אם כן החטא להם יחשב: (ח) ומלכי ישראל. מלת 'בחוקות' עומדת במקום שתיים, וכאלו אמר ובחוקות מלכי ישראל אשר עשו לעבודת גלולים: (ט) ויחפאו. אמרו בסתר על ה' דברים שאינם ראויים לאומרון, כי כחשו בידעתו והשגחתו, וכמו שנאמר (יחזקאל ח יב): כי אומרים אין ה' רואה אותנו עוב ה' את הארץ. ונאמר (ישעיהו כט טו): הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה וכו': ממגדל נוצרים. אף במגדל שעומדים בו הצופים. וקוראם נוצרים, כי על ידם נשמרים בני העיר: עד עיר מבצר. רצה לומר: בכל מקום, כקטן כגדול: (י) תחת כל עץ רענן. על מצבת חזון: (יג) ויעד ה'. התרה בהם, ועל כי הדרך להתרות בפני עדים, אמר לשון 'ויעד': כל נביאי. כל נביאים, ולתוספת ביאור אמר 'כל חוזה', כי שם נביא משותף הוא גם לנביאי הבעל, מה שאין כן חוזה, כי הוא בלתי לה' לבדו: ואשר שלחתי. שמרו אשר שלחתי וכו':

קכח. א-ו

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר־יִלְיָא יְהוָה הַחֲלֹךְ בְּדַרְכָּיו: ב יִגִּיעַ כַּפִּיךְ בִּי תֹאכַל אֲשֶׁר־יִדְּ וְטוֹב לָךְ: ג אֲשַׁתְּךָ |
כַּגֶּפֶן פִּרְיָהּ בִּירְכַתִּי בֵּיתְךָ בְּנִיךְ כְּשִׁתְּלִי זִיתִים סָבִיב לְשִׁלְחֲנֶךָ: ד הִנֵּה כִּי־בֵן יִבְרַךְ גָּבֵר יֵרָא יְהוָה:
ה יִבְרַכְךָ יְהוָה מִצִּיּוֹן וְרָאָה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: ו וְרָאָה־בָנִים לְבְנֶיךָ שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

קכט. א-ח

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת רַבַּת צָרוּנִי מִנְעוּרִי יֹאמַר־נָא יִשְׂרָאֵל: ב רַבַּת צָרוּנִי מִנְעוּרִי גַם לֹא־יִכְלוּ לִי: ג עַל־גְּבִי
חֲרָשׁוֹ חֲרָשִׁים הָאֲרִיכוּ (כתיב למענותם) לְמַעֲנִיתָם: ד יְהוָה צִדִּיק קָצָץ עֲבֹת רָשָׁעִים: ה יִכְשׁוּ וְיִסְגּוּ אַחֲרָיו
כָּל שֹׁנְאֵי צִיּוֹן: ו יִהְיוּ כַּחצִיר גִּגֹּת שְׁקֵדֶמֶת שֶׁלֶף יָבֵשׁ: ז שְׁלֹא מָלֵא כַּף קוֹצֵר וְחֲצֹנּוֹ מַעֲמֹר: ח וְלֹא
אָמְרוּ | הַעֲבָרִים בְּרַפְתִּי־יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּרַכְנוּ אֹתְכֶם בְּשֵׁם יְהוָה:

רש"י

יבואו לקטטה עבור חליצה ואז שלום על ישראל.
תוספות: בנים לבניך. ירשו נחלה ואין אשה זקוקה
ליבם אז שלום בעולם: (ג) חרשים האריכו
למענותם. הוא תלם המחרישה כבחצי מענה צמד
שדה: (ו) שקדמת שלף יבש. שקודם שישלפוהו
ויתלשוהו ממקומו הוא יבש: (ז) וחצונו. כמו (ישעיה
מ"ט) והביאו בניך בחוצן איישי"לא בלע"ז, וכן גם
חצני נערת:

מצודת ציון

(ג) בירכתי. עניינו עבר וצד כירך הזה שהוא בצד האדם וכן
על ירך המזבח (ויקרא ד): כשתילי זיתים. כנטיעות של זיתים
כמו והיה כעץ שתול (לעיל א): (ב) יכלו. מלשון יכולת:
(ג) גבי. כן נקרא אחורי הגוף כמו וכל בשרם וגביהם (יחזקאל
י): למענותם. הוא הקו אשר יחרוש החורש באורך השדה
וחזור וחרוש אצלו כמדתו עד כלות השדה וכן כבחצי מענה
צמד שדה (ש"א י"ד): (ד) קצץ. ענין כריתה וחתוך כמו וקצץ
פתילים (שמות לט): (ה) ויסוגו אחור. ענין החזרה לאחור כמו
לא נסוג אחור (ש"ב א): (ו) כחציר. כעשב: שקדמת. מל'
קודם: שלף. ענין תלישה והוצאה ממקומו כמו שלף איש
נעלו (רות ד): (ז) וחצונו. שולי הבגד יקרא חוצן וגם חצני
נערת (נחמיה ה): מעמר. אגודת השבלים כמו ושכחת עומר
(דברים כג):

מצודת דוד

(א) ירא ה'. מלעבור על לא תעשה: ההולך בדרכיו. לקיים
את העשין: (ב) כי תאכל. כאשר תאכל יגיע כפיך ולא תהנה
מאחרים לחלוק עמם בשכר התורה אז אשריך ר"ל יהיה
שביחך ומהלךך וטוב לך כי אז תקבל אתה כל שכרך משלם
אין מחסור: (ג) כגפן וגו'. תהיה כגפן המגדל פירות העומד
בירכתי הבית הקרוב אליו להשגיח בו לזבלו ולהשקותו בעתו
שזאז הפירות מרובות וטובות כן אשתך תלד לך בנים מרובים
וטובים: כשתילי זיתים. העומדים ביפיים כל ימות השנה כן
בניך לא יכהה לעולם מראית פניהם ויהיו סביב לשולחנך ולא
יהיו מסובים על שולחן אחרים: (ד) הנה כי כן. הנה כאשר
כן בברכות אלו יבורך וגו': (ה) יברכך ה'. כי יברך ה' מציון
מקור שפע הברכות כולן: וראה. ותהיה רואה בטובת
ירושלים בעת בנינה: (ו) שלום. וראה שאמר בתחילת
המקרא עומדת במקום שנים, וכאילו אמר וראה שלום על
ישראל ר"ל תהי רואה בשלום ישראל כאשר ישבו על אדמתם:

(א) רבת צרונוני. הן רבת עם צררו אותי מעת נעורי: (ב) רבת
וכו'. ר"ל עם כי רבים קמו עלי מ"מ גם כולם לא יכלו לי לעשות בי כלה: (ג) על גבי. החורשים את האדמה חרשו על גבי
והאריכו עוד מענית המחרישה, רוצה לומר הכבידו עול כבד וזמן מרובה: (ד) ה' צדיק. אבל ה' הצדיק קצץ חבלי העבדות
הרשעים מה שאסרו אותי בהם: (ה) יבושו. בראותם שיצאתי מתחת ידיהם: ויסוגו אחור. דרך המתבייש לחזור לאחוריו בדרך
בואו: (ו) כחציר גגות. כעשב הגדל על הגגות שקודם התלישה נתייבש מחום השמש ולפי מעט הלחלוחית בהעפר אשר
תחתיו: (ז) שלא מלא. ר"ל שלא בא לכלל קצירה למלאות הקוצר את כפו מהם כדרך הקוצרים שממלאים מלא הכף וקוצרים
בבת אחת: וחצונו מעמר. מוסב על שלא מלא שאמר בתחלת המקרא לומר שלא מלא חצונו, ר"ל לא מלא כנף בגדו מן העומרים
כי לא קצרוהו כלל: (ח) ולא אמרו. דרך העוברים בצד הקוצרים לומר להם ברכת ה' אליכם וברכנו אתכם וגו' אבל על חציר
הגגות לא אמרו העוברים כזאת כי לא בא לכלל קצירה. וכחציר הזה יהיו שונאי ציון כי יכלו מן העולם עד לא יבואו ימי
הזקנה:

יהל אור

ג אשתך כגפן. רבות וירא פנ"ג נ"ט א' ע"פ ואין יכול בגפנים זו שרה המד"א אשתך כגפן כו'. סדר בא ר"פ ט"ז קל"ג ד'.
האשה נקראת גפן שנאמר אשתך כגפן כו':

ד הָיָה מִין אֶחָד מִרְפָּה, וּמִין אֶחָד מַעֲט — אֵין אוֹמְרִים לוֹ לְמִכּוּר מִן הַמִּרְפָּה, וְלִקַּח לוֹ מִן הַמַּעֲט, אֶלָּא נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי מִינֵין מִן הַמִּרְפָּה, וְכָל שֵׁישׁ לוֹ מִן הַמַּעֲט. הַמִּקְדִּישׁ אֶת נִכְסֵיו — מַעֲלִין לוֹ אֶת תְּפִלּוֹ.
ה אֶחָד הַמִּקְדִּישׁ אֶת נִכְסֵיו, וְאֶחָד הַמַּעֲרִיף אֶת עֲצָמוֹ — אֵין לוֹ לֹא בִכְסוֹת אֶשְׁתּוֹ, וְלֹא בִכְסוֹת בְּנָיו, וְלֹא בִצְבַע שְׂצָבְעָן לְשִׁמּוֹ, וְלֹא בִסְנָדִילִים חֲדָשִׁים שֶׁלִּקְחָן לְשִׁמּוֹ. אֵף עַל פִּי שְׁאֵמְרוֹ: עֲבָדִים נִמְכָּרִים בִּכְסוֹתָן לְשִׁבְתָּהּ, שְׁאֵם תִּלְקַח לוֹ בְּסוֹת בְּשָׁלְשִׁים דִּינָר, מִשְׁבִּית הוּא מִנָּה; וְכֵן פָּרָה, אִם מִמְתִּינִים אוֹתָהּ לְאֶטְלִים, מִשְׁבַּחַת הִיא; וְכֵן מִרְגְּלִית, אִם מַעֲלִין אוֹתָהּ לְפָרָה, מִשְׁבַּחַת הִיא — אֵין לְהַקְדִּישׁ אֶלָּא מְקוֹמוֹ וְשִׁעְתּוֹ.

פירוש ברטנורא

ד מִין אֶחָד מִרְפָּה וּמִין אֶחָד מַעֲט. כֵּגוֹן שְׁלֹשָׁה מַעֲצָדִים וּמַגִּירָה אַחַת: נוֹתְנִים לוֹ שְׁנֵים מִן הַמִּרְפָּה. וְהַשְׁלִישִׁי נוֹטֵל הַגּוֹבֵר: וְכָל שֵׁישׁ לוֹ מִן הַמַּעֲט. מִנְחִים לוֹ, וְלֹא וּבְנֵין לִיה אַחֲרֵיתִי. דַּבֵּי הִיכִי דַּעַד הַשְׁתָּא סָגִי לִיה בְּהִכֵּי, הַשְׁתָּא נָמִי תַסְנִי לִיה. דְּמֵהוּ דְתִימָא עַד הַשְׁתָּא הוּא אִינְשִׁי מוֹשְׁלִי לִיה, מִשּׁוּם דְּהוּא לִיה מִין אֶחָד מִרְפָּה לְאוֹשׁוּלִי, לְאַחֲרֵיתִי, הַשְׁתָּא שְׁהַגּוֹבֵר לִקַּח הַמִּרְפָּה לֹא מִשְׁכַּח מֵאֵן דְּמוֹשִׁיל לִיה, הַלֵּכךְ נֹזֵבִין לִיה אַחֲרֵיתִי קִמְשַׁמְעֵן לָן:
ה אֵין לוֹ בִכְסוֹת אֶשְׁתּוֹ וּבְנָיו. שְׁאֵין אֵלֹו נִכְסִים שְׁלֹו: שְׂצָבְעָן לְשִׁמּוֹ. לֶשֶׁם אֶשְׁתּוֹ וּבְנָיו: וְלֹא בִסְנָדִילִים חֲדָשִׁים. רְבוּחָא אִשְׁמוּעִין דַּעַ"ג עֲרֵדִין לֹא נַעֲלוּ אוֹתָן הָרִי הֵן בְּחֻזְקָתָן מִשְׁעַת לְקִיחָהּ: אַע"פ שְׁאֵמְרוּ עֲבָדִים נִמְכָּרִים בִּכְסוֹתָן לְשִׁבְתָּהּ. כְּסוֹת יָפָה שְׁלֵחִין מִשְׁבַּחַת וּמוֹעֵלָה אֶת דְּמִיהֶן. כֵּגוֹן גְּבִי נִכְסֵי יִתּוּמִים שְׁאֵם תִּלְקַח לְעַבְדְּ כְסוֹת בְּשָׁלְשִׁים דִּינָר הוּא מִשְׁבִּית מִנָּה עַל דְּמִים שְׁשׁוּה עֲכָשׁוֹ: לְאֶטְלִים. לְיוֹם הַשּׁוּק: לְפָרָה. שְׂרָדךְ סוֹחֲרִים לְבֹאוֹ שֶׁם וְקוֹנִים הַמִּרְגְּלִית בְּיוֹקֵר: אֵין לְהַקְדִּישׁ אֶלָּא מְקוֹמוֹ. בְּמַרְגְּלִית: וְשִׁעְתָּהּ. עַבְדְּ דְּכִתִּיב (ויקרא כ"ו) וְנָתַן אֶת הָעֶרֶךְ בְּיוֹם הַהוּא, שְׁלֹא יִשְׁחָה. קוֹדֵשׁ לָהּ, מִשְׁמַע כֵּל דְּבַר שְׁהוּא קוֹדֵשׁ לָהּ כֵּגוֹן סַתֵּם הַקְדָּשׁוֹת שֶׁהֵן לְבִדְּקַת הַבֵּית, כּוֹלֵן יִהְיֶה נוֹתְנִים בְּיוֹם הַהוּא מִיד, שְׁלֹא יִשְׁחָה אוֹתָן. וְעַמָּא, כְּתִב הַרְמַכ"ב, דְּיוֹמֵנִין דַּתּוֹ לְאַשְׁחִייהוּ כְּדִי לְהַשְׁבִּיחַ וְאִתּוֹ לִידֵי פְסִידָא, וּמֵהָא מַעֲמָא נָמִי אֵין מִשְׁתַּכְרִים בְּשַׁל הַקְדָּשׁ:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

במשנה הקודמת שנינו: "אם היה (החייב ערכים) אומן — נותנין לו שני כלי אומנות מכל מין ומין: חרש — נותנין לו שני מעצדין ושתי מגרות". משנתנו ממשיכה באותו ענין, והיא דנה באומן שאין לו כלי אומנות הרבה מכל מין ומין, אלא שיש לו ממין אחד יותר משני כלים, וממין אחר כלי אחד בלבד.

הָיָה — לאומן, כשכאבו למשכנו בעד הערך שקיבל עליו, **מִין אֶחָד מְרַפָּה** — כגון שהוא חרש והיו לו שלושה מעצדים, ו**מִין אֶחָד מַעֲט** — כגון מגירה אחת, **אֵין אוֹמְרִים לוֹ לְמִכּוּר מִן הַמִּרְפָּה, וְלִקַּח לוֹ מִן הַמַּעֲט** — שימכור מעצד אחד ויקנה לו עוד מגירה כדי שישתיירו לו שניים מכל מין ומין, כמו ששנינו במשנה הקודמת, **אֶלָּא נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי מִינֵין מִן הַמִּרְפָּה** — משיירים לו שני מעצדים, ונוטלים ממנו מעצד אחד, **וְכָל שֵׁישׁ לוֹ מִן הַמַּעֲט** — ומשיירים לו מה שיש בידו מן המועט, היינו המגירה האחת, ואין קונים לו עוד מגירה, שכשם שהסתפק במגירה האחת עד כה, כך יסתפק בה גם להבא. בגמרא מבואר, שאף על פי שאפשר לומר: עד כה היו אחרים משאילים לו מגירה, משום שיכול היה להשאילם את מעצדו המיותר, אבל עכשיו שנוטלים ממנו מעצד אחד, ולא יהיה לו מה להשאיל לאחרים, לא ימצא מי שישאל לו מגירה, מכל מקום באה המשנה להשמיענו, שאין אומרים כך, אלא משיירים לו שני מעצדים והמגירה האחת, היינו שני כלי אומנות מן המרובה, ומה שיש בידו מן המועט. **הַמִּקְדִּישׁ אֶת נִכְסֵיו** — מי שהקדיש כל נכסיו, **מַעֲלִין לוֹ אֶת תְּפִלּוֹ** — כלומר שמים לו את תפיליו בדמים, והוא נותן להקדיש את שוויין, שאף התפילין בכלל נכסיו הן, וצריך הוא לפדותן מן ההקדש (בענין הלשון "מעלין לו", עיין "תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל").

באור משנה ה

במשנה הקודמת שנינו: "המקדיש את נכסיו מעלין לו את תפיליו", כלומר שאף על התפילין חל ההקדש, כמו שבארנו שם; ואילו בחייבי ערכין שנינו (לעיל משנה ג), שמשיירים לו תפיליו. משנתנו באה לפרט דברים, שבין במקדיש נכסיו ובין בחייבי ערכין אין גובר ההקדש נוטלם.

אֶחָד הַמִּקְדִּישׁ אֶת נִכְסֵיו, וְאֶחָד הַמַּעֲרִיף אֶת עֲצָמוֹ — בין המקדיש את נכסיו ובין המקבל עליו ליתן את ערכו להקדש, **אֵין לוֹ** — להקדיש; ויש מפרשים: אֵין לוֹ לְגִזְבֹּר הַהַקְדֵּשׁ לִיטוֹל (רש"י); ו**בְּנוֹ גִּרְסָם, לֹא בִכְסוֹת אֶשְׁתּוֹ, וְלֹא בִכְסוֹת בְּנָיו** — לפי שאינן שלו, **וְלֹא בִצְבַע שְׂצָבְעָן לְשִׁמּוֹ** — שצבע בו את הבגדים לשם אשתו ובניו, אף על פי שעדיין לא לבשו אותם, **וְלֹא בִסְנָדִילִים חֲדָשִׁים**

שֶׁלִּקְחָן לְשִׁמּוֹ — שאף על פי שלא נעלום עדיין, הרי הן בחזקתן משעת לקיחה. **אֵף עַל פִּי שְׁאֵמְרוֹ: עֲבָדִים נִמְכָּרִים בִּכְסוֹתָן לְשִׁבְתָּהּ** — שמלבישים את העבדים כסות נאה, כדי שייראו משובחים ויפיים, **שְׁאֵם תִּלְקַח לוֹ בְּסוֹת בְּשָׁלְשִׁים דִּינָר, מִשְׁבִּית הוּא מִנָּה** — שהכסות היפה שמחירה שלושים דינר, משבחת את דמי העבד במאה דינר יתיר על שווי בלא אותה הכסות; **וְכֵן פָּרָה, אִם מִמְתִּינִים אוֹתָהּ לְאֶטְלִים** — אם יתחילו במכירתה ליום השוק שמוכרים בו בהמות, **מִשְׁבַּחַת הִיא** — שתימכר או ביוקר; **וְכֵן מִרְגְּלִית, אִם מַעֲלִין אוֹתָהּ לְפָרָה** — שמצויים שם קוני מרגליות, **מִשְׁבַּחַת הִיא** — שתימכר שם במחיר יקר, מכל מקום **אֵין לְהַקְדִּישׁ אֶלָּא מְקוֹמוֹ וְשִׁעְתּוֹ** — ומוכרים אותם בשוויים כפי מחירם במקום זה ובשעה זו (רמב"ם); והטעם הוא, שחוששים שמא אם ישוה את מכירתם יבואו לידי הפסד, שיוזלו או ייגברו (פירוש המשנה להרמב"ם). ויש מפרשים, שאם עני העריך עצמו, ויש לו מרגלית, לא ישאנה הגזבר לומר: העלה אותה לכרך, ולפי אותם הדמים תן, אלא לפי מה ששווה כאן שמים, וזה (העני) משהה אותה וימכרנה כמו שירצה, ולפי השומה הקודמת יתן, שהרי בזמן שהעריכו הכהן לא היה לו יותר (רש"י).

בתוספות מבואר, שבמשנתנו מדובר במיטלטלים, שכן במיטלטלים אין הכרזה, משום שחוששים שמא ייגברו (והוא הדין בעבדים, משום שחוששים שמא יכרחו); ברם, מה ששנינו בראש פרקנו: "ישום ההקדש ששים יום", שצריך להכריז עליהם ששים יום רצופים בבקר ובערב, המדובר שם בקרקעות בלבד.

באור משנה א

פרק זה דן במקדיש שדה אחוזתו, היינו שדהו שבאה לו בירושה. בענין זה נאמר בתורה (ויקרא כז, טז-יח): "ואם משהד אחוזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך (ערך השדה) לפי זרעו, זרע חומר שנונים בחמישים שקל כסף, אם משנת היובל יקדיש שדהו (משעברה שנת היובל מיד הקדישה, ובא אדם לפדותה מיד), כנערך יקום (כערך האמור למעלה יתן). ואם אחר היובל יקדיש שדהו (היינו משעברה השנה הראשונה שלאחר היובל), וחשב לו הכתר את הכסף על פי השנים הנותרות עד שנת היובל, ונגרע מערכך (מנין השנים שמשנת היובל עד שנת הפדיון — רש"י). מכאן, שהמקדיש שדה אחוזתו, הריהו נפדית מן ההקדש לא לפי שווייה, אלא לפי הערך הקצוב בתורה: "זרע חומר שנונים בחמישים שקל כסף" — היינו כל חלקת שדה שראוי לזרוע בה חומר שעורים (חומר היינו כור, שהוא 30 טאה), והיא שטח של שבעים וחמישה אלף אמה מרובעות (ריבוע שהצלע שלו 274 אמות בקירוב, ונקרא בלשון המשנה "בית כור") נפדית בשנה הראשונה שלאחר היובל בחמישים שקל כסף, היינו בחמישים סלע, שכן השקל האמור בתורה הוא הנקרא בלשון המשנה "סלע". ואם השדה נפדית לאחר השנה הראשונה, כסף פדיונה נקבע לפי מספר השנים שנשארו עד שנת היובל, שכן השדה אינה הקדש אלא למספר שנות היובל, ולאחר היובל

פרק שביעי

א אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים, ולא גואלין לאחר היובל פחות משנה. אין מחשבין חדשים להקדיש, אבל ההקדש מחשב חדשים. המקדיש את שדהו בשעת היובל — נותן בזה חמור שעורים חמשים פירוש ברטנורא

ז אין מקדישין. שדה אחוזה: פחות משתי שנים. דכתיב במקדיש שדה אחוזה (ויקרא כ"ז) על פי השנים הנותרות, ואין שנים פחות משנים. המקדיש שדה אחוזה בשנה ראשונה של יובל ובא לנאלה, נותן בבית כור חמשים סלע כדכתיב (שם) וזרע חומר שעורים וגו'. ואם הקדישה עשר שנים או עשרים אחר היובל, מחשבים השנים הנותרות עד יובל הבא, ונותן סלע ופונדיון לכל שנה, כדכתיב (שם) ואם אחר היובל יקדיש שדהו וחשב לו וגו' ונגרע מערכך, והיינו גירוע שאינו נותן חמשים שלימים. והמקדיש שתי שנים לפני היובל, פודה אותה בשתי סלעים ושני פונדיונים, כדכתיב על פי השנים הנותרות, וכך החשבון עולה של גאולת שדה אחוזה לכל שנה סלע ופונדיון, שהרי אם הקדישה בשנה ראשונה של אחר היובל היה פודה בחמשים שקל, צא מזה סלע לארבעים ותשע שנים הבאים עד יובל הבא ארבעים ותשע סלעים, נמצא סלע לכל שנה וסלע יותר, וזה הסלע היותר חלקה לפונדיונים, שיש בכל סלע ארבעים ושמונה פונדיונים, הרי סלע ופונדיון לשנה פחות פונדיון. ומה שהצרכו ליתן סלע ופונדיון לשנה, למ"ט שנים מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונים ויש כאן פונדיון אחד יותר על חמשים שקל שאמרה תורה, אותו הפונדיון הוא קלבון לפרוטרוט, כלומר בשביל ההכרע שצריך ליתן לכל שקל ושקל בפני עצמו. אי גמי, אע"פ שהסלע אינו אלא ארבעים ושמונה פונדיונים, חייב ליתן ארבעים ותשעה, דהיינו סלע ופונדיון לארבעים ותשע שנה, לפי שהנותן פונדיונים ליקח סלע מן השלחני נותן ארבעים ותשעה פונדיונים, והיינו קלבון לפרוטרוט. והמקדיש שדה אחוזה פחות משתי שנים לפני היובל אין כאן גירוע, ואם בא לנאלה נותן חמשים שלימים, דבי גירוע כתיב על פי השנים הנותרות ונגרע, ומיעוט שנים שנים. ועצה טובה קמשמע לן מתניתין שהיא אדם חס על נכסיו ולא יקדיש פחות משתי שנים, שלא יפסיד ארבעים ושמונה סלעים: **ולא גואלין אחר היובל.** לאו אחר היובל סמוך ליובל קאמר, אלא האי אחר אפילו אחר עשרים או שלשים שנה קאי. והכי קאמר, הבא לנאלה באמצע היובל וליתן סלע ופונדיון לשנים הבאים, והיה עומד בנים שהוא אמצע שנה, לא יאמר חצי סלע וחצי פונדיון אני נותן משנה זו, אלא נותן סלע ופונדיון שלם. והיינו דקאמר אין גואלין פחות משנה, דכמה דלא נפקא לה כולה שתא לא מנרעא לה כלל ולא הוי גאולת חצי שנה אלא גאולת שנה שלימה. ומה טעם, לפי שאין מחשבים חדשים עם ההקדש. הבא לנאלה שדהו חמש שנים וחצי לפני היובל, אין מחשבין אותן ששה חדשים שיצאו משנה ששית, אלא נותן שש סלעים וששה פונדיונים, דכתיב (ויקרא כ"ז) וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות, שנים אתה מחשב ואי אתה מחשב חדשים, כלומר כל מה שנותר חשוב שנים, לעשות חודש נותר שנה, ואי אתה מחשב החדשים שיצאו, לגרוע מן השקל ופונדיון בשבילים: **אבל הקדש מחשב חדשים.** כלומר, אם ריוח של הקדש הוא שנחשוב אותה יציאת חצי שנה שיצאה, כגון

משניות מבוררות — קהתי

והיה ניתנת לכהנים, כפי שיבואר להלן בפרקנו, ואין שנת היובל מן המנין; ומאחר שלארבעים ותשע שנה (מיובל עד יובל) נקבע הערך לכל בית כור חמישים סלע, נמצא לכל שנה ושנה סלע ועוד 1/49 מסלע; הסלע — ארבעים ושמונה פונדיונים (שכן הסלע 4 דינרים, והדינר 6 מנות, והמנה 2 פונדיונים, נמצא הסלע 48 פונדיונים). וחכמים הוסיפו כאן עוד פונדיון, שכן הבא ליקח סלע מן השולחני, נותן ארבעים ותשעה פונדיונים, והרי שחשבון הערך לכל בית כור הוא סלע ופונדיון לכל שנה. לפיכך אם נשארו, דרך משל, עשרים שנה עד שנת היובל, הבא לפדותה מיד ההקדש, נותן לכל בית כור עשרים סלע ועשרים פונדיון; ברם, אם הבעלים רצו לפדותה, עליהם להוסיף עוד חומש (היינו חומש מלבר, שהוא רבע הקרן). והרי הם נותנים עשרים וחמש סלעים ועשרים וחמישה פונדיונים. נשארו שמונה שנים עד שנת היובל, נותן הפודה שמונה סלעים ושמונה פונדיונים לכל בית כור (ואם הנבגלים פודים אותה, נותנים עשר סלעים ועשרה פונדיונים). אבל אם נשאר עד היובל פחות משנתיים, כגון שנה אחת בלבד, אין יכולים לפדותה בסלע ופונדיון, שנאמר: "וחשב לו הכהן על פי השנים הנותרות עד שנת היובל ונגרע מערכך", ולמדו מכאן חכמים, שאין שדה אחוזה נפדת לפי מספר השנים שנשארו עד שנת היובל, אלא אם כן נשארו עד היובל שתי שנים או יותר, שכן מיעוט "שנים" שתיים, אבל אם לא נשארו אלא שנה אחת, הבא לפדותה נותן חמישים סלע שלמות לכל בית כור, כדין הפודה בתחילת היובל. — משנתנו עוסקת בפרטי הדינים הללו.

אין מקדישין — שדה אחוזה — לפני היובל פחות משתי שנים — בגמרא מבורר, שמשנתנו אינה מתפרשת כפשוטה, שאין יכולים להקדיש שדה אחוזה פחות משנתיים לפני היובל, שכן שנינו בברייתא: "מקדישין בין לפני היובל בין לאחר היובל". ומשמע אפילו סמוך לשנת היובל, אלא פירוש המשנה הוא (לדעת רב ושמואל) כדלמדה, הוואיל והמקדיש שדהו פחות משנתיים לפני היובל אין נוהג בה דין "ונגרע מערכך", כלומר שאין יכולים לפדותה בגרעון כסף, לפי שהשנים שנשארו עד שנת היובל, אלא כל הפודה צריך ליתן חמישים סלע לכל בית כור, כדין הפודה בתחילת היובל (כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו). לפיכך באה המשנה להשמיע עצה טובה, שהיא אדם חס על נכסיו ואל יקדיש שדה אחוזתו פחות משתי שנים לפני היובל, שלא יפסיד את כספו; **ולא גואלין לאחר היובל פחות משנה** — שנאמר בתורה: "אם משנת היובל יקדיש שדהו וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות עד שנת היובל ונגרע מערכך", ובאה משנתנו ללמד, שהפודה את השדה "אחר היובל", אין מחשבים לו את ערך הפדיון בגרעון כסף, לפי חשבון "השנים הנותרות עד שנת היובל", אלא אם כן נגמרה שנה לאחר היובל, אבל הבא לפדות בפחות משנה לאחר שנת היובל, אין דינו אלא כפודה "משנת היובל",

וכמו שכתבנו בתורה; והיינו שכל שטח קרקע הראוי לזריעת כור (30 טאה)

שָׁקֶל כֶּסֶף. הָיוּ שָׁם נִקְעִים עֲמֻקִּים עֲשָׂה מִפְּחִים, אוֹ סֻלְעִים גְּבוּהִים עֲשָׂה מִפְּחִים — אֵין נִמְדָּדִים עֲמָה. פְּחוֹת מִכָּאן — נִמְדָּדִים עֲמָה. הַקְדִּישָׁה שְׁתִּים אוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים לִפְנֵי הַיּוֹבֵל — נוֹתֵן סֹלַע וּפְנִדְיוֹן לְשָׁנָה. אִם אָמַר: הָרִינִי נוֹתֵן דִּבְרֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה — אֵין שׁוּמְעִין לוֹ, אֲלֹא נוֹתֵן אֶת כָּלֹ בְּכֹאחַד.

בְּ אֶחָד הַבְּעָלִים, וְאֶחָד כָּל הָאָדָם. מָה בֵּין הַבְּעָלִים לְבֵין כָּל הָאָדָם? אֲלֹא שֶׁהַבְּעָלִים נוֹתְנִים חֲמִשׁ, וְכָל אָדָם אֵינוֹ נוֹתֵן חֲמִשׁ.

גְּ הַקְדִּישָׁה, וְגֹאֲלָהּ — אֵינָה יוֹצֵאָה מִיָּדוֹ בְּיּוֹבֵל. גֹּאֲלָהּ בְּנֹ — יוֹצֵאָה לְאִבּוֹ בְּיּוֹבֵל. גֹּאֲלָהּ אַחֵר, אוֹ אֶחָד מִן הַקְּרוֹבִים, וְגֹאֲלָהּ מִיָּדוֹ — אֵינָה יוֹצֵאָה מִיָּדוֹ בְּיּוֹבֵל. גֹּאֲלָהּ אֶחָד מִן הַכֹּהֲנִים, וְהָרִי הִיא תַּחַת יָדוֹ — לֹא יֹאמַר: הוֹאִיל וְהִיא

פירוש ברטנורה

דמקדשה בפלגא דארבעים ושמונה ליובל, דאי חשבת להדיא יציאה הוה ליה פחות משני שנים לפני היובל ולא מיפרקא בגירוע אלא בחמישים. ואי אמרת דאין מחשבים אותן חרשים שיצאו, הוה הכא שני שנים לפני היובל, ואיכא פסידא דהקדש דלא שקיל אלא שתי סלעים ושני פונדיונים, הכא ודאי מחשבין אותן כיצאה גמורה ואין כאן שתי שנים לפני היובל, ולא מיפרקא בגירוע אלא בחמישים שקל, דכתיב וחשב לו הכהן מכל מקום: בשעת היובל. בזמן שהיובל נוהג. אבל בזמן שאין היובל נוהג פודה אותה בשווייה כשאר הקדשות: זרע חומר שעורים. מקום שיכולים לזרוע בו כור שעורים כשורעים במפלות יד ובזריעה בינונית, לא שהיה הזרע מקובץ ביותר ולא מפורד ומפורד הרבה: נקעים עמוקים וכו'. והוא שהיו מלאים מים שאין ראויין לזריעה. אבל אם אינן מלאים מים, הואיל והזרע למיד, אע"ג דאין נמדדין עמה מתחשבין באפי נפשיתה, ונפדין לפי חשבון חמישים סלעים לבית כור: פחות מכאן נמדדין עמה. ואע"פ שהן מלאים מים ולא חזו לזריעה, הואיל ואין עמוקים עשרה. וכן סלעים הואיל ואין גבוהים עשרה על שם הקרקע הן נקראין ואינן חשובים בפני עצמן: אלא נוֹתֵן אֶת כּוֹלוֹ בְּכֹאחַד. דכתיב (ויקרא כ"ו) וחשב לו הכהן את הכסף, עד שיהא כולו כסף כאחד:

בְּ אֶחָד כָּל הָאָדָם. פודה בית כור בחמישים שקל, בין שהיא שוה אלף שקלים בין שאינו שוה אלא חמישים שקלים: שהבעלים נוֹתְנִים חֲמִשׁ. כדכתיב (שם) ואם גאול יגאל את השדה המקדש אותו וגו'.

גְּ אֵינָה יוֹצֵאָה מִיָּדוֹ בְּיּוֹבֵל. להיות מתחלקת לכהנים כי היכי דאי הוה פריק לה אינש אחרינא דהוה נפקא ביובל ומתחלקת לכהנים כדכתיב (שם) והיה השדה בצאתו ביובל קודש לה': גֹּאֲלָהּ בְּנֹ יוֹצֵאָה לְאִבּוֹ בְּיּוֹבֵל. ולא לכהנים. דכתיב (שם) ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוֹד. לאיש אחר, ולא לבן: גֹּאֲלָהּ אֶחָד מִקְרוֹבָיו שֶׁל מַקְדִּישׁ מִדִּתְּ הַנּוֹכַח, וְכֹא מַקְדִּישׁ וְגֹאֲלָהּ מִדִּתְּ הַנּוֹכַח, אֵינָה יוֹצֵאָה מִיָּד הַמַּקְדִּישׁ בְּיּוֹבֵל לְהַתְחַלֵּק לְכַהֲנִים: גֹּאֲלָהּ כֹּהֵן.

משניות מבוארות – קהתי

אלף סלע ובין שאינה שווה אלא חמש סלעים. מָה בֵּין הַבְּעָלִים לְבֵין כָּל הָאָדָם? — כלומר אין בין הבעלים לבין כל האדם, אֲלֹא שֶׁהַבְּעָלִים נוֹתְנִים חֲמִשׁ — מוסיפים עוד חומש על דמי הפדיון, שנאמר (ויקרא כו, יט): "ואם גאל יגאל את השדה המקדש אותו, ויסף חמישית כסף ערךך עליה"; וכבר בארנו במקומות אחרים, שכל "חומש" האמור בתורה היינו חומש מלבר (מבחוץ). שהוא רבע מהקדן; ונקרא "חומש", לפי שהוא החלק החמישי מהסכום הכולל של הקדן והחומש. נמצא שעל כל סלע, שהיא ארבעה דינרים, הבעלים מוסיפים עוד דינר: וְכָל אָדָם אֵינוֹ נוֹתֵן חֲמִשׁ — אלא דמי הפדיון בלבד, לפי החשבון של חמישים סלע לבית כור.

באור משנה ג

בפרשת המקדש אחוזתו נאמר (ויקרא כו, כ-כא): "ואם לא יגאל (המקדש) את השדה ואם מכר (הגזבר) את השדה לאיש אחר, לא יגאל עוד. והיה השדה בצאתו ביובל קודש לה' כשדה החרם. לכהן תהיה אחוזתו". — משנתנו והמשנה שלאחריה עוסקות בפרטי הדינים הנלמדים מפסוקים אלה (הערה: "שדה" בלשון התורה — מין זכר, ובלשון המשנה — מין נקבה).

הַקְדִּישָׁה — הקדש אדם את שדה אחוזתו, וְגֹאֲלָהּ — והוא פדה אותה מיד ההקדש, אֵינָה יוֹצֵאָה מִיָּדוֹ בְּיּוֹבֵל — שכן אם פדה אותה אחר, הרי השדה יוצאת מידו ביובל ומתחלקת לכהנים (כמבואר במשנה הבאה). כמו שנאמר: "והיה השדה בצאתו ביובל (מיד הלווקחו מן הגזבר) קודש לה' כשדה החרם. לכהן תהיה אחוזתו". וכאה משנתנו ללמד, שאם המקדש פדה בעצמו את שדהו, אינה יוצאת מידו ביובל להתחלק לכהנים. גֹּאֲלָהּ בְּנֹ — פדה את השדה בנו של המקדש, יוֹצֵאָה לְאִבּוֹ בְּיּוֹבֵל — ולא לכהנים, שנאמר: "ואם מכר (הגזבר) את השדה לאיש אחר, לא יגאל עוד, ודרשו: לאיש אחר — ולא לבן. גֹּאֲלָהּ אַחֵר — פדה את השדה איש אחר, או אֶחָד מִן הַקְּרוֹבִים — של המקדש, וְגֹאֲלָהּ מִיָּדוֹ — והמקדש גאל את השדה מידי הפודה, אֵינָה יוֹצֵאָה מִיָּדוֹ — מיד המקדש, בְּיּוֹבֵל — להתחלק לכהנים. ברם, במשנה שבגמרא הגירסה היא: יוצאה מידו ביובל, ומפרש רש"י: יוצאה ביובל ומתחלקת לכהנים, כשם שהיתה יוצאת מידי הפודה שממנו לקחה המקדש (וכן גירסת הראב"ד; אבל גירסת הרמב"ם היא כנוסח שבמשנתנו; ועיין "תוספות יום טוב"). גֹּאֲלָהּ אֶחָד

שעורים, והוא שבעים וחמישה אלף אמה מרובעות, נפדה בשנה הראשונה של היובל בחמישים סלע, כמו שכבר בארנו לעיל. ברם, בזמן שאין היובל נוהג, הרי היא נפדית בשווייה כשאר ההקדשות (דע"ה). הָיוּ שָׁם נִקְעִים — בקיעים וחריצים — עֲמֻקִּים עֲשָׂה מִפְּחִים — והם מלאים מים (גמרא), או סֻלְעִים גְּבוּהִים עֲשָׂה מִפְּחִים — הואיל ואינם ראויים לזריעה, אֵין נִמְדָּדִים עֲמָה — עם השדה, שאינם מוקדשים כלל. ברם, אם אין בנקעים מים, הרי הם מוקדשים, ונמדדים בפני עצמם, ונפדים בשווייה. ויש מפרשים: אין נמדדין עמה — להיפדות לפי חשבון חמישים סלע לבית כור, כלומר שאף הנקעים המלאים מים מוקדשים הם, אלא שנמדדים הם בפני עצמם להיפדות לפי שווייה. ברם, נקעים שאין בהם מים נפדים לפי חשבון חמישים סלע לבית כור, אלא שנמדדים בפני עצמם שלא יעלה המדרון שלהם בחשבון (עיין ברטנורה: "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל". פְּחוֹת מִכָּאן — היו הנקעים עמוקים פחות מעשרה טפחים, אף על פי שהם מלאים מים, או שהיו הסלעים גבוהים פחות מעשרה טפחים, נִמְדָּדִים עֲמָה — שבטלים הם אגב השדה, ואינם חשובים בפני עצמם. הַקְדִּישָׁה שְׁתִּים אוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים לִפְנֵי הַיּוֹבֵל, נוֹתֵן סֹלַע וּפְנִדְיוֹן לְשָׁנָה — לכל בית כור; כלומר שאם פדה את השדה שנתיים לפני היובל, נוֹתֵן שְׁתֵּי סֻלְעִים וּשְׁנֵי פְנִדְיוֹנִים לְכָל בֵּית כּוֹר, ואם פדה אותה שלוש שנים לפני היובל, נוֹתֵן שְׁלוֹשׁ סֻלְעִים וּשְׁלוֹשָׁה פְנִדְיוֹנִים לְכָל בֵּית כּוֹר, כמו שכבר בארנו את החשבון בהקדמה למשנתנו. אִם אָמַר: הָרִינִי נוֹתֵן דִּבְרֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה — בכל שנה את המגיע לשנה זו, היינו סלע ופונדיון, אֵין שׁוּמְעִין לוֹ — לקבל את כסף הפדיון בתשלומים, אֲלֹא נוֹתֵן אֶת כָּלֹ בְּכֹאחַד — את כל הכסף בבת אחת, שנאמר: "וחשב לו הכהן את הכסף". ודרשו חכמים: "עד שיהא הכסף כולו כאחד", כלומר סכום הכסף שהוא רוצה ליתן בפדיון, חייבו הכתוב ליתנו כאחד. ברם, אינו מחוייב לפדות כל השדה, אלא רשאי הוא לפדות אפילו חציה בלבד.

באור משנה ב

אֶחָד הַבְּעָלִים, וְאֶחָד כָּל הָאָדָם — בין הבעלים ובין אחרים פודים לפי החשבון של בית כור בחמישים סלע, בין ששווה השדה

יוצאה לכהנים פיובל, והרי היא תחת ידי, הרי היא שלי, אלא יוצאה לכל אחיו הפהנים.
 ד הגיע היובל ולא נגאלה — הפהנים נכנסים לתוכה, ונותנים את דמיה; דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר:
 נכנסין, אבל לא נותנין. רבי אליעזר אומר: לא נכנסין ולא נותנין, אלא נקראת שדה רטושים, עד היובל השני.
 הגיע היובל השני ולא נגאלה: נקראת רטושי רטושין, עד היובל השלישי. לעולם אין הפהנים נכנסין לתוכה, עד
 שיגאלנה אחר.

ה הלוקח שדה מאביו, מת אביו ואחר כך הקדישה — הרי היא פשדה אחזה. הקדישה ואחר כך מת אביו —
 פירוש ברטנורא

מיד גזבר: לא יאמר הואיל ואם גאלה ישראל יוצאה לי ולחברי פיובל, עכשו שהיא תחת ידי שגאלתיה אין לך כהן ראוי לה יותר ממני:
 ד ולא נגאלה. לא גאלה מיד ההקדש, לא הבעלים ולא אחר: הכהנים נכנסים לה. כהנים של משמר שהיובל פוגע בו הן נכנסים לתוכה, והיא חלוטה
 בידם: ונותנים את דמיה להקדש. דגמר קודש קודש ממקדש בית, כתיב הכא בשדה אחוזה בצאתו פיובל קודש וכתוב במקדש בית (שם) ואיש כי יקדיש
 את ביתו קודש, מה בית לא תצא מיד הקדש בלא דמים כדכתיב התם והעריכו הכהן, דבית לא נפקא לכהנים אלא נפדה בדמים, אף שדה אחוזה לא
 תצא מיד הקדש בלא דמים. הלכך כי פריך לה אחר, הו' דמים לברק הבית הקדש, וכי מצי' יובל נפקא בתנא לכהנים, ואם לא נגאלה יחבי כהנים דמי
 חמישים שקלים ושקלי לה: ר' שמעון אומר נכנסין אבל לא נותנין. דגמר קודש קודש ממכש עצרת, דכתיב בהו (ויקרא כ"ז) קודש יהיו לה' לכהן, מה
 התם כהנים אף כאן כהנים. וניחא ליה דנילף שדה אחוזה ממכש עצרת, דתרווייהו מעשרים וארבע מתנות כהונה, ולא נילף ממקדש ביתו דאינו ניתן
 לכהנים לעולם. ורבי יהודה ניחא ליה דנילף שדה אחוזה ממקדש ביתו, דתרווייהו קדשי ברק הבית, ולא נילף ממכש עצרת שהם קדשי מזבח. והלכה
 כרבי יהודה: שדה רטושי, שדה עזובה. כמו אם על בנים רומשה: עד שיגאלנה אחר. וכשתצא מידו פיובל יכנסו בה כהנים. ומעמא דרבי אליעזר, דכתיב
 והיה השדה בצאתו פיובל קודש, משמע כשתצא מיד הגואל כדן שאר אדם קונה קרקע שיוצאה פיובל, כההוא קאמר קרא דתהוי לכהנים, אבל בצאתו
 מיד הקדש לא משמע, דאכתי לא אשמועינן קרא דהקדש פקע מכוחו פיובל:

ה הלוקח שדה מאביו, מת אביו ואחר כך הקדישה הרי היא כשדה אחוזה. שהרי עד שלא הקדישה נפלה לו בירושה. הלכך אם בא לפדותה, פודה בית

משניות מבוארות — קהתי

ולא ממקדש ביתו, לפי ששדה אחוזה שבידי הקדש וכבשי עצרת
 שניהם מממתנות כהונה הם, אבל בית שבידי הקדש אינו ניתן לכהנים
 לעולם. ברם, רבי יהודה מעדיף ללמוד שדה אחוזה ממקדש ביתו,
 לפי ששניהם קדשי ברק הבית הם, מה שאין כן כבשי עצרת, שהם
 קדשי מזבח; והלכה כרבי יהודה (רמב"ם הל' ערכין ד, יט). רבי אליעזר
 אומר: לא נכנסין ולא נותנין — אין השדה נמסרת לכהנים,
 אלא נקראת שדה רטושים — שדה שנטשוה (עזובה) בעליה,
 עד היובל השני — עד שנת היובל הבאה. הגיע היובל השני
 ולא נגאלה: נקראת רטושי רטושין, עד היובל השלישי
 — כלומר שדה שעזובה פעמיים. לעולם אין הפהנים נכנסין
 לתוכה, עד שיגאלנה אחר — וכשתצא מידו פיובל יכנסו לתוכה
 כהנים, טעמו של רבי אליעזר, שנאמר: "והיה השדה בצאתו פיובל
 קודש", ומשמע כשתצא השדה מיד הגואל פיובל, כדן כל שדה
 שאדם קונה מחברו שהיא יוצאת פיובל, בזה אמרה התורה שתינתן
 לכהנים, אבל לא משמע בצאת השדה מיד ההקדש, שהרי עדיין לא
 השמיענו הכתוב שהקדש יהא יוצא פיובל (גמרא דרש"י ערכין כו, א).

באור משנה ה

שדה שקנאה אדם מחברו או זכה בה במתנה ויכוצא בזה, היא הנקראת בתורה
 "שדה מקנה". וכבר שנינו (לעיל ב, ג) שיש הבדל לענין הקדש בין שדה מקנה לשדה
 אחוזה, שהמקדש שדה אחוזה, הרי היא נפדית לפי חשבון בית כור בחמישים
 סלע; ואם המקדש פודה אותה, הרי הוא מוסיף תומש (כמבואר לעיל בפרק ד, ואילו
 המקדש שדה מקנה, נפדית היא בשווייה; ואף אם פדה אותה המקדש, אינו מוסיף
 תומש (ברם). לדעת רבי אליעזר, אף שדה מקנה דינה כשדה אחוזה שנפדית לפי חשבון
 בית כור בחמישים סלע, ואין הבדל בפדיון אלא לענין תוספת החומש בלבד. וכבר
 הוכחנו שם, שאין ולכה כרבי אליעזר. אך תמוה הדבר, שרש"י על התורה — ויקרא כז,
 כב — מפרש כדעת רבי אליעזר: ועיין "משנה למלך" על דרמב"ם הל' ערכין ד, כז). ועוד
 הבדל יש בין המקדש שדה מקנה למקדש שדה אחוזה, שבמקדש שדה אחוזה,
 אם לא פדה אותה קודם שנת היובל, ומכרה גזבר ההקדש לאחר, אינה נפדית עוד,
 וכשהיא יוצאת פיובל מיד הלוקח מן הגזבר, הרי היא מתחלקת לכהנים (כמו
 ששנינו לעיל). ואילו המקדש שדה מקנה, בין אם המקדש פדה אותה ובין אם לא
 פדה אותה ומכרה הגזבר לאחר (וכן אם לא נפדתה כלל, ונשארה ביד ההקדש עד שנת
 היובל — רמב"ם הל' ערכין ד, כז). משתגיע שנת היובל חזרת השדה לבעליה
 הראשונים, כמבואר במשנתנו; ואמנם הלכות אלו מפורטות בתורה שנאמר (ויקרא
 כז, כב-כד): "ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזה, יקדיש לה'. וחשב לו הכהן
 את הערך עד שנת היובל... בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו, לאשר
 לו אחוזת הארץ. — משנתנו דנה (ברישא) במי שקנה שדה מאביו והקדישה, ואחר
 כך מת אביו, אם שדה זו כשדה מקנה היא או כשדה אחוזה.

מן הפהנים — מיד הגזבר, נהרי היא תחת ידי — של אותו
 כהן בשנת היובל, לא יאמר — אין הכהן יכול לומר: הואיל והיא
 יוצאה לכהנים פיובל, נהרי היא תחת ידי, הרי היא שלי
 — שאילו פדה אותה ישראל היתה יוצאת לי ולחברי פיובל, עכשו
 שהשדה תחת ידי, אין לך כהן ראוי לה יותר ממני (רש"י), והרי גם
 קל וחומר הוא: "בשל אחרים אני זוכה, בשל עצמי לא כל שכן"
 (ברייתא בגמרא); ומבואר (שם) הטעם שאין הכהן יכול לומר כן, לפי
 שנאמר (ויקרא כז, כא): "לכהן תהיה אחוזתו", אחוזתו של כהן שירש
 מאביו היא שלו, אבל זו אינה שלו; אלא יוצאה לכל אחיו
 הפהנים — שבמשמר העובד בראש השנה של שנת היובל (תוספות
 מנחות יג, ג; עיין רמב"ם הל' ערכין ד, כח). ויש סוברים, שמתחלקת
 לכהנים שבמשמר של יום הכיפורים (רש"י על התורה ויקרא כז, כא;
 עיין גמרא ורש"י ערכין כח, ב; ועיין "לחם משנה" ו"משנה למלך").
 הרמב"ם (שם).

באור משנה ד

הגיע היובל — הגיעה שנת היובל, ולא נגאלה — השדה מיד
 ההקדש, לא על ידי הבעלים ולא על ידי אחר, הפהנים — של אותו
 משמר שהיובל פוגע בו (כמו שבארנו בסוף המשנה הקודמת). נכנסים
 לתוכה — לתוך השדה הזאת, שהיא נעשית אחוזתם, ונותנים את
 דמיה — להקדש, חמישים סלע לכל בית כור (רש"י; ברטנורא); ויש
 מפרשים: ונותנים את דמיה — לפי שוויה (משנה למלך) על הרמב"ם
 הל' ערכין ד, כז); דברי רבי יהודה — טעמו מבואר בגמרא, שלומד
 הוא בגזירה שווה, "קדש" ממקדש בית, שכן שם נאמר (ויקרא
 כז, יז): "ואיש כי יקדיש את ביתו קדש... וכאן נאמר: "והיה השדה
 בצאתו פיובל קדש"... — מה בית אינו יוצא לעולם מיד הקדש בלא
 דמים כמו שנאמר (שם): "והעריכו הכהן", שאין בית יוצא לכהנים
 אלא נפדה בדמים, אף שדה אחוזה אינה יוצאת מיד הקדש בלא
 דמים; הלכך אם פדה אותה אחר מיד ההקדש, הואיל וזה נתן דמיה
 להקדש, הרי כשמיגיע שנת היובל יוצאת השדה לכהנים בחינם, אבל
 אם לא נפדתה השדה עד שנת היובל, על הכהנים ליתן את דמיה.
 רבי שמעון אומר: נכנסין — הכהנים נכנסים לתוכה, אבל לא
 נותנין — דמיה, שרבי שמעון לומד בגזירה שווה ממכש עצרת,
 שנאמר בהם (ויקרא כג, כ): "קדש יהיו לה' לכהן", מה שם בחינם,
 אף כאן בחינם. ומעדיף רבי שמעון ללמוד שדה אחוזה ממכש עצרת

הרי היא פְּשֵׁדָה מִקְנָה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: פְּשֵׁדָה אֲחֻזָּה, שְׁנֵאמַר (ויקרא כו, כב): "וְאִם אֶת־שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁדֵּה אֲחֻזָּתוֹ" — שְׂדֵה שְׂאִינָה רְאוּיָה לְהִיט שְׂדֵה אֲחֻזָּה, יוֹצֵאת זֶה שְׂהִיא רְאוּיָה לְהִיט שְׂדֵה אֲחֻזָּה. שְׂדֵה מִקְנָה אֵינָה יוֹצֵאת לִפְנֵיהֶם בְּיוֹבֵל, שְׂאִין אֲדָם מְקַדֵּשׁ דְּבַר שְׂאִינוֹ שְׁלֹ. פְּהֵנִים וְלֹאִים מְקַדֵּשִׁים לְעוֹלָם, וְגוֹאֲלִין לְעוֹלָם, בֵּין לִפְנֵי הַיּוֹבֵל, בֵּין לְאַחַר הַיּוֹבֵל.

פ ר ק ש מ י נ י

א הַמְקַדֵּשׁ אֶת שְׂדֵהוּ בְּשַׁעָה שְׂאִינָה יוֹבֵל, אוֹמְרִים לוֹ: פָּתַח אֶתָּה רִאשׁוֹן, שֶׁהַפְּעָלִים נוֹתְנִים חֲמִשָּׁה, וְכָל אֲדָם פִּירוֹשׁ בִּרְטָנוֹרָא

כור בחמישים שקל כשדה אחוזה, ואם לא גאלה הוא וגאלה אחר, יוצאה לכהנים ביובול: הרי היא כשדה מקנה. דברת שעה שהקדישה אולין. ואם בא לפדותה, פודה שדה בשוויה כרין שדה מקנה, ואם לא גאלה הוא וגאלה אחר, חוזרת לו ביובול. שהרי בשעה שהקדישה לא היה גופה שלו, דעתיה היתה לחזור לאביו ביובול כרין שאר מכירות, וכשאר מקדיש שדה מקנה היא שהגואלה מיד הגובר מחזירה ביובול לאשר לו אחוזת הארץ, דהיינו לאביו של זה, וזה יורש את כח אביו. ואין הלכה כר' מאיר: שדה מקנה. שהקדישה וגאלה אחר, אינה יוצאה לכהנים ביובול, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, וקרקע לא היתה שלו אלא עד היובל: כהנים ולוים מקדישים לעולם. ואפילו בשנת היובל עצמה. אבל ישראל שהקדיש שדהו בשנת היובל עצמה, אינה מקודשת: וגואלין לעולם. מה שאין כן בישראל שאינו פודה לאחר היובל, כדכתיב (ויקרא כ"ז) ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד, אבל כהן או לוי שהקדיש קרקע שירש מאבותיו הרי זה גואל לעולם, ואפילו עבר עליה היובל ולא נפדית גואלה לאחר היובל, כדכתיב (שם כ"ח) גאולת עולם תהיה ללוים: **א** המקדיש. בשעה שאינה יובל. בזמן שאין יובל נוח: פתח אתה ראשון. בכמה אתה רוצה לפדותה. ומפני ריוח של הקדש שואלים לו תחילה,

משניות מבוארות – קהתי

בכגון שהמקדיש עצמו פודה את השדה, ואילו כאן מדובר בכגון שפדה אחר או שלא נפדתה כלל, כמו שבארנו לעיל. פְּהֵנִים וְלֹאִים מְקַדֵּשִׁים לְעוֹלָם — את שדותיהם, ואפילו בשנת היובל עצמה; אבל ישראל שהקדיש שדהו בשנת היובל, אינה קדושה (כדעת שמואל — ערכין כד, א — שהלכה כמותו). וְגוֹאֲלִין לְעוֹלָם, בֵּין לִפְנֵי הַיּוֹבֵל, בֵּין לְאַחַר הַיּוֹבֵל — שאם כהן או לוי הקדיש שדה שירש מאבותיו, הרי זה גואל לעולם, ואפילו עבר עליה היובל ולא נגאלה, הרי זה גואלה לאחר שנת היובל, כמו שנאמר (ויקרא כה, לב): "גאולת עולם תהיה ללוים", מה שאין כן בישראל, שאם לא גאל עד היובל, שוב אינו יכול לגאול.

ב א ו ר מ ש נ ה א

בבביתא בגמרא (ערכין לב, ב) שנינו: "משגלו שבת ראובן ושבת גד וחצי שבת המנשה (בימי שנחביד מלך אשור), בסלו היובלות, שנאמר (ויקרא כה, י'): "וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בְּאַרְץ לְכָל יוֹשְׁבֵיהָ" — בזמן שכל יושביה עליה, ולא בזמן שגלו מקצתן". כן מובאת בבביתא בגמרא (ערכין כט, א): "אין שדה אחוזה נוגעת אלא בזמן שהיובל נוהג". שנאמר (ויקרא כה, כח): "וּיֹצֵא בְיּוֹבֵל וְשֶׁבַע לְאַחֲזוֹתוֹ". מכאן, שהמקדיש שדה אחוזה בזמן שאין היובל נוהג, הרי היא נפדית בשווייה כשאר ההקדשות (ולא לפי הערך הקצוב בתורה: בית כור בחמישים סלע). — משנתנו עוסקת במקדיש שדה אחוזה בזמן שאין היובל נוהג, והיא באה ללמד, כיצד היא נפדית.

הַמְקַדֵּשׁ אֶת שְׂדֵהוּ — היינו שדה אחוזתו, בְּשַׁעָה שְׂאִינָה יוֹבֵל — בזמן שאין היובל נוהג, ואין השדה יוצאת לכהנים, אלא נפדית היא לעולם, ודינה כשאר ההקדשות, שנפדית היא בשווייה, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, אוֹמְרִים לוֹ — לבעל השדה: פָּתַח אֶתָּה רִאשׁוֹן — אמור אתה תחילה, קודם שיוכרו עליה, בכמה אתה רוצה לפדותה; בגמרא מבואר, שלא זו בלבד שאומרים לו כך, אלא אף כופים אותו לפתוח ראשון; והטעם הוא, שאם הבעלים פודים אותה יש ריווח להקדש, שֶׁהַפְּעָלִים נוֹתְנִים חֲמִשָּׁה — מוסיפים חומש על דמי הפדיון, כמו שבארנו בפרק הקודם, ואפילו בזמן שאין היובל נוהג, וְכָל אֲדָם אֵינִי נוֹתֵן חֲמִשָּׁה — אבל אם אדם אחר פודה אותה, אינו מוסיף חומש. בגמרא מוסיפים עוד שני טעמים: א. הואיל והשדה חביבה עליו יתן בפדיונה יותר מאחרים; ב. "מצוות גאולה באדון היא", שנאמר במתפס בהמה טמאה לברך הבית (ויקרא כו, כז): "ואם לא יגאל ונמכר בערכך", ודרשו חכמים: מכאן שמצוות גאולה באדון, והוא קודם לכל אדם (גמרא בבבביתא יג, א); והוא הדין למקדיש שדה אחוזה. ברם, בזמן שהיובל נוהג אין כופים את הבעלים לפדותה, שהואיל ואם לא יגאלנה תצא לכהנים ביובול, נמצא שאין הפסד להקדש, שהרי הכהנים נותנים את דמיה (רמב"ם הל' ערכין ה,

הלוקח שְׂדֵה מִזְבִּיחוֹ — מי שקנה שדה מאביו, מֵת אָבִיו וְאַחֲרָיו כָּף הַקְּדִישָׁה — הואיל ובשעה שהקדישה כבר היתה ירושה בידו, הֲרִי הִיא כְּשֵׁדָה אֲחֻזָּה — והיא נפדית לפי חשבון של בית כור בחמישים סלע; ואם המקדיש גואל אותה הריהו מוסיף חומש; ואם הוא לא גאלה או שגאלה אחר, הרי היא יוצאת לכהנים ביובול (כמו ששנינו במשניות הקודמות). הַקְּדִישָׁה — הקדיש את השדה שקנה מאביו, וְאַחֲרָיו כָּף מֵת אָבִיו — ונמצא שבשעה שהקדישה עדיין לא היתה ירושה בידו, אלא שדה מקנה, הֲרִי הִיא כְּשֵׁדָה מִקְנָה — ואם הוא רוצה לפדותה, פודה אותה בשווייה, ואינו מוסיף חומש; ואם פדה אותה אחר, או שלא נפדתה כלל (רמב"ם), הרי היא חוזרת לו ביובול, שהולכים אחר השעה שהקדישה, והרי באותה שעה לא היה גוף השדה שלו, שעתידיה היתה לחזור לאביו בשנת היובל, כרין כל המקדיש שדה מקנה שחוזרת ביובול לבעליה הראשונים (כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו). וזה יורש כוח אביו; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר — הסובר, שאף על פי שהשדה עתידה ליפול לבן בירושה, מכל מקום אם הקדישה לפני מיתת אביו, הולכים אחר שעת ההקדשה, ודינה כרין שדה מקנה. וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: כְּשֵׁדָה אֲחֻזָּה — אף על פי שהקדישה בחיי אביו דינה כשדה אחוזה, שְׁנֵאמַר: "וְאִם אֶת־שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁדֵּה אֲחֻזָּתוֹ" — והרי התיבה "משדה" מיותרת היא, שיכול היה לכתוב: "אשר לא אחוזתו היא", או שלפחות המ"ם של "משדה" מיותרת היא; ומכאן דרשו, שבא הכתוב ללמד: שְׂדֵה שְׂאִינָה רְאוּיָה לְהִיט שְׂדֵה אֲחֻזָּה — שלא קנה אותה מאביו או משאר המורשים אותו, הרי היא שדה מקנה, יוֹצֵאת זֶה — מכלל שדה מקנה, שְׂהִיא רְאוּיָה לְהִיט שְׂדֵה אֲחֻזָּה — לאחר מיתת אביו, אף על פי שבשעה שהקדישה עדיין לא היתה ירושה בידו, מכל מקום היא נחשבת כשדה אחוזה. שְׂדֵה מִקְנָה אֵינָה יוֹצֵאת לִפְנֵיהֶם בְּיוֹבֵל — כמו שכבר בארנו לעיל, שהמקדיש שדה מקנתו, ופדאה אחר (רש"י; ותוספות: ברטנורא), או שלא נפדתה כלל מיד ההקדש (רמב"ם הל' ערכין ז, כו; ועיי' "משנה למלך" שם), כשתגיע שנת היובל אינה יוצאת לכהנים כשדה אחוזה, אלא חוזרת לבעליה הראשונים, שְׂאִין אֲדָם מְקַדֵּשׁ דְּבַר שְׂאִינוֹ שְׁלֹ — והשדה לא היתה שלו אלא עד שנת היובל, כמו שנאמר (ויקרא כה, י'): "יובל היא תהיה לכם, ושבתם איש אל אחוזתו" (שהשדות חוזרות לבעליהן — רש"י). בעל "תוספות יום טוב" כותב, שאף על פי שכתוב מפורש הוא (ויקרא כו, כד): "בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו, לאשר לו אחוזת הארץ", מכל מקום צריכה המשנה להשיענו טעם הדבר, משום שבפסוק לא מדובר אלא

אינו נותן חמש. מעשה באחד שהקדיש את שדהו מפני רעתה, אמרו לו: פתח אתה ראשון, אמר: הרי היא שלי באסר — אמר רבי יוסי: לא אמר זה אלא 'בכביצה', שההקדש נפדה בכסף ובשורה כסף; אמר לו: הגיעתה! נמצא מפסיד אסר, ושדהו לפניו.

ב אמר אחד: הרי היא שלי בעשר סלעים, ואחד אמר: בעשרים, ואחד אמר: בשלשים, ואחד אמר: בארבעים, ואחד אמר: בחמישים — חזר בו של חמישים — ממשיכין מנכסיו עד עשר. חזר בו של ארבעים — ממשיכין מנכסיו עד עשר. חזר בו של שלשים — ממשיכין מנכסיו עד עשר. חזר בו של עשר — חזר בו של עשרים — ממשיכין מנכסיו עד עשר. חזר בו של עשר — מוכרים אותה בשויה, ונפרעים משל עשר את המותר. הפעלים אומרים: בעשרים, וכל אדם אומרים: בעשרים — הפעלים קודמים, מפני שהם מוסיפין חמש.

פירוש ברטנורא

שהבעלים מוסיפים חומש. ולהכי נקט בשעה שאין חיובל נהג, דבזמן שהיובל נהג אין צריך לשואלו בכמה תפדנה, שהרי דמיה קצובים בית חור בחמישים שקל. ובזמן שאין יובל נהג, כגון לאחר שגלו שבט ראובן וגד דבמלו יובלות דכתיב (שם) וקראתם דרוור בארץ לכל יושביה, בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מתוכה, שאז היא נפרדת בשויה: **שהבעלים נותנים את החומש**. כל דמי שויה ורביעי יותר. וכן כל חומש האמור בתורה, שיהא הקרן וחומשו חמשה. ומפני שלשה דברים אומרים לבעלים פתח אתה ראשון, האחת שהבעלים מוסיפים את החומש, כדקתני במתניתין. והשני שמצות גאולה בארון, דכתיב (שם כ"ו) ואם לא יגאל, אלמא מצות גאולה קודמת למכירה. והשלישי שהוא מוסיף ונותן בפדיונה יותר משאר בני אדם, דרוצה אדם בקב שלו: **מפני רעתה**. שהחוצאה שבה יתירה על השבחה: **איסר**. שמונה פרוטות: **לא אמר זה אלא בכביצה**. כלומר לא כך היה מעשה, שלא אמר באסר, אלא בכביצה. ואמר לו הגובר הגיעתך, הרי היא שלך בכביצה. ופולגתא דתנא קמא ורבי יוסי, דרבנן סברי אין פודין הקדש בפחות מארבע פרוטות, כדי שיהא בחומשו פרוטה. ורבי יוסי סבר, פודין הקדש בכל שהוא, ואע"פ שאין בחומשו שוה פרוטה. והלכה כתנא קמא:

ב ממשכנים מנכסיו עד עשר וכו'. והני מילי כשחזרו זה אחר זה, אבל חזרו כולן כאחד, משלשים ביניהן בשוה. כיצד, אמר הראשון הרי הוא שלי בעשר ואמר השני בעשרים ואמר השלישי בעשרים וארבע, וחזרו בהן השלישי והשני כאחד, נותנים אותו לראשון בעשר, וממשכנים מנכסי השני בשבע ומנכסי השלישי בשבע, ונמצא ההקדש גובה עשרים וארבע. וכן אם חזרו שלשתן כאחד ונמכר מהקדש בשלש, ממשכנים בנכסי כל אחד משלשתן שבעה סלעים. וכן על דרך זה לעולם:

משניות מבוארות — קהתי

א: ועיין שם השגת הראב"ד. מעשה באחד שהקדיש את שדהו מפני רעתה — שהוצאותיה היו יתירות על ערך תוצרתה, אמרו לו — הממונים על ההקדש: פתח אתה ראשון — בכמה אתה רוצה לפדותה? אמר — המקדיש: הרי היא שלי באסר — שהוא שמונה פרוטות (1/24 בדניר); אמר רבי יוסי: לא אמר זה אלא 'בכביצה' — כלומר לא כך היה המעשה שאמר "באסר", אלא אמר: הרי היא שלי "בכביצה", שההקדש נפדה בכסף ובשורה כסף; אמר לו — הגובר למקדיש: הגיעתה! נמצא מפסיד אסר, ושדהו לפניו — הרי השדה שלך: נמצא מפסיד אסר, ושדהו לפניו — שהקדיש שדהו מפני רעתה הפסיד איסר, וחזרה לו שדהו. בגמרא מבואר. שאף חכמים סוברים שהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף, אלא שלדעת חכמים אין פודים הקדש בפחות מארבע פרוטות, כדי שיהא בחומשו פרוטה (כלומר שהחומש, היינו רבע הפדיון). שהמקדיש מוסיף. יהא לכל הפחות פרוטה; ורבי יוסי סובר, שפודים הקדש בכל שהוא, ואף על פי שאין בחומשו פרוטה.

באור משנה ב

כשבים לפדות את ההקדשות מיד ההקדש, מכריזים עליהם בפני כל הבאים לפדות. משנתנו דנה במי שהציע סך מסוים ואחר כך חזר בו. **אמר אחד** — בשעת ההכרזה על פדיון השדה שביד ההקדש: **הרי היא שלי בעשר סלעים** — אני נותן בפדיונה עשר סלעים, ואחד אומר: בעשרים — הרי היא שלי בעשרים סלע, ואחד אומר: בשלשים — סלע, ואחד אומר: בארבעים — סלע, ואחד אומר: בחמישים — סלע, חזר בו של חמישים — ממשיכין מנכסיו עד עשר — שהציע חמישים סלע התחרט, ממשיכין מנכסיו עד עשר — נוטלים ממנו בעל כורחו משכון בשויה של עשר סלעים, ונותנים את השדה לזה שהציע ארבעים, ונמצא ההקדש אינו מפסיד כלום. ואף על פי שכל הבא לפדות אינו מתחייב אלא בדיבור, מכל מקום על החזר בו לשלם כשיעור התוספת שהוסיף על אחרים, שכן אמירתו לגבוה כמסירתו להדיט (ורבנו גרשום). חזר בו של ארבעים,

הזכרנו לעיל, שרש"י והראב"ד מפרשים את הענין "משלשין ביניהם" שלא כדרך הרמב"ם; והרי תמצית פירושם: לדעתם אין כוונת הגמרא, שחולקים

פירוש ברטנורא

משניות מבוארות – קהתי

בניהם את ההפרש בשווה, אלא הואיל וכל המוסף כלול אף את הצעות קודמיו, לפיכך חייב הוא להשתתף אף בתשלום הפרשיהם, ואילו קודמיו אינם שותפים לתוספת שהוא הוסף עליהם, ומכאן שכל המוסף חייב לשלם על חשבון ההפרש חלק גדול יותר מקדומו. כיצד? אמר הראשון: הרי היא על בעשר סלעים; ואמר השני: בעשרים; ואמר השלישי: בעשרים וארבע; וחזרו בהם ושלישי האחד — ונתנים את השדה לראשון בעשר סלעים, ואת ההפרש של ארבע עשרה סלעים גרבים מן השלישי והשני כלקמן: מהשלישי — כל מה שהוסיף על שני הראשונים (4 סלעים). ועוד מחצית התוספת שהוסיף השני על הראשון (5 סלעים). היינו שבע סלעים; ומן השני מחצית התוספת שלו בלבד, היינו חמש סלעים. ואם חזרו שלשתם כאחד, ונמכרה השדה בארבע סלעים, ונמצא ההפרש עשרים סלע, גרבים את ההפרש הזה משלשתם כלקמן: מן השלישי — סכום התוספת שלו (5 סלעים). ועוד מחצית התוספת של השני (2 סלעים). ועוד שליש ההפרש של הראשון (2 סלעים). כלומר הואיל וכלל השלישי בהצעתו את העשר של הראשון ואת תוספת העשר של השני, ועוד תוספת הארבע שלו, לפיכך חייב הוא לשלם את כל התוספת שלו, מחצית התוספת של השני ושליש ההפרש של הראשון, היינו בסך הכל: אחת עשרה סלעים; מן השני (לפי אותו הכלל) — מחצית התוספת שלו (5 סלעים), ועוד שליש ההפרש של הראשון (2 סלעים), היינו שבע סלעים; ומן הראשון — שליש הפרשו בלבד, היינו שתי סלעים.

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד באותו דין ששנינו שם בסיפא, שהבעלים קודמים לכל אדם, מפני שמוסיפים חומש.

אָמַר אֶחָד — לאחר שאמרו הבעלים בעשרים סלע: **הֲרֵי הֵיא שְׁלִי בְעֶשְׂרִים וְאַחַת** — שהוסיף על דמיהם סלע, **הַבְּעָלִים נוֹתְנִים עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ** — שהואיל והסכימו הבעלים ליתן עשרים וחמש, היינו עשרים שאמרו ותוספת חומש (מלבר, שהוא רבע הקרן), לפיכך אין נותנים לאחר בעשרים ואחת, שלא יפסיד ההקדש; אבל מכיון שהאחר הוסיף סלע על דמיהם, אי אפשר למסור לבעלים את הקרן בפחות ממה שהאחר נותן, הלכך כופים את הבעלים להוסיף את הסלע שהוסיף האחר, ברם ללא תוספת חומש, כמבואר אלהל, וזהו ששנינו, שהבעלים נותנים עשרים ושש: **עֶשְׂרִים וְשֵׁשֶׁת** — אמר אחד: הרי היא שלי בעשרים ושתיים, **הַבְּעָלִים נוֹתְנִים עֶשְׂרִים וְשֵׁשֶׁבַע** — עשרים וחמש שהסכימו ליתן (קרן וחומש), ושתי סלעים שהוסיף האחר על הקרן, שעליהם להוסיף על כרחם, כמו שבארנו

ד מחרים אדם מצאנו ומפקדו, מעבדיו ומשפחתו הפנענים, ומשדה אחוזתו. ואם החרים את פלן — אינן מחרימין; דברי רבי אלעזר. אמר רבי אלעזר בן עזריה: מה אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים את כל נכסיו — על אחת כמה וכמה, שיהא אדם חייב להיות חס על נכסיו.

ה המחרימים בנו ובתו, עבדו ושפחתו העבדים, ושלדה מקנתו — אינן מחרימים, שאין אדם מחרים דבר שאינו שלו. פהנים ולוים אינן מחרימין; דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: הפהנים אינן מחרימין, שהחרמים שלהם; הלוים מחרימים, שאין החרמים שלהן. רבי אומר: נראים דברי רבי יהודה בקרקעות, שנאמר (ויקרא כה, לד): "כִּי־אֲחֻזַּת עוֹלָם הוּא לָהֶם", ודברי רבי שמעון במטלטלים, שאין החרמים שלהם.

פירוש ברטנורה

ד מחרים אדם מצאנו. מקצת צאנו. אומר הרי הן חרם ונותנן לכהן; ואם החרים את כולו, שלא שיר לעצמו כלום: אינן מוחרימין. דאמר קרא (ויקרא כ"ז) מכל אשר לו מאדם וגו' ומשדה אחוזתו. מכל אשר לו, אלו במטלטלין, ולא כל במטלטלין. מאדם, אלו עבדיו ושפחתיו כנענים, ולא כולו. ומשדה אחוזתו, ולא כולה. ואין הלכה כר' אלעזר בן עזריה, אלא לכתחילה לא יחרים את כולו, אבל אם החרים, מוחרימים: להיות חס על נכסיו. שלא יבזבז להדיוט: **ה שאין אדם מחרים דבר שאינו שלו.** ובתו נהי דיכול למכרה בקטנותה, אינו יכול למכרה בנערותה: שהחרמים שלהם. דכתיב (במדבר י"ח) כל חרם בישראל לך יהיה, וכיון דרדייה הוויא, מה הנאה בכך אם היה מחרים, איהו גופיה זכי ביה ולא יהיב ליה לכהן אחר: נראין דברי ר' יהודה. הכי קאמר, נראין דברי ר' יהודה לר' שמעון, דמודה לו ר' שמעון לר' יהודה וסובר כמותו בקרקעות, ולא דיבר ר' שמעון אלא במטלטלין, לפי שאין החרמים של לוים.

משניות מבוארות — קהתי

אחוזותיו, ודורש רבי אלעזר: "מכל אשר לו" — ולא כל אשר לו; "מאדם" — ולא כל אדם; "ומשדה אחוזתו" — ולא כל שדה אחוזתו; יכול לא יחרים, ואם החרים יהו מוחרימים? תלמוד לומר: "אך כל חרם", וכל "אך" מיעוט הוא. ברם, אין הלכה כרבי אלעזר, אלא כחכמים הסוברים (בתוספתא ערכין), שאמנם לכתחילה לא יחרים אדם את כולו, אבל בדיעבד אם החרים, הרי אלו מוחרימים (עיין רמב"ם הל' ערכין ו, ב). **אמר רבי אלעזר בן עזריה: מה אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים את כל נכסיו** — ואף על פי שמדובר כאן בחרם הניתן לכהנים, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, ולאחר שבא לידי הכהן הרי דינו כחולין, מכל מקום הרי זה נחשב "לגבוה", הואיל וכל זמן שהוא בבית הבעלים הרי הוא כהקדש לכל דבריו, שנאמר (ויקרא כז, כח): "כל חרם קודש קדשים הוא לה'", (תוספות ערכין כח, א; ברייתא ערכין כט, א); ולפיכך דורש רבי אלעזר בן עזריה קל וחומר: מה אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים את כל נכסיו, על אחת כמה וכמה, שיהא אדם חייב להיות חס על נכסיו — שלא יבזבז את כולם לאחרים; וכן אמר רבי אילא: "באושא התקינו: המבזבז (לעניים) אל יבזבז יותר מחומש" (גמרא; עיין רמב"ם הל' ערכין ודומין ח, יג).

באור משנה ה

משנתנו ממשיכה בדין חרמי כהנים, והיא באה ללמדנו, שאין אדם יכול להחרים דבר שאין גופו שלו. כן דנה היא בכהנים ובלוים, אם הם מחרימים. **המחרימים בנו ובתו** — כגון שאמר: הרי בני זה חרם (לכהנים), או: הרי בתי זו חרם, עבדו ושפחתו העבדים — שהחרים את עבדו העברי או את אמתו העבריה, ושלדה מקנתו — או שדה שלקחה, החוזרת לבעליה הראשונים ביובל, אינן מחרימים — לא חל עליהם החרם להינתן לכהנים, שאין אדם מחרים דבר שאינו שלו — וכל אלו שנימנו לעיל אין גופם שלו. ובברייתא בגמרא (ערכין כח, א) למדים זה ממה שנאמר בפרשת החרמים (ויקרא כז, כח): "מכל אשר לו מאדם ובהמה", ודרשו: מה בהמה שיש לו רשות למכרה (ולכן יכול הוא להחרימה), אף כל שיש לו רשות למכרו (יכול הוא להחרים), יצאו בנו ובתו וכן עבדו ושפחתו העבדים, שאין לו רשות למכרם; ואף על פי שיכול הוא למכור את בתו כשהיא קטנה, מכל מקום משנעשית נערה שוב אינו יכול למכרה; ועוד, שהמוכר בתו הקטנה, יוצאת היא מן האדון כשמביאה סימני נערות; יצאה שדה מקנה שאינו יכול למכרה אלא עד חובל. שכן ביובל חוזרת היא לבעליה הראשונים, כמו שכבר בארנו לעיל. **פהנים ולוים אינן מחרימין** — נכסיהם; דברי רבי יהודה — כמבואר טעמו להלן. רבי

— הרי השדה שלך (רבונו גרושום). והרב מברטנורה מבאר, שאם הבעלים לא פתחו תחילה אלא בעשרים, וזה אומר בעשרים וחמש, אין כופים את הבעלים לפדותה, שכן יכולים הם לומר: בא אחר במקומנו שנותן עשרים וחמש כמותינו, אלא אומרים לזה: הגיעתך.

בארנו משנתנו לפי רוב המפרשים, אבל לפי הרמב"ם יוצא, שמה שמבארים בגמרא, כגון שהוסיפו הבעלים פרוטה, מוסב על כל המשנה, היינו שבכל הבכות של משנתנו מדובר בכגון שהבעלים הוסיפו אחר כך על הסכום של האחר פרוטה; אבל אם שתקו ולא הוסיפו כלום, אינם נותנים אלא עשרים וחמש סלעים בלבד, היינו קרן וחומש שלהם, שכן כותב הרמב"ם (הל' ערכין ח, ה): "בא אחד ואמר: הרי היא שלי באחת ועשרים, אם שתקו הבעלים ולא הוסיפו כלום — מוכרין אותה להם בחמש ועשרים; ואם הוסיפו הבעלים על עשרים ואחת אפילו פרוטה אחת, הרי אלו נותנין עש ועשרים ופרוטה אחת: אחת ועשרים ופרוטה שנתנו מעצמם, וחמש שהם חייבין בו משום חומש המתן שנתנו תחילה" (עיין השגת הראב"ד שם).

באור משנה ד

כתוב בתורה (ויקרא כז, כח): "אך כל חרם אשר יחרים איש לה' מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו לא ימכר ולא יגאל, כל חרם קודש קדשים הוא לה'". פסוק זה מדבר במקדיש דבר מנכסיו בלשון "חרם", כגון שאמר: הרי דבר זה חרם; וישנם שני סוגי "חרם": א) "חרם" המוקדש לבדק הבית, שדינו ככל הקדש דמים, שהוא נפדה בשווייו, והדמים נופלים לבדק בית המקדש. ב) "חרם" הניתן לכהנים, שעל כך נאמר בפסוק שהבאנו לעיל: "לא ימכר ולא יגאל", אלא ינתן לכהן. ברם, באומר: "הרי זה חרם", ואינו מפרש אם לבדק הבית אם לכהן, נחלקו בזה תנאים (זהלן משנה ו): יש סוברים שסתם חרמים לבדק הבית, ויש סוברים שסתם חרמים לכהנים. והלכה היא, שסתם חרמים לכהנים. — משנתנו דנה בחרם הניתן לכהנים, והיא באה ללמד, שאין אדם מחרים את כל נכסיו, אלא מקצת מנכסיו.

מחרימים אדם מצאנו ומפקדו — מקצת צאנו או מקצת בקרו, **מעבדיו ומשפחתו הפנענים** — אחדים מעבדיו או משפחתו הכנענים (שהואיל והם קנויים לו קנין הגוף, יכול הוא להקדישם). **ומשדה אחוזתו** — וחלק משדה אחוזתו; אבל לא יחרים כל צאנו ובקרו ולא כל עבדיו ושפחתו ולא כל שדותיו. ואם החרים את פלן — היינו את כל המין, ולא שיר לעצמו מאותו המין כלום, אינן מחרימין — לא חל עליהן החרם; יש מבארים, שצאנו ובקרו הכל מין אחד הוא, ואפילו החרים כל צאנו, אלא שהשאר לו מבקרו, או שהחרים כל בקרו והשאר לו מצאנו, הרי הם מוחרימים; וכן עבדיו ושפחתו הכנענים הכל מין אחד (הראש). מכל מקום אם החרים כל בהמתו או כל עבדיו ושפחתו או כל שדותיו, אינם מוחרימים; **דברי רבי אלעזר** — וטעמו מבואר בברייתא בגמרא, שנאמר (ויקרא כז, כח): "אך כל חרם אשר יחרים איש לה' מכל אשר לו (היינו מיטלטלים — רש"י) מאדם (היינו עבדים ושפחות כנענים) ובהמה ומשדה

ו חרמי כהנים אין להם פדיון, אלא נתנים לפניהם. רבי יהודה בן בתירא אומר: סתם חרמים לבדק הפית, שְׁנֵאמַר (ויקרא כו, כח): "כִּלְיָהֶם קִדְש־קִדְשִׁים הוּא לָהֶם". וְחֻכָּמִים אֹמְרִים: סתם חרמים לפניהם, שְׁנֵאמַר (שם שם, כא): "כִּשְׂדֵה הַחֶרֶם לִפְנֵי תַהֲיָה אֲחֻזָּתוֹ". אם בן למה נאמר (שם שם, כח): "כִּלְיָהֶם קִדְש־קִדְשִׁים הוּא לָהֶם"? שְׁהוּא חָל עַל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים וְעַל קִדְשֵׁי קָלִים.

ז מחרים אדם את קדשיו, בין קדשי קדשים, ובין קדשים קלים; אם נדר — נותן את הקמים, אם נדבה — נותן את טובתו. שור זה עולה — אומרים פמה אדם רוצה לתן בשור זה, להעלותו עולה שאינו רשאי. הפבור, בין

פירוש ברטנורא

ור' יהודה סבר, הוקשו מטלטלין לשדה אחוזה, דכתיב (ויקרא כ"ז) מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזה, מה שדה אחוזה אין הלויים מחרימים כדכתיב כי אחוזת עולם היא להם, אף מטלטלין אין לויים מחרימים. ור' שמעון לית ליה האי הקיפא. ומדנחית רבי לפרושי מלתיה דר' שמעון במה מודה לרבי יהודה ובהם נחלק עליו, ש"מ דהלכה כר' שמעון:

י חרמי כהנים. חרמים שהחרימום כדי לתתם לכהנים: אין להם פדיון. כדכתיב (שם) לא ימכר ולא יגאל. אבל חרמי בדם הבית יש להם פדיון, דאדעתא דהכי אחרמיניהו, דהא אין ראוי לבדק הבית אלא מעות: וחכמים אומרים סתם חרמים לכהנים. והלכה כחכמים. והמחרים מטלטלים בזמן הזה, וכן המחרים קרקעות בחוץ לארץ שדינם כמטלטלין לענין זה, נותנים לכהנים. והמקדיש לבדק הבית בזמן הזה שאין שם בית, פודה אותן לכתחילה בדבר מועט, ולא יפחות לכתחילה מארבעה זוזים או קרוב לזה, אבל לא בשוה פרוטה לבד או כיוצא בה, משום דליכא פרסומי מלתא: שְׁהוּא חָל עַל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים. כדמפרש ואזיל, מחרים אדם את קדשיו כו':

ז אם נדר. אם אמר הרי עלי עולה והפריש בהמה לנדרו ואח"כ החרימה, הואיל והוא חייב באחריותה אם מתה או נגנבה, נמצאת שלו היא ונותן כל דמיה לכהן ואת הבהמה יקריב לנדרו, דהא ודאי יש לה פדיון: ואם נדבה היא. דאינו חייב באחריותה אם מתה, הא ודאי לא חייל בה חרם, דלאו דידיה היא אלא בכדי טובתה, וטובה שיש לו בה יתן לכהן. כיצד, שור זה עולה והחרימו, אומרים כמה אדם שאינו חייב בעולה רוצה לתן אם ימצא עולה בזול כדי להקריב דורון לקונו, וכאותן דמים יתן וזה, שור זה טובה הנאה שיש לו בה. שהרי אם מתה או נגנבה אינו חייב באחריותה, ומשהפרישה יצא ידי חובתה, ומעתה אינו מאבד ואינו מפסיד אלא שלא הקריב דורון לקונו: שאין רשאי. שאינו חייב. תרגום נושה רשאי: כיצד פודין אותו. דהבכור גופו

משניות מבוארות — קהתי

אומר: סתם חרמים לבדק הפית — האומר סתם: "הרי זה חרם", ולא פירש אם לבדק הבית אם לכהנים, מוקדש הוא לבדק הבית, שְׁנֵאמַר: "כִּלְיָהֶם קִדְש־קִדְשִׁים הוּא לָהֶם" — ומשמע שהוא קודש לבית המקדש. וְחֻכָּמִים אֹמְרִים: סתם חרמים לפניהם, שְׁנֵאמַר: "כִּשְׂדֵה הַחֶרֶם לִפְנֵי תַהֲיָה אֲחֻזָּתוֹ" — ומשמע, שסתם חרם הריהו לכהנים. אם בן למה נאמר: "כִּלְיָהֶם קִדְש־קִדְשִׁים הוּא לָהֶם"? שְׁהוּא חָל עַל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים וְעַל קִדְשֵׁי קָלִים — כלומר שאין הכתוב בא להשמיענו סתם חרמים לבדק הבית, אלא בא הוא להשמיענו, שיכול אדם להחרים גם הקדשים שיש לו, בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים, כמפורש במשנה הבאה. וכבר הזכרנו, שהלכה כחכמים.

באור משנה ז

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה לבאר מה שלמדנו שם בסיפא, שהחרם חל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים.

מחרים אדם את קדשיו — שיכול הוא לומר עליהם, שיהיו חרם, בין קדשי קדשים — כגון עולה, ובין קדשים קלים — כגון שלמים: אם נדר — אם הקדשים הם נדר, דהיינו שאמר: הרי עלי עולה (או שלמים), והפריש בהמה לנדרו, ואחר כך אמר: הרי בהמה זו חרם, נותן את הקמים — את שווייה של הבהמה לכהנים; שהואיל והוא חייב באחריותה, דהיינו שאם מתה או נגנבה, הוא חייב להביא בהמה אחרת לנדרו, הרי היא כשלו, וחל עליה החרם, הלכך נותן כל דמיה לכהנים, ואת הבהמה מקריב לנדרו, אם נדבה — אם הקדשים הם נדבה, דהיינו שאמר: הרי בהמה זו עולה (או שלמים), שבכגון זה אינו חייב באחריותה, ונמצא שאינה כשלו שיוכל להחרים את ערכה, אם אמר: הרי זו חרם, נותן את טובתו — טובת הנאה שיש לו בבהמה זו נותן לכהנים, כמו שהמשנה מפרשת והולכת: שור זה עולה — אם אמר: שור זה עולה, ואחר כך החרימו, אומרים פמה אדם רוצה לתן בשור זה, להעלותו עולה שאינו רשאי — כלומר מי שאינו חייב בעולה (תרגום "נושה" — רשאי), אלא רוצה הוא להקריב דורון לקונו, אם ימצא עולה בזול, וסכום כזה יתן המחרים לכהנים; שכן טובת הנאה זו יש לנובד שהפריש בהמה לקרבן, שאף על פי שמשפרישה יצא ידי חובתו, ואם אבדה אינו

שמעון אומר: הפניהם אינן מחרימין, שהחרמים שלהם — שהרי החרמים ניתנים לכהנים, ונמצא שהכהן המחרים זוכה בחרם מיד ואין בהחרמתו כלום. יש מדייקים, שטעם זה אינו אלא במטלטלים, שכן המחרים מיטלטלים נותנם לכל כהן שירצה (לדעת ר' חייא בר אבין בגמרא: ברם, לפי הרמב"ם, אין ההלכה כן). אבל בקרקעות, שהמחרים נותן לכהן שבאותו משמר, נמצא שאם הכהן המחרים אינו מאותו משמר, הרי אינו זוכה באותו חרם, אלא שבקרקעות הטעם הוא, משום שכתוב (ויקרא כה, ז): "כי אחוזת עולם הוא להם", כמבואר לקמן במשנתנו (תוספות רבי עקיבא איגור): הַלְוִיִּם מְחַרְמִים, שאין החרמים שלהן — אלא של הכהנים בלבד. רבי אומר: נראים דברי רבי יהודה — בגמרא מבואר: נראים דברי רבי יהודה. לרבי שמעון. כלומר שמודה רבי שמעון לרבי יהודה, פקדקעות — שאף הלויים אינם מחרימים קרקעות, שְׁנֵאמַר — בערי הלויים ומגרישהם: "כִּי־אֲחֻזַּת עוֹלָם הוּא לָהֶם" — ואם הלויים יחרימו קרקעות, הרי יצאו מרשותם לכהנים ולא יהיו להם "אחוזת עולם"; וְדַבְרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן — שחולק במשנתנו על רבי יהודה ואומר: הלויים מחרימים, לא אמרם אלא בְּמִטְלָטְלִים, שאין החרמים שלהם — של הלויים, ולכן יכולים הם להחרים, וליתנם לכהנים. בגמרא מבואר טעם המחלוקת במטלטלים, שלדעת רבי יהודה הוקשו מיטלטלים לשדה אחוזה, שנאמר בחרמים (ויקרא כו, כח): "מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזה" — מה שדה אחוזה אין הלויים מחרימים, כמו שכתוב: "כי אחוזת עולם הוא להם", אף מיטלטלים אין הלויים מחרימים. ורבי שמעון אינו לומד היקש זה. והלכה כרבי יהודה (רמב"ם הל' ערכין ז, ז; ברם, בפירושו למשנתנו כותב הרמב"ם, שאין הלכה כרבי יהודה; ואף הרב מברטנורא כותב, שהלכה כרבי שמעון; ועיי' "תוספות יום טוב").

באור משנה ו

חרמי כהנים — חרמים שהחרימום כדי ליתנם לכהנים, אין להם פדיון — שנאמר בחרמים (ויקרא כו, כח): "לא ימכר ולא יגאל", אלא נתנים לפניהם — אבל חרמי בדם הבית יש להם פדיון, שהואיל ואין ראוי לבדק הבית אלא מעות, הרי על דעת כן החרימום, שיהיו נפדים, ויפלו דמיהם לבדק הבית. רבי יהודה בן בתירא

פירוש ברטנורא

משניות מבוארות – קהתי

חייב באחריותה, מכל מקום הרי הוא נהנה כשלא אבדה, שיכול להקריבה דורון לקונו; הלכך כשהחרימה נותן לכהנים כערכה של טובת הנאה זו שיש לו בה. **הַבְּכוֹר, בֵּין תָּמִים, בֵּין בְּעַל מוֹם** — ששניהם ניתנים לכהן, אלא שאם היה תמים, מקריב הכהן את דמו ואימוריו למזבח, **מִתְּרִימִין אוֹתוֹ** — הישראל בעל הבכור יכול להחרימו. **בְּיָצֵד פּוֹדִין אוֹתוֹ** — שכן על הבכור גופו לא חל החרם, שהרי אינו שלו אלא של הכהן, אלא שחל על טובת ההנאה שיש לו בבכור ליתנו לכל כהן שירצה, ולפיכך שואלת המשנה: כיצד פודין את הבכור. כלומר כיצד אומדים טובת ההנאה שיש לישראל בבכור? **(הפודין) אומדים פמה אדם רוצה לתן בבכור זה** — בשביל בכור זה, **לתנו לתן בתו או לתן לתן אחותו** — כדי שבעל הבכור יתנו לבן בתו או לבן אחותו של אותו אדם (שבתו או אחותו ינשאה לכהן). ובנה כהן; וערכה של טובת הנאה זו יתן בעל הבכור לכהנים בשביל החרם. משנתנו נקטה דרוקא "לבן בתו או לבן אחותו", דהיינו שאתו אדם הוא ישראל, אבל אם הוא כהן, אסור לו לתת מעות לבעל הבכור, כדי שיתנו לו או לקרבו או לחברו, שזה נראה ככהן המסייע בבורן לדרוש ולדלות כדי שיתנו לו התרומות בשכרו, והיה זה אסור, שנמצא שלא ניתנו לו התרומות בתורת מתנת כהונה אלא בשכר מלאכתו. **רבי ישמעאל אומר: פתוב אחד אומר** — בבכור:

1 אֶסְתֵּר קָנָה דְּבָרֵי הַפָּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב בְּסֵפֶר. וְהִינּוּ שְׁעַל יַד
2 הַשְּׁתָּדְלוֹת אֶסְתֵּר אֶצֶל הַמֶּלֶךְ בֹּא הֵנֵס וְקִיֵּם אֶת יְמֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה.
3 שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: 'מֵאֲמָר אֶסְתֵּר' אֵין, 'דְּבָרֵי הַצּוּמוֹת' לֹא – וְכִי רַק
4 הַשְּׁתָּדְלוֹת אֶסְתֵּר הֵבִיֵּאָה אֶת הֵנֵס, וְאִילוּ הַצּוּמוֹת וְהַתְּפִילוֹת
5 שְׁזַעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הוֹעִילוּ. עֹנָה הַגִּמְרָא: אֶסְתֵּר רַבִּי יוֹחֲנָן, יֵשׁ
6 לְחֹבֵר אֶת הַפְּסוּקִים וְלִקְרֹא כֹךְ, 'דְּבָרֵי הַצּוּמוֹת וְהַתְּפִילוֹת. וּמֵאֲמָר
7 אֶסְתֵּר, עַל יַדִּי שִׁנְהִים' קָנָה (אֵין) (יְמֵי) הַפָּרִים הָאֵלֶּה.
8 'כִּי מִרְדֵּכָי הִיחִידִי מִשְׁנֵה מֶלֶךְ אֶחָשְׁוֶרֶשׁ וְגָדֹל לַיְּהוּדִים וְרֹצֵחַ לְרֹב
9 אֲחָיו', מְדִינֶת הַגִּמְרָא: רַק 'לְרֹב אֲחָיו' הִזֵּה רֹצֵחַ, וְלֹא לְכָל אֲחָיו,
10 מִלְּמַד שְׂכִינָן שְׁנַכְנֵס לִשְׂרָרָה, לְצֹאֵת וּלְבֹאֵא אֶצֶל הַמֶּלֶךְ, וְהַתְּבַטֵּל
11 מִדְּבַרֵי תוֹרָה, פִּירְשׁוּ מִמֶּנּוּ מִקְצֵת חֲבֵרָיו שֶׁבִּשְׁנֵהֶרֶין.
12 הַגִּמְרָא מְבִיֵּאָה מֵאֲמָרִים בַּחֲשִׁיבוֹת תַּלְמוּד תוֹרָה: אֶסְתֵּר רַב יוֹסֵף,
13 גָּדֹל מַעֲלֵת תַּלְמוּד תוֹרָה יוֹתֵר מִהַצֵּלֶת נַפְשׁוֹת. וְרֵאשִׁית לְדַבֵּר, דְּהָרִי
14 מְעַקְרָא – בַּעֲלִיָּה הָרֵאשׁוֹנָה מִהַגָּלוֹת לֵארוֹץ יִשְׂרָאֵל בַּתְּחִילָת
15 מַלְכוּת כּוֹרֶשׁ, קוֹדֵם שְׁהַתְּעַסֵּק מִרְדֵּכָי בַּהֲצֵלֶת יִשְׂרָאֵל מִגּוֹרֵת הַמֶּן,
16 חֲשִׁיבִי לִיֵּה לְחֵלְלָהּ בְּתֵרֵי אֲרִבְרָעָה – הַזִּכִּירִי הַפְּסוּקָה אֶת מִרְדֵּכָי בְּמִנִּין
17 הָאֲנָשִׁים הַחֲשׁוּבִים אַחֲרֵי הַרְבִּיעִי, וְאִילוּ לְבִשּׁוֹף – בַּעֲלִיָּה הַשֵּׁנִי

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף סז עמוד א. סח לי אלעזר בני. בלשון שחוק על דבריי ואמר לי אם ע"י עירוב דיי לנו בב' סוכות שיהיו בני ירושלים מלוין אותו שני מילין ומסוכה ראשונה יצאו לקראתו ב' מילין הרי ד' מילין שאתה יכול להרחיק הסוכה מירושלים וסוכה השניה לסוף ארבעה מילין של ראשונה ויהיו מקצת בני הראשונה מערבין לצד השניה ומקצת יערבו לצד ירושלים וכן בני שניה מקצתן מערבין לצד הראשונה לצאת לקראתו ב' מילין ומקצתן מערבין לצד צוק ללוותו ב' מילין: כמאן כרבי מאיר. דאילו לרבי יהודה ורבי יוסי אף האחרון מגיע לצוק: לא צריך אדם לכך. לא נצרך אדם המשלח לאכול בדרך אלא מה טעם אמרו לו כן שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו להיות רעב כמי שאין לו: כיון דמצוה בשעיר. לדחפו לאחוריו כדכתיב אל ארץ גזירה דבר המתגורר ויורד אי אמרת נקטריה כוליה בסלע זמנין דקדים ומלבין קודם דחיפת השעיר ומייתבא דעתיה משמחת ליבון החטאים ולא איכפת ליה לקיים מצות השעיר לפיכך קושר באחרונה חציה בין קרניו ועיניו תלוין בו ומאחר שהוא עסוק בו באחרונה לא יניח מלדחפו והיא לא תלבין לחצאים עד שתגמר מלאכת כולה: דגמיש ליה לרישיה. יכוף ראשו תחת גופו כשיפול לאחוריו ולא יוכל לראות הלשון אם הלבין:

דף סז עמוד א. אמר רבי יוסי, סח לי אלעזר בני בלשון שחוק, אם הגענו לומר שהיו מלוים אותו על ידי עירוב, אם כן יבולגני [-יכול אני] לעשות שיוכלו ללוות את המשלח אפילו אם יהיו רק שתי סוכות ועשרה מילין, על ידי שנעמיד את הסוכה הראשונה במרחק ארבעה מיל מירושלים, ויעשו בני ירושלים עירוב וכך יוכלו ללוותו שני מיל, ומקצת אנשי הסוכה הראשונה יעשו עירוב לכיוון ירושלים ויצאו לקראתו שני מיל, עד מקום שבני ירושלים ליווהו, ויחזרו עמו עד הסוכה הראשונה, והסוכה השניה תעמוד במרחק ארבעה מיל מהסוכה הראשונה, ומקצת בני הראשונה יעשו עירוב לכיוון השניה כדי שיוכלו ללוותו שני מיל, ומקצת בני הסוכה השניה יעשו עירוב לכיוון הראשונה ויצאו לקראתו שני מיל עד מקום שליווהו בני הראשונה, ויחזרו עמו לסוכה השניה, ומקצת בני הסוכה השניה יעשו עירוב לכיוון הצוק, ויוכלו ללוותו שני מיל עד הצוק.

מבררת הגמרא: כמאן אולא הא דתנא - כדעת מי מהתנאים נאמרו סיום דברי הברייתא, שהיו למשלח מלוים בכל הדרך חוץ מאחרון שבהן שלא הגיע עמו לצוק, אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו. מבארת הגמרא: כמאן, כרבי מאיר, שלשיטתו לא היה האחרון יכול ללוותו עד הצוק, כיון שהצוק היה רחוק מסוכתו שני מיל, אבל לשיטת רבי יהודה ורבי יוסי יכל האחרון ללוותו שהרי המרחק מהסוכה האחרונה לצוק היה רק מיל, וכמו שנתבאר לעיל.

שנינו במושנה: על כל סוכה וסוכה אומרים לו הרי מזון וְהָרִי מֵיָם. הגמרא מביאה ברייתא המבארת ענין זה: תנא בברייתא, מעולם לא הוצרך אדם המשלח את השעיר לכך, אלא היו אומרים לו כך, משום שאינו דומה רעבוננו של מי שיש לו פת בסלו ויודע שאם יצטרך לאכול יש בהישג ידו מזון ומים, לרעבוננו של מי שאין לו פת בסלו ויודע שכשיצטרך לכך יהיה עליו לתור אחר מזונות.

שנינו במושנה: מה היה עושה, חולק לשון של זהורית, חציו קשור בסלע וחציו קשור בין שני קרניו. הגמרא מבארת מדוע היה צריך לקשור כך. שואלת הגמרא: ונקטריה בוליה - מדוע לא היה קושר את כל הלשון של זהורית בסלע. משיבה הגמרא: כיון דמצוה בשעיר שצריך לדחפו בצוק, חוששים דילמא קדים ומלבין ומיתבא דעתיה - שמא ילבין הלשון קודם שידחפנו לצוק, ותתישב דעתו משמחה שהתכפרו עוונות עם ישראל, ולא יקיים את מצות דחיית השעיר. לכן קבעו שיקשור חצי מהלשון בסלע ולאחר מכן יקשור את החצי השני בין קרני השעיר, ואז יהיו עיניו תלויות בחצי לשון זה, וכיון שהוא עסוק בשעיר לא יניחנו עד שידחפנו לצוק. שואלת הגמרא: אם כן ונקטריה בוליה בין קרניו - יקשור את כל הלשון בין קרני השעיר. משיבה הגמרא: זמנין דגמיש ליה לרישיה ולא אדעתיה - חוששים שלפעמים יכוף השעיר את ראשו כשיפול לצוק, ולא יוכל המשלח לראות את הלשון שבין קרניו הלבין, ותחלש דעתם של ישראל מפני שיחשבו שלא הושלמה כפרת עוונותיהם, ולכן היה קושר חציו בסלע ובחצי זה יוכל לראות כשילבין.

60 אֶסְתֵּר וְאַסְתֵּרִינֶיהָ לְבִלְוֹתָהּ בִּי בְּנִי, וְלִבְלִילָהּ אוֹמְנִי – שְׁלַחַה אֶסְתֵּר
 61 וְצִוְתָהּ לְהַחֲבִיֵּא אֶת כָּל הַבְּלָנִים וְהַסְפָּרִים, וְלֹא הִיָּתָה לְהִמָּן
 62 בְּרִירָה, וְעִיִּילָהּ אִיהוּ לְבִי בְּנִי – הַכְּנִסוּ בַּעֲצֻמוֹ לְבֵית הַמַּרְחָץ,
 63 וְאַסְתֵּיהָ – רַחֲצוּ, וְאוֹיֵל וְאַיִתִּי וְזוּמָ מְבִיטִיהָ – הֵלֶךְ וְהִבִּיא מִסְפָּרִים
 64 מִבֵּיתָהּ, וְקָא שְׁקִיל בֵּית מוֹיִיָּה – וְגִזַּר בּוֹ אֶת שְׁעֵרֹתָיו. בְּהָרִי דְקָא
 65 שְׁקִיל לִיהָ – בִּשְׁעָה שִׁסְפֵּר אֶת מִרְדְּכִי, אִינְגִּד – הִיָּה קָרוֹב לְמוֹת,
 66 וְאַיִתָּנָה – וְנִאֲנָה, אֲמֵר לִיהָ מִרְדְּכִי, אֲמַאי קָא מִיָּתָנָה – מִדּוּעַ אַתָּה
 67 נִאֲנָה. אֲמֵר לִיהָ הֵמָּן, נִבְרָא דְהֵוָה חֲשִׁיב לִיהָ לְמַלְכָּא מְבִלְוָהּ
 68 רַבְּכִינְהוּ – אֲדָם שְׁהִיד חָשׁוֹב אֲצֵל הַמֶּלֶךְ מִכָּל הַשְּׂרִים, הֲשִׁתָּא
 69 לִישׁוּיָהּ בְּלֹאנִי וְסָפֵר – כַּעַת נַעֲשֶׂה בְּלֹן וְסָפֵר. אֲמֵר לִיהָ מִרְדְּכִי,
 70 רְשָׁעִי, וְלֹאֹא סָפֵר שֶׁל כְּפָר קִרְצִים הָיִיתָ, וְאִם כֵּן חֲזַרְתָּ לְמַה שְׁהִיִּיתָ,
 71 וּמִדּוּעַ אַתָּה נִאֲנָה. וְכֵן תֵּנָּה בְּרִייתָא, הֵמָּן סָפֵר שֶׁל כְּפָר קִרְצִים הָיָה
 72 עֲשָׂרִים וְשִׁתִּים שָׁנָה.
 73 בְּתֵר דְּשְׁקִילֶיהָ לְמוֹיִיָּה, לְבִשְׁיָנָהּ לְמֵאנִיהָ – אַחֲרָ שִׁסְפֵּר הֵמָּן אֶת
 74 מִרְדְּכִי, הַלְבִּישׁוּ אֶת הַבְּגָדִים. אֲמֵר לִיהָ הֵמָּן, סָךְ וְרָבֵב – עֲלָה עַל
 75 הַסּוֹס וְאַרְכִּיבְךָ. אֲמֵר לִיהָ מִרְדְּכִי, לֹא יִכְלִינָא לַעֲלוֹת עַל הַסּוֹס,
 76 דְּבִחִישָׁא חִילָא מִיָּי תַעֲנִיתָ – שְׁנַחֲלֵשׁ כּוֹחִי מִהַתְּעַנִּית. הֵמָּן –
 77 הַתְּכַוֵּף הֵמָּן, וְסָלִיק – וּמִרְדְּכִי עֲלָה עַל גְּבוּ וְעֲלָה עַל הַסּוֹס. כִּי
 78 סָלִיק – בַּעֲלִיתוֹ בְּעֵט בֵּית מִרְדְּכִי בַּהֲמָן, אֲמֵר לִיהָ הֵמָּן, וְכִי לֹא כְּתִיב
 79 לָבוֹ (מִשְׁלִי בִּד ו') 'בְּנִפְלֹא אוֹיְבֶךָ אֶל תִּשְׁמָח', וּבִוְדָאִי שְׁאִין לְבַעֲטֹת בּוֹ.
 80 אֲמֵר לִיהָ מִרְדְּכִי, הֵנִי מִיָּלִי שְׁאִסּוֹר לְשִׁמּוֹת, בִּישְׂרָאֵל, אֲבָל בְּרִדְכּוֹ
 81 (בְּאוֹמוֹת הָעוֹלָם) כְּתִיב (דְּבָרִים ל"ג ט"ז) 'וְאַתָּה עַל כְּמוֹתֶימוֹ תִּדְרָךְ'.
 82 הֵמָּן הִרְכִּיב אֶת מִרְדְּכִי עַל הַסּוֹס, 'וְיִקְרָא לְפָנָיו כְּכָה וְיַעֲשֶׂה לְאִישׁ
 83 אֲשֶׁר הִמְלִךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ'. כִּי הָיָה נִקְוֶה וְאוֹיֵל בְּשִׁבְלָא דְבִי הֵמָּן –
 84 כַּשֶּׁהֲלֵךְ הֵמָּן וְעֵבֶר בְּשִׁבְלִי שְׁלִיד בֵּיתָהּ, חֲוִיתִיהָ בְּרִיתִיהָ דְּכִינְיָא
 85 אֲמַיָּא – רֵאתָה אוֹתוֹ בְּתוֹ שְׁעֻמְדָּה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה עַל הַגֶּגֶץ, כִּכְרָה –
 86 הִיא חֲשֵׁבָה, הֵאָּ דְרָכִיב, אֲבֹתָ – זֶה שְׂרוּבֵךְ עַל הַסּוֹס הוּא אֲבִיהָ
 87 וְהֵמָּן. וְהֵאָּ דְמִסְנִי קָמִיהָ – זֶה שְׁהוֹלֵךְ לְפָנָיו וּמִנְהִיג אֶת הַסּוֹס
 88 הוּא מִרְדְּכִי. שְׁקִלָה עֲצִינָא – נִטְלָה כְּלִי חֶרֶס דְּבִית הַכֶּסֶף וְשְׁהוּא
 89 מֵאוֹס בִּיּוֹתָר, וְשִׁדְיָתִיהָ אֲרִישָׁא דְאַבְיָה – וְהַשְׁלִיכָה אוֹתוֹ עַל רֹאשׁ
 90 אֲבִיהָ. דְּלִי עֲנִיָּה – הַגְבִּיָּה הֵמָּן אֶת עֵינָיו לִרְאוֹת מִי הַמְשִׁלֶּךְ, וְהָיָה
 91 דְאַבְיָה הוּא – וְאִזְּרָה בְּתוֹ שׁוּזָה אֲבִיהָ, וּמִרְבּוֹ צַעַר נִפְלָה מֵאִינְיָא
 92 לְאַרְעָא – נִפְלָה מִהֵגָה לְאַרְץ וְיִתְתָּה.
 93 אִזְמַרְתָּ הַגִּמְרָא: וְהָיָה (וְלִפְנֵי זֶה מוֹבֵן מִדּוֹ) דְּכִתְבִּיהָ, 'וְיִשָּׁב מִרְדְּכִי אֶל
 94 שַׁעַר הַמֶּלֶךְ', וְאִינוּ מוֹבֵן, שְׁהָרִי שִׁיבָה הָיִינוּ חוֹרָה לְמַצֵּב הַקּוֹדֶם,
 95 וְהָרִי לֹא הָיָה קוֹדֶם בִּשְׁעַר הַמֶּלֶךְ, שְׁהָרִי הָיָה לּוֹמֵד עִם תַּלְמִידָיו.
 96 אֲלֵא אֲמֵר רַב שְׁשֵׁת, הַכּוֹוֹנָה שֶׁשָּׁב לְשָׁקוֹ וְלַתְּעַנִּיתוֹ, וְעֵשָׂה זֹאת
 97 בִּשְׁעַר הַמֶּלֶךְ. וּבַהֲמִשָּׁךְ הַפְּסוּק נִאֲמַר, 'וְהָיָה נִדְחָה אֶל בֵּיתוֹ אֲבָל
 98 וְחָפוּי רֹאשׁ', וְהָיָה שְׁהִיד אֲבָל עַל בְּתוֹ שְׁמֹתָהּ, וְחָפוּי רֹאשׁ עַל
 99 הַבּוֹיָן וְהַהֲשִׁפָּה שְׁאִירָע לּוֹ.
 100 'וְיִסְפֵּר הֵמָּן לְרֹשׁ אֲשֶׁתּוֹ וְלָכָל אֲהֲבָיו וְגו' אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרָה, וְיִאֲמָרוּ
 101 לוֹ כְּמִיּוֹ וְרֹשׁ אֲשֶׁתּוֹ. בְּתוֹחִילָה קָרָי לָהּ 'אֲהֲבָיו', אַחֲרָ כִּךְ קָרָי לָהּ
 102 'לְאֲהֲבָיו', וְמוֹזָה שְׁלֹא קִרְאָם חֲכָמִים מִתַּחֲלִילָה, מִשְׁמַע שֶׁלֹּא הָיוּ
 103 חֲכָמִים בַּעֲצֵם, וְרַק מִשּׁוֹם סִיבָה שְׁאִירָעָה נִקְרָאוּ חֲכָמִים לְפִי שְׁעָה.
 104 מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא: אֲמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הָאוֹמֵר דְּכֵר חֲכָמָה מִחֲכָמַת
 105 הַתּוֹרָה, אֲפִילוֹ בְּאוֹמוֹת הָעוֹלָם, נִקְרָא חֲכָם. וְדִבֵּר הַחֲכָמָה הוּא מִה
 106 שְׁאִמְרוּ לְהֵמָּן, 'אִם מוֹרֵעַ תִּהְיוּדִים מִרְדְּכִי וְגו' לֹא תוּכַל לוֹ כִּי נִפְּלוּ
 107 תְּפוּל לְפָנָיו, וְהָיָה שִׁישׁ זֶרַע בִּיהוּדִים שְׁאֵם הוּא בֹא מֵהֶם לֹא תוּכַל
 108 לוֹ. וְכִךְ אֲמָרוּ לִיהָ, אִי מִשְׁאֵר שְׁכָמִים קָאִיתִי מִרְדְּכִי, יָבֵלֵת לִיהָ –
 109 יִתְכַּן וְתוּכַל לְנַצַּח אוֹתוֹ, וְאוֹלָם אִי מִרְדְּכִי בֹא מִשְׁכָּם: הַיּוֹדֵה וּבְנִימָן
 110 וְאַפְרִים וּמְנַשֶּׁה, וְדָאִי דְלֹא יָבֵלֵת לִיהָ, שְׁשִׁבְטִים אֲלוֹ הַתְּחִרְבוּ
 111 שִׁנְצִיחוּ אֶת אוֹיְבֵיהֶם. יְהוּדָה, דְּכִתְבִּיהָ בְּבִרְכַּת יַעֲקֹב לִיהוּדָה (בְּרָאשִׁית
 112 מ"ח ט) 'יָרֵךְ בְּעֵרְפָה אֲבִיכִיד'. אִינְגִּד – בְּנִימָן אֲפָרִים וּמְנַשֶּׁה, דְּכִתְבִּיהָ בְּהוּ
 113 (תְּהִלִּים פ"א) 'לִפְנֵי אֲפָרִים וּבְנִימָן וּמְנַשֶּׁה עוֹדְרָה אֶת בְּנִימָן', וְאִם ה' –
 114 מַעֲוֵר גְּבוּרָתוֹ לְעוֹרֶם, וְדָאִי שְׁלֹא נִתַּן לְנַצַּח.
 115 'כִּי נִפְּלוּ תְּפוּל לְפָנָיו', דְּרֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה בְּרַ אֲלֵעָא, שְׁתֵּי נִפְּלוֹת הָלָלוּ
 116 לָמָּה – מִהוּ כְּפִילוֹת הַלְשׁוֹן 'נִפְּלוּ תְּפוּל'. אֲמָרוּ לוֹ אוֹהֲבָיו לְהֵמָּן,
 117 אוֹמְרִים ז' (יִשְׂרָאֵל) מְשׁוּלָה לְעֵפֶר, שְׁנִאֲמַר (בְּרָאשִׁית י"ג טז) 'וְשָׁמַיִת אֶת
 118 וְרַעַף כְּעַפֵּר הָאֶרֶץ', וּמְשׁוּלָה לְבִזְכָּרִים, שְׁנִאֲמַר (שִׁם טו ט) 'וְסָפֵר

המשך בעמוד קנה

1 שְׁשִׁמְשִׁי סוֹפֵר הַמֶּלֶךְ, הִיָּה מוֹחֵק מִדְּבָרֵי הַיָּמִים אֶת הַמַּעֲשֶׂה
 2 שֶׁמִּרְדְּכִי הֲצִיל אֶת הַמֶּלֶךְ, וְהַמֶּלֶךְ נִגְרִיָּאל הִיָּה חוֹזֵר וּבוֹתֵב אוֹתוֹ
 3 שׁוֹב, וְלִכּוֹן נִאֲמַר 'כְּתוּב': כִּיּוֹן שְׁנִכְתַּב כַּעַת מַחֲדָשׁ. אֲמֵר רַבִּי אֲסִי,
 4 מִכָּאן דְּרֵשׁ רַבִּי שִׁילָא אִישׁ כְּפָר תְּמַרְתָּא, וְכָה כְּתָב שְׁלִמְטָה שְׁלִכּוֹתָן
 5 שֶׁל יִשְׂרָאֵל – דְּבָרִים שְׁנִכְתְּבוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה לְטוֹבַת יִשְׂרָאֵל, אִינוּ
 6 נִמְחָק – לֹא יוֹכִלִים שׁוֹנְאִי יִשְׂרָאֵל לְמַחֲקוֹ וְלַהֲעֵלִימוֹ, כְּתָב שְׁנִכְתַּב
 7 לְמַעַלְלָהּ לְהוֹדִיעַ מַעֲלָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לֹא כָּל שָׁבֵן שֶׁנִּשְׁמַר וְאִינוּ
 8 נִמְחָק.
 9 וְיִאֲמָרוּ הַמֶּלֶךְ מִה נַעֲשֶׂה יָקָר וְגוֹדְלָה לְמִרְדְּכִי עַל זֶה, וְיִאֲמָרוּ נַעֲרִי
 10 הַמֶּלֶךְ מִשְׁרָתִיו וְעִדְיָיו לֹא נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דְּכֵר. אֲמֵר רַבָּא, מִה
 11 שְׁהִסְכִּימוּ הַמְּשִׁרָתִים לְתַת שְׂכָר לְמִרְדְּכִי, לֹא הִיָּה מִסְּנֵי שְׁאוּחִינִן
 12 אֶת מִרְדְּכִי, אֲלֵא מִסְּנֵי שְׁשׁוֹנְאִים אֶת הֵמָּן, וְרַצּוֹ שְׁשׁוֹנְאֵי יִקְבַּל שְׂכָר
 13 מִהַמֶּלֶךְ.
 14 וְהֵמָּן בָּא וְגו' לֹאֲמַר לְמַלְךְ לְתַלּוֹת אֶת מִרְדְּכִי עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הָכִין
 15 לוֹ, תֵּנָּה, תִּיבַת 'לו' מִיִּיתָרָה, וְיֵשׁ לְדִרְשׁוֹ, לוֹ הָכִין – הַכְּנַת הָעֵץ
 16 הִיָּתָה עֲבוּר עֲצֻמוֹ, שִׁבְסוּף הוּא יִתְלַה עֲלָיו.
 17 וְיַעֲשֶׂה כֵּן לְמִרְדְּכִי הַיְּהוּדִי הַיּוֹשֵׁב בִּשְׁעַר הַמֶּלֶךְ. הָאֲרִיךְ לְפַרֵּט לְמִי
 18 יַעֲשֶׂה כֵּךְ, מִשּׁוֹם שְׁהֵמָּן הִיָּתָם וְאֲמֵר לִיהָ לְאַחֲשׁוּרוֹשׁ, מִנּוּ מִרְדְּכִי
 19 מִי זֶה מִרְדְּכִי. אֲמֵר לִיהָ אַחֲשׁוּרוֹשׁ, 'הַיְּהוּדִי'. אֲמֵר לִיהָ הֵמָּן, מוֹכָא
 20 מִרְדְּכִי אִיכָּא בִּיהוּדָא – הִרְבָּה יְהוּדִים קְרוֹאִים מִרְדְּכִי. אֲמֵר לִיהָ
 21 אַחֲשׁוּרוֹשׁ, מִרְדְּכִי הַיְּהוּדִי 'הַיּוֹשֵׁב בִּשְׁעַר הַמֶּלֶךְ'. וְכִיּוֹן שְׁהִכִּין הֵמָּן
 22 שִׁיטְטֵרָךְ לְתַת כְּבוֹד לְמִרְדְּכִי, אֲמֵר לִיהָ הֵמָּן לְמַלְךְ, מִנּוּ לִיהָ כְּתִיב
 23 דִּיקְקִיתָא – דִּי אִם תִּתֵּן לְמִרְדְּכִי כֶּפֶר אֶחָד בְּמִתְנָהּ, אִי נִמִּי כְּתִיב
 24 נִהְרָא – אוֹ שִׁיבַל נִהַר אֶחָד, וְיִהְיֶה לוֹ מִמְנוּ רוּחַ לְגִבּוֹת מִכַּסּ מִן
 25 הָעוֹבְרִים בּוֹ, אֲבָל אִין רָאוּי לְהַלְבִּישׁוֹ בְּגָדֵי מַלְכוּת וְלַהֲרִיבּוֹ עַל
 26 סוֹס הַמֶּלֶךְ. אֲמֵר לִיהָ אַחֲשׁוּרוֹשׁ, בְּנוֹסֵף לְמַה שְׁהֲצַעַת בְּתוֹחִילָה
 27 לְבִישַׁת בְּגָדֵי מַלְכוּת וּרְכִיבָה עַל סוֹס הַמֶּלֶךְ, הֵאָ נִמִּי חֵב לִיהָ – תֵּן
 28 לוֹ גַּם כֶּפֶר אוֹ נִהַר. וְזֶהוּ הַבִּיאוֹר בְּמַה שְׁאִמַּר אַחֲשׁוּרוֹשׁ לְהֵמָּן, 'אֶל
 29 תֵּפֵל דְּכֵר מִכָּל אֲשֶׁר דְּכָרְתָּ'.
 30 וְיִיחָק הֵמָּן אֶת הַלְבוּשׁ וְאֶת הַפָּסִם, הַגִּמְרָא מְבִיאָה אֶת פֵּרְטֵי
 31 הַמַּעֲשֶׂה: אוֹיֵל אֲשַׁכְחִיהָ – הֵלֶךְ הֵמָּן וּמִצָּא אֶת מִרְדְּכִי, וְיִתְבִּי רַבִּנֵּן
 32 קָמִיהָ – כַּשֶּׁתַּלְמִידִיו יוֹשְׁבִים לְפָנָיו, וּמִתְּנִי לָהּ הַלְבוּשׁ קָמִיָּה לְרַבִּנֵּן
 33 וּמִרְדְּכִי מֵרָאִה לָהֶם בִּידוֹ כִּיצַד נוֹטִלִים קוֹמָץ מִן הַמִּנְחָה. כִּיּוֹן
 34 דְּחִיּוּתָהּ מִרְדְּכִי דְאַפְרִי לְקַבְּלָהּ וְסוֹסִיָּה מִתְּחִי בִּידָה – כַּשֶּׁרָאָה מִרְדְּכִי
 35 אֶת הֵמָּן יוֹצֵא לְקִרְאָתוֹ וְסוֹסוֹ אַחֲזָה בִּידוֹ, מִירְתָּה – פַּחַד. אֲמֵר לָהּ
 36 מִרְדְּכִי לְרַבִּנֵּן – לְתַלְמִידָיו, הֵאָ רְשִׁיעָא לְמִקְטֵל נַפְשִׁי קָא אֲתִי –
 37 הִרְשַׁע הַזֶּה (הֵמָּן) בֹּא לְהַרְגֵנִי, וְיָלוּ מִקְמִיָּה דִּי לֹא תִכּוֹן בְּנַחֲלָתָהּ –
 38 הַתְּחַבָּאוּ מִפְּנֵיו שְׁלֹא תִחַזְקוּ מִמֶּנּוּ. כְּהִיָּא שְׁעָתָא – בְּאוֹתָהּ שְׁעָה,
 39 נִתְעַפָּף מִרְדְּכִי בְּטַלִּיתוֹ, וְקָם לִיהָ לְצִלוֹתָא – וְנַעֲמֵד לְהַתְּפַלֵּל וּלְבַקֵּשׁ
 40 רַחֲמִים שֶׁיִּצְלֵל מִהֵמָּן הִרְשַׁע, אֲתָא הֵמָּן וְהָיָה לִיהָ קָמִיָּה – בֹּא הֵמָּן
 41 וְהִתִּישֵׁב לְפָנָיו מִרְדְּכִי וְתַלְמִידָיו, וְאוֹרִיךְ עַד דְּסָלִיק מִרְדְּכִי לְצִלוֹתָהּ
 42 – וְהַמְתִּין עַד שְׁסִים שָׁמֵן אֶת תְּפִילָתוֹ. אֲמֵר לָהּ – שְׁאֵל הֵמָּן אֶת
 43 הַתַּלְמִידִים, בְּמֵאִי עֲסָקִיתוּ – בְּמַה אַתֶּם עוֹסְקִים כַּעַת. אֲמָרוּ לִיהָ
 44 הַתַּלְמִידִים, בְּזִמְנָן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה קָרִים, מֵאֵן דְּמַנְדֵּב מִנְחָה – מִי
 45 שְׁמִתְנַדֵּב לְהִבִּיא קָרְבַּן מִנְחָה, מִיָּיתִי מְלִי קוֹמְצִיהָ דְסוֹלְתָא – מֵרִים
 46 מִמְנָה מְלֹא הַקּוֹמֵץ סוֹלֵת, וּמִקְרִיבּוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשֹׂאֵר הַסּוֹלֵת נִיתֵן
 47 לְאַכִּילַת הַכְּהֻנִּים, וּמִתְכַּפֵּר לִיהָ עוֹנוֹתָיו. אֲמֵר לָהּ הֵמָּן, אֲתָא מְלִי
 48 קוֹמְצִי קָמָא דִּידְכּוֹ – בֹּא מְלֹא הַקּוֹמֵץ שְׁלִכְם שְׁאִתֶּם מִקְרִיבִים
 49 לָהּ, וְדָחַ עֲשִׂיתָ אֲלֵפִי בְּכֵרִי בְּסָפֵא דִידִי – וְדַחָה אֶת עֲשֶׂרֶת אֲלֵפֵי
 50 כֶּכֶר כֶּסֶף שְׁאִמְרָתִי לְתַת לְאַחֲשׁוּרוֹשׁ לְאַבְדָּכֶם. אֲמֵר לִיהָ מִרְדְּכִי
 51 לְהֵמָּן, עָבֵד שְׁקָנָה נְכִסִּים, עָבֵד לִמִּי וְנִכְסִים לִמִּי, הִיָּה הֵם שֶׁל
 52 אֲדוֹנָי, וְהָרִי עֲבָדֵי אֲתָה, וְכִיצַד אֲמַרְתָּ 'כֶּסֶףא דִּידִי', הָרִי זֶה כֶּסֶף.
 53 אֲמֵר לִיהָ הֵמָּן לְמִרְדְּכִי, קוֹם לְבוֹשׁ הֵנִי מֵאֵנִי – בְּגָדֵי מַלְכוּת אֵלּוּ,
 54 וְיָכּוֹב הֵאָ סוֹסִיָּא – וְעֲלָה עַל הַסּוֹס הַזֶּה. דְּבַעֲרִי לָךְ מַלְכָּא – שְׁהַמֶּלֶךְ
 55 רוּצָה בִּיקְרָךְ. אֲמֵר לִיהָ מִרְדְּכִי, לֹא יִכְלִינָא – אִינוּ רְשָׁאֵי לְלַבּוֹשׁ
 56 בְּגָדֵי הַמֶּלֶךְ וּלְרַכֵּב עַל סוֹסוֹ עַד דְּעִיִּילָנָא לְבִי בְּנִי וְאַשְׁקוּל לְמוֹיִיָּה –
 57 עַד שְׁאֲכַנֵּס לְבֵית הַמַּרְחָץ וְאַתְרָחֵץ, וְאַסְתֵּפֵר, דְּלֹאֹא אוֹרְחָ אֲרִיעָא
 58 לְאַשְׁתִּמְשִׁי בְּמֵאֵנִי דְמַלְכָּא הָכִי – שְׁאִין זֶה דֶּרֶךְ אֶרֶץ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
 59 בְּכָל מַלְכוּת כַּשֶּׁאֲדָם בְּרִיוּלוֹ. כִּיּוֹן שְׁשִׁמְעָה זֹאת אֶסְתֵּר, שְׁדָּרָה

מגילה נקראת – פרק ראשון דף טז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קכז רש"י

שמי' — סופר המלך, שונא ישראל היה. ומימות כורש היה, כמו שנאמר בספר עזרא (פרק ד) שכתב שטנה על בנין הבית, עד שבא כורש וביטלו. ואף בימי אחשורוש עשה כן, שנאמר (שם) "ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתב שטנה". לו הכין — לצורך עצמו. דיסקרתא = כפר. נחרא — ליטול מכס. לרבנן — תלמידיו. הלכות קמיצה — דורש בענינו של יום, וששה עשר בניסן היה, הוא יום תנופת העומר. ואשכול למוי'א = ואטול שערי. אסרתניהו — צוהת עליהן להתביאן, אומוני = ספרים. וזוא — זוג של ספרים, כעין מספרים. עציץ — כלי חרס. ולתעניתו — יום שלישי לתענית היה, שהתחילו להתענות בארבעה עשר בניסן. ומה שאמר המקרא ליום אתמול שלישי יידי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות — יום שלישי לשלוח הרצים היה. אם מורע היהודים

ששמי' מוחק ונבריא'ל כותב. אמר רבי אסי, דר'ש רבי שילא איש כפר תמרתא: ומה כתב שלמפ'ה שלובכותן של ישראל אינו נחקק, כתב שלמפ'ה לא כל שפון? "לא נעשה עמו דבר". אמר רבא: לא מפני שאוהבים את מרדכי אלא מפני ששונאים את המן. "הכין לו". תנא: לו הכין. "ועשה כן למרדכי". אמר ליה: מנו מרדכי? אמר ליה: "היהודי". אמר ליה טובא מרדכי איפא ביהודאי! אמר ליה: "היושב בשער המלך". אמר ליה: סגי ליה בחד דיסקרתא, אי נמי בחד נחרא! אמר ליה: הא נמי הב ליה. "אל תפל דבר מכל אשר דברת". "ויקח המן את הלבוש ואת הסוס". אול אשפחיה דיתבי רבנן קמיה ומתו להו הלכות קמיצה לרבנן. פון דתווייה מרדכי דאפיק לקבליה וסוסייה מיחד בדיה, מירתת. אמר להו לרבנן: האי רשיעא למיקטל נפשי קא אתי. וזלו מקמיה די לא תפון בנחלתו! בההיא שעתא נתעמף מרדכי וקם ליה לצלותא. אתא המן ויתבי ליה קמיהו ואוירך עד דסליק מרדכי לצלותיה. אמר להו: במאי עסקיתו? אמרו ליה: בזמן שפית המקדש קיים, מאן מנדב מנחה, מייתי מלי קומציה דסולתא ומתכפר ליה. אמר להו: אתא מלי קומצי קמחא דירכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי. אמר ליה: רשע, עבד שקנה נכסים, עבד למי, ונכסים למי? אמר ליה: קום לבוש הגי מאני ורכוב האי סוסיא, דבעי לך מלכא. אמר ליה: לא יכלנא עד דעילנא לבי בני ואשכול למוי'א, דלא אורח ארעא לאשתמושי במאני דמלכא הכי. שדרה אסתר ואסרתניהו לכולהו בי בני ולכולהו אומוני. עיליה איהו לבי בני ואסחיה ואזיל ואיתי זוא מביתיה וקא שקיל ביה מווייה. בהדי דקא שקיל ליה אינגר ואיתנת. אמר ליה: אמאי קא מיתנת? אמר ליה: נברא דהנה חשיב ליה למלכא מכולהו רברבנהו, השתא לישווייה בלאני וספר? אמר ליה: רשע, ולא ספר של כפר קרצום היית? תנא: המן, ספר של כפר קרצום היה, עשרים ושתים שנה. בחר דשקלינהו למוי'א, לבשינהו למאניה. אמר ליה: סק ורכב. אמר ליה: לא יכלנא, דכחישא חילאי מימי תעניתא. נחין וסליק. בי סליק בעט ביה. אמר ליה: לא תתיב לכו "בנפל אויבך אל תשמח"? אמר ליה: הגי מילי בישאל, אבל בדידכו פתיב: "ואתה על במותימו תדרך".

"ויקרא לפניו: ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו". כי הוה נקיס ואזיל בשבילא דבי המן, חויתיה ברתיה דקיימא אאיגרא. סברה: האי דרכיב אבות, והאי דמסגי קמיה מרדכי. שקלה עציצא דבית הכפא ושדיתיה ארישא דאבות. דלי עיניה וחזות דאבותה הוא. נפלה מאיגרא לארעא ומתה. והיינו דכתיב: "וישב מרדכי אל שער המלך". אמר רב ששת: ששב לשקו ותעניתו. "והמן נדחה אל ביתו אבל וחפוי ראש" - "אבל" על בתו, "וחפוי ראש" על שאדע לו. "ויספר המן לזרש אשתו ולכל אהביו". קרי ליה "אהביו", וקרי להו "חכמיו". אמר רבי יוחנן: כל האומר דבר חכמה אפילו באומות העולם נקרא חכם. "אם מורע היהודים מרדכי". אמרו ליה: אי משאר שכמים קאתי וכלת ליה; ואי משכט יהודה ובגמין ואפרים ומנשה לא יכלת ליה. יהודה, דכתיב: "דרך בערף איבך". אינד, דכתיב בהו: "לפני אפרים ובגמין ומנשה עוררה את גבורתך". "כי נפול תפול לפניו". דר'ש רבי יהודה בר אלעאי: שתי נפילות הללו, למה? אמרו לו: אומה זו, משולה לעפר ומשולה לכוכבים. בשחן יורדין ויורדין עד עפר, ובשחן עולין עולין עד לכוכבים. "וסריס המלך הגיעו ויבהלו" - מלמד שהביאוהו בבהלה. "כי נמפרנו אני ועמי כי אין הצר שוה בנזק המלך". אמרה לו: צר זה, אינו שוה בנזק של מלך. איפני בה בושתי וקטלה; השתא איפני בידי ומבעי למקמלי. "ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה". "ויאמר" "ויאמר" למה לי? אמר רבי אבהו: בתחלה על ידי תורגמן. פון דאמרה ליה: מביא שאול קאתינא, מיד: "ויאמר לאסתר המלכה". "ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה." אמר רבי אלעזר: מלמד שהיתה מחוזה פלפי אחשורוש ובא מלאך וסתר ידה פלפי המן. "והמלך קם בחדתו", "והמלך שב מגנת הביתו" - מקיש שיבה לקימה. מה קימה בחימה, אף שיבה בחימה. דאול ואשפח מלאכי השרת דאידימו ליה בגברי, וקא עקרי לאילני דבוסתני. ואמר להו: מאי עובדייכו? אמרו ליה: דפקדינו המן. אתא לביתיה "והמן נפל על המפה". "נפל"? "נפל" מביע ליה: אמר רבי אלעזר: מלמד שבא מלאך והפילו עליה. אמר: וי מביתא וי מברא! "ויאמר המלך: הגם לכבוש את המלכה עמי בבית." "ויאמר חרבוהו..." אמר רבי אלעזר: אף חרבוהו רשע באותה עצה היה. פון שראה שלא נתקיימה עצתו, מיד ברה. והיינו דכתיב: "וישלך עליו ולא יחמל מידו ברוח יברח". "וחמת המלך שכבה". שתי שכבות הללו למה? אחת של מלכו-של-עולם, ואחת של אחשורוש, ואמרי לה: אחת של אסתר ואחת של ושותי. "לכלם נתן לאיש חלפות שמלת ולבגמין נתן חמש חלפות". אפשר דבר שנצמצר בו אותו צדיק יכשל

1 ודחי עשרה אלפי ככרי כספא. — שמעתי
2 שעשרה אלפי ככר כסף עליון חצי שקל
3 לכל אחד מישראל, שדיו שש מאות אלק כביצאו
4 ממצרים, ואמר שיתן לאחשורוש כל פריזונם. ודוק
5 ותשכח.
צריך

המדת האגני וגו' ובבואה לפני המלך אמר עם הספר וגו'. ומרדכי כתב אליהם שיעשו פורים כי המן ביקש לאבדם, ומה שבאת אסתר לפני המלך ולהתחנן לזו, כל זה יאמר שנה בשנה. עם הספר - שתהא מגילה כתובה לפניהם בשעת קריאה. כאמיתה של תורה - כספר תורה עצמו. שרטוט הלכה למשה מסיני. דברי הצומות וזקתם ומאמר אסתר - כך סמוכים המקראות. שפירשו ממנו - לפי שכל מדברי תורה ונבט לשררה. מעיקרא - בימי כורש, כשעלה (עם) זורובבל מן הגולה ומרדכי עמו, ונמנו בספר עזרא. עשרים וארבע היה בין מנין למנין בימי לדרוש האחרון, ולפי שנעשה מרדכי שר בנתיים ירד מחשיבותו אצל חכמים. שכל זמן שברוך בן ניה קיים לא הניחו עזרא ועלה - שיש לך לתמוה למה לא עלה עזרא עם זורובבל בימי כורש, ער השנה השביעית לדרוש האחרון לאחר שנבנה הבית, כמו שכתוב בעזרא יזבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך וגו' (עזרא ז). ובמדרש שהיה לומד תורה מפי ברוך בן ניה בבבל, וברוך לא עלה מבבל, ומת שם בתוך השנים הללו. ודאמין לעיל ברוך נתנבא בשנת שנים לדרוש - בבבל היה מתנבא, ושולח ספרים לירושלים. יעקב למד תורה ארבע עשרה שנה בבית עבר - כשפרש מאביו ללכת לחרן, ולא נענש עליהן על כבוד אביו, ובשאר כל השנים שנשתהה בבית לבן ובדרך - נענש, כדמפרש ואזיל.

למה

שלח לו יין ושן, שדעת זקנים נוחה הימנו. וילכו גם אחיו ויפלו לפניו. אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: היינו דאמר אינשי: תעלא בעידיניה סגיד ליה. תעלא? מאי בצירותיה מאחוריה? אלא, אי איתמר הכי איתמר: וישתחו ישראל על ראש המטה. אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: תעלא בעידיניה סגיד ליה. וינחם אותם וידבר על לבם. אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: מלמד שאמר להם דברים שמתקבלים על הלב. ומה עשרה גרות לא יכלו לכפות גר אחד, גר אחד היאך יכול לכפות עשרה גרות? ליהודים היתה אורה ושמחה וששן וקר. אמר רב יהודה: "אורה" - זו תורה, וכן הוא אומר: "כי גר מצוה ותורה אור". "שמחה" - זה יום טוב, וכן הוא אומר: "ושמחת בתך". "ששן" - זו מילה, וכן הוא אומר: "שש אגבי על אמרתך". "ויקר" - אלו תפלין. וכן הוא אומר: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו מך", ותנא, רבי אלעזר הגדול אומר: אלו תפלין שבראש. "זאת פרשנדתא... עשרת בני הקן" אמר רב אדא דמן יפו: עשרת בני הקן, ו"עשרת" צריך למימרינו בנשימה אחת. מאי טעמא? כולוהו בחדרי הדרי נפקו נשמתיה. אמר רבי יוחנן: וי' "דיוחא" צריך למימתחא פוקפא במודריא דלברות. מאי טעמא? כולוהו בחד וקופא אודקופו. אמר רבי חנינא בר פפא, דרש רב שלא איש כפר בתורתא: כל השירות כולן נכתבות ארית על גבי לבינה ולבינה על גבי ארית, חוץ משירה זו ומלכי כנען, שארית על גבי ארית ולבינה על גבי לבינה. מאי טעמא? שלא תהא תקומה למפלתן. ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה הרגו היהודים. אמר רבי אבהו: מלמד שבא מלאך וסטר על פיו. ויבא לא לפני המלך אמר עם הספר. "אמר" "אמרה" מכע ליה? אמר רבי יוחנן: אמרה לו: יאמר בפה מה שכתוב בספר. "דברי שלום ואמת". אמר רבי תנחום, ואמרי לה אמר רבי אסי: מלמד שצריכה שרטוט באמיתה של תורה. "ומאמר אסתר קים". "ומאמר אסתר" און, "דברי הצומות" לא! אמר רבי יוחנן: "דברי הצומות... ומאמר אסתר קים את ימי הפרים האלה". "פי מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצו לרב אחיו". "לרוב אחיו" ולא לכל אחיו - מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין. אמר רב יוסף: גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות, דמעיקרא חשיב ליה מרדכי בתר ארבעה, ולבסוף בתר חמישה. מעיקרא פתיב: "אשר באו עם זרבל, ישוע, נחמיה, שריה, ועליה, מרדכי בלשן", ולבסוף פתיב: "הפאים עם זרבל, ישוע, נחמיה, עזריה, רעמיה, נחמני, מרדכי, בלשן". אמר רב ואיתימא רב שמואל בר מרתא: גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש, שכל זמן שברוך בן ניה קיים לא הניחו עזרא ועלה. אמר רבה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא: גדול תלמוד תורה יותר מבנין אב ואם, שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש. דאמר מר:

למה

יבשל בו - גרסין, ולא גרסין ורעו. כמה צוארין היו לו לבנימין - לא גרסין, שכן דרך המקרא לכתוב "צואר" לשון רבים "על חלקת צואריו" (בראשית כז) "כבה על צואריו". שניר לו יין - לפי שדעת זקנים נוחה הימנו, זה הדבר הטוב לו מן הכל. תעלא = שועל. בעידינה - אם תראה שעתו מצלחת, תעלא - קרי ליה יוסף לפני אחיו, מאי בצירותיה מאחוריה? אורה זו תורה - שגור עליהן הבן שלא יעסקו בימים טובים. זה יום טוב - קיימו עליהם ימים טובים. זו מילה - ועל כל אלה גזר. אמרתך - זו מילה, שניתנה במאמר ולא בדיבור, "ויאמר ה' אל אברהם ואתה את ברייתך תשמור" (בראשית יז). ומצינו שדור שמוח עליה, שנאמר "למנצח על השמינית" (תהלים ו), כשזיה בבית המרחץ וראה עצמו בלא תורה ובלא מצוה, כיון (שנסחבל) במילה - שמת. עשרת בני הקן ועשרת - הזכרת שמותן ותיבה הסמוכה אחריה, כלומר נשמתן נפלו כאחד. וקופא - פורק"א בלעו, בצד אחד, זה למטה מזה. ארית - הוא הכתב. לבינה - הוא חלק, שהוא כפליים מן הכתב. והאריח חצי לבינה. שלא תהא להם תקומה - שלא יזא להם מקום להרחיב צעדיהם ותחתיה. מלמד שבא מלאך ב' - שהיה התחיל לדבר בלשון כעס, וסופו אמר "מה שאלתך". הכי גרסין: אמר רב נתן יאמר בפה מה שנכתב בספרים - ולא גרסין אמרה לו. וחכי פירושה, סדר המקראות כך הוא: "ויביל היהודים את אשר החלו לעשות כי המן בן

צריך לאומן בנשימה אחת. - נראה דהיינו לכתחילה, אבל בדיעבד יצא. אמרה מיבעי ליה - דמשמע דהכי קאמר: ובבואה לפני המלך. אמרה לו מלבד הספר שעמו לעשות ולשלוח בכל המדינות, אמרה לו עוד ישב מחשבתו הרעה. דכין דקאמר בבואה אמר - משמע שיש לנו לומר מה שאמרה.

הדרן עלך מגילה נקראת

מגילה דף טז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קכט

הגמרא חזרת לבאר את פסוקי המגילה: 'לַיהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה
וְשִׁמְחָה וְשִׁשְׁן וְיִקְרָ'. אָמַר רַב יְהוּדָה, 'אוֹרָה' זוֹ תוֹרָה, וְהֵינּוּ שְׁהֵנָּה
גוֹר שֶׁלֹּא יַעֲסֹקוּ בַּתּוֹרָה, וְלֹאֲחֵר מִפְּלֹתוֹ עֲסֹקוּ בַּתּוֹרָה לֵאלֹא פָּחַד, וְכֵן
מִצִּינוּ שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאת אוֹר, שֶׁהוּא אוֹמֵר (משלי ו כג) 'כִּי נֵר מִצִּינוּ
וְתוֹרָה אוֹר'. 'שִׁמְחָה' זוֹ יוֹם טוֹב, שְׁגוֹר עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִקְיִמוּ מִצּוֹת
יוֹם טוֹב, וְלֹאֲחֵר מִפְּלֹתוֹ קִימוּ אֵת הַיָּמִים טוֹבִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר
(דברים טו יד) 'וְשִׁמְחָתָם בְּחֻגֵּי'. 'שִׁשְׁן' זוֹ מִלָּה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים קט
סב) 'שִׁשְׁ אֲנֹכִי עַל אֲמֹרָתִי', וּפְסוּק זֶה אִמְרוּ דוֹד עַל מִצּוֹת מִלָּה
שֶׁנִּתְּנָה בְּמֵאמֶר וְלֹא בְּדִבּוּר. 'וְיִקְרָ' שְׁפִירוּשׁוֹ כְּבוֹד, אֱלוֹ תַפְלִין,
שֶׁהֵם כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים ח כ) 'וְיִרְאוּ כָּל עַמִּי
הָאֲדָמָה כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיהֶם וְיִרְאוּ מִמֶּנּוּ' – יִהְיֶה לָהֶם יִרְאָת כְּבוֹד
מִמֶּנּוּ, וְתִנָּא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר, 'שֵׁם ה' הִנֵּקְרָא עֲלֵיהֶם' אֱלוֹ
תַפְלִין שֶׁבְּרָאשׁ, שֶׁהֵם מְבִיאִים כְּבוֹד לְיִשְׂרָאֵל, וִירָאָה מִן הָעַמִּים
אֲלֵיהֶם.
'וְאֵת פִּרְשְׁנֵיהֶם וְגו' עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן בֶּן הַמֵּדְתָּא צָרַר הַיְּהוּדִים הָרְגוּ.
אָמַר רַב אֲרִיאֵר רִמְן יוֹ – מֵהָעִיר יָפוֹ, שְׁמוֹתָם שֶׁל עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן, וְכֵן
אֵת הַתִּיבָה 'עֲשֶׂרֶת' שְׁנֵימָה אַחֵר שְׁמוֹתָם, צִירָה הִקְרָא לְמִרְיָנָהוּ
וְלִקְרָא אוֹתָם) בְּנֵימָה אַחַת – לֹא הִפְסֵק נִשְׁמִיחָה בִּינִיתִים. מָא
מַעֲמָא, כְּדִי לִרְמֹז דְּבוּלָּהּ בְּחֵדִי הָרְדִי נִפְקִי נִשְׁמִתִּיהוּ – כּוֹלָם יִצְאָה
נִשְׁמִתָּם בְּבַת אַחַת.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָאוֹר וְיָוִי דִּיּוֹתָא וְ– שֶׁהוּא הֵבֵן הָאֲחֵרוֹן הַנִּמְנָה
בְּעִשְׂרֵת בְּנֵי הָמָן, צִירָה לְמִסְתַּחֲתָה בְּקִיפָא – צִירָה לְמִתַּחָּה בִּיּוֹתָר
כַּעַץ פָּשׁוּט וְאֵרוֹךְ, בְּמִדְרָא – כְּמִשׁוֹט הַסְּפִינָה דְּמִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ
בְּנַהֵר לִבְרוֹת, לְהַרְחִיק אֵת הַסְּפִינָה מִן הָאֲבִיבִים וְהַמְשׁוֹלוֹת
הַמַּעֲכִיבִים אוֹתָהּ מִלְּעוֹבֵר. מִבֵּאֵרֵת הַגְּמָרָא: מָא מַעֲמָא, כְּדִי לִרְמֹז
דְּבוּלָּהּ בְּחֵדִי וְקִיפָא אֲוִדְקִיפּוֹ – שְׂכַל בְּנֵי הָמָן נִתְּלוּ עַל עֵץ אַחַד
אֵרוֹךְ זֶה לְמִשְׁתָּהּ.
הַגְּמָרָא מְבִאֵרֵת אֵת סֹדֵר כְּתִיבַת הַשִּׁירוֹת הָאֵמוּרוֹת בְּתַנְיָ: אָמַר
רַבִּי חֲנִינָא בְּרַם פֶּסָא, דְּרַשׁ רַבִּי שִׁילָא אִישׁ כֶּסֶר תְּמַרְתָּא, כָּל הַשִּׁירוֹת
שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּתַנְיָ, בּוֹלֵן נִכְתְּבוֹת אֲרִיחַ עַל גִּבִּי לְבִינָה וְלְבִינָה עַל גִּבִּי
אֲרִיחַ. כְּלוֹמֵר, הַמְשִׁילוּ אֵת הַכְּתָב שֶׁהוּא קֶצֶר לֵארוּחַ, וְאֵת הַחֶלֶק
שֶׁהוּא אֵרוֹךְ לְלִבְיָנָה, שְׂכַל הַשִּׁירוֹת נִכְתְּבוֹת בְּאוֹפֵן שֶׁכְּתָב עוֹמֵד
עַל גִּבִּי הַחֶלֶק שֶׁבְּשׂוּרָה מִתַּחְתּוֹ, חוּץ מִשִּׁירָה זוֹ – הַרִיגַת עֶשְׂרֵת
בְּנֵי הָמָן, וְשִׁירַת שְׁלֹשִׁים וְאַחַד מִלְכֵי בְּנֵינָן שֶׁנֶּהֱרָגוּ בְּכִיבוֹשׁ אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל (יְהוֹשֻׁעַ יב), שְׁנִכְתְּבוֹת אֲרִיחַ עַל גִּבִּי אֲרִיחַ וְלְבִינָה עַל גִּבִּי לְבִינָה
– כְּתָב עַל גִּבִּי כְתָב, וְחֶלֶק עַל גִּבִּי חֶלֶק. מִבֵּאֵרֵת הַגְּמָרָא: מָא
מַעֲמָא שִׁירוֹת אֱלוֹ נִכְתְּבוֹת כֶּךָ, כְּדִי לִרְמֹז שִׁילָא תְּהֵא תְּקוּמָה
לְמַפְלָתָן שֶׁל צוֹרֵרֵי יִשְׂרָאֵל. שְׁקֶצֶר הָעוֹמֵד עַל הָאֵרוֹךְ, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ
לְהַרְחִיב צַעְדּוֹ, לִפִּי שִׁישׁ לוֹ מִרְחָב תַּחְתּוֹ, אֲבָל כְּשֶׁעוֹמֵד עַל מְקוֹם
כְּמִדְתּוֹ, חוֹשֵׁשׁ לִזּוֹז מִמְּקוֹמוֹ, וְכֵן כֵּן אֵל לֹא יוֹכֵל לְהִתְרַחֵב וּלְקוֹם
מִמְּפֹלְתָם, וְאֵם הִיא נִכְתָּב אֲרִיחַ עַל גִּבִּי לְבִינָה, הִיא מְקוֹם לְכַתֵּב
לְהִתְרַחֵב.
'וְיִאמֵר הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר הַמִּלְכָּה בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְּהוּדִים וְאַבְדּוּ
חַיִּם מֵאוֹת אִישׁ וְגו' וְמֵה שֶׁאֲלָתָהּ וְיִתְּנָן לָךְ'. הַתְּחִלָּה לְדַבֵּר בְּכַעֲס,
וְסִיִּים בִּלְשׁוֹן רֹכָה, וְשָׁאֵל אֵת אֲסֹתֵר 'מֵה שֶׁאֲלָתָהּ'. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ,
מִלְּמַד שֶׁאַחֲרֵי שֶׁדִּיבַר בְּכַעֲס, בָּא מִלְּאֵה וְסָסֵר עַל פִּי, וְלִכְךָ הַמְשִׁיךְ
בִּלְשׁוֹן רֹכָה.
'וְכִבְּאָה וְ– אֲסֹתֵר' לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אָמַר עִם הַסֶּפֶר יָשׁוּב מִחֻשְׁבְּתוֹ הָרָעָה
אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים עַל רָאשׁוֹ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִדּוּעַ כְּתוּב
'אֲסֹתֵר' בִּלְשׁוֹן זָכָר, 'אֲמָרָה' מִיָּכֵי לִי, שֶׁהִיא אֲסֹתֵר מִבֵּרָה וּבִקְשָׁה
מִהֶמְלֶךְ שֶׁתִּשְׁוֹב מִחֻשְׁבַּת הָמָן. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
(אֲבָרָה לו) הַלְשׁוֹן 'אֲמָר' בֹּא לְלִמּוֹ, שְׁמִרְדִּי צִוִּיה לְכָל יִשְׂרָאֵל
שִׁיעִזְשׁ פּוֹרִים בְּכָל שָׁנָה וְשֶׁנָּה לִזְכֹּר הַנֶּס. וְיִאמֵר בְּפֶה מֵה שֶׁכְּתוּב
בְּסֶפֶר, כְּלוֹמֵר, שִׁיקְרָאוּ מִתּוֹךְ מִגִּילָה הַכְּתוּבָה לְפָנֵיהֶם אֵת מִחֻשְׁבַּת
הָמָן לֵאבֹד אֵת יִשְׂרָאֵל וְאֵת בֵּיאת אֲסֹתֵר לְמֶלֶךְ לְהַצִּלָּתָם.
'דְּבִרִי שְׁלוֹם וְאַמֵּת'. אָמַר רַבִּי תַנְחֻם וְאַמֵּרִי לֵה אָמַר רַבִּי אִסִּי, מֵה
שֶׁנִּקְרָאת הַמִּגִּילָה דְּבִרִי 'אֲמֹת', מִלְּמַד שֶׁצִּירָה שְׁרִיטָה בֵּין
שׁוֹרְתֵיהָ, בְּאִמִּיתָהּ שֶׁל תּוֹרָה – כִּסְפֵּר תּוֹרָה הַנִּכְתָּב בְּשִׁירְטוּט.
'וְכִאֲשֶׁר קִימוּ עַל נִפְשָׁם וְעַל זִרְעָם דְּבִרִי הַצִּמּוֹת וְעִקְתָּם. וְיִאמֵר

וְיִפְשֵׁל בּוֹ הוּא עֲצֻמוֹ, וְיִתֵּן לְבִנְיָמִין יוֹתֵר מִשָּׂאֵר הָאֲחִים, וְכִידָע לֹא
נִזְהָר מִזֶּה. דְּאָמַר רַבָּא בְּרַם מִחֻשְׁבָּא אָמַר בְּרַם גּוֹרָא אָמַר רַב,
בְּשִׁבְלִי מִשְׁקָל שְׁנֵי סָלְעִים שֶׁל מִילָת וְ– צִמּוֹ נָקִי וּמִשׁוּבָּח) שְׁהוֹסִיף
עַקֵּב לְיוֹסֵף בְּבִגְדָיו, יוֹתֵר מִמָּה שֶׁנָּתַן לְשָׂאֵר אֲחָיו, קִינָאוּ בּוֹ אֲחָיו
וּמִכְרוּ אוֹתוֹ לְעַבֵּד, וְנִתְּנָלָה הַדֶּבֶר וְיִרְדּוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם, שִׁיוֹסֵף
נִהְיָ מִשְׁנָה לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם וְיִרְדּוּ אֲחָרָיו אֲבָיו וְאֲחָיו, וּמִחֻשֵּׁשׁ שְׁמָא
יִכְבְּשׁוּ אֵת אֶרֶצָם הַחֲלוּ לְשַׁעֲבָדָם. וְאֵם כֵּן קִשָּׁה מִדּוּעַ נָתַן יוֹסֵף
לְבִנְיָמִין יוֹתֵר מִכָּל הָאֲחִים.
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי בְּנִימִין בְּרַם יִפְתָּ, מֵה שֶׁנָּתַן לוֹ חֲמֵשׁ
חֲלִיפּוֹת, רִמְן לוֹ יוֹסֵף לְבִנְיָמִין, שְׁעֵתִיד בֶּן לְצִאֵת מִמֶּנּוּ –
מִבְּנִימִין, שִׁיְהִיָּה מִשְׁנָה לְמֶלֶךְ כִּיוֹסֵף, וְיִצְאָ מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּחֻשְׁבָּה
לְבוֹשֵׁי מַלְכוּת, שְׁנֵאֲמַר (אֲסֹתֵר ח טו) 'וְיִדְרֹכֵי יִצְאָ מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלָבוֹשׁ
מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְגו' וְחֹר וְעִטְרָת וְהָב גְּדוּלָּה וְתִכְרִיף בּוֹץ וְאַרְגָּמָן'.
הַגְּמָרָא מִפְּרֹשֶׁת פְּסוּקִים נוֹסְפִים מִפְּרֹשֶׁת הַתְּגִלּוֹת יוֹסֵף לֵאחָיו:
נִאֲמַר בְּפִסּוֹק (בְּרָאשִׁית מו יד), 'וְיִפְשֵׁל עַל צִוְּאֵרִי בְּנִימִין אֲחָיו וְיִכְר וְבִנְיָמִין
בְּכָה עַל צִוְּאֵרִיו'. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְכִי בָּהּ צִוְּאֵרִיו הָיוּ לִיָּה לְבִנְיָמִין,
מִדּוּעַ נִאֲמַר 'צִוְּאֵרִי' בִּלְשׁוֹן רַבִּים. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר, צִוְּאֵר כֵּן מִרְמֹז עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שִׁיוֹסֵף בְּכָה עַל שְׁנֵי בְתֵי
הַמִּקְדָּשִׁים שְׁעֵתִייוֹ לְהִיּוֹת בְּחֻלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין וְעֵתִיָּדוֹ לִיתְרָב. 'וְבִנְיָמִין
בְּכָה עַל צִוְּאֵרִיו, הֵינּוּ שְׂבָכָה עַל מִקְדָּשׁ אַחַד, וְהוּא מִשְׁבָּן שִׁילָה
שְׁעֵתִיד לְהִיּוֹת בְּחֻלְקוֹ שֶׁל יוֹסֵף, וְעֵתִיד לִיתְרָב.
נִאֲמַר דְּבַרְיָ יוֹסֵף לֵאחָיו (שֵׁם מו יב) 'וְהָיָה עֵינֵיכֶם רְאוּת וְעֵינֵי אֲחֵי
בְּנִימִין כִּי כִי הַמִּדְבָּר אֲלֵיכֶם. וְיֵשׁ לְהַבִּין מֵה רֹאֵה לְהַזְכִּיר אֵת
בְּנִימִין בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ, וְהִלָּא כְּשֶׁאֲמַר 'עֵינֵיכֶם רְאוּת' כְּלוּל בּוֹ גַּם
בְּנִימִין. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, יוֹסֵף רָצָה לְשַׁכְנֵעַ אֵת אֲחָיו שֶׁאֵין לוֹ טִינָה
עֲלֵיהֶם שֶׁמְכֻרָהוּ לְמִצְרַיִם, וּשְׁמַחַל לָהֶם עַל זֶה, וְלִכְךָ פִּירֵט אֵת
בְּנִימִין, וְכִי אָמַר לָהֶם, בְּשֵׁם שְׁבִירָה לָכֵם שֶׁאֵין בְּלָבִי טִינָה עַל בְּנִימִין
אֲחֵי, שֶׁהִיא לֹא הִיא בְּמִכְרִיתָהּ, כֶּךָ אֵין בְּלָבִי טִינָה עֲלֵיכֶם, וְשִׁמָּא
תִּאֲמָרוּ שֶׁרַק בְּפֶה אֲנִי אוֹמֵר כֶּךָ, וּבְלִיבִי יֵשׁ לִי עֲלֵיכֶם, לִכְךָ הוֹסִיף
'כִּי כִי הַמִּדְבָּר אֲלֵיכֶם', 'כִּי כִי', נִדְרַשׁ בְּפִי, דִּהֵינּוּ, כְּמוֹ שֶׁאֵין אוֹמֵר
בְּפִי שֶׁאֵין לִי עֲלֵיכֶם דְּבַר, בֶּן הוּא גַּם בְּלָבִי.
נִאֲמַר (שֵׁם מו כג) 'וְלֵאחָיו שִׁלָּה בִּזְאוֹת עֲשֶׂרֶת חֲמִידִים נִשְׂאִים מִטּוֹב
מִצְרַיִם'. מִבֵּאֵרֵת הַגְּמָרָא: מָא הַכּוֹנוֹה 'מִטּוֹב מִצְרַיִם'. אָמַר רַבִּי
בְּנִימִין בְּרַם יִפְתָּ אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שִׁלָּה לוֹ יֵין (שֵׁן) שְׁדַעַת וְקִנְיִם נִזְחָה
הִינָּה, וְהוּא טוֹב לָהֶם מִן הַכֵּל.
נִאֲמַר (שֵׁם נ יח) 'וְלֵאחָיו גַּם אֲחָיו וְיִפְשֵׁל לְפָנָיו'. אָמַר רַבִּי בְּנִימִין בְּרַם יִפְתָּ
אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מֵה שֶׁהָאֲחִים הִשְׁתַּחֲוּ לְיוֹסֵף אֶף שֶׁהָיוּ גְּדוּלִּים
וְחֹשְׁבוּיִם מִמֶּנּוּ, הֵינּוּ דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי – זֶה מֵה שֶׁשְׁגוֹר בְּפִי הָעוֹלָם,
תַּעֲלָא (– שׁוּעַל) בְּעִדְיָה – כְּשֶׁשְׁעֵתוֹ מִצְלַחַת וְהוּא שׁוֹלֵט, גַּם
הָאֲרִיָּה שֶׁהוּא מֶלֶךְ הַחַיּוֹת, סְגִיר לִיָּה – מִשְׁתַּחֲוִי לוֹ. כְּלוֹמֵר, אֵם
הִשְׁעָה מִשְׁחָקָה לְאִדָּם הַנְּחוּת בְּדִרְגָּה מִמֶּנּוּ, כּוֹפֵף עֲצֻמָּךְ לְפָנָיו
וְהִשְׁתַּחֲוִי לוֹ, וְכִי נִהְיָ אֲחִי יוֹסֵף שֶׁהִשְׁתַּחֲוִי לוֹ בְּעַת מַלְכוּתוֹ אֶף
שֶׁהָיוּ חֹשְׁבוּיִם מִמֶּנּוּ.
שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: מִדּוּעַ נִחְשַׁב יוֹסֵף כְּלָפִי אֲחָיו תַּעֲלָא – שׁוּעַל,
כְּלוֹמֵר שֶׁנִּחְשׁוּ הוּא מֵהֶם, מָא בְּצִירִיתָהּ מֵאֲחָיו – בְּמֵה הוּא פָּחוֹת
מֵאֲחָיו, שֶׁנִּתֵּן לְכַנּוּתוֹ כְּשׁוּעַל לְעוֹמֵתָם. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֱלָא אִי
אִיתְמַר חֲבִי אִיתְמַר – דְּבַרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נִאֲמָרוּ עַל פִּסּוֹק אַחֵר,
שֶׁנִּאֲמַר כְּשֶׁהִגִּיעַ יוֹסֵף לִיעֲקֹב קוֹדֵם מִיתָתוֹ (שֵׁם מו לא), 'וְיִשְׁתַּחֲוּ
יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמֶּסֶךְ, וְעַל כֶּךָ אָמַר רַבִּי בְּנִימִין בְּרַם יִפְתָּ אָמַר רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר, תַּעֲלָא בְּעִדְיָה סְגִיר לִיָּה, וְיוֹסֵף כְּלָפִי אֲבָיו נִתֵּן לְכַנּוּתוֹ
שׁוּעַל.
נִאֲמַר (שֵׁם נ כב) 'וְיִנְחֵם אוֹתָם וְיִדְבֵּר עַל לִבָּם'. אָמַר רַבִּי בְּנִימִין בְּרַם יִפְתָּ
אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מִלְּמַד שֶׁאָמַר לָהֶם דְּבָרִים שְׁמִתְקַבְּלִין עַל הַלֵּב. אִמְרוּ
לָהֶם בְּדֶרֶךְ מִשְׁל, וְמֵה עֲשֶׂרֶת נִרְוֹת שֶׁמְעֵלִים הָרֵבָה עֵשׂוֹ, וּבְדֶרֶךְ
הַטְּבַע הֵם מְכַבִּים נֵר יִחִידִי שְׁעוֹמֵד מְעֵלֵיהֶם, וּמִכָּל מְקוֹם לֹא יָבִלוּ
לְכַבּוֹת נֵר אֲחֵר, קֵל וְחוֹמֵר נֵר אֲחֵר, הֵיָּךְ יָבִיל בְּעֵשׂוֹ הָעוֹלָה מִמֶּנּוּ
לְכַבּוֹת עֲשֶׂרֶת נִרְוֹת. וְהַנִּמְשָׁל הוּא, שֶׁאֵם עֶשְׂרֵת הָאֲחִים שָׂרְצוּ
לְהַרְע לְיוֹסֵף לֹא הִצִּלָּחוּ, קֵל וְחוֹמֵר שִׁיוֹסֵף לֹא יוֹכֵל לְהַרְע לְעֶשְׂרֵת
אֲחָיו.

וְשָׁבַע שָׁנָה, ואם כן אחר ארבע עשרה שנים בלידת יוסף היה בן
 תשעים ואחד, ואחר שלשים ותשע שנים כשהגיע יעקב לפרעה
 היה בן מאה ושלשים.
 מבארת הגמרא: וּמִנְיָן לְאֵל מִיַּעֲנֵשׁ – מנין שיעקב לא נענש על
 שלא כיבד את הוריו כשהיה בבית עבר, שהוכיחו מכר שגדול
 תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם. דִּתְנִיא, נִמְצָא שְׂוֹסָף שְׂפִירֵשׁ
 מֵאֲבִיו ולא ראהו עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, מיום שנמכר ועד שירד אליו
 למצרים, בִּשְׁשׁ שְׂפִירֵשׁ יַעֲקֹב אֲבִינוּ מֵאֲבִיו עשרים ושתים שנה. ויש
 לשאל, וכי הזמן דִּיעָקֵב פִּירֵשׁ מאביו היה רק עשרים ושתים שנים,
 הרי תִּלְתִּין וּשְׁתַּיִם הָיוּ – שלשים ושש שנים פִּירֵשׁ ממנו, ארבע
 עשרה שנים בבית עבר, ועוד עשרים ושתים שנים עד שחזר לבית
 אביו. אֵלָּא מוכח שעל אֲרִבְסָר השנים הָיוּ בְּבֵית עֶבֶר, לֹא חָשִׁיב
 לָהּ – לא החשיבו לו להיענש עליהם.
 שואלת הגמרא: סוֹף סוֹף השנים דהשתהה יעקב בבית לָבָן עֲשָׂרִין
 שָׁנִין הָיוּ – היו רק עשרים שנה, ומדוע נענש שיוסף פרש ממנו
 עשרים ושתים שנים. עונה הגמרא: אֵלָּא מְשֻׁם דְּאֶשְׁתְּהִי בְּאוֹרְחָא
 תְּרַמִּין שָׁנִין – מפני שהתעכב שנתים בדרך, כשחזר מארם נהרים
 לבוא אל אביו. דִּתְנִיא, יַעֲקֹב מֵאֲרָם נִהְרִים לְשׁוֹב לְבֵית אֲבִיו,
 וְכֹא לֹא לְסִבּוֹת, וְעֵשָׂה שָׁם ו–התעכב שם שְׁמוֹנֶה עָשָׂר חֳדָשׁ,
 שְׁנָאִסָּר (שם לג יז) וְיַעֲקֹב נָסַע בְּסוֹתָהּ וַיָּבֵן לֹא בֵּית וּלְמִקְנֶהָ עֵשָׂה
 סִבָּת, כלומר, בית נבנה לחורף שהוא ששה חדשים, וסוכה נבנית
 לקיץ שהוא ששה חדשים נוספים, ונאמר 'בית' בלשון יחיד
 ו'סוכות' בלשון רבים, ללמד ששהה שם פעם אחת בחורף, ושת
 פעמים בקיץ, הרי שמונה עשר חודשים, וּבְבֵית אֵל עֵשָׂה ו–התעכב
 עוד שְׁשֶׁה חֳדָשִׁים נוספים, ובנה מזבח וְהִקְרִיב עֲלָיו וְבָחִים. הרי לנו
 עשרים וארבעה חדשים שהתעכב בדרך, שהם שנתיים.

הדרן עלך מגילה נקראת

פרק שני – הקורא למפרע

משנה

אופנים שונים בקריאת המגילה שאינו יוצא בהם ידי חובתו:
 הקורא את המגילה לְמַפְרַע – מסופה לתחילתה, לֹא יֵצֵא ידי חובת
 קריאתה. קְרָאָה עַל פִּה שלא מתוך הכתב, או קְרָאָה בלשון תְּרַגּוּם
 – ארמית, ואין צריך לומר אם קראה בְּכָל לָשׁוֹן, והקורא או
 השומע אינם מבינים את אותו הלשון, לֹא יֵצֵא. אֲבָל קוֹרֵין אוֹתָהּ
 לְלִוְעוֹת – לאנשים שמבינים לשון לעז, בלשון לעז – לשון שאינה
 לשון הקודש. וְהִלְעוּ שְׂשֻׁמַּע קריאת המגילה בְּאִשּׁוּרִית ו–לשון
 הקודש, יֵצֵא, אף שלא הבין הקריאה.
 אופני קריאה שבהם יוצא ידי חובתו: קְרָאָה סִירוּגִין – בהפסקות
 בתוך הקריאה, וּמִתְנַמְנֵם, יֵצֵא. הֵיךְ כִּתְבָּהּ וקרא ממנה תוך כדי
 כתיבתה, או שהיה דוֹרְשָׁה, וְכֵן אִם הִיא מְנִיחָה לְבִדּוֹק בשרותה, אִם
 בְּזִיוֹן לְבֹא לֶשֶׁם מצות קריאתה יֵצֵא, וְאִם לֹא יֵצֵא, שלא קרא
 לֶשֶׁם מצוה.
 עתה מבארת המשנה דין כתיבת המגילה: הֵיחָד בְּתוֹכָהּ בָּסֵם –
 בצבע צהוב, וּבְסִיקְרָא – בצבע אדום, וּבְקוֹמוֹם – שרף אילן,
 וּבְקִנְקִנְתָּוִם – סם שחור לצביעת מנעלים. וכן הכתובה עַל הַנִּייר –
 דף מעשבים מודבקם, וְעַל הַדְּפִתָּא – קלף שאינו מעובד כל
 צורכו, לֹא יֵצֵא, עַד שֶׁתְּהִיָּה בכתב אִשּׁוּרִית, וְעַל הַסֵּפֶר – קלף
 המעובד כל צורכו, וּבִדְיוֹ שחור.

גמרא

הגמרא מבארת את מקור הדין הראשון שבמשנתנו שהקורא את
 המגילה למפרע לא יצא: מֵאֵל מִנִּי מִלִּי. משיבה הגמרא: אִמָּר רַבָּא,
 דְּאִמָּר קָרָא (אסתר טו כ) 'לְהִיטֵי עֲשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה בְּכִתְבָּם
 וּבְכִמְנָם, והוקש 'כתבם' דהיינו קריאת המגילה ל'זמנם' דהיינו זמן
 קריאתה, מֵה זְמַנָּם לְמַפְרַע לֹא, שהרי לא ניתן להקדים את יום ט"ו

לְמֵה זְמַנָּם שְׁנֵיתָיו שֶׁל יִשְׁמַעֲאֵל בתורה, הרי הוא היה רשע, ולמה
 לנו למנות את שנות הרשעים. אלא התורה מנתה את שנותיו, כְּדִי
 לְחַסֵּם בְּהֵן שְׁנֵיתָיו שֶׁל יַעֲקֹב – שנדע באיזה פרק בחייו עברו עליו
 כל הקורות והמוצאות אותו, וכך נדע שנטמן בבית עבר ארבע
 עשרה שנים. דְּכִתְבִּיב (בראשית כה יז) 'וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעֲאֵל מֵאֵת שָׁנָה
 וּשְׁלִישִׁים שָׁנָה וְשָׁבַע שָׁנִים'. ויש לחשוב, בְּמָה קָשִׁישׁ יִשְׁמַעֲאֵל מִיַּצְחָק
 – כמה שנים היה גדול ישמעאל מִיַּצְחָק, אֲרִבְסָר שָׁנִין – ארבע
 עשרה שנים, דְּכִתְבִּיב (שם טו טז) 'וְאִבְרָם בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים
 בְּלִדְתֵּהּ הָיָה אֵת יִשְׁמַעֲאֵל לְאִבְרָם', וּכְתִיב (שם כה ד) 'וְאִבְרָם בֶּן מֵאָה
 שָׁנָה כְּהוֹלֵךְ לוֹ אֶת יִצְחָק בְּנֵי', ומשמונים ושש שנה שהיה אברהם
 כשנולד ישמעאל עד מאה שנה שהיה כשנולד יצחק, הרי ארבע
 עשרה שנים שהיה ישמעאל גדול מִיַּצְחָק. וּכְתִיב (שם כה כז) 'וְיַצְחָק
 בֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה בְּלִדְתֵּהּ אֹתָם' – את יעקב ועשו. אם כן נחשב כעת,
 בְּרַב מָה הָיָה יִשְׁמַעֲאֵל בְּדִתְלִיד יַעֲקֹב – בן כמה היה ישמעאל
 בלידת יעקב, בְּרַב שְׁבָעִים וְאַרְבָּעָה, שאם יצחק היה אז בן ששים,
 אם כן ישמעאל שהיה גדול ממנו בארבע עשרה שנים, היה בן
 שבעים וארבע, בְּמָה פִּירִישׁן מִשְׁנֵיה – כמה שנים נשארו משנותיו
 של ישמעאל משנת שבעים וארבע עד למותו בשנת מאה שלשים
 ושב, שְׁתִּין וְתֵלֶת – ששים ושלש שנים, אם כן עולה, שכשמים
 ישמעאל היה יעקב בן ששים ושלש שנים, שהרי ישמעאל חי אחר
 לידת יעקב ששים ושלש שנים.

וְכֵן תְּנִיא בברייתא. הֵיךְ יַעֲקֹב אֲבִינוּ בְּשָׁעָה שֶׁנִּתְבָּרַךְ מֵאֲבִיו בֶּן שְׁשִׁים
 וּשְׁלֹשׁ שָׁנָה, וְכֵן בְּפֶקֶד ו–באותה תקופה מֵת יִשְׁמַעֲאֵל, דְּכִתְבִּיב,
 בסמוך לברכות שביד יצחק ליעקב (שם כה טז) 'וַיֵּרָא עֵשׂוֹ כִּי בִדְ
 גוֹ יַצְחָק אֶת יַעֲקֹב וגו' וַיִּלְךְ עֵשׂוֹ אֶל יִשְׁמַעֲאֵל וַיִּקַּח אֶת מַחְלַת בֵּית
 יִשְׁמַעֲאֵל אַחוֹת נָבִיזוֹת עַל נָשָׁיו לֹא לְאִשָּׁה, ומהלשון 'וילך עשו אל
 ישמעאל' משמע שהיה עדיין חי באותה תקופה. מבארת הברייתא
 כיצד משמע כן: וכי מִשְׁשָׁמַע שְׁנָאִסָּר בתחילת הפסוק שמחלת
 היתה בְּתֵּיב יִשְׁמַעֲאֵל, אִינִי יוֹדֵעַ מִכֵּר שְׁהִיא אַחוֹת נָבִיזוֹת, הרי קודם
 לכן (שם כה יט) נכתבו שמות בני ישמעאל, ונאמר שנביות היה בנו
 של ישמעאל, ולמה הוצרכה התורה לכתוב 'אחות נביות'. אלא
 מְלַמֵּד שְׁקִידָה ו–את מחלתו יִשְׁמַעֲאֵל, וְכֵן קודם שהשיאה,
 וְהִשְׁאִיָּה נָבִיזוֹת אַחִיה, ולכך הוכיחה התורה את נביות, לפי שהוא
 השיאה. הרי שישמעאל מת סמוך לעת שנטל יעקב את הברכות,
 ואם כן יעקב היה אז בן ששים ושלש.

ממשיכה הגמרא לבאר: נצרך את שְׁתִּין וְתֵלֶת – ששים ושלש
 השנים שהיו ליעקב בשעת הברכות, וְאֵת אֲרִבְסָר שנים שעבד
 אצל לבן עבור שתי בנותיו לאה ורחל, עַד דְּמִתְלִיד יוֹסֵף, הֵא –
 הרי לנו יחד שְׁבָעִין וְשָׁבַע שנים ליעקב בלידת יוסף. וּכְתִיב (שם מא
 מז) 'וַיִּוֹסֶף בֶּן שְׁלִישִׁים שָׁנָה בְּעָמְדוֹ לִפְנֵי פָרְעֹה', אם כן נוסף לשבעים
 ושבוע שנים שהיה יעקב בלידת יוסף עוד שלשים שנה, הֵא מֵאָה
 וְשָׁבַע שנים ליעקב, כשעמד יוסף לפני פרעה ונעשה משנה למלך.
 הוֹסֵף עליהם את השנים שיוסף היה במצרים אחר שנעשה משנה
 למלך, קודם שירד יעקב, שֶׁהָ שָׁב דְּשִׁכְנָא וְתִרְתִּי דְּכַפְנָא – שבע
 שנות השובע, ושנתים משבע שנות הרעב שהיו אמורים לבוא על
 הארץ, הֵא מֵאָה וּשְׁתִּיתָס – הרי לנו שיעקב כשירד למצרים היה
 בן מאה ושש עשרה שנים.

וּכְתִיב (שם מז דט) 'וַיֵּאמֶר פָּרְעֹה אֶל יַעֲקֹב בְּמָה יְמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ, וַיֹּאמֶר
 יַעֲקֹב אֶל פָּרְעֹה יְמֵי שְׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלִשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה'. ויש להבין, כיצד
 אמר יעקב לפרעה שהוא בן מאה ושלשים כשירד למצרים, הרי
 לפי החשבון יצא ששנות חיי יעקב באותה העת מֵאָה וּשְׁתִּיתָס
 הָיוּ. אֵלָּא שְׁמַע מִיָּה, שְׁאִרְבַּע עֲשָׂרָה שָׁנִין מִיַּצִּיתוֹ מִבֵּית אֲבִיו עַד
 שְׁבֹא לָבָן, (ד) הָיוּ זְמַן הָהוּא בְּבֵית עֶבֶר וְעַסָּק בְּתוֹרָה (לֹא חָשִׁיב
 לָהּ). דְּכֵן תְּנִיא בברייתא. הֵיךְ יַעֲקֹב בְּבֵית עֶבֶר מוֹטָמֵן אֲרִבַּע עֲשָׂרָה
 שָׁנָה. וּמוֹסִיפָה הברייתא: עֶבֶר עוֹד חֵי אַחֵר שְׁעוֹב יַעֲקֹב אֶת בֵּית
 מדרשו, וְכֵן רַק לְאַחֵר שִׁירְד יַעֲקֹב אֲבִינוּ לְאַרְם נִהְרִים וְכֹא לְבֵית
 לָבָן שְׁתֵּי שָׁנִים. מְמַשִּׁיכָה הברייתא: אחר הארבע עשרה שנים יֵצֵא
 יַעֲקֹב מִשָּׁם – מבית מדרשו של עבר, וְכֹא לֹא לְאַרְם נִהְרִים. נִמְצָא
 בְּשָׁעָמַד עַל הַבָּאֵר בארם נהריים ופגש את רחל, הִיָּה בֶּן שְׁבָעִים

מגילה. מגילה נקראת – פרק ראשון דף יז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלארש"י

למה נמנו שנותיו של ישמעאל – מה לנו למנות שנות הרשעים. להתייחס בהן שנותיו של יעקב – על ידי מנין שנות ישמעאל אנו למדין ובאיזה פרק משנות יעקב עברו עליו כל הקורות והמוצאות אותו: מן אנו למדין ששימש בבית עבר ארבע עשרה שנה. כיצד? אברהם בן שמונים ושש שנה כשנולד ישמעאל, וכשנולד יצחק היה בן מאה שנה – הרי היו לישמעאל ארבע עשרה שנה. ויצחק קדם ליעקב ששים שנה – הרי לישמעאל שבעים וארבע. כמה פייש משנותיו של ישמעאל – ששים ושלוש, נמצא שהיה יעקב כשמת ישמעאל בן ששים ושלוש שנה. ותניא היה יעקב כו' – ותניא נמי הכי שהיה יעקב כשנתברך מאביו בן ששים ושלוש, ובו בפרק מת ישמעאל, שנאמר "וילך עשו אל ישמעאל" וגו'. מלמד

שקידשה ישמעאל – אביה. ומת. והשיאה נבית אחיה. וארבע עשרה שנה – היה יעקב בבית לבן עד דאחיליד יוסף, דכתיב "עבודתיך, ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך" וגו' (בראשית לא) וכשנולד יוסף שלמו שני עבודת הבנות, שנאמר "ידיי כאשר ילדה רחל את יוסף" וגו' (שם ל). ומשם והלאה עבד אותו בשכר הצאן – הרי בן שבעים ושבע היה יעקב כשנולד יוסף, וכתיב "יוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה" – נמצא יעקב בן מאה ושבע ושנים כשהיה יוסף בן שלשים שנה. ונשתהה יעקב לישב בארץ כנען שלא ירד למצרים. שכעה דשבעא ותרינ דכפנא – דכתיב "כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ" וגו' (בראשית מד) הרי בן מאה ושש עשרה היה יעקב כשירד למצרים, וקרא כתיב "שלשים ומאת שנה" נמצא. משנסע מבית אביו עד שבא לבית לבן ארבע עשרה, ואותן השנים היה בבית עבר. ולא חשיב להו לא גרסין הבא, עד לקמן. עבר מת לאחר ירידתו של יעקב לארס נהרים – ובא לבית לבן, ועמד שם שתי שנים. צא וחשוב שנותיו של עבר, ונמצא שמת כשהיה יעקב בן שבעים ותשע שנה, והיינו שתי שנים משבא לבית לבן, עבר. ונמצא שמת אביו עשרה שנה ששימש בבית עבר. יצא – יעקב מבית עבר שתי שנים לפני מיתתו של עבר. נמצא כשעמד כו' – הכי גרסין: מנלן דלא אינעש עלייהו – דתניא: נמצא יוסף כשפירש מאביו שלא ראדו עשרים ושתיים שנה, כדרך שפירש יעקב מבית אביו שלא כיבדו, נתאבל על יוסף עשרים ושתיים שנה. כיצד? יוסף בן שבע עשרה שנה היה כשפירש מאביו. וכשמלך על מצרים היה בן שלשים שנה, שנאמר "יוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה" הרי שלש עשרה, ושבעה דשבעא. ותרינ דכפנא – הרי עשרים ושתיים שנה שנתכסה יוסף מאביו. ויעקב עמד עשרים שנה בבית לבן, וארבע עשרה שנה בבית עבר. אלא שמע מינה – ארבע עשרה דבית עבר לא חשיב להו, דלא אינעש עלייהו. אי הכי נצירא להו – ואין כאן אלא עשרים דבית לבן. אישתיה שתי שנים באורחא – דבשובו מארס נהרים לבא ליצחק אביו ויבן לו בית לימות החורף. עשה סוכות שתי פעמים שני ימות הקיץ – הרי שמונה עשרה, ובבית אל עשה ששה חדשים כפיצא משכמו, שנאמר "קום עלה בית אל" וגו' (בראשית לה).

הדרן עלך מגילה נקראת

הקורא את המגילה – רבנן אמרי אמר קרא שמע. ראה דהלכה כחכמים. חדא: דיחיד ורבים הלכה כרבים. ועוד. דקאמר ורבנן סברי כמאן דאמר הקורא את שמע ולא השמיע לאזני יצא, ובפרק שני דברכות (טו, ב) מסקנן כהנא קמא דרבי יוסי דאמר כן התיב.

הקורא את המגילה למפרע – לא יצא. קראה על פה, קראת תרגום בבל לשון – לא יצא. אבל קורין אותה ללועזות בלעז, והלועזי ששמע אשורית יצא. קראת סירוגין, ומתנמנמ – יצא. הנה פותחה, דורשה, ומגילה, אם פון לבו – יצא, ואם לאו – לא יצא. היתה פתוחה בסם ובסיקרא ובקומום ובקנקנתום, על הנגיד ועל הדפתרא – לא יצא, עד שתהא פתוחה אשורית, על הספר, ובדיו: גמרא מנא הני מילי? אמר רבא: דאמר קרא "פכתכם וזמנכם" מה זמנכם למפרע לא – אף פכתכם למפרע לא. – מדי קריאה פתיכה הכא? עשייה פתיכה, דכתיב "להיות עושים את שני הימים"! אלא מהכא: דכתיב "והימים האלה נזכרים ונגשים" איתקש וזכרה לעשייה, מה עשייה למפרע לא – אף זכרה למפרע לא. תנא: וכן בהלל, וכן בקריאת שמע, ובתפלה. הלל מנלן? – רבה אמר: דכתיב "ממזרח שמש עד מבואו". רב יוסף אמר: "זה היום עשה ה'", רב אביא אמר: "הי שם ה' מבורך", ורב נחמן פר יצחק, ואיתימא ר' אחא בר יעקב, אמר מהכא: "מעשה ועד עולם". קריאת שמע – דתניא: קריאת שמע פתחה דברי רבי, ותקמים אומרים: בבל לשון. מאי טעמא דרבי? אמר קרא: "והיו"

הדרן עלך מגילה נקראת

הקורא. ללועזות. כל שאינו לשון הקודש נקרא לעז ולקמן פריך והא אמרת קראה בכל לשון לא יצא: סירוגין. בגמרא מפרש קורא מעט ופוסק (רשודה) וחזור ופוסק: היה כותבה או דורשה. ומתוך כך קוראה אם כוון לבו יצא: דיתרא וייר. מפרש בגמ' על הספר. קלף נמי מנהני מילי. דלמפרע לא יצא: מה זמנכם למפרע לא. דאי אפשר שיהא ט"ו קודם ל"ד: ממוזה שמש עד מבואו. כשם ששקיעת וזריחת החמה לא יזהבו כך מהולל שם ה' ולא למפרע: זה היום. כסדר היום שאנו משתנה בשעותיו להיפך כך למפרע לא: יהי שם ה' מבורך. כהיותו יהא הלול השם וברכתו כסדרו: ככתבה. בלשון הקודש ולא בלשון אחר:

כל התורה בכל לשון נאמרה — פירש הקונטרס: שנתנה לקרות בכל לשון שרצה לקרות בספר תורה. וקשה: שהרי קריאת התורה אינה מן התורה אלא מדרבנן, לבד מפרשת זכור דהוי דאורייתא! ונראה דהכי פירושו: כל קריאה שבתורה, כגון מצות חליצה, ופרשת עגלה ערופה, וידיד מעשר וכו' וכו', וכל אלו השנויים פרק "אלו נאמרין" בסוטה (לכא ושם).

דא' בלשון הקודש נאמרה למא לי למיכתב וכו'

— קשיא: דהא בפרק "אלו נאמרין" בסוטה

(לגא ושם) מצריך קרא בין למאן דאמר בכל

לשון נאמרה, בין למאן דאמר בלשון הקודש

נאמרה! ויש לומר: בעי דהתם בעי לאוקמי רבו

אליבא דבבלי עולא, למאן דאמר בכל לשון

נאמרה — צריך קרא לרביי לשון הקודש, ולמאן

דאמר בלשון הקודש נאמרה — צריך לרביי בכל

לשון.

הסדיר שמונה עשרה ברכות על הסדר —

מכאן קשיא למא שפירש רש"י

בברכות (לדא, ושם) גבי אמצעיות אין להן סדר,

דפירש דאם טעא באחת מן הברכות ושכח אחת

מזן — שצריך לחזור, שאומר אותה ברכה ששכח

במקום שנוכח, וגומר תפלתו, וקשיא: דאם כן הוא

אומר השמונה עשרה ברכות למפרע, והכא חזינא

דשמעון הפקולי התקין אותן על הסדר! אלא

נראה לפרש התם: אין להן סדר — דלא הו

כשלש ראשונות ושלש אחרונות דחזרו לראש

השלשה כשטעה באחת מזמן, אלא חזרו לאותה

ששבת, וגומר ממנה ולמטה הכל כסדר. אבל

ב"ענינא" אין חזרו, כיון שעבר מקומו. והכי נמי

אמרין לקמן (ת"ב) גבי מגילה, שאם השמיט

פסוק אחד — שמתחיל וקורא מאותו פסוק

ולמטה.

ודוד כי אמרה בפרשת תשיעת אמרה — פירש

הקונטרס: ואף על גב דליכא אלא שמונה

מזמורים עד התם, "אשרי האיש" ו"למה רגשו

גוים" חרתי ניניה. וקשיא, דהא פרק קמא דברכות

(י"א) אמר דחדא פרשה היא, ומסיק התם דכל

פרשה שהיתה חביבה לדוד התחיל בה באשרי

וסיים בה באשרי, כגון זו שמתחלת ב"אשרי

האיש" ומסיימת ב"אשרי כל חוסי בו" והיינו סוף

"דלמה רגשו". אלמא דחדא פרשה היא! וצריך

לומר ד"למנצח על מות" ו"למה ה' תעמוד ברחוק"

— חרתי ניניה.

דא'

דכתיב: "וַיֵּשֶׁב אֶל ה' וַיְרַחֲמֵהוּ וְאֵל אֱלֹהֵינוּ כִּי יִרְבֶּה לְסֻלּוֹחַ". ומאי חזית דסמכת אהא,

סמוך אהא! כתב קרא אחריו: "הַפֶּלֶח לְכָל עֹונֵי הַרְפָּא לְכָל תַּחֲלוּאֵיכִי, הַגּוֹאֵל מִשְׁחַת

חַיִּיכִי" לְמִימְרָא דְגֵאוּלָּה וּפְּרֹאָה בְּתַר סְלִיחָה הִיא. וְהַכְּתִיב: "וַיֵּשֶׁב וּרְפָא לֹא". הֵוא - לֹא

רְפֹאָה דְּתַחֲלוּאִים הִיא, אֵלָּא רְפֹאָה דְּסְלִיחָה הִיא. וְכֹה רָאוּ לֹמַר גֵּאוּלָּה בְּשִׁבְעִית? אָמַר

רְבִּא: מִתּוֹךְ שְׁעִתִּידִין לִיגָּל בְּשִׁבְעִית, לְפִיכָךְ קִבְּעוּהָ בְּשִׁבְעִית. וְהָאִמַר מֶר: בְּשִׁשִּׁית - קוֹלוֹת, בְּשִׁבְעִית - מְלַחְמוֹת, בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית

כִּן דּוֹד בֹּא! מְלַחְמָה נְמִי אֶתְחַלְתָּא דְגֵאוּלָּה הִיא. וְכֹה רָאוּ לֹמַר רְפֹאָה בְּשִׁמְעִית? אָמַר רְבִי אֶחָא: מִתּוֹךְ שְׁנֵיתָה מִיֵּלָּה בְּשִׁמְעִית,

שְׁצִירִיכָה רְפֹאָה, לְפִיכָךְ קִבְּעוּהָ בְּשִׁמְעִית. וְכֹה רָאוּ לֹמַר בִּרְפַת הַשָּׁנִים בְּתִשְׁעִית? אָמַר רְבִי אֶלְפִסְנָדְרִי: כִּנְגַד מִפְּקִיעֵי שְׁעָרִים,

דְּכִתְבִּי: "שָׁבֵר זֹרֻעַ רִשְׁעִי", וְדוֹד כִּי אֶמְרָה - בְּתִשְׁעִית אֶמְרָה. וְכֹה רָאוּ לֹמַר קִיבוּץ גְּלוּיֹת לְאַחַר בִּרְפַת הַשָּׁנִים? דְּכִתְבִּי: "וְאַתָּה הָרִי

יִשְׂרָאֵל עֲנָפְכֶם תִּתֵּנוּ וּפְרִיכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוֹ לְבֹא". וְכִינן שְׁנֵיתָה בְּתִשְׁעִית - גִּעְשָׁה דִּין בְּרִשְׁעִים, שְׁנֵיתָה: "וְאַשִּׁיבָה

דִּי עֲלִיד וְאַצְרֵךְ כְּכֹר סִינִיךָ" וְכִתְבִּי: "וְאַשִּׁיבָה שְׁפִטָּה בְּבִרְאשׁוֹנָה". וְכִינן שְׁנֵיתָה דִּין מִן הַרְשָׁעִים - פְּלוּ הַמִּינִים, וְכֹלָל דְּוִים עִמָּהֶם,

שְׁנֵיתָה: "וְשָׁבֵר פְּשָׁעִים וְחַטָּאִים יַחְדָּו... יִכְלוּ". וְכִינן שְׁכָלוּ הַמִּינִים - מִתְרומֶמֶת קָרָן צִדִּיקִים, דְּכִתְבִּי: "וְכָל קָרְנֵי רִשְׁעִים אֲנִדַּע

תְּרומֶמֶת קָרְנוֹת צִדִּיק", וְכֹלָל גִּירֵי הַצֶּדֶק עִם הַצִּדִּיקִים, שְׁנֵיתָה: "מִפְּנֵי שִׁכְחָה תִּקּוּם וְהִדְרָתָּ פְּנֵי זָקֵן", וְכִינן יָגוּר אֶתְךָ

גֵּר". וְכִינן מִתְרומֶמֶת קָרְנָם? בִּירוּשָׁלַיִם, שְׁנֵיתָה: "שְׂאֵלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם יִשְׁלֹו אֶתְכֶּם". וְכִינן שְׁנֵיתָה יְרוּשָׁלַיִם - בֹּא דוֹד, שְׁנֵיתָה:

אחר

והיו הדברים האלה בחויתין — בלשון הקודש. שלא יקרא למפרע — אלמא: קריאת שמע למפרע לא, ומהכא יליף תנא דלעיל טעמא. בכל לשון נאמרה — לקרותה בכל לשון, ולכן איצטריך בקריאת שמע "והיו" איצטריך — "והיו" דלא תימא: שמע בכל לשון שאתה שומע כרבנן. על הסדר — כמשפט המקראות, וכדיליף לקמן. הפקולי — יש

אומרים שמשחבר בצמר גפן, שנקרא פקולא.

הבו לה' — הזכירו לפניו את אילי הארץ. הבו

לה' כבוד שמו — סיפיה דקרא "בהדרת קודש".

ומה ראו לומר נאולה בשביעית — ולא רפואה

אחר סליחה, כדכתיב קרא "סליחה לכל עוונתי

הרפא לכל תחלוואיכ". מתוך שעתידין ליגאל

בשביעית — שבוע שבו דוד בא בו חלוק משאר

שנים, כדאמרין בפרק "חלק" (צו, א): שנה

ראשונה רעב ולא רעב בו, עד ובשביעית

מלחמות, ובמוצאי שביעית בן דוד בא.

אתחלאת דגאולה היא — ואף על גב דהאי

גאולה לאו נאולה דגלות היא, אלא שיגאלנו

מן הצרות הבאות עלינו תמיד, דהא ברכת

קיבוץ ובנין ירושלים וצמח דוד יש לכל אתה

ואחת ברכה לעצמה לבד מגאולה זו, אפילו

הכי, כיון דשם נאולה עלה — קבעה בשביעית.

שבור ורוע רשע — אלו המייקין את התבואה

ומפקיעין את השער. וממאי דבמפקיעי שעים

כתיב — דכתיב בהויה פירשאו "אב במסתר

כאריה בסוכו יארוכ לחטוף עני" וכי הליסטים

אורב את העני? והלא את העשיר הוא אורב!

אלא במפקיעי שעים הכתוב מדבר, שרוב

דעתם לעניים הוא. וקא בעי דוד רחמי עלה

דמילתא: "שבור זרוע רשע" ותן שובע בעולם,

ובכך זרועו שבור. "זרע תדרוש רשעו כל,

ותחזקו", וזה שהיה ברעונו להיות רשע,

כשתדרוש רשעו לא תמצא עולה שלא הספיק

לעשותה. בפרשה תשיעת אמרה — ואם תאמר

תשיעית היא? — "אשרי ו"למה רגשו גוים" חרתי

פרשתא היא. ופריכא תשאו לעמי ישראל כי

קרבו לבא — אלמא: קיבוץ גלויות בעת ברכת

השנים היא. וכיון שנתקבצו גלויות נעשה דין

ברשעים — קודם שנתיישב בירושלים, שנאמר

"ואסירה כל בדילך" ועל ידי כן "ואשיבה

שופטך כבראשונה ויועצך כבתחלה" כמו

לשעבר. "ציון במשפט תפדה ויבדיל בצדקה" —

לכן סמכם לקבוץ גלויות, והשיבה שפטינו

וצדקינו במשפט. כלו המינים — תלמיד ישו

הנוצרי לכך סמכו לה ברכת המינים. שנאמר

"עובדי ה'" — אלו המינים, ושבר פושעים —

היינו זדים, כדאמר "פשעים" אלו המרדן (יומא

לו, ב).

אחר

מגילה דף יז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קלג

ה'סולח לכל עוֹנֵיכִי הַרְפָּא לְכָל תַּחֲלוּאֵיכִי הַנּוֹאֵל מִשַּׁחַת חַיִּיכִי, וְהִי שְׂרֹפָה הוֹלֶכֶת רַק לֵאחֹר הַסְּלִיחָה. שׁוּב שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: לְמִימְרָא דְנֶאֱוָלָה וְרִפּוּאָה רַק בְּתֵר סְלִיחָה הִיא, וְהַתְּנִיב בַּפְּסוּק שְׁהוּבָא לְעִיל 'וְשָׁב וּרְפָא לִי', וּמִשְׁמַע שְׂרֹפָה בָּאָה מִיַּד לֵאחֹר הַתְּשׁוּבָה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: הִיא לֹא רִפּוּאָה דְתַחֲלוּאִים גּוֹפְנִים הִיא, שְׁהִיא אֵכָן בָּאָה רַק לֵאחֹר הַסְּלִיחָה, אֵלָּא רִפּוּאָה רִחוּנִית דְּסְלִיחָה הִיא, וְהִינוּ שְׁהַחוּטָא שְׁנִסְלַחוּ חֲטָאֵי נַחֲשָׁב כַּחוּלָה שְׁנִתְרַפָּא, וְרִפּוּאָה זֶה אֵכָן מִיַּד לֵאחֹר הַתְּשׁוּבָה כְּנֶאֱמָר בַּפְּסוּק זֶה.

הַגִּמְרָא מִמְשִׁיבָה בִּבְיָאוֹר סֹדֵר הַתְּפִילָה. מִבְּרַרְת הַגִּמְרָא: וְזָה רָאוּ לִזְמַר נֶאֱוָלָה בְּבִרְכָּה הַשְּׂבִיעִית, וְלֹא תִקְנוּ אֶת בְּרַכַּת הַרְפּוּאָה מִיַּד לֵאחֹר בְּרַכַּת הַסְּלִיחָה כְּנֶאֱמָר בַּפְּסוּק (תְּהִלִּים ק) ה'סֹלֶחַ לְכָל עֹנֵיכִי הֶרַפָּא לְכָל תַּחֲלוּאֵיכִי'. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אֲמַר רַבָּא, מִתּוֹךְ שְׁעִתְרִין יִשְׂרָאֵל לִינָאֵל בְּשִׁבְעִית דְּהִינוּ בִּשְׁנַת שְׁמִיטָה, לְפִיכָךְ קָבְעוּ לַגּוֹאֲלָה בְּבִרְכָּה הַשְּׂבִיעִית. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהָאֲמַר מִר (סְנַהֲדִין צו), בְּשִׁנָּה הַשְּׁשִׁית שְׁקוּדִים בֵּיתָא הַגּוֹאֲלָה הִיוּ קוֹלוֹת שְׁבֵן דּוֹד בָּא, וּבְשִׁבְעִית מִלְּחָמוֹת שֶׁל הַגּוֹיִם עִם יִשְׂרָאֵל, וּבְמִצְוַי שְׂבִיעִית בֵּן דּוֹד בָּא, וּמִבּוֹאֵר שֶׁהַגּוֹאֲלָה אֵינָה בְּשִׁבְעִית אֲלָּא בְּמִצְוַי שְׂבִיעִית. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: מִלְּחָמָה נִמְי אֶתְתַּלְתָּא דְנֶאֱוָלָה הִיא, וְהִי זֶה נַחֲשָׁב שֶׁהַגּוֹאֲלָה מִתְחִילָה בְּשִׁבְעִית.

הַמִּשְׁך בִּיאוֹר סֹדֵר הַתְּפִילָה: וְזָה רָאוּ לִזְמַר בְּרַכַּת רִפּוּאָה בְּשִׁמְנִית. אֲמַר רַבִּי אַחָא, מִתּוֹךְ שְׁנִתְנָה מִצְוַת מִילָה בְּשִׁמְנִית |–כִּיּוֹם הַשְּׁמִינִי| שְׂצִירָיָה רִפּוּאָה, לְפִיכָךְ קָבְעוּ בְּשִׁמְנִית. וְזָה רָאוּ לִזְמַר בְּרַכַּת הַשְּׁנִים בְּתִשְׁעִית, אֲמַר רַבִּי אֶלְכָּסְנָדְרִי, כִּנְגִי מִסְּקִיעִי שְׁעָרִים – הַמִּיָּקִירִים שְׁעָרֵי הַמְּחִירִים יִתֵּר עַל הַמִּידָה, וְאִין הָעֲנִיִּים יִכּוּלִים לִקְנוֹת מִזֶּה, וּמִתְפַּלְלִים בְּבִרְכַּת הַשְּׁנִים שִׁיחָא שְׁעָרֵי רַב וְתוֹבָאֵה מִצְוִיהָ לֹא יִכּוּל לְהַפְקִיעַ הַשְּׁעָרִים, דְּכְתִיב (תְּהִלִּים טו) 'שְׁבוֹר זִרְעֵי רְשָׁעִי, וְזֶה נֶאֱמָר עַל הַמִּיָּקִיר וּמִפְקִיעַ אֶת שְׁעַר הַתְּבוּאָה, שְׁנֶאֱמָר שֵׁם (יט) 'אַרְבַּ לְחֶטְוֹ עֲנִי', אֵף שְׁאִין הַלִּיסְטִים אוֹרֵב אֶת הָעֲנִי אֲלָּא אֶת הָעֲשִׂירִי, אֲלָּא כּוֹוֹנָתוֹ לְמִפְקִיעַ שְׁעָרִים שְׂרׁוֹב הָרַעָה גּוֹרְמִים לְעֵנִים, וְדוֹד כִּי אֲמָרָה בְּתִשְׁעִית – מִמּוֹר תִּשְׁעִי בְּתַהֲלִים אֲמָרָה, וְלִכֵּן קָבְעוּ בְּבִרְכָּה תִּשְׁעִית.

בִּיאוֹר הַמִּשְׁך סֹדֵר הַבְּרִכוֹת: וְזָה רָאוּ לִזְמַר בְּרַכַּת קִיבוֹץ גְּלוּיֹת לֵאחֹר בְּרַכַּת הַשְּׁנִים, דְּכְתִיב (יחזקאל לו ח) 'וְאַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנִפְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי יָרְכוּ לְבָאֵל, דְּהִינוּ שֶׁהָאֶרֶץ תֵּתֵן פְּרִירוּתָהּ מִכִּין שְׁקָרִים יִשְׂרָאֵל לְבָאֵל לֶאֱרֹץ גִּלְוֹתָהּ, וְלִכֵּן נִסְמַכָּה בְּרַכַּת קִיבוֹץ גְּלוּיֹת לְבִרְכַּת הַשְּׁנִים, שֶׁלֹּאֲחֹר שִׁיתְבְּרַכוּ הַשְּׁנִים יִתְקַבְּצוּ הַגְּלוּיֹת, וּבִכִּין שְׁנִתְקַבְּצוּ גְּלוּיֹת נֶעֱשֶׂה דִין בְּרִשְׁעִים, שְׁנֶאֱמָר עַל זֶמֶן הַגּוֹאֲלָה וְקִיבוֹץ גְּלוּיֹת לְעֵתִיד לְבָאֵל (שְׁעִיָּה א כה) 'וְאִשְׁבִּיחַ דִּי עֲלִיד וְאַצְרוּף בְּבוֹר סִינַי וְאַסְרֶיהָ כָּל בְּדִילְךָ, וְכְתִיב (שם א כב) 'וְאִשְׁבִּיחַ שׁוֹמֵרְךָ בְּכִרְאשׁוֹנָה', וְהִינוּ שְׁבָאוֹת זֶמֶן יַעֲשֶׂה דִין בְּרִשְׁעִים וְזֶה יִשׁוּב שׁוֹפְטֵינוּ כְּבִרְאשׁוֹנָה, וְלִכֵּן נִסְמַכָּה בְּרַכַּת 'הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ' לֵאחֹר קִיבוֹץ גְּלוּיֹת. וּבִכִּין שְׁנִתְקַבְּצוּ דִין מִן הַרְשָׁעִים כִּלּוֹ הַפְּרִשְׁעִים דְּהִינוּ הַמִּנִּים שְׁאִינִם מֵאֲמִינִים בְּתוֹרָה מִן הַשְּׁמַיִם, וְלִכֵּן בְּרַכַּת הַמִּנִּים הִיא לֵאחֹר בְּרַכַּת 'הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ'. מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא: וְכֹלֵל בְּתִפְלַתוֹ אֶת הַיּוֹדִים הָעוֹשִׂים לְהַכְעִיס עִמָּהֶם לְכִלְיִן, שְׁנֶאֱמָר (שם א כב) 'וְשִׁכַּר פְּרִשְׁעִים וְחַטָּאִים יַחֲדוּ (יכּוּל) וְעֹזְבֵי ה' יִכְלוּ, רְפוּשְׁעִים' אֲלוֹ הַזּוֹדִים, רְעוּזֵי ה' אֲלוֹ הַמִּינִים.

מִמְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: וּבִכִּין שְׁכָּלוּ הַפְּרִשְׁעִים מִתְּרוֹמְמוֹת קֶרֶן צִדִּיקִים, דְּכְתִיב (תְּהִלִּים עז יא) 'וְכָל קֶרֶן יִרְשָׁעִים אֲנַדַּע תְּרוֹמְמוֹנָה קֶרֶנוֹת צִדִּיק, וְלִכֵּן נִסְמַכָּה בְּרַכַּת הַצִּדִּיקִים לֵאחֹר בְּרַכַּת הַמִּנִּים. מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא: וְכֹלֵל יִגְדִי הַצִּדִּיק עִם הַצִּדִּיקִים בְּתִפְלַתוֹ, שְׁנֶאֱמָר (יחזקאל יט לז) 'מִפְּנֵי שִׁבָּה תִקּוֹם וְתִרְדֶּת פָּנֵי זֶקֶן, וּפְסוּק זֶה נִדְרֵשׁ עַל הַחֲכָמִים (קִדְּוִשִׁין לב), וְסָמִיךְ לִיָּה (שם יט לז) 'כִּי יִגְדֵי אֶתְכֶם יָרֵא, וְדוֹרִשִׁים מִכָּךְ שְׁכּוֹלֵלִם יִתֵּד בְּתִפְלַתוֹ.

הַמִּשְׁך בִּיאוֹר סֹדֵר הַבְּרִכוֹת: וְהִכִּין מִתְּרוֹמְמוֹת קֶרֶןֶם שֶׁל הַצִּדִּיקִים, בִּירוּשָׁלַיִם, שְׁנֶאֱמָר (תְּהִלִּים קכב ו) 'שְׂאֵל שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם וְשְׁלֹו אֲוִיכֶךָ, דְּהִינוּ שְׁאוּחָבֵי יְרוּשָׁלַם שֶׁהֵם הַצִּדִּיקִים יִשְׁבוּ בְּשִׁלּוֹם, וְלִכֵּן נִסְמַכָּה בְּרַכַּת בִּנְיָן יְרוּשָׁלַם לֵאחֹר בְּרַכַּת הַצִּדִּיקִים. וּבִכִּין שְׁנִתְקַבְּצוּ יְרוּשָׁלַם בָּא דְּוִד לְמַלּוֹךְ בֶּה שְׁנֶאֱמָר (דוֹשֶׁה ג ה)

וְהִיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וְדוֹרִשִׁים שְׁבִיחוֹתָן יְהוֹ, כְּלוֹמֵר שִׁיקְרָא כְּפִי שְׁנִיתָנוּ בַּלְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ. וְרַבֵּן מֵאִי טַעֲמִיָּהוּ, דְּאֲמַר קְרָא (דְּבָרִים י ו) 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל' גּוֹ, וּמִשְׁמַע מִמָּה שְׁנֶאֱמָר 'שְׁמַע' בַּלְשׁוֹן יַחִיד וְלֹא 'שְׁמַע' בַּלְשׁוֹן רַבִּים, שֶׁתִּקְרָא בְּכָל לְשׁוֹן שְׂאֵתָה שׁוֹמֵעַ |–מִבְּיָן. מִבְּרַרְת הַגִּמְרָא: וְרַבִּי נִמְי הָא כְּתִיב 'שְׁמַע', וְזָה הוּא דוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: הִיא מִיָּעֵי לִיָּה לְדִרּוֹשׁ שְׁכַשְׁתְּקָרָא אֶת שְׁמַע הַשְּׁמַע לְאִנְיָד מַה שְׂאֵתָה מוֹצִיא מִפִּיד. וְרַבֵּן יִשְׁבּוּ לִכָּךְ, דְּכְבִּרִי כְּמֵאֵן דְּאֲמַר הַקּוֹרָא אֶת שְׁמַע וְלֹא הַשְּׁמַע לְאִנְיָד מַה שְׁקוּרָא יִצָּא, וּמִיּוֹתֵר 'שְׁמַע' לְלַמֵּד כְּשִׁיטָתָם.

עוֹד מִבְּרַרְת הַגִּמְרָא: וְרַבֵּן נִמְי הַכְּתִיב 'וְהִיוּ', וְזָה הֵם דוֹרִשִׁים מִמֶּנּוּ. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: הִיא מִיָּעֵי לִיָּה שְׁלֹא יִקְרָא לְמַפְרַע אֲלָּא כְּהוּתִים וְסֹדֵר נִתְיָנָם. מִבְּרַרְת הַגִּמְרָא: וְרַבִּי שְׁלֹא יִקְרָא לְמַפְרַע מִנָּא לִיָּה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: מִכָּךְ שְׁלֹא נִכְתֵּב 'דְּבָרִים' אֲלָּא 'הַדְּבָרִים' בְּתוֹסַפַּת ה"א, וְזָה בֹא לְלַמֵּד שִׁיקְרָא הַדְּבָרִים כְּסֹדֵרם וְלֹא לְמַפְרַע. וְרַבֵּן לֹא לְלַמֵּד מִזֶּה כִּיּוֹן שְׁדְּבָרִים 'הַדְּבָרִים' לֹא מִשְׁמַע לְהוֹ לְדִרּוֹשׁ, וְהוֹצִרְכוּ לְלַמֵּד דִּין זֶה מִ'וְהִיוּ'. וְזָה מִקּוֹר דִּין הַבְּרִייתָא לְעִיל (ע"א) שְׁאִין לְקָרֹא קְרִיאַת שְׁמַע לְמַפְרַע, לְחַכְמִים מִ'וְהִיוּ, וְלִרְבֵּי מִ'הַדְּבָרִים' בְּתוֹסַפַּת ה"א.

מִבְּרַרְת הַגִּמְרָא: לִימָא קְסָבִר רַבִּי שְׁכָל תְּתוֹרָה כּוֹלָה בְּכָל לְשׁוֹן נֶאֱמָרָה – כְּלוֹמֵר שְׁכָל הַקְּרִיאַת בְּתוֹרָה בֵּיתָא הַכְּנִסָּת נִקְרָאוֹת בְּכָל לְשׁוֹן וְלֹא דוּקָא בַּלְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, דְּאִי סָלָא דְעִתָּה בְּלְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ נֶאֱמָרָה, לְמָה לִי לְמַכְתֵּב 'וְהִיוּ' לְלַמֵּד עַל קְרִיאַת שְׁמַע שְׁנִקְרָא בַּלְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, הִרִי אֵף בְּכָל הַקְּרִיאַת הַדִּין כִּךְ. דּוּחָה הַגִּמְרָא: אֲצִיטְרִיד, שְׁכֵן סָלָא דְעִתָּה שְׁכִינִן שְׁנֶאֱמָר בֶּה 'שְׁמַע' נִדְרֹשׁ בְּרַבֵּן שְׁקוּרָא בְּכָל לְשׁוֹן, לִכֵּן כְּתֵב רְחֻמָּא 'וְהִיוּ' לְלַמֵּד שְׁאֵף קְרִיאַת שְׁמַע נִקְרָא בַּלְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ.

עוֹד מִבְּרַרְת הַגִּמְרָא בְּעִנְיָן זֶה: לִימָא קְסָבִר רַבֵּן כָּל תְּתוֹרָה בְּלְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ נֶאֱמָרָה, דְּאִי סָלָא דְעִתָּה בְּכָל לְשׁוֹן נֶאֱמָרָה, לְמָה לִי לְמַכְתֵּב 'שְׁמַע' לְרַבּוֹת שְׁבִקְרִיאַת שְׁמַע נִקְרָא בְּכָל לְשׁוֹן. דּוּחָה הַגִּמְרָא: אֲצִיטְרִיד, סָלָא דְעִתָּה אֲמִינָא שְׁבִקְרִיאַת שְׁמַע נִדְרֹשׁ מִ'וְהִיוּ' בְּרַבִּי שְׁנִקְרָא בַּלְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ דּוּקָא, לִכֵּן כְּתֵב רְחֻמָּא 'שְׁמַע' לְרַבּוֹת שְׁקוּרָא בְּכָל לְשׁוֹן.

הַגִּמְרָא מִמְשִׁיבָה לְבֹאֵר מִקּוֹר הַדִּינִים שְׁבִבְרִייתָא לְעִיל בִּאיִסוֹר קְרִיאַת לְמַפְרַע: תְּפִלָּה מִנָּא לִן שְׁאִין לְאוּמְרָה לְמַפְרַע, דְּתִנָּה בְּבִרְיָתָא, שְׁמִעוֹן תְּפִלָּה הַסְּפִיר – תִּיקֵן סֹדֵר תְּפִילַת שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה בְּרִכוֹת לְפָנֵי רַבֵּן מִלְּיָאֵל עַל הַסְּפִיר שְׁלֹהֶם וְשִׁיתְבָּאֵר בְּהַמִּשְׁךָ בְּיָבֵנָה. וְכֵן אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאֲמַרִי לָהּ בְּמִתְנִיתָא תְּנָא, מֵאָה וְעֶשְׂרִים יָקִינִים אֲנִשִּׁי כְּנִסָּת הַגְּדוּלָה וְקָהֶם כְּמָה בְּנִיאִים, תִּיקֵּנוּ תְּפִילַת שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה בְּרִכוֹת עַל הַסְּפִיר. וּמִסְתַּבֵּר שְׁכִינִן שְׁנִתְקֵנוּ בְּסֹדֵר זֶה דּוּקָא, הָאוּמָרִין לְמַפְרַע לֹא יִצָּא.

בְּרִייתָא הַמְבָאֵרָת טַעַם סֹדֵר תְּפִילַת שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה עוֹד בְּרַכַּת הַתְּשׁוּבָה: תְּנִי רַבֵּן, מִנִּין שְׁאוּמְרִים בְּתִפְלָה בְּרַכַּת אֲבוֹת וּמִגֵּן אֲבִירָהֶם, שְׁנֶאֱמָר (תְּהִלִּים כט א) 'הָבוּ לַה' בְּנֵי אֱלֹהִים, דְּהִינוּ הַזּוֹכִיר לְפָנֵי ה' אֶת אֲבוֹתָה הַנִּקְרָאִים 'אֵילֵי הָאֶרֶץ'. וּמִנִּין שְׁאוּמְרִים לֵאחֲרֵיהָ בְּרַכַּת גְּבוּרוֹת גִּשְׁמִים, שְׁנֶאֱמָר (שם) 'הָבוּ לַה' כְּבוֹד וְעֹז, הַזּוֹכִיר לְפָנֵי כְבוֹדוֹ וְעֹזוֹ שֶׁהֵם גְּבוּרוֹתָיו. וּמִנִּין שְׁאוּמְרִים לֵאחֲרֵיהָ בְּרַכַּת קְדוּשׁוֹת, שְׁנֶאֱמָר (שם כט א) 'הָבוּ לַה' כְּבוֹד שְׁמוֹ הַשְּׁתַּחֲוִי לַה' בְּהִרְדֵּת קִדְּשׁ, הַזּוֹכִיר לְפָנֵי כְבוֹד שְׁמוֹ הַדְּרֹת קִדְּשׁ. וְזָה רָאוּ לִזְמַר בְּרַכַּת בִּינָה לֵאחֹר קְדוּשָׁה, שְׁנֶאֱמָר (שְׁעִיָּה כט כ) 'וְהַקְדִּישׁוּ אֶת קְדוּשַׁי עֲקֵב וְאֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֲרִיצוֹ, וְסָמִיךְ לִיָּה (שם כט כד) 'וְיִדְעוּ תוֹעִי רוּחַ בִּינָה', הִרִי שֶׁלֹּאֲחֹר שִׁיקְדִישׁוּ אֶת ה' יִלְמְדוּ בִּינָה. וְזָה רָאוּ לִזְמַר בְּרַכַּת תְּשׁוּבָה לֵאחֹר בִּינָה, דְּכְתִיב (שם ו) 'וְשָׁב וּרְפָא לִי, כְּשֶׁשְׁכַּח הַמִּין גּוֹל הַחֲטָא הִרִי הוּא שֶׁבְּתוֹשׁוֹה.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אִי הָכִי לִימָא בְּרַכַּת רִפּוּאָה בְּתִרָה דְּבִרְכַּת תְּשׁוּבָה, שְׁהִי נֶאֱמָר 'וְשָׁב וּרְפָא לִי', וּמִדּוּעַ אֵם כֵּן אוּמְרִים אוֹתָהּ רַק לֵאחֹר בְּרַכַּת גּוֹאֲלָה. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: לֹא סָלָא דְעִתָּה דְּכְתִיב (שם נה ו) 'וְיָשׁוּב אֵל ה' וְיִרְחַמּוּ וְאֵל אֱלֹהֵינוּ כִּי יִרְבֶּה לְסִלּוֹתוֹ, וְהִי שְׁנִסְמַכָּה סְלִיחָה לְתוֹשׁוֹה. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְמֵאִי הוּיָת דְּסָמִיכָתָּ אֶתָּה לְקַבּוֹעַ הַסֵּדֵר עַל פִּי פְּסוּק זֶה הַמְּסַמֵּךְ סְלִיחָה לְתוֹשׁוֹה, כְּמִוֶּךְ אֶתָּה – עַל הַפְּסוּק הָרִאשׁוֹן הַמְּסַמֵּךְ רִפּוּאָה לְתוֹשׁוֹה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: דְּכְתִיב קְרָא אֲחִירָיָא – שִׁישְׁנו פְּסוּק נֹסֵף שְׁמִצְנוּ בּו סֹדֵר זֶה (תְּהִלִּים קג א)

ולעצור דיבור שאינו הגון, זה שוה כפלים.
 שנינו במשנה: קראָה – את המגילה על פה לא יצא וכו'.
 מבררת הגמרא: מנלן. משיבה הגמרא: אמר רבא, אתיא בגיזרה
 שוה 'זכירה' 'זכירה' ממצות מחיית עמלק, בתיב הקא בקריאת
 המגילה (אסתר ט כח) 'והימים האלה נזכרים', וכתביהם במועש
 עמלק (שמות יז יד) 'כתב זאת וזכרון בפספס', מה להלן מצות הזכירה
 היא בקריאה בפספס ולא בעל פה, שהרי נאמר 'בספר', אף כאן
 מצות הקריאה היא בפספס דווקא.
 שואלת הגמרא: ופספס דהאי 'זכירה' של מחיית עמלק קריאה היא
 שניתן ללמוד ממנה דין קריאת המגילה, הרי היינו קראה על פה שהרי
 ומחשבת הלב בעלמא הוא. משיבה הגמרא: לא סלקא דעתך לומר
 כן, (דכתיב) 'והימים האלה נזכרים', שמאחר שנאמר במועש עמלק (דברים כה יז)
 'זכור את אשר עשה לך עמלק', יכול הייתי לפרש שיזכור זאת רק
 בלב ולא בפיו, אך בשוהא אמר לא תשכח, הרי שכתב הלב אמור
 כבר, והא מה אני מקיים 'זכור', ודאי שצריך לזכור גם בפה, ולמדנו
 שיש מצות קריאה בזכירת מעשה עמלק.
 שנינו במשנה: קראָה תרגום לא יצא וכו'.
 מבררת הגמרא: היכי דמי אופן זה. אילימא דכתיבה מקרא ובלשון
 הקודש וקרי לה בלשון תרגום, הרי היינו קראה על פה שהרי
 התרגום שקורא אינו כתוב במגילה, וכבר שנינו שקראה על פה
 לא יצא. מתרצת הגמרא: לא צריכא, דכתיבה תרגום וקרי לה
 תרגום מתוך הכתב, וחידשה המשנה שאף באופן זה לא יצא כיון
 שלא קרא בלשון הקודש.
 שנינו במשנה: אכל קורין אותה ללועזות בלעז וכו'.
 מקשה הגמרא: והא אמרת ברישא שאם קראָה בכל לשון לא יצא.
 מתרצת הגמרא: רב ושמואל דאמרי תריןיהו, בסיפא מדובר בלעז
 יוני, שנחשב ככתב אשורית לענין שהתירו לקרוא בה.
 מבררת הגמרא: היכי דמי, אילימא דכתיבה בלשון אשורית וקרי לה
 בלשון יוונית, הרי היינו על פה, וכבר שנינו שלא יצא, ומדוע צריך
 לומר שוב דין זה. משיבה הגמרא: אמר רבי אחא אמר רבי אלעזר,
 מדובר בשכתיבה בלעז יוונית וקורא מתוכה בכתבה.
 מאמר נוסף של רבי אחא בשם רבי אלעזר: ואמר רבי אחא אמר
 רבי אלעזר, מנין שקראו הקדוש ברוך הוא לעקב 'אל', שנאמר
 (בראשית לג כ) 'ויקרא לו אל אלהי ישראל', כלומר שאלהי ישראל
 קרא ליעקב 'אל', דאי 'ויקרא לו יעקב' מביע ליה לכתוב, שהרי יש
 אלהי ישראל, הרי 'ויקרא לו יעקב' מביע ליה לכתוב, שהרי יש
 לפרש מי קרא, אלא ודאי יש לפרש 'ויקרא לו יעקב' 'אל', ומי הוא
 זה שקראו אל, 'אלהי ישראל'.
 הגמרא חוזרת לדברי רב ושמואל שהעמידו את המשנה שהתירה
 לקרוא בלשון לעז, בלעז יוונית. מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו
 בברייתא, קראָה למגילה בלשון גיפסית או עברית או עילמית או
 קרית או יוונית, לא יצא. ומבואר שלשון יוונית שוה לכל לשון
 שהקורא בהם לא יצא. מתרצת הגמרא: הא – מה ששנינו במשנה
 שהוא קורא ללועזות בלעז, לא דמיא אליא להא – לדין אחר
 שבברייתא, קראה בלשון גיפסית 'גיפסית' או עברית 'עברית' או
 עילמית 'עילמית' או יוונית 'יוונית', ואף המשנה לא התירה
 לקרוא אלא בלשון שמבינות כמו שכתוב 'ללועזות בלעז'. מקשה
 הגמרא: אי הכי, רב ושמואל אמאי מוקמי לה למתניתין בלעז יוונית
 בלבד, לזקמה בכל לעז, שהרי הברייתא לא חילקה בין לשון יווני
 לשאר הלשונות.
 מבארת הגמרא: באמת דברי רב ושמואל לא נאמרו כלל על
 המשנה 'אלא מתניתין סברה בברייתא שקורא לכל איש בלשונה,
 וזהו מה ששנינו 'קוראים אותה ללועזות בלעז' היינו לכל אחד
 בלעז שלו', ובי אימא דבריהם דרב ושמואל במעלת לשון יוונית,
 בעלמא אימא, ולא על המשנה. וכך נאמר, רב ושמואל דאמרי
 תריןיהו, קריאה בלעז יווני לכל בשה, ואף למי שאינו מבין.
 מקשה הגמרא על דבריהם: והא קתני בברייתא, יוונית ליוונית,
 ומשמע שדווקא ליוונית אין – אכן הוא קורא ביוונית, אך לבולי
 עילמא לא. מתרצת הגמרא: אנהו – רב ושמואל דאמרי פרבן

אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם,
 שאחר שישבו לירושלים יבקשו את ה' ואת דוד ויבוא, ולכך
 נסמכה ברכת 'צמח דוד' לבנין ירושלים. ובין שפא דוד באתה
 תפלה, שנאמר (ישעיה נח ז) 'והביאותים אל הר קדשי ושמהתים בבית
 תפלתי', שלאחר שיבואו לבית המקדש ויבואו דוד יוכלו להתפלל,
 ולכן נסמכה ברכת 'שומע תפילה' לברכת 'צמח דוד'. ובין שפאת
 תפלה באת עבודה של הקרבנות, שנאמר (שם) 'ושמהתים בבית
 תפלתי ועולותיהם וזבחתיהם לרצון על מזבחי', שלאחר שיתפללו
 יעלו וזבחייהם לרצון, ולכן נסמכה ברכת העבודה (רצח) ל'שומע
 תפילה'. ובין שפאת עבודה באת תודה, שנאמר (תהלים נב) 'זבחה
 תודה וזבדנני', ודורשים מלשון הפסוק שלאחר זבחה באה
 הודאה, ולכן נסמכה ברכת 'מודים' לאחר ברכת העבודה.
 הגמרא ממשיכה בביאור סדר התפילה: ומה ראו לומר ברכת
 בהנים אחר ברכת הודאה, דכתיב (תקרא ט כב) 'וישא אהרן את ידיו
 אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלימים', הרי
 שלאחר שסיים עבודת הקרבנות בירך ברכת כהנים. שואלת
 הגמרא: אימא שנאמרת קודם ברכת עבודה, שהרי בפסוק נאמרה
 ברכת הכהנים קודם עשיית החטאת והעולה והשלימים. משיבה
 הגמרא: לא סלקא דעתך, דכתיב 'וירד מעשות החטאת' וגו', ומי
 כתיב 'וירד לעשות החטאת', שנפרש שלאחר שבירך את העם
 הלך להקריב את הקרבנות, הרי 'מעשות' כתיב, ומבואר שכבר
 הקריב קודם לכן. שואלת הגמרא: ולמדת לברכת כהנים אחר
 העבודה לפני 'מודים'. משיבה הגמרא: לא סלקא דעתך, שהרי כבר
 למדנו לעיל מדיכתיב 'זבחה תודה' שהודאה באה לאחר זבחה ואין
 להפרידם. שואלת הגמרא: מאי חזית דסמכת אהאי – על הפסוק
 'זבחה תודה' להסמך ברכת מודים לברכת העבודה קודם ברכת
 כהנים, סמך אהאי – על הפסוק 'ויברכם וירד מעשות' וגו'
 להסמך ברכת כהנים לעבודה. משיבה הגמרא: מסתברא לומר
 הודאה מיד לאחר עבודה, שכן עבודה והודאה תדא מילתא היא,
 שגם ההודאה עבודה היא.
 המשך ביאור סדר התפילה: ומה ראו לומר ברכת 'שם שלום' אחר
 ברכת בהנים, דכתיב (במדבר י כז) 'ושמו את שמי על בני ישראל ואני
 אברכם', שלאחר שזיכרו הכהנים את ישראל, יברכם ה', וברכה
 דהקדוש ברוך הוא שלום היא, שנאמר (תהלים כט א) 'ה' יברך את עמו
 בשלום'.
 הגמרא חוזרת למה שנתבאר לעיל (דף טז) שאנשי כנסת הגדולה סדרו
 התפילה, וכן נתבאר (שם) ששמעון הפקולי הסדיר את התפילה
 לפני רבן גמליאל. מקשה הגמרא: וכי מאחר דמאן ועשרים וקנים
 ומהם כמה נביאים תקנו תפלה על הסדר, שמעון הפקולי שהיה
 אחריהם מאי הסדיר. מיישבת הגמרא: לאחר זמן שקבוחם – שכוה
 טעם סדר הברכות, וחזר שמעון הפקולי וסדרים כפי סדר אנשי
 כנסת הגדולה.
 דין נוסף השייך לסדר התפילה: מפיאן ואילך – לאחר שסיים שמונה
 עשרה ברכות, אסור לספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא בקביעת
 ברכת נוספת, דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב (תהלים ק ד) 'מי ימלא
 גבורות ה' וישמע כל תהלתו', למי נאה למלא גבורות ה' ושבחיו,
 למי שיכול להשמיע כל תהלתו, וכיון שאין אדם כזה, אין למנות
 שבחי ה' כלל מלבד הברכות שתיקנו אנשי כנסת הגדולה.
 מאמר נוסף בענין זה: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, המספס
 בשבחו של הקדוש ברוך הוא יותר מדאי, נגמר מן העולם, שנאמר
 (איוב לו א) 'והסופר לו כי אדבר אם אמר איש כי יגלע', כלומר, אם
 אמר איש שסיפר כל שבחו של ה', יבולע ויעקר מן העולם. דרשה
 נוספת בענין זה: דרש רבי יהודה איש בפר גבורים, ואמר לה איש
 כפר גבור חלי, מאי דכתיב (תהלים סה א) 'לך דומיה תהלה', סמא
 דבולח – הסם הטוב מכל הסמנים הוא משותקא ו-השתקה. וזהו
 לך דומיה תהלה' שהשתקה היא גופה תהילת ה', וכן כי אתא רב
 דימי מארץ ישראל לבבל אמר, אמרי במערבא, אם תרצה לקנות
 מלה בסלע, טוב יותר שתקנה משותקא בתרין – בשני סלעים,
 כלומר, למצוא מילה ודבור הגון שוה סלע, ולמצוא השתיקה

מגילה. הקורא למפרע – פרק שני דף יח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלה

1 אחר ישובו בני ישראל – אחר ישובו לבית המקדש, ובקשו הקדוש ברוך הוא ואת דוד מלכם. וזכת תורה – אחר זכיית תן הודאה. וירד מעשות החטאת והעולה וגו'. חרא מילתא
2 היא – אף הודאה עבודה של מקום הוא. אסור לספר – בקביעות ברכה. למי שיכול – ואין מי שיכול לספר את כולו. לפיכך אין נראה לספר מדעתו אלא את מה שתקנו חכמים.
3 חסופר לו כי אדבר – הכי דריש ליה: היסופר שבחו כולו כי ארבה לו דברי שבח, אם אמר לעשות כך – כי יבולע. סמא דכולה משתוקא = מבחר כל הסממנים היא השתוקה, שלא
4 להרבות דברים. והיינו "לך דומיה תהלה". מלה בסלע משתוקא בתרין – אם תרצה לקנות הדבור בסלע, תקנה השתוקה בשתים. קראה תרגום בכל לשון – זו ואין צריך לומר זו
5 קתני. מיתבי – לרב ושמואל, דקתני הכא:
6 יונית לא יצא. הא לא דמיא – תירוצא הוא.
7 גיפמית לגיפמית יצא – והכי נמי תנן במתניתין:
8 ללועזות בלעז. עברית – לשון עבר הנדה.
9 עילמית – לשון עולם. מתניתין כברייתא – זו
10 מיתוקמא. קראה בכל לשון, דקתני מתניתין לא
11 יצא – כגון גיפמית למדיים, ומדיית לגיפמית.
12 אבל קורין אותו ללועזות בלעז איש כלשונ.
13 ופרסומי ניסא – אף על פי שאין יודעין מה
14 ששומעין, שואלין את השומעין ואומרים מה
15 היא הקרייה הוה, ואין דיה הנס, ומודיעין לך.
16 לא הוה ידע רבנן – תלמידי רבינו הקדוש.
17 חלוגלוגות – מין ירק הוא, ושני בכמה מקומות
18 במשנה ובברייתא. פרפחני – פיקקל* בלעז.
19 מסלסל בשערך – למדנו שהסלסול לשון
20 חיפוש והיפוך. טאטאטא – אישקופא* בלעז.
סירוסין
15 כמה נביאים תקנו תפלה על הסדר, שמעון הפקולי מאי הסדיר? שכחום, וחזר וסדרום. מכאן ואילך, אסור לספר בשבחו של
16 הקדוש ברוך הוא. דאמר רבי אלעזר: מאי דכתיב: "מי ימלא גבורות ה' ישמע כל תהלתו"? למי נאה למלא גבורות ה' למי שיכול
17 להשמיע כל תהלתו. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: המספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא יותר מדיא נעקר מן העולם,
18 שנאמר: "המספר לו כי אדבר, אם אמר איש כי יבלע". דרש רבי יהודה איש כפר גבוריא, ואמר ליה איש כפר גבור חיל: מאי
19 דכתיב "לך דמיה תהלה"? סמא דכולה משתוקא. כי אתא רב דימי אמר: אמרי במערבא: מלה בסלע, משתוקא בתרין. "קראה על
20 פה לא יצא. מנלן? אמר רבא: אתיא זכירה' זכירה'. כתיב הכא: "הנמים האלה נזכרים", וכתיב התם: "כתב זאת זכרון בספר".
21 מה להלן בספר, אף כאן בספר. ומפאי דהאי זכירה קריאה היא? דלמא עיין בעלמא! לא סלקא דעתך, (דכתיב) דתניא: "זכור".
22 יכול בלב? כשהוא אומר "לא תשכח" הרי שכחת הלב אמור. הא מה אני מקיים "זכור" – בפה. "קראה תרגום לא יצא וכו'".
23 היכי דמי? אילימא דכתיבה מקרא, וקרי ליה תרגום, היינו על פה! לא צריכא דכתיבה תרגום וקרי ליה תרגום. "אבל קורין אותה
24 ללועזות בלעז". והא אמרת קראה בכל לשון לא יצא! רב ושמואל דאמרי תרווייהו בלעז יוני. היכי דמי? אילימא דכתיבה אשורית
25 וקרי ליה יונית, היינו על פה! אמר רבי אחא אמר רבי אלעזר: שכתובה בלעז יונית. ואמר רבי אחא אמר רבי אלעזר: מנין ששקרא
26 הקדוש ברוך הוא לעקב "אל"? שנאמר: "ויקרא לו אל אלהי ישראל". דאי סלקא דעתך למזבח קרא ליה עקב "אל", "ויקרא לו
27 עקב" מיבעי ליה! אלא ויקרא לו לעקב "אל". ומי קראו "אל"? אלהי ישראל. מיתבי: קראה גיפמית עברית, עילמית, מדיית, יונית
28 לא יצא! הא לא דמיא אלא להא גיפמית לגיפמית, עברית לעברית, עילמית לעילמית, יונית ליונית יצא. אי הכי רב ושמואל אמאי
29 מוקמי לה למתניתין בלעז יונית? לוקמה בכל לעז! אלא, מתניתין כברייתא. וכי איתמר דרב ושמואל – בעלמא איתמר: רב ושמואל
30 דאמרי תרווייהו לעז יוני לכל בשר. והא קתני יונית ליונית, אין, לכלי עלמא לא! אינהו דאמור פרבן שמעון בן גמליאל. דתנן רבן
31 שמעון בן גמליאל אומר: אף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית. ולכיוון הלאה פרבן שמעון בן גמליאל אי אמרי הלכה פרבן
32 שמעון בן גמליאל, הוה אמינא: הני מילי שאר ספרים, אבל מגילה דכתיב בה "בכתבם", אימא לא. קא משמע לן. "הלועז ששמע
33 אשורית יצא". והא לא ידע מאי קאמר! מדי דהוה נשים ועמי הארץ. מתקף לה רבינא, אפיו אגן "האחשתרנים בני הרמכים"
34 מי ידעינן? אלא מצינו קריאה ופרסומי ניסא; הכא נמי מצינו קריאה ופרסומי ניסא. "קראה לסירוגין יצא". לא הוה ידעי רבנן מאי
35 "סירוגין". שמעיה לאמנתא דבי רבי, דקאמרה להו לרבנן דהו עילי פסקי פסקי לבי רבי: עד מתי אתם נכנסים סירוגין סירוגין?
36 לא הוה ידעי רבנן מאי "חלוגלוגות". שמעיה לאמנתא דבי רבי דאמרה ליה לההוא גברא דהוה קא מכדר פרפחני: עד מתי אתה
37 מפזר חלוגלוגות? לא הוה ידעי רבנן "סלסלה ותרוממך". שמעיה לאמנתא דבי רבי דהוה אמרה לההוא גברא דהוה מהפך בכזויה
38 אמרה ליה: עד מתי אתה מסלסל בשערותיך? לא הוה ידעי רבנן מאי "השלך על ה' יהך". אמר רבה בר בר חנה: זימנא
39 קרא הוה אוילנא בהדי ההוא טייעא וקא דרינא טונא ואמר לי: שקול יהבך ושדי אגמלא. לא הוה ידעי רבנן מאי "טאטאטיה
40 בכמאטא השמר". שמעיה לאמנתא דבי רבי דהוה אמרה לחברתה: שקולי טאטאטיא וטאטוי ביתא. תנו רבנן קראה סירוגין יצא,
סירוסין

נקוט

נקוט דרב ביבי בידך — דאמר רב אין הלכה כרבי מונא שאמר שחזר לראש. וכן הלכה
דאין צריך לחזור לראש, והלכה כרב באיסורי דאמר כן, ורבי יוחנן קאי כוותיה
בפרק בתרא דראש השנה (לד, ושם) דאמר: שאם שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום
יבא, ומסיים התם: תניא נמי הכי, ומייתיה הא, ופריך: והא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן
יהוצדק שאם ששה כדי לגמור את כולה חזר

לראש! ומשני: הא ידידה הא דרביה. ומדנניא
כוותיה — שמע מינה הלכתא כוותיה. ומכאן
סומך רבנו יצחק בשענומד "באמת ורציב" שמממן
עד שיאמר עם הצבור "קדושה" ו"ברכו" ו"אמן"
יהא שמיה רבא. **שקידש** אחיו את אחותה
— דווקא קידש אומרים לו המתן מלישא, דכיון
דאינה עדיין אלא ארוסה נראה שנושא אחת
זקוקתו. אבל אם נשאה — אשתו גמורה היא, ואין
צריך להמתין, והא פקע זיקה לגמרי. ודוקא קידש
אחר נפילה, אבל קודם נפילה, שלא היתה אחת
זקוקתו בשעת הקדושתו אין אומרים לו "המתן",
שהרי לא היתה שום זיקה מעולם. וטעמא דרבי
יהודה משום דסבר יש זיקה.
תפלין אינן צריכין שרטוט — פירש רבנו תם:
דכן הלכה.

קנקנתום תרתא דאושכפי — פירש
הקונטרס: **ארמיניטא. וקשיא:
דאם כן, היא אסור להטיל ארמיניט לתוך הדיו?
אלא שמע מינה: דקנקנתום לא הוי ארמיניט.
דהכי נמי משמעו דהם, דמפרש טעמא דקנקנתום
אסור משום דכתיב (במדבר ה) וכתב ומחה גבי
סוטה כתב שיכול למחות, ודיו שיש בו קנקנתום
אינו יכול למחות. ואם כן שמע מינה דקנקנתום
לאו היינו ארמיניט, שהרי בכל יום אנו מטילין
ארמיניט לתוך הדיו שלנו, ואפילו הכי מחקינן
ליה שפיר. ונראה כדפירש רבנו שמואל בן מאיר
בעירובין (יגא, ושם) דקנקנתום היינו
***ויטריול. ונודי דאמרין דהם שהיא ירוקה,
מכל מקום יש לומר שמשחרת כששוחקים אותה
הדק הדק.

דפיתרא

הציה עם הצבור, ואחר כך אקרא הציה? אלא קורא אותה מתחילתה ועד סופה. **מיתננמם**
יצא. "היכי דמי מתננמם? אמר רב אשי: גים ולא גים תיר ולא תיר, דקרו ליה ועני, ולא ידע לאהרורי סברא, וכי מדפדפו ליה מידפרי.
"היה כותבה דורשה מניה, אם פון לבו יצא". היכי דמי? אי דקא מסדר פסוקא פסוקא וכתב לה, כי פון לבו מאי הווי? על פה
הוא! אלא דכתב פסוקא פסוקא וקרי ליה. ומי יצא? והאמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: הלכה כדברי האומר פולח.
ואפילו למאן דאמר מ"איש יהודי" צריכה שתהיה כתובה פולח. אלא דמנחה מגילה קמיה, וקרי לה מינה פסוקא וכתב לה.
למא מסייע ליה לרבה בר בר חנה, דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אסור לכתוב אות אחת שלא מן הפתח? דלמא דאתרמי
ליה אתרמווי. גופא, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אסור לכתוב אות אחת שלא מן הפתח. מיתיבי, אמר רבי שמעון בן
אלעזר: מעשה ברבי מאיר שהלך לעבר שנה בעסיא ולא היתה שם מגילה וכתבה מלבו וקראו! אמר רבי אבהו: שאני רבי מאיר
דמיקיים ביה "ועפעפיך יישרו נגידך". אמר ליה רמי בר חמא לרבי ירמיה מודפתי: מאי "ועפעפיך יישרו נגידך"? אמר לו: אלה דברי
תורה דכתיב בהו "התעורף עיניך בו ואינינו", ואפילו הכי מיושרין הן אצל רבי מאיר. רב חסדא אשכחיה רב תנאל דהוה פתב ספרים
שלא מן הפתח. אמר ליה: ראוייה כל התורה פולח להפתח על פיד, אלא כך אמרו חכמים: אסור לכתוב אות אחת שלא מן הפתח.
מדקאמר כל התורה פולח ראוייה שתפתח על פיד, מפלל דמיושרין הן אצלו, והא רבי מאיר פתב! שעת הדחק שאני. אביי שרא
לדבי בר חבו למיכתב תפלין ומזוזות שלא מן הפתח. כמאן? כי האי תנא. דתנאי רבי ירמיה אומר משום רבינו: תפלין ומזוזות נכתבות
שלא מן הפתח, ואין צריכות שרטוט. והלכתא: תפלין אין צריכין שרטוט, מזוזות צריכין שרטוט. אידי ואידי נכתבות שלא מן הפתח.
מאי טעמא? מיגרם גריסין. "היתה כתובה בסם, כו". סם - סמא. סקרא - אמר רבה בר בר חנה: סקרתא שמה. קומום - קומא.

"קנקנתום"

סירוסין — למפרע. כמו "סרס את המקרא ודרשהו" וכן "יצא מחותרך או מוסרס" (נדה
כה, א). דחייש ליחידא — במקום שהיחיד מחמיר ורבים מקילין. שופרית יבם — מצפה
ליבמה. ומצוה בגדול ליבם. בא אחד מן האחין וקידש את אחותה של יבמה אחר שנפלה
היבמה לפניו. אומרים לו המתן — מלכנסה. עד שיעשה אחיך הגדול מעשה —
ביבמתו, או לחלוץ או ליבם. אבל בעוד היבמה
לפני כולן לחלוץ או ליבם — הרי היא לכל
אחד כאשתו על ידי זיקת יבום, ואסור באחותה
משום אחות אשה. דקסבר: יש זיקה אפילו
בתרי, וכל שכן בחד. ופליגי רבנן עליה, ואמרי:
הואיל ושני אחים הן — אין זיקתו מיוחדת
להיות מוטלת על אחד מהן להיות כאשתו,
ומותר באחותה. השמיט — דילג בה הסופר
פסוק אחד, וקראן הקורא. כמתורגמן המתרגם
— על פה. תיר = ער. אחרורי סברא — דבר
הבא מבית הלכה. דקא מסדר פסוקא — על פה
וכתב ליה. וקתני יצא על ידי קריאת אותו
סידור. הלכה כדברי האומר כולה — צריך
לקרות. ופליגי בה תנאי במתניתין מהיכן קורא
אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו, רבי
מאיר אומר: כולה, רבי יהודה אומר: מאיש
יחיד. דמנחה מגילה קמיה — ומעתיק ממנה.
ולכא — מהניתין דקתני יצא. ולכא
לאוקמה אלא במעתיק מן הכתב, מסייע ליה
לרבה. דלמא דאתרמי ליה — לעולם מותר
לכתוב בלא העתק, ומתניתין — דאתרמי ליה
מגילה ומעתיק ממנה. ואיצטריך לאשמעינן
דהיבא דמעתיק ממנה, אם כוון לבו — יצא.
התעורף עיניך בו ואינינו — אם תכפול עיניך
ממנה הרי היא משתכחת ממך כהרף עין. דבי
בר חבו — מוכר תפלין הזה, כדאמרין בבבא
מזיעא (כט, ב): תפלין דבי בר חבו שכיחי.
והלכתא כו' — כך הלכה למשה מסיני. מיגרם
גריסין — שגורות בפי הכל. סמא = ורניך בלשון
קודש, "ארופמנטי" בלעז. סקרתא — צבע
אדום שצובעין בו תריסין. קומא = שרף אילן.
חרתא

מגילה דף יח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קלז

ואולם כי מִדְּבָרֵי לִיָּה את הסברא מִדְּבָר ששמעה.
שנינו במשנה: הִיָּה בִּתְּחִילָה, דִּוְרָשָׁה וּמִנִּיחָה, אִם כִּוּן לְבֹי יֵצֵא וכו'.
מבררת הגמרא: הִיָּה דְּמִי שהכותבה יצא. אִי דְּקָא מִסְדָּר בְּפִיז בעל
פה פִּסְקָא פִּסְקָא וְכַתְּבָה לָהּ, קשה, כִּי כִוּן לְבֹי מֵאִי הוּי, הרי קורא
עַל פֶּה הוּא ולא יצא. אֲמַל יש להעמיד דְּכַתְּבָה פִּסְקָא פִּסְקָא
ולאחר שכתבו קָרִי לִיָּה לאותו פסוק מתוך הכתב, ועדיין קשה,
שהרי באופן זה אין כל המגילה כתובה לפניו, וְמִי יֵצֵא, וְהָאֵמֶר רַבִּי
חֲלָבִי אֵמֶר רַב חָמָא בִּר גּוֹרֵיָא אֵמֶר רַב, הֲלָכָה בְּדַבְּרֵי הָאֻמֶּר (למקמ
יט.) שצריך לקרוא את המגילה כולה ולא רק מ'איש יהודי' (אסתר ב
ה). וְאֶפְּלִי לְמָאן דְּאֵמֶר שדי לקרוא מ'איש יהודי' ואילך, מודה
שצריכה שְׁתֵּהָא בְּתוּבָה כֹּלָּה. ואם קרא מתוך מגילה שאין כתובה
כולה לא יצא. ואם כן עדיין יש לבאר באיזה אופן מדובר הדין
ששנינו במשנה שהכותבה יצא.
משיבה הגמרא: אֲמַל מדובר דְּמִנְחָה מְגִילָה אחרת כשרה קְמִיָּה,
וְקָרִי לָהּ מִנְּחָה פִּסְקָא פִּסְקָא, וְכַתְּבָה לָהּ – וּמַעֲתִיקָה במגילה
שכותב עתה, וכיון שקורא ממגילה כשרה יצא.
ראיה מכך לדינו של רבי יוחנן: לִיָּמָא מְסִיעֵי לִיָּה לְרַבָּה בִּר בִּר חֲנָה,
דְּאֵמֶר רַבָּה בִּר בִּר חֲנָה אֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, הכותב ספר תורה אֲסוּר לו
לכתוב אף אות אחת בעל פה מזכרונו שְׁלֹא מִן הַכֶּתֶב – שלא מתוך
ספר תורה אחר הכתוב כבר, שמא יקרה לו טעות בפיו ויכתבנו.
וכיון שהעמדנו את המשנה שמדובר כשכותב מתוך מגילה
אחרת, כל שכן בספר תורה דאורייתא, שכותבו דווקא מתוך ספר
תורה אחר ולא בעל פה מזכרונו.
דוחה הגמרא: דְּלָמָּא מה שהעמדנו שכתב מתוך מגילה אחרת
היינו משום דְּאֵתְרָמִי לִיָּה אֲתְרָמִי – שנודמנה לפניו מגילה והעתיק
ממנה, והגמרא באה לחדש שבאופן כזה אם כיון לבו לצאת
בקריאה זו יצא.
הגמרא דנה בהלכה זו שיש לכתוב רק מתוך הכתב: גּוֹפֵא, אֵמֶר
רַבָּה בִּר בִּר חֲנָה אֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲסוּר לכתוב אף אות אחת שְׁלֹא
מִן הַכֶּתֶב. מקשה הגמרא: מִיָּתִיבִי, שנינו בברייתא, אֵמֶר רַבִּי שְׁמַעוֹן
בִּן אֶלְעָזָר, מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי מֵאִיר שֶׁחָלַד לְעֵבֶר את הַשֵּׁנָה בְּעֵסָא –שם
מקום, והגיע יום הפורים, וְלֹא הָיָה שָׁם מְגִילָה לְקִיָּים מצות קריאת
המגילה, וְכַתְּבָה מִלְּבֹי – מזכרונו בעל פה וקָרָאָהּ, ומבואר שמותר
לכתוב מגילה שלא מן הכתב. מתרצת הגמרא: אֵמֶר רַבִּי אֲבָהוּ,
לעולם אסור לכתוב בעל פה, וְשֹׁאֲנִי רַבִּי מֵאִיר שְׁלֹו הוֹתֵר לכותבה
בעל פה, משום דְּמִיָּקִיָּים בִּית הַפִּסְקֹוֹ (משלי ד כה) 'עֲפֹעֶפִיד יִישְׁרוּ
נְגִידָה', ודורשים 'עֲפֹעֶפִיד' היינו התורה וכדלהלן) תהיה ישרה
וברורה לנגד עיניך, וכיון שזה נתיקם ברבי מאיר, לכן אף שכתב
בעל פה נחשב שכתב מתוך הכתב.
הגמרא מבארת דרשה זו: אֵמֶר לִיָּה דְּמִי בִּר חָמָא לְרַבִּי יְרֵמְיָה
מִדְּפִתִּי, מֵאִי 'עֲפֹעֶפִיד יִישְׁרוּ נְגִידָה' אֵמֶר לו', 'עֲפֹעֶפִיד' אֵלֹו דְּבָרֵי
תוֹרָה, דְּכַתְּבִי בְּהוּ (שם כג ה) 'הִתְעִיר עֵינָיָהּ בֹּו וְאִינֵנּוּ, כלומר אם
תכפול –(תסגור) עיניך ממנה, תשתכח ממך כהרף עין, שבקלות
אדם שוכחה. וְאֶפְּלִי הִיָּה שקשה לזכור את דברי התורה, מִיִּישְׁרִין
– ברורים ומסודרים הֵן אֲצֵל רַבִּי מֵאִיר עד שזכרם בעל פה.
הגמרא מביאה מעשה המוכיח שאין להתיר לכתוב בעל פה כלל:
רַב חֲסִידָא אֲשֶׁכְּחִיהִי לְרַב חֲנַנְיָא דְּהוּנָה כְּתָב סְפָרִים של תורה נביאים
וכתובים שְׁלֹא מִן הַכֶּתֶב. אֵמֶר לִיָּה רַב חֲסִידָא, אִמְנַם רֵאִוִּיהָ כָּל
הַתּוֹרָה כֹּלָּה לִיכְתֹּב עַל פִּיָּה, שהרי חכם גדול ובקי בתורה הינך,
אֲמַל שֶׁךְ אֵמֶרֹו חֲכָמִים, אֲסוּר לכתוב אף אות אחת שְׁלֹא מִן הַכֶּתֶב.
מוכיחה הגמרא: מִדְּקָאֵמֶר לו' 'כָּל הַתּוֹרָה כֹּלָּה רֵאִוִּיהָ שֶׁחַתְּכָתְבָה עַל
פִּיָּה', מְבַלְל דְּדַבְּרֵי הַתּוֹרָה מִיִּישְׁרִין הֵן אֲצֵלֹו, ואף על פי כן אסור לו
רַב חֲסִידָא לכתוב שלא מתוך הכתב. וקשה, וְהָאֵמֶר רַבִּי מֵאִיר כְּתָב
שלא מן הכתב באופן זה. מתרצת הגמרא: אִבֵּן אֵין לכתוב אף
כשאדם זוכר בעל פה, אֵךְ שְׁעַת הַדִּקְדָּק שֹׁאֲנִי שמותר באופן זה,
ולכן הותר לרבי מאיר, כיון שהיתה אצלו שעת הדחק, שלא היתה
לו מגילה אחרת לקרוא בה.
הדין בזה בכתבת תפילין ומזוזות: אֲבִי שְׂרָא –(התיר) לְרַבִּי בִּר חָבִי
שכתב ומכר תפילין, לְמִיכְתֵּב תַּפְּלִין וּמְזוּזוֹת שְׁלֹא מִן הַכֶּתֶב.

המשך בעמוד פא

קראה סירוסין – למפרע לא יצא. רַבִּי מוֹנָא אֵמֶר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה,
אֵךְ בְּסִירוּגִין אִם שָׁהָ בהפסקתו כִּדִּי לְגַמּוֹר אֵת כֹּלָּהָ לא יצא. וחזון
לְרֵאשׁ הַמְּגִילָה. אֵמֶר רַב יוֹסֵף, הֲלָכָה בְּרַבִּי מוֹנָא שֹׁאֲמֶר מִשּׁוּם רַבִּי
יְהוּדָה.
השיעור של 'שדה כדי לגמור את כולה': אֵמֶר לִיָּה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף,
האם 'כִּדִּי לְגַמּוֹר אֵת כֹּלָּה' שיעורו ששה כדי קריאת המגילה
מִקְרָא דְּקָא – מהמקום שעומד בו ועד לְסִיפָא, או דְּלָמָּא שיעורו
הוא ששה כדי קריאתה מִרִּישָׁא לְסִיפָא, ואין חילוק היכן עומד
בה. אֵמֶר לִיָּה רַב יוֹסֵף, בודאי השיעור הוא מִרִּישָׁא לְסִיפָא, דָּאִם כֵּן
שהשיעור משתנה לפי המקום שעומד בו הרי נמצא שְׁנֵתִי דְּבָרֵךְ
לְשִׁיעוּרִין של כל קורא וקורא, ואין זו דרכם של חכמים, שקבעו
בדיניהם שיעור קבוע.
מחלוקת בפסק ההלכה בזה: אֵמֶר רַבִּי אֲבָא אֵמֶר רַבִּי יְרֵמְיָה בִּר אֲבָא
אֵמֶר רַב, הֲלָכָה בְּרַבִּי מוֹנָא שאם שדה כדי לגמור את כולה חוזר
לראש. וְשִׁמְוֵאל אֵמֶר, אֵין הֲלָכָה בְּרַבִּי מוֹנָא. בְּסוּדָא מִתְּנִי הֵךְ,
שרבי אבא בשם רבי ירמיה בר אבא הביא המחלוקת. אולם
בְּסוּמְדִיָּתָא מִתְּנִי הֵךְ, אֵמֶר רַב כְּהָנָא אֵמֶר רַב, הֲלָכָה בְּרַבִּי מוֹנָא.
וְשִׁמְוֵאל אֵמֶר, אֵין הֲלָכָה בְּרַבִּי מוֹנָא. כלומר שאת המחלוקת הביא
רַב כְּהָנָא. רַב כְּבִי מִתְּנִי אִיפְכָא, רַב אֵמֶר אֵין הֲלָכָה בְּרַבִּי מוֹנָא,
וְשִׁמְוֵאל אֵמֶר הֲלָכָה בְּרַבִּי מוֹנָא.
רַב יוֹסֵף מוכיח כרב ביבי: אֵמֶר רַב יוֹסֵף, נְקוּט דְּרַב כְּבִי בְּיָדָה, שהרי
מצינו דְּשִׁמְוֵאל הוּא דְּהִישֵׁ לְיַחֲדָאָה הממזיר, גם במקום שרבים
חולקים עליו להקל. דְּתֵנָן שוּמְרֵת – המצפה לִבָּם שייבמה, שְׁקִידָשׁ
אֲחִיו של המת אֵת אַחוּתָה אחר שגפלה לפניו לייבום, מִשּׁוּם רַבִּי
יְהוּדָה בִּן בִּתְרִיָּה אֵמֶרֹו, אֲמִירִים לו' בית דין למקדש, הִתְתָּן וְאֵל
תישא את אחותה, עַד שְׁעֵשֶׂה בַּה אֲחִיךָ הַגְּדוֹל מַעֲשֶׂה יבום או
חליצה, כיון שיש לה זיקת נישואין לאחים, ואחותה אסורה עליהם
כאחות אשה עד יבום או חליצת אחד האחים, שאז נפקעה זיקתה
משאר האחים ומותרים בקרובותיה. וחכמים חלקו וסברו,
שמאחר ששני אחים הם, אֵין זיקתה חשובה לאסור את אחותה
עליהם. וְאֵמֶר שְׁמוּאֵל, הֲלָכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה בִּן בִּתְרִיָּה. ומבואר
ששמואל חושש לדעת יחיד המחמיר כנגד דעת חכמים המקילים.
ולכן מסתבר כדעת רב ביבי, שאף בסוגייתנו פסק שמואל לחומרא
כדעת רבי מונא, שאם שדה כדי לגמור את כולה חוזר לראש.
ברייתא בענין קריאת מגילה שחסרות בה תיבות: תֵּנּוּ רַבֵּנּוּ, מגילה
שֶׁהִשְׁמִיט בָּהּ הַסּוּפֵר אוֹתִיּוֹת או' פִּסְקוֹתָי, וְקָרָאָן הַקּוֹרֵא בעל פה,
בְּמִתְרַנְּנֵן הִתְתַּנְּנֵן – על פה, והיינו שהמתורגמן רגיל להוסיף
דברים שאינם כתובים כדי לברר טעם הפסוק, יֵצֵא.
מקשה הגמרא: מִיָּתִיבִי, שנינו בברייתא, מגילה שהִיָּה בָּהּ אוֹתִיּוֹת
מְטוֹשְׁמִשׁוֹת או' מְקוֹרְעוֹת, אִם רְשׁוּמֵן יִכְרֶה, בְּשָׂרָה, וְאִם לֹא פִּסְקוֹלָה,
משום שנחשבות כמחוקות והמגילה חסרה. ומבואר שמגילה
שחסרות בה אותיות פסולה, ושלא כמבואר בברייתא הקודמת.
מתרצת הגמרא: לֹא קָשִׁיָּא, הָא – הברייתא השניה שפסלה את
המגילה דיברה בְּכֹלָּה – שכל אותיות המגילה מטושטשות
וקרועות, וְהָא – הברייתא הראשונה דיברה כשהשמיט הסופר
אותיות או פסוקים רק בְּמִקְצָתָהּ, ולכן כשרה.
דינים נוספים בענין השמטת תיבות: תֵּנּוּ רַבֵּנּוּ בברייתא, הִשְׁמִיט בָּהּ
הַקּוֹרֵא פִּסְקֹוֹ אַחַד, לֹא יֵאמֶר בִּלְבֹו אֲקָרָא אֵת הַמְּגִילָה כֹּלָּה עד
סופה, אַחֲרֵי כֵךְ אֲקָרָא אוֹתוֹ פִּסְקֹוֹ להשלימו', שזה קורא למפרע.
וְהָא חוּזר וקוֹרֵא מֵאוֹתוֹ פִּסְקֹוֹ ששכח וְאֵלֶיךָ עד סוף המגילה. וכן
הַנִּכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת בפורים, וְקָצָא צָבֹור שֶׁכֶּבֶר קָרָא הַצִּיָּה של
המגילה, לֹא יֵאמֶר 'אֲקָרָא תחילה הַצִּיָּה השני עִם הַצָּבֹור, וְאַחֲרֵי כֵךְ
אֲקָרָא לעצמי את הַצִּיָּה הראשון', אֲמַל קוֹרֵא אוֹתָהּ מִתְחִלָּתָה וְעַד
סוּפָא לפי הסדר.
שנינו במשנה: קראה וכו' ומתנמנם יצא וכו'.
מבררת הגמרא: הִיָּה דְּמִי מְתַנְּמָנָם. משיבה הגמרא: אֵמֶר רַב אֲשִׁי,
נִים וְלֹא נִים – ישן ואינו ישן לגמרי, תִּיר וְלֹא תִיר – ער ואינו ער
לגמרי, דְּקָרִי לִיָּה וְעָנִי – כשנמדרים אליו שומע ומשיב, וְאוֹלָם
לֹא יַעַד לְאַהֲדוּרִי סְבָרָא אם נשאל דבר הטעון מחשבה והבנת הלב,

1 קִנְיָנָתָם הוּא תְּרֵאָה דְּאִשְׁכְּפִי – מִן סָם לְצִבְעִית מְנַעֲלִים שְׁחוּרִים.
 2 הַגְמָרָא מְבָאֵרְתָּ אֶת פְּסוּלֵי הַקֶּלֶף שְׁבִמְשֵׁנָה: דִּיפְתָּרָא הוּא עוֹר
 3 דְּמִלְּחָה וְקָמִית בְּקָמָה וּמִים, וְלֹא עֲפִין – עֲדִין לֹא עוֹבֵד בְּעַפְצִים. נִיֵּיר
 4 הוּא מְהָקָא – עֲשִׂים שְׁחוּקִים הַדְּבֻקִים בְּדָבָק.
 5 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: עַד שְׁתֵּתָה בְּתוֹכָהּ אֲשׁוּרִית.
 6 מְבָאֵרְתָּ הַגְמָרָא אֶת מְקוֹר הַדִּין: דְּכִתִּיב בָּהּ (אֶסְתֵּר ט כו) 'לְהַיִּיט עֲשִׂים
 7 אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה בְּכֶתֶבְךָ וּבְמִנְהָם', שְׁתֵּתָה הַמְּגִלָּה כְּתוּבָה
 8 בְּכַתְּבָם שֶׁהוּא כְּתָב אֲשׁוּרִית.
 9 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: עַד שְׁתֵּתָה כְּתוּבָה וְכו', עַל הַסֶּפֶר וּבְדִין וכו'.
 10 מְבָרֵרְתָּ הַגְמָרָא אֶת מְקוֹר הַדִּין: מְנַלן שְׁכִשְׂרָה רַק בְּהֵם. מְשִׁיבָה
 11 הַגְמָרָא: אֲתֵּיָא בְּגִזְרָה שׁוֹה 'כְּתִיבָה' 'כְּתִיבָה' 'כְּתִיבָה' הָכָא (שֵׁם ט כט)
 12 'וְכִתְבָהּ אֶחָד מִלְּכָה', וְכִתְבֵּי הָתָם בְּכִתְיַבְתָּ מְגִילָת אִכְבָּה (יִרְמְיָה לו
 13 יח) 'וַיֹּאמֶר לָהֶם בְּרוּךְ מִפְּנֵי יְקָרָא אֱלִי אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַאֲנִי
 14 כָּתַבְתִּי עַל הַסֶּפֶר בְּדִין', וְכֵשֶׁם שֶׁשֵּׁם כְּתָב עַל הַסֶּפֶר וְדִהִינוּ קֶלֶף גְּמוּרָה
 15 וּבְדִין דְּוֹקָא, כִּךְ גַּם כְּתִיבַת הַמְּגִילָה.

משנה

16 הַמְּשֵׁנָה דְּנָה בְּדִין בֶּן עֵיר הַקּוֹרָא בִּיד שְׁהֵלַךְ לַכֶּרֶךְ, וְבֵן כֶּרֶךְ
 17 הַקּוֹרָא בִּטְיוֹ שְׁהֵלַךְ לְעִיר: בֶּן עֵיר שְׁאִינָה מוֹקֶפֶת חוּמָה שְׁהֵלַךְ לְכֶרֶךְ
 18 מְמוֹקֶף חוּמָה מִיְּמֹת יְהוֹשֻׁעַ, וְבֵן כֶּרֶךְ שְׁהֵלַךְ לְעִיר, אִם עָתִיד לְחֹזֵר
 19 לְמִקְוָמוֹ, קוֹרָא בְּקִרְיָת מְקוֹמוֹ, וְאִם לֹא, קוֹרָא עֲפִתָּהּ – עִם בְּנֵי
 20 הַמְּקוֹם שְׁנַמְצָא בּוֹ בְּזִמְנָם.
 21 הַמְּשֵׁנָה דְּנָה הֵיכָן מְקוֹם תַּחֲלִילַת הַקְּרִיאָה: וּמִהֵיכָן קוֹרָא אֲדָם אֶת
 22 הַמְּגִילָה וַיּוֹצֵא בָּהּ יָדוֹ חֻבְתּוֹ. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, קוֹרָא אֶת בּוֹלָהּ, וּבִלְא
 23 זֶה לֹא יֵצֵא. רַבִּי יְהוֹדָה אֹמֵר, מֵאִישׁ יְהוּדִי (אֶסְתֵּר ב דה). רַבִּי יוֹסִי
 24 אֹמֵר, מֵאֲחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה (שֵׁם ג א).

נמרא

25 בִּיאוֹר הַדִּין הִרְאִשׁוֹן בְּמִשְׁנָה: אֲמַר רַבָּא, לֹא שָׁנוּ שְׁבֵן הַכֶּרֶךְ הַנִּמְצָא
 26 בְּעִיר אִם עָתִיד לְחֹזֵר לְמִקְוָמוֹ קוֹרָא כְּמִקְוָמוֹ, אֲלֵא כְּשֶׁעָתִיד לְחֹזֵר
 27 לְמִקְוָמוֹ בְּלִילִי אֶרְבָּעָה עָשָׂר לַפְּנֵי עֲלוֹת הַשַּׁחַר, שְׁאֵז אִינוּ צָרִיךְ
 28 לְקֹרֵת בְּלִיל יוֹד אֶף שְׁעוּדָתוֹ שֵׁם, שְׁכִין שְׁבִיחָה לֹא הִיָּה שֵׁם אִין זֶה
 29 נִקְרָא אֶף פְּרוּחַ בֶּן יוֹמֹ, אֲכָל אִם אִין עָתִיד לְחֹזֵר בְּלִילִי אֶרְבָּעָה עָשָׂר,
 30 אֵלֹא רַק לְאַחַר עֲלוֹת הַשַּׁחַר שֶׁל יוֹם אֶרְבָּעָה עָשָׂר, נִקְרָא פְּרוּחַ
 31 לְאוֹתוֹ יוֹם, וְקוֹרָא עֲפִתָּהּ – עִם בְּנֵי הָעִיר בֵּין בְּלִילָה וּבֵין בִּיּוֹם.
 32 וּמוֹכִיחַ רַבָּא אֶת מְקוֹר דְּבִרּוֹ: אֲמַר רַבָּא, מִנָּא אֲמִינָא לֵהּ, דְּכִתְבִּי
 33 בְּמִצְוֹת פּוֹרִים (שֵׁם ט ט) 'עַל בֶּן הַיְּהוּדִים הַפְּרוּסִים הַיּוֹשְׁבִים בְּעִיר
 34 הַפְּרוּסָה' וְכו'. מְכַרֵּי – הָרִי כְּבֵר כְּתִיב 'הַיְּהוּדִים הַפְּרוּסִים' לְמַלְאָה לִי
 35 לְמִיָּתֵב שׁוֹב 'הַיּוֹשְׁבִים בְּעִיר הַפְּרוּסָה', וְדֹאֵי הָא קָא מְשַׁמְעֵי לִי, דִּיאֶף
 36 פְּרוּחַ בֶּן יוֹמֹ – שְׁנַמְצָא בְּעִיר רַק יוֹם אֶחָד, נִקְרָא פְּרוּחַ וְקוֹרָא בִּיד
 37 בְּאֶדְרָא.
 38 מְבָרֵרְתָּ הַגְמָרָא: אֲשַׁכְּחֵן שְׁפִירוֹ בֶּן יוֹמֹ נִקְרָא פְּרוּחַ, מוֹקֶף מִנָּא לִן
 39 שְׁבֵן יוֹמֹ נִקְרָא מוֹקֶף. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: כְּבָרָא הוּא, מְכַר שְׁחִידָשׁ
 40 הַכְּתוּב דְּפִירוֹ בֶּן יוֹמֹ קְרוֹי פְּרוּחַ, מִמִּילָא גַּם מוֹקֶף בֶּן יוֹמֹ קְרוֹי
 41 מוֹקֶף.
 42 מֵאֲמַר נוֹסֵף שֶׁל רַבָּא בּוֹמֵן קְרִיאַת הַמְּגִילָה: וְאֲמַר רַבָּא, בֶּן כְּפָר
 43 שְׁהִקְדִּים כְּדִינוּ לְקֹרֵא בִּיּוֹם הַכְּנִסָּה שֶׁהוּא יוֹם שְׁנִי אוֹ חֲמִישִׁי
 44 שְׁקוּדִים יוֹד בְּאֶדְרָא, שְׁהֵלַךְ לְעִיר בְּלִיל יוֹד, בֵּין כֶּךְ וּבֵין כֶּךְ – בֵּין אִם
 45 עָתִיד לְחֹזֵר לְמִקְוָמוֹ בְּלִיל יוֹד וּבֵין אִם לֹא, חֹזֵר וְקוֹרָא עֲפִתָּהּ – עִם
 46 בְּנֵי הָעִיר. וּמְבָאֵר רַבָּא: מֵאִי מְעָמָא, שְׁמוֹם דְּהָא – בֶּן הַכֶּפֶר, מְעִיקָר
 47 הַדִּין בְּכַנְיָהּ עָצִי לְמִקְרָא, וְדִבְנָן הוּא דִּיאֲקִילוֹ עַל הַכְּפָרִים שִׁיקְדִּימוּ
 48 לְקֹרֵא בִּיּוֹם הַכְּנִסָּה, כְּדִי שְׁבִיחָה הַפּוֹרִים יִהְיוּ פְּנוּיִם וְיִסְפְּקוּ מִים
 49 וַיִּמְזוּן לְאַחֵיהֶם שְׁכָּכְרִין, וְהֵי מִילִי שְׁשִׁיךְ בּוֹ דִּין זֶה, כִּי אִיתִיהָ לְבֵן
 50 הַכֶּפֶר דְּיוֹכְתִּיהָ בִּיּוֹם יוֹד, אֲכָל כִּי אִיתִיהָ בְּעִיר בְּלִיל יוֹד, אוֹי אִין
 51 שִׁיךְ בּוֹ טַעַם זֶה וּבְכַנְיָה עִיר עָצִי לְמִקְרָא.
 52 קוֹשִׁיא לְדַבְרֵי רַבָּא הָאֲחֵרוֹנִים: אִיתִיבִיהָ אֲבִי לְרַבָּא, שְׁנִינוּ
 53 בְּבִרְיָתָא, בֶּן כֶּרֶךְ שְׁהֵלַךְ לְעִיר, בֵּין כֶּךְ וּבֵין כֶּךְ קוֹרָא בְּמִקְוָמוֹ, וְקִשְׁיָה
 54 וְכִי בֶּן כֶּרֶךְ סָלְקָא דְּעָתָהּ שְׁנַמְרָא דִּין זֶה, הֲלֹא בָּאָם עָתִיד לְחֹזֵר

55 לְמִקְוָמוֹ תֵּלִיא מִלְּתָא כְּמִבּוּאָר בְּמִשְׁנָתוֹ, אֲלֵא לֹא מוֹכַח שִׁישׁ
 56 לְהִגִּיהָ 'בֶּן כְּפָר' בְּמִקּוֹם 'בֶּן כֶּרֶךְ', וּמְבּוּאָר שְׁקוֹרָא כְּמִקְוָמוֹ בִּיּוֹם
 57 הַכְּנִסָּה, אֶף שְׁנַמְצָא בִּיד בְּעִיר, וְקִשְׁיָה לְרַבָּא.
 58 מְתַרְצֵת הַגְמָרָא: וְלֹא תִרְצִי מְתַרְצֵת – וְכִי אִינֵךְ מְגִיָּה בְּבִרְיָתָא
 59 לְתַרְצָה, אִם כֵּן תְּגִיָּה עוֹד וְתִנִּי 'קוֹרָא עֲפִתָּהּ' בְּמִקּוֹם 'קוֹרָא כְּמִקְוָמוֹ',
 60 וְכַרְבָּא.
 61 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: מִהֵיכָן קוֹרָא אֲדָם אֶת הַמְּגִילָה וְכו'.
 62 שִׁישָׁה נּוֹסֶפֶת בְּדִין זֶה: תִּנִּיא בְּבִרְיָתָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אֹמֵר,
 63 קוֹרְאִים אֶת הַמְּגִילָה מִ'בְּלִילָה הַהוּא' (אֶסְתֵּר ו א).
 64 הַגְמָרָא מְבָאֵרְתָּ טַעַם כָּל הַשִּׁישִׁים: אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְכוּלָן מְקָרָא אֶחָד
 65 דְּרִשׁוּ, שְׁנַמְרָא (שֵׁם ט כט) 'וְכִתְבָהּ אֶחָד מִלְּכָה' בְּתֵּי אֲבִיחִיל וּמִרְדִּי
 66 הַיְּהוּדִי אֶת כָּל תְּקֵף לָקִים אֶת אֲגַרְתָּ הַפּוֹרִים, כְּלוֹמַר שְׁכַתְּבוּ
 67 שִׁיקְיָמוֹ וְיִקְפִּידוּ לְהוֹכִיר אֶת כָּל חוּקֵי הַדֶּבֶר, וְכֹזֵה נַחֲלָקוֹ הַתְּנָאִים
 68 מִזֶּה תוֹקֵף הַדֶּבֶר. מֵאֵן דְּאֲמַר שְׁקוֹרָא אֶת בּוֹלָהּ, סָבַר דְּהִינֵנוּ תוֹקֵפֵי
 69 שֶׁל אַחְשָׁרוּשׁ, וְהוּא כְּתוּב מִתְחִילַת הַמְּגִילָה וְעַד סוֹפָה. וּמֵאֵן דְּאֲמַר
 70 מֵאִישׁ יְהוּדִי סָבַר שִׁתּוּקָהּ הוּא תוֹקֵפֵי שֶׁל כְּרִדְכִי, שְׁמִסּוּפֵר עֲלֵיו
 71 מִמְּקוֹם זֶה. וּמֵאֵן דְּאֲמַר מֵאֲחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, סָבַר שֶׁהוּא תוֹקֵפֵי
 72 שֶׁל הֶקֶן, שֶׁהֵחַל מִשָּׁם. וּמֵאֵן דְּאֲמַר מִ'בְּלִילָה הַהוּא' סָבַר שֶׁהוּא
 73 תוֹקֵפֵי שֶׁל נֶם, שֶׁהֵחַל מִמְעֵשֶׂה זֶה.
 74 שִׁישָׁה אַחֲרָת בְּמִקּוֹר הַשִּׁישִׁים: בּוּזָה: רַב הוּנָא אֹמֵר, מוֹקְבָא, שְׁנַמְרָא
 75 (שֵׁם ט כו) 'וְכָה רָאוּ עַל כֶּכָּה וְכָה הִנֵּיעַ אֲלֵיהֶם', כְּלוֹמַר יֵשׁ לְקֹרֵא
 76 הַמְּגִילָה כְּדִי לְהוֹדִיעַ לְדוֹרוֹת 'מִה רָאוּ' בְּאוֹתוֹ זְמַן לְעֲשׂוֹת מִה
 77 שְׁעָשׂוּ, וְעַל זֶה מְפָרֵשׁ 'עַל כֶּכָּה' מִשּׁוֹם דְּבַר מִסּוּיִם, 'וְכָה הִנֵּיעַ
 78 אֲלֵיהֶם' לְבִסּוּף מִשּׁוֹם מְעֵשֶׂה זֶה, וְנַחֲלָקוֹ הָאֲמוּרָאִים לְאִיזָה מְעֵשֶׂה
 79 כּוּנֹת הַמְּגִילָה. מֵאֵן דְּאֲמַר בּוֹלָהּ, דְּרִשׁ, מִה רָאָה אַחְשָׁרוּשׁ
 80 שְׁנִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִים שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּסַעֲדוֹתָיו וְלֹא נִתְיָרָא כְּמִבּוּאָר
 81 לְעֵיל (א), 'עַל כֶּכָּה' הִינֵנוּ מִשּׁוֹם דְּחִשְׁבִּי שְׁכָּעִים שְׁנִין לְגַלּוֹת בְּלֹא
 82 אִפְרוּק – וְלֹא נִגְאָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמֶּנָּה כְּנִבּוּאָת יִרְמְיָהוּ, וְלִכְּן לֹא
 83 נִתְיָרָא וְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּסַעֲדוֹתָיו בְּכָלִי הַמִּקְדָּשׁ, 'וְכָה הִנֵּיעַ אֲלֵיהֶם' מִשּׁוֹם
 84 מְעֵשֶׂה זֶה. דְּקָמַל אֶת וְשִׁתִּי בְּאוֹתָהּ סַעֲדָה, וְדַבְּרִי זֶה מְסוּפֵר
 85 בְּתַחֲלִיל הַמְּגִילָה, וְלִכְּן יֵשׁ לְקֹרֵא מִתְחִילָתָהּ. וּמֵאֵן דְּאֲמַר מֵאִישׁ
 86 יְהוּדִי, דְּרִשׁ, מִה רָאָה כְּרִדְכִי דִּיאֲקִנִי בְּהֶקֶן – שְׁעוֹרֵר קִנְיָתָהּ הֶקֶן
 87 עֲלֵיו, 'עַל כֶּכָּה' הִינֵנוּ מִשּׁוֹם דְּשִׁינֵי הֶקֶן נִפְשִׁית עֲבֻדָּה זָרָה, וְלֹא רִצָּה
 88 מִדְּרַכִּי לְכַרְעֵי לַפְּנִי, 'וְכָה הִנֵּיעַ אֲלֵיהֶם' בְּמַעֲשֵׂה זֶה, דְּאֲתַרְחִישׁ
 89 נִיפָא, וְכִינֵן שְׁתַּחֲלִיל עֲנִינוּ שֶׁל מִדְּרַכִּי הוּא מֵאִישׁ יְהוּדִי, יֵשׁ
 90 לְקֹרֵא מִשָּׁם. וּמֵאֵן דְּאֲמַר מֵאֲחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, דְּרִשׁ, מִה רָאָה
 91 הֶקֶן שְׁתַּתְּקָנָא כָּכָל הַיְּהוּדִים וְרִצָּה לְהוֹרֹגָם (שֵׁם ג א), 'עַל כֶּכָּה' הִינֵנוּ
 92 מִשּׁוֹם דְּמִדְּרַכִּי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה' (שֵׁם ב א), 'וְכָה הִנֵּיעַ אֲלֵיהֶם'
 93 מְכַר, 'וְתָלוּ אוֹתוֹ וְאֶת כַּנּוֹ עַל הָעֵץ' (שֵׁם ט כה), וְכִינֵן שְׁתַּחֲלִיל עֲנִינוּ
 94 מֵאֲחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, מִתְחִילִים לְקֹרֵא מִשָּׁם. וּמֵאֵן דְּאֲמַר
 95 מִ'בְּלִילָה הַהוּא' דְּרִשׁ, מִה רָאָה אַחְשָׁרוּשׁ לְהַבִּיא אֶת סֶפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת
 96 בְּלִילָה שְׁנִידָה שְׁנָתוֹ (שֵׁם ג א), 'עַל כֶּכָּה' דְּיוֹמִיתִיהָ אֶסְתֵּר לְהֶקֶן
 97 בְּהִרְיָה – עִם אַחְשָׁרוּשׁ לְסַעֲדָה, וְחִשְׁבִּי אַחְשָׁרוּשׁ שְׁמָא הוֹמִינֵנוּ
 98 מִשּׁוֹם שְׁהִיא וְהֶקֶן חוֹשְׁבִים לְהַרְגוֹ, וְאִין מְטִיבִים עֲמוֹ וּמוֹדִיעִים לוֹ
 99 זֹאת מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא נָתַן שְׁכַר לְאִדָּם שְׁהִיטִיב עֲמוֹ (לְעֵיל טו), 'וְכָה הִנֵּיעַ
 100 אֲלֵיהֶם' בְּמַעֲשֵׂה זֶה, דְּאֲתַרְחִישׁ נִיפָא שְׁנַמְצָא כְּתוּב בַּסֶּפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת
 101 שְׁמִדְרַכִּי הַצִּילוֹ.
 102 פֶּסֶק הַהִלְכָה בּוּזָה: אֲמַר רַבִּי חֵלְבֵי אֲמַר רַב חֲטָא בֶּר גּוֹרִיאָא אֲמַר רַב,
 103 הִלְכָה כְּרִדְכִי הָאֹמֵר שְׁצִיר לְקֹרֵא אֶת בּוֹלָהּ. וְאִפְּלִי לְמֵאֵן דְּאֲמַר
 104 שְׁדִי לְקֹרֵא מֵאִישׁ יְהוּדִי, הַמְּגִילָה צִירִיבָּה שְׁתֵּתָה בְּתוֹכָהּ בּוֹלָה
 105 מִתְחִילָתָה.
 106 מֵאֲמַר נוֹסֵף שֶׁל אֲמוּרָאִים אֵלּוֹ לְעִנֵּין תְּפִירַת הַמְּגִילָה: וְאֲמַר רַבִּי
 107 חֵלְבֵי אֲמַר רַב חֲטָא בֶּר גּוֹרִיאָא אֲמַר רַב, מְגִילָה נִקְרָאת 'סֶפֶר', שְׁנַמְרָא
 108 (שֵׁם ט לה) 'וְכִתְבָהּ בְּסֶפֶר', וְנִקְרָאת 'אֲגַרְתָּ', שְׁנַמְרָא (שֵׁם ט כט) 'אֲגַרְתָּ
 109 הַפּוֹרִים', וּמְבָאֵר אֶת הַדְּיָנִים הַנִּלְמָדִים מִזֶּה: מְכַר שְׁנִקְרָאת 'סֶפֶר'
 110 לְמַדְנָה שְׁאָם תְּפָרָה לְחִבֵּר יִרְעוּתִיהָ בְּחֻשִׁי פִּשְׁתָּן פְּסוּלָה אֵלֹא צָרִיךְ
 111 לְתַפְרָה בְּגִידִים כְּדִין סֶפֶר תוֹרָה (מְכוֹת יא), 'וּמְכַר שְׁנִקְרָאת 'אֲגַרְתָּ'
 112 לְמַדְנָה שְׁאָף אִם הִטִּיל בָּהּ רַק שְׁלִשָּׁה חוֹטִי גִידִין וְתַפְרָה בָּהֶם בְּשִׁרָה,
 113 שְׁאִין דִּינָה חֲמוֹר כְּסַפֵּר תוֹרָה מִמֶּשׁ שְׁצִיר שְׁכוּלוֹ יִתְפֵּר בְּגִידִים.

מגילה. הקורא למפרע – פרק שני דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קלט רש"י

1 **דִּיפְתָרָא** דמליח וקמיה ולא עפיץ – קשיא: אם כן היאך כותבין על קלפים שלנו, דלא
2 עפיצי, ספר תורה ותפלין ומגילה ותיקין רבינו תם: שהסדי שזנו נותנין בקלפים
3 שלנו מהני כעפצים. ותרע: דברפק שני דגיטין (יטא) אמר דבלא עפיץ יכול להודיין, ושלנו
4 אין יכול להודיין על הלבן. **על** הספר ובריו – פירש רבינו תם: שהדיו שלנו הוא דיו גמור,
5 אבל של עפצים לא דיו דיו. וחבי משמע פרק שני
6 דגיטין (שם). דתניא: בכל כותבין בדיו ובסם,
7 ומסיק: בכל דבר של קיימא. ומסיק: לאתויי מאי?
8 ומשנא: לאתויי הא דתנא רבי חייא כתבו במי
9 טריה ועפצא כשר. ומדאצטריך לאתויי עפצא
10 מרבייחא בתר דתני דיו, שמע מינה דעיקר דיו לא
11 הוי מעפצא. ומטעם זה רצה לפסול ספר תורה
12 הכתובה מדיו של עפצים. והאשכנזים השיבו לו
13 דהתם מיידי מבנים ששור בהן עפצים, אבל אותו
14 שעשו מגוף העפצים – ודאי הוא טוב. ומי"מ נראה
15 דאותו שלנו הוי עיקר דיו, כדמשמע פרק "כל
16 הדין" (נדה כ"א). דרבי אמר פלי קורטא דדייתא
17 ובריק, פירוש: ומשבר חתיכה של דיו ובריק ביה
18 דם שחור. ובאותו שלנו שייך שבידה ולא באותו
19 של עפצים. **בן** – כפר שהלך לעיר בין כך ובין כך
20 קורא ענמה – פירש רש"י: ואף על פי שקרא כבר
21 ליום הבניסה. וקשיא: למה יחזור ויקרא שני
22 פעמים? ומכל מקום נראה דשפיר פירש רש"י,
23 דכיון שהיה בעיר בלילה – נעשה כבני העיר, ואף
24 על פי שתידי לחזור (בב) בארבעה עשר, ואף על
25 פי שקרא ביום הבניסה. דהא דאמרין כפרים
26 מקדימים ליום הבניסה כדי שישפיקו מים ומוזן
27 לאחיהם שכרבים ופוטרים ממגילה – היינו
28 דווקא כשאנים שוהים שם בליל ארבעה עשר,
29 אלא ביום ארבעה עשר באים שם. אבל כששוהים
30 שם בליל ארבעה עשר – ודאי דינם כבני העיר,
31 אף על פי שקראו כבר.
32 **ובלכר** שיהו משולשין – נראה כמו שפירש
33 רש"י: שיהיה מראש התפר עד הגיד
34 כמגיד לגיד תביר, בין מלמעלה בין מלמטה. וחבי
35 נמי משמע במכות (ט"ב ושם) גבי ערי מקלט,
36 דקאמר "ושלשת" שיהו משולשין: מדרום לחברון
37 כמחברון לשכם, ומשכם לקדש במקדש לצפון.
38 שמע מינה דמשולשין משמע הכי. ולא כמו
39 שמפרשים שישים הגיד בראש הדף ובאמצעיתו
40 ובסופו.

שור

1 **חרתא דאושכפי** – סם שצובעין בו מנעלים שחורין. קמיה – במים. ולא עפיץ – מעובר
2 בעפצים, שקורין "גלש". מחקא – מין עשבים עשוי על ידי דבק. **משנה** בן עיר – שזמנו
3 בארבעה עשר. שהלך לכרך – שזמנו בחמשה עשר. **אם** עתיד לחזור – מפרש בגמרא.
4 **קורא במקומו** – כחובת מקומו, בן עיר בארבעה עשר, בן כרך בחמשה עשר. **גמרא** לא
5 שנו – דבן כרך שהלך לעיר ועתיד לחזור
6 למקומו קורא בחמשה עשר ולא בארבעה עשר.
7 **אלא שעתיד לחזור בליל ארבעה עשר** – אם
8 קודם עמוד השחר יצא מן העיר, הוא דרתני
9 שאינו צריך לקרוא עמון בליל ארבעה עשר,
10 אף על פי שעודנו שם, והאיל ביום לא יהיה שם
11 – אין זה אפילו פרוח בן יומא. **אבל אין עתיד** –
12 לצאת משם בלילה, דהשתא הוי פרוח לאותו
13 יום אף על פי שעתיד לחזור, למחר ליום (ואחר)
14 – נקרא פרוח. וקורא עמון בין בליל ארבעה
15 עשר בין בארבעה עשר. והוא הדין לבן עיר
16 שהלך בלילה, אם עתיד בחור בליל חמשה
17 עשר, שלא יתא שם ביום חמשה עשר – לא הוי
18 מוקף לימיו, וקורא בארבעה עשר כחובת מקומו
19 ואף על פי שהוא בכרך. אבל אין עתיד לחזור
20 בליל חמשה עשר – אין צריך לקרותה
21 בארבעה עשר, וממתין וקורא עמון, אף על פי
22 שסופו לחזור לאחר זמן. **מנא** ליה – דמשום
23 ההוא יומא חשיב כותיה. **בן כפר** – שהקדים
24 וקרא ליום הבניסה, ואחר כך הלך לעיר והיה
25 שם ליל ארבעה עשר. בין כך ובין כך – אפילו
26 עתיד לחזור ולצאת משם קודם היום – קורא
27 עמון בלילה. **כבני העיר בני מקרי** – כל
28 הפרדים זמנם בארבעה עשר, בין כפרים בין
29 עירות, ורבנן הוא דאקילו עלייהו להקדים ליום
30 הבניסה. והני מייל – דאקילו עלייהו דאין צריך
31 לחזור ולקרות בארבעה עשר – כי איתיה
32 בכפר. **מאחר הדברים האלה** – גידל המלך
33 וכו', כל תוקף – לקיים אגרת הפרדים על תוקף
34 הקפיד להוכיח. **תוקפו של** אהשוורוש –
35 ומתחילתה היא מדברת בתוקפו, עד סופה. ומה
36 **ראו על ככה** – המגילה נכתבת ונקראת
37 להודיע לדורות מה ראו באותו הזמן שעשו מה
38 שעשו, ומפרש "על ככה" עשו, ולפרש מה הגיע
39 על העושים. **נקראת ספר** – "ונכתב בספר".
40 שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה – דאיכא
41 למאן דאמר מנסכת מכות (יא, א) ספר תורה
42 שתפר בפשתן פסולה. ונקראת אגרת – לומר
43 שאינה תמורה כספר. שיהו משולשין – שיהא
44 מראש התפר עד מקום תפירת הגיד כממנו ועד
45 הגיד השני, ומן השני לשלישי כמשלישי לסוף
46 התפר. הכתובה בין הכתובים – ספרים שדיו
47 בימי החכמים כולן בגלילין, כספר תורה שלנו.
48 **לא יצא** – דבעינן אגרת לעצמה, דמיפרסם
49 ניסא טפי. דכי קוראה בין הכתובים נראה כקורא
50 במקרא. **א** מחסרא או מיתרא – ארובה
51 משאר הקלפים למעלה או למטה, או קצרה
52 מקו, ויש לה היכר לעצמה.

ומחו

1 **מ"ב לילה ההוא** – מה ראה אהשוורוש להביא את ספר הזכרונות? **"על ככה"** – דיומיתיה אסתר הקו בהדיה. **"ומה הגיע אליהם?"**
2 **דאתרחיש ניסא**. **אמר רבי חלבו** **אמר רב חמא בר גוריא** **אמר רב**: הלכה בדרבנא האומר כולה. **ואפילו למאן דאמר מ"איש יהודי"**
3 **צריכה שתהא פתובה כולה**. **ואמר רבי חלבו** **אמר רב חמא בר גוריא** **אמר רב**: מגילה נקראת "ספר" ונקראת "אגרת". נקראת
4 **"ספר"** – שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה. ונקראת "אגרת" – שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין בשרה. **אמר רב נחמן**: **ובלכר** שיהו
5 **משולשין**. **אמר רב יהודה** **אמר שמואל**: הקורא במגילה הפתובה בין הכתובים לא יצא. **אמר רבא**: לא אכרין אלא דלא מחסרא
6 ומייתרא, פותחא, אבל מחסרא ומייתרא פורתא לית לן בה. לוי פר שמואל הנה קאי קרי קמיה רב יהודה במגילה
7 הכתובה

1 **שיור** התפר הלכה למשה מסיני – נראה דאף במגילה ובשאר ספרים בעינן שיור התפר,

2 כיון דטעמא הוי כדי שלא יקרע.

3 **חויז** מחרש – סתם חרש הוי אינו שומע ואינו מדבר, אבל חרש דחכא מדבר הוא. מדרקי
4 המגילה, ופקח הוא לכל דבריו חוץ מדבר זה שצריך שישמיע לאזנו.

5 **ורבי** יהודה מכשיר – קשה: באיזה קטן מיירי?

6 אי בלא הגיע לחינוך – מאי טעמא דרבי

7 יהודה דמכשיר? והא אמרינן בסוף פרק בתרא

8 דראש השנה (כטא) כל שאינו מחויב בדבר אין

9 מוציא אחרים ידי חובתו. ואי הגיע לחינוך – מאי

10 טעמא דרבנן דפסלי? והלא כל האחרים נמי אין

11 חייבין אלא מדרבנן? ואם כן קשיא: אמאי לא

12 אמרינן דאתי דרבנן ומפיק דרבנן דחבי נמי

13 אמרינן פרק "מי שמתו" (ברכות כב. ושם) דבן

14 מברך לאביו אף על פי שהוא קטן, ויוצא בברכתו,

15 ומוקי לה התם כגון שאכל האב כוית או כביצה

16 והוי שיעורא דרבנן, ואתי קטן שחייבו דרבנן,

17 ומפיק האב שלא אבל אלא שיעורא דרבנן.

18 ואמאי לא אמרינן כן במגילה, וכן בפרק "לולב

19 הגזול" (סוכה להב. ושם) דאמר: אין קטן מוציא

20 ובקריאת הלל? ועונן אחריו מה שחן אמורים מאי

21 שנא מברכת המזון? ויש לומר: דלעולם מיירי

22 בקטן שהגיע לחינוך, ואפילו הכי פסלו רבנן.

23 משום דמגילה ליכא חיובא אפילו בגדולים אלא

24 מדרבנן, וקטן אין מחויב אלא מדרבנן אפילו

25 בשאר מצות, ובגדול ליכא אלא חד דרבנן

26 במגילה, שהרי בשאר מצות הוא חייב דאורייתא,

27 ולא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן. אבל ההיא

28 דברכת המזון מיירי שהקטן אבל כדי שביעה דהוי

29 חיובא דאורייתא, וליכא אלא חד דרבנן, ומפיק

30 קשיא, דקאמרינן דרב ששת ורב יוסף אמרי

31 אגדתא בלילי פסחים ומוציאין האחרים, משום

32 דסברי מצה בונן הוה דרבנן. ולפי מה שפירשתי

33 קשה: היכי אתו איננו דהוה תרי דרבנן, דהא סומא

34 פטור מלומר האגדה, ומפקי האחרים דחייבים

35 מידא דרבנן, וליכא בהו אלא חד דרבנן? ויש

36 לומר: דסומא עדיף מקטן, שהרי נתחייב כבר

37 מדאורייתא, מה שאין כן בקטן.

38 **ודלמא** רבי יהודה היא – משום דפסיק התם

39 כרבי יהודה, דחיק לאוקומי מתניתין

40 כוותיה.

41 **אלא** הא דתניא לא יברך אדם ברכת המזון

42 בלבו – קשיא: היכי מדמינן ברכת המזון

43 לקריאת שמע? בשלמא מגילה איכא למימר

44 דסבר כמאן דאמר דצריך בקריאת שמע השמעת

45 און, וסבר דתיקנו רבנן מגילה כעין דאורייתא.

46 אבל ברכת המזון דהוי דאורייתא ולא כתיב ביה

47 'שמע', מנלן לתקן ביה דצריך שישמיע לאזנו? ויש

48 לומר: דקים ליה דגמרינן ברכת המזון מקריאת

49 שמע.

50 ולא

1 **הַפְּתוּכָה בֵּין הַפְּתוּכִים**. אָמַר לִיה: חֲרִי אֲמָרוּ הַקּוֹרֵא

2 **בַּמְּגִלָּה הַפְּתוּכָה בֵּין הַפְּתוּכִים** לֹא יֵצֵא. אָמַר רַבִּי

3 חֲיִיא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַקּוֹרֵא בַּמְּגִלָּה

4 **הַפְּתוּכָה בֵּין הַפְּתוּכִים** לֹא יֵצֵא. וּמָחוּ לָהּ אֲמוּחָא:

5 **בְּצַבּוּר שָׁנוּ**. וְאָמַר רַבִּי חֲיִיא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

6 **שִׁיּוֹר הַתֵּפֶר הַלֵּכָה לְמִשְׁה מִסִּפִּי**. וּמָחוּ לָהּ אֲמוּחָא:

7 **וְלֹא אֲמָרוּ אֵלָּא כְּדִי שְׁלֹא יִקְרַע**. וְאָמַר רַבִּי חֲיִיא בַר

8 **אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲלֻמִּי נִשְׁתִּיר בַּמַּעֲרָה שְׁעָמִיד**

9 **בַּה מִשְׁה וְאַלְיָהוּ כְּמֵלֶּא נִקָּב מַחֲט סִדְקִית** לֹא הָיוּ

10 **יְכוּלִים לַעֲמֹד מִפְּנֵי הָאוֹרָה, שְׁנֵאמַר: "כִּי לֹא יֵרָאִי**

11 **הָאֵדָם וְחִי"**. וְאָמַר רַבִּי חֲיִיא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

12 **מֵאִי דְכְּתִיב "וְעָלִיהֶם כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה'**

13 **עֲמִכֶּם בְּהָר"** מִלְּמִיד שֶׁהִרְאָהוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

14 **לְמִשְׁה דְּקִדּוּקֵי תוֹרָה וְדִקְדּוּקֵי סוּפְרִים וְמָה שֶׁהִפְּרִים**

15 **עֲתִידִים לַחֲדָשׁ. וְכֹאֵי נִיחָו? מִקְרָא מְגִלָּה. מִשְׁנָה הַכֹּל**

16 **בְּשִׁרְיָן לְקֻרוֹת אֶת הַמְּגִלָּה חוּץ מִחֲרֵשׁ שׁוּטָה וְקָטָן.**

17 **רַבִּי יְהוּדָה מְכַשִּׁיר בְּקָטָן. גִּמְרָא מֵאֵן תִּנָּא חֲרֵשׁ דִּיעֲבַד**

18 **נָמִי לֹא? אָמַר רַב מִתְּנֶה: רַבִּי יוֹסִי הִיא, דִּתְנִן: הַקּוֹרֵא**

19 **אֶת שְׁמֵעַ וְלֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ יֵצֵא. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: לֹא**

20 **יֵצֵא. וּמִמָּא דְרַבִּי יוֹסִי הִיא, וְדִיעֲבַד נָמִי לֹא? דְּלִמָּא**

21 **רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וְלִבְתַּחֲלָה הוּא דֹלָא, הָא דִּיעֲבַד,**

22 **שְׁפִיר דְּמִי! לֹא סִלְקָא דַּעֲתָד, דְּקִתְּנִי חֲרֵשׁ דּוּמִיא**

23 **דְּשׁוּטָה וְקָטָן. מָה שׁוּטָה וְקָטָן דִּיעֲבַד נָמִי לֹא, אָף**

24 **חֲרֵשׁ דִּיעֲבַד נָמִי לֹא. וְדִלְמָא הָא בְּרֵאיתָא וְהָא**

25 **בְּרֵאיתָא! מִדְּקִתְּנִי סִיפָא: רַבִּי יְהוּדָה מְכַשִּׁיר בְּקָטָן -**

26 **מִכְּלָל דְּרִישָׁא לֹאֻ רַבִּי יְהוּדָה הִיא. וְדִלְמָא פּוֹלָה רַבִּי**

27 **יְהוּדָה הִיא? מִי דְּמִי? רִישָׁא לְפִסּוּלָה, וְסִיפָא לְבִשְׁרָה.**

28 **וְדִלְמָא פּוֹלָה רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וְתִרִי גִּוּוּי קָטָן קִתְּנִי לָהּ.**

29 **וְחִסּוּרִי מִיחְסָרָא וְהִי קִתְּנִי: הַכֹּל בְּשִׁרְיָן לְקֻרוֹת אֶת**

30 **הַמְּגִלָּה חוּץ מִחֲרֵשׁ שׁוּטָה וְקָטָן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים**

31 **- בְּקָטָן שְׁלֹא הִגִּיעַ לְחִינוּךְ, אֲכָל בְּקָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִינוּךְ**

32 **אֲפִילוּ לְבִתְחִלָּה, שְׂרָפִי יְהוּדָה מְכַשִּׁיר בְּקָטָן. בְּמֵאִי**

33 **אֲוִקִימָתָא? בְּרַבִּי יְהוּדָה, בְּדִיעֲבַד. אֵלָּא הָא דִּתְנִי: רַבִּי**

34 **יְהוּדָה בְּרִיה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי: חֲרֵשׁ הַמְּדַבֵּר וְאִינוֹ**

35 **שׁוֹמֵעַ תּוֹרָה לְבִתְחִלָּה, מִנֵּי? אִי רַבִּי יְהוּדָה - דִּיעֲבַד**

36 **אִין, לְבִתְחִלָּה לֹא. אִי רַבִּי יוֹסִי - בְּדִיעֲבַד נָמִי לֹא! וְאַלָּא מֵאִי? רַבִּי יְהוּדָה וְאַפִּילוּ לְבִתְחִלָּה?**

37 **אֵלָּא הָא דִּתְנִי: לֹא יִבְרַךְ אָדָם בְּרֶפֶת הַמָּזוֹן בְּלָבו, וְאִם בִּירֵד יֵצֵא, מִנֵּי? לֹא רַבִּי יְהוּדָה וְלֹא**

38 **רַבִּי יוֹסִי. אִי רַבִּי יְהוּדָה - אֲפִילוּ לְבִתְחִלָּה. אִי רַבִּי יוֹסִי - אֲפִילוּ דִּיעֲבַד נָמִי לֹא!**

לעולם

מגילה דף יט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קמא

כרבי יוסי היא, וכוונתה שדיעבד נמי לא יצא, ודלמא כרבי יהודה
 היא הסובר שבדיעבד יצא אך לכתחילה אין לעשות כן, ואף
 למשנתנו לכתחילה הוא דלא, הא דיעבד שפיר דמי.
 הגמרא דוחה אוקימתא זו: לא סלקא דעתך, דהרי קתני במשנה
 חרש דומיא דשומע וקטן, שהרי נכללו יחד, מה שומע וקטן דיעבד
 נמי לא, שהרי אינם בני דעת ופסוטים מכל המצוות, אף חרש
 דיעבד נמי לא, ואם כן אין להעמיד את המשנה כרבי יהודה.
 הגמרא דוחה את הדחיה: ודלמא הא בראיתא והא בראיתא, כלומר
 שכל אחד נשנה כדינו, שחרש פסול לכתחילה וכשר בדיעבד
 כרבי יהודה, ואילו שומע וקטן פסולים אף בדיעבד.
 הגמרא דוחה באופן אחר שאי אפשר להעמיד את המשנה כרבי
 יהודה: מדקתני סיפא רבי יהודה מכשיר בקטן, מכלל דרישא
 שפוסלת בקטן לאו רבי יהודה היא אלא תנא אחר, שכן לא יתכן
 שרבי יהודה חולק על עצמו. (דוחה הגמרא: ודלמא כולה רבי
 יהודה היא, ולא בא לחלוק על עצמו אלא לבאר דבריו. מותרת
 הגמרא: מי דמי הרישא לסיפא, הלא הרישא לפסולה וסיפא
 לבשריה, ולכן לא יתכן שאינם חולקים). הגמרא דוחה את
 הדחיה: ודלמא כולה רבי יהודה היא, ואין להקשות שיש סתירה
 בין הרישא לסיפא משום שהרי פוגע קטן קתני לה – שיש שני
 אופנים בקטן, והמשנה חסורי מיחוסא, ודמי קתני, הכל בשרין
 לקרות את המגילה חוץ מחרש שומע וקטן, במה דברים אמורים
 שקטן אינו מוציא, בקטן שלא הגיע לחינוך – שלא הגיע לגיל
 שחייבים לחנכו לקיום המצוות, כגון בן תשע או עשר שנים, אבל
 בקטן שהגיע לחינוך, אפילו לכתחילה מוציא, מפני שרבי יהודה
 מכשיר בקטן כזה שהגיע לחינוך. ולפי זה נשאר שבאמת את כל
 המשנה שנה רבי יהודה, ופסול החרש שבמשנתנו הוא רק דין
 לכתחילה, אך בדיעבד השומע ממנו יצא.
 הגמרא דוחה את האוקימתא הזו: במאי אוקימתא למשנתנו, כרבי
 יהודה, ולפי זה מה שאמר רבי יהודה בקריאת שמע שאם לא
 השמיע לאזנו יצא, הוא רק בדיעבד, אך לכתחילה צריך להשמיע
 לאזנו, אלא הא דתני (רבי) יהודה בריה דרבי שמעון בן פי
 בברייתא, חרש המדבר ואינו שומע, תוך תרומה מפירותיו
 לכתחילה אף שהוא צריך לברך ואינו שומע את הברכה שמוציא
 מפיו, מני – מי התנא ששנה ברייתא זו המתירה זאת לכתחילה, אי
 רבי יהודה, הרי סבר שבדיעבד אין אך לכתחילה לא, ואי רבי יוסי,
 הרי סבר שבדיעבד נמי לא. ומוכרח שברייתא זו נשנית כרבי
 יהודה, ואם כן רבי יהודה סבר שמותר אף לכתחילה, ומשנתנו
 שפסלה בחרש אין להעמידה כרבי יהודה.
 הגמרא מנסה להקשות על הדחיה: ואלא במאי תסבור שברייתא זו
 נשנית כרבי יהודה, ורבי יהודה מתיר אפילו לכתחילה, אם כן אלא
 הא דתניא בברייתא אחרת, לא יברך אדם ברכת המזון בלבן,
 כלומר שאומר ואינו משמיע לאזנו, ואם בירך באופן זה יצא. מני,
 הרי אינו לא כרבי יהודה ולא כרבי יוסי, שכן אי כרבי יהודה הרי
 רבי יהודה מתיר אפילו לכתחילה, ואילו בברייתא אסרו לכתחילה,
 ואי כרבי יוסי הרי לשיטתו אפילו דיעבד נמי לא יצא, ואילו
 בברייתא שנינו שיצא.

התובנה בין התובנים. אמר ליה רב יהודה ללוי בר שמואל, הרי
 אמר, תקורא במגילה התובנה בין התובנים לא יצא, ועליך לקרוא
 במגילה אחרת הכתובה בפני עצמה.
 מאמר נוסף בענין זה: אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, תקורא
 במגילה התובנה בין התובנים, לא יצא. ולאחר שאמר שמועה זו
 מחו לה אמוחא – הכה על מוחה, כלומר, סתר את שמועתו במקצת
 ואמר, שדווקא בצבור שנו שלא יצא, אך ביחיד יצא.
 מאמרים נוספים של רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: ואמר רבי
 חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, דין שיור התפס – שכשנפריס את
 היריעות של ספר התורה לחברם יחד, משיירים קצת מעל התפר
 העליון ותחת התחתון, דין זה הוא הלכה למשה מסיני, ולא חידשו
 אותו חכמים. ומחו לה אמוחא – ולאחר מכן סתר מאמרו ואמר,
 שדין זה אינו הלכה למשה מסיני אלא חכמים אמרוהו, ולא אמרו
 אלא כדי שלא יקרא הספר בשעת גלילתו כשמהדקו בחזק, שכיון
 שישירר בתפר מעתה כשיהדקנו בחזק יראה שהגליונות מתחילים
 להיפרד במקום שאינו תפור ולא יתקן יותר.
 ועוד אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אלמלי נשתתיר במערה
 שעמד בה משה ואליהו כשעבר ה' לפניהם, פתח פמלא נקב פחם
 סדקית – מחט דקה לתפירת בגדים שנקרעו, לא היו יכולין לעמוד
 מפני האורה שבהתגלות השכינה, שנאמר (שמות לג כ) כי לא יראני
 האדם וחי, ולכן כיסה ה' לגמרי את פתח המערה.
 ועוד אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב בלוחות
 הברית (דברים טו) ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם קהר,
 שהיה לו לכתוב 'ועליהם הדברים' ומהו שכתוב 'ככל', מלמד
 שהראוהו הקדוש ברוך הוא למשה אף דקדוקי תורה שלמדים מהם
 הלכות, כתיבות 'את' וגם' שהן ריבויים, וכן תיבות 'אך' ו'רק' שהן
 מיעוטים, ודקדוקי סופרים – מה שדייקו החכמים האחרונים מלשון
 משנת ראשונים וחידשו מהם דינים, ומה שהסופרים צתידין לחפש,
 ומאי ניהו דבר זה, מקרא מגילה.

משנה

המשנה מבארת מי כשר ומי פסול לקרוא המגילה: הכל בשרין
 לקרות את המגילה, חוץ מחרש המדבר ואינו שומע, שומע שאין בו
 דעת, וקטן אף שהגיע לגיל חינוך. רבי יהודה מכשיר בקטן שהגיע
 לחינוך.

נמרא

שנינו במשנה שחרש אינו כשר לקרות את המגילה, משום שאינו
 יכול להשמיע לאזנו. הגמרא דנה כאיזה תנא הולכת משנה זו:
 מבררת הגמרא: מאן תנא דין זה שחרש דיעבד נמי לא – שאף
 בדיעבד אינו מוציא אחרים ידי חובתם. משיבה הגמרא: אמר רב
 מתנה, משנתנו כשיטת רבי יוסי היא, דתנן במשנה (ברכות טו),
 תקורא את שמע ולא השמיע לאזנו, יצא. רבי יוסי אומר, לא יצא.
 ומבואר שרבי יוסי סובר שכל שלא שמע את אמירתו לא יצא,
 והוא הדין לחרש של משנתנו לגבי קריאת המגילה.
 הגמרא רוצה להעמיד את המשנה כרבי יהודה: וממאי דמשנתנו

49 זמנם, אלא שכיון שאין הכל בקיאים אם עלה השחר, הצריכו
50 לכתחילה שימתינו עד הנץ החמה שאז בוודאי יצאו מידי ספק
51 לילה.

גמרא

52 הגמרא מבארת מקור דיני המשנה שכל אלו זמנם ביום ולא
53 בלילה. מבררת הגמרא: מַלְלָן הדין שקוראים את המגילה דווקא
54 ביום. משיבה הגמרא: דְּאָמַר קָרָא (אסתר ט ב) 'וְהַיְמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים
55 וְנֶעֱשִׂים, וּמִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר 'יָמִים' מִשְׁמַע שֶׁבָּיִם אֵין בְּלִילָה לֹא.
56 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: לִימָא תִּתְּנוּ מִשְׁנָה זוּ תִּיּוֹבְתָא דְרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוי,
57 דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוי, תְּנִיב אָדָם לְקִרְוָת אֶת הַמְּגִלָּה בְּלִילָה,
58 וְלִשְׁנוֹתָהּ – לְקִרְוָתָהּ פַּעַם שְ�נִיָּה בְּיוֹם, וְאִילוּ בַּמִּשְׁנָה מִשְׁמַע שְׁדוּקָא
59 בְּיוֹם חַיִּיב וְלֹא בְּלִילָה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: כִּי קִתְּנִי אֲדִיּוֹם – הַמִּשְׁנָה
60 דִּיבְרָה בְּקִרְיָאָה שֶׁל יוֹם, שֶׁלֹּמְדִים מִ'הַיְמִים' שְׁקִרְיָאָה זוּ תֵּהָא
61 דוּקָא בְּיוֹם וְלֹא בְּלִילָה, אֲךָ בִּאֲמַת יֵשׁ חַיִּיב נֹסֵף שֶׁל קִרְיָאָה
62 בְּלִילָה.

63 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְלֹא מַלְלָן וְכו'. עַד שֶׁתֵּנֵן הַחֲמָה.
64 מִבְּאֲרַת הַגְּמָרָא: מִקּוֹר דִּין זֶה הוּא מִדְּכָתִיב (ויקרא יב ג) 'וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
65 יָמוּל', וּמִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּיוֹם' מִבּוֹאֵר שֶׁזְּמַנּוֹ רַק בְּיוֹם.
66 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְלֹא מוֹכְלִין וְלֹא מִזֵּין וְכו'.

67 מִבְּאֲרַת הַגְּמָרָא אֶת מִקּוֹר הַדִּין בַּהּזָּה וּבִטְבִּילָה: דְּכָתִיב (מדבר יט
68 יט) 'וְהָיָה הַפְּהוּר עַל הַטָּמֵא (וְגו') בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי', וּמִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּיוֹם'
69 לַמִּדִּים שֶׁהָזָה הִיא רַק בְּיוֹם וְלֹא בְּלִילָה. וְאִתְּקַשׁ מְכִילָה לְהִתָּה,
70 שֶׁנֶּאֱמַר בַּחֲמֶשֶׁךְ הַפֶּסֶק 'וְרָחֵץ בַּמַּיִם', לַלְמַד שֶׁאֵף טְבִילָה זְמַנָּה
71 הִיא רַק בְּיוֹם וְלֹא בְּלִילָה.

72 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְכֵן שׁוֹמְרֵת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם לֹא תִּטְבֹּל עַד שֶׁתֵּנֵן תַּחֲמָה
73 וְכו'.

74 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: פְּשִׁטָּא, מָאִי שְׁנָא שׁוֹמְרֵת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם מְכַל חַיִּיב
75 מְכִילוֹת שֶׁנֶּאֱמַר לַעֲלֵי שְׂדֵינָם בְּיוֹם וְלֹא בְּלִילָה, וּמִדּוּעַ יֵצֵאֵה טְבִילָה
76 זוּ מְכַלָּם.

77 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אִיזְכָּרִיה, שֶׁכֵּן סָלְקָא דְעִתָּהּ אֲמִינָא דְתִּתְּנוּ רֵאִייתָהּ
78 הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל שׁוֹמְרֵת יוֹם, כְּרֵאִיתָהּ רֵאשׁוֹנָה שֶׁל זָב, וְרֵאִיתָהּ רֵאשׁוֹנָה
79 שֶׁל זָב אִתְּקַשׁ לְכַעַל קָרִי, דְּכָתִיב (ויקרא טו לב) 'זֹאת תֹּזְרוֹת תֹּזֵב וְאֲשֶׁר
80 תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שְׂכָבֶת זָרַע, שֶׁנִּזְכְּרוּ שְׁנֵיהֶם יַחַד, וּמִלְמַד, מַה כָּעַל קָרִי
81 מוֹכֵל בְּיוֹם שֶׁרָאָה בּוֹ, וְאִינוּ צָרִיךְ לַהֲמַתִּין לְמַחֲרָתוֹ, הָאִי – זָב כָּעַל
82 רֵאִייתָה אַחַת נִפְי לְטַבֹּל בְּיוֹמָהּ – בְּיוֹם שֶׁרָאָה בּוֹ. וְאֵף הָאִי –
83 הַשׁוֹמְרֵת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם לֹא תִצְטָרֵךְ לַהֲמַתִּין לְמַחֲרָתוֹ, וְאִמְנָם וְדֵאִי
84 אִינָה דּוּמָה לְגַמְרִי לְכַעַל קָרִי זָב בְּרֵאִייתָה רֵאשׁוֹנָה, שְׁהִי הִיא
85 בְּיִמָּא – בְּיוֹם רֵאִייתָה וְדֵאִי לֹא מִצֵּי מְכִילָה, דְּכָתִיב (שם טו ב) 'כָּל יָמִי
86 זֹכֶה בְּמִשְׁכָּב נְתַתָּה יְהִיָּה לָהּ', וּמִפְסוּק זֶה דּוֹרְשִׁים דִּין שׁוֹמְרֵת יוֹם
87 כְּנֶגֶד יוֹם (נדה עג), וּמִ'הִידָּה' דּוֹרְשִׁים שְׁצִרִיכָה לְשִׁמּוֹר אֵף מִקְצַת
88 מִיּוֹם הַמַּחֲרָת, אֲךָ מְכַל מִקּוֹם נֶאֱמַר דְּכָלִּילָא שְׁלֵאֲחֵר יוֹם רֵאִייתָהּ
89 מִיָּתָה לְיַעֲבִיד מִקְצַת שְׁמִיּוֹר, כְּלוֹמֵר שְׁכַךְ שֶׁתִּשְׁמּוֹר אוֹתוֹ לִילָה
90 תִּקְיִים מִקְצַת שִׁמּוֹר, וְאִזּוּ תִּיטְבֹּל, וְלֹא תֵהָא צְרִיכָה לַהֲמַתִּין עַד
91 הַיּוֹם, קָא מְשַׁמַּע לָן שֶׁאֵף שׁוֹמְרֵת יוֹם אִינָה טוֹבֵלֶת אֵלֶּא בְּיוֹם
92 שֶׁלֹּמַחֲרָתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁמָּה שֶׁנֶּלְמַד שְׁצִרִיכָה לְשִׁמּוֹר יוֹם נֹסֵף הוּא
93 מִדִּין סְפִירָה, וּכְסָפִירָת שְׁבַע נִקְיִים שֶׁל זָבָה גְּדוּלָּה, וּכְפִין דְּבִצְיָא
94 סְפִירָה בְּיוֹם שֶׁלֹּמַחֲרָת רֵאִייתָהּ,

1 הגמרא מתרצת את הדחייה: לְעוֹלָם הַבְּרִייתָא שֶׁחָרַשׁ תּוֹרָם
2 לְכַתְחִילָה כְּרַבִּי יְהוֹדָה הִיא, וְסָבַר שֶׁהָקוּרָא אֶת שְׁמַע בְּלֹא לְהַשְׁמִיעַ
3 לְאוֹזְנוֹ הִרִי זֶה מוֹתֵר אֲפִילוּ לְכַתְחִילָה, וְאִם כֵּן מִשְׁנַתִּינוּ שֶׁפִּסְלָה
4 בַּחֲרַשׁ בַּהֲכָרָה אֵין לְהַעֲמִידָה כְּרַבִּי יְהוֹדָה וִישׁ לְהַעֲמִידָה כְּרַבִּי יוֹסִי
5 שֶׁסָּבַר שֶׁאֵף בְּדִיעֵבֵד לֹא יֵצֵא, וְלֹא קָשְׁיָא מִן הַבְּרִייתָא לַעֲנִין בְּרַכַּת
6 הַמּוֹזֵן שִׁישׁ לְחַלֵּק בֵּין לְכַתְחִילָה לְדִיעֵבֵד, דְּהָא – הַבְּרִייתָא
7 הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁהִתִּירָה אֵף לְכַתְחִילָה דְּיָדִיד – הִיא דַּעַת רַבִּי יְהוֹדָה
8 עֲצֻמָּה, וְהָאִי – הַבְּרִייתָא הַשְּׁנִיָּה שֶׁחִילְקָה בֵּין לְכַתְחִילָה לְדִיעֵבֵד
9 דְּרַבִּי – רַבִּי יְהוֹדָה אִמְרָה בְּשֶׁם רַבּוּ רַבִּי אֲלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, שֶׁהוּא
10 אֲבָן סָבַר שִׁישׁ לְחַלֵּק בֵּין לְכַתְחִילָה לְדִיעֵבֵד, דְּתִנָּא בְּבְרִייתָא, רַבִּי
11 יְהוֹדָה אֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֲלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, תְּקוּנָא אֶת שְׁמַע, צָרִיךְ
12 שֶׁיִּשְׁמָע קִרְיָאָתוֹ לְאוֹנֵה, שְׁנֶאֱמַר (דברים וד) 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה'
13 אֶחָד, וְדוֹרְשִׁים מְתִיבֵת 'שְׁמַע', הַשְּׁמַע לְאוֹנִיד מַה שְּׁאֲתָה מוֹצִיא
14 מִפִּיד, וּמִלְשׁוֹן 'צָרִיךְ' מִשְׁמַע שֶׁהוּא רַק דִּין לְכַתְחִילָה. רַבִּי מֵאִיר
15 אֹמֵר, אֵף לְכַתְחִילָה אֵין צָרִיךְ לְהַשְׁמִיעַ אִמְרֵתוֹ לְאוֹנֵה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם
16 ו) 'אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם עַל לְבָבְךָ', וּמֵאַחַר שֶׁתִּלְהַה הַמְּצוּוֹת בְּלֹב,
17 לַמִּדִּים שֶׁאַחֲרַיָּה כְּוִנָּתָה חֵלֶב הֵן הֵן הַדְּבָרִים, וְאֵין צוֹרֵךְ שִׁישְׁמִיעַ לְאוֹנֵה.
18 תִּירוֹץ נֹסֵף בְּבִיאוֹר הַבְּרִייתָא: הַשְּׁמָא דְּאֶתִּית לְהִכִּי שִׁישׁ מַחֲלוּקָה
19 בֵּין רַבִּי יְהוֹדָה בְּשֶׁם רַבִּי אֲלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה לְרַבִּי מֵאִיר בַּעֲנִין זֶה, יֵשׁ
20 לְתַרְץ אֶת הַקּוּשִׁיא מִן הַבְּרִייתָא שֶׁל בְּרַכַּת הַמּוֹזֵן, שֶׁאֲפִילוּ תִּימָא
21 שְׂרָפִי יְהוֹדָה כְּרַבִּי רַבִּי אֲלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה כְּבִינָא לִיה, שֶׁלְכַתְחִילָה
22 צָרִיךְ לְהַשְׁמִיעַ לְאוֹנֵה, וְהָאִי דְּתִנִּי יְהוֹדָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי
23 שֶׁאֵף לְכַתְחִילָה אֵין צָרִיךְ לְהַשְׁמִיעַ לְאוֹנֵה, רַבִּי מֵאִיר הִיא שֶׁלְדַּבְּרִיו
24 הַכֹּל תִּלְוִי בְּכוּנָתָה חֵלֶב כְּמִבּוֹאֵר.

25 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: רַבִּי יְהוֹדָה מְכַשִּׁיר כְּקָטָן.
26 הַבְּרִייתָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה בַּעֲנִין זֶה: (דְּתִנָּא) [תְּנִינָא], אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה,
27 יֵשׁ רֵאִיָּה לְדַבְּרִי מִמַּעֲשֵׂה שְׁהִיָּה, כְּפִין הִייתִי, וְקִרְיָתִי לְמַגִּילָה
28 לְמַעֲלָה כְּרַבִּי טְרָפִין וְזָקָנִים – בַּפְּנִי רַבִּי טְרָפִין וְזָקָנִים כְּלוֹז, וּמִכָּךְ
29 שֶׁשֶׁתָּקוּ יֵשׁ רֵאִיָּה לְדַבְּרִי שְׁקִרְיָאָה זוּ כִּשְׂרָה. אָמְרוּ לוֹ, אֵין מְבִיאִין
30 רֵאִיָּה מִן הַקָּטָן, שֶׁאִדָּם אִינוּ נֶאֱמָן לְהַעֲדִיר עַל מַה שֶׁרָאָה בְּקִטְנוּתוֹ.
31 בְּרִייתָא נֹסֶפֶת כַּעֲנִין זֶה: תְּנִינָא, אָמַר רַבִּי, כְּפִין הִייתִי וְקִרְיָתִי
32 לְמַגִּילָה לְמַעֲלָה כְּרַבִּי יְהוֹדָה. אָמְרוּ לוֹ, אֵין מְבִיאִין רֵאִיָּה לְהַלְכָּה מִן
33 הַמַּתִּיר, שֶׁהִרִי רַבִּי יְהוֹדָה הוּא הַמַּתִּיר לְשִׁמּוֹעַ קִרְיָאָה מִקָּטָן, וְאֵין
34 לְהַבִּיא רֵאִיָּה מִמֶּנּוּ כִּיּוֹן שֶׁרַבִּים חוֹלְקִים עָלָיו. שׁוֹאֲלָת הַגְּמָרָא:
35 וְלִימָרּוּ לִיה שֶׁאֵין מְבִיאִין רֵאִיָּה מִן הַקָּטָן כְּדַבְּרִי חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוֹדָה
36 בְּבְרִייתָא הַקּוּדְמָת. מִשְׁבִּיבָה הַגְּמָרָא: תְּנִינָא וְעוֹד קָאֲמְרוּ לִיה, כְּלוֹמֵר,
37 הוֹסִיפוּ טַעַם אַחֵר עַל הַטַּעַם הָרֵאשׁוֹן, וְהִינֵנּוּ, תְּנִינָא דְּקָטָן הִייתִי וְאֵין
38 מְבִיאִים רֵאִיָּה מִרֵּאִיתִיךָ, וְעוֹד, שֶׁאֲפִילוּ אִם נָדוּל הִייתִי בְּאוֹתָהּ שְׁעָה
39 וְהִייתִי יֹכֵל לְהַבִּיא רֵאִיָּה מִרֵּאִיתִיךָ, מְכַל מִקּוֹם אֵין לָךְ לְהַבִּיא
40 רֵאִיָּה מִמַּעֲשֵׂה זֶה, שֶׁכֵּן אֵין מְבִיאִין רֵאִיָּה מִן הַמַּתִּיר.

משנה

41 הַמִּשְׁנָה מְפַרֶטֶת אֶת הַמְּצוּוֹת שֶׁזְּמַנָּם בְּיוֹם וְאֵין לַעֲשׂוֹתָן קוּדָם שֶׁתֵּנֵן
42 הַחֲמָה: אֵין קוֹרִין אֶת הַמְּגִלָּה בְּיוֹם הַפּוֹרִים, וְלֹא מַלְלָן תִּינוּק בֶּן
43 שְׁמוֹנֶה יָמִים, וְלֹא מוֹכְלִין טְמֵאִי זִבְהָ אוּ טְמֵאִי מֵת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי
44 לְסָפִירָתָם, וְלֹא מִזֵּין מִי אֶפְרָה פָּרָה עַל טְמֵא מֵת בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי
45 וְהַשְּׁבִיעִי לְסָפִירָתָהּ, וְכֵן שׁוֹמְרֵת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם לֹא תִּטְבֹּל, עַד שֶׁתֵּנֵן
46 תַּחֲמָה, שֶׁכֵּן אֵלּוֹ זְמַנָּם בְּיוֹם וְלֹא בְּלִילָה, וְכוֹלֵן שְׁעָשׂוֹ דְּבָרִים אֵלּוֹ
47 מְשַׁעֲלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר, כְּפִשׁ הַדְּבַר, כִּיּוֹן שֶׁאֵין כָּבֵד יוֹם הוּא וְנִקְרָא
48 מְשַׁעֲלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר, כְּפִשׁ הַדְּבַר, כִּיּוֹן שֶׁאֵין כָּבֵד יוֹם הוּא וְנִקְרָא

מגילה. הקורא למפרע – פרק שני דף כ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קמג רש"י

לעולם רבי יהודה – ואפילו לכתחילה מכשיר. ומתניתין רבי יוסי היא, ואפילו דיעבד לא. והאי – דתורם לכתחילה רבי יהודה. והאי – דברכת המזון. דרביה – משמו של רבי אלעזר בן עזריה אמרה, שצריך להשמיע. והאי לישנא משמע לכתחילה, אבל דיעבד יצא. והשתא דאיתיה להבי – לאשמועינא על פלוגתא דרבי יהודה ורבי מאיר. אפילו תימא רבי יהודה – דאמר בקריאת שמע יצא, דיעבד – אין, לכתחילה – לא. ומתניתין גמי לכתחילה הוא דפסלה לחרש, ורבי יהודה היא. והך דברכת המזון גמי רבי יהודה היא. ודקשיא לך הא דיהודה בריה דרבי שמעון בן פזי מני, לא רבי יהודה ולא רבי יוסי – רבי מאיר היא, דמכשר לכתחילה. מן המותר – רבי יהודה שקריה לפניו הוא המותר את הקטן, ואין לך להביא ראיה ממנו, שהרי רבים חולקין עליו. משנה ולא מובלין – משיגיע שבעי לזב ולטמא מת אין אומרים משחשיכה בבניית שביעי ראו תטבול, אף על גב דלילה תחילת יום היא – הכא יום בעינן. אבל משעבר היום מותר לטבול בלילה, ובגמרא יליף לה לכולהו. וכן שומרת יום כנגד יום – כגמרא מפרש מאי שנא דנקט להא ותו באנפי נפשה. הא תנא ליה "אין טובלין", עד הגץ החמה – שיצא מספק לילה. וכולן שעשו בו – דמעלות השחר ימנא הוא אבל לפי שאין הכל בקיאין בו צריכין להמתין עד הגץ החמה. גמרא כי קתני – עד שתהא הגץ החמה אדיום אקרייה שניה, וקאמר שיהא של יום ביום. ואיתקש טבילה – דכתיב בספיה "ורחץ במים" והוא הדין לזב וחבה. הבי גרסינן – פשיטא מאי שנא שומרת יום כנגד יום כר, שומרת יום כנגד יום – לאחר שכלה שבעה ימי נדה כנסין עשר יום הקריין ימי זבה, שאם תראה בהן שלשה ימים רצופין – הרי היא זבה, וטענה ספירת שבעה וקרבן. ואם תראה יום אחד – שומרת יום למחרת וטובלת. ומקראי יליף לה בתורת כהנים, ומייתי לה בשמעתא בתרייתא דמסכת נדה. תיהו – הך ראייה של זבה כראיה ראשונה של זב, דאיתקש לבעל קרי, דכתיב "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע". חדא זיבה כתיב הכא, והיינו ראייה ראשונה, ו"אשר תצא ממנו שכבת זרע" – היינו בעל קרי. משום דכתיב יחיה גרסינן – "כל ימי זוב טומאתה כמשכב נדתה יחיה לך". והך קרא בראיתא שומרת יום כנגד יום קאי, מרבוזי "כל ימי" דרשין לה במסכת נדה (עג, א). ואמרין התם: "יחיה לה" – מלמד שסופרת אחד לאחר, קצת מיום המחרת. הלכך, בלילה מידת הטבול, דעבדה קצת שימור.

לעולם רבי יהודה, ואפילו לכתחילה. ולא קשיא: האי ידיה והא דרביה. דתניא, רבי יהודה אומר משום רבי אלעזר בן עזריה: תקורא את שמע צריך שישמיע לאונן, שגמרא: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" – השמע לאונן מה שאמה מוציא מפיך. רבי מאיר אומר: "אשר אנכי מצוך היום על לבבך" – אחר פונת הלב הן הן הדברים. השתא דאיתיה להבי, אפילו תימא רבי יהודה כרביה סבירא ליה. והא דתני יהודה בריה רבי שמעון בן פזי – רבי מאיר היא. "רבי יהודה מכשיר בקטן". תניא, אמר רבי יהודה: קטן הייתי וקרייתיה למעלה מרבי טרפון חקנים בלוד. אמר לו: אין מביאים ראיה מן הקטן. תניא, אמר רבי: קטן הייתי וקרייתיה למעלה מרבי יהודה. אמרו לו: אין מביאין ראיה מן המותר. ולימרו ליה: אין מביאים ראיה מן הקטן! חדא ועוד קאמרו ליה. חדא קטן הייתי. ועוד: אפילו גדול הייתי, אין מביאין ראיה מן המותר. משנה אין קורין את המגילה, ולא מלין ולא טובלין ולא מוין, וכן שומרת יום כנגד יום, לא תטבול עד שתגץ החמה. וכולן שעשו משעלה עמוד השחר פשר. גמרא מנלן? דאמר קרא: "והימים האלה נזכרים ונעשים" – פיום – אין, בלילה – לא. לימא תיהו תיובתא דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: תיב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום? פי קתני – אידיוס. "ולא מלין וכו'" דכתיב: "וביום השמיני ימול". "ולא טובלין ולא מוין וכו'", דכתיב: "והזה הפהר על הטמא ביום השביעי", ואיתקש טבילה להויה. "וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתגץ החמה וכו'". פשיטא! מאי שנא שומרת יום כנגד יום מכל תיבי טבילות? איצטריך. סלקא דעתך אמינא תיהו בראיה ראשונה של זב, וראיה ראשונה של זב איתקש לבעל קרי, דכתיב: "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע". מה בעל קרי טבול פיום – האי גמי קא

ליטבול ביומיה. והא ביממא לא מצי טבילה, דכתיב: "כל ימי זבה כמשכב נדתה יחיה לה" – בלילא מיהת לעביד מקצת שימור, ותטבול. קא משמע לן פיון דכעיא ספירה, דהכא מייתי הדרשה הפשוטה יותר, בראיתא נגעים. והקשה הרב רבינו אפרים: כיון דמילה אינה בלילה, אם כן היא מצות עשה שהזמן גרמא היא! ויש לומר: דאי לא "אותו" הוה אמינא דהאי דנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא – היינו היכא דליכא כרת, דומיא דמצה ושמחה והקלה דלית בהו כרת, ומנייהו ממעטינן נשים. אבל מילה שיש בה כרת, ונכרתו עליה שלש עשרה בירות – הוה אמינא דמחייב בהו נשים למול את בנייהו, קא משמע לן "אותו" דלא. אי גמי למילה שלא בזמנה, וכמאן דאמר גידולין בין ביום בין בלילה. מאי שנא שומרת יום כנגד יום וכו' – אי "ולא טובלין" דלעיל מיירי בטבילת אדם – אתי שפיר, דבעי מאי שנא שהוכיז בפני עצמה. אבל אי איירי בטבילת אוב צריך לפרש הכי: מאי שנא שהוכיז שומרת יום, לומר שהיא ביום, מכל שאר חייבי טבילות.

ולא טובלין ולא מוין אלא ביום – קשיא: דהתנן במסכת פרה (פרק י"ב שנה י"א): אין טובלין האוב בלילה ומוין ביום, אבל הוא עצמו טובל בלילה ומוין עליו ביום. והכא אמרין דצריך לטבול ביום! ופירש רבינו תם: דשתי טבילות הן, אחת לפני החזאה כדי לקבל החזאה, ואותה היא בלילה, כדתנן במסכת יבמות (מגב). ואחת לאחר החזאה, והיינו ההיא דכתיבא בקרא. וההיא היא ביממא. והכי גמי משמע פרק שני דכריתות (ט, א) דאיכא טבילה לפני החזאה, דקאמרין: מה אבותיכם לא נכנסו לבית אלא במילה וטבילה וחרצאת דמים, וחרצאת דמים נפקא לן מ"ויוקק את הים" וטבילה נפקא לן משום דגמירי דאין חזאה בלא טבילה לפנייה כדי לקבל החזאה. והזאת פרה במקום אותה חזאה עומדת, ואם כן צריך טבילה לפנייה, וגם צריך טבילה לאחריה, דהא בספרי קתני: שאם הקדים טבילה לחזאה – לא עשה ולא כלום. אלמא: שיש טבילה לאחר חזאה, כדמשמע דתם, ואחת קודם החזאה כדמשמע בכריתות ובכמה מקומות בגמרתנו, שמוכר טבילה לפני החזאה, ומכל מקום קשה: הכא באיה טבילה מיירי אי בטבילה לפני החזאה, כדמשמע לישנא דנקט טובלין – ברישא אם כן היא אפילו בלילה, כדפירשיתו ואי מיירי באותה שלאחר חזאה – מאי איירא משום דאיתקש לחזאה? תיפוק ליה משום דהויא לאחר החזאה, ואינה אלא ביום! ולמעוטי לילה שלאחר החזאה דהיינו ליל שמיני לא איצטריך, דכיון דעבר שביעי – פשיטא דמותר לטבול בכל עת שירצה. וגם רש"י פירש כן, דמשעבר היום מותר לטבול בלילה. לכך נראה כפירוש רבינו יצחק בן אשר: דהכא מיירי בטבילת אוב, דהויא ביממא, כדתנן במסכת פרה (שם) ולכתיב נקט טובלין ואחר כן מוין. והכי גמי משמע בירושלמי, דמייתי קרא ד"וטבל יהודה" למדרשא דאתקש טבילה לחזאה, דהיינו טבילה אוב, ומיזו קשה לרבינו יצחק: דהא אמר בשלח מסכת יומא (פח, א) הוב החובה וטמא מת טבילתו ביום, רבי יוסי אומר: מן המנחה ולמעלה לא יטבול. פירוש: אחר שהתפלל תפלת המנחה, ותפילת נעילה יכול הוא לאומרה בלילה. ופשיטא דהיינו ביום שלאחר החזאה, דאי לפני החזאה היאך מותר לטבול ביום הכפורים? אי משום דטבילה בזמנה מצוה – מכל מקום החזאה היא שבות, כדאמר פרק אלו דברים (פסחים סה, ב), והיאך יכול לעשות? ואם תפרש שהוה מאתמול ועכשיו הוא טובל בשמיני – אין זו טבילה בזמנה, ולא דהיא יום הכפורים! וצריך לומר: שקבל החזאה מקטן, או בשוגג, או שעבר חזוה. דכתיב: "וביום השמיני ימול" – קשיא: דבפרק "רבי אלעזר אומר אם לא הביא" (שבת קלב, א) ושם דריש האי קרא, לומר אפילו בשבת, ומ"בן שמונת ימים" דריש ולא בלילה, ותניא התם כוותיה דרבי יוחנן! ויש לומר:

1 **ספירה** ביממא היא — מכאן קשיא לפירוש רש"י ד"כיצד צולץ" (פסחים פא.א ושם)
2 דפריך: ולרבי יוסי דאמר מקצת היום ככולו, וחבה שראתה בשבעה לספירתה
3 אינה סותרת, אם כן, וזה גדולה לדרידה היכי משכחת לה? ומשני: ובראתה כל שני בן
4 השמשות, דאז הוה סוף היום ותחלת האור בטומאה. וקשיא: אמאי לא אמר בראה כלילת?
5 דהא ספירה לילה לאו ספירה היא, ונמצא שכל

6 היום טמא, כיון שתחילתו הוה טמא! ויש לומר:
7 דסבר רבי יוסי דסוף היום מהני לשמור כמו תחלת
8 היום, והכי נמי משמע פרק שני דנויר (טז.א)
9 בסופו, דקאמר: ולרבי יוסי זבה גמורה היכי
10 משכת לה? אי דחוי בפלגא דימא — אידך פלגא
11 ליהוי לה שימור, ואם תאמר: אם כן רבי יוסי
12 דסבר מקצת היום ככולו, אם כן היה לו להקשות
13 רבי יוסי כבזאתי אמרה לשמעתיה, כדקפריך לרב
14 בבדה (ט.א), ויש לומר: דכזאתי אמרי אפילו מיום
15 ראשון ופסקה בו, דסותרת ליום ראשון, ורבי
16 יוסי לא אמר אלא מיום שבעה. **והא** קיימא לן
17 דעם צאת הכוכבים ליליא הוא — ואם תאמר:
18 כיון דקיימא לן בדצאת הכוכבים הוה ליליא, אם
19 כן אמאי פליגי רבי יוסי ורבי יהודה בבין
20 השמשות? לימרו בצאת הכוכבים! ויש לומר: דאף
21 בשיעור צאת הכוכבים יש חילוק, שיש כוכבים
22 נראין ביום.

23 **והיה** לנו הלילה למשמר — קשיא: דהא
24 אמרינן בברכות (ב.ב. ושם) גבי צאת
25 הכוכבים לילה הוא, ואף על פי שאין ראייה לדבר
26 וזכר לדבר — דכתיב: "והיה לנו הלילה למשמר",
27 ואמאי לא הוה ראייה גמורה כדמפקינן הכא
28 מקרא? ויש לומר: דהתם בעי לאסוקי דומן שכיבה
29 דגבי קריאת שמע הוה צאת הכוכבים, ומשום הכי
30 קאמרינן התם דאין זו ראייה גמורה. דנהי דהוה
31 לילה באותה שעה, מכל מקום לא הוה זמן שכיבה
32 לכל אדם. **ולוידוי** יום הכפורים דתניא —
33 קשיא: אמאי איצטריך למימר הא? כיון דתנא כל
34 היום כשר לסמיכה, והלא הוידוי אינו אלא בשעת
35 סמיכה? ויש לומר: דאי לא הוה אהי אמינא דוידוי
36 זה (בבבב) דשאר סמיכות, דאינו כשר כל היום.
37 ויגרם נמי לסמיכה שלא תהא כשרה כל היום
38 כשאר סמיכות, משום הכי איצטריך למתני
39 הוידוי.

40 **לקמיצה** ולהקטרה דכתיב ביום צוותו —
41 אבל שחיטה לא מפקינן מהאי קרא,
42 דלאו עבודה היא, שהרי כשרה בור. וקרא משתעי
43 בעבודה, דכתיב: "להקריב את קרבניהם", וכן
44 תנופה והגשה אין צריך בהו כהן במנחתו לפני
45 הקמיצה.

46 **כל** הלילה כשר לקצירת העומר. — אמור רבינו
47 תם: שאם שכח לברך בלילה לא יברך ביום,
48 כדמשמע בהאי סתמא דמתניתין. דנהי דאיכא
49 סתמא במנחות (ע.א.) דתני נקצר ביום כשר
50 בדיעבד, מכל מקום סתמא דהכא עדיפא. דהא
51 קתני לה גבי הלכתא פסיקתא דדינא. ועוד נראה:
52 דאפילו למאן דמכשר קצירת העומר ביום דיעבד,
53 מודה הוא גבי ספירה דאין לברך ביום, משום
54 דשהה עליה הכותב לעכב, דכתיב (ויקרא כג)

55 "תמימות" ואי אתה מוצא תמימות אלא כשאתה מונה בלילה, וכן כתוב ב"הלכות עצרת". וב"הלכות גדולות" כתב: דהיכא דאינשי לברך בלילה ימנה למחר בלא ברכה וכן הלכה. אבל אם
56 שכח לילה ויום — לא ימנה עוד בברכה, דבעינן "תמימות" וליכא. ואחר שבידך על הספירה אמר "יהי רצון שיכנה וכו'" מה שאין כן בתקיעת שופר ולולב, והיינו טעמא לפי שאין אלא
57 הוכחה עתה לבנין בית המקדש, אבל לשופר ולולב יש עשיה.

1 קא משמע לן — כיון דהאי אחד לאחד משום ספירה היא, מרוממת ספירה שבעה, כל
2 ספירה דיממא היא, דכתיב "וספירה לה שבעת ימים" (ויקרא טו.) מוקמי' = מקרימין,
3 מחשבי' = מעריבין. תא שמע והיה לנו הלילה למשמר והיום למלאכה — שמע מינה: כל
4 זמן שעוסקים במלאכה קרי יום, ולא קרמוותא וחשבותא. **משנה** כל היום כשר — ואף
5 על גב דקיימא לן דוידוי מקרימין למצות, דכתיב

6 "וישכם אברהם בבקר" (בראשית כב) אפילו הכי
7 כשר כל היום. לוידוי פריש — פר העלם דבר
8 של צבור, ופר כהן משיח, שמתוידין עליו חטא
9 שהביאודו עליו. כדאמרינן במסכת יומא (לו,
10 ב.): "והתודה" על חטאת עון חטאת. כתיב הכא
11 "וכפר עליו הכהן" (ויקרא ד) וכתיב התם ביום
12 הכפורים "יעמד חי לפני ה' לכפר עליו וגו'"
13 (ויקרא טז) מה להלן כפרת דברים וזבחים, כדילוף
14 לקמן — אף כאן כפרת דברים וזבחים. למליקה —
15 של עוף, לקבלת הדם, להויה —
16 לזריקת הדם, והוית פריש הנשרפין וחטאות
17 הפנימיות שהיא זריקה שלהן. **גמרא** בכפרת
18 דברים — וידוי. במסכת יומא (לו, ב) מסיים לה:
19 אתה אומר בכפרת דברים, או אינו אלא בכפרת
20 דמים? הרי הוא אומר "ושחט את פר החטאת
21 אשר לו" למדנו שעדיין לא נשחט הפר. כי ביום
22 הזה יכפר עליכם — אלמא כפרתו ביום. והניף
23 והקריב — והקריבה היא הגשה, דאי אפשר
24 לומר דף הקריבה היא הקטרת הקומץ — דהא
25 כתיב בתריה "וקמץ והקטיר". ומה היא הגשה —
26 מגיש את המנחה ומניעה בקרן מערבית דרומית
27 של מזבח כנגד חודה של קרן, ואחר כך קומץ.
28 ומקראי יליף לה במסכת סוטה (יד, ב) ובמנחות
29 (טז, ב.) לקמיצה ולהקטרה — בהקטרת קומץ
30 קאמר, שהיא במנחה כנגד זריקת דם בזבחים,
31 ואינה כשרה אלא ביום. אבל הקטר חלבים
32 ואבירים — תנן במתניתין דכשרים כל הלילה.
33 ביום צוותו — להקריב את "קרבניהם" וכל הני
34 הקרבת הקרבן נינהו. דאילו הקטרת קומץ
35 הקריבה היא, וקמיצה איתקש להקטרה, דכתיב
36 "וקמץ והקטיר". מליקת עוף, מליקתו והויתו
37 כאחת, והויתו היא הקרבתו. קבלת דם —
38 הקריבה קרי לה, דאמר מר (תגיגה יא, א):
39 "והקריבו" — זו קבלת הדם, אי נמי: להקריב —
40 כל צורכי הקריבה: קמיצה ומליקה וקבלת כולן
41 צרכי הקריבה הן, ואי אפשר בלא הן. אבל הגשה
42 ותנופה — אינן מעכבין.

משפט

"ולוידוי מעשר וכו'" - דכתיב: "ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית
וסמך ליה: "היום הזה ה' אלהיך מצוד". "לסמיכה ולשחיטה" - דכתיב: "וסמך
ולשחט" וכתוב פה בשחיטה: "ביום זבחכם". "ולתנופה" - דכתיב: "ביום הניפכם את
העמר". "ולתנופה" - דאיתקש לתנופה, דכתיב: "ולקח הפה מיד האשה את מנחת
הקנאות והניף והקריב". "למליקה ולקמיצה ולהקטרה ולהזיה" - דכתיב: "ביום צוותו
את בני ישראל". "ולשחיטת סוטה" - אתיא 'תורה' 'תורה' כתיב הכא: "ועשה לה
הפה את כל התורה הזאת", וכתוב התם: "על פי התורה אשר יורוד ועל הפשט".

מה

"תמימות" ואי אתה מוצא תמימות אלא כשאתה מונה בלילה, וכן כתוב ב"הלכות עצרת". וב"הלכות גדולות" כתב: דהיכא דאינשי לברך בלילה ימנה למחר בלא ברכה וכן הלכה. אבל אם
שכח לילה ויום — לא ימנה עוד בברכה, דבעינן "תמימות" וליכא. ואחר שבידך על הספירה אמר "יהי רצון שיכנה וכו'" מה שאין כן בתקיעת שופר ולולב, והיינו טעמא לפי שאין אלא
הוכחה עתה לבנין בית המקדש, אבל לשופר ולולב יש עשיה.

ולחקטיר

מגילה דף כ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קמח

נרפא, ועושה סדר טהרה בהזאה והקרבה ככל המבואר בפרשת
מצורע (ויקרא יד ב'ז).
המשנה מונה את המצוות שזמנן כל הלילה: **בְּשֶׁר**
לְקַצֵּיט הַעֲזוּמָר במוצאי יום טוב ראשון של פסח (ויקרא כג יא),
וְלִהְיוּת חֲלָבִים של קרבנות וְאֲבָרִים של עולות הקריבות כליל
למזבח. זה הכלל, דָּבָר שְׁמֻצָּתוֹ בְּיוֹם בָּשָׂר כָּל הַיּוֹם, וְדָבָר שְׁמֻצָּתוֹ
בְּלֵילָה בָּשָׂר כָּל הַלַּיְלָה.

גמרא

הגמרא מבארת את מקור דיני המשנה. מבררת הגמרא: מִנָּחֳל
שקריאת המגילה כשירה כל היום. משיבה הגמרא: דְּאִמְרַת קְרָא
(אסתר ט כח) וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִפְגְּרִים וְנִעְשִׂים, ומבואר שזמנה ביום,
ופשוט מסבירא דהיינו כל היום.
הגמרא מבארת את מקור הדינים הנוספים שבמשנה: כל היום
כשר לְקַרְיַת הַחֵלֶל, דְּכֵתִיב (תהלים קיג א) 'מִמְּוֶרֶח שָׁמֶשׁ עַד מְבֹאֵר
מְהֵלֶל שֶׁם ה' וּמְבֹאֵר שְׁמֵהּ בְּיוֹם. (רבי יוסי) [רבי יוסף] אִמְרַת,
המקור הוא מפסוק שבהלל (שם קיח כד) 'זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ה' נִגְיָלָה
וְנִשְׁמָחָה בּוֹ'. וְלִנְטִילַת לֹוֶלֶב המקור שזמנו ביום הוא, דְּכֵתִיב (ויקרא
כג מ) 'וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בְּיוֹם הָרֵאשִׁון'. וְלִתְקַעַת שׁוֹפָר המקור שזמנו
ביום, דְּכֵתִיב (במדבר כט א) 'וְיוֹם הָרֵעוּהָ וְהָיָה לָכֶם'. וְלִמְוִסְפִּין המקור
שזמנו כל היום, דְּכֵתִיב בקרבנות המוספין (ויקרא כג לו) 'דָּבָר יוֹם
בְּיוֹמוֹ'. וְלִתְפִּלַּת הַמוֹסְפִין המקור שזמנו ביום, שכן בקרבנות
המוספין שְׁוִיָּה דְּרַגְנָן, כיון שנתקנו כנגד קרבנות המוספים, ולכן
זמנו ביום כזמן קרבנות המוספים.
וְלִידוֹי פָּרִים מקורו שהוא רק ביום, דְּלִילָה בגזירה שוה 'בְּפֶרֶח'
'בְּפֶרֶח' מִיּוֹם הַבְּפוּרִים, שנאמר בפרים אלו (ויקרא ד ט) 'וְכֹפֶר עֲלֵהֶם
הַכֹּהֵן, וּבְיוֹם הַכְּפוּרִים נֹאמַר (שם טו יא) 'וְכֹפֶר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ',
ומפסוק זה למדים את דין וידיו כהן גדול ביום הכפורים, דְּתִנָּא
בברייתא, לגבי הפסוק שנאמר נְבִי יוֹם הַכְּפוּרִים 'וְכֹפֶר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד
בֵּיתוֹ', בְּכִפְּרַת דְּרָבִי – בידיו שמכפר על עצמו בדברים הַתְּנוּב
מְדַבֵּר, וְהָרִי דִּינִי הַכְּפֶרָה של יום הכפורים בְּיָמָא הָא, דְּכֵתִיב ביום
הכפורים (שם טו ז) 'כִּי בְּיוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם', וממילא נלמד בגזירה
שוה שגם הכפרה שנאמרה בפרים וידיו היא, וממילא אף וידיו זה
נאמר דווקא ביום.
שנינו במשנה: וְלִידוֹי מַעֲשֵׂר וכו'.

מבארת הגמרא את המקור שזמנו ביום: דְּכֵתִיב (דברים כו יג) 'וְאִמְרַת
לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּעֵרְתִּי תִקְדֵּשׁ מִן הַבֵּית, וְסִמְנִי לֵיהָ (שם כו טז) 'וְהָיָה
הַזֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ מִצִּדוֹ, ומסמיכות זו אנו למדים שזמן וידיו מעשר
ביום.

שנינו במשנה: לְסִמְכָה וְלִשְׁחִיטָה.

המקור שהן רק ביום: דְּכֵתִיב (ויקרא ג ח) 'וְסִמְנִי וְשַׁחֲטוּ, ולמדים
מסמיכות שדינן שוה, וְכֵתִיב בָּהּ בְּשַׁחֲטָהּ (שם יט י) 'בְּיוֹם זִכְבָּחָהּ',
ומבואר שהשחיטה היא רק ביום, והוא הדין לסמיכה שזמנה ביום.
המקור לדינים נוספים שבמשנה: וְלִתְנוּפָה המקור שהיא ביום
דווקא, דְּכֵתִיב (שם כג יב) 'בְּיוֹם הַנִּיפָכָם אֵת הָעֲזוּמָר'. וְלִתְנוּפָה המקור
שהיא רק ביום, למדים מְדִאֲתִיקָשׁ לִתְנוּפָה שהיא ביום כאמור,
דְּכֵתִיב לגבי סוטה (במדבר ה כה) 'וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֵת מִנְחַת
הַקָּנָאוֹת וְהִנִּיף וְהִקְרִיב, וְהִקְרִיב הָאִשָּׁה, וְנִסְמַךְ לִזְהִינָף'
להקישו לו לענין זה.

שנינו במשנה: וְלִמְלִיקָה וְלִקְמִיצָה וְלִתְקַרְרָה וְלִתְהִיָּה.
הגמרא מבארת המקור שכל עבודות אלו נעשות רק ביום: דְּכֵתִיב
(ויקרא ז ל) 'בְּיוֹם צִוּתוֹ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֵת קֶרְבָּנֵיהֶם לַה'.
מקור הדין הבא: וְלִתְשַׁנְתָּ סוּפָה המקור שזמנה ביום, אֲתֵיב בגזירה
שוה 'תֹּרֶחַ' / תֹּרֶחַ, כְּתִיב הָבָא בפרשת סוטה (במדבר ה ה) 'וְעָשָׂה לָהּ
הַכֹּהֵן אֵת כָּל הַתֹּרָה הַזֹּאת, וְכֵתִיב הָתָם בַּעֲנִן הַמִּשְׁפָּט (דברים יז יא)
'עַל פִּי הַתֹּרָה אֲשֶׁר יוֹדֵיךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט',

סְפִירָה רק בְּיָמָא היא ולא בלילה, כמו שנאמר (ויקרא טו כח) 'וְסִפְרָה
לָהּ שִׁבְעַת יָמִים, ולכן צריכה להמתין עד למחרת.
שנינו במשנה: וְכוּלָן שְׁעִשׁוּ מִשְׁעָלָה עֲמִיד הַשֶּׁחֶר בָּשָׂר.
מבררת הגמרא: מִנְּהִי מִלֵּי שתחילת היום הוא מעלות השחר.
משיבה הגמרא: אִמְרַת רַבָּא, דְּאִמְרַת קְרָא (בראשית א ד) 'וַיִּקְרָא אֱלֹהִים
לְאֹר יוֹם, כלומר, לְמֵאיר וְכָא – כשאור השחר מתחיל לבוא
ולתהיר קְרָא ה' יוֹם.

מקשה הגמרא: אִלָּא מַעֲתָה לִפִּי סברא זו, כיצד נפרש את מה
שנאמר (שם) 'וְלִחְשֹׁךְ קְרָא לַיְלָה' [האם גם בזה נפרש שְׁלִמְחִישֵׁךְ וְכָא
קְרָא לַיְלָה, כלומר שבשקיעת החמה שאז מתחיל החושך לבוא
קְרָא לַיְלָה], וְהָא קִיָּמָא לָן לַהֲלָכָה דְּעַד צֵאת הַכּוֹכָבִים לְאֹר לַיְלָה
הוא, כלומר שתחילת הלילה הוא רק בצאת הכוכבים כשמחשיך
לגמרי, ואם כן גם יום צריך לומר שהוא רק כשמאיר לגמרי דהיינו
בהנץ החמה, ומנין שאף מעלות השחר נחשב יום.

הגמרא מביאה מקור אחר לדין המשנה: אִלָּא אִמְרַת רַבִּי זִירָא,
המקור לכך הוא מְהָבָא, שנאמר בבבלי חומת ירושלים על ידי עולי
בבל (נחמיה ד טו) 'וְאֵנָּהנוּ עוֹשִׂים בְּמִלְאָכָה וְהַצִּנִּים מְחִיזִים בְּרָמָהִים
מַעֲלוֹת הַשֶּׁחֶר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים, ומבואר שתחילת היום הוא
מעלות השחר. ועוד אִמְרַת הכתוב (שם ד טז) 'וְהָיָה [וְהָיָה] לָנוּ הַלַּיְלָה
(לְמִשְׁמַר) [מִשְׁמַר וְהָיָה] מִלְאָכָה'. שואלת הגמרא: מֵאֵי 'וְאִמְרַת',
כלומר מדוע הוצרך רבי זירא להביא פסוק זה. משיבה הגמרא: וְכִי
תִּנָּא שאין מהפסוק הראשון ראייה לכך, משום שניתן לומר
שבאמת מִשְׁעָלָה עֲמִיד הַשֶּׁחֶר לְאֹר יָמָא הוא, וכן אפשר לומר
שכבר מִכִּי עָרְבָא שְׁמָשָׁא לַיְלָה הוא, וְאִנְהוּ שעשו במלאכה
מעלות השחר ועד צאת הכוכבים, היו מְקַדְמִי במלאכה קודם
תחילת היום, וּמְחַשְׁבִּי במלאכתם לאחר סוף היום, לכן אמר רבי
זירא: תָּא שְׁמַע זַאת מִמָּה שנאמר 'וְהָיָה [וְהָיָה] לָנוּ הַלַּיְלָה מִשְׁמַר
וְהָיָה מִלְאָכָה', כלומר שמפסוק זה מוכח שהמלאכה היתה רק
ביום, וממילא הוּמָנִים שנתבארו בפסוק הראשון הרי הם מוכיחים
על משך זמן היום, שהוא מעלות השחר עד צאת הכוכבים.

משנה

המשנה מפרטת את המצוות שזמנן ביום, ושכל היום כולו כשר
בהם: כָּל הַיּוֹם בָּשָׂר לְקַרְיַת הַמְּגִילָה של יום הפורים, וְלִקְרִיַת
הַחֵלֶל בימים שחייבים בה, וְלִתְקַעַת שׁוֹפָר בראש השנה, וְלִנְטִילַת
לֹוֶלֶב ביום הראשון של סוכות, וְלִתְפִּלַּת הַמוֹסְפִין בימים שבהם היה
קרבן מוסף במקדש, וְלִמְוִסְפִּין – להקריב קרבן מוסף במקדש,
וְלִידוֹי הַפָּרִים – על פר העלם דבר של ציבור (ויקרא ד טז) ועל פר
כהן משיח (שם ד טז), שמתוודים על חטאת שעליו הוא בא, וְלִידוֹי
מַעֲשֵׂה, שבערב פסח של שנה רביעית ושביעית לשמיטה מבערים
את המעשרות מהבית, ואומרים הפסוקים 'בְּעֵרְתִּי תִקְדֵּשׁ מִן הַבֵּית'
וגו' ואילך (דברים כו יג-טז), וְלִידוֹי יוֹם הַכְּפוּרִים שהיה כהן גדול
מתוודה על הקרבנות שהקריב (ויקרא טז כא), וְלִסְמִיכָה על ראש
הקרבנות (שם ג ובעד), וְלִשְׁחִיטָה של הקרבנות, וְלִתְנוּפָה של העומר
בהבאתו למחרת יום טוב הראשון של פסח (שם כא יא), וְלִתְנוּפָה
וְלִקְמִיצָה וְלִתְקַרְרָה של המנחות, שמוגישים אותן תחילה ליסוד קרן
מערבית דרומית של המזבח (שם ב ח), והכהן קומץ מן הסולת
והשמן ומקטירים על המזבח (שם ב ט), וְלִמְלִיקָה של קרבן העוף,
וְלִקְבָלָה של דם הקרבנות במוזק להזוהו על המזבח, וְלִתְהִיָּה שלו
על המזבח, וְלִשְׁחִיטָה סוּפָה – אשה שקינא לה בעלה ונסתרה,
שהיו משקים אותה מים המאריים, והמים בודקים אותה אם
זינתה (במדבר י כד), וְלִעֲרִיפַת הַעֲנָלָה – כשנמצא אדם הרוג מחוץ
לעיר ולא נודע מי הכהו, היו זקני העיר יוצאים ועורפים את
העגלה בנחל, ואומרים 'ידינו לא שפכו את הדם הזה' (דברים כא א),
וְלִשְׁחִיטָה הַמוֹצֵרֶת – אדם שנפל בו נגע צרעת וטימאהו הכהן יוצא
מחוץ למחנה, כשמתרפא מצרעתו מובא אל הכהן ורואה שאכן

1 מַה הַמְשָׁשֶׁת יֵשׁ לַעֲשׂוֹתוֹ דְּוֹקָא בְּיוֹם, אָפֵי כַּאֲן בַּהֲשָׁקָא סוּטָה יֵשׁ
2 לַעֲשׂוֹתָהּ דְּוֹקָא בְּיוֹם.

3 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְלַעֲרִיפָתָהּ הֶעֱלָהּ.

4 הַגְמָרָא מְבַאֲרָת אֵת הַמְקוֹר שְׁדוּקָא בְּיוֹם: אָמְרִי רַבִּי יוֹנָא,
5 'בְּפִרְהָ' בְּתִיבָה כַּה בַּפְסוּק 'כִּפְרָ לַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל' (דְּבָרִים כ"א ח), וְהָרִי הָיָא
6 כְּקִדְשִׁים, וְלֹכֵן דִּינָה כְּמוֹתָם שְׁדוּקָא בְּיוֹם.

7 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְלִפְתָּרָהּ מְצוּרָה.

8 הַמְקוֹר שְׁדוּקָא בְּיוֹם: דְּבִתְיָב (וְיִקְרָא י"ב ב) 'זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת הַמְצוּרָה
9 בְּיוֹם מִתְּהַרְתּוּ', כְּלוֹמַר שְׁצִירָךְ לְהִיטְהִיר דְּוֹקָא בְּיוֹם.

10 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: כָּל הַלֵּילָה בְּשֶׁר לְקַצִּירָתָהּ הָעוֹמֵר וְכו'.

11 הַגְמָרָא מְבַאֲרָת אֵת הַטַּעַם שְׁדוּקָא לְהִילָה כִּשְׁר לַקִּצִּירָתָהּ הָעוֹמֵר:
12 דְּאָמְרִי מִרְ בְּבִרְיִיתָא (מַנְחוֹת ט"ו), קִצְרָהּ שֶׁל תְּבוּאָתָהּ הָעוֹמֵר, וּבְפִירָהּ

13 שֶׁל הָעוֹמֵר, נַעֲשׂוֹת דְּוֹקָא בְּלֵילָה, וְלִמְדִים אוֹתָן מִמָּה שְׁנֹאמַר
14 בַּסְפִּירָתָהּ הָעוֹמֵר (וְיִקְרָא כ"ג טו) 'תְּמִימַת תְּהִינָהּ/ ש'תְּמִימוֹת' מִתְקִיִּים

15 רַק אִם מִתְחִילִים לַסְפּוֹר לִילָה, וְהַבָּאָה שֶׁל הָעוֹמֵר נַעֲשִׂית דְּוֹקָא
16 בְּיוֹם, שְׁנֹאמַר בַּה (שם) 'מִיּוֹם הִבִּיאָכֶם.

17 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְלִקְצֹרָהּ חֲלָבִים וְאֵבָרִים.

18 הַמְקוֹר שְׁהוּא כָּל הַלֵּילָה: דְּבִתְיָב בַּעוֹלָה (וְיִקְרָא ו' ב) 'הָעֵלָה עַל
19 מוֹקְדָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה עַד הַפֹּקֶר', וְהוּא הָדִין לִשְׂאֵר

20 הַקְּרִבָּנוֹת.

21 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: זֶה הַכֹּלֵל, דְּכִרְ שְׁמִצּוֹתָיו בְּיוֹם בְּשֶׁר כָּל הַיּוֹם.

22 מִבְּרַת הַגְמָרָא: 'זֶה הַכֹּלֵל' לְאֹתוּיָי מֵאֵי, הָרִי הַמִּשְׁנָה כִּבְר פִּירְטָה
23 אֵת כָּל הַדִּינִים הַכְּלוּלִים בַּכֶּךְ. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: לְאֹתוּיָי סִידוּר שְׁנֵי

24 הַבְּיָרִין – כְּפוֹת הַלְבוּנָה שֶׁעַל שׁוֹלְחַן לַחֵם הַפָּנִים (וְיִקְרָא כ"ד ט), וְסִלּוֹק
25 שְׁנֵי הַבְּיָרִין הַיּוֹשֵׁנִים שְׁהִיוּ בַּשְּׁבוּעָה שְׁקוּדִים לִכְן, וְכִרְבִּי יוֹסִי, דְּתִנְיָא

26 בְּבִרְיִיתָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, סִילֵק אֵת מַעֲרַכְתָּהּ הַלָּחִם שֶׁעַל הַשׁוֹלְחָן
27 הַיִּשְׁנָה בַּשַּׁבָּת בַּשְּׁחִירָה, וְסִידוּר אֵת הַחֲדָשָׁה רַק בַּעֲרִיבָתָהּ – בַּסּוּף יוֹם

28 הַשַּׁבָּת, אִין בְּכֶךְ בְּלוֹם, שְׁלֵא עֲבַר עַל צִיּוּרֵי הַתּוֹרָה שִׁיחָא הַלָּחִם
29 תָּמִיד עַל הַשׁוֹלְחָן כְּדִלְהֵלָן, וְקָה (וְכִינִצֵּר) אִין מְקַיִּים מַה שְׁנֹאמַר

30 בַּלָּחֵם הַפָּנִים (לִפְנֵי ה' תָּמִיד) 'לִפְנֵי תָּמִיד' (שְׁמוֹת כ"ה ל), שְׁלֵא יִהְיֶה
31 הַשׁוֹלְחָן לִן בְּלִילָה בְּלֵא לָחֵם.

32 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: דְּכִרְ שְׁמִצּוֹתָיו בְּלֵילָה בְּשֶׁר כָּל הַלֵּילָה.

33 מִבְּרַת הַגְמָרָא: כָּלֵל זֶה לְאֹתוּיָי מֵאֵי, הָרִי כִּבְר פִּירְטָה הַמִּשְׁנָה אֵת
34 הַדְּבָרִים שֶׁכְּשֵׁרִים כָּל הַלֵּילָה. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: לְאֹתוּיָי אֲכִילַת

35 פֶּסַחִים שְׁנִיתָן לְאוֹכְלֵם כָּל לֵיל פֶּסַח, וְלֵאֵל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה.
36 דְּתִנְיָא בְּבִרְיִיתָא, נֹאמַר בְּקִרְבֵּן פֶּסַח (שְׁמוֹת י"ב ח) 'וְאָכְלוּ אֵת הַבֶּשֶׂר

37 בְּלֵילָה הַזֶּה', אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, נֹאמַר כַּאֲן 'בְּלֵילָה הַזֶּה',
38 וְנֹאמַר לְהֵלֵן בְּמִכַּת בְּכוֹרוֹת (שָׁם י"ב י"ג), 'וְעֲבַרְתִּי בְּאֵרֶץ מִצְרַיִם בְּלֵילָה

39 הַזֶּה', מַה לְהֵלֵן עֲבַר עַד חֲצוֹת, שְׁהָרִי נֹאמַר (שָׁם י"ד ד) 'בְּחֻצַּת הַלֵּילָה
40 אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם, אָפֵי כַּאֲן אֲכִילַת הַפֶּסַח הִיא עַד חֲצוֹת בַּלְבַּד.

41 וְלֹכֵךְ בָּאָה הַמִּשְׁנָה לְהוֹצִיא מְשִׁיטָתוֹ, וְלִרְבוּת שֶׁאֲכִילַת פֶּסַחִים
42 בַּשִּׁירָה כָּל הַלֵּילָה, וְלֹא רַק עַד חֲצוֹת.

הדרן עלך הקורא למפרע

פרק שלישי - הקורא עומד

43 בתחילת פרק זה משלים התנא את דיני קריאת המגילה, ואחר כך
44 עובר לבאר את הלכות קריאת התורה.

משנה

45 הקורא את המגילה, אם רצה קוראה כשהוא עומד, ואם רצה
46 קוראה יושב. ובין אם קראה אדם אחד להוציא את הציבור, ובין

47 אם קראוה שנים יחד, יצאו השומעים ידי חובתם. מקום שנהגו
48 לקרוא על קריאת המגילה, יברך, ומקום שנהגו שלא לברך, לא יברך

49 – אינו צריך לברך.
50 עתה מבארת המשנה את מנין העולים לקריאת התורה בכל ימות

51 השנה: בימות החול בשני וְחִמְשִׁי, וכן בַּשַּׁבָּת בַּתְּפִילַת הַמִּנְחָה,

52 קורין בתורה שלשה אנשים. אין פותחין מהן, ואין מוסיפין עליהן
53 יותר משלשה קוראים, שלא לעכב את הציבור. ואף אין מוסיפין

54 בַּנְּבִיאָה אַחֵר קְרִיאָתוֹ אִלּוּ. דִּין נוסף: הַפּוֹתֵחַ – הַקּוֹרֵא הָרִאשׁוֹן,
55 וְהַחוֹתֵם בַּתּוֹרָה – הַקּוֹרֵא הָאַחֲרוֹן, מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וְלֹאֲחֵרֶיהָ, כְּלוֹמַר,

56 הָרִאשׁוֹן מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ, וְהָאַחֲרוֹן מְבָרֵךְ לְאַחֲרֶיהָ, וְהַמִּצְעִי אִינוֹ
57 מְבָרֵךְ כָּלֵל.

58 וְכִרְאִשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחוּלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, קוֹרִין בַּתּוֹרָה אַרְבָּעָה אַנְשִׁים, וְאִין
59 פּוֹתְחִין מִהֵן, וְאִין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן, וְכֵן אִין מוֹסִיפִין בַּנְּבִיאָה. וְגַם בְּהֵם

60 רַק הַפּוֹתֵחַ וְהַחוֹתֵם בַּתּוֹרָה מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וְלֹאֲחֵרֶיהָ, וְשְׁנִים
61 הָאֲמִצְעִיִּים אֵינֶם מְבָרְכִים כָּלֵל.

62 כָּלֵל בְּמִנְיֵן הַקּוֹרְאִים: זֶה הַכֹּלֵל, כָּל יוֹם שֶׁשֶׁשׁ בּוֹ מוֹשֶׁה וְאִינוֹ יוֹם מוֹזֵב,
63 כְּגוֹן רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד שְׁאִינֶם אֲסוּרִים בְּמַלְאכָה, מוֹסִיפִין

64 בּוֹ קוֹרֵא אֶחָד וְקוֹרִין אַרְבָּעָה אַנְשִׁים. וּבְיוֹם מוֹזֵב קוֹרִין חֲמִשָּׁה. וּבְיוֹם
65 הַכַּפּוּרִים קוֹרִין שֵׁשֶׁה. וּבַשַּׁבָּת קוֹרִין שֶׁבַע אַנְשִׁים.

66 אִין פּוֹתְחִין מִהֵן – מִמִּנְיֵן הַקּוֹרְאִים הַלָּלוּ, אֲכָל אִם יִרְצוּ מוֹסִיפִין
67 עֲלֵיהֶן קוֹרְאִים כְּרֻצּוֹם. וּמוֹסִיפִין בִּימֵים אִלּוּ בַּנְּבִיאָה לְאַחֵר

68 הַקְּרִיאָה. וְגַם בִּימֵים אִלּוּ רַק הַפּוֹתֵחַ וְהַחוֹתֵם בַּתּוֹרָה מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ
69 וְלֹאֲחֵרֶיהָ.

גמרא

70 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה שֶׁהַקּוֹרֵא אֵת הַמְּגִלָּה יִכּוֹל לִישׁוֹב: תָּנָא – שְׁנִינוּ
71 בְּבִרְיִיתָא עַל דְּבָרֵי מִשְׁתַּנּוּיָהּ, מַה שָּׂאִין בֶּן בִּקּוּרָא בַּתּוֹרָה לְהוֹצִיא

72 הַצִּיּוּר, שְׂאִין לוֹ לְקִרְוֵא מִיּוֹשֵׁב. מִבְּרַת הַגְמָרָא: מִנְּהִי מִלֵּי
73 שֶׁהַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה צָרִיךְ לַעֲמוֹד, אָמַר רַבִּי אֶבְיָה, דְּאָמַר קָרָא (דְּבָרִים ה'

74 ח') 'וְאָתָּה פֹה עֹמֵד עִמָּדִי', הָרִי שְׁלִמּוֹד הַתּוֹרָה הוּא דְּוֹקָא
75 בַּמְעוֹמֵד. וְאָמַר רַבִּי אֶבְיָה, אֲלֵמָא – אִם לֹא שֶׁבִּמְקָרָא בְּתוֹב כֵּן עַל

76 הַקֶּבֶד, אִי אֶפְשָׁר לֵנו לְאוֹמְרוֹ, שֶׁכִּיכּוֹל אָפֵי תְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
77 בַּעֲמֻדָּה – נֹאמַר עַל הַקֶּבֶד לִשׁוֹן 'עֲמִידָה' כְּמוֹ שִׁיכּוֹל לְהֹאמַר עַל

78 דְּרַשָּׁה נּוֹסֶפֶת: וְאָמַר רַבִּי אֶבְיָה, מִנֵּן לָרֵב שְׁלֵא יוֹשֵׁב עַל גְּבִי מִטָּה
79 וְיִשְׁנָה לְתַלְמִידוֹ הַיּוֹשֵׁב עַל גְּבִי קֶרֶקֶע, אִלֵּא יוֹשֵׁב שְׁנִיחָה בְּשׁוּהָ עַל

80 גְּבִי קֶרֶקֶע אוֹ עַל גְּבִי מִטָּה, שְׁנֹאמַר 'וְאָתָּה פֹה עֹמֵד עִמָּדִי', כְּלוֹמַר
81 'עֲמִידָה' כִּיכּוֹל שׁוּהָ עִמִּי.

82 תָּנּוּ רַבֵּנָן, מִיּוֹתָם מִשָּׁה רַבִּינוּ שֶׁלֹּמֹד תּוֹרָה מִפִּי הַגְּבוּרָה וְעַד יְמוֹת
83 רַבֵּן גַּמְלִיאֵל, לֹא הָיוּ לְמִדִּין תּוֹרָה מִיּוֹשֵׁב אֲלֵא מְעוֹמֵד, אוֹלָם מִשְׁמַת

84 רַבֵּן גַּמְלִיאֵל יָרַד חוּלִי לְעוֹלָם, וְהָיוּ לְמִדִּין תּוֹרָה מִיּוֹשֵׁב מִפְּנֵי
85 הַחוּלְשָׁה. וְהָיוּ דִּתְנֵן (סוּטָה מ"ט), מִשְׁמַת רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּטַל כְּבוֹד

86 תּוֹרָה, הָדִינוּ מַה שְׁהָיוּ מְכַבְּדִים אֵת הַתּוֹרָה עַל יְדֵי שְׁהָיוּ עוֹסְקִים
87 בָּהּ בַּמְעוֹמֵד, דְּבַר זֶה נִתְּבַטַּל מִשְׁמַת רַבֵּן גַּמְלִיאֵל.

88 הַגְמָרָא דְּנָה בַּסְתִּירָתָהּ הַפְּסוּקִים לְגַבִּי מִנְּהִיגוֹ שֶׁל מִשָּׁה רַבִּינוּ
89 כְּשִׁקִּיבֵל הַתּוֹרָה: בְּתוֹב אָחֵד אוֹמֵר (דְּבָרִים ט"ו) 'וְאַשְׁכֵּחַ בְּהָר אֲרֻבָּעִים

90 יוֹם וְאֲרֻבָּעִים לַיְלָה', הָרִי שֶׁלֹּמֹד בִּישִׁיבָה, וְאִילוּ בְּתוֹב אָחֵד אוֹמֵר
91 (דְּבָרִים י"ז) 'וְאֲנִכִּי עֹמְדִי בְּהָר בְּיָמִים הָרִאשִׁינִים אֲרֻבָּעִים יוֹם

92 וְאֲרֻבָּעִים לַיְלָה', וּמְבֹאֵר שֶׁלֹּמֹד בַּעֲמִידָה.
93 הַגְמָרָא מְבַאֵר אַרְבַּעָה יִישׁוּבִים בְּבִיאוֹר הַפְּסוּקִים: אָמַר רַב,

94 בַּתְּחִילָה הָיָה עוֹמֵד וְלִמּוֹד מִפִּי הַקֶּבֶד, וְאַחֵר כֵּךְ הָיָה יוֹשֵׁב לְבַדּוֹ
95 וְשׁוֹנָה שְׁנִיתָא אֵת מַה שֶׁלֹּמֹד. רַבִּי חֲנִינָא אָמַר, שְׁנֵי הַפְּסוּקִים עוֹסְקִים

96 בּוֹמֵן לִימּוּדוֹ מִפִּי הַגְּבוּרָה, אִלֵּא שְׁלֵא הָיָה עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב, אֲלֵא
97 שׁוֹנָה – מִתְּכוּפָה כְּמִשְׁתַּחוּוָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲכֵן לִימּוּדוֹ הָיָה

98 בַּעֲמִידָה, וְמָה שֶׁכָּתוּב 'וְאַשְׁכֵּחַ בְּהָר', אִין יוֹשִׁיבָה זֶה אֲלֵא לִשׁוֹן עֲבָבָה,
99 שֶׁנִּתְּעַכֵּב וְשֶׁהָא בְּהָר אַרְבַּעִים יוֹם וְאַרְבַּעִים לַיְלָה, וְכִמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ כֵּן

100 בַּפְּסוּק אַחֵר, שְׁנֹאמַר בַּשְּׁעָה שֶׁהוֹכִיחַ מִשָּׁה רַבִּינוּ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
101 'וְיָשְׁבוּ בְּקִדְשׁ יָמִים רַבִּים', וְבוֹדָאִין אִין זֶה יוֹשִׁיבָה מִמֶּשׁ, אִלֵּא כְּלוֹמַר

102 הַתְּעַכְכָּתָם בְּקִדְשׁ יָמִים רַבִּים. רַבָּא אָמַר, מִשָּׁה רַבִּנוּ לִמַּד מִפִּי
103 הַגְּבוּרָה גַּם בִּישִׁיבָה וְגַם בַּעֲמִידָה, רַבּוֹת – דְּבָרִים רַבִּים וּפְשׁוּטִים

104 הָיָה לוֹמַד מְעוֹמֵד, וְאִילוּ קָשׁוּת – דְּבָרִים קָשִׁים שֶׁנֶּצֶרֶךְ בְּהֵם יִישׁוּב
105 הַדַּעַת, הָיָה לוֹמַד מִיּוֹשֵׁב.

106 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: קָרָא אָחֵד קְרִיאָתָהּ שְׁנִים יָצָאוּ וְכו'.

מגילה. הקורא למפרע – פרק שני דף כא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמז רש"י

1 ולחקמיה חלבים כל הלילה עד הבוקר — וחינו דוקא שנתעבלו האברים קודם חצות,
2 ששלטה בהן האור. אבל אם לא משלה בהן אין נמשכין אחר חצות, כדאמר
3 ר' יוחנן סוף פרק קמא דיומא (כב.), **לאתווי** אכילת פסחים ודלא כרבי אלעזר בן עזריה
4 — מכל מקום נראה דהלכה כרבי אלעזר, דהא איכא סתמא ב"ערי פסחים" (פסחים קכב,
5 ושם) דקאי כוותיה, דתנן: הפסח אחר חצות
6 מטמא את הידים, וכן משנה ב"אידוהי מקומן"
7 (ובחים נג.) וסתמא בסוף פרק קמא דברכות (טא,
8 גבי מעשה ובאו בניו של רבן גמליאל מבית
9 המשתה וכו', אמר להם: כל מה שאמרו חכמים
10 עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר ואילו
11 אכילת פסחים לא קתני? ומוקי לה כרבי אלעזר בן
12 עזריה, דאמר עד חצות, ואם כן צריך למוד
13 לאכול מצה בליל פסחים קודם חצות, ואפילו
14 מצה של אפיקומן, שהרי חיוב מצה בזמן הזה הוה
15 דאורייתא. אבל בהלל של אחר אפיקומן אין
16 להחמיר כל כך, שהרי מדרבנן הוה.

הדרן עלך הקורא למפרע

17 **הקורא.** ואין מפטירין בנביא. קשיא לר"ת:
18 דהא בפרק "במה מדליקין" (שבת
19 דף כד-ו) אמר רב אחאביו שאמלא שבת אין
20 נביא במנחה ביום טוב שחל להיות בשבת! וצריך
21 לומר: דהאי דקאמר התם דמפטיר בנביא במנחה
22 בשבת כשחל ביום טוב — לאו דוקא נביא, אלא רוצה
23 לומר בכתובים, כדאמרין פרק "כל כתבי" (שם
24 קטז): בנדרעדא פסקי סדרא בכתובים במנחה
25 בשבתא, ופסקי — היינו הפטרה. ומקומות יש
26 שנהגו לעשות כן, והטעם שדמפטיר במנחה
27 בתענית ולא בשחרית — משום דכתיב בה "שמרו
28 משפט ועשו צדקה" (ישעיה נ) ואגרא דתעניתא
29 צדקתא לעת ערב, ומשי"ה נכון לאומרו בערב
30 אחר עשיו צדקה:
31 **הפחות** והחותם בתורה מברך לפני
32 ולאחריה. קשיא: אמאי תנא דף
33 מילתא הכא ג' פעמים? דהא בחד זימנא סניא!
34 וי"ל: דהוה סלקא דעתך דכל דטפי מילתא
35 מתבריה מברך לפני ולאחריה, משי"ה אצטריך
36 למתני בכלהו:
37 **אלמלא** מקרא כתוב. קשיא, שיש "אלמלא"
38 שרוצה לומר אילו לא, כגון הכא,
39 ובגון: אלמלא אגרות הראשונות (לעיל דף יב),
40 וכן הרבה ויש "אלמלא" שרוצה לומר אילו היה:
41 אלמלא נגדוה לחניה מישאל ועזריה (כתובות דף
42 לג), וכן אלמלא לוי אתה וכו' (לקמן דף כד),
43 ומאי שנא? ואומר ר"ת: דהויא שיש אליף בסוף
44 אלמלא רוצה לומר: אילו לא, דהויא דכתי'
45 אלמלא ביריד — רוצה לומר: אילו היה:
תנא

1 משפט ביום — דכתיב "והיה ביום הנחילו את בניו" (דברים כא) אורעה כל הפרשה כולה
2 להיות דין, במסכת סנהדרין בפרק "אחד דיני ממונות" (לד, ב.) לשחרת מצורע — בצפרים
3 ועץ ארו ואזוב ושני תולעת, דאמר מר קצירה וספירה בלילה — וילף לה במסכת מנחות
4 מקראי. כל הלילה עד הבוקר — "על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר". וכרבי
5 יוסי — דאמר במסכת מנחות אפילו טילק את
6 הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית — אף
7 זו היתה תמיד. ומהו תמיד — שלא ילין שולחן
8 בלא לחם. אבל לרבנן — טפחו של זה מסדר
9 בצד טפחו של מסלק.

הדרן עלך הקורא למפרע

10 **הקורא** עומד ויושב. אם רצה. עומד אם
11 רצה יושב: קראוה שנים. יחד יצאו
12 ולא אמרין אין שני קולות נשמעין כאחד: לא
13 יבדל. אין צריך לברך: בשני ובחמישי בשבת
14 ובשבת במנחה. עורא תיקן שיהו קורין בשני
15 ובחמישי בבבא קמא בפרק מרובה (דף פב.)
16 דהכא אשמעינן דשלשה הן כהן ולוי וישראל:
17 ואין מוסיפין עליהן. שלא יקשה לצבור מפני
18 שהן ימי מלאכה ושבת במנחה סמוך לחשיכה
19 הוא שהרי כל הימים היו רגילים לדרוש: ואין
20 מפטירין. משום האי טעמא גופיה: הפותח
21 והחותם. בגמ' מפרש: ואין מוסיפין עליהן.
22 בראשי חדשים וחול המועד גמי איכא ביטול
23 מלאכה דמלאכת דבר האבד מותרת: גמי' מה
24 שאין כן בתורה. שאין קורין בתורה בצבור
25 מיושב: כביכול. נאמר בהקד"ה כבאדם שיכול
26 להאמר בו כן: שלא יושב על גבי המטה. אלא או
27 שניהם על גבי המטה או שניהם על גבי קרקע:
28 ולומר. מפי הגבורה: יושב ושונה. שנית לבדו מה
29 שלמד: רבות. דברים רבים ונודים שאדם מהיר
30 לשמען:

הדרן עלך הקורא למפרע

18 **הקורא** את המגילה עומד ויושב. קראוה אחד,
19 קראוה שנים — יצאו. מקום שנהגו לברך
20 יבדל. וישלל לברך — לא יבדל. בשני ובחמישי,
21 בשבת במנחה — קורין שלשה, אין פותחין מהן ואין
22 מוסיפין עליהן, ואין מפטירין בנביא. הפותח והחותם בתורה — מברך לפני ולאחריה. בראשי
23 חדשים ובחולו של מועד — קורין ארבעה, אין פותחין מהן ואין מוסיפין עליהן, ואין מפטירין
24 בנביא. הפותח והחותם בתורה — מברך לפני ולאחריה. זה הכלל: כל שיש בו מוסף ואינו
25 יום טוב — קורין ארבעה. ביום טוב חמשה. ביום הפסחיים — ששה, בשבת — שבעה. אין
26 פותחין מהן, אבל מוסיפין עליהן, ומפטירין בנביא. הפותח והחותם בתורה — מברך לפני
27 ולאחריה: **גמרא** תנא: מה שאין בן בתורה. מנהגי מילי? אמר רבי אבהו: דאמר קרא "ואתה
28 פה עמד עמדי", ואמר רבי אבהו: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, כביכול אף הקב"ה
29 בעמידה. ואמר רבי אבהו: מנין לרב שלא יושב על גבי מטה וישנה לתלמידו על גבי קרקע —
30 שגאמר "ואתה פה עמד עמדי". תנו רבנן: מימות משה ועד רבן גמליאל לא היו למדין תורה
31 אלא מעומד, משמתי רבן גמליאל ירד חולי לעולם והיו למדין תורה מיושב. והיינו דתנן: משמתי
32 רבן גמליאל בטל כבוד תורה. כתוב אחד אומר "ואשב בהר" וכתוב אחד אומר "ואנכי עמדת
33 בהר" —! אמר רב: עומד ולמד, יושב ושונה. ר' חנינא אמר: לא עומד ולא יושב אלא שונה. רבי יוחנן אמר: אין ישיבה אלא לשון
34 עקבה, שגאמר "ותשבו כקדש ימים רבים". רבא אמר: רבות מעומד, וקשות מיושב: "קראוה אחד קראוה שנים יצאו וכו'":

תנא:

תנא מה שאין כן בתורה – פירושו: שאין קורא אלא אחד. מכאן קשיא למה שפירש רבינו

משולם בפרק קמא דבבא בתרא (טו"א ושם) "ובהקמץ רבה" (מנחות ל"ב ושם)

דשמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן, פירוש "יחיד קורא אותך" – שלא יקרא שליח

צבור עמו בפרשת "ויעל משה" כשהתורמים את התורה. וקשיא: שהרי בימיהם לא היה שליח

צבור קורא עמו, כדאמר הבא. ועכשיו נגמ' לא

התקינו אלא שלא לבייש מי שאין יודע לקרותו

לכך נראה כמו שפירש רש"י ב"הקמץ": יחיד

קורא אותן לבדו, ולא היו שנים מפסיקין וקוראין

באותן שמונה פסוקים, שמתחילין מ"ויעל" לפי

שהוא תחילת הפרשה: ובמגילה אפילו עשרה

קורין ועשרה מתרגמין. רש"י מוזק מתרגמין, לפי

שאין מתרגמין תרגום בכתובים, ובהם מחק,

דודאי יש תרגום, אבל לא עשאו יחזקוני, אלא

ממיני התנאים נעשה.

בנגד תורה נביאים וכתובים. קשה: דהא לקמן

(כ"א, א) אמר בנגדו! שומרי הסף! ויש

לומר: דהתם לא הוי עיקר התקנה, דהא לא תקנו

ארבעה בנגד הא, שלשה שומרי הסף וסריס אחד.

ואיתא בירושלמי: איכא סריס אחד שיושב ומתרגם

ההלכות ומעמידן על עקרי, ואפילו הכי לא תקנו

בנגדו – שמע מינה דעיקר התקנה לא היתה אלא

בנגד תורה ונביאים וכתובים.

אין פותחין מעשרה פסוקים בבית הכנסת, ואם

תאמר: הרי פרשת עמלק, דליכא אלא

תשעה פסוקים! יש לומר: דשאני פרשת עמלק

דסידרא דיומא דהא, ומפסיק ענינא ביה, ומשום

הכי אין לחוש. דהכי נמי אמרינן לקמן (כ"א, דאין

מפסידין פחות מעשרים ואחד פסוקים, והיכא

דסליק עניינא – קורין שפיר בפחות.

אין

תנא: מה שאין כן בתורה. תנו רבנן: בתורה אֶחָד

קורא ואֶחָד מתרגם, ויכלול שְׁלֹא יְהִיֶּה אֶחָד קורא

וּשְׁנַיִם מתרגמין. ויכלול אֶחָד קורא וּשְׁנַיִם מתרגמין,

ויכלול שְׁלֹא יְהִי שְׁנַיִם קוראין וּשְׁנַיִם מתרגמין. ויכלול

וּבְמַגִּילָה אֶפִּילוּ עֶשְׂרֵה קוראין וְעֶשְׂרֵה מתרגמין. מאי

טַעְמָא? בְּיָוֵן דְּחִבְכִּיהָ יְהִי דַּעֲתִיחָהּ וְשִׁמְעִי. "מָקוֹם

שֶׁנֶּחֱגוּ לְבָרֵךְ יִבְרַךְ". אָמַר אַבְיִי: לֹא שָׁנוּ אֱלָא לְאַחֲרֵיהּ,

אֲכַל לַפְנִיָּה מַצּוֹה לְבָרֵךְ. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר

שְׁמוּאֵל: כָּל הַמַּצּוֹת כּוֹלֵן מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשִׂיתָן.

מאי מַשְׁמַע דְּהָא "עוֹבֵר" לִישָׁנָא דְּאֶקְדוּמִּי הוּא?

אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק: אָמַר קְרָא: "וְיָרֵץ אַחֲרֵימֶעַן

דֶּרֶךְ הַכֶּפֶר וְיַעֲבֹר אֶת הַפְּזוּזִי". אַבְיִי אָמַר מִהֲבָא:

"וְהוּא עֹבֵר לַפְּנִיָּה". וְאִיפִיעִית אִימָא מִהֲבָא: "וְיַעֲבֹר

מִלִּפְנֵם לַפְּנִיָּהם וְה' בְּרָאשָׁם". לַפְּנִיָּה מאי מְבָרֵךְ? רַב

שִׁשְׁתִּי מַקְטִירָא אִיקְלַע לְקַמְיָה רַב אִשִּׁי וּבְרִיךְ מִנָּה.

לְאַחֲרֵיהּ מאי מְבָרֵךְ? "בְּרִיךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ

הָעוֹלָם הָאֵל הָרַב אֶת רִיבֵנוּ וְהָרֵן אֶת דִּינֵנוּ וְהַנּוֹקֵם

אֶת נַקְמָתֵנוּ וְהַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּלָּה לְכָל

אוֹיְבֵינוּ נִפְשָׁנוּ. בְּרִיךְ אַתָּה ה' הַנִּפְרָע לְיִשְׂרָאֵל מִכָּל

צָרֵיהֶם". רַבָּא אָמַר: "הָאֵל הַמּוֹשִׁיעַ". אָמַר רַב פֶּאָא:

הַלֶּכֶף נִמְרִינְהוּ לְתַרְוִיחָהּ: "בְּרִיךְ אַתָּה ה' הַנִּפְרָע

הֵנוּ שְׁלִשָּׁה בְּנֵי מִי? אָמַר רַב אַסִּי: בְּנֵי תוֹרָה נְבִיאִים וְכַתּוּבִים. רַבָּא אָמַר: בְּנֵי פְהִינִים

לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים. אֱלָא הָא דְתַנִּי רַב שִׁימִי: אֵין פּוֹחֲתִין מַעֲשֶׂה פְסוּקִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, "וְיִדְבֹר"

עוֹלָה מִן הַמִּזְבֵּחַ, הֵנִי עֶשְׂרֵה בְּנֵי מִי? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי: בְּנֵי עֶשְׂרֵה בְּמַלְּטִין שְׁכָבִית

הַכְּנֶסֶת. רַב יוֹסֵף אָמַר: בְּנֵי עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ לְמוֹשֶׁה בְּסִינִי. רַבִּי לִוִּי אָמַר: בְּנֵי עֶשְׂרֵה הַיּוֹלִיִּין שֶׁאָמַר דּוֹד בְּסֶפֶר תְּהִלִּים. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בְּנֵי עֶשְׂרֵה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם. הֵי נִינְהוּ? "וַיֹּאמֶר" דְּבִרָאשִׁית? הֵנִי תִשְׁעָה הוּא! "בְּרָאשִׁית" נִמִּי מֵאֲמַר הוּא, דְּכַתִּיב: "בְּדִבְרֵי ה' שְׁמוֹם נַעֲשׂוּ וּבְרִית פִּי כָל צָבָאם". אָמַר רַבָּא: רָאשׁוֹן שְׁקָרָא אַרְבַּעָה מְשׁוּבָּח; שְׁנִי שְׁקָרָא אַרְבַּעָה מְשׁוּבָּח; שְׁלִישִׁי שְׁקָרָא אַרְבַּעָה מְשׁוּבָּח. רָאשׁוֹן שְׁקָרָא אַרְבַּעָה מְשׁוּבָּח - דְּתַנּוּ: בְּשִׁלְשׁ קוֹפּוֹת שֶׁל שְׁלֹשׁ סָאִין שֶׁבָּהֶן תּוֹרְמִין אֶת הַלְשָׁכָה, וְהִיא כְּתוּב עֲלֵיהֶן א' ב' ג' לִידַע אִיזוּ מִהֵן נִתְרַמָּה רָאשׁוֹן לְחֻקֵּיב מִמֶּנָּה רָאשׁוֹן, שְׁמִצּוֹה בְּרָאשׁוֹן. אֲמַצְעִי שְׁקָרָא אַרְבַּעָה מְשׁוּבָּח - דְּתַנּוּ: "אֵל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יֹאדִירוּ" - מְלַמֵּד שְׁמִצּוֹד פְּהִינֵם כְּלָפִי גַר מְעַרְבִי וְגַר מְעַרְבִי כְּלָפִי שְׂכִינָה. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּאֵן שְׁאֲמַצְעִי מְשׁוּבָּח. וְאַחֲרָיו שְׁקָרָא אַרְבַּעָה מְשׁוּבָּח - מְשׁוֹם מַעֲלִין בְּקִדְשׁ וְאֵין מוֹרִידִין. רַב פֶּאָא אִיקְלַע לְבִי כְּנִישְׁתָּא דְּאֲבִי גוֹבַר וְקָרָא רָאשׁוֹן אַרְבַּעָה, וְשִׁפְחִיהָ רַב פֶּאָא. "אֵין פּוֹחֲתִין מִהֵן וְאֵין מוֹסִיפִין". תֵּנָא: הַפּוֹתֵחַ מְבָרֵךְ לַפְּנִיָּה וְהַחּוֹתֵם מְבָרֵךְ לְאַחֲרֵיהּ, וְהַאֲדִינָא דְּכּוֹלְהָ מְבָרֵךְ לַפְּנִיָּה וְלְאַחֲרֵיהּ - הֵינּוּ טַעְמָא דְּתַקִּינוּ רַבָּנִן: גְּזִירָה מְשׁוֹם הַנִּכְנָסִין וּמְשׁוֹם הַיּוֹצֵאִין. "בְּרָאשִׁי חֲדָשִׁים וְכַחוּלֹו שֶׁל מוֹעֵד קוֹרִין אַרְבַּעָה". בְּעָא מִינֵיהּ עוֹלָא בַר רַב מְרָבָא: פֶּרֶשֶׁת רָאשׁ חוֹדֵשׁ כִּיצַד קוֹרִין אוֹתָהּ? "צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַת אֵלֵיהֶם אֶת קִרְבְּנִי לְחֹמֶ" דְּהוּיִין תְּמַנִּיא פְסוּקִי הִכִּי נַעֲבִיד? נִקְרִי תְרִי תְלָתָא תְלָתָא פְסוּקִים - פֶּשׁוּ לְהוּ תְרִי, וְאֵין מְשִׁירִין בְּפֶרֶשֶׁת פְּחוֹת מְשִׁלְשָׁה פְסוּקִין. נִקְרִי אַרְבַּעָה אַרְבַּעָה - פֶּשׁוּ לְהוּ שְׁבַעָה: "וַיְכִיּוֹם הַשְּׁבַת" הוּיִין תְרִי, "וּבְרָאשִׁי חֲדָשִׁים" הוּיִין מְשִׁשָּׁה. הִכִּי נַעֲבִיד? נִקְרִי תְרִי מִהָא וְחַד מִהָנָךְ, אֵין

ובלבד שלא יחא אחד קורא ושנים מתרגמין — וכל שכן שאין שנים קורין, וטעמא משום

דתרי קלי לא מישתמע, ובנביא אפילו אחד קורא ושנים מתרגמין — שהתרגום אינו אלא

להשמיע לנשים ועמי הארץ שאין מכירין בלשון הקודש, והתרגום הוא לעז הבבליים,

ובתרגום של תורה צריכין אנו לחזור שיהו מבינן את המצות, אבל בשל נביאים לא קפדי

עליהו כולי האי. ועשרה מתרגמין — לא

גרסינן, שאין תרגום בכתובים. ויעבר את הכושי

— ויקדם את הכושי. מקטרויא — מקום. מנ"ח

— על מקרא מגילה, ושעשה נסים, ושהחנינו.

וידבר עולה מן המנין — "ידבר ה' אל משה

לאמר" אף על פי שאין ללמוד ממנו כלום.

בראשית נמי — דמשתעי בשמים ובארץ, דכתיב

"דבר ה' שמים נעשו וברחז פיו כל צבאם",

מאמר הוא — אף אן במאמר נבראו. נר מעריב

— הוא נר אמצעי, למאן דאמר נרות צפון ודרום

מונחין — הוי אמצעי משוך קימנא כלפי מערב

מזרח, משרא נרות, דלמאן דאמר מערב ומזרח

מונחין — לא, משום דהוי מעריב השני כלפי

מזרח, הכי איתא במנחות, תורמין — דהניס את

הלשכה, ונתנין משקלי שנה זו לתוכה לקנות

מהן קרבנות צבור לכל השנה. אל מול פני

המנורה יאירו שכנת הנרות — למול פני נר

שבגוף המנורה, שהוא אמצעי, היה מצוד פני

ששה הנרות. ראשון — מן שלשה שקרא

ארבעה פסוקים משוכת, וכן שני, וכן שלישי. אם

לא עשה הראשון ועשה השני, או אם לא קראו

לא דראשון ולא השני ארבעה פסוקים וקרא

אותן השלישי — משוכת. ואם יש להן ריח

בפרשה וקראו כל אחד ארבעה פסוקים — כולן

משוכחין. משום הנכנסין — שאם יכנס אדם

לבית הכנסת אחר שביקר ראשון, ואם לא ישמע

את האחרים מברכין, יאמר: אין ברכה בתורה

לפניה, ומשום היוצאין — ולא שמעו את

החותם מברך לאחריה, ודראשונים לא ברכו,

יאמרו היוצאין: אין ברכה בתורה לאחריה.

כיצד קורין — בארבעה בני אדם. אין משיירין

בפרשה ב' — לקמן מפרש טעמא. ואין מתחילין

נמי לקמן אמרינן לה, ומפרש טעמא.

ליקרי

מגילה דף כא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קמט

מֵאֵמֶר הוּא, כְּלוּמֶר, גַּם בְּרִיאַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ הִיטָה בְּאִמְרָה וְלֹא
 בִּידֵי, דְּכֵתִיב (תהלים לג א) 'בְּדִבְרֵי ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ וָאֲרֶזֶת פְּיוֹ כָּל
 צָבָאָם, וְנִמְצָא שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בְּעֶשְׂרֵה מֵאֻמּוֹת.
 אָמַר רַבָּא, רֵאשׁוֹן שְׁקָרָא אֲרֵבְקָה פְּסוּקִים מְשׁוּבָה, שְׁנִי שְׁקָרָא אֲרֵבְקָה
 מְשׁוּבָה, שְׁלִישִׁי שְׁקָרָא אֲרֵבְקָה מְשׁוּבָה. כִּיּוֹן שֶׁלֹּכַל אֶחָד יֵשׁ מַעֲלָה.
 רַבָּא מְבַאֵר אֶת דְּבָרֵיהּ רֵאשׁוֹן שְׁקָרָא אֲרֵבְקָה מְשׁוּבָה, דִּתְנִין (שקלים
 פ"ג מ"ג) לַגְבִּי תִרְוַמֶת הַלְשֹׁכָה, בְּשִׁלְשׁ קוּפוֹת שֶׁכֵּל אֶחָד מֵהֶן שֶׁל
 שְׁלֹשׁ סָאִין (שְׁבָהָן) הֵיוּ הַכְהֲנִים תּוֹרְמִין אֶת הַלְשֹׁכָה, וּמֵהֶן הָיוּ
 מְקַרְבִּים אֶת קִרְבָּנוֹת הַצִּיּוּר, וְהָיָה כְּתוּב עֲלֵיהֶן – עַל הַקּוּפוֹת
 אֲבָ"נִי. וְהִטְעַם, כִּדִּי לִידַע אִיזוֹ מֵהֶן נִתְּרָמָה רֵאשׁוֹן וַיִּדְעוּ לְהַקְרִיב
 מִמֶּנּוּ רֵאשׁוֹן, מִשּׁוּם שֶׁמֻצָּחָה בְּרֵאשׁוֹן. הָרִי שִׁישׁ עֲדִיפוֹת לִרְאשׁוֹן.
 אֲמַצְעִי שְׁקָרָא אֲרֵבְקָה מְשׁוּבָה. דִּתְנִינָא, נֹאמַר (במדבר ח) 'אֵל מוֹל פְּנֵי
 הַמִּזְבֵּחַ יֵאָדָר שְׁבַעַת הַנְּרוֹת', פְּסוּקִי זֶה מְלַמֵּד שֶׁמֻצָּדָד וּ–(מטח)–פְּנֵיהֶם
 שֶׁל שֶׁשֶׁת רֵאשֵׁי הַפְּתִילוֹת בְּלִפְנֵי נֵר מְעַרְבִי, שֶׁהוּא הֵנָּה הַמֻּצָּעִי,
 וְנִקְרָא נֵר מְעַרְבִי, מִשּׁוּם שֶׁהִיָּה מִטָּה רֵאשׁ פְּתִילוֹת בְּלִפְנֵי קוֹדֶשׁ
 הַקִּדְשִׁים שֶׁבְּמַעֲרָב, שֶׁשֶׁם הַשְּׂבִיבָה שׁוּרָה. וְאָמַר רַבִּי יוֹהָנָן, מִכָּאֵן –
 מִמָּה שֶׁנִּטּוּ כוֹלֵם כֻּלְפִי הָאֲמַצְעִי, לְמַדְנָה שֶׁאֲמַצְעִי מְשׁוּבָה. וְלֹכֵן אִם
 קָרָא הָאֲמַצְעִי אֶת אֲרַבְעַת הַפְּסוּקִים הָרִי הוּא מְשׁוּבָה.
 וְאַחֲרוֹן שְׁקָרָא אֲרֵבְקָה מְשׁוּבָה, מִשּׁוּם שֶׁכֵּלֵל הוּא בִּידְרֵנוּ שֶׁמֻּעָלִין
 בְּקִשָּׁה וְלֹא מוֹדִידִין, וְלֹכֵן יֵשׁ גַּם עֲדִיפוֹת שִׁיקָרָא הָאֲחֵרוֹן אֲרַבְעָה,
 שֶׁבִּכְךָ הוּא מוֹסִיף עַל הַקּוּדְמִים.
 מִסְפֶּרֶת הַגְּמָרָא: רַב פִּשְׁא אִיקְלַע לְבִי בְּנִישְׁתָּא – נֹזְדֵּמֶן לְבֵית הַכְּנֶסֶת
 דְּאֵבִי גִזְרִי, וְקָרָא רֵאשׁוֹן אֲרֵבְקָה, וְשִׁבְחִיהּ רַב פִּשְׁא.
 שְׁנִינָה בְּמִשְׁנָה: אֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶן וְאֵין מוֹסִיפִין וכו', הַפּוֹתַח וְהַחֹתֵם
 בַּתּוֹרָה מִבֶּרֶךְ לַפְּנִיָּה וְלֹא־אֲחֵרֶיהָ. הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְבַּאֵרָת
 אֶת הַדִּין הָאֲחֵרוֹן: תֵּנָּא, הַפּוֹתַח לְקִרְוֹת רֵאשׁוֹן, מְבָרֵךְ בְּרַכַּת הַתּוֹרָה
 לְפָנֶיהָ – לַפְּנִיָּה מִקְרִיאָהּ, וְהַחֹתֵם וְ–(הָאֲחֵרוֹן) מְבָרֵךְ לְאַחֲרֶיהָ,
 וְהָאֲמַצְעִים אֵינֶם מְבָרְכִים כֻּלָּל. כִּךְ הִיָּה הַמִּנְהַג בּוֹמֵן הַמִּשְׁנָה.
 אֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: וְהָאִידֵנָּא דְּכּוֹלְהוּ מְבָרְכִי – וְמָה שֶׁבּוֹמְנֵנוּ כֹּל
 הַקּוֹרְאִים מְבָרְכִים לְפָנֶיהָ וְלֹא־אֲחֵרֶיהָ, הֵינָּה מְעַמָּא – הִטְעַם הוּא,
 מִשּׁוּם דִּתְקִינָה רַבְּנָן גִּזְרִיהּ מִשּׁוּם הַנִּכְנָסִין בְּאִיחּוֹר לְבֵית הַכְּנֶסֶת אַחֵר
 שֶׁבִּכְךָ הֵאָשׁוּן, וְלֹא שֶׁמִּנֵּנוּ שֶׁבִּכְךָ הֵאָשׁוּן בַּתְּחִילָה, וַיִּטְעוּ שְׂאִין
 מְבָרְכִין עַל הַתּוֹרָה לַפְּנִיָּה, וּמִשּׁוּם הֵינָּה שֶׁאֵין לַפְּנִי שֶׁמִּסִּימִין אֶת
 הַקְּרִיאָה, וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֶת הָאֲחֵרוֹן מִבֶּרֶךְ בְּסוֹף וַיִּטְעוּ שְׂאִין מְבָרְכִים
 לְאַחֲרֶיהָ.
 שְׁנִינָה בְּמִשְׁנָה: בְּרֵאשִׁי חֲדָשִׁים וּבְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד קוֹרִין אֲרֵבְקָה וכו',
 הַגְּמָרָא דְּנָה עַל אֹפֶן חִלּוּקַת הַפְּסוּקִים בְּקִרְיָהּ שֶׁל רֵאשׁ חֲדָשׁ:
 בְּעָא מִינֵיהּ עוֹלָא בִּרְ רַב מְרֵבָא, פִּרְשָׁתָּה וְ–(הַקְּרִיאָה שֶׁל) רֵאשׁ חֲדָשׁ,
 בְּיָצָד קוֹרִין אוֹתָהּ בְּאֹפֶן שֶׁתַּחֲלַק בֵּין אֲרַבְעַת הָעוֹלָם, וּמְבַאֵר
 עוֹלָא אֶת שְׂאֵלָתוֹ: פִּרְשָׁתָּה הַתְּמִיד שֶׁהִיא 'צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרָתָהּ
 אֵלֵיהֶם אֶת קִרְבָּנִי לְחֵמִי' וגו', דִּתְנִינָא תְּמִנָּא פְּסוּקִין – שֶׁהֵם שְׁמוֹנֶה
 פְּסוּקִים, חֲבִיבִי נֶעְבִּיד – כִּיצַד נַעֲשֶׂה חִלּוּקָתָהּ, נִיקְרִי תֵּרִי תִּלְתָּא
 תִּלְתָּא פְּסוּקִין – יִקְרָאוּ הַשְּׁנַיִם הָרֵאשׁוֹנִים כֹּל אֶחָד שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים,
 אִי אִפְשָׁר, שֶׁהָרִישׁ פִּשְׁוֹ לְהוֹ תֵּרִי – יִשְׁאֲרוּ שְׁנֵי פְּסוּקִים בְּסוֹף הַפִּרְשָׁה,
 וְאֵין מְשַׁדְּרִין בְּפִרְשָׁה – אֲסוּר לְסַיֵּם אֶת הַקְּרִיאָה סְמוּךְ לְסוֹף פִּרְשָׁה
 בְּאֹפֶן שִׁישְׁאָרוּ פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה פְּסוּקִין בְּפִרְשָׁה, אֲלֵא נִיקְרִי אֲרֵבְקָה
 אֲרֵבְקָה – יִקְרָאוּ שְׁנַיִם הָרֵאשׁוֹנִים אֲרַבְעָה פְּסוּקִים, פִּשְׁוֹ לְהוֹ –
 יִשְׁאֲרוּ עֹבֵר הַשְּׁנַיִם הַנוֹסְפִים רַק שְׁבָכָה פְּסוּקִים, שִׁפְטוּקִי פִּרְשָׁתָּה
 'בְּיָוִם הַשַּׁבָּת' תְּנִינָא תֵּרִי, וּפִרְשָׁתָּה 'וּבְרֵאשִׁי חֲדָשִׁים' תְּנִינָא חֲמִשָּׁה,
 וְחִבִּיבִי נֶעְבִּיד, נִיקְרִי – יִקְרָא הַשְּׁלִישִׁי תֵּרִי פְּסוּקִים מְרֵבָא וְ–(ובויום
 הַשַּׁבָּת), וְחֵד פְּסוּקִי מְהֵרָה – מִפְּסוּקִי 'וּבְרֵאשִׁי חֲדָשִׁים',

תֵּנָּא – שְׁנִינָה בְּרִייתָא עַל דְּבָרֵי מִשְׁנֵיתוֹ, מָה שְׂאִין בֵּין בְּקוֹרָא
 בְּתוֹרָה, שֶׁרַק אִם אֶחָד קוֹרָא יֵצֵאוּ הַשּׁוֹמְעִים יְדֵי חוֹבָתָם. תֵּנָּה רַבְּנָן,
 בְּתוֹרָה – בְּקִרְיַת הַתּוֹרָה בְּצִיּוּר, אֲחֵד קוֹרָא הַפְּסוּקִים מִתּוֹךְ
 הַסֵּפֶר, וְאַחֵד מִתְּרַגְּמֵם לְשׁוֹן הַמְדוּבָרֶת. וְכֵלְכֵד שְׂאֵל יֵהָא אֲחֵד קוֹרָא
 וְשְׁנַיִם מִתְּרַגְּמִין יַחַד, מִשּׁוּם שֶׁשְׁנֵי קוֹלוֹת אֵינֶם נִשְׁמָעִים.
 וּבְשׁוֹקְרָאִים אֶת הַהַפְּטָרָה כְּנִבְיָא, הִקִּילוּ חֲכָמִים שֶׁאִפִּילוֹ אֲחֵד קוֹרָא
 בְּנִבְיָא וְשְׁנַיִם מִתְּרַגְּמִין, וְכֵלְכֵד שְׂאֵל יֵהָא שְׁנַיִם קוֹרִין וְשְׁנַיִם מִתְּרַגְּמִין.
 וּבְחֵלֵל וּבְמִגִּלָּה, אִפִּילוֹ עֲשָׂרָה קוֹרִין וְעֲשָׂרָה מִתְּרַגְּמִין כֹּאחֵד. מִבְּרַת
 הַגְּמָרָא: מֵאִי מְעַמָּא – מָה הִטְעַם שֶׁהִקִּילוּ בְּקִרְיַת הַחֵלֵל וְהַמִּגִּלָּה,
 בִּיּוֹן דְּתִבְכָּה קִרְיָאתָם עַל הָעָם, יִתְבִּי דְּעִתִּיָּהּ וְשְׁמַעִי – נוֹתְנִים
 דַּעַתָּה לְשִׁמּוּעַ וְלַהֲבִין אֶף כֹּאשֶׁר כְּמָה אֲנִשִּׁים קוֹרְאִים יַחַד.
 שְׁנִינָה בְּמִשְׁנָה: מָקוֹם שֶׁנִּהְיָ לְבִרְךָ יִבְרָךְ, אָמַר אֲבִי, לֹא שְׁנֵי
 שֶׁהִבְרַכָּה עַל קִרְיַת הַמִּגִּלָּה תְּלוּיָהּ בְּמִנְהַג, אֲמַר בְּרַכָּה
 שְׁלֹא־תִהְיֶה, אֲבָל לַפְּנִיָּה מִצּוֹחַ לְבִרְךָ, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל,
 כָּל הַמִּצְוֹת בּוֹלִין מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר וְ–(קוּדָם) עֲשִׂיתָן, וּבִכְלָל זֶה
 מִצְוַת מִגִּלָּה.
 הַגְּמָרָא מְבַאֵרֶת אֶת לְשׁוֹן 'עוֹבֵר': מֵאִי מְשַׁמְעִי דְּהָא 'עוֹבֵר' לִישְׁנָא
 דְּאִקְדוּמִי הוּא – מִינֵן שֶׁ'עוֹבֵר' הֵינָּה קוּדָם. אָמַר רַב נַחֲמָן בִּר זַצְקָה,
 אָמַר קָרָא (שְׁמוּאֵל ב' יח כג) 'וְיִזְרֵן אֲחִישָׁמֶץ דְּרָךְ הַכֶּבֶד וְיַעֲבֹר וְ–(הַקִּדְוִים)
 אֶת הַכּוֹשֵׁי'. אֲבִי אָמַר, מְהֵבָא, שְׁנֹאמַר (בראשית לג א) 'וְכֹאשֶׁר נִגְשָׁה
 יַעֲקֹב אֲבִינוּ עִם עֲשׂוֹ בַּחֲזוֹרָתוֹ מִלָּבָן' וְהוּא עֹבֵר לְפָנֵיהֶם – הַקִּדִּים
 וְעַמֵּד לַפְּנֵי נִשְׂוִי וּבְנֵיו, וְאִיִּנְעִית אִמָּא מְהֵבָא, 'וְיַעֲבֹר מִלִּפְנֵיהֶם
 וְה' בְּרֵאשִׁים' (מִיכָה ב' יג), וּמִכָּל אֱלוֹ מְבַאֵר שֶׁעוֹבֵר לְשׁוֹן קוּדָם הוּא.
 הַגְּמָרָא מְבַרַּרֶת אֶת נוֹסַח בְּרִכּוֹת הַמִּגִּלָּה. שׁוּאֵלֶת הַגְּמָרָא: לַפְּנִיָּה
 מֵאִי מְבָרֵךְ – מָהוּ נוֹסַח הַבְּרַכָּה שֶׁמְבָרֵךְ לַפְּנֵי קִרְיַת הַמִּגִּלָּה. רַב
 שִׁשֵּׁת מִקְדְּרוּנָא אִיקְלַע וְ–(נֹזְדֵּמֶן) לְקִמְיָה דְּרַב אִשִּׁי בִּשְׁעָה שִׁיקָרָא
 הַמִּגִּלָּה, וְכִרְיָךְ רַב אִשִּׁי לַפְּנִיָּה שֶׁלֹּשׁ בְּרַכּוֹת, שְׁסִימֵנָּה מִנִּי, דְּהֵינָּה
 עַל 'מִקְרָא מִגִּלָּה', שֶׁעֲשֶׂה 'נִסִּים, וְשִׁחִינִי'. לְאַחֲרֶיהָ מֵאִי מְבָרֵךְ.
 בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם (הָאֵל) הִרְבָּ אֶת רִיבְנֵנוּ, וְהָדִין אֶת
 דִּינֵנוּ, וְהַנִּיחָם אֶת נַקְמָתָנוּ, וְהַנְּפָדָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ, וְהַמְשַׁלֵּם מָוֶל לְכָל
 אוֹיְבֵינוּ נִפְשָׁנוּ, וְחֹתֵם בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַנְּפָדָע לִישְׂרָאֵל מִכָּל צָרֵיהֶם.
 וְרַבָּא אָמַר, חוֹתֵם בְּרוּךְ אַתָּה ה' הָאֵל הַמּוֹשִׁיעַ. אָמַר רַב פִּשְׁא, הִלְכָּה
 נִיקְרִינָהּ לְתוֹרְוֶיהָ – מֵאַחֵר שִׁישׁ מַחֲלוּקַת בְּנוֹסַח הַחֲתִימָה, יֵשׁ
 לַחֲתוּם כִּשְׁתֵּי הַדְּעוֹת, וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַנְּפָדָע לִישְׂרָאֵל מִכָּל
 צָרֵיהֶם הָאֵל הַמּוֹשִׁיעַ.
 שְׁנִינָה בְּמִשְׁנָה: בְּשָׁנִי וּבְחִמְשִׁי וּבְשֶׁשֶׁת בְּמִנְהַג קוֹרִין שְׁלֹשָׁה וכו':
 שׁוּאֵלֶת הַגְּמָרָא: הֵנִי שְׁלֹשָׁה בְּנֵינָה מִי תִיקְנוּם. אָמַר רַב אַסִּי, בְּנֵינָה
 תּוֹרָה נְבִיאִים וּבְתוֹכֵיהֶם. רַבָּא אָמַר, בְּנֵינָה בְּהִנֵּם לְיוֹם וְיִשְׂרָאֵלִים
 הָרֵאשִׁיִּים לְקִרְוֹת בַּתּוֹרָה.
 שׁוּאֵלֶת הַגְּמָרָא: אֲלֵא הָא דִּתְנִי רַב שִׁמְיִי אֵין פּוֹחֲתִין מְעַשְׂרָה פְּסוּקִין
 בְּקִרְיַת הַתּוֹרָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאֶף פְּסוּקִי 'וְיִדְבֹר ה' אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר'
 שְׂאִין לְמַדִּים מִמֶּנּוּ כְּלוּם, עוֹלָה מִן הַמִּנְחָה, הֵנִי עֲשָׂרָה פְּסוּקִים בְּנֵינָה
 מִי תִיקְנוּם. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, בְּנֵינָה עֲשָׂרָה
 בְּמִלִּין – אֲנִשִּׁים הַבְּטָלִים מִמְּלָאכָה שְׁיוֹשְׁבִים כֹּל הַיּוֹם בְּבֵית
 הַכְּנֶסֶת. רַב יוֹסֵף אָמַר, בְּנֵינָה עֲשָׂרָה חֲדָשִׁים שְׁנֹאמְרוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינִי.
 (רַבִּי לִוִּי אָמַר בְּנֵינָה עֲשָׂרָה חֲדָשִׁים שְׁנֹאמְרוּ דוֹד בְּסִפְרֵי תַּחֲלִים). וְרַבִּי
 יוֹחָנָן אָמַר, בְּנֵינָה עֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת – עֲשָׂרָה צִיּוּיִים שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא שֶׁבָּהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם וְהַבְּרָאִים שֶׁבֵּן.
 שׁוּאֵלֶת הַגְּמָרָא: הֵי נִינְהוּ – מָה הֵם עֲשָׂרָה הַצִּיּוּיִים, אִם נֹאמַר
 'וַיֹּאמֶר' דְּ'בְּרֵאשִׁית' – פְּסוּקִי בְּרִיאַת הָעוֹלָם שֶׁכְּתוּב בָּהֶם 'וַיֹּאמֶר
 אֱלֹקִים, הִרִי הֵנִי תַּשְׁקֶה הוּא – פְּסוּקִים אֱלוֹ רַק תַּשְׁעָה הֵם. מִשִּׁיבָה
 הַגְּמָרָא: 'בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים' הָאֲמוֹר בְּרִיאַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, נִמִּי

60 וְלִמָּאן דְּאָמַר דּוֹלָג וְרַב, נְדָלוג – יחזור השני על הפסוק השלישי,
 61 וְכֵן לִמָּאן דְּאָמַר פּוֹסֵק וְשְׂמוּאֵל, נִפְסֹק – נחלק את הפסוק
 62 האמצעי בין שני הקוראים.
 63 מתרצת הגמרא: שְׁאֵנִי הָתֵם – שונה הדבר לענין הקריאה של כל
 64 השנה, דְּאָפְשֵׁר בְּהֵכִי – שאפשר להוסיף פסוקים מהפרשה הבאה,
 65 ולכן אין מתירים לדלוג או לפסוק, רוב ושמואל התירו רק בשעת
 66 הדחק בבקריאה של המעמדות, שאי אפשר להמשיך בפרשה
 67 שאחריה.
 68 פס הלכה בנוגע למה שנחלקו בברייתא כמה צריך לקרוא
 69 מהפרשה שאחריה: אָמַר רַבִּי תַנְחֻם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, הִלְכָּה
 70 בְּיָשׁ אֲמִירִים שִׁיקְרָא שלשה פסוקים מהפרשה הבאה, וכטעמם
 71 שאין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים.
 72 וְעוֹד אָמַר רַבִּי תַנְחֻם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, בְּשֵׁם שְׁאֵין מִתְחִילִין
 73 בְּפֶרֶשֶׁת פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים מִפְּנֵי הַנִּכְנָסִים, כִּךְ אֵין מִסִּימִים
 74 הקריאה וּמִשְׁיִירִין בְּפֶרֶשֶׁת פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים מִפְּנֵי הַיּוֹצֵאִים.
 75 מקשה הגמרא: ההוראה השניה של רבי יהושע בן לוי פְּשִׁיטָא
 76 היא, שהרי כבר הורה שאין קוראים בתחילת פרשה פחות
 77 משלשה פסוקים, וְהִשְׁתָּא – ומעתה הלא קל וחומר הוא, וְכָה אִם
 78 לגבי אֲתַחְלִילָא – התחלת פרשה דְּקָא מִקּוּל וְשְׁמִינִי קָמָא
 79 להפסיק אף שלא קראו שלשה פסוקים, מִחְמִירִי יֵשׁ אֲמִירִים שאין
 80 להפסיק לפני קריאת שלשה פסוקים, אִם כֵּן לַעֲנִין שְׁיִיר בִּסּוּף
 81 הפרשה דְּמִחְמִיר תִּנָּא קָמָא, ואף לדעתו יש לשייר לפחות שלשה
 82 פסוקים, לֹא כֵּל כֵּשֶׁן דְּמִחְמִירִי יֵשׁ אֲמִירִים. ומאחר שבדין התחלה
 83 השני במחלוקת הורה רבי יהושע בן לוי להחמיר כדעת היש
 84 אומרים, מדוע הוצרך להורות כן לענין שיור שאף תנא קמא
 85 החמיר בו.
 86 מתרצת הגמרא: מְהוּ דְּתִיבָא – שמה יעלה על דעתך לומר
 87 שדווקא בתחילת פרשה יש צורך לתקן, כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנָסִין שְׂבִיחִי –
 88 דבר מצוי הוא שיכנסו אנשים לבית הכנסת באמצע קריאת
 89 התורה. אבל יוֹצֵאִין באמצע קריאת התורה לֹא שְׂבִיחִי – אינם
 90 מצויים, משום דְּמִנְחָה סִפֵּר תוֹרָה וְנִפְקֵי – שהרי אין זה דרך בני
 91 אדם שמניחים ספר תורה פתוח ופונים לצאת, שאין זה כבוד
 92 לתורה, והיה מקום לומר שלא חששו חכמים לכך והתירו לשייר
 93 בפרשה פחות משלשה פסוקים, קָא מִשְׁמַע לָן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי
 94 שיש לגזור אף משום היוצאים.
 95 הגמרא מבררת את טעמו של תנא קמא: וְתִנָּא קָמָא, מָאִי שְׁנָא
 96 שְׁיִירִי – במה שונה שיור פחות משלשה פסוקים בסוף פרשה דְּלֹא
 97 התיר תנא קמא, גזירה מִשּׁוּם הַיּוֹצֵאִין, אִם כֵּן אֲתַחְלִיל בַּפּוֹת
 98 משלשה פסוקים נִפְי – גם היה לו לאסור גְּזִירָה מִשּׁוּם הַנִּכְנָסִין.
 99 אָמַרִי – תירצו בני הישיבה, תנא קמא סובר שְׁמָאן דְּעִיל שְׁיִירִי
 100 – הנכנס ורואה שהשני מתחיל את קריאתו פחות משלשה פסוקים
 101 מתחילת הפרשה, דרכו לברר אצל הנמצאים מדוע לא קרא
 102 הראשון שלשה פסוקים, ויאמרו לו שקרא פסוקים מהפרשה
 103 הקודמת, ולא יבוא לידי טעות ואין צורך לתקן, אִךְ הַיּוֹצֵאִים שלא
 104 ישאלו יעמדו בטעותם ובשבילם יש יותר צורך לתקן.
 105 הגמרא חוזרת לנידון של רב ושמואל: שְׁלַח לִיה וְשִׁלַּח לוֹ שְׁאֵלָה
 106 רַבָּה בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב יוֹסֵף, הִלְכְתָּא מָאִי – להלכה כיצד מחלקים
 107 את קריאת התורה של אנשי מעמד ביום ראשון, כרב או בשמואל.
 108 שְׁלַח לִיה וְשִׁלַּח לוֹ – תשובה, הִלְכְתָּא דּוֹלָג, והשני שהוא הַמִּצְעִי מִבֵּין
 109 שלשת הקוראים דּוֹלָגִין – הוא זה שחוזר וקורא את הפסוק השלישי
 110 שקרא הראשון ומוסיף שני פסוקים ומסיים פרשת 'בראשית',
 111 ואחריו קורא השלישי שלשה פסוקים של פרשת 'יהי רקיע'.
 112 שנינו במשנה: זֶה הַכֹּל כֹּל שֵׁשֶׁשׁ בּוֹ מוֹסֵף וְכוּ' ואינו יום טוב
 113 קוראים ארבעה. הגמרא דנה בכלל זה: אִיכְעָא לָהּ, קריאת
 114 התורה של תַּעֲנִית צָבוֹר בְּכָמָה, והספק הוא בפירוש כלל המשנה
 115 'יום שיש בו מוסף', האם דווקא בראש הַיּוֹם וְחֹל הַמוֹעֵד דְּאִיבָא –
 116 שיש בהם קָרְבֵּן מוֹסֵף קוראים אִיכְעָא, אֲכָל הָכָא בתענית ציבור
 117 דְּלִיבָא קָרְבֵּן מוֹסֵף, לֹא – אין קוראים אלא שלשה, או דְּלִמָּא, הָכָא
 118 נִפְי בתענית ציבור אף שאין קרבן מוסף, הרי אִיבָא מוֹסֵף תַּפְלָה –

1 אי אפשר, שהרי אין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים,
 2 כלומר, ההלכה היא, שלעולם אין מתחילין לקרוא פרשה על דעת
 3 שיקרא ממנה פחות משלשה פסוקים. ואם כן אין השלישי יכול
 4 לסיים קריאתו אחר פסוק ראשון של 'ובראשי חדשיכם'. אלא
 5 לִיקְרִי – שיקרא השלישי תְּרִי מָהָא – שני פסוקי 'וביום השבת'
 6 וְתַלְתָּא מָהָא – ושלשה מ'ובראשי חדשיכם', אם כן פְּשׁוּ לָהּ תְּרִי
 7 – ישארו רק שני פסוקים בפרשה, ואין משיירין בפרשה פחות
 8 משלשה פסוקים.
 9 אָמַר לוֹ רַבָּא לְעוּלָא, זֶה לֹא שְׁמַעְתִּי – מה ההלכה לענין קריאת
 10 ראש חודש לא שמעתי מפורש, אלא שבקריאה אחרת בִּיזָאָא כָּה
 11 שְׁמַעְתִּי מה ההלכה, וממנה נובל ללמוד לראש חודש.
 12 דְּתִנֵּן (תענית כו.) לגבי קריאת התורה של אנשי מעמד, בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן
 13 שֶׁל הַשָּׁבוּעַ היו קוראים פרשיות 'בראשית' (בראשית א אה) ו'יהי
 14 רָקִיעַ' (שם א רה) שהם מעשה בריאת יום ראשון ושני. וְתִנֵּן עֲלָה –
 15 ושנינו בברייתא על משנה זו, פרשת בְּרֵאשִׁית היתה נקראת בְּשֵׁנִים,
 16 וְיִהְיֶה רָקִיעַ בְּאַחַד. וְתִנֵּן כָּה – והקשינו על כך (שם כו.), בְּשִׁלְמָא יְהִי
 17 רָקִיעַ בְּאַחַד, מִשּׁוּם דְּתַלְתָּא פְּסוּקִי הוּא שֶׁהָא קריאת אדם אחד,
 18 אֲלֵא 'בראשית' בְּשֵׁנִים כִּיצַד, הרי חֲמִשָּׁה פְּסוּקִי בלבד הוּא, ונמצא
 19 שאחד יקרא רק שנים, וְתִנֵּן הַקּוֹרֵא בְּתוֹרָה לֹא יַפְחוֹת מִשְׁלֹשָׁה
 20 פְּסוּקִים. וְאִיתָמַר עֲלָה – ונאמרה על כך מחלוקת אמוראים כיצד
 21 יש לנהוג, רַב אָמַר, הראשון קורא שלשה פסוקים ראשונים, והשני
 22 דּוֹלָג – חוזר לאחור וקורא שוב פסוק שלישי ושנים אחרונים.
 23 וְשְׂמוּאֵל אָמַר, הראשון פּוֹסֵק באמצע פסוק שלישי, והשני מתחיל
 24 ממקום שפסק ראשון.
 25 הגמרא מבארת את טעמו של רב: רַב שְׁאָמַר דּוֹלָג, מָאִי מִצְעָא לֹא
 26 אָמַר פּוֹסֵק בשמואל, לפי שקסבר רב שאסור לעשות כן, מִשּׁוּם
 27 שְׁכַל פְּסוּקָא דְּלֹא פְּסָקִיה מִשָּׁה אֲנִין לֹא פְּסָקִין לִיה – כל הפסוק שלא
 28 הפסיק משה רבינו אין אנו רשאים להפסיק. מקשה הגמרא:
 29 וְשְׂמוּאֵל אָמַר פְּסָקִין לִיה – וכי שמואל סובר שמותר להפסיק, וְהָא
 30 אָמַר רַבִּי חֲנִינָא קָרָא, צִעַר גְּדוֹל הָיָה לִי – הרבה טרחתי אֲכָל רַבִּי
 31 חֲנִינָא הַגְּדוֹל שִׁיתִּיר לִי להפסיק באמצע פסוק, לצורך התינוקות
 32 שאני מלמדם ואינם יכולים לקרוא פסוק שלם, וְלֹא הָיָה לִי לְפָסוֹק
 33 אֲלֵא לצורך תינוקות שֶׁל בֵּית רַבִּי, הוּאִיל וְלִהְתַּלְמֵד עֲשׂוּיִין – לפי
 34 שהם עושים כן כדי להתלמד. אִךְ לצורך קריאת התורה כיצד
 35 התיר שמואל לפסוק. מתרצת הגמרא: שמואל סובר שטעם התיר
 36 של רבי תנינא שייך גם כאן, הָתֵם מִצְעָא מָאִי – שם הטעם הוא,
 37 מִשּׁוּם דְּלֹא אִפְשָׁר לְלַמְּדָם בְּאוֹפֵן אַחֵר, הָכָא נִפְי – גם כאן בקריאת
 38 התורה של אנשי מעמד, לֹא אִפְשָׁר בְּאוֹפֵן אַחֵר, ועל כן מותר
 39 לפסוק.
 40 הגמרא מבארת את טעמו של שמואל: וְשְׂמוּאֵל שְׁאָמַר פּוֹסֵק, מָאִי
 41 מִצְעָא לֹא אָמַר דּוֹלָג כרב. משיבה הגמרא: שמואל סובר שאין
 42 לעשות כן, גְּזִירָה מִשּׁוּם הַנִּכְנָסִין לבית הכנסת בשעה שמתחיל
 43 השני לקרוא, וכאשר ישמעו שמתחיל בפסוק השלישי יהיו
 44 סבורים שהראשון קרא רק שני פסוקים, וּמִשּׁוּם הַיּוֹצֵאִין אחר
 45 קריאת הראשון ויסברו שהשני עתיד לקרוא רק את שני הפסוקים
 46 שנותרו, ויצא מכך מכשול, שיאמרו שדי לו לעולה לתורה
 47 בקריאת שני פסוקים. וכדי למנוע טעות זו התירו לחלק הפסוק
 48 השלישי בין שני הקוראים.
 49 הגמרא מקשה על שתי השיטות: מִיתִיבִי, שנינו בברייתא, פֶּרֶשֶׁת
 50 שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים, קוֹרִין אוֹתָהּ בְּשֵׁנִים שאפשר לחלקה לשני
 51 קוראים, שלשה פסוקים לכל אחד. וּפְרַשְׁהָ שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים
 52 קוראים אותה בְּיָחִיד, שלא ניתן לחלקה. ובדיעבד, אִם קָרָא
 53 הָרִאשׁוֹן רק שְׁלֹשָׁה פסוקים, הַשְּׁנִי קוֹרֵא את הַשְּׁנַיִם הַנּוֹתָרִים
 54 מִפֶּרֶשֶׁת זו, וְעוֹד פְּסוֹק אֶחָד מִפֶּרֶשֶׁת אַחֶרֶת וְשִׁלַּח לוֹ שְׁאֵלָה
 55 לַמִּנִּין שלשה פסוקים. וְיֵשׁ אֲמִירִים שְׁצִירָךְ הוּא לְהוֹסִיף שְׁלֹשָׁה
 56 פסוקים מפרשה שאחריה, לִפִּי שְׁאֵין מִתְחִילִין לְקוֹרֵא בְּפֶרֶשֶׁת אִם
 57 יקראו פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים מתחילתה. מקשה הגמרא: וְאִם
 58 אִיתָא – אם נכונים דברי רב ושמואל, מדוע צריך לכתחילה
 59 לקרוא פרשה של חמשה ביחיד, הלא אפשר לקרותה בשנים,

מגילה. הקורא עומד - פרק שלישי דף כב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזלץ) קנא רש"י תוספות

אין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים — גזירה משום הנבנסין, שלא יטעו לומר שאתו שקרא לפניו לא קרא אלא שני פסוקים. וקשה על מנהג שלנו, שאנו קורין בפרשת "וידע" בתעניות, והראשון מתחיל שם, והוא לטוף שני פסוקים מפרשה שלמעלה. וכן המפתיר ביום טוב בחול המועד דפסח שנתחיל מ"והקרבנם" שהוא לטוף שני פסוקים מראש הפרשה! ויש לומר: דשאני אלו הפרשיות, שהרי ידועות לנו לעולם, ולכאן למעט. וכן פרשה שני ראש חדש שהשלשין הקראת "ויבנים הבית" אין לחוש שמה יאמרו הנבנסים שהשלשין לא קרא אלא שני פסוקים מ"בונים הבית" — שהרי הדבר ידוע לעולם, וגם שי להם לחשוב שאם כן לא היה לו להניח כשהגיע לפרשה, שהרי גם זו מעין פרשה שהניח בה. ואם איתא למאן דאמר דולג לזלוג, פירש הקונטרס: דלמאן דאמר פוסק לא קשיא מיה, דכיון שקרא להראשון שלשה פסוקים — אין לפסוק עד. וקשה: דהא מאן דאמר פוסק אית ליה שפיר גמי דולג, אי לאו גזירה משום הנבנסין והירצאין. והכא, נדי שאין אנו יכולין לתקן מה שעשו הראשונים שהטעו את הירצאים, שסיברו שהבא אחריה לא יקרא אלא שני פסוקים, מכל מקום הלא להם לתקן שלא יטעו הנבנסין, לפי שמתחיל זה בשני פסוקים סמוך לפרשה! וכך, נראה לפרש דלמאן דאמר פוסק לא קשיא מיה, לדלדיה תרצי שפיר: שאני הכא היכא דלא אפשר, אבל היכא דאפשר שלא לפסוק — פשיטא שאין להפסיק. אבל למאן דאמר דולג תקשו: שאני ההם דאפשר. קשיא: היכא נהוג העולם בחולו של מועד על שחג שקרא הרבני כל מה שקרא השנים? והא דכא דלא שרינן לא דולג ולא פוסק אלא היכא דלא אפשר, ואפילו הכא דקאמר משום הנבנסין והירצאין, מיהו, הא פשיטא לן שאם קרא אותו שלפני האחרון עד שני פסוקים מסוף הפרשה שבפסח או בעצרת, שהאחרון דולג למעלה, ולא יקרא שני פסוקים שהגיע האחר, וגם מפרשה של אחריה, כגון דלא חיי מענינו של יום.

ושאין

תחילת בפרשה פחות משלשה פסוקים, כך אין משירין בפרשה
 ימא! השתא ומה אתחלתא דקא מקיל תנא קמא, מחמירי י"ש
 קמא לא כל שכן דמחמירי י"ש ואמרים? מהו דתימא: בנכסין
 חי דמנחי ספר תורה ונפקי קמשמע לן. ותנא קמא מאי שנא
 אתחולי נמי, גזירה משום הנכסין? אמר: מאן דעייל שיולי
 דבא לרב יוסף: הלכתא מאי? שלח ליה: הלכתא דולא, ואמצעי
 דבן מוסף וכו'. "איבעיא להו: תענית צבור, בכמה? ראש חדש
 ארבעה, אבל הכא דליכא קרבן מוסף לא. או דלמא הכא נמי
 ע: בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה. הא בתענית
 ין שלשה. הא תענית צבור ארבעה! אלא מהא ליכא למישמע
 , פתח - ברין, חתים - ולא ברין. נפול פול עלקא אנפיהו,
 ם ולא ברין? לאו משום דבעי למוקרי אחרנא בתריה? לא,
 י בכחני, דהא אפילו רב אמי ורב אסי דכחני חשיבו דארעא
 ככתנא הוה ודבר עליה! שמואל נמי מיכף הוה כייף ליה לרב,
 עביר ליה. הכי נמי מסתברא דרב בכחני קרא, דאי סלקא
 הכי, לאחריה נמי לברין? שאני הויא דיתבי רב דמעיל עיילי,

מפסק

ליקרי — שליש תרי מזה שני מקראות דפרשת "ביום השבת", ותלתא קראי מ"ר"אש
 חרשיכם" פשו להו תרי וכו'. **ביום הראשון** — גבי מעמדות תנן ליה במסכת תענית, ביום
 הראשון באחד בשבת. דולג — השני חזרו ומתחיל פסוק שגמר בו שלפניו. **פוסק** —
 הראשון קורא חצי הפסוק השלישי, ופוסק. **גזירה** משום הנכנסין — שישמעו השני
 מתחיל פסוק זה, ויאמרו: לא קרא ראשון אלא
 שנים. וכן הירצאנין שישמעו קרא ראשון קורא
 שלשה, וירצאו מבית הכנסת ויאמרו לא יקרא
 השני אלא שנים. **הכי גרסינן: קרא ראשון**
 שלשה השני קורא שנים **מפרשה זו**, **למאן**
דאמר דולג נדלוג — למאן דאמר פוסק ליכא
 למיפרך, דהא קרא ראשון שלשה קתני, דאי
 אפשר עוד לחזור. **שאני התם דאפשר בהכי** —
 לקרות מפרשה זו לאחריה. דרך מיתרנא קיימא
 בשני ובחבשיה, שהוא יום לקרות מה שירצה,
 שהכל מענינו של יום. **כשם שאין מתחילין**
בפרשה בפחות משלשה פסוקים — גזירה משום
 הנכנסין, שידו סבורים לא קרא זה אלא שני
 פסוקים של התחלת פרשה זו, שהרי לא היו
 בבית הכנסת ולא שמעו שקרא מפרשה
 העליונה. **כך ראוי שיהיו כו'** — גזירה משום
 הירצאני, שסבורין שהקורא אחריה של זה לא
 יקרא אלא שני פסוקים העתירים. **שיור דקא**
מחזיר תנא קמא — דתני ושל חמשה ביחיד,
 ולא אמרינן יקרא הראשון שלשה ופסוק אם
 ירצה. **נכנסין שביחי** — לפיכך החמירו יש
 אומרים בהתחלה. **שיולי משאלי** — כשישמע
 שקרא השני שלשה מקראות, הראשון לא
 קורא מפרשה זו אלא שנים, **שיול דקא** קרא
 הראשון שני פסוקים ולא יותר? ויאמרו לו
 שקרא מפרשה העליונה. **הלכתא מאי** — בשל
 מעמדות. **ואפפני דולג** — שאם לא ידלג הוא
 יהא צריך להתחיל בפרשה פחות משלשה
 פסוקים, ואם יקרא שלשה מה שהנה — נמצא
 קוראה כולה. **מוסף** — פסקא תפלת "עננך"
 ברבתי יתירא. **מבוי רב בישראלי קרא** — שהרי
 רב לא היה לא כהן ולא לוי. **דהא רב הונא קרא**
בכתני — במסכת גיטין, ב"הצידוק" (נט, ב). **הא**
איבא שמואל — בנהרדעא, שהוא ממדינת
 בבל, דכונא הוא. **ודבר עילוי** — נהוג היה
 להיות למעלה מרב, כדאמרין
 בפרק "מרוובה" (בבא קמא פ, א); רב לא עייל
 לקמיה דשמואל, **ורב הוא קרדי** — להאי
 דאדבריה עליה — כבוד הוה עבדי ליה, משום
 דליטייה רב לשמואל דלא לוקמי בני, במסכת
 שבת פרק "שמונה טריצין" (קח, א). **שלא בפניו**
לא עבדי ליה — ושמואל לא היה בבבל, אלא
 בנהרדעא.

35 צבור - שְׁלֹשָׁה! אִימָא רִישָׁא: בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי וּבִשְׁבַע בְּמִנְחָה קוֹ
36 מִנְּהִי. תָּא שְׁמַע, דְּרַב אִיקְלַע לְכָבֵל בְּתַעֲנִית צָבוּר. קָם קָרָא בְּסֵם
37 וְרַב לֹא נָפַל עַל אַפִּיה. מִפְּדֵי רַב בִּישְׂרָאֵל קָרָא, מָאִי מַעְמָא
38 רַב בְּכַהֲנֵי קָרָא, דְּהָא רַב הוּנָא קְרִי בְּכַהֲנֵי. בְּשִׁלְמָא רַב הוּנָא
39 בִּישְׂרָאֵל, מִיכָּף בְּיַפּוֹ לִיה לְרַב הוּנָא. אֵלָּא רַב, הָא אִיפָא שְׂמוּאֵל
40 וְרַב הוּא דְעָבַד לִיה כְּבוֹד. וְכִי עָבִיד לִיה בְּפִנּוּי, שְׁלֹא בְּפִנּוּי
41 דַּעֲתֵד בִּישְׂרָאֵל קָרָא - לַפְנֵיה מָאִי מַעְמָא בְּרִיד? לֵאחֲר תַּקְנָה.

סדר תעניות כיצד פרק שלישי – דף כב עמוד ב תענית

ושאין בן ביטול מלאכה כגון ראש חדש קורין ארבעה. וקשיא: דהא בפרק "אין דורשין" בחגיגה (יח,א ושם) אמרין: ראש חדש יוכיח, שיש בו קרבן מוסף ומותר בעשיית מלאכה; ויש לומר: דודאי מותר הוא בעשיית מלאכה לאנשים, אבל נשים אסורות במלאכה, לפי שלא פקדו נומדין במעשה העגל.

ולרב

אשי מתניתין מני לא תנא קמא ולא רבי יוסי דתניא כר רבי יוסי אומר לעולם קורין שלשה ומפטיר אחד — ואם תאמר: דלמא רבי יוסי היא, והכי קאמר: לעולם קורין שלשה, ודבריעי דהוי מפטיר אחד. ולא בעי למימר אחד מן השלשה ויש לומר: דכי היכי דלתנא קמא ליכא למימר מפטיר אחד דהיינו רביעי, דהא הוא ממעט בתשעה באב שהוא בשלישי וברביעי יותר משני חמשי דעלמא, ואם כן מסתמא לא יחמיר בתשעה באב שהוא בשני חמשי לקרות רביעי, ואינו מחמיר לקרות אלא להפטיר. הכי נמי לרבי יוסי, דהי דמפטיר אחד מן השלשה שקרא. **ואיבעית** אימא רב פישוט ידים ורגלים הוא דעבר כדעולא — וקשה וכי לא היה יודע דמצי לשנויי הכי? וכי סלקא דעתך מעיקרא שיהא אסור בלא פישוט ידים ורגלים? ויש לומר: דמעיקרא אסר ליה מדרבנן בלא פישוט ידים ורגלים, ובסוף קאמר ואיבעית אימא אין אסור מדרבנן, ורב פישוט ידים ורגלים הוא דעביד דאסור מן התורה, ומיהו, קשה ללישנא קמא דאסור מדרבנן בלא פישוט ידים ורגלים. יש לתמוה על בתי כנסיות שלנו שיש בן רצפה, היאך נופל שליש צבור על פניו? ונראה לי דמצלי אצלוי, ובהכי שרי. והכי נמי משמע בסמוך, דמיתני הדיא דפרק "אין עומדין" דברכות (לדב, ושם) דחזינן להו לאבוי ורבא דמצלי אצלוי. כן פירש רב האי גאון.

אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו — בירושלמי מפרש: היכא שמתפלל בשביל הצבור, אבל בינו לבין עצמו — שפיר דמי. **קידה** על אפים. לא מכח הקרא הוא מפיק לה, דהא כתיב נמי (ישעיה מט) "אפים ארץ ישתחו לך" אלא הכי גמיר ליה מרביה דגבי לשון קידה שייך אפים.

דני

מיפק לא נפקי. תא שמע: זה הכלל: כל שיש בו ביטול מלאכה לעם, כגון תענית צבור ותשעה באב קורין שלשה, ושאין בו ביטול מלאכה לעם, כגון ראשי חודשים וחולו של מועד, קורין ארבעה. שמוע מיונה. אמר רב אשי: והא אנו לא תנן הכי? "זה הכלל: כל יום שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה", לאתניי מאי? לא לאתניי תענית ציבור ותשעה באב? לרב אשי מתניתין מני? לא תנא קמא ולא רבי יוסי, דתניא: חל להיות בשני בחמישי קורין שלשה ומפטיר אחד. בשלישי וברביעי קורא אחד ומפטיר אחד. רבי יוסי אומר: לעולם קורין שלשה ומפטיר אחד. ואלא קשיא "זה הכלל"? לא, לאתניי ראש חודש ומועד. הא בהדיא קתני לה: בראשי חודשים ומועד קורין ארבעה! סימנא בעלמא יהיב, דלא תימא יום טוב וחולו של מועד כי הדרי גינהו. אלא נקוט האי כללא בידך: כל דמפי ליה מילתא מחבריה, טפי ליה גברא ויתרא. הלכך בראש חודש ומועד, דאיפא קרבן מוסף, קורין ארבעה; ביום טוב דאסור בעשיית מלאכה — חמישה; ביום הפקודים דענוש פרת — ששה; שבת דאיפא איסור סקילה — שבעה. גופא, רב איקלע ללכל בתענית צבור, קם קרא בספרא, פתח — בריך, חתם — ולא בריך. נפול בולי עלמא אאנפיהו ורב לא נפל על אנפיה. מאי מעמא רב לא נפיל על אנפיה? רצפה של אבנים היתה, ותניא: "ואנו משפית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה" — "עליה", אי אתה משתחוה בארצכם, אבל אתה משתחוה על אבנים של בית המקדש. דרעולא, דאמר עולא: לא אסרה תורה אלא רצפה של אבנים בלבד. אי הכי מאי איריא רב? אפילו פולחו נמי! קמיה דרב הווי. וליוזל לגבי ציבורא ולינפול על אנפיה! לא בעי למיטרך ציבורא. ואיבעית אימא: רב פישוט ידים ורגלים הוה עביד, וכדעולא, דאמר עולא: לא אסרה תורה אלא בפישוט ידים ורגלים בלבד. וליפול על אנפיה ולא לעיבד פישוט ידים ורגלים! לא משני ממונהגיה. ואיבעית אימא: אדם חשוב שאני, דברבי אלעזר. דאמר רבי אלעזר: אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן נענה ביהושע בן נון, דכתיב: "ויאמר ה' אל יהושע קם לך וגו'". תנו רבנן: "קידה" על אפים, שנאמר: "ותקד פת שבע אפים ארץ". "בריעה", על ברכים, וכן הוא אומר: "מכרע על ברכיו". "השתחוה" זו פישוט ידים ורגלים, שנאמר: "הבוא נבוא אני ואמך ואחריך להשתחוות לך ארצה". לוי אחוי קידה קמיה דרבי, ואיטלע. והא קא גרמא ליה? והאמר רבי אלעזר: לעולם אל יטחי אדם דברים כלפי מעלה, שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואיטלע. ומנו — לוי! הא והא גרמא ליה. אמר רב תיאי פר אבין: חזינא להו אבין ורבא

ורבא

מיפק לא נפקי — הלכך, לפניה בריך — גזירה משום הנכנסין כדאמרין לעיל, לאחריה לא בריך — דלא חייש לירצאן. זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם — במה שזן מאחרין בבית הכנסת. כגון תענית צבור — שמותר במלאכה. רוב תענית צבור מותרין במלאכה, חוץ משל גשמים אמצעיים ואחרונים. ותשעה באב — נמי מותר במלאכה, אלא במקום שנהגו. ראשי חודשים — אין בו ביטול מלאכה כל כך, שאין הנשים עושות מלאכה בן. והכי נמי אמרין במסכת ראש השנה (כג, א) גבי משואות: משום ביטול מלאכה לעם שני ימים. ושמעתי מפי מורי חזקן זכרנו לברכה שניתנה להם מצוה זו בשביל שלא פירקו נומדין בעגל (תוספות) — ואני מצאתי בפרק מ"ה דברייתא דרבי אליעזר: שמוע הנשים ולא רצו ליתן נומדין לבעליהן, אלא אמרו לן: אתם רוצים לעשות פסל ומסכה שאין בו כדי להציל. ונתן הקדוש ברוך הוא שכן של נשים בעולם הזה, שיהו משמרות ראשי חודשים יותר מן האנשים. ולעולם הבא הן עתידות להתחדש כמו ראשי חודשים, שנאמר "תתחדש כנשר ענורייכר". עד כאן. ונקרא מסייעו, דכתיב "אשר נסתרת שם ביום המעשה" (שמואל א ב) ותרגם ויתן: ביומא דחולא. והתם נמי גבי ראש חודש קאי, דקאמר ליה "מחר חודש", וקרי ליה לערב ראש חדש "יום המעשה" אלא: ראש חדש לאו יום המעשה הוא. ומועד נמי לאו ביטול מלאכה לעם, שהרי באין לבית הכנסת יותר מימות החול, לפי שאין עושין בו מלאכה אלא בדבר האבד. ולרב אשי — דאמר: זה הכלל מתניי לאתניי נמי תשעה באב, דאית ביה מוסף תפלת עננו. מתניתין מני כי חל להיות בו? גבי תשעה באב תניא לה, בשמעתא בתרייתא דמסכת תענית. קורא אחד ומפטיר אחד — הקורא הוא הוי המפטיר. סימנא בעלמא — הא דהדר נקוט ליה בזה הכלל, סימנא דיהי לן בו. כל דמפי מילתא מחבריה — כל יום העודף דבר מחבירו. לא אסרה תורה — בפסוק זה אלא שלא יעשו רצפת אבנים בבית הכנסת, דוגמת של מקדש. לא בעי מטיח צבורא — שאם ילך יעמדו מפניו. פישוט ידים ורגלים — כשהיה נופל על פניו, ושאר הצבור לא היו עושין כן. לא משני — לא היה רוצה לשנות ממנהגו. ואיבעית אימא — לא היה רגיל ליפול על פניו. כלומר שהיה אדם חשוב, ואינו נופל על פניו. אלא אם כן נענה — כלומר: אלא אם כן בטוח במעשיו שהוא נענה בתפלתו. למה זה אתה נופל על פניו? — אלא, אלא, אין לו לעשות. קידה — האמורה בכל מקום — אינה אלא על אפים. ארצה — משמע: כולו שטוח ארצה. אחוי קידה — גועץ גודלך ונשען עליהם, ושוחה עד שנושק את הרצפה וזוקף. ומותר שאינו יכול להשען על גודליו, ואין ידיו מסייעות אותו בזקיפתו וצריך להתאמץ במתניו — ומתוך כך נצלע בבוקא דאטמא. הטיח דברים כלפי מעלה — במסכת תענית: עלית למרום ואין אתה משיגה על בניך. הא והא גרמא ליה — לפי שהטיח — נתקלקל בשעת הסכנה. דמצלי

מגילה דף כב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קנג

מבארת הגמרא: מאי מעמא רב לא נפיל על אפיה כמו שאר העם, לפי שרצפה של אבנים היתה באותו בית הכנסת, ונתניא, נאמר בתורה (ויקרא כו א) 'ואכן משבית לא תתנו פארצכם להשתחוות עליה' – לא תשתחוו על רצפת אבנים, ודורשים, עליה – על רצפת אבנים אי אתה משתחוה רק פארצכם, אבל אתה משתחוה על רצפת אבנים של בית המקדש. ומכאן למדנו שרצפת אבנים אסורה מחוץ לבית המקדש אף בהשתחוה לה, כדעולא, דאמר עולא לא אפרה תורה בפסוק זה אלא רצפה של אבנים בבית הכנסת בלבד. ומטעם זה לא נפל רב על פניו באותו בית הכנסת. מקשה הגמרא: אי הכי שהיתה שם רצפת אבנים, מאי איריא רב – מדוע דווקא רב נהג כך, אפילו בולחו נמי היו אסורים ליפול על פניהם. מתרצת הגמרא: קמיה דרב הווי – רק במקום שעמד רב היתה רצפת אבנים. מקשה הגמרא: וליל לנבי ציפורא ולינפול על אפיה – ילך רב למקום שהציבור עומד בו שאין שם רצפת אבנים ויפול על פניו. מתרצת הגמרא: לא בעי למיפרא ציפורא – לא רצה רב להטריח את הציבור, שאם היה הולך למקום הציבור היו צריכים לעמוד לכבודו. חילוק אחר בין רב לשאר העם: ואיבעית אימא, רב פישוט ידים ורגליו הוה עבדי – היה רגיל בנפילת אפים להשתחוות כשכל גופו על הארץ בפישוט ידים ורגלים, ורק השתחוה זו אסורה על רצפת אבנים, אבל שאר העם היו משתחוים בלי פישוט ידים ורגלים, שזה מותר אף על רצפת אבנים, וכדעולא, דאמר עולא לא אפרה תורה להשתחוות על רצפת אבנים אלא בפישוט ידים ורגליו בלבד. מקשה הגמרא: וליפול רב על אפיה ולא לעבד פישוט ידים ורגליו, כלומר בפעם זו היה יכול לנהוג כשאר העם. מתרצת הגמרא: לא משני ממונהיה – רב לא רצה לשנות ממנהגו הקבוע. טעם אחר למנהגו של רב: ואיבעית אימא לעולם רב לא נמנע לנהוג כן משום צד איסור שבזה, אלא אדם חשוב שאני, כדכפי אלעזר, דאמר רבי אלעזר אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו בתפלתו אלא אם כן בטוח הוא במעשיו שיהא נענה בתפלתו, כיהושע כן נון שהיה חשוב, וכשנפל על פניו לאחר חטא עכן לא הסכים עמו הקדוש ברוך הוא, דכתיב (יהושע ט ז) 'ויאמר ה' אל יהושע קם לך [וגו'] לקח זה אתה נפל על פניך, הרי שלא היה לו ליפול במקום שלא היה בטוח שיהא נענה. ומטעם זה, רב שהיה חשוב לא היה נוהג ליפול על פניו. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את אופני ההשתחויה: תנו רבנן, קידה האמורה בכל מקום, היא השתחוה על אפים, שנאמר (מלכים א' א לא) 'ותקד בת שבע אפים ארץ', הרי שקידה היא כפיפת הפנים לארץ. בריעה האמורה בכל מקום, על ברכים – שמכופה רגליו ועומד על ברכיו, וכן הוא (הפסוק) אומר (מלכים א' ח נד) 'מכרע על ברכיו', הרי שהכריעה היא על הברכים. השתחוה האמורה בכל מקום זו פישוט ידים ורגליו, שנאמר (בראשית לו ז) 'הקבא נכבא אני ואמך ואחייך להשתחוות לך ארצה'. הגמרא מביאה מעשה המלמד על קושי עשיית הקידה: לוי אחוי קידה קמיה דרבי – הראה לפני רבי איך עושים קידה, ואימלע – נעשה צולע ברגליו. שואלת הגמרא: והא קא נרמא ליה – וכי הקידה היא שגרמה לו להצטלע, והאמר רבי אלעזר לעולם אל ישיח (יזרוק) אדם דברים של טרונאי בלפי מעלה (הקדוש ברוך הוא), שהרי אדם גדול השיח דברים בלפי מעלה ונענש ואימלע, ומנו – מי הוא אותו אדם גדול, לוי. הרי שלא מחמת הקידה הוא נעשה צולע. משיבה הגמרא: הא והא נרמא ליה – זו וזו גרמו לו, כלומר, הגורם לעונש היה מה שהטיח דברים, אלא שהעונש הגיעו בשעת הסכנה. הגמרא מביאה מנהג האמוראים בנפילת אפים: אמר רב תניא בר אבין חוניה להו (ראיתי אותם) לאבין

אולם לא היה צורך לתקן שם משום היוצאים כיון שמיפך לא נפך – לא היו יוצאים באמצע קריאת התורה. ולכן אף אם לפניו בירך רב משום התקנה, מכל מקום לאחריה לא היה צריך לברך. הגמרא פושטת את האיבעיא מברייתא: תא שמע, זה הפלל כל יום שיש בו ביטול מלאכה לעם בהתעכבם בבית הכנסת, כגון תענית צבור ותשעה באב שהם ימים המותרים במלאכה, קורין שלשה אנשים בלבד. ויום שאין בו ביטול מלאכה לעם, ואין לחוש לעיכוב העם בבית הכנסת, כגון ראשי חדשים וחולו של מועד שיש בהם קצת איסור מלאכה, ובאים בהם העם לבית הכנסת יותר מבחול, בימים אלו קורין ארבעה. שמע מינה – למדנו מברייתא זו מפורש שבתענית ציבור קוראים שלשה. רב אשי חולק על מסקנת הגמרא: אמר רב אשי, והא אנו במשנתנו לא תנו הכי, שהרי במשנתנו נאמר זה הפלל כל יום שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה, ומסתבר שאין כוונת המשנה לראשי חדשים וחולו של מועד, שהרי לגביהם נכתב בפירוש במשנה שקורין ארבעה, ואלא לאתויי מאי – מה בא כלל זה לרבות, האם לא לאתויי תענית ציבור ותשעה באב שאף בהם יקראו ארבעה (ואף שאין בהם קרב מוסף מכל מקום יש בהם מוסף תפילה), ואין להורות מברייתא כאשר מהמשנה משמע להיפך. מקשה הגמרא: ולרב אשי שפושט מהמשנה שבתענית ציבור ותשעה באב קוראים ארבעה, אם כן מתניתין מני – מי שנאה, לא תנא קמא ולא רבי יוסי. ותניא, חל להיות תשעה באב בשני ובחמישי, קורין שלשה ככל שני וחמישי, ומפסיד אחד – האחרון מהם. ואם הוא חל בשלישי ובדביעי, קרא רק אחד ומפסיד אותו אחד. רבי יוסי אומר לעולם – בין אם חל בשני ובחמישי ובין אם חל בשאר ימי השבוע, קורין שלשה ומפסיד אחד מהם. למדנו מברייתא זו שלדעת כולם אין קוראים בתשעה באב יותר משלשה, ולפי מה שפירש רב אשי משנתנו שבתשעה באב קוראים ארבעה, אינה לא כתנא קמא ולא כרבי יוסי, ואם כן מי שנאה. שואלת הגמרא: ואלא אם נפרש שמשנתנו סוברת שבתענית ציבור קוראים שלשה, שוב קשיא מה ששינוי במשנתנו זה הפלל כל שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה, ומסתבר שבא לרבות תענית ציבור ותשעה באב. משיבה הגמרא: לא – אין כוונת המשנה לרבות בכלל זה תענית ציבור ותשעה באב, אלא לאתויי (לרבות) ראש חודש וחולו של מועד של מוסף שבהם קוראים ארבעה. מקשה הגמרא: הא בקדיא קתני לה – הרי ימים אלו נכתבו בפירוש בתחילת המשנה, בראשי חדשים ומועד קורין ארבעה, ואינם צריכים ריבוי, ואם כן שוב קשה מה לומדים מהכלל. מתרצת הגמרא: כשאומר התנא 'זה הכלל' אינו בא לרבות יותר ממה שנאמר בתחילה, אלא סימנא בעלמא יתיב – התנא נותן סימן בסוף דבריו לקריאת הימים, דלא תיקא – שלא נטעה לומר שיום טוב וחולו של מועד כי תדרי ניהו – שיום הם במנין הקוראים בתורה, אלא נקום האי בללא בידך – תפוס בידך כלל זה, והוא יהיה לך לסימן, כל דפסי ליה גברא יתיבא – נוסף בו עוד קורא בתורה. הלכך בראש חודש ומועד דאיכא – שיש בהם קרבן מוסף שאינו בכל יום, קורין ארבעה, וביום טוב שנוסף בו גם דאסור בעשיית מלאכה, קוראים בו חמשה. ביום הפסחים שנוסף בו דהעושה מלאכה במזיד עונש ברת, קוראים בו ששה. שבת החמורה מכולם, דאיכא – שיש לעובר על איסור מלאכת שבת במזיד עונש סקילה, קוראים בה שבעה. הגמרא דנה בהנהגה השניה של רב במעשה הנזכר לעיל: גופא, רב אימלע ללכל בתענית ציבור, קם קרא בספרא, שתח בידך חתם ולא בידך. ובשעת נפילת אפים נפול בול עולא אנפיהו – כל העם נפלו על פניהם והתפללו, ורב לא נפל על אנפיה.

כולם יחד, 'עד מתי אתם נכנסין סירוגין סירוגין' והבינו מדבריה
 ש'סירוגין' היינו חלקים. וכוונת המשנה 'קראה סירוגין', שקרא
 חלק מן המגילה ושהה, ושוב קרא חלק נוסף ושהה.
 הגמרא מספרת כמה מעשים דומים: לא הווי ידעי רבנן מאי – מהו
 הירק 'הלולוגות' השני במשנה ובברייתא בכמה מקומות, עד
 ששקעוהו לאמתא דבי רבי, דאמרה ליה לההוא נכרא דהוה קא
 מכר פרפחיני – שפיזר ירקות ששמן 'פרפחיני', 'עד מתי אתה
 מפיזר הלולוגות', והבינו שחלולוגות הם פרפחיני. וכן לא הווי ידעי
 רבנן מאי 'סלסלה ותרומת' (משלי ד ח), מהו 'סלסלה', עד ששקעוהו
 לאמתא דבי רבי, דהוה אמרה לההוא נכרא דהוה מכהף במוניה –
 שהיפך בשעריו לייפות עצמו, (אמרה ליה) 'עד מתי אתה מסלסל
 בשערך', והבינו שסלסול הוא חיפוש ודיפור, וכוונת המשנה
 שתחפש ותהפוך במטמוני התורה והיא תרומה. ועוד לא הווי ידעי
 רבנן מאי 'חשלה על ח' תהף' (תהלים נה ג), דהיינו מהו 'היבך', ואמר
 רבה בר בר חנה, וימנא חדא הוה אוילנא בחד הוהא טיינא –
 הלכתי בדרך עם סוחר ערבי, וקא דרינא טונא – ונשאתי משא,
 ואמר לי, 'שקול יהיבך ושרי אמלא' – טול משאך והשליכו על
 גמלי, והבנתי שפירוש 'היבך' הוא משאך, וכוונת דוד לומר 'השלך
 משאך על ה''. וכן לא הווי ידעי רבנן מאי 'אמאאתיה במוטא
 השמר' (ישעיה יד ג), מהו 'מוטא', עד ששקעוהו לאמתא דבי רבי,
 דהוה אמרה להכרתה 'שקולי ושרי אמאית וטאית ביה' – טלי
 מטאטא וכבדי הבית, והבינו שמוטאטא הוא כלי שמכבדים עמו
 את הבית מאבק ולכלוך, וכוונת הנביא להתנבא שבבל תהא נקיה
 מאנשיה ורכושה ומכל דבר.
 הגמרא חוזרת לדברי המשנה שקראה סירוגין יצא, ומביאה
 ברייתא בדיון זה: תנו רבנן, קראה סירוגין יצא.

שמעון בן גמליאל, דתנו במשנה (לעיל ח), רבן שמעון בן גמליאל
 אומר, אף ספרים – ספרי תורה לא התיירו שיקטבו בכל לשון מלבד
 אשורית אלא בלשון יוונית בלבד, והוא הדין למגילה, שאף היא
 נקראת בלשון יוונית אף למי שאינו מבין לשון זו.
 שואלת הגמרא: וליקרו בקיצור הלכה ברבן שמעון בן גמליאל.
 מתרצת הגמרא: אי אמרי הלכה ברבן שמעון בן גמליאל, הוה
 אמנא, הני מילי – שהכשיר רבן שמעון בן גמליאל לשון יוונית
 לכל, רק בשאר ספרים, אבל מגילה דכתיב בה (אסתר ט ב) 'בכתבם'
 והיינו בלשון הקודש, אימא לא – שבלשון יוונית לא יצא, קא
 משמע לו שלשון יוונית לא נתמעטה מפסוק זה כיון שדינה כלשון
 אשורית.
 שנינו במשנה: והלועזי ששמע אשורית יצא וכו'.
 מקשה הגמרא: והא הלועז לא ידע מאי קאמרי, וכיצד יצא. משיבה
 הגמרא: מידי דהוה אנשים דעפי הארץ שיוצאים בשמיעת לשון
 הקודש אף שאינם מבינים פירושה.
 תמיהה על קושיית הגמרא: מתקנה לה רבינא, מה הקושיא, אמו
 אפילו און תלמידי החכמים הבקיאם בפירוש רוב פסוקי המגילה,
 והאחשתינים בני הרמכים מי ידעין פירוש. אלא ודאי הטעם שאנו
 יוצאים בקריאתה אף שאין אנו מבינים, משום שיש בכך מצות
 קריאה ופירסומי ניפא, דהיינו שמתוך שאנו מבינים את הענינים
 שבמגילה, יש בכך פירסום לס, הקא נמי באלו שאינם מבינים כלל
 פירוש המגילה, יש מצות קריאה ופירסומי ניפא על ידי שישאלו את
 השומעים ויגידו להם את ענין הנס.
 שנינו במשנה: קראה סירוגין יצא וכו'. מספרת הגמרא: לא הווי ידעי
 רבנן תלמידי רבינו הקדוש, מאי 'סירוגין', עד ששקעוהו לאמתא
 ו-שפחהו דבי רבי, דקאמרה להו לרבנן דהווי עיילי פסקי פסקי לבי
 רבי – שהיו נכנסים בהפסקות בין חבורה לחבורה לבית רבי ולא

המשך ביאור למסכת מגילה ליום שבת קודש עמ' א

ארץ ישראל, מיכא בייפו ליה לרב הונא – היו כפופים לרב הונא
 מחמת גדלותו, ולכן יכול הוא לקרוא ראשון במקום כהן, אלא רב,
 לא כל הכהנים היו כפופים אליו, שכן הא איבא – הרי היה דר
 בנהרדעא שמואל דבנהנא הוה – שהיה כהן ודבר עליה – הנהיגו
 עליו, כלומר כיבדו רב שילך לפניו, וכיצד היה יכול רב לקרוא
 ראשון בבבל. מתרצת הגמרא: לעולם היה רב מכובד מכל בני
 דורו ואף שמואל נמי מיכא הוה כיוף ליה לרב, ומה שהיה הווי
 לפניו, רב הוא דעבד ליה כבוד – היה זה כבוד שרב עשה לו, ובי
 עבדי ליה רב כבוד שבזה מראה שהוא כפוף אליו, דווקא בפניו,
 אך שלא בפניו לא עבדי ליה כבוד, ואותו מעשה שרב קרא ראשון
 היה בבבל שאינה מקומו של שמואל שהיה בנהרדעא.
 הוכחה שרב קרא ראשון: הכי נמי מסתברא דרב בכהני קרא, דאי
 סלקא דעתך בישאל קרא – אם תעלה בדעתך שרב קרא שלישי,
 לפניה מאי טעמא בריה – מדוע בירך לפניו, הרי במשנה מבואר
 שרק הפותח בתורה מברך לפניו, ואם כן ודאי שקרא ראשון ולכן
 בירך לפניו.
 הגמרא דוחה את ההוכחה: אף אם רב היה השלישי מכל מקום
 היה לו לברך, כי מעשה זה היה לאחר התקנה של חכמים שכל
 הקוראים יברכו לפני קריאתם, כמו שנתבאר לעיל (כא). הגמרא
 לא מקבלת את הדחייה, ומקשה: אי הכי שהיה זה לאחר התקנה,
 לאתריה נמי לברך ו-היה לרב לברך. שהרי התקנה היתה אף על
 ברכה שלאחריה. ובעל כרחך שמעשה זה היה לפני התקנה, ומה
 שביירך לפניו משום שהיה הראשון. מתרצת הגמרא: לעולם
 אפשר שהיה המעשה לאחר התקנה, ומאחר שהתקנה היתה
 משום הנכנסים והיוצאים, שאני היבא דהיבא רב – שונה היה מקומו
 של רב, דמייעל עיילי – להכנס באמצע קריאת התורה היו רגילים
 כבשאר מקומות מחמת אונס וכדומה, והיה צורך לתקן שכולם
 יברכו לפניו.

יש תוספת תפילה, דהיינו ברכת ענונו, וגם זה נחשב יום שיש בו
 מוסף שקוראים בו ארבעה.
 הגמרא מנסה לפשוט ממשנתנו: תא שמע, שנינו במשנה, קראשי
 חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה, ומשמע שרק בהם כך הוא
 הדין, הא בתענית צבור קוראים רק שלשה. דוחה הגמרא: אם באת
 לדייק מלשון המשנה, אם כן אימא רישא – אמור ודייק את הרישא
 של התענית, ובשמיני ובשבת בתענית קורין שלשה, ומשמע
 הא בתענית צבור ארבעה, ונמצא שדברי הרישא והסיפא סותרים,
 אלא על כרחך מהא ליבא למישמע מניה – ממשנה זו אין להביא
 ראיה לענין שאלה זו.
 הגמרא מנסה להביא ראיה אחרת: תא שמע, דרב איקלע – נזדמן
 לרב בתענית צבור, קם קרא בספרא – עמד רב לקרוא בספר
 תורה, שתח בריה – לפני שהתחיל לקרוא בירך ברכת התורה
 שלפניה, התיס – סיים ולא בריה ברכה שלאחריה. ובשעת נפילת
 אפים נפול כולי עלמא אאנפיהו – נפלו כל העם על פניהם, ורב
 לא נפל על אפיה. ויש להבין, מכדי – הרי רב לא כהן היה ולא לוי,
 ובדאי בקריאת התורה קרא שהיה הקריאה השלישית, ואם כן
 מאי טעמא התיס ולא בריה – מדוע לא בירך בסיום הקריאה והרי
 מבואר במשנה שהותם מברך לאחריה, לאו משום – האין זה
 משום דבעי למיקרי אחריוא בתריה – שצריך אחר לקרוא אחריו,
 ומשום כך לא בירך רב לאחריה. ומוכח שבתענית צבור קוראים
 ארבעה.
 דוחה הגמרא: לא – לעולם קוראים רק שלשה, והמעשה שם היה
 שרב בכהני קרא – מחמת חשיבותו קרא ראשון במקום הכהן, ולפי
 שיש אחריו עוד קוראים לא בירך לאחריה. דהא רב הונא קרי
 בכהני אף שלא היה כהן, משום שהיה גדול בתורה, ואם כן גם רב
 קרא ראשון משום גדלותו בתורה. הגמרא מקשה על הדמיון בין
 רב לרב הונא: בשלמא רב הונא קרי בכהני, דהא אפילו רב אמי ורב
 אמי דכהני חשיבי דאדעא ישראל – שהיו הכהנים החשובים של

עוקרים את אילנות הגינה. ואמר להו אחשוורוש, מאי עובדיבו –
 מה מעשיכם. אמרו ליה, דפקדינן תמן – המן ציוה אותנו לעקור
 את האילנות. וכך כשחמנו גברה אַתָּא לְבִיתָהּ – שב לביתו.
 'וְהָמָן נָפַל עַל הַמִּסָּבָה אֲשֶׁר אֶסְתֵּר עָלֶיהָ'. שואלת הגמרא: וכי שייך
 לומר לשון 'נפל', שפירושו נופל והולך כל הזמן, הלא נפל בלשון
 עבר מִיָּבֵעִי לִיה לומר, שהרי נפל פעם אחת. משיבה הגמרא: אָמַר
 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מִלְּמַד שְׂכָאשֶׁר נִסְיָה לְחַזְדּוּקָהּ, בָּא מִלְּאָדָּה וְחָפְצוֹ עָלֶיהָ
 שוב, והוּא לשון 'נופל', שהיה נופל והולך.
 כשראה אחשוורוש את מעשי שליחי המן בגינתו ואת מעשי המן
 בביתו, אָמַר, וַיִּי מִבֵּיתָא וַיִּי מִכְּרָא – אוי לי בביתי ואוי לי מחוצה
 לו, וזה נדרש מהנאמר בהמשך 'וַיֵּאמֶר הַמֶּלֶךְ הָגַם לְכַבּוֹשׁ אֶת
 הַמִּלְכָּה עִמִּי בְּבֵיתָהּ, ולשון 'הגם' משמע שהיה לו עליו טענה על
 דבר נוסף, והיינו על מה שעשו שלוחיו בגינתו.
 'וַיֵּאמֶר חֲרִבּוֹנָה וְגו' גַּם הִנֵּה הָעֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה הָמָן לְמִרְדְּכָי וְגו' גְּבַהּ
 חֲמִשִּׁים אַמָּה. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֵף חֲרִבּוֹנָה הִיָּה רִשָּׁע, וּבְאֻתָּהּ עָצָה
 שֶׁל הָמָן לְתַלּוֹת אֶת מִרְדֵּכָי עַל הָעֵץ הַזֶּה, וְלֹכַן יָדַע שְׂגוּבָה הָעֵץ
 הוּא חֲמִשִּׁים אַמָּה, אֲךָ בֵּינוֹן שְׂרָאָה שְׂלֵא נִתְקַיְמָה עֲצָתוֹ, וְהָמָן
 נִכְשַׁל, מִיָּד בָּרַח. וְהֵינִי דְּבָתִּיב עַל הַרְשָׁעִים (אויב כו כב) 'וַיִּשְׁלַח עָלָיו
 וְלֹא יָחֵמֵל מִיָּדוֹ בְּרוּחַ בְּרָח' – ה' משליך פורענות על הרשע בלי
 רחמים, ובני סיעתו וחבריו שעזרו לו בתחילה בורחים ממנו. וכן
 עשה חרבונה להמן.
 'וְחִמַּת הַמֶּלֶךְ שָׁכְבָה'. מבארת הגמרא: שְׁתֵּי שְׂכִיבוֹת הָלְלוּ לָמָּה,
 וְהָלַל בְּכָל הַמִּקְרָא נִאמְרָה בִּכְ"ף אַחַת וְלֹא בִשְׁנֵי כְפִיָּין. אֲלֹא
 לרמוז על שתי שכבות, אַחַת שֶׁל מִלְכָּה שֶׁל עוֹלָם, שֶׁמַּחֲל לִישְׂרָאֵל
 עַל שֶׁהִשְׁתַּחֲוּוּ לַעֲלָם, וְאַחַת שֶׁל אַחֲשֻׁרוּשׁ, שֶׁשִּׁכְּבָה חֲמַתוֹ עַל הָמָן.
 וְאַמְרִי לָהּ, שְׁתֵּי שְׂכִיבוֹת הֵיוּ לְאַחֲשֻׁרוּשׁ, אַחַת שֶׁל אֶסְתֵּר –
 שִׁכְּבָה עַל הָמָן שֶׁבִּקֵּשׁ לְהַרְגָּהּ, וְאַחַת שֶׁל וְשִׁתִּי – שֶׁהָמָן הִמְלִיץ
 לְהַרְגָּהּ, וְכַעַת כִּשְׁנֵהֶם נִחָה דַּעְתּוֹ מִשְׁתִּיזִין.
 הגמרא דורשת את הפסוקים המתארים את אשר אירע לאחר
 שהתגלה יוסף לאחיו במצרים, שיש שם רמז למרדכי היהודי:
 נִאמְרָה (בראשית מה כב) 'לְבָלֵם' – לְכָל אַחִיו (נָתַן לְאִישׁ חֲלָפוֹת שְׁמֹלָתוֹ,
 וְלִבְנֵינָם) וְשִׁהִיָּה אַחִיו אֵף מִן הָאֵם (נָתַן חֲמֵשׁ חֲלָפֹת). תַּמָּהָה הַגְמָרָא:
 הֵרִי יוֹסֵף הִיתָה לוֹ הַעֲדָפָה מֵאֲבִיו עַל פְּנֵי אַחִיו, שֶׁעָשָׂה לוֹ כְּתוּנָה
 פְּסִים, וְדָבָר זֶה גָרַם שֶׁאַחִיו יִקְנָאוּ בּוֹ וַיִּמְכְּרוּהוּ לַעֲבָד לְמִצְרַיִם, וְכִי
 אֶפְשָׁר שֶׁבְּדָבָר שְׁנַצְמָעַר בּוֹ אוֹתוֹ צִדִּיק – יוֹסֵף,

הַכּוֹכָבִים וְגו' כֹּה הִיָּה וְרָעָר, בְּשָׁחַר יוֹרְדִין, יוֹרְדִין עַד עֶפְרַיִם הַנְּדָרִס
 עַל יְדֵי הַכֵּל, וְכֹךְ הַכֵּל מוֹשְׁלִים בָּהֶם, וְכִשְׁחַן עוֹלִין, עוֹלִין עַד
 לְכּוֹכְבִּים, שִׁכְשָׁם שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְאֶדָם לְעַלּוֹת עַד הַכּוֹכָבִים, כֹּךְ לֹא
 יוֹכֵלָה שׁוֹם אוֹמָה לְשַׁלּוֹת בָּהֶם. וְלֹכַן כָּפַל הַכְּתוּב 'נִפּוֹל תִּפּוֹל',
 שְׂכָאשֶׁר אַתָּה תִּפּוֹל הוּא יַעֲלֶה, וְהִרִי זֶה כִּנְפִילָה כְּפוֹלָה.
 'וְסָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ הִנִּיעוּ וַיַּחֲלִיו לְהִבְיֹא אֶת הָמָן'. וּבִצְיוֹ הַמֶּלֶךְ לְהִבְיֹא
 אֶת הָמָן נִאמְרָה (אֶסְתֵּר ה ה), 'מָהְרָו אֶת הָמָן', וּמִדּוּעַ שִׁנֵּה הַכְּתוּב
 לְלִשׁוֹן בְּהִלָּה, אֲלֹא מִלְּמַד, שֶׁהִבְיֹאוֹהוּ בְּבִהָלָה, וְלֹא הִסְפִּיק
 לְהִתְרַחֵץ מִהִטְיוֹנוֹ שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ.
 'כִּי נִמְכְּרִנוּ אֲנִי וְעַמִּי וְגו' כִּי אֵין הָצָר שׁוֹהַ בְּנוֹק הַמֶּלֶךְ. אָמְרָה לוֹ
 אֶסְתֵּר לְאַחֲשֻׁרוּשׁ, צַר – צוּרָרָה – הָמָן, אֵינִי שׁוֹהַ בְּנוֹק שֶׁל מֶלֶךְ
 – אֵינִי חוֹשֶׁשׁ שֶׁהַמֶּלֶךְ יִנּוֹק. שֶׁבַעֲבָר אֵינִי בָּהּ – קִינָא בְּנִשְׁתִּי
 וְקִמְלָה – וַיַּעַץ לְמֶלֶךְ לְהַרְגָּהּ, הִשְׁתָּא אֵינִי בְּיָדִי וּמִכְּעֵי לְמִקְטָלִי –
 וְכַעַת מִקְנָא בִּי, וּמִבְּקֵשׁ לְהַרְגִּי עִם עַמִּי.
 'וַיֵּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ וַיֵּאמֶר לְאַסְתֵּר הַמִּלְכָּה'. שואלת הגמרא:
 'וַיֵּאמֶר וַיֵּאמֶר לָמָּה לִּי – לָמָּה כְּתוּב 'וַיֵּאמֶר' פְּעַמִּים. מְשִׁיבָה
 הַגְמָרָא: אָמַר רַבִּי אֶבְיָה, אֶסְתֵּר שִׁמְעָה אֶת דְּבָרֵי הַמֶּלֶךְ אֲלִיָּה
 פְּעַמִּים, גַּם מִפְּנֵי, וְגַם מִהַמְתוֹרֵגְמָן, שֶׁבִּתְחִלָּה – עַד שֶׁגִּילָתָהּ אֶסְתֵּר
 לְאַחֲשֻׁרוּשׁ אֶת מוֹלַדְתָּהּ, הוּא דִּיבֵר אִיתָהּ עַל יְדֵי תוֹרֵגְמָן, שֶׁאֵין
 כְּבוֹד לְמֶלֶךְ לְדַבֵּר עִם פְּשׁוּטֵי עַם, אוֹלָם בֵּינוֹן דְּגִילָתָהּ לוֹ אֶת
 מוֹלַדְתָּהּ, וְאַמְרָה לִיה מְדָבֵית שְׂאוֹל קְאָתִינָא – שֶׁהִיא נִכְדָּתוֹ שֶׁל
 שְׂאוֹל הַמֶּלֶךְ, מִיָּד 'וַיֵּאמֶר לְאַסְתֵּר הַמִּלְכָּה' פֶּעַם נוֹסֶפֶת לֵלֵא
 מִתּוֹרֵגְמָן.
 'וַיֵּאמֶר אֶסְתֵּר אִישׁ צַר וְאוֹיֵב הָמָן הָרָע הַזֶּה'. וְלִכְאוּרָה דִּי אִם הִיתָה
 אוֹמֶרֶת 'הָמָן הָרָע הַזֶּה' בְּלִבָּהּ, וּמִדּוּעַ הִקְדִּימָהּ וְאִמְרָה 'אִישׁ צַר
 וְאוֹיֵב'. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מִלְּמַד שְׂכָאֲמָרָה 'אִישׁ צַר וְאוֹיֵב', הִיתָה
 מְחֻוָּה (– מִרְאָה) בִּידָה בְּלָפִי אַחֲשֻׁרוּשׁ וְהַתְּכוּנָה עָלָיו, וְכָא מִלְּאָדָּה
 וְקִטְרָה יָדָה – וְהִטָּה אֶת יָדָה בְּלָפִי הָמָן, וְסִימָה 'הָמָן הָרָע הַזֶּה'.
 'וְהַמֶּלֶךְ קָם בְּחִמָּתוֹ וְגו' אֶל גִּנַּת הַבֵּיתָן וְגו' וְהַמֶּלֶךְ שָׁב מִגִּנַּת הַבֵּיתָן.
 תִּיבּוֹת 'מִגִּנַּת הַבֵּיתָן' מִיִּתְרוֹת, שֶׁאֵם הֵלֵךְ לִשְׁם בּוֹדָאי שֶׁכְּשֹׁחוֹר
 חוֹזר מִשָּׁם, אֲלֹא מִלְּמַד שֶׁמִּקְדָּשׁ שִׁיבָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ מִהִגִּינָה לְקִיָּמָה
 שֶׁלּוֹ וַיִּצְיֹאנוֹ מִן הַבֵּית אֲלִיָּה, מִה קִיָּמָה בְּחִמָּה, כְּכַתוּב 'וְהַמֶּלֶךְ קָם
 בַּחֲמָתוֹ, אָף שִׁיבָה בְּחִמָּה נוֹסֶפֶת, שֶׁרָאָה בִּגְיָנָה דְּבַר שֶׁהָעֵלָה יוֹתֵר
 אֶת חֲמָתוֹ, דְּאִוֵּל וְאִשְׁכָּה (– שֶׁהָלַךְ וּמִצָּא) לְמִלְּאָכִי הַשָּׂרָה, דְּאִידִּמּוֹ
 לִיה בְּגָבִי – שֶׁנִּדְמוּ לוֹ כְּאִנְשִׁים, וְקָא עֲקָרִי לְאִלְנֵי דְּבוֹסְתָנִי – וְהִיוּ

שיחת שבת פרשת דברים, שבת חזון ה'תשד"מ

והרי ידוע פסק-דין ה'שולחן ערוך'¹⁸⁶ שכאשר יהודים מחליטים החלטות טובות - הנה עוד לפני קיום
 החלטות אלו בפועל ממש, נותן הקב"ה את ה"שכר" שמגיע עבור ענינים אלו.
 ויהי-ירצון שמתוך שמחה וטוב לבב יוסיף כל אחד ואחד בכל עניני תורה ומצוותיה, והעיקר – שכל
 אחד ואחד יקח את ה"מפתח" שברשותו ויפתח את התיבה שבה נמצאים כל הגילויים שנעשו על-ידי
 מעשינו ועבודתנו (כנ"ל סעיף ד), כולל - מפתח הלב כו', שעל-ידי-זה פועל את הגאולה הפרטית,
 ובצירוף כולם - זוכים לגאולה הכללית, גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בפועל ממש,
 למטה מעשרה טפחים, ומתוך שמחה וטוב לבב.
 כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להשליח-ציבור שי' לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה
 בימינו".

הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **מז.** קָטַן הַיָּדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין יָכֹל לַעֲלוֹת לְמַפְטִיר¹⁶² אֵין צָרִיךְ לִזְכֹּר בְּשֶׁבֶת שְׁהַמַּפְטִיר אֵינוֹ אֶלָּא חוֹזֵר וְכּוֹפֵל
- 2 מֵה שֶׁקָּרָא הַשְּׂבִיעִי אֶלָּא אֶפְלוּ בְּפִרְשֵׁת הַמוֹסָפִין וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל בְּשֶׁבֶת וְד' פְּרָשִׁיּוֹת יָכֹל לַעֲלוֹת אִם
- 3 יוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין וְאֵף עַל פִּי שֶׁפִּרְשֵׁת זָכוֹר הִיא חוֹבָה מִן הַתּוֹרָה⁶⁶ שִׁישְׁמַעְנָה כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל⁶⁷ וְהַקָּטָן
- 4 שֶׁאֵינוֹ מְחַיֵּב בְּדָבָר אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָן¹⁶³ מִכָּל מְקוֹם עֲכָשׂוּ הָרִי הַשֵּׁנִי קוֹרָא בְּקוֹל רֹם וּמִשְׁמִיעַ
- 5 לְצַבּוֹר וּמוֹצִיאָם יְדֵי חוֹבָתָן:

סימן רפב הלכות שבת קריאת התורה והמפטיר סעיף טז

הלכתא רבנא

- לא] לעלות למפטיר - מנהג חב"ד שאין הקטן עולה
אפילו למפטיר - אלא אם כן במקרים יוצאים
מהכלל⁶⁵.
לב] ידי חובתן - הציבור יוצאים ידי חובת קריאת

ציונים והוספות

- את הנשים לשמוע הקריאה בס"ת.
כן אין לדייק מהלכה זו שלדעת שו"ע פרשת פרה אינה
מה"ת, כיון שיתכן שחובה על הציבור הוא מן התורה אבל
לא על היחיד שהרי אין היחיד מחויב לעשות פרה, אבל
היחיד מצווה לזכור את עמלק.
(68) ועכשיו שאחד קורא בקול את כל הפרשה, דינו כדין
העולים לתורה, וכשם שאין מעלים קטנים לכל ז' הקראים
(כנ"ל סעיף ה) כך אין נותנים לקטן לקרוא כל הפרשה.
(69) כן יש להעיר שאין לדייק מהלשון 'לשמוע' שהמצווה
היא לשמוע פרשת זכור ולא לקרואה, כיון שנקט בלשון זו
משום שבפועל רק אחד קורא וכולם שומעים, ונפק"מ
(בנוסף לנפק"מ אם הקטן יכול לקרוא 'זכור') לסומא שאינו
יכול לקרוא שפטור משמיעת זכור, אבל אם מלכתחילה
החויב הוא לשמוע - גם הסומא חייב בשמיעה.
- 65) התוועדויות תשמ"ה ח"ד עמ' 2334. ואפילו בשמחת
תורה שמקילים יותר להעלות הקטנים לתורה המנהג הוא
להעלותם עם גדול (ואפילו אינו קורא בס"ת אלא אומר
הברכות בלבד).
(66) מה שנתבאר בסעיף יג שהוא מתקנת אנשי כנסת
הגדולה היינו שתיקנו לקרואה בשבת זו דווקא, אבל עצם
חובת הזכירה ע"י קריאה בתורה בציבור היא מן התורה
(לקו"ש חכ"א ע' 190 הערה 1 ועוד).
(67) אין להכריע מכאן במחלוקת הפוסקים אם גם הנשים
מחויבות בשמיעת פרשת זכור, כיון שעיקר החידוש ב'כל
אדם מישראל' לאפוקי משאר הקריאות שהם חובת הציבור
(כדלעיל ס"ה, וראה להלן ביאור החילוק בין פרשת זכור
לשאר הקריאות לענין קריאת קטן).
וכבר כתב בשו"ת תורת חסד או"ח סי' לו שמנהגן של
ישראל תורה הוא ומעולם לא ראינו ולא שמענו מי שהצריך

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **כג** מִים שִׁישׁ בֵּהֶם תּוֹלְעִים הָאֲסוּרִים ע"ד שֶׁנִּתְבָּאֵר בִּי"ד
 - 2 סִי' פ"ד אֲסוּר לִסְנֵן אֶפִּילוּ בְּסוּדֵר שֶׁהִי אִי אֲפֻשֶׁר כָּלל
 - 3 לִשְׁתוּתָן בְּלֹא סִינּוֹן שְׁמָא יִבְלַע אֶחָד מֵהֶם.
 - 4 אֲבָל מוֹתֵר לִשְׁתוּתָן ע"י מִפֶּה מִפְּנֵי שֶׁאֵין אִסוּר בּוֹרֵר וּמִשְׁמֵר
 - 5 אֶלָּא בְּמִתְקָן הַעֲנִין קוֹדֵם אֲכִילָה או שְׁתִּיה שִׁיהִיה רְאוּי
 - 6 לֵאכִילָה או לִשְׁתִּיה שִׁזְהוּ דֶּרֶךְ מִלֵּאכָה אֲבָל אִם בִּשְׁעַת שְׁתִּיה
 - 7 מִעֵכָב אֶת הַפְּסוּלָת שֶׁלֹּא יִכְנוּס לַתּוֹךְ פִּיּו אֵין זֶה מַעֲיֵן
 - 8 מִלֵּאכָה וּמוֹתֵר וְאֵין לֵאסוּר מִשּׁוּם שְׁרִיטָה בְּגַד זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ
 - 9 וְלֹא מִשּׁוּם גִּזְרָה שְׁמָא יִסְחוּט כִּיּוֹן שֶׁדָּבָר מוֹעֵט הוּא הַנִּשְׁרָה
 - 10 בְּמִים כְּדִי לִהְנִיחַת פִּיּו וּבְדָבָר מוֹעֵט אֵין לַחוּשׁ כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר
 - 11 בְּסִי' ש"ב וְלִהְיֹאסְרִין שֶׁם אֶפִּילוּ בְּדָבָר מוֹעֵט מִשּׁוּם שְׁרִיטָה
 - 12 בְּגַד זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ אֵף כִּאֵן אֲסוּר וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר שֶׁם שְׁכָל בַּעַל
 - 13 נֶפֶשׁ יַחְמִיר לַעֲצֻמוֹ בְּמִקּוֹם שֶׁאֲפֻשֶׁר:
 - 14 **כד** אִם נָפְלוּ זָבוּבִים לְכוֹס לֹא יוֹצִיא הַזָּבוּבִים לְבָדֵן מִן
 - 15 הַכוֹס שֶׁהִי זֶה כְּבוֹרֵר פְּסוּלָת מִתּוֹךְ הָאוֹכֵל שֶׁאֲסוּר
- אפילו כדי לאכול מיד אלא יקח גם מן המשקה קצת עמהם
שאו אינו נראה כבורר כלל כמו שנתבאר למעלה:
כה הַמַּחְבֵּץ דִּהֵינּוּ שְׁלוּקָה חֵלֶב וְנוֹתֵן בּוֹ קִיבָה כְּדִי לַחֲבֹצוֹ
חֵיב מִשּׁוּם בּוֹרֵר שֶׁהִי הַפְּרִישׁ הַקּוֹם מִן הַחֵלֶב וְכֵן
אִם נָתַן הַקּוֹם בְּתוֹךְ כְּלִי גָמִי וּמִי הַחֵלֶב נוֹטְפִים מִתּוֹכּוֹ הִרִי
זֶה תּוֹלַדַת בּוֹרֵר אוֹכֵל מִתּוֹךְ הַפְּסוּלָת ע"י נֶפֶשׁ וְכִבְרָה וְחֵיב
וְאֵעִיף שֶׁהַקּוֹם וְהַחֵלֶב שְׁנֵיהֶם מִיֵּן אוֹכֵל אֶחָד וְאֵין כֵּאֵן
פְּסוּלָת כָּלל אֵף עַל פִּי כֵן הוֹאִיל וְהֵם דְּבָרִים לַחִים שֶׁהֵם
מִתְעַרְבִּים יִפֶּה וְהוּא מִפְרִידֵן יֵשׁ בּוֹזֵה מִשּׁוּם בּוֹרֵר כִּמוֹ
בְּמִפְרִיד אוֹכֵל מִפְּסוּלָת:
כו וְאִם גִּבְנוּ וְעִשְׂאוּ גִבְיָה חֵיב מִשּׁוּם בּוֹנֵה שְׁכָל הַמַּקְבֵּץ
חֵלֶק אֶל חֵלֶק וְדָבָק הַכֹּל עַד שִׁיעֶשֶׂה גּוֹף אֶחָד הִרִי זֶה
תּוֹלַדַת בּוֹנֵה:
כז נּוֹתֵנִין שׁוֹמְשִׁמִּין וְאִגּוּזִים לְדָבָשׁ וְכִלְבֵּד שֶׁלֹּא יַחֲבֹצֵם
בִּידֵיו:

5 ולהאומרים שכל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה
6 אף כאן פטור אבל אסור מדברי סופרים אפילו אינו מתכוין
7 לכך אלא שהוא פסיק רישיה ולא ימות:

חלק סימן שיט דין הבורר בשבת טעמים כג"כט

1 **כח** אסור ליתן שמרים במשקה כדי להעמידו אע"פ שראוי
2 לשתותו בשבת מפני שעל ידי כן יורדין גם שמרי
3 המשקה עצמו לשולי הכלי והרי זה תולדת בורר כמו המחבץ:
4 **כט** הרוקק ברוח והרוח מפזר הרוק חייב משום זורה

תורה אור

37 **דשכל ומדות), משרשם ומקורם אל הגילוי**
38 **והפעולה, ומנוחה היא - עלייתם חזרה אל שרשם**
39 **מקורם.**

40 וזהו גם ענין "עליות העולמות", כי מאחר
41 שכוחותיו יתברך שהם מקור החיות לכל העולמות
42 עולים למקורם, הרי בהכרח שגם העולמות עצמם
43 עולים ממדרגתם למדרגה יותר רוחנית.

44 **כל זה אינו שייך אלא בההארה שבסדר**
45 **ההשתלשלות, דשייך שם מעלה ומטה במדרגת.**
46 **אמנם כל זה - גדר יציאת וירידת הכוחות**

47 **משרשם ומקורם, ועלייתם חזרה לשרשם ומקורם**
48 **- לא שייך אלא בה"הארה" שב"סדר**

49 **ההשתלשלות", דשם דוקא שייך "מעלה ומטה",**
50 **היינו שבסדר ההשתלשלות יש חילוקי מדרגות**

51 **ו"מעלה ומטה" בהאור אלקי, דישנו כפי שהוא**
52 **נמצא במקורו (שאו הוא בבחינת מנוחה ושביטה**

53 **הפועל עליית העולמות למעלה ממדרגתם), ויש**
54 **כפי שיוצא ממקורו להתלבש בעולמות (שאו**

55 **העולמות יורדות למטה).**

56 **ולבן ששת ימים תעשה מלאכה, ואח"כ "ביום**
57 **השביעי - שהוא מדרגה יותר נעלית הרבה -**

58 **תשבות", להיות עליות העולמות ממדרגה**
59 **שלמטה למדרגות עליונות יותר.**

60 וזהו החילוק בין ששת ימי המעשה ליום
61 השבת, דששת ימים תעשה מלאכה, דכמו שאורו

62 של הקב"ה הבורא ומחי' את העולמות הוא במצב
63 של ירידה והתלבשות ב"סדר ההשתלשלות", כך

64 האדם הוא במצב של "התלבשות" בעשיית
65 מלאכה. ואח"כ ביום השביעי תשבות, דהיות

66 דביום השבת עולה האור למדרגה יותר נעלית
67 הרבה, שמצד זה נמשך ענין ד"עליות העולמות"

68 שהעולמות עולים ממדרגתם שלמטה למדרגות
69 עליונות יותר (היינו למדרגת האור האלקי כפי

70 שנמצא בשרשו ומקורו), על כן על האדם לשבות
71 מעשיית מלאכה.

1 **תוכן הפרק:** הטעם שפורים מותר בעשיית מלאכה
2 וגדר שביתת הקב"ה ביום השבת

3 **אמנם לענין איסור עשיית מלאכה הוא דוקא**
4 **ביו"ט ולא בפורים, וכמאמר רז"ל ולבסוף בתיב**
5 **לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו יו"ט לא**
6 **בתיב.**

7 **אמנם על פי כל הנ"ל במעלת פורים לגבי כל**

8 **שאר הימים טובים, אינו מובן לאידך גיסא, אמאי**

9 **לענין איסור עשיית מלאכה מצינו מעלה בשאר**

10 **יו"ט לגבי פורים, שבנ"י לא קיבלו על עצמם**

11 **איסור מלאכה בפורים.**

12 **והענין כי היא הנותנת, כי הנה ענין איסור**

13 **דעשיית מלאכה שהוא עליית השכל והמדות**

14 **לשרשן.**

15 **והענין הוא, דאדרבה, דוקא מחמת המעלה**

16 **הנ"ל שבפורים, שבני ישראל הגיעו על ידי מסירת**

17 **נפש שלהם לאור אין סוף ב"ה בכבודו ובעצמו,**

18 **אין בו איסור מלאכה.**

19 **דהנה ענין השביתה ומנוחה, איסור עשיית**

20 **מלאכה, מורה על עליית הכוחות (שכל ומדות)**

21 **לשרשן. וכמו ענין המנוחה ממלאכה גשמית,**

22 **דבשעת המלאכה מלביש האדם את כוחותיו**

23 **בעשיית המלאכה, שכוחותיו יוצאים משרשם**

24 **(ששם הם "בכח") ומתלבשים ביד ובאצבעותיו עד**

25 **שבאים למצב של "פעולה" והתעסקות בעשיית**

26 **מלאכה, וענין המנוחה בגמר עשיית המלאכה הוא,**

27 **שכוחותיו חוזרים לשרשם.**

28 **שזהו ענין השביתה, והוא ענין עליות העולמות,**

29 **בנודע מענין כי בו שבת בו'.**

30 **וכך הוא ענין המנוחה שנאמר אצלו יתברך,**

31 **"כי בו שבת מכל מלאכתו", דפשוט דלא שייך**

32 **לפניו יתברך גדר עייפות ח"ו, וכמחז"ל שלא**

33 **בעמל ברא הקב"ה את עולמו, אלא פירוש מנוחה**

34 **הוא - עליית כוחותיו יתברך לשרשם ומקורם.**

35 **דבריאית העולם היתה על ידי גילוי כוחותיו של**

36 **הקב"ה (שהם עשר הספירות, הנחלקות לשני סוגים**

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

43 החומה שמקפת העיר ועד"מ רוחני יותר זהו שכל
44 המשפיע שמקיף לשכל התלמי' הקטן הימנו שמגבילו
45 מכל צד כמו העגול הגדול שמקיף לקטן שבתוכו כו'
46 וע"כ ממנו בא התהוות הכלי ג"כ שהיא המגביל לא"פ
47 מכל צד כו' וע"כ המקיף שורה ע"ג הכלי מבחוץ שזהו
48 בבחי' ההגבלה וההיקף שמבחוץ אבל הא"פ שורה
49 בבחינת הגבלה שבכלי מבפנים שהוא חלל בית קבולו
50 כו'. ואמנם עדיין אין זה מובן במה שיש שייכות לכלי
51 להתחבר לאור להגבילו בתוכו ומבחוץ כו' אך זהו
52 מצד שיש חבור למקיף עם הפנימי כי הגם שהמקיף
53 מקיף על הא"פ מלמעלה מ"מ אפס קצוהו נכנס להאיר
54 בו בגלוי רק שבלתי מתיישב בו ונשאר בבחי' מקיף
55 עליו וה"ז בא בבחי' מטי ולא מטי נוגע ואינו נוגע כמו
56 ורוח אלקים מרחפת ע"פ המים שהוא נוגע ואינו נוגע
57 כו' כמ"ש בע"ח דמבחינת מול"מ דמקיף הוא שרש
58 התהוות הכלי להגביל את האור שהוא בחי' הכאת
59 המקיף בפנימי דוקא שיש חבור למקיף בפנימי רק
60 שבלתי מתיישב בו כי אין הא"פ מכילו ע"כ מקיפו
61 מבחוץ וכו' ומזה נעשה בחי' הכלי שהוא מקיף מבחוץ
62 לאור וגם מקבלו בתוכו במקצת והוא א"פ המוגבל
63 בתוך הכלי כו' וכמו שיש חבור למקיף עם הפנימי ע"י
64 בחי' ההכאה דא"מ כו' כן יש חבור לכלי עם האור
65 והיו לאחדים במה שיאיר בכלי תמיד ולא יסתלק האור
66 מן הכלי וגם הכלי מגבילו שלא יצא אור שפעו יותר
67 מכפי המדה שהוא בחי' צמצום והתפשטות הסתלקות
68 והמשכה שנקרא ר"ש ששרשו בבחינת מול"מ
69 שבבחי' מקיף עם הפנימי כו' רק ששם מטי תחלה
70 בחי' התפשטות ואח"כ לא מטי הסתלקות ובאור וכלי
71 רצוא תחלה מצד האור שמסתלק תחלה ואח"כ הוא
72 שוב בכלי אבל מצד הכלי הוא להפך שתחלה ממשך
73 הכלי את האור לתוכה ואח"כ מגבילו בבחי' צמצום
74 כו' והיינו לפי ששרש הכלי מבחינת מקיף שתחלה מטי
75 כו' ומזה ראייה גמורה שאין הכלי בחי' מקבל מן האור
76 אלא שרשו למעלה הימנו שהרי זהו הכלל שמלמעלה
77 למטה נמשך מבחי' מול"מ ומלמטה למעלה בבחי'
78 ר"ש כמ"ש במ"א ואם היה הכלי בבחי' מקבל שהוא
79 מלמטה למעלה היה ראוי להיות בבחי' ר"ש והאור
80 בבחי' מול"מ אלא הדבר מוכרח שהכלי למעלה מן
81 האור ע"כ ממשיך האור ואח"כ מצמצמו כמו המקיף
82 שהוא מאיר מלמעלה למטה והאור שהוא מקבל מן
83 המקיף מלמטה למעלה ע"כ הוא בבחי' ר"ש כמו אור
84 הנר שעולה תחלה ואח"כ יורד ונח כו' וד"ל:

1 (עה) אך הענין יובן בהקדמה א' הידוע שבכל דבר יש
2 בחינת חומר וצורה שנקרא אור וכלי שזהו
3 כמו נפש וגוף ממש וגם בשמים וארץ וכל צבאם יש
4 בכ"א מפרטי הנמצאים בחי' חומר וצורה ואין התהוות
5 החומר והצורה ממקור ושרש א' אלא התהוות הצורה
6 שהוא בחי' האור והחיות הרוחנית שלו ממקור מיוחד
7 שהוא מקור אל כל בחי' ההשתלשלות בבחי' הרוחניות
8 והוא מ"ש כולם בחכמה עשית שזהו בחי' חכמה
9 שבדבור העליון בי' מאמרות וכמו במאמר יהי רקיע
10 הרי בחינת החכמה שבאותיות וצורפים הללו הוא
11 מקור האור והחיות הרוחנית דרקיע הגשמי הנקרא
12 שמים וז"ש בדבר ה' שמים נעשו בדבר ה' דוקא שהוא
13 מאמר דיהי רקיע בבחי' החכמה שבו אך זהו דוקא
14 התהוות בחי' הצורה הרוחנית דרקיע זה אבל בחי'
15 חומר היש הגשמי דרקיע זה יש לו מקור אחר גבוה
16 מזה והוא בחי' סובב כו' שלמעלה מבחינת החכמה
17 שבי' מאמרות שמשם נמשך כל בחינת התהוות החומר
18 הגשמי של כל הנמצאים שנשתלשלו בדבר ה' ורוח פיו
19 כו' וז"ש כל אשר חפץ ה' עשה כו' וכן כי הוא צוה
20 ונבראו כו' ושרש הדברים הוא לפי שגם בעולם
21 האצילות יש בחינת חומר וצורה שנק' אור וכלי בבחי'
22 האצי' ושרש התהוות האורות הוא מבחינת אור
23 החכמה שרש כל הא"פ ושרש התהוות הכלים הוא
24 מבחי' המקיף של כל הא"פ שנמשך מן אור החכמה
25 ולמטה כו' ולזה הטעם גם בהתהוות הכלים מאיר א"מ
26 מבחוץ לכלים וא"פ מאיר מבפנים לכלים כו' וד"ל אך
27 א"כ מהיכן יש חבור וקשר לכלי עם האור להיות האור
28 מוגבל בכלי והכלי תקבלנו ותגבלנו מכל צד כו' מאחר
29 שמקור ושרש התהוות הכלים הוא מבחי' המקיף
30 שלמעלה מבחינת מקור ושרש האורות ואין למקיף
31 חבור עם הפנימית מאחר שהוא סובב ומקיף עליו
32 מלמעלה כו' ועוד יש להבין דלכאורה היה מהראוי
33 להיות להפך שמבחי' אור המקיף שהוא עליון יותר
34 היה ראוי שיהיה מקור להתהוות כל אור ומבחי' א"פ
35 שלמטה הימנו יהיה מקור להתהוות הכלי המצומצם
36 המגביל את האור כמו שבחי' א"פ מצומצם הוא לגבי
37 המקיף כו' אך הענין הוא שאין התהוות הכלים מצד
38 עצם אור המקיף מאחר שהמקיף בלתי מוגבל והכלי
39 הוא בחי' מגביל דוקא ואיך יתהווה מוגבל מבלתי
40 מוגבל כו' אלא הענין הוא שמבחי' כח המגביל
41 שבמקיף הוא שנעשה מקור להתהוות הכלי המגביל כי
42 המקיף הוא מגביל הא"פ מבחוץ מכל צדדיו כמו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מוהר"ש]

- 1 והנה להבין ההפרש שביניהם שבין מלמעלמ"ט
2 ובין מלמטלמ"ע יובן ע"ד שבמ"ת כתי' וירד
3 ה' על הר סיני הרי שהי' גילוי אלקות מלמעלה
4 למטה בעולם, הגם שהעולם לא נשתנה כלל
5 ממהותו ובלי שום הכנה, וזהו מלמעלמ"ט, והיינו
6 לפי שמצד המשפיע אין נ"מ ויכול להיות נמשך גם
7 למטה אף שהעולם גשמי וחומרי, ומלמטלמ"ע הוא
8 ע"ד חנוך ואל"י שעלו בסערה השמים, והיינו לפי
9 שנזדכך גופם כ"כ עד שעלו השמימה, נמצא שזה
- 10 ע"י הכנת המקבל, וזהו מלמטלמ"ע. אך לכאורה
11 זהו עלי' וכאן נת' שזהו המשכה, אך באמת הכונה
12 שזהו המשכה מלמעלמ"ט אך שזהו ע"י הזדככות
13 המקבל ולכן נק' זה מלמטלמ"ע, וזהו ע"ד מ"ש
14 הליכות עולם לו, היינו שמתחלה צריך להיות
15 הליכות עולם דהיינו ההילוך מהעולם שלא לימשך
16 אחר גשמיות העולם, ועי"ז נעשה הליכות עולם לו
17 שגם העולם מתעלה לו דהיינו שנזדכך העולם ועי"ז
18 נתעלה העולם.

והתהלכתי בתוככם

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 המגיד מראשית אחרית הוא יתן שם טוב ושארית
2 כו', כתי' מגיד מראשית אחרית ומקדם אשר
3 לא נעשו אמר עצתי תקום וכל חפצי אעשה (ישעי' מ"ו
4 יו"ד). הנה ארז"ל קשה לזווגם כקרי"ס, ולכאור' יפלא
5 מה"ע הזיווג לקרי"ס, ובמה ישתוה לקרי"ס עד שנא'
6 שקשה ענין הזיווגי' כקרי"ס, וגם הלא קרי"ס הי' נס
7 נפלא לפני משה וס' ריבוא ישראל, ואיך נא' זה
8 שישתוה ענין הזיווגי' לנס דקרי"ס.
9 ויובן בהקדם מארז"ל עד שלא נברה"ע הי' מים
10 במים וכמ"ש ורוח אלקי' מרחפת ע"פ המים
- 11 שהגם שנברא הארץ ביום ראשון כמ"ש בראשית וגו'
12 ואת הארץ, מ"מ היו המים מקיפי' את הארץ וסוכבי'
13 אותה מכל צד ופינה עד שלא נראו רק המים לבד,
14 ואח"כ ביום שלישי גזר אומר יקוו המים מתחת
15 השמים אל מקום אחד ותראה היבשה, דאז ירדו המים
16 למטה ונראתה הארץ כמו שהיא בגובה מן המים
17 שלכן נא' לרוקע הארץ על המים, וכתי' יורדי הים
18 באניות שההילוך על הים נק' בשם ירידה להיות כי
19 הארץ היא בגובה יותר על המים, והמים מקיפי' אותה
20 מצדדי'.

בס"ד. (ש"פ ויקרא פ' זכור, ל"ב. על התנאים של בתו דבורה לאה).

המגיד מראשית אחרית

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

- 1 לך.
2 הנמשל בספירות העליונות, ביאור ענין ריבוי ומיעוט
3 המספר באורות ובכלים, ובחינת "בן מאה שנה".
4 והדוגמא מזה יובן למעלה – אחרי שלמדנו בהרחבה
5 בפרק הקודם מהו ה"מעלה ומטה" בכוחות הנפש,
6 מבאר הרבי נ"ע בפרק זה את הנמשל בספירות
7 העליונות:
8 דבחכמה מאיר ריבוי אור לפי שחכמה היא בבחינת
- 9 מיעוט הכלים, כפי שבמשל החכמה זה רק נקודת
10 הרעיון בלבד כך בספירת החכמה שבעולם האצילות יש
11 ריבוי של אור, וזה בגלל שיש בחכמה מיעוט כלים,
12 וכידוע דבחכמה גם הכלי היא בערך אל האור כו' –
13 כלומר הכלי שם הוא מאוד זך ועדין עד שהוא בערך
14 דרגת האור.
15 במאמר המוסגר מבאר הרבי נ"ע על פי הקבלה למה
16 החכמה נעלית מהבינה:

- 1 (בפרדס שער השמות⁸⁹ דהשם דחכמה הוא י"ה, -
2 כלומר יש שייכות בין ספירת החכמה לשם הוי' שהוא
3 מסמל את האור, ובזה גופא לשתי האותיות הראשונות
4 שלו, (וראה בהערה את שלימות דברי הפרד"ס, בו
5 מסביר השייכות לחכמה דוקא, למרות שידוע שהחכמה
6 רמוזה באות י' והבינה באות ה') - בשונה משאר
7 הספירות ששייכות לשמות אחרים כמו א-ל (חסד)
8 אלוקים (גבורה) וכו' שהם כנגד הכלים.
9 ובהגהות לביאור דארא תקס"ח כתב אדמו"ר הזקן
10 דהרי בתפארת שהוא בריח התיכון הכלי היא שם הוי',

שבת פרשת פנחס תער"ב

אלא שבחכמה הוא י"ה דהיינו י' על ה' פירוש יו"ד ובתוכה נכללת ה', אבל בבינה הם ה"י מלמטה למעלה פי' ה' שהיא הבינה הוא העיקר ובתוכה נכללת החכמה שהיא י', ומבואר.
90. ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו ח"א עמ' קצ"ט, וזה לשונו: אך הנה הקו האמצעי מגיע עד בחינת הכתר מה שאין ביכולת ה' קוין חז"ן ובג"ה להגיע לשם וע"כ נק' בריח התיכון המבדיל מן הקצה אל הקצה פי' מן הקצה היותר עליון שבבחינת הכתר שאין הקוין מגיעין לשם כלל והוא בחינת פנימיות הכתר כידוע בפרדס וזה אל מול פני המערה כ' פי' מול בחינת פנימיות הכתר שמשם נמשך ויורד לקו אמצעי הנק' דת"י ומשם יאירו כל הפרטים אר"כ הנאצלים לימין ולשמאל כמו חז"ן מימין ובג"ה משמאל כ' וד"ל. וזהו שארז"ל ישראל עלה במח' פי' ישראל הוא ישר אל דהיינו בחינת קו האמצעי דת"י כנוכר לעיל ולהיות עולה עד בחינת פנימי הכתר כנוכר לעיל ע"כ אמרו דישאל זה עבמ"ח. כלומר עלה למעלה מעלה בבחינת פנימיות החכמה שבכתר והוא הנק' ח"ס דא"א כידוע שזה פי' במח' כלומר במח"ס כ' והיינו עבמ"ח וד"ל.

89. וזה לשונו שם (שער כ' פרק ג): השם המתניח לחכמה הוא שם י"ה. השם הזה פירושו לשון חזק. כמו (שר"ש ח ו) שלהבת י"ה, שפי' חזקה. והרמז בשם זה אל החכמה, וירצה לחזק ההעלם של המדה הזו. והיא נרמזת בי' של שם זה. וה' שבו רמז אל הבינה. וכן פי' בזהר (ויקרא דף י"א). וז"ל תנינא י"ה, בגין דחכמה אפיק ה' וסתים ביה ולא אתפרשא מיניה לעלמין והא אוקמוה דכתיב ונהר יוצא מעדן כ'. ופי' כי משתי סבות יתיחס ה' בשם החכמה עם היות שאין רומז בה' אל החכמה כי אם ה' לבד. הא' מפני שאצילות ה' שהיא הבינה הוא מחכמה. ומפני שזה לא יספיק כי גם בהיותה בתוך החכמה לא היתה מתיחדת עמה באות ה' מפני העלמה אלא בי'. ולפי טעם זה היה ראוי שיהיה שם החכמה שני ידיד'ן הא' של החכמה והשני של הבינה הנעלמת בה. לז"ל כי אפילו אחר אצילותה אינה נבדלת ממנה לעולם כי לעולם חכמה ובינה מיוחדות ואינם מתפרשות, והראיה מהפסוק ונהר יוצא מעדן ועדן היינו חכמה ונהר הוא בינה. ואמר הכותב יוצא ולא יצא, הכונה שלעולם יוצא ולעולם הוא עמה. וכן פי' ג"כ שם (דף י' ע"ב) וז"ל קדמא י"ה, בגין דיו"ד כליל ה"א וה"א נפקא מיו"ד, בגין כן חכמה י"ה אקרי עכ"ל. ומבואר הוא. וכמו שבינה כלולה בחכמה מטעם זה, כן חכמה נעלמת בבינה.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - ה'ש"ת

- 1 ביאור הפסוק אתה הראת לדעת. מ"ע לדעת ולהשיג את האמונה שקבלנו מאבותינו, כל
2 אחד כפי יכלתו, כמ"ש הרמב"ם "לידע" שיש שם מצוי ראשון. האומות מאמינים רק
3 בשם אלקים - טבע, אבל נשמות ישראל - בשם הוי' שלמעלה מהטבע.
4 "אַתָּה¹ הָרָאָתָ לְדַעַת פִּי הָוֵי הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד
5 מְלַבְדּוֹ, וְתַרְגָּם "אַתָּה אֶתְחַזֵּיתָ לְמַדַּע אֲרִיא
6 הָוֵי הוּא אֱלֹקִים", דוּ הָאֶסֶט זִיף בְּאוֹיִזִין אִז מַעַן זָאָל
7 דִּיר וְיִסְקֵי, וְהוּא כְּמוֹ שֶׁפִּרְשׁ רַבְּנֵי נִשְׁמָתוֹ עֲדָן, "אַתָּה

(1) דברים ד, לה.

(*) נדפס בספר המאמרים ה'ש"ת עמ' 146 ואילך. חלק מההערות ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר.

א. אתה הראת את עצמך (כדי) לדעת ש. ב. אתה הראת את עצמך כדי שידעו אותך. ג. אומרים לעצמות אין סוף: אתה.

32 ומעבב מתורה ומצוות ועניני אלקות ומוסר נפשו ממש
33 לקיים התורה והמצוות, כי כל אחד מישאל אינו רוצה
34 ואינו יכול להיות חסד-ושלום נפרד מאלקות, א איד ניט
35 ער קען און ניט ער וויל זיין א נפרד פון אלקות,
36 וכמאמר⁵ "חבוקה ודבוקה בך, טוענת עלך, יחידה
37 ליחדך", דכל אחד ואחד מישאל הוא חבוק ודבוק בו
38 יחדך, אשר בכת זה הוא מקבל על עצמו על התורה
39 ומצוות באהבה ומקימן במסירות נפש, בכל זה הנה
40 צריך להיות הידיעה וההשגה באלקות כל אחד ואחד
41 לפי כחו ויכולתו, וזהו אמרו "לידע שיש שם מצוי ראשון
42 ממציא כל נמצא", ומרמז בשם הוי' באמרו "יסוד
43 היסודות" שבענין ההתהוות, דההתהוות היא ממש הוי',
44 "ועמוד החכמות" בענין התורה שהיא ממש הוי', ובא
45 ברמז לפי שההתהוות בפעל הוא על ידי שם אלקים, וכן
46 התורה באה בשכל אנושי, ואומר "לידע שיש שם מצוי
47 ראשון", ואינו אומר "להאמין", שבאמת זהו אמונה
48 אלא שבאה על ידי הידיעה, וידיעה זו היא מצות עשה
49 בחובת גברא, אבל בכדי שיהיה ביכלת האדם לבוא
50 לזה, הינו להשיג השגה אלקית, הנה על זה הוא אומר
51 "אפה הראת לדעת", הינו מה שהוא יתברך האציל ענין
52 הידיעה בעצמו, וכמאמר⁶ "בידיעת עצמו יודע את
53 הנבראים", שעל ידי אצילות ידיעה זו נעשה ענין
54 הידיעה בנבראים שיוכלו להשיג השגה אלקית, דלולי
55 אצילות הידיעה בעצמו לא היה ענין החכמה והידיעה
56 בנבראים במשגים רותניים, ועל ידי שגאולה הידיעה
57 בעצמו, הנה מפני זה ישנו היכלת בנבראים להשיג
58 אלקות בהשגה מוחשית בכל עניני עולם הזה הגשמיים
59 בהשגחה פרטית, הן בהאדם בעצמו והן בכל עניני
60 הדומם צומח חי, דעל ידי זה משלים הפונה העליונה
61 להאיר את העולם באור תורה ומצוות ולעשותו כלי
62 לאלקות.

שבת פרשת ואתחנן ש"ת

1 — אז מען זאל דיך וויסן¹, והידיעה היא כי הוי' הוא
2 האלקים, ואין עוד מלבדו. ואמרו רבותינו ו"ל (חלין ז,
3 ב) "אמר רבי חנינא, ואפלו כשפים", דהנה אמרו שם
4 "למה נקראו שמן כשפים, שמכחישין פמליא של
5 מעלה", הנה זה עצמו מה שמכחישין פמליא של מעלה
6 גם זה אין עוד מלבדו יתברך, ואין זה אלא מה שבא על
7 ידי רבוי השתלשלות משם אלקים שהוא צמצום
8 הראשון, אבל באמת הנה הוי' הוא האלקים, כמאמר²
9 "הוי' ואלקים כלל חד"³, וידיעה זאת שהוי' הוא אלקים
10 הוא מצות עשה, כמו שכתב הרמב"ם⁴: "יסוד היסודות
11 ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון ממציא כל
12 נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא
13 נמצאו אלא מאמתת המצאו כו", וידיעת דבר זה מצות
14 עשה שגאמר אנכי הוי' אלקיך". והפונה בזה, דאמונה
15 האמתית היא כשבאה על פי הידיעה מה שאפשר לידע,
16 כמו שכתוב⁵ "דע את אלקי אביך", דבאלקי אביך שהוא
17 ענין אמונה הבאה בקבלה, צריך להיות דעת והשגה
18 כמה שאפשר להיות, כמו שכתב בבחי' על פסוק
19 "והשבת אל לבך", שזה מצות עשה מן התורה בידיעת
20 השם יתברך שגאנונו לדעת אותו ולחקר על אחדותו
21 ולא לסמך על הקבלה לבד, והינו דהגם שכל אחד ואחד
22 מישאל יש בו האמונה וההכרה בהוי' וההמשכה להוי'
23 מצד עצם תולדתו בטבעו, כמו הפרת והמשכת תינוק
24 קטן אל אביו ואמו מצד עצם תולדתו בטבעו, שזהו
25 ההפרש בין האמונה דנשמות ישראל להאמונה דאמות
26 העולם, דאמות העולם מאמינים בשם אלקים, וכמו
27 אבימלך ופרעה שנוצר בהם שם אלקים, אבל בשם הוי'
28 לא האמינו, והינו שכל אמונתם היא רק בענינים שעל
29 פי הטבע, והאמונה דנשמות ישראל היא בשם הוי', הינו
30 בלמעלה מהטבע, אשר מצד אמונה זו הנטועה ומשרשת
31 בלב כל אחד ואחד הוא עומד בנסיון נגד כל מונע

(5) הושענות ליום שלישי.
(6) ראה רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ב הלכה י. הלכות
תשובה פרק ה הלכה ח. שער היחוד והאמונה פרק ז. ובכמה
מקומות.

(2) ראה זוהר חלק א יב, א. לקוטי תורה ואתחנן [מאמר]
דיבור המתחיל וידעת.
(3) יד החזקה בתחילתו. וראה בכל זה של"ה שער המאמרות
מאמר א. קונטרס תורת החסידות פרק יג.
(4) דברי הימים א כח, ט.

ד. הראת - הראת את עצמך, לדעת - שידעו אותו. ה. הכל אחד (ולא ששם אלקים וההשתלשלות הם נפרדים חסד-ושלום
משם הוי'). ו. האדם.

לקוטי דיבורים

מכתב (ב) רא"ח אלטוהיז

(המשך) מכתב ב.

1...היראים אשר הם המעט נגדם מלבד אשר לא
2הי' בידם שום תוקף לעשות מה בפומבי, כי עוד לא
3הי' להם רשיון מהשלטון גם אין כסף להאדונים
4האלה ואין בידם רשות לאסוף נדבות בלי רשיון על
5זה, עוד זאת כי נצטוו מרבינו שליט"א לרדוף אחר
6השלום, לא להעזי לא לכתוב להתרחק מן המחלוקת
7לא לעשות דבר וחצי דבר בלי התראה תחלה בפני
8שלשה, לבקש שלום, אולי יתחרטו וישבו מדרכם
9הרעה, וכל כלי מלחמתם של היראים הי' רק בזה
10ששמרו נפשם והרחיקו מהם. אבל לא כן הוא
11"האמצעים" של הקהלה, לה יש תוקף השלטון למנות
12רבנים שו"בים לאסוף צדקה, לצאת במחאות
13בפרהסי' במכתב עלי גליון ולהפיצם בישראל ולהצר
14על ידם ולרדוף את היראים ולא די ומספיק הי' להם
15הכחות האלו, ובאחרונה שלחו ידם במלשינות
16ודילטוריא, ונתודע הדבר עם כל פרטי' ודקדוקי'
17לה"יעווסעקציע" ובעלי זרוע, הרשעים ואנשי בליעל
18האלו נלוו עמם, בתחלה הי' עבודתם להיות בעזרם
19של הקהלה בהצנע ובחשאי וכאשר נתודע בהמשך
20הזמן אשר הם ה"יעווסעקציע" מסרו להפאליט-
21אטדעל להיות להם לעזר ומושיע בהצנע לכת, והרבה
22רבנים נקראו במקומותיהם מהפאליט-אטדעל
23וידברו על לבם כי טוב להם לקחת חבל בהכנסי'
24הכללית דל"ג ולא לילך אחרי הרבי שניאורסאן
25ולאחדים מהרבנים הציגו גם ליתן להם על הוצאות
26הדרך, אם אין לו משלו ואח"כ השביעו אותו
27בחתימת ידו כי אסור לו לספר את כל אשר דברו
28אתו ובאם לאו משפטי מות כמנהגם תמיד, כונת
29ה"יעווסעקציע" בחפצה זאת היתה להכניס
30"רעפארמע" נעשה סדר בדתייהם של הנוצרים כידוע
31בשם אשר קראו להם... וכמו"כ רצו ע"י הקהלה
32לעשות..... אך גם ה"יעווסעקציע" בעצמה יראה

אגרות קודש

1 ב"ה ב' ו' אדר פ"ב

2 מו"ה ראובן דוב שי

3 שלום וברכה.

4 על מכתביו כבר עניתי לו ובטח קיבלם.

5 ... בדבר הנער היתום שי' ואמו תי', האם אפשר הדבר

6 שאין להם קרובי' באיזה מקום. ואשר ע"כ יחקור זאת

7 מאתם וכאשר יודע דבר מה יהי' לו למצוה גדולה כי

33 לנפשה לגלות את מחשבתה הרעה בידעה כי הרבנים
34 רחוקים עוד מאוד מלהעביר את דת ישראל אף גם
35 במקצת, עוד זאת כי אם תפרסם את רצונה ב"הכנסי'
36 כללית" אזי הכל ידעו ברור כי פיגול היא אך את זאת
37 ידעה בטח אם תסור ותעביר את רבינו שליט"א מן
38 הדרך, אזי תתקיימה ה"כנסי' כללית" ויהי' להם
39 תקוה להוציא את זממם הרע, ואל זה נתנו את לבם
40 וזאת הי' מחשבתם הרעה, הקהלה במאסקווע אשר
41 בראשה עומדים אנשים תמימים עם ה' ותורתו, נסוגו
42 אחור, אחרי אשר נתודע להם מי הם המחוללים, וכי
43 רבינו נגד זה, וכן גם הקהלה דמינסק גם כן לא רצתה
44 בזה וראתה את הפסדה של הכנסי' הזאת.

45 מכל עיירות ישראל אשר דבר הכנסי' הגיע
46 אליהם, הרבה מהם טעו בדבר וחשבו כי בטח גם
47 הסכים על הנסיעה של היושב ראש, כי הוא האחרון
48 בנסיעתו, בדברי מרמה אמר אשר התראה טרם
49 נסיעתו עם הרבי מליובאוויץ וכי גם הוא מסכים,
50 אבל האלה אשר לא נתנו אומן לדבריו, וישאלו ע"י
51 מכתבים את רבינו שליט"א לומר את דעתו בזה, וכן
52 גם רוב העיירות אשר שמעו ע"ד הכנסי' ולא ידעו
53 עוד כלל פרטי הדברים וידמו בלבבם כי אתחללת
54 דגאולה היא לבית יעקב ויפנו ג"כ במכתבים לרבינו
55 בברכה ושאלה להודיע להם, הפרגרמה? הזמן?

56 והוא רבינו שליט"א, אחרי כל השבע חקירות
57 וביקות בהאנשים החסאים המחוללים ובהכנסי'
58 בעצמה, אעפ"כ ברוב ענותנותו, עצר את ידיו
59 מלגלות את דעתו והתנגדותו בפומבי ולא יצא
60 במחאה נגדם עד אשר עשה אסיפה גדולה מכל
61 הרה"גין דהמדינה בחדש חשון רפ"ו, גם בעת
62 האסיפה לא נטל מקום בראש ולא גלה את דעתו
63 לפניהם ובקש אותם שישאו ויתנו בהשאלה בכובד
64 ראש, וכי רצונו לשמוע את דעתם וכל חלקי הבונה
65 והסותר והוא באחרונה יאמר את אשר מצא הוא
66 בהדבר, והסתיר מהם גם השקפתו הראשונה.

יומן, תרפ"ז

8 יעורר את הקרוב הרחוק שיהי' בעזרתו. וכן מהראוי לקבל
9 עבורם איזה סך בפעם אחד שיוכל לעשות איזה עסק קטן,
10 כמו סל עם לחם או שאר דברי' הנמכרים ברחוב, ובבקשה
11 שיתן על חשבון שלי (היינו מהכספי' שנמצאי' אצלו) על
12 דבר זה סך חמש מאות רוי"כ של כסף מדינתם. והשיי"ת
13 יעזור לו ויצליח לו בגו"ר.

14 והי' ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש בן מו"ר.

אג"ק מוהריי"צ נרדך יד

פרק ג' הלכה י'

גבה המנורה היה שמונה עשר טפח: הרגלים והפרח שלשה, ושני טפחים חלק, וטפח שבו גביע בפתור ופרח, וטפחים חלק; וטפח בפתור, ושני קנים יוצאין ממנו – אחד הילך ואחד הילך, ונמשכין ועולין בנגד גבה המנורה; וטפח חלק; וטפח בפתור, ושני קנים יוצאין ממנו – אחד הילך ואחד הילך, ונמשכין ועולין בנגד גבה המנורה; וטפח חלק; וטפח בפתור, ושני קנים יוצאין ממנו – אחד הילך ואחד הילך, ונמשכין ועולין בנגד גבה המנורה; וטפחים חלק; נשתירו שלשה טפחים, שפחן שלשה גביעים, בפתור ופרח. וזו היא צורתה:

נקודות משיחות קודש

המשכן רואים את ציורו של הרמב"ם ופירושו של ר' אברהם בן הרמב"ם, היו גם הם כותבים שאין כל מחלוקת בזה ולכולי עלמא היו הקנים "ביושר".

ואם כנים הדברים, מהנכון להחזיר עטרה ליושנה – שכל העושים ציורים מהמנורה יציירו את קני המנורה באלכסון כדעת רש"י והרמב"ם.

עוד עניין בזה: הציור הרגיל של המנורה שששת הקנים הם כחצאי קשת הוא עפ"י השערה חיקוי מציור המנורה אשר לא יהודים ציירו ברומי, ועל "שער הנצחון" של טיטוס ימ"ש! שנוסף לזה שציור המנורה שעל שער טיטוס אינו מדויק כלל – הרי זה נעשה, כמובן, כדי להראות ולבטא את השליטה והממשלה של רומי על היהודים ר"ל, עד שחקקו שם בכמה מקומות את התיבות "יודעא קאפטא" ("יהודה שבויים"). והיו זמנים שבהם היו מכריחים יהודים לבא להשער, שיראו את הכתוב ורשום שם בכדי להשפילם. נמצא, שציור קני המנורה כחצאי קשת צריך להביא לזעקת שבר – נוסף על זה וגם זה עיקר שזהו היפך רש"י והרמב"ם – גם מפני שזה נותן הסכם מסויים ר"ל להציור שעל שער טיטוס, שנעשה כדי לצער יהודים ולהשפילם!

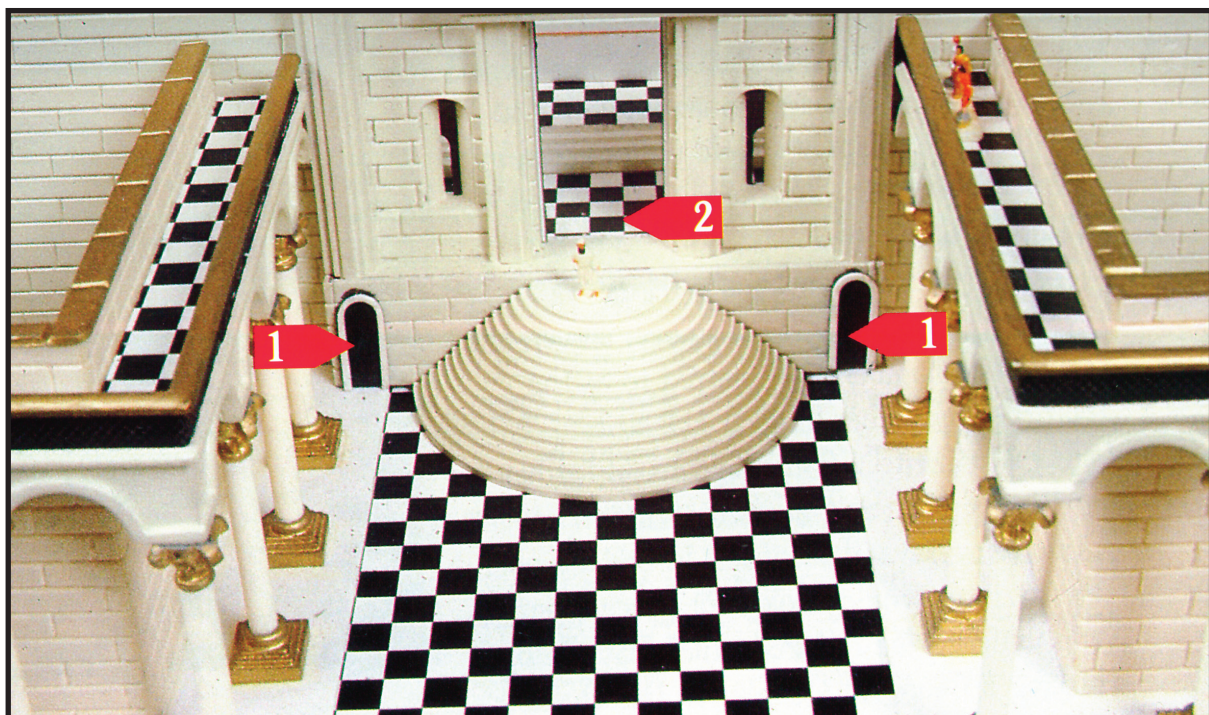
(לקוטי שיחות חלק כ"א, שיחה ג' לפר' תרומה)

בציור המנורה שבגוף כתב יד קדשו של הרמב"ם (בפירושו למשניות), ישנו עוד פרט השונה מציורים הרגילים של המנורה – ששת קני המנורה נמשכים למעלה באלכסון, דלא כבציורי המנורה הרגילים, שהם נמשכים כחצאי קשת.

ואעפ"י שבנוגע לפרט זה, אולי היה מקום לומר בדוחק הכי גדול, שהרמב"ם צייר "להקל על הציור" – אבל מפורש בפירוש רבנו אברהם בן הרמב"ם: "ששת הקנים ... נמשכים מגופה של המנורה לצד ראשה ביושר כמו שצייר אותה אבא מרי ז"ל, לא בעיגול כמו שצייר אותה זולתו". כך איתא גם בפירוש רש"י על התורה שששת הקנים "באלכסון נמשכים ועולים".

בעל משנת חסידים בספרו "מעשה חושב" כותב בפשטות שששת הקנים "נמשכים בעיגול", ומדייק זאת מדברי הרמב"ם שכתב "נמשכים ועולים". וכן מביא מבעל "חכמת המשכן" שכתב "נראה ... שהיו עולים הקנים כמעט בעיגול". אולם מאחר שב"מעשה חושב" מפרש ש"נמשכין בעיגול" מסתימת לשון הרמב"ם שלא הזכיר בחיבורו "אלכסון", הרי לאחר שנתגלה גוף כתב יד קדשו של הרמב"ם בציור המנורה, ועדותו של בן הרמב"ם בזה – בטל היסוד ובטל הבנין.

ובמחילת כבוד תורתם, ולפי עניות דעתי נראה ברור, שאם היו המעשה חושב ובעל חכמת



1. לשכת הכנורות 2. שער ניקנור

פרק ג משנה יז

רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. אם אין דעת, אין בינה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין קמח, אין תורה. אם אין תורה, אין קמח. הוא היה אומר, כל שחכמתו מרבה ממעשיו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרביין ושרשיו מעטים, והרות באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר: והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא מוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשוב. אבל כל שמעשיו מרביין מחכמתו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מעטים ושרשיו מרביין, שאפלו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו, שנאמר: והיה בעץ שתול על מים ועל יבול ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חם, והיה עלהו רענן, ובשנת בצורת לא ידאג, ולא ימיש מעשות פרי:

נקודות משיחות קודש

להבנת הענין יש להביא את דברי הגמרא³, "שורש זו הנשמה וענף זה הגוף". ויש לעיין, כיצד משווים ענף ושורשים לגוף ונשמה; שכן, בעוד הענפים צומחים מן השורשים, הגוף אינו נברא מן הנשמה (אלא הם נבראים שונים שחבורו יחדיו)? ההסבר הוא: באומרה "ענף זה הגוף", אין כוונת הגמרא לגוף הגשמי, אלא לחלק מן הנשמה (עצמה) היורד ו"מתלבש" בתוך הגוף⁴. את החלק הזה בנשמה משווה הגמרא ל"ענף", כי אמנם השורש של חלק זה הוא באותו חלק עיקרי של הנשמה, שכידוע⁵ אינו יורד למטה להתלבש בגוף.

ההבדל בין שני חלקי הנשמה מתבטא בהשפעתם על גוף האדם: החלק בנשמה ש"מתלבש" בגוף הגשמי, הוא מוגבל (בהתאם למגבלות הגוף) ועל-כן גם השפעתו על הגוף מוגבלת. לעומת זאת אותו חלק בנשמה שאינו "מתלבש" בגוף, הוא למעלה ממגבלות הגוף וממילא גם השפעתו עליו - בדרך של "מקיף" - היא בלתי מוגבלת.

על-דרך זה הוא בעבודת האדם: ההשפעה שיש לאותו חלק בנשמה המתלבש בגוף, על האדם, היא השפעה מוגבלת ש"על-פי טעם ודעת". לעומת זאת עיקר הנפש, שאינו מתלבש בגוף מביא את האדם לביטול ולהתמסרות לקב"ה באופן מוחלט, ללא כל מגבלות, למעלה מטעם ודעת. דרגת ביטול זו, שמקורה בעיקר הנשמה (שכאמור, אינה מוגבלת) מתבטאת במיוחד בעבודת ה' בדרך של "קבלת עול". עבודה כזאת מסמלת ביטול והתמסרות לקב"ה באופן שלמעלה מטעם ודעת ולמעלה מכל מדידה והגבלה שזוהי מסמל את ענין המעשה.

לפי זה מובנים דברי המשנה, המשווה חכמה לענפים, ומעשה - לשורשים:

עבודת ה' המבוססת על שכל האדם - "חכמתו" - מקורה באותו חלק הנשמה (ה"מתלבש" בגוף הגשמי) ומשול ל"ענף" הנמשך מעיקר הנשמה. לעומת זאת עבודת המעשה = קבלת עול - מקורה בעיקר הנשמה (שאינו "מתלבש" בגוף הגשמי) המשול ל"שורשים".

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1210)

בלשון המשנה קיים לכאורה סתירה, כקושיית המפרשים: כי באמרו אם אין תורה אין דרך ארץ, נראה שאי אפשר לקנות הדרך ארץ אם לא שקדמה אליה קניית התורה מקודם, ואחר כך אומר אם אין דרך ארץ אין תורה, שאי אפשר לקנות התורה אם לא שקדם אליה מתחילה דרך ארץ¹?

יש שתירצו, שאמנם אין מדובר בקדימה ואיחור, אלא שצריכים את שניהם יחד, ואי אפשר לזה בלא זה². ומה שבחירה המשנה להתחיל בתורה דוקא, הוא משום שרוב בני ישראל שייכים לדרך ארץ יותר מאשר לתורה, ומכיון שהתורה על הרוב תדבר, לכן תחילה מדברת המשנה אלא ה"בעלי דרך ארץ" שידעו, שאם אין תורה אין דרך ארץ! ואח"כ מדברת המשנה ל"בעלי תורה" שהם המיעוט, שידעו שאם אין דרך ארץ אין תורה. אלא שלפי זה לא מובן סוף המשנה "אם אין קמח אין תורה אם אין תורה אין קמח", שגם כאן צריך לומר שאין זה קדימה ואיחור, כי אם שניהם יחד, ואי אפשר לזה בלא זה. אבל היאך אפשר להסביר טעם להקדמת קמח לתורה, שהרי על פי פירוש הנ"ל צריך לפרש כך:

מכיון שהתורה על הרוב תדבר, לכן ראשית מדברים לרוב בני ישראל ה"בעלי תורה" שאם אין קמח - אין תורה, ואח"כ למיעוט ה"בעלי קמח" שאם אין תורה אין קמח. והרי לדאבוננו אי אפשר לומר שהרוב הם בעלי תורה שצריך להזהיר אותם שאם אין קמח אין תורה.

ועל כן נראה לפרש להיפך, שהעיקר וההתחלה היא בתורה, כהסדר במשנה, וכוונת המשנה לומר שבלי תורה אין שום דבר ולכן "אם אין תורה, אין דרך ארץ" אלא כדי שלא נאמר שיש להסתפק בתורה לבד, לכן מבחירה המשנה ש"אם אין דרך ארץ, אין תורה" ולכן צריך גם דרך ארץ. אבל הוא צריך להיות מושתת ומוסד על התורה.

(שיחות קודש תשל"א - פרשת אחו"ק)

התנא משווה חכמה לענפים, ומעשים לשורשים. לכאורה, ההשוואה היתה צריכה להיות הפוכה בדיוק - שהרי החכמה היא המקור והשורש לכל המעשים שבאים רק לאחר מכן; לפי זה ראוי היה להשוות חכמה לשורשים ומעשים לענפים!?

(1) מדרש שמואל. (2) עיין תוספות יו"ט. (3) סנהדרין קי, ב. (4) "עד שמתפעלת ומקבלת שינויים משינויי הגוף" (שער היחוד והאמונה פ"ז). (5) לקוטי-תורה שלח מ, ב.

פרשת דברים

א אלה הדברים אשר דבר משה אל-כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין-פארן ובין-תפל ולבן וחצרת ודי זהב: ב אחד עשר יום מחרב דרך הר-שעיר עד קדש ברנע: ג ויהי בארבעים שנה בעשתי-עשר חודש באחד לחודש דבר משה אל-בני ישראל ככל אשר צוה יהוה אתו אלהם: (ל) ד אחרי הפתו את סיוח מלך האמרי אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הבשן אשר-יושב בעשתרת באדרעי: ה בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את-התורה הזאת לאמר: ו יהוה אלהינו דבר אלינו בחרב לאמר רב לכם שבת בחר הזה: ו פנו וסעו לכם ובאו הר האמרי ואל-פלשכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים ארץ הפניני והלבנון עד-הנהר הגדל נהר-פרת: (ישראל) ז ראה נתתי לפניכם את-הארץ באו ורשו את-הארץ אשר נשבע יהוה לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם אחריהם: ח ואמר אלכם בעת ההוא לאמר לא-אוכל לבדי שאת אתכם: י יהוה אלהיכם הרבה אתכם והנכם היום כבוכבי השמים לרב: יא יהוה אלהי אבותכם יסוף עליכם ככם אלה פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 42)

חמש דברים

י"ל אמרו שאת הספרים הראשונים אמר משה "מפי הגבורה", וספר דברים "מפי עצמו". פרוש: מפי הגבורה - ה' שם את דבריו בפיו והוא העתיק אותם בכתב, באפן שלא התערבה דעתו והשגתו במסירת הדברים. מפי עצמו - דברי ה' נתלבשו בדעתו, הוא דבר מעצמו את דברי ה' שהשיג בדעתו, ולכן מסרם לבני ישראל כאלו "מפי עצמו".

שני יב איכה אשא לבדי טרחכם ומשאככם

ורביכם: יג הבו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים לשבטיכם ואשימם בראשיכם: יד ותענו אתי ותאמרו טוב-הדבר אשר-דברת לעשות: טו ואקח את-ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידעים ואתן אותם ראשים עליכם שרי אלפים ושרי מאות ושרי חמשים ושרי עשרת ושרים לשבטיכם: טז ואצוה את-שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין-אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין-אחיו ובין גרו: ז לא-תפירו פנים במשפט בקטן בגדל תשמעון לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתי: יח ואצוה אתכם בעת ההוא את פל-הדברים אשר תעשון: יט ונסע מחרב ונלך את פל-המדבר הגדול והנורא ההוא אשר ראיתם דרך הר האמרי כאשר צוה יהוה אלהינו אתנו ונבא עד קדש ברנע: כ ואמר אלכם באתם עד-הר האמרי אשר-יהוה אלהינו נתן לנו: כא ראה נתן יהוה אלהיך לפניך את-הארץ עלה רש כאשר דבר יהוה אלהי אבותיך לך אל-תירא ואל-תחת:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 209)

חמש דברים

את ספר דברים אמר משה "מפי עצמו", היינו שדבר ה' נתלבש בשכלו. לפי זה יש לבאר מדוע תלה משה בפרשתנו את מנזי השופטים בעצמו, לא ביהוה, שכן גם מצד בחינת משה נרגש שצריכים שופטים.

שלישי כב ותקרבון אלי פלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו-לנו את-הארץ וישבו אתנו דבר את-הדרך אשר נעלה-בה ואת הערים אשר נבא אליהן: כג ויטיב בעיני הדבר ואקח מכם שנים עשר אנשים איש אחד לשבט: כד ויפנו ויעלו ההרה ויבאו עד-נחל אשפל וירגלו אתה: כה ויקחו בידם מפרי הארץ

לראות ואזנים לשמוע", ובלשון רז"ל: "ארבעין שנים... קאי איניש אדעתיה דרביה".

רביעי לט' וטפכם אשר אמרתם לבן יהוה וכו' וכו' אשר לא ידעו היום טוב ורע המה יבאו שמה ולהם אתגנה והם יירשוה: ^ט ואתם פנו לכם וסעו המדברה דרך ים סוף: ^{מא} ותענו: ^א ותאמרו אלי חטאנו ליהוה אנחנו נעלה ונלחמנו ככל אשר צונו יהוה אלהינו ותחגרו איש את כלי מלחמתו ותחנו לעלת ההרה: ^{מב} ויאמר יהוה אלי אמר להם לא תעלו ולא תלחמו פי אינני בקרבכם ולא תגנפו לפני איביכם: ^{מג} ואדבר אליכם ולא שמעתם ותמרו את פי יהוה ותזדו ותעלו ההרה: ^{מד} ויצא האמרי הישב בהר ההוא לקראתכם וירדפו אתכם כאשר תעשינה הדברים ויפתו אתכם בשעיר עד חרמה: ^{מה} ותשבו ותבכו לפני יהוה ולא שמע יהוה בקלכם ולא האזין אליכם: ^{מו} ותשבו בקדש ימים רבים כימים אשר ישבתם: ^ב ונפן ונסע המדברה דרך ים סוף כאשר דבר יהוה אלי ונסב את הרשעיר ימים רבים: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט עמ' 42)

חמש דברים

את ספר דברים אמר משה "מפי עצמו", היינו שדבר ה' נתלבש בשכלו. לפי זה יש לבאר מה שאמרו רז"ל ש'אפילו מאן דלא דריש סמוכים, במשנה תורה דריש', וכתבו ראשונים, "דכל התורה מפי הגבורה נאמרה ואין מקדם ומאחר, אבל משה, שסדר משנה תורה פרשה אחר פרשה, לא סדר אלא להדרש". כי בספר דברים השיג משה את סדר הדברים בשכלו, ובהכרח שסדר הפרשיות מוכן ומשג.

חמישי ב' ויאמר יהוה אלי לאמר: ^ג רב לכם סב את ההר הזה פנו לכם צפנה: ^ד ואת העם צו לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני יעשו הישבים בשעיר וייראו מפם ונשמרתם מאד: ^ה אל תתגורו כם פי לא אתן לכם מארצם עד

ויורדו אלינו וישבו אתנו דבר ויאמרו טובה הארץ אשר יהוה אלהינו נתן לנו: ^ו ולא אביתם לעלת ותמרו את פי יהוה אלהיכם: ^ז ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת יהוה אתנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אתנו ביד האמרי להשמידנו: ^ח אנה: ^ט אנחנו עלים אחינו המסו את לבבנו לאמר עם גדול ורם מפנו ערים גדלות ובצורת בשמים וגם בני ענקים ראינו שם: ^י ואמר אליכם לא תערצון ולא תיראון מהם: ^{יא} יהוה אלהיכם ההלך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם: ^{יב} ובמדבר אשר ראית אשר נשאל יהוה אלהיך כאשר ישא איש את בנו בכל הדרך אשר הלכתם עד באכם עד המקום הזה: ^{יג} ובדבר הזה אינכם מאמינים ביהוה אלהיכם: ^{יד} ההלך לפניכם בדרך לתור לכם מקום לחנתכם באש: ^{טו} לילה לראתכם בדרך אשר תלכו בה ובענן יומם: ^{טז} וישמע יהוה את קול דבריכם ויקצף וישבע לאמר: ^{יז} אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי לתת לאבותיכם: ^{יח} וזולתי כלב בן יפנה הוא יראנה ולו אתן את הארץ אשר דרדבה ולבנו יען אשר מלא אחרי יהוה: ^{יט} גם בי התאנף יהוה בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם: ^כ יהושע בן נון העמד לפניך הוא יבא שמה אתו חזק ביהוה ינחלנה את ישראל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תש"ו א עמ' 250)

חמש דברים

את ספר דברים אמר משה "מפי עצמו", היינו שדבר ה' נתלבש בשכלו. לפי זה יש לבאר מה שספר זה נאמר בשנת הארבעים, שכן התגלות התורה כפי שנתלבשה בדעתו ובהשגתו של משה פעלה שגוקלו כל עניני מתן תורה בדעתם ובהשגתם של ישראל, בבחינת "לב לדעת ועינים

מִדֶּרֶךְ כִּי־רָגַל כִּי־יִרְשָׁה לַעֲשׂוֹ נָתַתִּי אֶת־הָרָשָׁה
שְׁעִיר: ^א וְאָכַל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וְאָכַלְתֶּם
וְגַם־מֵיִם תִּכְרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וְשִׁתִּיתֶם: ^ב כִּי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכֶךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂה יָדְךָ יָדַע לְכַתֹּךְ
אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה: ^ג אַרְבָּעִים שָׁנָה יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דָבָר: ^ד וְנִעְבְּרָה מֵאֵת
אֲחִינוּ בְּנֵי־עֲשׂוֹ הַיִּשְׂבִּים בְּשַׁעֲרֵי מִדְבַּר הָעֲרָבָה
מֵאֵלֶּת וּמֵעֲצִין גָּבֵר וְנִפְּלָן וְנִעְבְּרָה דֶּרֶךְ מִדְבָּר
מוֹאָב: ^ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲלֹתֶצֶר אֶת־מוֹאָב
וְאֶל־תִּתְּנָהּ בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתֵּן לָךְ מֵאֶרֶצוֹ
יִרְשָׁה כִּי לְבְנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עַר יִרְשָׁה:
הָאֲמִים לִפְנֵים יֵשְׁבוּ בָּהּ עִם גְּדוֹל וְרַב וְרַם
כַּעֲנָקִים: ^ו רַפָּאִים יַחֲשָׁבוּ אֶפְיָהֶם כַּעֲנָקִים
וְהַמֹּאֲבִים יִקְרְאוּ לָהֶם אֲמִים: ^ז וּבִשְׁעֵיר יֵשְׁבוּ
הַחֲרִים לִפְנֵים וּבְנֵי עֲשׂוֹ יִירְשׁוּם וַיִּשְׁמִדוּם
מִפְּנֵיהֶם וַיִּשְׁכְּבוּ תַּחְתָּם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל
לְאֶרֶץ יִרְשָׁתוֹ אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה לָהֶם: ^ח עָתָה קָמוּ
וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת־נַחַל זָרָד וְנִעְבְּרוּ אֶת־נַחַל זָרָד:
^ט וְהַיָּמִים אֲשֶׁר־הִלַּכְנוּ מִקֶּדֶשׁ בְּרִנֵּעַ עַד
אֲשֶׁר־עִבְרָנוּ אֶת־נַחַל זָרָד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה
עֲדִיתֶם כָּל־הַדֹּר אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקֶּרֶב
הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְהוָה לָהֶם: ^י וְגַם
יְדִי־יְהוָה הִיתָה בָּם לְהַמָּם מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה עַד
הַיָּמִם: ^{יא} וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָּל־אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה
לְמוֹת מִקֶּרֶב הָעָם: ^{יב} וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר: ^{יג} אֵתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב
אֶת־עַר: ^{יד} וְקִרְבָּתָּ מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֲלֹתֶצֶרָם
וְאֶל־תִּתְּנָהּ בָּם כִּי לֹא־אֶתֵּן מֵאֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לָךְ
יִרְשָׁה כִּי לְבְנֵי־לוֹט נָתַתִּי יִרְשָׁה: ^{טו} אֶרֶץ־
רַפָּאִים תַּחֲשָׁב אֶפְיָהוּא רַפָּאִים יִשְׁבּוּ־בָּהּ
לִפְנֵים וְהָעַמּוֹנִים יִקְרְאוּ לָהֶם זִמְזוּמִים: ^{טז} עִם
גְּדוֹל וְרַב וְרַם כַּעֲנָקִים וַיִּשְׁמִדֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם

וַיִּירָשֶׁם וַיִּשְׁכְּבוּ תַּחְתָּם: ^{יז} כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבְנֵי
עֲשׂוֹ הַיִּשְׂבִּים בְּשַׁעֲרֵי אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת־הַחֲרִי
מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֶׁם וַיִּשְׁכְּבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
^{יח} וְהָעַיִם הַיִּשְׂבִּים בְּחֻצִּים עַד־עוֹהָ כַּפְתָּרִים
הַיִּצְאִים מִכַּפְתָּר הַשְּׂמִידִם וַיִּשְׁכְּבוּ תַּחְתָּם:
^{יט} קִיּוּמוֹ פָּעוּ וְעִבְרוּ אֶת־נַחַל אֲרִנָּן רָאָה נָתַתִּי
כִּידֶךָ אֶת־סִיחֹן מִלֶּךְ־חֲשַׁבּוֹן הָאֲמֹרִי וְאֶת־אֶרְצוֹ
הַחֹל רֶשֶׁת וְהַתְּנָה בּוֹ מִלְחָמָה: ^כ הַיּוֹם הַזֶּה
אֲחַל תֵּת פַּחַדְךָ וַיִּרְאֶתְךָ עַל־פְּנֵי הָעַמּוֹם תַּחַת
כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֶךָ וְרָגְזוּ וְחָלוּ
מִפְּנֶיךָ: ^{כא} וְאֶשְׁלַח מַלְאָכִים מִמִּדְבָּר קִדְמוֹת
אֶל־סִיחֹן מִלֶּךְ חֲשַׁבּוֹן דְּבָרֵי שָׁלוֹם לֵאמֹר:
^{כב} אֶעֱבְרָה בְּאֶרְצְךָ בְּדֶרֶךְ בְּדֶרֶךְ אֶלְךָ לֹא אֶסּוּר
יָמִין וּשְׂמֹאלוֹ: ^{כג} וְאָכַל בַּכֶּסֶף תִּשְׁפְּרֵנִי וְאָכַלְתִּי
וּמִים בַּכֶּסֶף תִּתֵּן־לִי וְשִׁתִּיתִי רַק אֶעֱבְרָה
בְּרַגְלִי: ^{כד} כַּאֲשֶׁר עָשׂוֹ־לִי בְנֵי עֲשׂוֹ הַיִּשְׂבִּים
בְּשַׁעֲרֵי וְהַמֹּאֲבִים הַיִּשְׂבִּים בְּעַר עַד אֲשֶׁר־
אֶעֱבֹל אֶת־חִירְדָן אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
נָתַן לָנוּ: ^{כה} וְלֹא אֲבָה סִיחֹן מִלֶּךְ חֲשַׁבּוֹן הָעִבְרָנוּ
בּוֹ כִּי־הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־רוּחוֹ וְאֶמְצָן
אֶת־לִבָּבוֹ לְמַעַן תִּתֵּן כִּידְךָ בַּיּוֹם הַזֶּה: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כט עמ' 18)

שְׁבַת חֲזוֹן

הרה"ק מברדיטשוב אָמר, שְׁבַשְׁבַּת חֲזוֹן "מֵרָאִין לְכָל
אָחֵד וְאָחֵד מִיִּשְׂרָאֵל הַמִּקְדָּשׁ דִּלְעִתִּיד מִכּוּחַ" (חֲזוֹן מִלְשׁוֹן
מִחֻזָּה). וְיֵשׁ לְבָאֵר, שֶׁהוּא עַל דֶּרֶךְ הַכְּרוֹזִים הַשּׁוֹנִים
שֶׁמְכַרְזִים לְמַעֲלָה, שֶׁהַנֶּשְׁמָה לְמַעֲלָה שׁוֹמֶעֶת אוֹתָם, וְזֶה
מִשְׁפִּיעַ גַּם עַל הַנֶּשְׁמָה שְׂבִיבָה, כַּמֵּאֲמָר "מִזְלִיהוּ חֲזוֹן". וְאִם
כָּאן: הַמִּזְל' שֶׁל הַנֶּשְׁמָה רוֹאָה אֶת הַמִּקְדָּשׁ, וְרֹאֶה זֶה פּוֹעֵלֶת
עַל הָאָדָם לְמִשָּׁה.

שישי לא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רָאָה תְּחִלְתִּי תֵּת לְפָנֶיךָ
אֶת־סִיחֹן וְאֶת־אֶרְצוֹ תְּחִל רֶשֶׁת אֶת־אֶרְצוֹ:
^א וַיֵּצֵא סִיחֹן לְקִרְאָתוֹ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמִלְחָמָה
יִהְיֶה: ^ב וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנִּגַּד אֹתוֹ

אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אֲרָנָן וַחֲצֵי הַר־הַגִּלְעָד וְעָרָיו
נָתַתִּי לְרֹאוּבֵנִי וּלְגָדִי: * וַיֵּתֶר הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן
מִמַּלְכַּת עֹג נָתַתִּי לַחֲצֵי שְׁבֹט הַמְּנַשֶּׁה כָּל חֶבֶל
הָאֲרֻגָּב לְכָל־הַבָּשָׁן הַהוּא יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים:
י יֵאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת־כָּל־חֶבֶל אֲרֻגָּב עַד־
גְּבֹול הַנְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמֹו
אֶת־הַבָּשָׁן חֹת יֵאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 612)

שְׁבַת חֲזוֹן

הרה"ק מברדיטשוב אָמר, שְׁבַעֲשַׁבַת חֲזוֹן מְרָאִים לְכָל
יְהוּדֵי אֶת הַבֵּית הַשְּׁלִישִׁי. וְיֵשׁ לוֹמַר, שָׁזָה נִתְגַּלָּה עַל יְדוֹ
דְּקוּקָא מְשׁוּם שֶׁעֲבֹדְתוֹ הִיטָה לַפַּעַל אֶת הַגִּלְעָד, וְכִפִּי שְׁנִרְמֹז
גַּם בְּשֵׁמוֹ: לֹא יִצְחָק – שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת הֵם בְּחִינַת גְּבוּרָה, שְׁהִיא
שְׂרֵשׁ הַגְּלוּת. אֲבָל בְּגִבּוּרָה מִתְלַבֵּשׁ חֶסֶד נִסְתָּר, שְׁלִמְעֵלָה
מִחֶסֶד גָּלוּי, וְכֵן נַעֲשֶׂה לֹא – הַתְּמַכְרוּת עִם הַקְּבָ"ה, וַיִּצְחָק
– צִחֻק וְשִׁמְחָה הַבָּהּ מֵאֲתַתְּהַפְכָּא חֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא.

שְׁבִיעִי * וּלְמַכִּיר נָתַתִּי אֶת־הַגִּלְעָד: ** וּלְרֹאוּבֵנִי
וּלְגָדִי נָתַתִּי מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אֲרָנָן תּוֹךְ
הַנַּחַל וּגְבֹול וְעַד יַבֵּק הַנַּחַל גְּבֹול בְּנֵי עַמּוֹן:
י וְהָעֲרֵבָה וְהִירְדֵּן וּגְבֹול מִפְּנֵי וְעַד יַם הָעֲרֵבָה
יָם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁר־תִּפְסָגָה מִזֶּרְחָה: ** וְאַצֹּו
אֹתְכֶם בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן
לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים תַּעֲבֹרוּ
לִפְנֵי אֲחִיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חִיל: י' רַק
נְשִׁיכֶם וְטַפְכֶּם וּמִקְנֵכֶם יִדְּעוּתִי כִּי־מִקְנֵה רֹב
לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: כ' עַד
אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לְאֲחִיכֶם כָּכֶם וַיִּרְשׁוּ גַם־הֵם
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר
הִירְדֵּן וְשַׁבְתֶּם אִישׁ לְרִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:
כ" וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר עֲנִיף
הָרָאִת אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשָׁנִי
הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְכָל־הַמְּלָכֹות
אֲשֶׁר אִתָּה עֶבֶר שָׁמָּה: כ" לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם: ססס

ק"ה פסוקים, מלכ"ה סימן.

כתיב ואת־בנו קרי ואת־בָּנוֹ ואת־כָּל־עַמּוֹ: * וְנִלְכָּד
אֶת־כָּל־עָרָיו בָּעֵת הַהִיא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־עִיר
מֵתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאֲרֵנוּ שְׂרִיד: כ" רַק
הַבְּהֵמָה בָּזְזוּ לָנוּ וְשָׁלַל הָעָרִים אֲשֶׁר לְכַדְנוּ:
* מַעֲרֵעַר אֲשֶׁר עַל־שַׁפְת־נַחַל אֲרָנָן וְהָעִיר אֲשֶׁר
בְּנַחַל וְעַד־הַגִּלְעָד לֹא הִיטָה קְרִיָּה אֲשֶׁר שָׁגְבָה
מִמֶּנּוּ אֶת־הַכָּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לִפְנֵינוּ: כ" רַק
אֶל־אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לֹא קָרַבְתָּ כָּל־יָד נַחַל יַבֵּק
וְעָרֵי הָהָר וְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:
ג * וַנִּפְּן וַנַּעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן
לְקִרְאָתֵנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי:
ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלֵי אֶל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידִי נָתַתִּי
אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֲרָצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר
עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחַשְׁבּוֹן:
ה וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַּם אֶת־עֹג מֶלֶךְ־
הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנַּכֵּהוּ עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִירֵלּוּ
שְׂרִיד: ו וְנִלְכָּד אֶת־כָּל־עָרָיו בָּעֵת הַהִיא לֹא
הִיטָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאִתָּם שְׂשִׁים עִיר
כָּל־חֶבֶל אֲרֻגָּב מִמַּלְכַּת עֹג בְּבָשָׁן: ז כָּל־אֵלֶּה
עָרִים בְּצִרְתָּ חֻמָּה גְּבִיָּה דִלְתִּים וּבָרִיחַ לְבַד
מַעֲרֵי הַפְּרִזִּי הִרְבֵּה מְאֹד: ו וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר
עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חַשְׁבּוֹן הַחֲרָם כָּל־עִיר מֵתָם
הַנָּשִׁים וְהַטָּף: וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשָׁלַל הָעָרִים
בָּזְזוּ לָנוּ: ח וַנִּקָּח בָּעֵת הַהִיא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד
שָׁנִי מִלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הִירְדֵּן מִנַּחַל
אֲרָנָן עַד־הָרַח חֲרָמוֹן: ט צִידֹנִים יִקְרָאוּ לְחֲרָמוֹן
שָׂרָן וְהָאֱמֹרִי יִקְרָאוּ־לּוֹ שָׁנִיר: י כָּל י עָרֵי
הַמִּישֹׁר וְכָל־הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סִלְכָה
וְאֲדָרְעִי עָרֵי מִמַּלְכַּת עֹג בְּבָשָׁן: י" א כִּי רַק־עֹג
מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאָר מֵיִתֵּר הָרְפָאִים הִנֵּה עָרְשׁוֹ
עָרֵשׁ בְּרוֹזַל הָלָה הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשַׁע
אֲמוֹת אֲרָפָה וְאַרְבַּע אֲמוֹת רַחְבָּהּ בְּאֶמְת־אִישׁ:
י" וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יִרְשׁוּנוּ בָּעֵת הַהִיא מַעֲרֵעַר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 30)

שבת חזון

בשבת חזון מראים לכל יהודי את הבית השלישי. והנה הבית השלישי, שפגגר יעקב, בא אחרי הראשון והשני, שפגגר אברהם ויצחק, ואף שבת חזון קשורה לפסח, שפגגר אברהם, ולשבעות, שפגגר יצחק. פסח - היא השבת שלפני תשעה באב, שחל תמיד באותו יום שבו חל היום הראשון של פסח. שבועות - החג שלפניה הוא שבועות, והרי השפעת כל חג נמשכת עד לחג הבא.



חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותיה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן פתיכון וביומיון ובחני בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מבין לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושיירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמין בעלמא, ואמרו אמן: אמן



מפטיר כֵּד אֲשֶׁר־יִנִּיחַ יְהוָה | לְאַחֲיֶכֶם כָּכֶם וִירְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר תִּירְדּוּ וּשְׁבַתֶּם אִישׁ לִירֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: כא וְאֵת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הֲרֹאת אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשָׁנִי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה בְּנִי־עֲשֵׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּלָכֹת אֲשֶׁר אִתָּה עֵבֶר שָׁמָּה: כב לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 17)

שבת חזון

שבת זו נקראת 'שבת חזון' על שם התחלת ההפטרה, "חזון וישעיהו", שמדברת במלי דפורענותא. לאידך, בשבת זו מראים לכל יהודי את הבית השלישי. ויש לומר, שאין כאן שני דברים הפכיים, שכן בחרבן עצמו 'רואים' כבר את הבית השלישי, שהרי חרבן הוא 'על מנת למקן', לעבור מ'בנינא דבר נש' ל'בנינא דקודשא בריך הוא'; ונמצא אפוא, שהוא עצמו בגדר בנין.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמְּחֻזְקִים בָּהּ, וְתִמְכֶּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַב־נַעַם, וְכָל־נִתְיבֻתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְלֶה עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרות לפניה

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנִּאֲמָרִים בְּאוֹתָהּ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁלָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֲמֶת וְצִדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרות כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרות ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

**ביאור על ההפטרות מתוך החומשים
ע"פ שי למורא**

(א) חזון, ענין ראיה בנראה הנבואה. בן אמוץ, אמר
רבי לוי, דבר זה מסתב בדנינו מאבותינו, אמוץ ואמצי
מלך יהודה אחים היו. אשר חזו, אשר ראה בנראה
הנבואה. מלכי יהודה, בימי המלכים האלו היה
מתנבא. (וימנשה מלך יהודה הרגו). **(ב) שמעו שמים,**
שמעו מה שאני מתרעם על ישראל. ואמר "שמעו"
בלשון רבים, על שם ששבעה רקיעים הם. והאזינו,
והפיו און לשמע. (ואמר ישעיהו לשונו בהפך כמה
שאמר משה רבנו בפרשת האזינו "האזינו השמעים...
ותשמע הארץ" (דברים 10: 12). ואמרו רז"ל בזה כמה
דרשות, ואחת מהן לפי שהיה משה קרוב לשמים,
לפיכך אמר "האזינו השמעים", ולפי שהיה רחוק מן
הארץ לפיכך אמר "ותשמע הארץ". אבל ישעיהו אמר
"שמעו שמים" לפי שהיה רחוק מן השמים, ואמר
"והאזינו ארץ" לפי שהיה קרוב לארץ. בי ח' דבר,
כלומר, לא מעצמי אני אומר, אלא דבר ה' בפי והוא
שלחני לומר לכם מה שאמר להלן. **בנים גדלתי**
ורוממתי, גדלתי אותם ורוממתי מעל כל עם.
(גדלתי במתן תורתו להם, ורוממתי בהשגחת
שכינתי בתוכם). **פשעו בי, מרדו בי** (ג) ידע שור
קונחו וגו', השור ידע ומפיר את בעליו אשר קנחו
ומתקנו בהרשעה ביום, ומאחר שהרגילו בכך, הרי הוא

הפטרות לפרשת דברים לקריאה בציבור ולשנים מקרא

ואחד תרגום ישעיה פרק א

**א חזון ישעיהו בן-אמוץ אשר חזה על-יהודה
וירושלים בימי עזיהו יותם אחז יחזקיהו מלכי
יהודה: ב שמעו שמים והאזינו ארץ כי יהוה דבר
בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי: ג ידע שור
קנחו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא
התבונן: ד הוי גוי חטא עם פבד עון זרע מרעים
בנים משחיתים עזבו את-יהוה נאצו את-קדוש
ישראל נזרו אחור: ה על-מה תבו עוד תוסיפו
סרה כל-ראש לחלי וכל-לבב דוי: ו מפף-רגל
ועד-ראש אינ-בו מתם פצע וחבורה ומכה טריה
לא-זרו ולא חבשו ולא רבכה בשמן: ז ארצכם
שממה עריכם שרפות אש אדמתכם לנגדכם**

כבר יודע בו ומפירו ונשמע אליו. אבל חמור אבוס הוא, ואינו מכיר את בעליו אלא את האבוס שהוא המקום המיוחד למאכלו ותולדו שמה להנאתו.
ישראל לא ידע, לא רצו לדעת אותי להיות נשמעים לי. **עמי לא התבונן,** אף על פי שהם עמי ואני בעורחם, עם כל זה אינם נותנים לב להתבונן
בזה. **(ד) הוי גוי חטא,** יש לזעק על עם קדוש שנהפך להיות חוטא. **עם פבד עון,** ועם שנאמר בו "כי עם קדוש אתה" (דברים 10). נהפך להיות עם פבד
עון, ושגונו רבים וכבדים. **זרע מרעים,** הם היו זרע ברך ה' (ישעיה 10: 12), ונהפכו להיות רשעים. **בנים משחיתים,** הם היו נקראים "בנים אהם לה'
אלהים" (דברים 10: 12), ונהפכו להיות משחיתים את דרכם. **נאצו, נזרו אחור,** פרשו מה' ללכת לאחור, בארם שממאן לשמע דברי המדבר אליו. **(ה)**
על מה תבו עוד תוסיפו סרה, על אותה עברה בעצמה שלקחתם עליה, על העברה שהיא בעצמה תוסיפו עוד לעשות סרה לסור מאחרי הקב"ה ובתוספת
אסור. ואינכם מתבוננים לחשב הלא בשבילה קינו. **כל ראש לחלי וכל לבב דוי,** הלא על ידי ההפאה נותה כל הראש חולה, וכל הלב כמכאוב. **(ו) אין**
בו מתם, אין בו תמימות ושלמות. **פצע וגו',** במקום אחד יש פצע שהוא ממש חרב, ובמקום אחר חבורה וכו'. **ומכה טריה,** מכה שהיא לחה תמיד. **לא**
זרו, לא יעיל להם שום פור של אבקות מרפאות. כלומר, לא נרפאו לשוב בתשובה שלמה. **ולא חבשו, ולא שום תחבושות. ולא רבכה בשמן,** ולא
רפוך על ידי שמנים. כלומר, אפילו צד הרעור תשובה אין בהם. **(ז) ארצכם שממה, לכן תתה ארצכם שממה. אדמתכם, פרי אדמתכם. במהפכת זרים,**

זרים אכלים אתה ושממה במהפכת זרים:
 ח וְנוֹתַרְה בַּת־צִיּוֹן בַּסֶּפֶה בְּכֶרֶם בְּמִלוּנָה בַּמִּקְשָׁה
 בְּעִיר נְצוּרָה: ט לֹאִי יְהוָה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שָׂרִיד
 בְּמַעַט בְּסֶדֶם הָיִינוּ לַעֲמֻרָה דְּמִינוּ: י שָׁמְעוּ דְּבַר־
 יְהוָה קִצְיָנוּ סֶדֶם הָאֲזִינוּ תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עֲמֻרָה:
 יא לָמָּה לִּי רַב־זִבְחִיכֶם יֹאמַר יְהוָה שְׁבַעֲתִי עֲלוֹת
 אֵילִים וְחֹלֵב מְרִיאִים וְדָם פְּרִים וּכְבָּשִׁים וְעֹתוּדִים
 לֹא חֲפַצְתִּי: יב כִּי תִבְאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִיִּבְקֶשׁ זֹאת
 מִיִּדְכֶם רֶמֶס חֲצָרִי: יג לֹא תוֹסִיפוּ הִבִּיא מִנְחַת־
 שָׁוָא קְטֹרֶת תוֹעֵבָה הִיא לִי חֲדָשׁ וְשֶׁבֶת קָרָא
 מִקְרָא לֹא־אוֹכֵל אֹזֶן וְעֲצָרָה: יד חֲדָשִׁיכֶם
 וּמוֹעֲדֵיכֶם שִׁנְאָה נִפְשִׁי הָיוּ עָלַי לְטָרָח גְּלֵאִיתִי
 נִשְׂאָ: טו וּבְפֶרְשֵׁיכֶם בְּפִיכֶם אֲעֵלִים עֵינִי מִפֶּם גַּם
 כִּי־תִרְבוּ תִפְלָה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדִיכֶם דְּמִים מְלֹאוּ:
 טז רַחֲצוּ הַזְּפוֹ הַסִּירוּ רַע מֵעַלְלֵיכֶם מִגֶּגֶר עֵינֵי
 חִדְלֹ הָרַע: יז לְמָדוּ הַיֵּטֵב דְּרָשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוֹ
 חֲמוּץ שִׁפְטוֹ יָתוּם רִיבֹו אֲלֻמְנָה: יח לְכוּ־נָא וְנוֹכַחַה
 יֹאמַר יְהוָה אִם־יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם בְּשָׁנִים בְּשִׁלְגַּי יִלְבְּנוּ
 אִם־יֵאָדְמוּ כִּתּוּלָעַ בַּצֶּמֶר יִהְיוּ: יט אִם־תֵּאָבֹו
 וְשִׁמְעֲתֶם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ: כ וְאִם־תִּמְאָנוּ
 וּמְרִיתֶם חֲרִב תֹּאכְלוּ כִּי פִי יְהוָה דְּבַר: כא אֵיכָה
 הִיתָה לְזוֹנָה קְרִיָּה נֶאֱמָנָה מְלֵאֲתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יִלֵּן
 בָּהּ וְעֵתָה מְרֻצָּחִים: כב בַּסֶּפֶד הִיָּה לְסִיגִים סְבָאָד
 מְהוּל בְּמִים: כג שָׂרִיד סוֹרְרִים וְחֲבָרִי גִנְזִים פֶּלֶא

בארץ אשר ובאו אליה אויבים זרים ורחוקים, שהם מהפכים ומחריבים את הכל. ח) בסכת ככרם, כמו סכת שעושים בכרם לשמר עד עת הקציר, ואחר הקציר מניחים אותה רקנית. במלונה במקשה, כמו מהסה שעושים ללנית השומר בשדה הקשואים, כי את הקשואים שומרים בעקר בלילה מפני הגנבים ולא מפני העופות כי קשים הם לאכילת העופות. אבל הכרם שומרים גם ביום מפני העופות. בעיר נצורה, בעיר שצרו עליה ועשו סבות סביב לה בשביל החילים שמסתתרים בהם, וכשמסתלקים משם הרי הם מניחים את הסבות והלכים. ט) לולי ה' צבאות הותיר לנו שריד במעט, אם לא היה הקב"ה משאיר לנו בחסדו שארית בחשבון המעט. בסדם הרינו וגו', היינו ראויים להיות כלים בסדם ועמורה ככל שאריות. י) קציני סדם, שרים שמעשיהם בסדם. יא) למה לי רב זבחיכם, כי לא צייתי אתכם עליהם אלא כדי שתופרינו ותעלנו על לבכם תמיד ולא תחטאו. מריאים, בהמות פסומות ושמנות. ועתודים, עזים וזרים. לא חפצתי, הואיל ואינכם שבים אלי. יב) לראות פני, בעליהם להגל. רמס חצרי, לדרך בגלליכם כאלו ברמיסה. יג) מנחת שווא, כי הואיל ואינני לי לרצון, הרי היא מנחת שווא, כי אין בה תועלת. קטרת תועבה, הקטרת קמין מן המנחה נחשבת לי כתועבה. חדש ושבת קרא מקרא, בין בראש חדש בין בשבת בין בימי המועד אשר תקראו מקרא קדש ואתם נעצרים לפני בהבאת קרבנות. לא אוכל און ועצרה, לא אוכל לסבל האון שבלבכם לעבודה וזה בנחר עם העצרה שאתם מתאפסים לפני. יד) חדשיכם ומועדיכם, כלומר, זבחי חדשיכם וזבחי מועדיכם. למרח, כאלו היו משא כבד וטרח לשאת אותם. גלאיתי, כמו "תעיתי". טו) ובפרשיכם בפיכם, לשון תפלה הוא, כמו "אפרש את פפי אל ה'" (שמואל ט. כט). דמים, רציחה. טז) רחצו וגו', עשר אזהרות של לשון תשובה יש כאן (רחצו, חזקו, הסירו, חדלו, למדו, דרשו, אשרו, שפטו, ריבו, לבו), כנגד עשרת ימי התשובה, וכנגד עשרה פסוקי מלכות, ועשרה פסוקי זכרונות, ועשרה פסוקי שופרות. רחצו, כלומר, הסירו כתמי העון בתשובה. יז) למדו היטב, למדו להטיב מעשיכם. דרשו משפט, לדרש עד שיצא משפט אמת. אשרו חמוץ, ישר וגול, כלומר, להשיב תגולה. שפטו יתום, דינו משפט יתום, שאין לו עוזר. ריבו אלמנה, שאם בא לפגוד משפט אלמנה ותוצאתו לאמתו, עדון לא יצאת ידי חובך עד שתריב

בעדה לבעל חרין שבעגדה ותוציא מתחת ידו את שהוא חיב לה. יח) לבו נא ונוכחה, בואו בנריות לשוב אל ה' ותברר לנו כמה תקנה גדולה נתן לנו בשנים, באדם חוט חשני. בתולע, מין גרענים שצובעים בהם צבע אדום, ויש תולעת בכל גרעין. בצמר, כמו צמר לבן ונקי. יט) אם תאבדו ושמעתם, אם תרצו להיות נכנעים לי לשמע בקולי. תאכלו, כלומר, ולא תזרים האויבים. כ) חרב תאכלו, תהיו נאכלים על ידי התרב. כא) לזונה, תועה מעל אלהיה. קריה נאמנה וגו', וירושלים שהיתה קריה נאמנה לה' אלהיה, והיתה מלאה משפט צדק, ועתה נחפזו אנשיה להיות מרצחים. כב) לסיגים, פסלת של כסף נתנו במקום כסף. סבאד, יגד ומשקים משברים שקף. מהול במים, מערב במים להטעות הבריות. כג) סוררים, סרים מתדרך המוכה. וחברי גנבים פלל

קעג

גנבים, ומתחפרים עם גנבים. כלו, כלם פאחד. ורודף שלמנים, האחד מהם אומר לחברו, הצדיקני היום בדיני, ולמחר אצדיקך בדיני. הרי שכלם רודפים תשלום גמולים. יתום לא ישפטו, לא ישפטו להצילו מן העושים אותו. וריב אלמנה לא יבוא אליהם, בשאלמנה פונשת יתום שיצא מהשופט ולא הועיל כלום, הרי היא חוזרת לאחוריה, ואמרת, ומה זה שהוא איש לא הועיל כלום, אני לא כל שכן. בראשית וְאֶבֶר יִשְׂרָאֵל, תקפו של ישראל. הוי, לשון קריאה וזכרון. בה וְאִשְׁיבָה יָדִי עָלֶיךָ, איש לזהות מכה אחר מכה עד כלות הפושעים. וְאֶצְרָף בְּכֹר סִינֶיךָ, אסיר ממך את הפושעים כמו שמשירים כתמי הנגד על ידי בריה. וְאִסְרִיָּה כָּל בְּרִילֶיךָ, ואפריד את הבדיל המערב בבקר, כלומר, הרשעים שפך. כזו) בְּמִשְׁפָּט

תפירה, על ידי שיהיו בה עושי משפט צדק, תפירה מענוותיה. וְשָׁבִיָּה בְּצִדְקָה, השבים שישבו אל ציון מן המקומות אשר נפוצו שמה, יהיה בכות שישבו להיות אנשי אמת וצדקה.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה: שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא יישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך, ותברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

לוח זמנים לשבוע פרשת דברים -חזון בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:54	5:58	8:40	8:43	9:19	9:20	10:30	10:31	19:40	19:36	20:09	20:04	19:17	20:15
חיפה (ק)	5:50	5:54	8:37	8:39	9:16	9:18	10:28	10:29	19:43	19:38	20:12	20:07	19:09	20:18
ירושלים (ק)	5:51	5:55	8:37	8:40	9:16	9:18	10:27	10:29	19:45	19:40	20:08	20:03	19:01	20:15
תל אביב (ק)	5:53	5:57	8:39	8:41	9:18	9:20	10:29	10:30	19:42	19:37	20:11	20:06	19:18	20:17
אוסטריה, וינה (ק)	5:23	5:31	8:09	8:16	9:10	9:14	10:28	10:31	20:38	20:30	21:18	21:09	20:13	21:25
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:25	7:20	9:15	9:13	9:54	9:51	10:46	10:44	17:29	17:33	17:59	18:03	17:15	18:15
אוקראינה, אודסה (ק)	5:32	5:39	8:19	8:25	9:16	9:19	10:33	10:35	20:35	20:27	21:13	21:04	20:10	21:20
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:58	5:06	7:44	7:51	8:45	8:48	10:03	10:05	20:12	20:04	20:51	20:42	19:47	20:58
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:08	5:15	7:53	8:00	8:55	8:59	10:13	10:16	20:24	20:16	21:05	20:55	19:59	21:12
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:26	5:35	8:09	8:17	9:17	9:21	10:36	10:39	20:56	20:48	21:39	21:29	20:31	21:46
אוקראינה, קייב (ק)	5:18	5:27	8:01	8:09	9:09	9:13	10:29	10:31	20:50	20:41	21:33	21:22	20:24	21:40
איטליה, מילאנו (ק)	6:01	6:08	8:49	8:54	9:43	9:47	11:00	11:02	20:58	20:50	21:35	21:26	20:33	21:41
אקוואדור, קיטו (ח)	6:17	6:17	8:47	8:47	9:17	9:17	10:19	10:19	18:24	18:24	18:47	18:47	18:06	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:51	7:47	9:47	9:45	10:24	10:21	11:17	11:16	18:09	18:14	18:38	18:42	17:55	18:53
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:58	8:51	10:42	10:39	11:23	11:20	12:14	12:12	18:46	18:52	19:18	19:23	18:33	19:35
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:02	6:07	8:50	8:54	9:35	9:38	10:49	10:51	20:23	20:17	20:56	20:49	20:00	21:02
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:48	5:53	8:36	8:40	9:23	9:26	10:37	10:39	20:16	20:10	20:49	20:42	19:53	20:56
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	5:48	5:54	8:36	8:40	9:23	9:26	10:38	10:39	20:17	20:11	20:50	20:43	19:54	20:56
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:20	6:26	9:08	9:12	9:57	10:00	11:12	11:14	20:57	20:50	21:31	21:24	20:34	21:38
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:38	6:41	9:23	9:25	10:01	10:02	11:11	11:12	20:18	20:14	20:46	20:41	19:56	20:52
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:00	6:05	8:47	8:50	9:27	9:29	10:39	10:40	19:56	19:52	20:26	20:21	19:34	20:32
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:45	6:48	9:28	9:30	10:04	10:05	11:13	11:14	20:10	20:06	20:36	20:33	19:49	20:43
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:42	5:48	8:30	8:34	9:18	9:21	10:33	10:34	20:14	20:07	20:47	20:40	19:51	20:54
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:39	5:45	8:28	8:32	9:16	9:19	10:31	10:33	20:14	20:08	20:48	20:41	19:51	20:55
בוליביה, לה-פס (ח)	6:59	6:57	9:16	9:15	9:47	9:46	10:46	10:45	18:19	18:21	18:44	18:45	18:03	18:54
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:00	6:08	8:40	8:49	9:52	9:56	11:12	11:15	21:37	21:28	22:21	22:10	21:12	22:29
בלגיה, בריסל (ק)	6:01	6:10	8:43	8:52	9:53	9:57	11:13	11:16	21:36	21:27	22:19	22:09	21:10	22:27
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:44	6:41	8:54	8:53	9:27	9:25	10:24	10:22	17:42	17:45	18:08	18:10	17:26	18:20
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:31	6:28	8:42	8:40	9:14	9:13	10:11	10:10	17:32	17:34	17:57	17:59	17:16	18:09
בריטניה, לונדון (ק)	5:16	5:25	7:56	8:06	9:09	9:14	10:30	10:33	20:56	20:47	21:41	21:30	20:34	21:48
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:16	5:26	7:47	8:01	9:14	9:18	10:35	10:38	21:14	21:03	22:02	21:49	20:50	22:09
גרמניה, ברלין (ק)	5:18	5:28	7:54	8:06	9:13	9:18	10:34	10:37	21:07	20:57	21:53	21:42	20:41	22:01
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:47	5:55	8:30	8:38	9:37	9:41	10:57	10:59	21:16	21:07	21:58	21:48	20:51	22:05
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:50	6:46	8:56	8:55	9:30	9:28	10:26	10:24	17:38	17:41	18:04	18:07	17:23	18:17
הודו, מומבאי (ח)	6:14	6:16	8:54	8:55	9:27	9:28	10:34	10:35	19:16	19:14	19:41	19:39	18:56	19:48
הודו, פונה (ח)	6:10	6:12	8:51	8:52	9:24	9:25	10:31	10:31	19:12	19:09	19:37	19:34	18:52	19:44
הונגריה, בודפשט (ק)	5:15	5:22	8:01	8:08	9:00	9:04	10:18	10:20	20:25	20:17	21:04	20:55	20:00	21:11
טורקיה, איסטנבול (ק)	5:51	5:57	8:39	8:44	9:27	9:30	10:41	10:43	20:22	20:16	20:55	20:49	19:59	21:02
יוון, אתונה (ק)	6:24	6:29	9:12	9:15	9:56	9:58	11:09	11:10	20:39	20:33	21:11	21:04	20:16	21:17
מולדובה, קישינב (ק)	5:38	5:45	8:24	8:30	9:22	9:26	10:40	10:42	20:44	20:36	21:23	21:14	20:20	21:30

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:10	6:12	8:51	8:52	9:24	9:25	10:32	10:32	19:14	19:11	19:39	19:36	18:54	19:46
ניו-זילנד, קרייטצ'רץ' (ח)	7:54	7:47	9:29	9:26	10:13	10:10	11:02	11:00	17:18	17:25	17:53	17:59	17:06	18:12
נפאל, קטמנדו (ח)	5:24	5:27	8:08	8:10	8:45	8:46	9:55	9:56	18:56	18:53	19:23	19:19	18:35	19:30
סינגפור, סינגפור (ח)	7:06	7:06	9:36	9:36	10:06	10:06	11:09	11:09	19:16	19:16	19:40	19:39	18:58	19:48
פולין, ורשא (ק)	4:49	4:58	7:26	7:37	8:43	8:48	10:04	10:07	20:35	20:26	21:21	21:10	20:09	21:29
פרו, לימה (ח)	6:28	6:27	8:49	8:48	9:19	9:19	10:19	10:19	18:01	18:03	18:25	18:26	17:44	18:35
צרפת, ליון (ק)	6:18	6:25	9:05	9:11	10:00	10:04	11:17	11:19	21:16	21:08	21:53	21:45	20:52	22:00
צרפת, פריז (ק)	6:17	6:25	9:02	9:09	10:05	10:09	11:24	11:26	21:36	21:28	22:17	22:08	21:11	22:24
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:53	5:53	8:25	8:26	8:56	8:56	10:00	9:59	18:13	18:12	18:37	18:35	17:54	18:45
קנדה, טורונטו (ק)	6:01	6:08	8:49	8:54	9:41	9:44	10:56	10:58	20:46	20:39	21:22	21:14	20:22	21:28
קנדה, מונטריאול (ק)	5:32	5:39	8:20	8:25	9:14	9:18	10:31	10:33	20:28	20:21	21:06	20:57	20:04	21:12
קפריסין, לרנקה (ק)	5:51	5:56	8:38	8:41	9:19	9:22	10:32	10:33	19:52	19:47	20:22	20:17	19:30	20:29
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	5:57	6:07	8:03	8:35	9:57	10:02	11:20	11:24	22:08	21:57	22:59	22:45	21:41	23:07
רוסיה, מוסקבה (ק)	5:25	5:36	7:36	7:54	9:28	9:34	10:52	10:55	21:46	21:34	22:39	22:25	21:18	22:48
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	5:53	6:01	8:40	8:46	9:38	9:42	10:56	10:58	21:01	20:53	21:40	21:31	20:37	21:47
שווייץ, ציריך (ק)	5:58	6:05	8:44	8:50	9:43	9:46	11:01	11:03	21:06	20:58	21:45	21:36	20:42	21:52
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:01	6:03	8:39	8:40	9:11	9:12	10:17	10:17	18:48	18:46	19:12	19:10	18:28	19:19

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחות י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודיות תשד"מ ז"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבהלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחסות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי ש' **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00436
27/07/2014

P.P.

שולם

1949

תל אביב



2 3 0 4 - 3 3 7 7